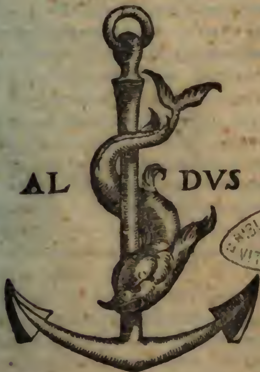
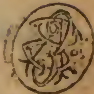
PAVLI DE PALACIO
GRANATENSIS, S. TH. D.

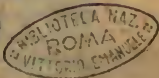
Et in inclyta Lusitanorum Conimbricensi Academia, S. Scripturæ professoris,

ENARRATIONES IN SACROsanctum Iesu Christi Euangelium secundum Matthæum.

SECVNDA PARS.

EX BIBLIOTHECA ALDINA.

VENETIIS. M. D. LXXI.

CAPVT XIII.

In illo die exiens Iesus de,&c.

XIIT, inquit, qui seminat, *id est, qui officiũ habet seminandi*. Et, *licet*
1 *multa* Deus *habeat officia: hoc unum, uelut magis dilectũ sibi delegit: a quo speciale sibi nomen seminantis assumeret*. I*pse lux est uera, quæ illuminat omnem hominem:* Ioann. 1
at quã ratione lucis nomen habet, eadem & seminatoris. Q*uia seminat illuminando, & ipsum semen lux est*. I*mo ipsum seminantis officium, uiuificatoris munus est*. Paulus *enim dicit:* Exurge, *qui dormis, surge a mortuis, & illuminabit te* Christus. Ergo *seminat lucem, illuminansq; uitam tribuit, qua mortuus uiuificatur*. V*ita enim erat lux hominum*. Si *ergo penetras, quantum sit illuminare, & uiuificare: penetrabis etiam, quantum sit seminare*. Profe*cto maius officium est seminatoris, quàm creatoris: quanto maius est esse gratia ex seminatione damnans, quam esse natura ex creatione procedens*.

Ephesi 5

Ioann. 1

Q*uòd, si admittas*, Filium Dei *se seminasse in utero matris, aut potius seminasse suam subsistentiam diuinam, in carnem, quam assumpsit, num inuenies officium, aut functionem, tantæ potentia, charitatis, & dignationis: quam sit functio seminatoris?* Porro *postquam* Verbum Dei *seminauit se in humanitatem suã, seminauit etiam se in* Apostolos, *& in omnes, qui per it*

los crediderunt, ut & hi filij Dei *essent.* Iam *intelligis, quantae maiestatis sanctio sit, quòd* Deus *seminet, & quòd deitatem seminet.*

Heb. 1 Ergo uidens Filius Dei, *qui uerbum uocis per* Pro*phetas olim seminabat, semen hoc nó retulisse fructum exoptatum, atque propterea* Deum *non coli, sed ignorari, uirtutes iacere, & uicia triumphare, cœlum esse clausum, & infernum apertum, agrum animarum*

Genes. 3 *pro fructu reddere spinas & tribulos, ipse per seipsum decreuit seminare, nó uocem solã, sed semetipsum.* Exiit ergo qui seminat.

Sed num, Domine, *tu solus es, qui seminas, ut dicas,* Exiit qui seminat? *An non etiam diabolus, mundus, et caro, seminant? an non etiã seminãt sancti uiri: cur dicis,* Exiit qui seminat? *ac si unicus esset, qui seminat?* Rursum: *Si nunquam non seminares: iustum tibi esset nomen seminatoris.* At *nonnunquam non seminas: sed fructus seminis recondis.* Ad *hoc facile dictu est:* Eum *recte seminatoris nomen sibi uendicare, qui eam functionem & melius, et frequentius, et fructuosius facit.*

1. Cor. 15 Porro *diabolum mundum, & carnem non seminare dicas: sed corrumpere potius semen, et destruere.* Quòd, *si sancti seminant, non ipsi soli, sed gratia* Dei *cum ipsis.*

Lucas Ipsi *enim loquuntur, sed seminator est, qui uim praebet semini, qui uitam praebet terrae, & qui incrementum dat grano nascenti.* Quòd, *si aliquando seminare*

1. Cor. 3 *cessat: terrae minus semini idoneae culpa est.* Nam *semina-*

1. Tim. 2 *tor uellet seminare semper: quia omnes homines saluos facere uult semper.*

Non me contineo, quin illud addam. Seminare, *est ia*

acre ſementem in terra, id eſt, in anima. Iactum coope-rire, in ſilentio enim & ſpe eſt ſeminis fortitudo. Coo-pertum eget pluuia, cœleſtis auxilij, ut è terra pro-deat. Natus calamus flagellatur uentis, aquis, frigore, gelu, æſtu, æſtumate. Inde in aream fertur: teritur, uentila tur. Intelligis iam, quid ſit ferre fructum in patientia: Imo in multa patientia. Iſa. 50

Neque ocioſe dicit, Semen ſuum. *Fateor, ideo raros parari in Dei Eccleſia fructus: quia qui ſeminant non ſemen Dei, ſed ſuum ſeminant. Non ſeminatur ſemen ha bens efficaciam ex Deo, ex charitate, ex ſpiritu: ſed ex ſtudio, & eloquentia humana. O utinam prædicatores digni eſſemus, per quos, ut miniſtros ſeminaret Chriſtus uerbum ſuum: ſuo calore feruidum, ſua uirtute efficax, ſua gratia fœcundum.*

Quòd ſi, *ut ſupra dicebamus, Chriſtus ſeminat uo-cem exterius, ſed ſeipſum ſeminat interius: quantæ ueri tatis erit dicere,* Semen ſuum? *Imo quantæ dignatio-nis, quod ſe tantum ſeminet in ſtercore tam uilli? Quanti amoris quod naſcatur in nobis, proficiat in no bis, recondatur in nobis: ſedebimus enim cum eo in throno eius. Certe, ſi ſeminator eſt Deus, & quòd ſe-minatur eſt Deus, quid naſcetur niſi quodãmodo Deus? Iã intelligis, quare Chriſtus pluuiam ſanguinis ſui fu-dit? Non enim cœleſte ſemen, niſi cœleſti pluuia mereba-tur irrigari.* Ephes. 2 Lucæ 23

Ex dictis planum eſt, cur exierit Deus ad ſeminandũ? uidelicet exit Deus ad ſeminandum Deum: ſed adhuc nonnihil de hac re dicemus eo loco, qui habet aures.

Aliud cecidit ſecus uiam. *In quatuor locis*

semen iactum est: sed in uno profecit solummodo. Et ego arbitror, hos quatuor locos omnes esse intra ecclesiā Dei. Neque hic esse mentionem de infidelibus, aut hæreticis.

Id facile colligitur: Primum, quia Dominus dicit, hos omnes audire uerbum Dei. At uerbum non auditur fere, nisi intra Ecclesiam. Secundo, quia parabola dicta est de his turbis: quæ ad Christum accesserant. Huic explicationi unum illud obsistit: quòd durißimum uideatur, ex quatuor Ecclesiæ partibus, unam seruari duntaxat. Sed forsan id Dominus uoluit admonere, siquidem arcta est uia, quæ ducit ad uitam: & pauci inueniunt eam. Quòd, si etiam infideles comprehendas in parabola, iam non inuenies quartam, imo nec centesimam partem esse eorum, qui seruantur. Suauius igitur litera fluet, si de fidelibus solum intelligas. Quorū tres pereunt partes. Licet quartæ bonæ terræ pars possit multo esse maior, quàm quæuis reliquarum. Quod, ut optare licet, ita nescio an asserere audeam.

Matth. 7

Precor te, Lector, aduerte, nō dicere textum, aliquid seminis iactum esse in uia, sed secus uiam. Quòd animaduerse etiam dixit Marcus et Lucas: Non ergo Deus seminat in uia, quis enim sapiens sator, in uia seminet? seminat igitur iuxta uiam. Porro uia est, uita sine Deo: uita Adam terreni: uita carnis & mundi. Hac enim uia omnes homines gradiuntur: nisi a Deo reuocentur. Per hanc uiam ambulant infideles: non ergo sermo est in parabola, de infidelibus (hi non seminantur, sunt enim uia) sed de fidelibus, qui ex uia extra uiam a Deo adducti sunt.

Igitur fideles sunt quadruplices. Priores, qui nihil Dei cultum curant, nihil Deum timent: sed sola fide ab infidelibus distant. Vt rectißime dicantur iuxta uiam esse, id est, iuxta infideles, a quibus tam modice distãt. Audiunt hi quidem Verbum: sed non intelligunt. Deus enim huius seculi obcæcauit mentes eorum.

Sunt alij, qui Dei quidem cultum curant: sed non intus. Astant templis, altaribus, officijsq; diuinis. Nunquam non aliquid orantes obmurmurant. Sed populus hic labijs honorat: cor longe habent a Deo. Et ideo cor durum habent: exterius modicam terram habent, sed interius altißimam petram. Ideo in quauis tentatione succumbunt. Si irritantur excandescunt. Si affliguntur despondent animum, si honorantur, attolluntur. Ergo in tentatione deficiunt. 2. Cor. 4 Isa. 29

Sunt tertij, qui toto pectore, & intimis uisceribus Deum quærunt & amant: in quorum intima, cælestis mollitudo descendit, sed habent diuitias, quibus se dedunt. Viuunt inter delicias fœminarum, a quibus abducuntur. Nonnunquam etiam, uitæ miserijs & sollicitudinibus premuntur, & ita sensim sanctitatem deserunt. Hi sunt, qui a spinis suffocantur.

Sunt denique quarti, qui toto etiam pectore lumen Dei acceperunt: gratiæ oleum & teneritudinem in intimis poßidentes, & omnibus curis reiectis, omnibus concupiscentijs profligatis, omnibus ærumnis deuictis, toti intendunt rebus cœlestibus. Hi sunt, qui corde bono & optimo suscipiunt uerbum. Matth. 25

In hac porro sorte fœlici, est differentia: quidam enim suam contenti legem seruare, ab omni lethali cri-

mine, pro uirili cauent: sed non adeo consilia curant Euangelica, fere fide Trinitatis, praeceptisq; decalogi contenti. Quasi tria per decem ducentes, fructum referunt tricesimum. Secundi sunt, qui praeceptis adiungunt consilia, qui uelut duplum ad priores fructum referentes, sexagesimum ferre dicuntur. Tertij, quibus in uirtute nihil deest, centesimi sunt. Habes ossa parabolae, excutiamus eam nunc.

Cecidit secus uiam, & conculcatum est: & uolucres coeli comederunt illud. Cum primi, quos retulimus, homines audiunt Verbum Dei, non intelligūt, imo frequenter rident. Nam de Pharisaeis Christum audientibus dicitur: Deridebant eum, quia erant auari.

Lucae 16 Cum ergo aspis surda est, non audiens uocem eam incantantis, tunc aut non audit, aut non intelligit. Cum

Psalm. 57 uero audit, et ridet, tunc uere sementem cōculcat. Quia Verbum, quod super caput statui debuerat, sub pedibus collocatur. Quantae uero id noxae fuerit, quis, nisi Deus, aestimare nouerit?

Sed non caret magna difficultate, quid sit, uolucres coeli (id est daemones) sementem conculcatam comedere? Ego arbitror ea id ratione dictum: Primum, quia gaudet diabolus, uidens Verbum rideri, & conculcari. Et ideo comedere dicitur. Secundo, quia ea ratione fortior, & ualentior fit contra eum, qui ita contempsit. Robustior ergo fit, ut qui comedit, contra ieiunium. Tertio, comedere dicitur, quia in pectore suo seruat, quoties uerbum contempsimus, ut in die iudicij

Genes. 40 acrius accuset. Quarto, memor esto illius Pharaonici pistoris. cuius cibos cum uolucres comedissent, Ioseph

asseruit, id esse suæ damnationis signum. Ergo, cum Dominus dicat, uolucres cœli comedisse cibum nostrũ, aperte indicat, eos esse damnandos, qui Verbum ita contempserint.

Cecidit supra petram. *His, qui facile recipiunt, sed facilius reijciunt: qui exterius sunt teneri, interius lapidei, dicit Deus: Conuertimini ad me in toto corde uestro, idest non in superficie sola. Dicit etiam: Scindite corda uestra, & non uestimenta uestra, id est non sola exteriora. Dicitur etiam, ut lapides seligant è uinea. Quis, quod natum est, & continuo aruit, cui rei, nisi igni, idoneum est? & lapides deorsum in centrum, idest in infernum grauant, sursum enim sua grauitate ascendere nequeunt. Et denique cor durum male habebit in nouissimo. Demum hi temporales sunt, non cœlestes: non enim qualem habes superficiem indicat Deus, sed quale cor: cor uero tuum non est æternitate mollitum.* Ioelis 2 / Ibidem. / Isaię 5 / Eccles. 3

Cecidit aliud super spinas. *Spinas Marcus uocat ærumnas huius seculi, deceptionem diuitiarum, & circa reliqua concupiscentias. Consentit Marco Lucas. Non ergo solæ diuitiæ uocantur spinæ. Sed ex duplici capite periculum imminet semini: uel ex aduersitatibus, quæ sollicitum hominem reddunt: aut ex prosperitatibus, quæ eum efferunt. Vtraque enim suffocant uerbum. Hæ uocantur spinæ, ex terræ maledictione per Adæ peccatum subortæ. Ante peccatum enim nec erant ærumnæ, nec diuitiarum concupiscentia: omnia enim omnibus fuissent communia, & terra diues diuitem quemlibet sine inuidia reddidisset. Porro* Marc. 4 / Lucę 8 / Genes. 3

cordis nostri maledicta terra, sublata originali iustitia, hac protulit mala germina. Cum uero sermo Dei ui-
Hebr. 4 uus sit, suffocari potest, quae enim uiua sunt, nisi aperto cœlo fruantur, quo in alium se proferre poßint, moriuntur. Et equidem, omnes res natae sunt, ut agant, ubi agere prohibentur, pereunt. Ita uerbum in anima agere a natura sua cupit. Si agere uetatur, languet & perit.

Cecidit demum aliud in terram bonam, &c (ut Lucas ait) optimam. Optimũ plane est, quod ab omni malo est alienum, ab omni uiliori fæce semotũ, a Deo totũ penetratum & possessum. At necesse est optimum esse, quod diuinum est.

Sed attende: Hoc nomen Optimum solius Dei nomen est. Is enim ut solus est maximus, ita solus est optimus. Iam quanta fuit dignatio & charitas Christi, nomen suum cordi nostro communicantis? Maxime cum te-
Ierem. 17 ste Ieremia prauum sit cor hominis præ omnibus. uide rerum commutationem. Peßimum cor, nomen optimi accipit.

Psalm. 1 Hoc igitur cor Verbum recipit, & retinet. Qui Iam meditabitur in lege Domini die ac nocte. Hoc cor dat fructum ascendentem: non recuruum, aut descendentem. Nec solum ascendentem, sed & crescentem, ut inquit Marcus. Quae enim diuina sunt ascendunt, & saliunt in uitam æternam. Et, qui in cœlum iturus est,
Ioann. 4 crescat semper, nec cesset unquam. Ideo dictum est: Ami-
Luc. 14 ce ascende superius. Et rursum, Isaac ibat crescens. Te-
Genes. 27
Apoc. 3 pidus enim euomitur.
Genes. 27

Facit fructum tricesimum. In ternario, teste

Aristotele, est perfectio. At Deus non gaudet, nisi in genere suo perfectis. Iam quiuis nostrum est unum. Hoc unum non in se manere, sed fructus debet afferre, & uelut multiplicare. Nec sat est si se per binarium multiplicet, id est, per uitam naturalem & rationalem. Ergo necessario se multiplicet per ternarium, ut supra uitam rationalem, in spirituale ascendat. Hoc uero est tricesimum fructum attulisse. Porro per sex dies ad sabbatum ueniebant: ita, qui per opera sancta ad sabbatum contemplationis accedunt, hi sexagesimum fructum adducunt. Allaturi centesimum, cum in sabbato perfectionis Deo, pro huius uitæ ratione, fruentur. Ideo Paulus, Renouamini in nouitate mentis uestræ (ut terra bona essent.) ut probetis, quæ sit uoluntas Dei bona. (hoc est afferre fructum tricesimum.) Beneplacens (hic est fructus 6.) Et perfecta (hic est 100. fructus.)

Hebr. 4

Rom. 12

Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat. *Torpentes hoc excitat clangore: dormientes, & uelut mortuos, hoc exsuscitat tonitruo. Quid super seminis fructu non clamet? siquidem ex hac fructificatione Dei cultus pendet. Christus ex fructu honoratur, ex ocio dehonestatur. Cœlũ fructui aperitur, torpori clauditur, anima nostra fructu diues seruatur, fructu uacua damnatur, dæmonis regnum fructu allato languescit, sine fructu triumphat. Fructus os inferni concludit, sterilitas aperit. Super hoc fructu Deus, angeli, cœlum, Ecclesia, sacramenta, scripturæ, leges, sacerdotes, reges, minæ, præmia, pœnæ, gloria, tormentum, super hoc unico uersantur cardine. An non æquum est Deum clamare, & clamoribus anxijs rei*

maiestatem hominibus explicare?

Accedentes discipuli interrogauerunt eum. *Docent, quid facere debeant maiores Ecclesiæ, scilicet Deum singularem alloqui, & ab eo mysteria discere, quæ minoribus communicent. Atqui nescio, quãdo Christus sit singularis, & solus: nisi cum nos per orationem sumus soli, & singulares. Talis enim dicitur Deus, quales nos facit. Videant ergo prædicatores, si orandi usum habeant: quo singulares ipsi, rebus omnibus creatis relectis, Deo singulari iungãtur. In ea enim solitudine dat sponsus ubera sua.*

Cantic. 1

Vobis inquit datum est. *Vobis, uide quibus: piscatoribus, pauperibus, ignobilibus, indoctis. Certe datur nosse pauperibus, & paruulis quod absconditur sapiẽtibus, & prudentibus.*

Matth. 11

Nosse mysteria regni. *Nec enim unicum est mysterium. Sed sicut ex seminatione Verbi diuini in nostram humanitatem, mysteria sequuta sunt incarnationis natiuitatis, passionis, mortis, et resurrectionis. Ita ex seminatione Verbi in animas nostras, eadem mysteria quadam proportione respõdent. Quia Christus nascens meruit, ut nasceremur ad nouam uitam. Moriens, ut moreremur uitæ mortuæ. Resurgens, ut uiueremus incorrupti. Latissimus est campus hic: sed hactenus.*

Roman. 6

Qui habet dabitur ei. *Mirari non desino: cum uideo tantam hominum turbam ad Christum accedentem congregatam, audientem, & ab eius ore pendentem. At, qui inter eos habet, dabitur ei: qui non habet, auferetur ab eo. Si igitur accedentes, & audientes, quia non habent, priuãtur: quid iudicas futurum de his, qui nec*

audiunt, nec accedunt? Sed, quia locus hic est uehementer difficilis, ideo & breuiter, &, quantum potero, dilucide a me tractabitur.

Qui habet, dabitur ei. Qui non habet, quod habet, auferetur. *Quid habent discipuli, ut eis detur? Quid rursũ habent, qui non habent, ut priuentur? Habent discipuli, et re uera habent. Habent etiã reliqui, sed uere non habent ideo priuãtur. Igitur discipuli Christi habent cor non incrassatũ: aures nõ grauiter audiẽtes: oculos, quos nõ clauserunt Hoc est uere habere. Reliqui habent cor, habent igitur, sed habent cor incrassatum, non ergo habent. Siquidem habent a Deo, nõ ad Deum. Habent, sed melius fuisset, si non habuissent. Habent oculos, sed quos ipsi clauserunt. Habent igitur, & non habent.* Lucæ 10 Isaiæ 7

Audi nunc, omnibus hominibus dedit Deus oculos intellectus, ut uiderent. Aures uoluntatis, ut obedirent. Cordis capacitatem, ut amarent. Hæc dona sunt naturalia, sed his Dominus nõ contentus, adiecit multo maiora. Dat enim omnibus lumen, quo uideant ea, quæ ad pacẽ tibi. Est enim lux illuminans omnes, uenientes in hunc mundum: Dat etiam ea omnia, quæ ad salutem sunt necessaria. Omnes igitur habent tam naturalia, quam supernaturalia dona. Hoc tamẽ discrimine. Quidã enim, accepto lumine, ad Christũ accurrunt, et cum est singularis, eũ interrogant. His habentibus additur. Alij ad lumen uisum claudũt oculos: his (ut qui oculos clauserũt) et lumen supernaturale tollitur, et naturale debilitatur. Quo fit, ut, licet prædestinatio, et reprobatio nullis præcedentibus meritis fiat a Deo: at profecto punitio, et glo 2. Petr. 2 Lucæ 19 Ioann. 1

rificatio, non nisi praecedentibus, aut culpis, aut meritis fit. Sicut etiam & obstinatio. Sed hoc ad scholas.

Hoc igitur loco Iudaei, qui uix tribus annis Christum audierant, obstinantur, priuanturq; luce prabita: o miseros nos, qui non tribus sed 30. annis Christi uerba percepimus, & sine fructu. Cur ergo reprobationem, obstinationem, & damnationem minime timemus? Illi quidem accedebant, currebant, in eremis erant, iuxta mare, in humenti et sordido loco audiebant, & relinquuntur. Nos nihil timemus.

Iam si obstinationis, & derelictionis damnum, quantum, sit, expendis, intelliges contra, quantum bonum sit, habere aures non crassatas, & oculos non clausos. Hoc enim bonum, est pignus haereditatis aeternae, & est maximum inter reliqua dona. Et, quia tantum est, uno nomine nominari non potest. Ideo Dominus dicit; Qui habet non addens, quid habeat. Sed dicit, qui habet, quasi innuens. qui habet thesaurũ in comparabilem: qui habet omnium bonorum fontem & radicem.

Sapient. 7 Rursum, ut summum malum, est obstinatio, & excaecatio, ita beatitudo est, oculos habere uidentes. Cor habere flammis amoris ignitũ, Beati ergo uestri, oculi, qui uident, & cor, quod ignibus charitatis ardet. Beatus enim est, quẽ tu erudieris Domine, et de lege tua docueris. Et beatus, qui legit uerba prophetiae huius, et seruat ea.

Luca 10

Psalm. 93

Apoc. vii.

Demum, quod addit: Multos prophetas & iustos non uidisse, quae discipuli uiderunt. Id solum docet: mysteria diuina, nunquã ita fuisse explicata, Videlicet uelo templi scisso, uelamine Mosis ablato. Sigillis libri apertis, propalata: Sanctorum uia.

2. Cor. 4

Heb. 10

Aliam parabolam propoluit. *Finis primæ parabolæ est docere, qui sit fons, & origo bonorum, & malorum: tum quomodo bona, & mala crescant, quod demum stipendium hæc, & illa habitura sunt.*

Origo, & fons bonorum Christus est, non solum ut Deus, sed etiam ut homo. Ideo enim dicit: simile est regnum cœlorum homini, qui seminauit, &c. Qui enim seruantur, ex fide in filium hominis seruantur. Ipse enim est, cuius meritis salus homini allata est. Verbũ uero Dei mereri salutem non poterat, nisi in carne uenisset. Fons contra malorum diabolus est, qui uocatur inimicus homo: ut enim Filius Dei propter amorẽ Dei factus est homo: ut homines, facti Dij, Deum colerent: ita diabolus ex nimio odio Dei efficitur, ut homo quotidie: ut Filij Dei affecti diaboli, Deũ offendant. Ea enim ratione diabolus personam, mores, affectus humanos assumit, ut seruos Dei a Deo reuocet. Non enim est naturæ diaboli, amare libines, ut incubus, & succubus fiat: sed hos humanos affectus induit ille, ut Deo iniurius sit.

Habet uero Verbum Dei homo, mundum hunc, ut agrum. Ager siquidem eo instituitur, ut inde fructus percipiantur. At mundus hic eo institutus est, ut ex ipso prædestinati decerpantur. Iuxta illud: Omnia uestra sunt: siue mundus, siue mors, siue uita: uos autem Christi, &c. quasi diceret: Omnia uestri gratia sunt a Deo creata. Quod & testatur idem Apostolus dicens: Omnis creatura adoptionem filiorum Dei expectat. Videlicet: quia omnis creatura ager est, ex quo adoptio filiorũ Dei expectatur. In hoc igitur agro seminat Deus suos electos: quæ seminatio cœpit a primo iusto, & fi-

1. Cor. 3

Roman. 8

uletur in ultimo mundi.

Super seminat in hoc agro diabolus. Seminatum enim a Deo est: super seminatum a diabolo. Seminatum enim est, quod bonum, quod uerum, quod antiquum. Quod uero nouum est, id a Deo non est. Noua igitur dogmata, noui mores, superseminati sunt. Iam seminatum est, quod ager fert: super seminatum est omnis excessus. at omnem excessum diabolus tractat: Virtus enim est in medio. Demum seminat Deus legem in cordibus nostris.

Genes. 3 Cum uero diabolus dicit: Cur praecepit uobis Deus, ne de ligno paradisi comederetis? id superseminatum est. Igitur qui legi Dei obedit, seminatus est: qui uero legi repugnat, super seminatus est.

Ioann. 5 Porro in lege ueteri forte non seminauerat Deus triticum, sed hordeum: ex quo panes hordeacei conficiebantur: quos quinque libri Moysi repraesentant. Sed in lege

Ioan. 12 gratiae triticum seminatur. Et, quod uehementer mireris, in medio triticilolium, & zizaniam superseminatur. Vt nunquam securi simus, etiam cum feruet spiritus, etiam, cum audisti arcana uerba, quae non licet

2. Cor. 12 homini loqui etiam tunc seminabat in Paulo angelus satanae stimulum carnis.

Quod additur: Superseminauit & abiit. hunc habet sensum. Homo rex, postquam seruis suis dedit uineam,

Luc. 10 quam colerent, peregre profectus est, id est, reliquit, & permisit eos agere, prout uellent: perinde illos tractans, ac si non esset. Ita diabolus seminatum zizanium non urget, nō sollicitat sed relinquit facere, quod uult. Quos enim diabolus fallit principio non torquet, sed mulcet, & uelut abiens relinquit, ne forte si initio durum sense

rint

stini imperium, a tyranno resiliant.

Cum autem creuisset herba, apparuerunt zizania. Huius duplex est sensus: alterum quotidie experimur. Quia, cum prædicatorũ ministerio incipit aliquis fructus apparere, &, uelut herba, crescere: tunc exoriuntur, qui eam suffocare contendant. Pharao enim non occidebat eos, qui nondum editi erant, sed masculos iam natos. Et in actis Apostolorũ, cum incipiebant Apostoli herbam uidere uirentem, statim scandala zizaniorum patiebantur. Exod. 1 Actor. 8

Alter germanior sensus erit. Nata iam herba martyrum, confessorum, uirginum, doctorum: tunc apparuerunt zizania: imo tẽporibus nostris nihil, nisi zizania, uidetur. Adeo infœlix lolium præualuit. Hinc enim dolor est seruorum Dei, quod in eius agro non unum, aut alterum zizanium; demonstretur: sed quod uniuersa fere agri species zizaniorum est.

Videntes sancti angeli infinitum stultorum numerum, cupiunt eos euellere, & dicunt: Non ne bonum semen seminasti, unde ergo zizania? Iustißima plane admirandi ratio, Cur sunt tot homines mali? Cur peccant homines adeo? quid dulce peccatum habet, ut nos ad se ita pelliciat? Si peccatũ est, malum est. Si malũ, fugiendum igitur, non amandum. Primo, Est enim uoluntas nostra bona, & ad bonum nata. Vnde ergo habet, ut malum cupiat? Secundo, Et, si peccatum contra Deum est, cur peccamus, et eum offendimus, a quo tot bona quotidie recipimus? Quid enim commeruit ille, ut tot eum iniurijs afficeremus? Tertio, Et, si etiam peccatum cõtra peccatorem est, cur peccat? qui enim diligit iniquitatẽ, Genes. 1 Iacob 1

Psalm. 10 odit animam suam. per peccatum enim mors, & per
Roman. 5 mortem omnes mortis comites, & conscientia cruciatus. Quarto, Imo peccatum est cótra totum mundum:
Psalm. 8 qui captiuatur, & diaboli seruituti adigitur, cum ego me peccato subijcio. Sane homini seruiunt cuncta. Si ergo homo Deo seruit, seruiunt etiam cucta cum eo. Contra, si diabolo seruit, cogit illi cuncta seruire. Ideo
Roman. 8 enim apud Paulum mundus ingemiscit, quia nunc ua
2. Petri 3 nitati seruit. Et apud Petrum mundus est igne cremandus, qui nihil tale commeruit. Quinto, iam peccatum nos in inferno uendicat, diabolo subijcit, cur tanto nostro dispendio zizania sumus? Sexto, Rursum, si peccatum est contra rationem, & contra naturam hominis rationalis, cur adeo contra naturam suam ascendit impetus fluminis? Septimo, An non peccatum est contra legem Dei, contra Euangelium, contra Philosophiā? An non contra peccatum omnes clamant? an non publicus est hominum consensus, peccatum esse damnādum, profligandū? cur ergo tam publice damnamus? Octauo, Contra peccatum est incarnatio Christi, uita, mors eius,
Hebr. 10 lex, sacramenta, cœlum. Per peccatum Christus conculcatur, spiritui gratiæ contumelia fit, unde ergo zizania? Recte ergo angeli, uis imus, & colligimus ea?

Ex quibus uerbis ego mihi facile colligo, per hos seruos Dei Angelos esse intelligendos. Primum, quia dicunt, uis imus. Quasi illi essent cum Deo, & non in agro essent, scilicet in cœlo, non in terra. Secundo, quia dicunt, colligimus ea. Hoc enim Angelus potest, non homo. Quis enim omnes malos è uita abducere, nisi Angeli, possunt? fateor unum, aut alterum malum inter-

ficit iudex. Sed omnes ex mundi agro euellere quis hominum poterit? Vnde tria colligo. Primum, quanta sit obedientia beatorum ad diuinam uolũtatem. Vis, inquiunt: Non enim audent uel transuersum unguem uelle, aut cogitare, nisi quod sciunt Deum uelle. Secundam, quanta sit eorum facilitas. Non dicit: uis ibimus, sed, Vis imus. Quod enim nobis sunt longa temporum spacia illis est instans, & momentum. Tertium, quanta sit eorum potestas. Ita enim possunt nos occidere, ut agricola lolium eradicare. Lege hystoriam Iob, uidebis, quid illi possint. Huic Angelorum tam iusto zelo respondet Dominus. Iob. 1. 2

Non; ne forte eradicetis triticum simul. Gratias igitur bonis agant mali: bonorum siquidem gratia, Angeli non eradicant malos. Cur ergo contra bonos mali desæuiunt? contra uitæ redemptores, contra suæ uitæ ob sides, & pignora? Si Sodomis aliqui boni fuissent, mali destructi non fuissent: Et propter humiles, subsistunt reges. Nam, cum nullus fuerit eradicandus bonus, colligentur mali. Genes. 18

Duplex hic oritur quæstio. Prior: Quomodo eradicantur boni, si colliguntur mali? Respondet Dominus: Non eijciam Chananæam, & Ethæum a facie tua, anno uno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ. Certe, si nullus esset malus, iam terra non dedisset bonis reditus suos, & bestiæ bonos deuorassent. Rursum respõdet Paulus: Si omnes mali essent fugiendi, debebamus de mundo exisse: Iterum ipse respondet: Non est Paulus malus collectus: ut in me (inquit) primo ostenderet Christus IESVS omnem Exod. 23 1. Cor. 5 1. Timo. 1

patientiam, ad informationem eorum, qui in illum credituri sunt. Sane, si mali fuissent statim collecti, Dauidem nõ haberemus, nec Petrum, nec Magdalenam. Imo nullus fuisset homo, si Adam, ut peccauit, perijsset.

Altera quaestio est haereticorum, qui ex hoc loco credunt, uitam suam egregie propugnari. Si Dominus (inquiũt) iubet zizania tolerari, cur haeretici comburũtur? Sed responsio est: Angeli uetantur omnes malos perdere: Roman. 13 *nõ uetatur iudex haereticum interficere. Neq; enim sine causa gladium portat. Rursum uetantur Angeli colligere malos, quando eradicandus est bonus. At, si bonus nõ* Genes. 18 *eradicatur, haereticus comburatur. Sublato enim Loth de medio Sodomorum, Angeli eos ignibus tradunt.*

Tunc dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea. Triticum autem congregate in horreum meum. *Conueniebat locus hic illi opinioni, quae astruit: Vbi per Angelos mali fuerint collecti, bonos nõ morituros, sed in coelum congregandos. Sed, quia haec sententia non probatur Sanctis, dicẽdum primo, ex hoc loco non probari, pios non morituros, sed solum non colligendos, ut alligentur. Colligentur sed non, ut scandala, colligentur, ut eorum mors non mors sit dicenda, sed uita. Secundo, Sancti potius dicuntur congregari, quàm colligi. Illud enim uolentium est, hoc est inuitorum. At Sancti non inuiti adunabuntur, nec inuiti ex uita ista discedent.*

Tunc fulgebunt iusti, sicut sol, *quantum ad corpus. Quia, quantũ ad animam, nulla esse comparatio potest, nisi illa Ioannis: Similes ei erimus: ut enim Deus* 1 Ioann. 3 *continet omnia, scientiam, bonitatem, uoluptatem, diui-*

tius, & omne denique bonum: ita & anima nostra, suo tamē modo. Corpus uero eam habebit super omnia corpora celsitudinem, & eminentiam, quam nunc sol habet super omnia reliqua. Vide, qualis erit anima: siquidem ex eius redundantia tale redditur corpus. Sed nihil mirum, si habebunt sancti corpus configuratum corpori claritatis Christi. Philipp. 3

Ligantur uero mali in fasciculos: ubi nullus erit regum, aut seruorum ordo, sed eorum confusio, et horror sempiternus. Porro mittuntur in caminum: et, ut uehemens ignis depascitur, et deuorat paleas iniectas, ita uehementissimus inferni caminus: Ibi erit fletus, et stridor dentium. Sicut febricitantes febrim patiuntur, simul & frigus. Vt enim beatitudo cœlestis est simul omnia bona: ita & infernus est simul omnia mala. Et simul ergo ignis uehemens, & frigus uehemens. Frigus est nimium, & calor est nimius. Iob 14 Matth. 8

IN SECVNDA parabola prophetat Dominus de cremento, & altitudine Ecclesiæ suæ, conferétq; Christianos suos grano synapis. Nos igitur granum synapis sumus: Non dicit grana, sed Granum. Quia, licet plures simus, est tamen nobis cor unum, & anima una. Vnus est nobis Deus, una fides, unum baptisma. Et speciatim calor charitatis, seu Spiritus sancti, qui granum aliàs mortuum in naturam synapis uertit: hic calor unus est. Et ideo, sicut unus spiritus uitalis multa membra cogit in unū: ita multo uehementius calor spiritus multa grana reddit in unum. Iob 24 Actor. 4 Ephes. 4

Dicitur hoc granum synapis minimum. Quia electi Dei, qui synapis sunt, altitudinem terrenā fugiunt. Pro

ſundam humilitatem amplectuntur. Et hæc eſt uirtus
huius ſynapis, honores fugere, uilitatem amare. Ideo
Matth. 19 enim dictum eſt, Niſi efficiamini ſicut paruuli, non in-
trabitis in regnum. Quia paruuli nihil morantur hu-
manas celſitudines. Profecto nihil uilius mortuo. At ſy-
Roman. 8 napis calor facit electos, ut mortui ſint mundo: imo ut
Pſalm. 41 ipſi ſe ipſos quotidie mortificent. Quid minus eſt ſtereo
re? at ipſi facti ſunt ut ſtercora, & mundi peripſema.
3
I. Cor. 4 Quid minus eſt cruce? ſed hi nihil aliud ſciunt, quàm
I. Cor. 2 crucifixum, nec, niſi in cruce, gloriãtur. Recte ergo Do
Galat. 6
Matth. 25 minus eos uocat minimos ſuos, cum dicit: Quod uni ex
Pſalm. 21 his minimis feciſtis, mihi feciſtis. Quia etiam Chriſtus
ſe, ut minimum, reputauit: imo ut uermen, &c.

Sed attende, quo tandem hæc Eccleſia minorum cre-
uit, quo ſe extulit. Si eius culmen, ſcilicet Chriſtum ſpe-
ctas, ad Dei æqualitatem aſcendit. Humiliauit ſe ger-
Daniel. 7
Philipp. 2 men hoc, uſq; ad mortem, ſed exaltatum eſt eius nomen
Iſaiæ 11 ſuper omne nomen. Si alterum ramum, ſeu uirgam de
radice Ieſſe conſideraueris, ſcilicet Virginem ſacram,
exaltatam inuenies ſuper choros Angelorum. Inuenies
Pſalm. 44 reginam ſedentem a dexteris Dei in ueſtitu deaurato. In
uenies mulierem amictam Deo, & omne uertibile ſub
Apoc. 12 pedibus eius. Cur ita? quia granum minimum fuit:
cuius humilitatem amauit, & reſpexit Dominus. Alij
rami fuerunt Apoſtoli, adeo excelſi, ut ſpectaculum fa
Lucæ 1 cti ſint mũdo, et Angelis. Et, quia Apoſtoli, et alij Sancti
aut exaltati ſunt ſuper Angelos, aut inter eos collocati,
I. Cor. 4 ideo angelici uolucres dicuntur, in his ramis quieſcere,
& gaudere.

Sed non caret myſterio, quod Marcus habet, uolucres

quieuisse sub istorum ramorum umbra. Quod ego sic intelligo: sancti Angeli laborauerunt olim, & portauerunt pondus diei, contendentes, si possent, Deo homines offerre. Laborabantq; uelut solent qui sub æstu fodiunt, aut metunt. Cum autem uiderent, per apostolicum laborem homines ad Deum conuerti, cessarunt illi a suo tanto labore, ut qui tam potentes haberent adiutores: uelut quiescentes sub umbra Apostolica: uelut qui refrigeriũ laboris sui inuenissent. Significatum etiam est, Angelos pendere ex umbra, & fauore Christi, & Virginis sacræ. Est enim Christus caput super omnes Angelos, super omnem potestatem, et uirtutem. Et fauore Virginis arbitror, sua uota Angelos assequi.

Malac. 4

Ephes. 1

Dicente Bernard. uoluntas Dei est, totũ nos habere p Mariam, in sermo. de Natiuit.

IN TERTIA Parabola, nisi fallor, contendit Dominus ostendere, usque ad quod tempus sua sit Ecclesia duratura. Vocauit nos omnes farinam: ut enim farina fit ex circum actu molæ superioris, mola inferiori quieta: ita nos omnes gignimur ex circumuolutione cœli, terra tamen immota manente. Apostolos uocauit fermentum, erant & ipsi plene farina: erant enim homines, sicut & reliqui, sicut fermentum erat farina prius. Sed, quia Spiritum sanctum acceperunt, acceperunt etiam uitam, acorem, attollentiam: ideo fermẽtum dicti sunt. Eadem sane ratione, qua sal dicti sunt. Hic notare mysterium libet. Iubet Moses Iudæis, ut portent farinam, antequam fermentetur. Quod significabatur, legẽ ueterem fermentare non potuisse. Si enim fermentum fit a Spiritu, & hic Spiritus nondum erat datus, quia Iesus nõ erat glorificatus, fit plane, ut ante Spiritus missionem fermentũ nõ fuerit. Ideo Iudæi azimis

Eccles. 1

Matth. 5

Exod. 12

Ioann. 7

panibus in festis suis utuntur. Vtpote qui fermento ca
Exo. 13.23 rebant.

Mulier uero Euangelica, ut, quæ spiritum habet, fermentum habet. Nescio uero, quam dicam hanc Euan-
Ioann. 16 gelicam mulierem, nisi sacram Christi humanitatē, quæ nos summis doloribus peperit, & summo matris amore diligit, neque obliuisci potest infantis, quem ulnis ge-
Isaiæ 46 rit. Hæc est, quæ fermentum abscondit. Eius enim meritis Sancti fermentum habent. Et rursum abscondit, quia spiritus hic absconditus est, uelut thesaurus in uasis fictilibus. Et uelut lampas in Gedeonica la-
2. Cor. 4
Iudic. 7 gena. Nihil uita Christiana habet ostentationis, ni-
Psalm. 44 hil fumi. Totus eius decor est ab intus, licet non adeo latere possit, quin fimbrias habeat aureas. Deinde m abscondit, quia in uilibus est, pauperibus, contemptibili-
1. Cor. 6
Hebr. 11 bus, & ijs, qui non sunt, in mortificatis, in his, qui in solitudinibus errant, in speluncis, & cauernis terræ, in gente dilacerata, & egena: sed hæc est, quæ relinquitur
Sophon. 3 in medio terræ. In hac gente absconditur fermentum ab
Prou. vlt. illa fœmina nobili, quæ facta est, ut nauis institoris, de longe, idest de cœlo, portans panem suum, idest diuinas regni non alieni, sed sui.

Res uero est uehementer difficilis, quid sibi uelit: Abscondit in farinæ satis tribus? Et quidem, iuxta Hieronymum, satum continet modium, et dimidium. Vnde tria sata efficiunt nouem semimodios, non uero nouem modios integros. Ex quo mysterij celsitudo prospicitur. Nouem fuerunt chori Angelorum, ex quibus cū tertia pars ceciderit, quiuis chorus fere dimidiatus est. Atque ideo nouem fere semimodij Angelorum remanserunt.

Quare per nouem hominum semimodios, id est, per tris sata, sunt reparandi. Hac igitur ratione spiritus diuinus fermentat tria sata, id est, nouē dimidios modios: ut per hos nouem, angelorum fere dimidiati ordines restaurentur.

Donec fermentetur totum. *Significatur, tum diu duraturam Euangelicam prædicationem, quandiu per uniuersum orbem, Euangelium promulgetur. Prædicabitur Euangelium regni in uniuerso orbe. Et tunc finis: sed non est silendū, quòd dicit,* Donec fermentetur totum: *id est, donec in unum Deum, unumq; spiritum omnes conuertantur per gratiam: ut sit Deus omnia in omnibus.* Matth. 24 Coloss. 3

Simile est regnum cœlorum, &c. *Video has Domini parabolas facile de sanctis, qui sunt regnum cœlorum, intelligi posse. Nam & Ecclesia, cum meminit de uirginibus, has parabolas canit: Liber tamen aliorsum sensum deflectere.*

Simile est regnum cœlorum thesauro, abscondito in agro. *Supra Dominus per agrum explicauit mundum. Porro regnum cœlorum, in futuro est uisio Dei: in præsenti uero, est cognoscere Deum, &, quem misit ille, Iesum Christum. Hanc enim ipse Christus uocauit uitam æternam. Et hæc est sapientia tantopere in Prouerbijs, in sapientia, & in Ecclesiastico laudata. Hāc Salomon uocauit thesaurum infinitum: quo, qui usi sunt participes amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati. Imo neminem diligit Deus, nisi in quo sapientia, inhabitat. Hæc est sapientia, quam uincit malicia. Hæc igitur est regnum cœlorum: quam San-* Ioan. 17 Sapien. 7 Sapien. 7 Eodem.

eli scientiam iustorum, Theologi uero fidem uiuam, seu charitatem formatam appellant. Haec est fides, uiuo illo, & feruenti spiritu illustrata, quem nemo nouit,
Apocal. 2 *nisi qui accepit. Hic est thesaurus in huius mundi agro absconditus. Sane thesaurus maior omnibus diuitijs. In cuius comparatione aurum est arena exi-*
Sapient. 7 *gua: argentum est, lutum, salus, species contemnendae illi sapientiae colatae. Plane, quia ueniunt omnia bona cum illa, & innumerabilis honestas per manus eius. Qua ratione non dicit Christus, simile est regnum coelorum thesauro auri, argenti, frumenti, hordij, aut*
Ierem. 41 *mellis, ut apud Ieremiam est. Sed simile est regnum coelorum thesauro uniuersali: thesauro omnium bonorũ. Vt enim coelum inter corpora continet perfectiones omnium corporum: ita & haec sapientia inter dona Dei, continet omnes diuitias. Quod euidenter asserit Christus, cum dicit, eam esse regnum coelorum. Plane regnum est, quod bonis omnibus abundat: & abundat maxime, si regnum coelorum est. Quid ergo non habet thesaurus, qui regnum est, & regnum coeli, & regnũ omnium coelorum.*

Haec ergo fides feruens spiritu, in mundo abscondita
Matth. 11 *est. Quia absconditur a sapientibus, & prudentibus,*
Isaię 53 / 1. Cor. 1 *& reuelatur paruulis. Recte Isaias: Domine, quis credit auditui nostro, & brachium Domini ei reuelatum est? Profecto haec sapientia uirtus Dei est ijs, qui seruantur: est uero scandalum, & stultitia ijs, qui pe-*
Eccles. 1 *reunt. Cum autem sit pereuntium infinitus numerus, aperte fit, eam sapientiam absconditam esse, cum tam paucis sit manifesta. Christus est Deus absconditus: sed*

nihilominus est Deus Israel saluator: ita pij homines, in quibus sapientia ista moratur, dij sunt absconditi: sed ijdem soli sunt, qui saluantur. Absconditi sunt ab oculis insanientium: quia oculi mortales, ueteres, terreni non uident noua, diuina, & aeterna. Non igitur pij intrinsecus a secularibus uidẽtur: at spectaculum sunt Deo, & Angelis. Isaiæ 45 1. Cor. 2 1. Cor. 4

Abscondita est hæc sapientia in agro. Non dixit, In ciuitate, aut domo. Nec dixit, Absconsum in cœlo: sed in agro. Vt indicaret, egrediendum nobis esse è domo, & ex urbe, &, ubi egressi sumus, agendum aliquid esse, & laborandum, spem fore, ut ita laborantibus thesaurus facile appareat: ut qui in terra lateat, non uero in cœlo. Christus extra portam, & cum labore passus est. Egrediamur & nos ad eum, eius improperium portantes. Ager quietus est ab urbano tumultu. Et Deus gaudet non in commotione, aut turbine: sed in sibilo auræ tenuis. Qui uult Deum cognoscere, cognoscet deambulantem ad auram post meridiem. Ad auram, inquit, non ad commotiones tempestatum. Egrediamur ergo ad agrum, & commoremur in uillis. Plane cognosci Deus in urbe potest. Sed nescio, quid ager habet, quo affectus ad Deum pellicitur, & inuitatur. Forsan causa est, quia minora fiunt in eo peccata: ideo maiora Deus in eo auxilia præstat. Certe sanguis Christi, qui pro nobis clamat, melius, quàm Abel, in agro fusus est. Ergo, si uis sapientiam inuenire, animum habe a curis urbis uacantem, a peccatis urbanis alienum. Viue ea simplicitate, & puritate, qua agrestes uiuere solẽt. Id uero est in agrum exire. Hebr. 13 3. Reg. 19 Genes. 3 Cantic. 7 Hebr. 12

Quem qui inuenit homo: *Vt thesauri inuentio a fortuna est: ita & huius sapientiae, fideiq; uiuentis inuentio a diuina fortuna est. Non est uolentis, aut currentis, sed Dei miserentis. Non est ex nobis, Donum Dei est, ne quis glorietur. Inuentus, inquit, sum a non inquirentibus me. Non enim nos eligimus Deum, sed ipse eligit nos. Merito Deus dicit: qui non habetis argentum, properate, emite, absque argento & ulla commutatione. Cur uero dicit,* Quem, *qui inuenit homo, statim dicam.*

Romae. 9
1. Cor. 1
Isaiae 65
Isaie 55

Abscondit. *Erat thesaurus absconditus, &, qui inuenit, eum magis abscondit. Videbis hominem, quem Dei gratia illustrauit, & è peccatis ad uitae melioris frugem uocauit, flentem, tristem, delicias, diuitias, & honores contenente, abscondentem se, secreta & abscondita quaerentem, raro loquentem, saepe tacentem: nihil clamantem, nihil ostentantem. An non uides quam suum thesaurum abscondat? Certe, cum iste peccabat, totus exterius uiuebat: at nunc totus latet, interius Dei in se gratiam miratur. Interius uocem Dei, dicentem: Adam, Adam, ubi es, auscultare sibi uidetur. Interius lucem nouam, qua dictum est, Fiat in hoc homine lux, spectare contendit. Interius demum Deum in se habitantem adorare desiderat. Totus hic interior homo est: an non hic plane abscondit se se?*

Genes. 3
Genes. 1
1. Cor. 3

Hinc intelligis, quare dictum sit: Quem qui inuenit homo, *Prius enim hic erat iumentum, & non ex sapientibus: comparatus siquidem erat iumentis insipientibus. Prius erat caro, & ideo puluis & cinis.*

Psalm. 77
Genes. 18

Prius erat peccator, & ideo diabolus erat: at nunc incipit secundum animam uiuere, secundum rationem agere. Incipit igitur esse homo. Imo, quia Christus est Deus homo: cum hic incipiat esse Christi uiuum membrum, incipit esse quidam Christus homo, ut sit postea unum secundum gratiam cum Christo Deo. Abscondit igitur. Galat. 11

Et præ gaudio illius. Sane, prius est dolor de peccatis commissis: sed commiscetur huic dolori gaudium de thesauro reperto. Nescio, quid sit: dolor ille gaudium est. Lachrymæ illæ delectant: lachrymæ sunt panes illi, qui flet. Lachrymæ sunt, sed quæ aridam animæ faciem irrigant & pulchram reddunt. Lachrymæ sunt, sed quales exire amantibus solent, cum diu optatam rem casu inueniunt. Igitur, qui uocatus est a Deo in meliorem uitam, licet doleat de culpis præteritis, habet tamen gaudium de thesauro præsenti. Et gaudium illud plenum est: quia est iustitia, & pax, & gaudium, non quodcunque, sed in Spiritu sancto. Lætantur mali in rebus pessimis: lætantur in carne, repugnante spiritu. Contra lætantur, qui inueniunt thesaurum, in spiritu, licet forsan carne dolente. Sed, quo maior est spiritus carne, eo maior est eius lætitia, quam carnis. Ideo dictum est: Non est pax in domo impij. At in domo filij prodigi a Patre suscepti, auditur uox tympani, & symphonia. Gaudium est ex conuiuio uituli saginati: gaudium ex stola priori recepta. Et quis non gaudeat inter patris amplexus, & oscula? Quis non gaudeat dum se audire coniectat, uocem spiritus, qui testimoniū ei reddit, quod filij sumus: quodque expectamus beatam illā spē.

Ioann 15
Roman. 14
Prou. 2
Isaiæ 48
Luce 15
Roman. 8
Tim. 2

Igitur præ gaudio illius sapientiæ inuentæ, uadit
Matth. 4 *qui prius sedebat in tenebris, et umbra mortis, qui prius*
Treno. 1 *sedebat sola ciuitas, licet plena populo. Qui prius sede-*
Ephes. 5 *bat, et ideo necesse fuit surgere, ut illuminaretur a Chri-*
Luc. 15 Ephes. 2 *sto. Nam filius ille prodigus sedebat, ideo enim dixit: surgam & ibo ad patrem meum. Qui enim sequitur Christum, non sedet: sed sicut filius lucis ambulat. Et*
Lucæ 12 *Dominus de se dicit: Filius quidem hominis uadit. & sicut Filius hominis iuit, in crucem, & per eam in uitam: ita & uocatus a Deo uadit ad crucem. Vadit enim uēdere se, & omnia. Hæc crux est: sed per eam uita. Habes igitur in hoc uerbo, Vadit, quàm non quiescat nec*
Psalm. 131 *det somnum oculis suis, uir qui sanctus esse uult.*

Vadit, *inquit*, & uendit omnia, quæ habet. *Ex quo statuitur dogma Theologorum, eum, qui in gratia esse uult, debere Deum omnibus rebus præponere. Id enim est uendere omnia, id est, statuere prius omnia relinquere: quàm Deum in posterum offendere. Hæc enim est*
Lucæ 14 *uita Christiana. Hoc est omnibus renuntiare: ut neque*
Roman. 8 *præsentia, neque futura, neque gloriam ipsam uelit: nisi ex Dei uoluntate. Et hoc est uerbum Salomonis: Præ-*
Sapient. 7 *posui illam regnis & sedibus, super salutem, & speciem dilexi eam. In quibus uerbis Sapientiam omnibus præposuit.*

Vendit omnia, & emit agrum. *Dices, Si ager est mundus, num iste emit mundum? Ita plane, teste Paulo:*
1. Cor. 3 *Omnia uestra sunt, uos Dei. & iterum: Nihil haben-*
2. Cor. 6 *tes, ut qui uendidistis omnia: sed omnia possidentes, ut*
Iosue 1 *qui emistis omnia. Et Deus: Quicquid calcauerit pes uester, (en uendere omnia) uestrum erit. (en emere om-*

nia.) id sibi persuadeat, qui Deo seruire ex animo cupit: suum esse mundum, & omnia, quid enim non habet, qui habentem omnia habet? Exemplum habes ad manum. Sub uiris sanctis reges sunt, & principes: sane, quia habent illi omnia.

SECVNDA PARABOLA.

Simile est regnum cœlorum homini negociatori *Ex se, homo negociator est: ut cui nihil sat fit. Habet enim duas sanguisugas, quæ semper dicunt: Affer, affer, id est, habet cognitionem, & amorem: qui nunquam uisu satiantur, neque auditu. Ideo animam nostram, (quæ Dei domus est,) negociationis domum, & speluncam latronum facimus. Ideo animam nostram Deo solam, populo implemus. Ideo animam nostrã, sub omni ligno frondoso prostibulum facimus: quando ad omnes honores, ad omnes delitias, statim inardescimus, & eorum desiderio subiugamur. Ideo pisces sumus in aqua, ut nunquam quieti: semper negociosi, super re nihili. Sumus ergo negociatores, & quærimus bonas margaritas. Semper enim uoluntas nostra quærit, quod bonum est. nihil sub ratione mali, aut cupit, aut cupere potest. At, cum quærat multa, & turbetur erga multa: porro unum est necessarium. Neque enim est salus, nisi in uno. Equidem margarita est scientia, est item, & honor, est prudentia: et denique cuncta, quæ fecit Deus, scit bona, & ualde bona: ideo sunt margaritæ. Sed inter hæc, illud unum est necessarium: Fides per dilectionẽ operans. Spiritu feruere, spiritu facta carnis*

Prouer. 30
Ecclef. 1
Matt. 21
Treno. 1
Ierem. 2
Lucæ 10
Actor. 4
Genef. 1
Lucę 10
Galat. 5

Roman. 8 mortificare. Hac feruida fide inuenta omnia uenduntur: quia hoc ipsum inuenire, est omnia reliqua perdidisse. Porro licet omnia huius seculi bona, ualde bona, sint: sed speciatim scientiæ, & uirtutes sunt margaritæ bonæ. At inter has bonas margaritas pretiosissima, est fides hæc uiua & feruens. Quod, si non credis, uide, quid Christus dederit, ut hanc non sibi, sed nobis compararet. Certe sanguinem, & uitam pretij

Galat. 2 infiniti, ut eam nobis emeret, expendit. Merito igitur Paulus: Non abijcio gratiam istam. Cur Paule? Quia Christus dilexit me, & tradidit seipsum pro me, id est, tradidit se, ut me hac gratia donaret. Et item:

Ioann. 3 Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum daret. Cur? Profecto in pretium gratiæ, dandæ his, qui in eum essent credituri.

TERTIA PARABOLA.

Sagena, ut arbitror, non adeo est fides, aut prædicatio Euangelij, ut Ecclesia ab Abel iusto usque ad ultimum hominem fidelem. Porro sagena suberes habet superne, plumbum inferne. in medio rete ex lino contextum, ubi sunt foramina: quæ quo laxiora, eo minus sunt

Cant. 8 piscium capturæ idonea. Amor cœlestium, subera sunt, quæ in aquas demergi nequeunt: aquæ enim multæ extinguere nequeunt charitatem. Timor inferni plumbum est: quia sub aquis pœna inferni est. Nodi retis sunt amor proximorum, id est, sunt proximi, se inuicem amantes. Qui si uitæ laxioris fuerint, minus implent pisces. Vita enim arctior uehementer condu-

cit ad pisces piscandos.

Dices: Si uiri pij sancto amore connexi, rete sunt, quo modo dicuntur. In mare missi: cum semper hi in mari mundi fuerint? Respondeo: Hi homines sunt in mari, sed marini non sunt: cœlestes sunt, diuini sunt, temporales non sunt. Simul ac eos adflat gratia cœlestis, superna turalis facit, ac ita, ut supra mare sint. Quòd si in mari relinquuntur, causa est, ut alios expiscentur. Sed hoc discrimine sunt in mari, quia ipsi sunt, ut rete, reliqui ut pisces. Pisces aqua uiuunt: sed rete, aqua mortuum est. Capit uero, quod mortuum est, animalia uiua. Ita seculares homines seculo uiuunt. Pij, ut rete, aquis seculi mortificati sunt. Sed hi mortui uiuos pisces capiunt. Iam, sicut Christus missus est a Patre ad capiendos pisces, atque ideo illos cœpit: ita & hi capient pisces, qui ad eos capiēdos a Deo missi fuerint. Nec enim rete, a se efficaciam habet, ut capiat, sed ab eo, qui ipsum in mare demisit. 2. Cor. 6

Aduerte mare dici mundū: ergo mūdus est periculis plenus. Qui enim nauigāt mare, narrāt pericula eius. Eccles. 43

Item seculares homines dicuntur pisces. Recte profecto: Pisces si uolutari uideas, dices mille illos habere negocia, si ueritatē spectes: nullū negociū habent. Ita homines, sine Deo, ita turbantur: ac si mille negocia haberent, cum uerum nullum habeant. Vane enim conturbatur omnis homo. Iam in nihil aliud uideas intentos pisces, quàm ut maiores deuorent minores. Quàm id hominibus mundi conuenit? Denum Christus post Resurrectionem pisces comedit, sed ab aqua extractos, & assos igni. Si igitur futuri sumus cibus Christi, è secu- Psalm. 38 Matth. 23 Ioann. 21

lari, & infida uita, abducendi sumus, moriendum est no bis, assandi etiam in charitate, ut Christo uiuamus.

Quam cum impleta esset. *Nihil ergo extremum diem iudicij remoratur: nisi quod Ecclesia nec dum im pleta est. nec dum, enim intrauit plenitudo gentium. Prius siquidem prædicandum est Euangelium in uni uerso mundo, ut gentes intrent. Tunc Israel saluus erit, & tunc consummatio: igitur cum mundus uiderit Iudæos conuerti, scias plenitudinem gentium introisse: & sagenam esse plenam, ac ideo iudicij diem expectet.*

Rom. 11. 10

Matth. 24
Rom. 10

Igitur Angeli Ecclesiam iam plenam educent, id est, ex uita hac, in mortem eijcient. Placet igitur ea sententia Sanctorum, qui uolunt omnes homines ante iudicium morituros. Quid enim aliud est sagenam educere de mari, quam homines a uita reijcerem? Et quia multi tempore iudicij erunt adhuc pueri, & iuuenes hi mini sterio non naturæ, sed Angelorũ, a uita reuocabuntur. Ideo dicit: Sagenam per Angelos educendam. Eo maximo, quia Angelorum efficacia accendetur ignis, qui uiuentes absumet, qua causa ipsi dicũtur sagenã educere.

Educentes, & secus litus sedentes. *Si uita mundi est mare: & iuxta uitam est mors, quid nisi mors per littus intelligi potest? Vt enim litus egressis e mari statim occurrit: ita, quid occurrit egressus è uita nisi mors? Iuxta hoc igitur litus mortis sedent Angeli quia nihil habent, cum morte: iuxta illam sunt, sed non in illo. Porro dicuntur sedere, quia tanti momenti tantiq; ponderis est eligere bonos, & malos reijcere: ut non fiat nisi a sedentibus a iudicãtibus, & uẽ exactissi me expendentibus. Igitur licet exiguo tempore iudicium*

futurum sit: at ita examinabitur, ac si tempore multo du rasset. Ideo licet Angeli stantes eligent bonos, ac tanto iudicio fiet, ac si sedissent.

Sedentes elegerunt bonos in uasa sua. Id est, in tra choros suos. Ex ruina enim malorum Angelorum illa uasa mansionum Angelicarum, euacuata sunt atque propterea pij homines ab Angelis, in illa uacua uasa trāsferūtur. O rē incredibilē? Terra sunt corpora nostra: & illa inter Angelicos choros deportantur? Ita quidē, quia terra illa glorificauit, et portauit Deū in se. Genes. 3.18 1. Cor. 5

Malos uero foras miserunt. Quis dicere queat, quantum illud foras, apportet mali? Sane quantum bo ni est, illud: Intra in gaudium Domini tui: tantum mali est eijci foras: Et illud, Foras mittetur, ut palmes: in ignē mittetur & ardebit. Plane Deus omnia bona. foras est, extra omnia bona. Matth. 25 Ioann. 15

Intellexistis hæc omnia? Fieri non potuit, quin radio diuino fuerint illustrati, ut homines rudes, ea omnia intelligerent, quæ uiri multi clarissimo ingenio, sudore multo, & tempore longo uix assequuntur. Potest igitur lumen Dei breui docere paruulos: quod diu, lumen naturale non docet studiosos. Matt. 11

Quòd uero Dominus addit: Scribam doctum esse similē patrifamilias, proferenti de thesauro suo noua & uetera. Id explicat conditiones quas Ecclesiæ Doctor habiturus est. Si uis Theologiæ doctor esse, primum esto paterfamilias, id est, eum amorem, prouidentiam, curam, & diligentiam habeto erga fideles: quā patresfamilias habent, erga domesticos. Primū a te requiritur amor nō quiuis sed ijs, quem patres habent.

Cant. vlt. Porro ex amore reliqua pendent. Est enim dilectio (ut mors) fortis: omnia enim superat. Secundo, esto tam diues, ut thesaurum scientiæ habeas. Neque enim Christus contentus est, quantulacunque scientia: sed Thesaurum requirit. Tertio uult Thesaurum esse tuum. quod tunc ego arbitror contingere, cum studio animaduersione, orationibus, et affectibus eum sibi Theologus comparauit. Quod enim non amo, uix meum est: si ergo thesaurum non paraui uoluntate et affectu: scientia illa, thesaurusq; erit memoriæ meæ, non perinde uoluntatis: ac ideo neque erit proprie meus. Quarto, si thesaurus conflatus, ex scientia noui, & ueteris Testamenti, id recte. Sed Christus non dixit noui & ueteris Testamenti, sed in uniuersum. Noua & uetera. Vetera ergo sunt scientiæ humanæ. Noua, scientia supernaturalis, quam secum nouus Adam adduxit ad nos. Profecto functio Theologiæ est omnium functionum summa: ideo reliquas scientias sibi habet ministras. Omnia ergo sciat, qui scribam se doctum, & doctorem profitetur. Speciatim uero nouum testamentum, in ueteri fundatum. Ideo enim puer Chri-

Lucæ 2 / Ezech. 10 stus inuenitur in medio doctorum: Et item Ezechiel inquit: Impleuit nubes (quæ erat lex) domum Domini: sed atrium repletum est splendore gloriæ Domini, (id est, Euangelica doctrina) & sonitus alarũ cherubim (qui erant in ueteri templo) audiebatur usque ad atrium exterius (quæ est Ecclesia.)

CAPVT. XIIII.

In illo tempore audiuit Herodes, &c.

L IBVIT *historiam hanc allegoricæ interpretari: id si tibi placuerit, habemus nostræ operæ pretium, si minus, quantulum est breuis moræ dispendium?*

Herodes, et Philippus fratres, significant hominem, qui secundum carnem uiuit, & eum, qui secundum Spiritum & Deum. Sunt enim hi fratres. ab eodem patre Deo profecti sunt Adam terrenus, & cœlestis, sunt Ismahel, & Isaac, Esau, & Iacob. Quàm uero quadranter dictum est: duas tetrarchias obuenisse Herodi iniquo: unam uero Philippo iusto. Certe, quia homini terreno, fere omnia subduntur, eiusq; imperio parent. Matth. 7 *Pauci sunt, qui hominem cœlestem habeant, ut regem, eiusq; iussa capessant.*

Iam Herodias Euam. significat carnem scilicet nostram, nostrum appetitum, nostram sensualitatem, quā Paulus legem membrorum, hominem ueterem, & concupiscentiam nominat. Roman. 7 *Si Eua hæc homini uiuenti secundum Deum, ut uxor iungatur: si uidelicet Herodias cum Philippo persistat, recte omnia in pace sunt omnia. Exhibet enim tunc Philippus Deo corpus suum, ut hostiam sanctam placentem Deo, & rationabile obsequiū.* Roman. 12 *Sed si caro nostra Eua, uel appetitus, diuortio ab homine spirituali facto, homini terreno iungatur, (id est, si desinat homo secundum spiritum uiuere, uiuatq; se-*

cundum carnem) tunc Herodias Herodi infœliciter nupsit.

Iam sicut Filius ex spiritu natus, est amor Dei, usque ad cotemptum sui (Siquidem ex spiritu, nascitur masculus amor obediendi Deo, super omnia) ita ex carne, siue Herodiade, misera filia nascitur, amor sui, decretum, & propositum curandi, quæ sua sunt, non quæ
Philip. 2 IESV Christi. Hasce filias, non nititur Pharao iugula-
Exod. 1 re: sed masculos illos ex Dei spiritu natos. Habes, qui sint Herodes, Philippus, Herodias, eiusq; filia.

Ioannes uero donum Dei significat: ideo significat omne auxilium Dei, quo peccator de peccato arguitur, & reprehenditur. Ergo significat lumen fidei, gratiam iustificantem, quin & Deum ipsum: siquidem Theologi, Deum uocant, auxilium gratiæ præuenientis, ut Thomas habet. Vt ergo Ioannes dicebat Herodi: Non tibi li-
Roman. 8 cet habere uxorem fratris: ita tibi terreno Lex Dei, & eius gratia, Deusq; ipse dicit: Non tibi licet uiuere secundum carnem: si enim secundum carnem uixeris, morie-
Eodem. ris Sapientia enim carnis inimica est Deo: legi quippe Dei non est subiecta, neque enim potest. Deus dicit: Eijce
Genes. 21 hāc ancillam. disce hanc uxorem: si enim uolueris ser-
Matt. 16 uare, perdes eam.

Quia igitur Lex, & gratia Dei Herodem arguunt:
Galat. 5 ideo caro, seu Herodias, Gratiæ insidiatur. Caro enim
Rom. 6 concupiscit aduersus spiritum, Legis Dei est inimica. Dicit enim Paulus: Sentio legē in membris meis, repugnātē legi mētis meæ. et captiuātē in lege peccati. Vbi ergo tātopere Eua repugnat Gratiæ, plane Herodias insidia-
Roman. 13 tur Ioāni. Illa enim tota est in cōcupiscētijs in cubilibus

In impudicitijs Hic totus in deserto, in asperitate in fame, siti, & nuditate. An nō uides, insidias et inimicitiā. 1. Cor. 11

Hac ratione Herodes quærit Ioannem, interficere, nisi timeret populum. Licet eo audito Herodes faciat multa. *Hic multa considera. Primum efficaciam gratiæ Dei, quæ etiam a peccatoribus extorquet multa. Audit auarus, libidinosus iracundus legem Dei: sentit diuinam contra se reprehensionem, facit propterea multa. Secundum est: Quid uero prodest facere mal te nisi feceris omnia? An non qui offenderit in uno, factus est omnium reus? An non Deus diligendus, est ex toto corde? Non uult Deus seruum claudicantem in utramq; partem. Templum suum ex toto auratum esse debet. Non sit tibi uestis ex lana lino contexta. Maledictus enim est, qui terram duabus uijs ingreditur. Tertium & uehementer dolendum atq; timendum: Homo terrenus cupit Ioannem, id est, gratiā Dei, eiusque legem extinguere. O quot sunt, qui nollent legem esse Dei: imo neque Deum: ut carnis suæ licentius possent amplexibus gaudere. Hi sunt Herodes, qui Ioannem cupiunt interimere. Vide quam sit carnis sacrilega manus, quæ etiam Deo bellum inferre desiderat. Quartum est: Plurimi sunt, qui legem Dei negassent, & aperte dicerent non esse Deum, nisi timerent populum. Plures equidem sunt insipientes, qui dicunt in corde suo, Non est Deus, qui dicunt intra se: Disperdamus eū de gēte, & nō memoretur nomē Israel, ultra. Sed nō audēt id exterius profiteri, propter populū: qui hæreticis fasciculos supponit, et ignes, Igitur quia timent populū, nō audēt Euangelicam legē negare. At eā incarceratu, & ligāt*

Iacobi 2
1. Reg. 18
1. Reg. 6
Eccl. 3
Psalm. 13
Psalm. 82

Rom. 1 *Impij enim ueritatē Dei in iniustitia detinēt. Gratia si quidem, fides, & lex inclinat in opera uirtutis, Sed, cū impij operantur iniquitatem: uelut gratiæ uires ligant, eamq; contemnentes uelut in obscurum carceris locum coniiciunt. Cum tamen Ioannis merita excelsum thronum exigerent, ubi doceret, & imperaret: non ligaretur & taceret. Sed hoc est impiorum turpe facinus.*

Sed cum dies natalis Herodis accidisset, fecit Herodes, cœnam. O *dies infausta? o dies execranda? maledicta dies, in qua gratia Dei extinguitur: ac propterea homo excæcatur, induratur, & reprobatur. Vide igitur peccati progressus. Primū caro nupserat Spiritui. Diuortium cū eo fecit. Adæ carnali iuncta est. Reprehenditur a gratia: insidiatur illa gratiæ. Quærit extinguere. Timet populum: Sed tandem extinguit.*

Expendamus nunc textum: Cum accidisset dies
Ephes. 2 natalis Herodis. *Nos nascimur filij iræ. Dies ergo iræ est dies natalis noster. Cum uero Deus relinquit nos: ille est dies ire plenæ, & furoris Dei. Qui dies cum accidit, nos Ioannem extinguimus: ac ideo sine gratia excæcati, & obdurati relinquimur.*

Dies hic iræ Dei est, dies cœnæ nostræ, facimus nos in eo cœnam, quando nostris sensibus omnem uoluptatem indulgemus, ut non sit pratum, quod non pertran-
Sapien. 2 *seat luxuria nostra. Dies iræ Dei, est dies festus Veneri, & Bacho. Dies siquidem iudicij extremi inueniet ho*
Matth. 24 *mines edentes, bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, id est, inueniet diem natalis sui agentes. Prima er-*
Roma. 13 *go causa nostræ excæcationis est, penitus carnis curam*

agere in concupiscentijs.

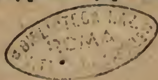
Secunda causa est: quia filia Herodiadis, saltans in medio, placet. Plane sentiunt Sancti, imo sentit & ipse Paulus, filiam carnis, eius efficaciam, & stimulum, qui eos colaphizat. Sed licet hic carnis uigor exiliat in sanctis non saltat tamen, quia eam efficaciam ipsi reprimunt, castigantes corpus suum, ne reprobi efficiātur. Et mortificātes carnem, ut spiritus saluus sit. Fit tamen nō nunquam, ut etiam in sanctis illa concupiscentia saltet: sed non in medio, saltat forsan in occulto, peccatum aliquod admittens: at non in medio. Fit etiam, ut saltet in medio, & publico: sed non placet: imo uerecundiam, & confusionem ex eo saltu homo sentit. At, si cum in publico, quis carnalis est, nec confunditur tamen: sed lætatur cum male fecerit: ea causa secunda est excæcationis, quia filia carnis in medio saltauit, & placuit.

Romans 6
2.Cor. 13
1. Cor. 9
1. Cor. 5
Prouer. 2

Tertia causa: Cum miser homo iurat, & spondet se carni, quæ petierit omnia daturum, cum decernit in nulla re placere Ioanni, iam tunc prope excæcatio est. Amputatur caput Ioanni, cum homo adimit autoritatem & maiestatem legi Dei: eam contemnens aut negans. Quam tu, Christiane, credis hæresum esse causam? An non Paulus, dicit: Cupiditas est radix omnium malorū: quam quidam appetentes errauerunt a fide? Ergo negare Euangelium, eiq; autoritatem, et caput amputare: inde prodijt, quia miser homo cupiditatem amauit, omnia mala complexus est. cupiditatem saltantem in medio nō castigauit, sed laudauit.

1. Tim. 6

Occiso Ioanne, & Euangelij gratia a peccatore negata: discipuli Ioannis eū sepeliunt. Discipuli Euāgelij,

prædicatores sunt, hi sepeliunt Euangelium, cum non prædicant. Est igitur hæc Herodis, seu iniqui hominis iam obstinati pœna: ut ei Euangelium non prædicetur. & si unquam prædicetur: ita prædicatur, ac si non prædicaretur. Ita enim obstinatus homo audit Euangeliũ: ac si non audiret. Quomodo enim audiret id cuius autoritatem, aut negat, aut contẽnit? Vere enim dictum est,

Isaiæ 5 Mandabo nubibus meis, ne pluant super eum. Et rursum:

Ierem. 3 Ideo prohibitæ sunt a uobis stillæ pluuiarum.

Quod uero discipuli mortem Ioannis Christo renũciant, id esse existimo: futuros prædicatores (qui prius Euangelium homini excæcato prædicabant) testes & condemnatores miseri hominis, quem sua malicia excæ

Matth. 10 cauit. Vt enim excussus puluis testimonium erit, accusans Euangelij contemptores: ita & capitis Euangelici amputatio, eum qui amputauit, condemnabit.

Quod cum audisset Iesus. Depingitur hoc loco uita Christiana uirorum perfectorum, adeo graphice, ut nec ab Apelle ita depingi posset. Placuit uero historiam hanc iuxta textum Ioannis explicare, ubi aliquanto copiosior est.

Ioann. 6 Abiit trans mare Tyberiadis, & sequutæ sunt eum turbæ. Eo tempore Tyberius erat orbis imperator: a quo mare (iuxta quod erat Tyberia ciuitas) uocabatur Tyberiadis: erat tamen mare Galileæ. Porro certum est, seculum hoc esse mare tum Galileæ (id est, reuolutionum, ubi nihil eodem statu permanet,) tum Tiberiadis: quia hominum imperio subiectum est.

Ergo Christiani, qui pane Christi satiari cupiunt abeant cum Christo trans mundum, ultra seculum. Deus

est ultra seculum: sunt ipsi, dij ultra seculum. Christiani pij ultra seculum sunt: quia diuini sunt, quia creatura noua sunt: quia sunt generatio altera, & populus, qui creabitur. Homines sunt exterius: sed Angeli Dei sunt interius. Quæris, quid est, ultra seculum esse? Certe reliquisse omnia, & sequi Christum. Certe abnegasse semetipsum. Certe odisse animam propriam: an nō hæc non huius, sed alterius seculi sunt? Certe, qui concupiscentiam carnis, oculorum, & uitæ superbiam non transiuit (in quibus imperant homines,) panem Christi gustare non potest. Ideo non gustamus bona Christi spiritualia: quia placent bona Tyberij secularia.

Galat. 5
Psalm. 101
Matth. 19
Lucæ 14
1. Ioann. 2

Sed, qui nam illi sunt: qui seculum relinquunt: & trans illud, Christum sequuntur? Profecto, qui eius signa uiderunt super infirmos, id est, qui super infirmū cor suum, medicam domini manum perceperunt. Facile seculum relinquet, qui uocem Christi dicentis sequere me audierit, facile seculum transit: qui cum mortuus peccato esset, excitantis leonis rugitum audiuit. facile seculum præterit, qui sepultus cum Lazaro uocem clamantis audiuit: dicentis, Lazare ueni foras. Idē siquidē est, ueni foras: et abi trans mare Tyberij. Quod si in corde tuo infirmo nōdum sensisti Domini signa: certe cōsidera alios socios tuos: quos ex infirmis Deo, sanos uidisti. hæc te signa, quibus mortuus, cæcus, & surdus sanatus est, mouere poterunt: ut trans seculū, Christū sequare.

Matth. 4
Ephes. 2
Ioannis 11
Matth. 9

Porro si placet ire trans mare: expēde quid trans mare sit. Non ibi ciuitates, & oppida: non ibi uoluptates, & delitiæ. sed desertus est locus. Hunc sibi locum deligit Dominus: ubi pascat suos. Hoc Domini est ingenium:

Exod. 16 *ut ibi adsit, ubi minus humani remedij adest. Pauit Iudæos in deserto manna cœlesti. Dauidi apparuit in*
3. Reg. 17 *terra deserta, inuia, & inaquosa. Elias pascitur a coruis in deserto. Plane hoc inuenies in operibus Domini, tunc ea esse facta, cum minus Tyberij, minusq; maris remedia apparebant.*

Ergo, Christiane, si seculum transisti, scito futurum: ut te Deus sine consolatione temporali fere relinquat. quia trans mare dimissa illa est: & sine consolatione spirituali, quam triduo expectans a Domino minime recœ-
1. Cor. 7 *pisti. Hoc uero uerissimum desertum est: Cum foris pu-*
Psalm. 37 *gnæ, intus timores. Cum cor est conturbatum: cum lumen oculorum, & ipsum non est mecum.*

Sed, ne despondeas animum, id primum magnopere spectato. Christus curat morbum, &, nec dum dabat cibum. Significans fieri posse, ut, sine cibi spiritualis gustu, morbus animæ sanetur. Recto enim ordine, spiritualis morbi curatio, præcedere debet spiritualem animæ gustum. Quod si aliquando hic ordo inuertitur: specialis id erit dispensationis. Sit igitur tibi, qui seculum post Christum dimisisti, hæc prima certa sententia: Non est trans mare mundi statim cibus paratus, te manet inedia, non unius forsan, aut duorum dierum, sed plurium.

Imo uero ad maiora te para. Profecto si in hoc deserto liceret tibi semper Christum sentire præsentem, aut non esset desertum, aut nullæ delitiæ huic deserto cōferri possent. Sed en, inquit Ioannes, SVBIT Christus in montem. *Discedit ergo a te corpore, licet non corde, id est, non te tunc consolatur Christus, imo uide-*

bitur forsan offensus: Videbitur auertisse faciem suam a te, uidebitur longe fecisse misericordiam suam. Tu contra considera, num proximum sit pascha dies festus? Si festus dies in proximo est, spes erit prandij. Ita plane ego arbitror: tunc Dominum effundere dulcedines suas, panesq; suos illos illos: cum festa proxima sunt. Qui sequuntur Dominum, largiorem eius manum nouerunt in festis, quàm in non festis diebus. Cum igitur imminent festa, prapararemus corda nostra, ut de manu Domini largiores sumamus cibos: Sed nos corpori, non animo; epulas quærimus. Quòd, si uero: nec die festo pascimur, expectemus tamen: memores, etiam, qui salutem corporis quærebant, Dominum tribus diebus expectasse quanto potius nos expectare conuenit, qui salutem animis requirimus. Psalm. 29

Cibaturus uero Dominus suos, inquit, Philippo: Vnde ememus panes: ut mãducent hi? Philippus, qui os lampadis interpretatur, prædicatores significat. Quia os sunt lampadis illius, quæ illuminat omnem hominẽ, illius lampadis, quæ de se ait: Ego sum lux mundi. Recte dicuntur os lampadis, non manus, quia loqui possunt, mederi non possunt. Dicit ergo Dominus prædicatoribus: ut satient populum: Vt scilicet illi prædicent. At respondent prædicatores, Nullam doctrinam humano labore, & industria partam, sufficere posse animabus reficiendis: his præsertim, quæ dulcedinem de cœlo quærunt. Et est, & phrasis Scripturæ dicere: Ducentorum denariorum panes, id est, multiplicati denarij panum non sat sunt. Duo enim pro multis sæpe audiuntur, ut illud: fiat in me duplex spiritus tuus, id est, mul- Ioann. 1 Ioan. 8

4. Reg. 2 tum de tuo spiritu. Et illud: Suscepit duplicia pro pecca
Isaiæ 40
Prouer. 31 tis suis, idest suscepit multa, Et illud: Omnes serui eius
uestiti sunt duplicibus. Ergo ducentorum denariorum
nec omnium denariorum ualor sat esse potest animæ: ut
enim Deo nihil est sat, nisi Deus (in nullo enim beatus
est, nisi in se. Et ideo Sadai dicitur: quasi, qui sibi satis
est.) ita & homini facto diuino, nil nisi Deus satis esse
potest: reliqua enim sunt ei sicut stilla situlæ. Qui ue-
ro aurum habet, ut idolum: & uenerem sicut Deū, is
Isaiæ 40
Psalm. 48 ex homine, iumentum factus est. Sed, qui prius fuit iu
Daniel. 4 mentum, herbas septem annis cum Nabuchodonosor co-
Genes. 15 medens: nunc uero rediit in mentem, & filius Dei effe
ctus est, is ab eo audit: ego solus merces tua magna ni-
mis. Et hæc est causa, ut existimo, cur Christus Eucha-
Psalm. 72 ristiam in cibum hominis instituit: uidens nihil, nec in
terra, nec in cœlo, pro homini cibum, nisi Deum esse pos
Psalm. 80 se. iuxta illud? Aperi os tuum & ego, (non aliud quic-
quam) implebo illud. Non ergo denarii, humana ima
gine percussi: nec quicquam, cuius ualor est ex homini-
bus, satiare plum hominem potest.

Quod uero ait Philippus, non sufficere, etiam si ma
dicum, quid manducent: duos habet sensus, Prior nihil
humanum satis esse animo nostro, etiam si modico ue-
lit esse contentus. Certe auaris tota natura, totusq; mun
dus parum est. quo plus habent plus desiderant: nihil
mirum, quòd nihil his sit satis, sunt enim grandes epic
lones. At etiam Philosophis, qui modicum ex humanis
sumebant, nihil humanum satis erat. Nihil enim eos sa-
tiebat. Secundo indicauit maiorem satietatem in huma-
nis habere, qui modicum, quam qui multum manducat.

Bonus ergo prædicator dicit nihil humanum satiare cor da Christiana.

Sed accedit Andreas, qui uirilis dicitur dicens: est puer hic habens quinque panes. Quidnam id significat? Certe ubi prædicator desperat cibo carens animæ: ibi uir fortis, id est, laboribus, & militia Christianæ assuetus, remedium animæ famescenti demonstrat. An non hæc experiuntur uiri pietatis studio dicati? Languent hi, accedunt ad prædicatorem: uacui abeo recedūt, accedunt ad uirum Christianis callis obduratum. Hic ostendit rem exiguam, exercitium aliquod uile ibi panis inuenitur, quem si benedixerit Christus: non mille, sed centum mille homines satiabit. Sed hæc sentiuntur potius, quam dicuntur.

Aduerte cur dixerit: Hæc quid inter tantos? Certe tantus est homo: ut nihil nisi Deus, illi sat sit. Deus est magnus, & magnitudinis eius nō est finis, & homo magnus: quia ad magni imaginem, creatus est, & ideo magnitudinis suæ, fere non est finis: fecit enim Deus hominem, ut dominetur, non ut satietur omnibus rebus. Propter hominem mundus. Propter hominem Angeli. Propter hominem Deus homo: Propter hominem fundit uitam Deus. Propter hominem gloria, & infernus. Vere tantus est homo: quid ergo omnia homini, qui tantus est? Psalm. 144 Galat. 3 Psalm. 8

Secundo aduerte: Cur dixit. Quinque panes? Crediderim unicū esse panem, qui satiare hominem potest. Nā Apostolus dicit: Omnes de uno pane, & de uno calice participamus. Ergo si panis est gustus cœlestis, qui solus hominem reficit: ille est unicus panis. Sed unus ille 1. Cor. 10

ualorem, uim, & pretium quinque panum habet. Quinque sunt ora, quibus exterius, homo manducat: quinque, scilicet, sensus, de quibus dictum est: Non saEccles. 1 natur oculus uisu, neque auris auditu. Ergo, & uisus, & auditus, & tactus manducant. Cum uero homo habet obiecta, quibus suos quinque sensus saturet, quinque tunc panes habet. At, quia gustus cœlestis plus exsatiat, quàm si omnium sensuum delectamenta gustaret: ideo unicus ille panis ualorem quinque panum ha
Psalm. 83 bet, Quà causa dicit Psaltes: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum uiuum: quia uidelicet ex abundantia gustus spiritualis, tota caro satur erat. Quia igitur tota caro satiatur, ille unicus panis quinque panes efficitur: quibus quinque sensus, uelut gloriosi, redduntur, & fœlices.

Tertio, aduerte, cur dixerit, & duo pisces? Plane, quia ille gustus, & suauitas, omnium piscium gustum exsuperat. In pane intelligitur omnium terrenorum suauitas, quia iuxta Scripturam, panis omnis cibus est: ut supra cap. 6. diximus. In pisce igitur omnium marinorum dulcedo designabitur. Siquidem iuxta Ambrosium, humani generis delitiæ pisces dicuntur. Ergo cum audis a Christo dari panes, & pisces, intellige, eum dari saporem, & gustum, qui omnes sapores a terra, & mari prodeuntes, facile superet.

Quarto quæres: Cur igitur duos dixit pisces? Forsan eo sensu id dicitur, quo supra, ducentorum denariorum panes. Ita & duos pisces, id est, multos pisces, id est, multiplicatam suauitatem. Est enim cibus omne delectamentum in se habens: est manna omnem saporem con-

tinens,

tinens. merito igitur multiplicatissimum saporē habet. Expati hac loquantur. Si enim cibus ille saporem Dei habet & Deus est eminenter omnia: igitur omnium rerum saporem hab.t. Sapien. 16

Accepit IESVS panē, benedixit, &c. Benedicere Dei multiplicare est. Nec forsan inuenies bona in Scriptura multiplicata, sine benedictione diuina. Agit igitur a more Dominus. Benedicit multiplicaturus. Et quia iuxta Augustinum natura rerum est diuina uoluntas: ideo unus panis factus est mille. Certe nouit, qui accepit quam sit uerum, unum panem fieri mille: quàm enim diues est, qui illum gustum cœlestem habet? Plane, ut qui mille habet, quam cōtennit ille omnia? Quàm est fortis contra omnia? Quàm uolat super omnia. Vere Paulus: Pietas ad omnia ualet. Nihil enim est, quod non intra se illa posideat. 1.Tim. 6

Neque silendum est: Cur gratias agit. Profecto sicut supra gratias egit Patri, quia mysteria Euangelij reuelauit paruulis: ita nunc gratias eidem ait, quia gustum cœlestem homini tribuit, satians tantum hominis stomachum: implens eius fundum sine fundo. Si gratias agit Christus, quod pater exitauerit Lazarum propter Filium: quanto magis aget, quod Pater hominis os, (fere infinitum) non alio pane, quàm ipso Deo, non alijs meritis, quam Christi, saturauerit, satiauerit, impleuerit? Vere gratias agere debet filius, qui suis meritis Deum facit hominis esse cibum. Matth. 11 Ioannis 11

Quòd uero Christus gustum hunc distribuit: non est minoris opus sapientiæ. Dicit enim: Distribuit illis quantum uolebant: quia iuxta cuiusuis merita, neces Marc. 8

sitatem, & utilitatem, distribuit delicias, & gustū Christus. Plane multi sunt, quibus si non daretur hic gustus, deficerent in uia. Multi contra sunt, quibus si hic gustus daretur ad uotum, deficerent in uia. Igitur agnoscere cuiusuis necessitatem, palatum, & stomachum summæ sapientiæ opus est.

Porro, quòd fragmenta panum, & non panes distribuit integros, significat in hac uita non dulcedinem cœlestem, ex integro præberi, sed sorbitiunculas, & prælibamenta. Nemo igitur in hoc seculo dulcedinem, sine amaroris speret admistu. fractus est panis non integer. Cum
1. Cor. 13 uero uenerit, quod perfectum est, euacuabitur, quòd ex parte est. Cum enim me non totum deuorat in hoc mundo Deus, (mundus enim partem mei demordet) ita nec Deum in hoc mundo totum deuoro, donec totus in cælo a Deo deuoret.

Licet tamen fragmentum sit, quod comedimus: hoc
Ioann. 16 tamen est, quod animum hominis implet. Ideo dicit post
Psalm. 29 quam impleti sunt. Hoc igitur gaudium plenum est. Hæc est lætitia qua circundat Deus hominem Circundat dixit: quia circulus perfectè rem ambit.

Et merito iubet Dominus colligi reliquias ex prandio, quia istæ reliquiæ diem festum agent tibi, & memo
Psalm. 56 ria huius sanctificationis confitetur Domino. Plus gaudet anima, cum in memoriam adducit se gustu Domini cibatam: quàm si cuncta terrena possideret. Igitur colliguntur istæ reliquiæ, ut in die malorum recordemur illo
Eccles. 11 rum bonorum. Cum ueneris fames, cum ueneris tenta-
3. Reg. 19 tio, profer fragmentum, quod tibi seruasti: forsan in fortitudine cibi illius ambulabis quadraginta diebus. Ha-

bes igitur conuiuis Dei, non solum præsenti seruire necessitati, sed etiam futuræ prospicere indigentiæ. Habuit enim Ioseph horrea in annos fœlices, et steriles seruata. Genes. 41

Impleuerunt duodecim cophinos. Cophinum, uacuum ego intelligo, doctrinam & legem, nondū ope re completam. texitur enim cophinus ex multis spartis, te xitur etiam doctrina ex multis præceptis. Igitur quæ docuerunt Apostoli 12 sunt cophini duodecim. Has Apostolicas doctrinas nihil sic implet, ut fragmenta. Nihil enim adeo efficax est ad doctrinam Apostolicā implendam, quam cibus ille gustatus, & cœlestis cibi memoris. Nouit & hoc, qui gustauit: Viam mandatorum ille curris, cui cor dilatauit Deus. Psalm. 118

Super sunt hic mihi dubia tria: Primum, quid significet, discubuerunt super fœno: erat enim multum fœnum in loco. Neque enim sine magna significatione positum est. Ergo fœnum duplici significato sumptum est in sacris literis. Primum pro carne, id est, pro omni re terrena, iuxta illud: Omnis caro fœnum. Secundo pro peccatis leuioribus iuxta illud: qui ædificat super hoc fundamento fœnum, stipulam, & lignum, opus eius ardebit. Multa ergo peccata leuiora, sunt multum fœnum. Igitur docuit nos Christus, eum, qui uoluerit de cœlesti cibo gustare, prius debere multa terrena contemnere: deinde, quando non licet omnia uenialia uitare, certe uitet multa, ut ex illo diuino pane satietur. Isaia 40 1. Cor. 3

Dubium secundū: Cur dictum est: Erāt uiri nume ro fere quinque millia, Respondeo fere quinque millia, sunt quatuor mille quingenti plus minus: quasi di

cat: Sunt nouies quingenta. Viri igitur, qui cœlestem panē edunt, sunt nouies quingenti. Nouē quidem: quia reparaturi sunt 9. ruinas, quas lapsus Angelorum 9. choris effecit.

Dices: Habeo, cur nomen, non habeo cur quingenti. Audi, & esto memor uerbi Danielis 7. Millia millium ministrabant: & decies centena aßistunt. igitur Angeli qui remanserunt, in millenario numero sunt. At Apocalyp. 12. Lucifer traxit secum tertiam partem stellarum. Igitur necessario Angeli, qui deciderunt in quingentenario numero fuerunt. Est enim quingentenarius tertia pars millenarij cum quingentenario. Si ergo lapsi fuerunt quingentenarij numeri, necesse est, ut & reparatores ruinarum, sint etiam eiusdem numeri. Vides grande mysterium.

Psalm. 77 Tertium dubium: Cur Dominus suos sequaces panibus hordeaceis satiat: cum Iudæos in deserto pane satiauerit Angelorum. Cur uersa sors est? Qui erāt, ut iumēta, satiantur angelico pane: contra uero, qui sunt, ut Angeli Dei, hordeo, id est pane iumentorum saturantur. Forsan hæc ratio est. Iudæis si pij fuissent, promittebatur omne bonum, nullum malum: qui status

Isaię 1 Angelorum est. Christianis pijs promittitur hic Crux, et tribulatio: qui status iumentorum est. Angeli fruuntur omni bono, terrore malorū sublato. Si igitur Iudæis bonum sine malo promittebatur, plane Angelorum pane

2. Tim. 3 cibantur. At iumentis onera & flagella dicantur: qualia his, qui pie in Christo uiuere uolunt, manere scimus. cibamur igitur pane iumentorum. Sed Deus bone, sub hoc ordeaceo pane latet cibus ille cœlestis: qui omnia bo-

nis excellentissime uincit. Si ergo Crux nos manet, at sub cruce dulcedo: potest enim Crux amaras, Mara aquas dulcorare. Exo. 15

Statim compulit discipulos. *In hac historia, uitæ Christianæ ratio delineatur.* Statim, *inquit,* compulit discipulos. *post esum panis, statim discipuli cópellũtur. Vbi semel gustaueris cœlestia, te ipsum ad labores para. Elia datur panis, ut ambulet quadraginta diebus: ita* 3. Reg. 19 *& tibi panis, & gustus cœlestis datur: ut per 4. uigilias noctis, remigando labores. Dauid post comestos panes propositionis, mille iactatur periculis: ita crede, si comedis, laborabis. O uero rerum sortem. Si per multos dies* 1. Reg. 21 *durasset cibus, æquum uidebatur: ut per multos etiam dies labor durasset. Sed prandio unius diei, quadraginta ieiunij Eliæ succedunt: & prandium unius horæ, labor per quatuor noctis uigilias consequitur.*

Nec uacat mysterio uerbum illud compulit. *Optat quidem animus, qui pascitur: ut semper pasci liceret, ut semper esset cum Christo: ut non sentiret remigandi pericula. Lauit enim pedes, nollet eos inquinare.* 2. Cor. 5 *Sed compellitur. Spiritus enim sanctus expulit Christum in desertum: & ita post cibum expellit in laborem.* Cant. 5 Marc. 1 *Interim, licet dulcius sit pasci, quàm remigare: tutius tamen aliquando, et magis meritorium est, remigare, quam pasci.*

Compulit, *inquit,* in nauiculam: *quam supra c.9. declarauimus esse uitam Christianã. Nõ enim nauis est, sed nauicula. Sicut Bethlehem minima dicitur, & Christus minor, quia humilis: ita & uita Christiana minima, quia despecta, arcta, angusta, abscondita. Interim* Matth. 2 Matth. 11 Matth. 7 Genes. 8

arca Noe est, nullus sine ea euadet aquas diluuij. Est ue ro nauicula nomen officij. Vbi ad ueram fœlicitatem perueneris, ea non egebis. Nunc ex ligno est, dura est, periculum habet, ubi in cœlum ueneris, liber a nauicula es.

Matt. 20
Lucæ 10
In hanc nauiculam compellit, non descendere, sed ascendere. Nam & Dominus, inquit, Ecce, ascendimus Hierosolymã. Cum Christo ascendimus: at miser ille in Iericho descendebat, cum in latrones incidit. Plane, qui in cœli regiam tendit, ascendit. contra, qui in honores, delitias, diuitias uidetur ascendere, descendit tamen.

Psalm. 126
Vide uero, nemo ascẽdere potest in nauiculã, nisi Christo compellente: Nisi enim Dominus ædificauerit, frustra ædificamus: itẽ, nisi Domino compellente, nemo ascendit. Idem uero, qui compellit, uim ascendendi præstat. Alioqui quo pacto nostra tardissima natura, nisi eo cõpellente, gradum mouere posset?

Ioann. 15
At, qui dignissimum est considerare, cur dixit: Compulit eos præcedere trans fretũ? Profecto prima nostra iustificatio, qua Deum uiuide cognoscamus, fit Christo præcedente. Ipse enim elegit nos: non uero est electus a nobis. Sed, si uideri super aquas a nobis debet, nostra merita eam uisionem præcedere debent. Fateor, non præcedes tu, nisi Christus oret pro fœlici tuorum laborum successu, sed eius premia, & persentiam non senties nisi tua id opera commeruerint.

Isaiæ 63
Exo. 17
Ascendit in montem solus: *Video Dominum, qui torcular calcauerit solus, & de gentibus nemo erat cũ eo. Video Mosen, ascẽdentem in montem orare: ut Iudæa uinceret Amalechitas, id est, Ecclesia dæmonũ præs*

furas. At licet Moses ascenderit, ascendit cum eo Aaron, et Hur, Christus uero solus.

Latet ergo misterium scilicet non esse alicuius huma na opus, aut industriæ: iactari nauiculam fluctibus magnis, & non demergi tamen. Non est humanæ opis tota nocte remigare, nec delassari. Non est humanæ opis Christum ambulantem super aquis, posse contueri. Non est potentiæ humanæ è naui desilire, in mare se conijcere, nec demergi. Solus hæc mereri potuit, qui solus in montem oraturus ascendit. Si Christus non orat: nihil fieri digne potest. Vt ergo electurus Christus suos Apostolos, orat: ita uitam Christianam obiecturus marinis fluctibus, periculis carnis, mundi, et inferni, etiam orat. Alioqui, quomodo posset Christianus uiuere in carne, & non secundum carnem, uiuere uitam cœlestem, Angelicam, diuinam? Ioannis 15

Iam, sicut sua passione efficaciter mundi salutem effecit, ita & hac montis oratione, efficaciter, ne nauicula uitæ Christianæ mergeretur, impetrauit. Ergo Christiana incolumitatem tibi Christus comparauit, si inferni, aut peccati pelagus, fluctus tentationũ te demergit, culpa hæc tua est: sua enim ille oratione (ne te demergerent) tumentes fregit fluctus, & procellas.

In hac etiam oratione normam nobis Christus orandi dimisit: oraturus enim primum dimittit turbas, ut tu oraturus componas (si quæ habes) secularia negocia, ne animum postea orantem interpellent. Postea ascendit in montem, rebus imis altiorem, ut tu in oratione, animum rebus humanis habeas altiorem. Quod fiet, si quæ primus, ad Dei gloriam petamus. Demum ascen- 1. Cor. 10

dit solus: ò, si liceret mihi orare soli. ò, si animum ad orationem, ab omni rerum secularium amore liberum, afferre. At facile cor rebus secularibus hæret.

Vespere autem facto, nauicula iactabatur. Cum Dominus fide illustriore a nobis conspicitur, cumq; eius fulgor, & amor illustrat, & pascit animas nostras: adhuc uespere non est, nec nauicula iactatur. At, cum claritas illa flaccescit, cumq; deuotio non nihil tepescit: uespere incipit, tentatio incipit. Porro tunc prope Dominus in monte est, ut adiri facile poßit, ut negocium tuum attentius tractet, utq; pro te instantius oret. Solus ergo est: qualem tibi in negocio, maxime difficili, inueni re desideres.

Sed procedit ulterius tentatio, auocat te a littore, iactatq; te, cum es in medio mari. Siquidem in principio tuæ conuersionis ad Christum non te magnis tentationibus exponit. Sed in medio cursu, cum es in medio mari: tunc illæ crudescunt, cum scilicet iam processisti in uita Christiana. Hoc enim est quod dicitur, Cum remigassent stadiis 25. aut 30. Quia 60. est numerus uitæ laboriosæ. Sex enim diebus erat operandũ, die uero septimo quiescendũ. Si ergo labor noster designatur in numero 60. medium laboris erit 25. aut 30. Igitur a medio, uel fere, uitæ Christianæ furias tentationũ expecta. Ita enim Dominus in medio uitæ suæ, anno scilicet trigesimo tentari cœpit. & Ezechias dicit: Ego dixi in dimidio dierum meorum, uadam ad portas inferi.

Exod. 35
Leuit. 23
Luc. 3
Isaiæ 38

Porro iactatur nauicula a uento: fere enim tentationes, & scrupulos uentos esse dixeris: & rem fere uanißimam. At, ut Deus ex re, quæ non est, facere mundũ

potuit: ita diabolus ex re nihili (si ei a Deo licētia datur) ualidum uentum facit. uentus est, sed uehementissime nauiculam quatit. Quod uero addit, Erat uentus contrarius. *Plane, quia nauicula recta tendit in coelum, at demonis furor reuocat in infernum.* An non uides, *quàm sit necesse Christum orare: ne fragilis nauicula ab ea potestate, cui nulla est aequalis super terram, iacta te mergatur?* Iob 8 Iob 41

Quarta uero uigilia noctis uenit ad eos. Au*dis ne, Christiane, uitam Christianam esse nauigationem, uigilias, & militiam? Verum enim est, militiam esse uitam hominis super terram, & supra mare. Atqui res est notanda nimis: cur in quarta uigilia laborantibus succurrit? Et cur in quarta uigilia seruum bonum uigilantem supra omnia constituet? Et cur super tribus sceleribus Dominus conuertitur: sed super quarto non cōuertitur? Certe in his locis aperte fit, ut, sicut quartum scelus malis est perditio, ita & pijs quarta uigilia est remedium. Forsan significatur uita haec nostra laboriosa in numero quaternario: 40. enim annis peregrinarunt Israelitae per desertum ante promissam terram. Haec ergo uita quatuor partes habet: qui in primis prioribus peccauit: & item in quarta scelera committere pergat, rara est huius conuersio. super hoc quarto scelere Deus raro conuertitur. At uero pij, si in secunda, & tertia uigilia pij sunt: non adhuc uidere Dominum, super aquas ambulantem, merentur. At in ultima uitae parte, idest in quarta uigilia, si pius esse non desistat, Deum pro ratione uitae uidere meretur. Nec enim frustra mandatur Iudaeis, ne de arboribus nouis per annos tres comedant,* Iob 7 Lucae 12 Amos 1.2 Num. 14 Leuit. 19

ſed quarto anno fructus earum ſanctificentur Domino: uidelicet, quia tres uitæ priores partes plenæ ſunt imperfectionibus: & ideo indignæ, quæ Deum uideant. quarta uero, ut iam matura, Deo digna eſt.

Venit ergo Dominus ambulans ſuper aquas. *Nullus legitur ambulaſſe ſuper aquas. Nam Iudæi tranſeunt mare rubrum, & Iordanem non niſi per alueũ: item & Elias tranſit: ſed, Iordane diuiſo, Solus Spiritus ſanctus fuit, qui ferebatur ſuper aquas. Probat igitur Chriſtus ſuper aquas ambulans, ſe eiuſdem eſſe cũ Spiritu ſancto naturæ. Et, ut Spiritus, qui ferebatur ſuper aquas, eas ſua latione fœcundauit, ad uitam corporalem: ita & Chriſtus ad uitam ſpiritualem. Et profecto non uidetur miraculum Spiritus ſuper aquas ambulãs. Quis uero miraculum non uidet, quod caro Chriſti ſuper aquas ambulet? Quodq; id priuilegium Petro, ſolo iuſſu, concedat. Vt fere nihil Chriſtus non commune cũ Chriſtianis habeat.*

Exod. 14
4. Reg. 2
Genes. 1

Videntes, turbati ſunt: dicentes, Phantaſma eſt. *Vbi primo docemur deuoti homines, quanta ſit in reuelationibus adhibenda cautela. Clamandum eſt, ne forte Satanas transfiguret ſe in Angelum lucis. uel certe, ſi Angelus lucis eſt, ne magnitudo reuelationum extollat.*

2. Cor. 11
2. Cor. 12

Secundo docemur, quàm timere debeamus phantaſmata: &, quia totus hic mundus phantaſma eſt, (præterit enim huius mundi figura, ſeu larua) ideo cauere mũdum debuiſſemus: auerte ergo, Domine, oculos meos, ne uideant uanitatem. Vniuerſa enim ſunt uanitas. utinã, ſicut uanitas ſunt: ita eſſent afflictio ſpiritus. Beatus er-

1. Cor. 7
Pſalm. 118
Eccleſ. 1
Pſalm. 39

go qui timet Dominum, & non respexit in has uanitates, & insanias falsas. Igitur quae in mundo sunt, non solum phantastica sunt: sed & insania: & hae falsae.

Tertio docemur pij, qui nocte tribulationis suae laborant, Deum multo alium esse, quàm ipsi credant. Psalm. 7
Cum tribulamur, uix credimus, Deum esse, qui nos affligit, qui premat, qui affligat. statim culpam nostrae afflictionis in daemonem, in phantasma conijcimus. Docent nos igitur Apostoli, Christum eundem esse, qui primum terreat, postea opem ferat: qui primum uidetur hostis, mox inuenitur amicus: quiq; prius uidetur daemon, sed statim agnoscitur Deus. O luscio sos mortalium oculos: daemonem eum putatis, qui Deus sit: quiq; Psalm. 7
ad auxilium uobis occurrit.

Quarto docemur, in afflictione fidem saepe nutare.

Statim Dominus loquutus est eis, dicens: Ego sum. statim, inquit, sine mora adiutor est in opportunitatibus, in tribulatione. Nouit enim articulum, quando Psalm. 9
succurrendum sit.

O foelix anima, quae in tribulatione sua Christum audit dicentem: Noli timere, Ego sum. Dicebat Psaltes: Psalm. 34
Dic animae meae: Salus tua ego sum. Certe hac Dominus dicens, auditui dat gaudium, & laetitiam, & exultant ossa humiliata. Tunc illuminat faciem suam super nos: & ideo miseretur nostri. Tunc ostendit faciem suam, et ideo salui erimus. Tūc apparet corā Ephraim, Beniamin, et Manasse, filijs Rachelis pulchrae: ideo saluamur. Quid enim tunc anima timeat? Cum, si ambulauero in medio umbrae mortis, nō timebo mala, quia tu mecum es. Si tu es illuminatio mea, etiam, si consistant

Psalm. 50
Psalm. 66
Psalm. 79
Eodem.
Psalm. 23
Psalm. 26

aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Igitur ha
Genel. 15 bete fiduciam: Ego ſum amicus ueſter protector,
merces, frater, Pater, Deus.

Iam ſicut uox Domini, quatriduanum Lazarum
Ioan. 11 iacentem excitat: ita quarta uigilia laborantes, & timo
re phātaſmatis perculſos, eadem uox excitauit ad uitā:
abraſit enim ab eorum animis omnem penitus timorē.
Sed, quia Theologis teſtibus, diuina efficacia uarie ope
ratur, iuxta recipientium diſpoſitionem: ideo Petrus,
qui erat ardentior, hac uoce prae alijs inflammatur, &
flammae uigorem ſuſtinere non ualens, rem ſuper omnē
naturam, a Chriſto petiuit. Docens inflammatiſſimis
hominibus nihil audendum, ſine Domini iuſſu. Praeſer
tim, ubi arduum eſt, id quòd requirunt. Domine, in-
quit, iube me uenire ad te.

Ioſue 10 Reſpondet Dominus: Veni. Obedit Dominus uoci
hominis etiam: etiam uiolata tota natura, ut cum Ioſuae
caelos ſtare iubet. Iubet igitur Dominus, ut corpus, ſit
ſicut ſpiritus.

Docet hic multa Petrus. Primum eum, qui Dei igni
bus ardet, non ſolum ſupra terrena eſſe, ſed ſuper a-
quas ambulare, imo & ſuper aerem conſtere poſſe. Vt
de multis ſanctis legitur, eos in aere pendentes oraſſe.
Plane, quia ignis, imo & Dei efficacia ſuper omnia eſt,

Secundo, docet aliquando Sanctos ita facile ferre tri
bulationes, imo ita eas facile calcare: ut Petrus calca-
bat aquas. Profecto multi Philoſophi patienter ferebant
tribulationes: ſed ſolius Chriſtiani eſt eas aggredi, cal-
care, & in eis gloriari. Non ſolum autem, inquit, Pau-
Roman. 5 lus, ſed & gloriamur in tribulationibus. Et rurſum:

Mihi absit gloriari nisi in cruce. & rursum: ibant gau- Galat. 6
dentes, quia cõtumeliam passi sunt. Gaudet Andreas cũ
uidet crucem. Optat Polycarpus bestias truces. Cupit Actor. 4
Laurentius in prunis uersari. Hoc uero est aquas tribu-
lationis calcare. Equidem, cum laborem patienter suf-
fers, in nauicula remigas. Sed, cum in dolore ardenter
exultas, exilita nauicula tumentes maris fluctus calca-
sti. Status hic magnus.

Videns uero uentum ualidum timuit. *Deum immortalem, nunquam, nec in excelso statu, securitas? Petrus timet: quis non timeat? Auertit oculos suos Petrus a Magistro, qui eum uocabat: respexit uentum, qui eum premebat, ideo timet. O, si a Christo non auer-*
tisset oculos, mergi non cœpisset. O, si Eua lignum non Genes. 3
uidisset: O, si Dauid Bethsabee non respexisset. O, si fi- Genes. 6
lij Dei filias hominum non intendissent. Sed Domini conditio est, in die bonorum, nos admonere malorum. Et, dum Petrus super aquas exultans ambulat: mortis imminentis admonetur. Vult enim Dominus potius humiles, quàm elatos. At, sicut in media prosperitate, admonet Dominus futuræ calamitatis: ita in media calamitate, & submersione dexteram suam extendit. Et cum Petro in nauiculam intrat, quæ statim ad terram securitatis uenit. Id uero, quale sit, dicant, qui nouerunt, ij scilicet, qui fere ad limina beatitudinis post tribulationem peruenerunt.

Vbi uero intrauit in nauem Dominus, tunc ab omnibus adoratur, id est, cum Domini præsentia in animo sentitur, tunc omnia ossa dicunt: Domine, quis si-
milis tibi? eripiens inopem de manu fortiorum eius. Et Psalm. 34

Psalm. 10.2 rursus: Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomini sancto eius: qui redemit de interitu uitã tuam. Tunc nulla tribulatio sentitur, uel quia cessauit exactor, uel quia licet premat, praesentia tamen Domini, animus dulcedine absorbetur.

Porro ascendit cum Petro nauiculam duram: quia pij homines duram semper uitam diligunt.

Vehementer tamen haec historia quadrat his Sanctis: qui post uarias tentationes praesentia Domini gustata, dicunt: Domine iube me uenire ad te: Iube me de carcere corporis exire, & ad te in terra uiuentium peruenire. Annuit Dominus uotis deprecantis, & ad extremum uitae perducit optantem: ut iam iam uideatur exiturus è corpore. At tanta est fragilitas nostra, tanta etiã frementis diaboli saeuitia: ut qui egredi optabat è uita, incipiat mortem timere propinquam: & ita fere demergi. Tunc Dominus: Modicae fidei, cur times: ubi tam est nulla causa timendi, tam multae sunt confitendi? Si pastus es cum Petro dulcibus Christi panibus: Si in naui uitae Christianae remigasti: Si Dei uocem in animo audisti: Si tu exire de uita petisti, cur dubitasti? Dixisti, cupio

Philip. 1 dissolui, & esse cum Christo, &, cum dissolueris, times, Cur dubitas, o modicae fidei?

Non credas fidei habitum minui. Sed Dominus fidei habitum non moratur. Fides apud Christum preciosa illa est, quae amoris flammis exardet. Quae tunc minui dicitur: cum illa amoris flamma, aliquo uento reflante tepescit.

Et cum cognouissent eum homines loci illius, miserunt ad uniuersam regionem illam, & obtulo

runt ei omnes infirmos. *Quàm apte hominis animus, qui Christi præsentiam intra se sensit, delineatur. Profecto, qui in nauicula remigauit, qui se superiorem fluctibus æstimauit, qui Domini manu e fluctibus arreptus est: adeo eum diligit, adeo eum ardet & deperit, ut nunquam cesset ad omnes clamare, ut ueniant omnes infirmi, & sanentur a salute. Ad omnes clamat, & dicit: Omnes sitientes, uenite ad aquas. Et tanta fiducia clamat, ut dicat, Venite, tangite, uel minutißimam Christi partem, & sanabimini. Tangite uestra consideratione mortem Domini turpißimam, tangite iudicium, tangite infernum, tangite quæ libuerit Domini opera, licet abiecta. Si fideliter contrectaueris, sanaberis. Sed te potißime fimbria paßionis Domini sanabit: habet illa considerata præsentem Dei efficaciam, ut sanet ægrotos, si uelint.* Esaie 55

Est ergo officium eorum, qui Christum cognouerunt, & adorauerunt: ad eius notitiam & cultum, omnes prouocare, & Christum rogare: ut uel fimbria paßionis, & sanguinis sui eos tangat, ut sanentur.

CAPVT XV.

Tunc accesserunt ad eum, &c.

PRIMVM, nos hic Dominus admonet eius rei, in qua facile multi labuntur, putantes uiam esse rectam, cum tamen nouissima ula ducant ad perditionem. Sunt ergo quam plurimi, quibusdam regulis humanis addicti, quas si impleant, nihil sibi ad salutem deesse putent. Credit ille: si quasdam orationes recitarit, non se subito, neque sine poenitentia, moriturum. Id uero est legibus humanis fidere. Credit alter: si omnibus diebus Missae interfuerit, non se in infernum iturum. Alius: si quibusdam uestibus, certis cibis, & certis quibusdam orationibus utatur, certam se gloriam habere. Contra Dominus uerbis apertissimis clamat: non se timeri, non uitam, aut salutem in hisce regulis collocari, sed in fide, & dilectione. Quidquid aliud agas, aut patiaris: si charitatem non habueris, nihil es. Mandatum enim primum est, Diliges Dominum ex toto corde, anima, &c. Si non decreuisti amorem Dei, omni bono, & omni malo praeferre, frustra laborasti. Prima praedicatio est: Poenitentiam agite. At poenitentia est dolere de praeterito, cum animo omnia mala subeundi, ne committas peccatum, in futuro. Baptista praedicabat: Parate uiam Domino, rectas facite semitas eius. Si cor tuum non tendit recta in Deum, toto caelo erras. Enoch, & Sancti antiqui ambulabant cum Deo, et coram Deo, habentes Deum prae oculis cordis. Si id tu non

Prou. 16

1. Cor. 13

Deut. 6

Matth. 3 & 4

Matth. 3
Genes. 5. 6. 17

non habes, cur non procuras? Dauid dicit: Mihi, adhærere Deo, bonum est, unicum bonum est, cor Deo adglutinare per dilectionem, unumq; cum Deo fieri per gratiam: id si non curas, ne credas te salutem habiturum. Putas ne facile esse, a te exisse, & Deo unum fieri? Grande opus est: ita Deo hæsisse, ut neque præsentia, neque futura, neque mors, neque uita possint separare cor a charitate Dei. Id si tu habes, Christum lauda. Sin minus: uide, ne quis decipiat per Philosophiam, & traditiones hominum: non enim in eis consistit salus, sed adminicula sunt, ut ea adquiratur, uel acquisita seruetur. Hebr. 11 Psalm. 72 Ioann. 17 Roman. 8 Coloss. 2

Secundo, dubium occurrit, num Dominus hoc loco damnet morem, quem tum Iudæi habebant, bona sua Deo offerendi? Et primum apertum est, si parentes non indigerent, potuisse filios bona sua Deo sacrare. Id enim est, quod Dominus iubet, dicens: Inferte omnem decimã in horreum meum, & sit cibus in domo mea: & super hoc probate me. Secundo, etiam apertum est: si templum non eget, sed est ditissimum, contra sunt patres, aut pauperes alij, egentes: stulte egeris, nisi pauperibus succurras. Et hic est (arbitror) huius loci nostri genuinus sensus. Deus enim, et natura necessitati maiori succurrunt. Malach. 3

Tertio, rogas, quid, si ministri Ecclesiæ egent, egent etiã mei parentes? Responderem, ministros Ecclesiæ tam esse sanctos, tam crucis amatores, ut (si non uehementius egeant) facile oblata respuerent: ut pauperibus succurratur. Patres enim sunt, qui etiam cum penuria sua cibos filijs procurabunt, nisi forsan adeo esset uilis Ecclesiæ Prælatus, ut cibandus sit auro, potandus balsamo.

Veniamus ad textum.

Quare discipuli tui transgrediuntur mandata seniorum? Hoc est carnalium hominum ingenium, ut mandata seniorum, mandata scilicet antiqua, sectetur. Adam homo terrenus, antiquus, et senior est. Lex Moysi, quia de terrenu, ideo senior, & antiqua est. Christus contra, est homo nouus, spiritus'q; eius spiritus nouus est. Et ideo homo Christianus, creatura noua est. Iam uetus homo noster suas habet leges, suas traditiones, quas carnales homines exactissime seruant: Vt in regum curijs, in Pontificum palacijs, proh dolor, uidere est. Sunt de hac re scripti libri: quomodo uindicanda iniuria? quo modo inferenda contumelia? Vtinam uero, ueteres hi, ueteres suas sanctiones sancte seruassent, in sordibus'q; suis solum sordescerent. Sed his non contenti, rident, reprehendunt'q; noue uitae sectatores, si sua illa uetusta contemnant. At nobis maxime praeceptum est noua praecepta seruare, benedicere maledicentibus, amare inimicos, non irasci sine causa, & reliqua.

Ezech. 11

Apoc. 22

Ierem. 31

Sed precor te, Lector, expende, quaenam illa sunt, circa quae seniorum mandata uersentur. Certe, lauare manus ad manducandum, Vrceos ad bibendum, Lectos ad dormiendum. O praeclaram seniorum Philosophiam; tota uersatur in cibo, potu, lecto. In his eius est superstitio, & morositas. Cum tu uideris uirum his curiosissime intentum, carnalem iudica. Nam spiritus facta carnis mortificat, non in comessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus. Sed induit Dominum Iesum, & carnis curam non facit in desiderijs. Deo enim spiritus intentus carnem miseram contemnit.

Marc. 7

Roman. 13

Adhuc tamen libet rimari, quid nam sit Iudaeos La-

tem crebro manus, Christianos non ita? Paulus dicit: Iudaeos sectantes iustitiam, in iustitiam Dei non peruenisse. Et item: Omnia arbitror ut stercora, ut Christum lucri faciam, & inueniar in illo, non habens meam iustitiam. Ergo Iudaei ieiunantes bis in sabbato, & decimas dantes, lauabant manus suas, iustificabantq; se, et credebant in his iustos se esse. Contra uita Christiana iubet. Christianus enim homo immundum se esse dicit, et immundas manus habere se credens, ad Christum recurrit, ut eius iustitia iustitiam in nobis efficiat, atque ita sit ipse nostra iustitia, sanctificatio, & redemptio. Iudaeus igitur lauat sibi manus: at Christianus uidens se immundum, a Christo lauari cupit. Romani 9 philipp. 3 Lucae 18 1 Cor. 1

Iterum aduerte: Iudaeus si bene agit, agit, ut bona temporalia assequatur. Si ergo lauat manus, lauat, ut bona terrae manducet. Ideo enim Iudaei bene agunt, ut bona terrae fruantur. Vt igitur doceat Christus, iam non propter bona terrae comedenda Christianos debere operari: ideo non uult discipulos suos crebro lauare manus. Isaiae 1

Demum Iudaeus lauat manus exterius: ea scilicet, quae parent Christus lauat interius in abscondito. Et (quod maximũ est) Iudaei lauant manus: at Christus lauat pedes discipulorum: frustra enim laueris opera, (quae per manus designantur) nisi laueris pedes (qui affectus significant) Ergo Iudaeorum est opera lauare: Christi, lauare affectiones. Quibus lotis, reliqua fere munda sunt. Quibus contra illotis, reliqua sunt immunda. Merito ergo Dominus discipulis suis pedes lauat in ultima coena, manus minime lauans. Ioan. 13 Isaię 1

Ad Pharisaeorum uero quaestionem Dominus respon

det. Quare & uos transgredimini mandata Dei, propter traditiones uestras? Vbi singula uerba sunt expendenda. Quare, inquit. Idest dicite, quae causa uos moueat ad leges Dei uiolādas? num satisfacere carni uestrae? num placere diabolo? num assequi miserum lucrū? sunt ne hae dignae rationes, ut Dei maiestatem sacrilege conculcetis? Num dignum erat, propter edulium lentis
Genes. 25 rufae uendere primogenituram? & propter triginta ar
Lucae 22 genteos uendere Christum?
Psalm. 38 Quare & uos. Vos uermis, puluis, cinis, uniuersa uanitas, foenū, umbra, mendax terra, lutum. Vos, mea gra
Hebr. 2 tia Christiani, uestra professione diuinae legis cultores, Vos fratres mei: filij Dei mea ascētione exaltati, uos dij, uos meo sanguine redempti, mea morte uiuificati.
Psalm. 148 Transgredimini. Angeli nunquam transgressi sunt, nunquam coeli: statuit enim haec in aeternum, praeceptū eis posuit, & nunquam sunt transgressa. Aquae superbi
Ierem. 5 fluctus terminos sibi praefixos non sunt transgressi. Etiā infernus leges Dei non trāsgreditur: at homo transgreditur. Et quidem Deus leges, quas semel homini sanxit, nunquam est transgressus: Neq; enim ei libertatem abstulit, nec pium praemijs defraudauit.
Mandata Dei. Tanto consilio librata, tanta charitate promulgata. Quae si serues, aeternitatem foelicitatis, si uioles, infinitatē supplicij comparabis. Quae essent seruanda: etiam si nec essent poenae, nec praemia constituta. Iudicia enim Domini recta iustificata in semetipsa, de-
Psalm. 18 siderabilia super aurum: at tu contemnis, ut carbones.
Propter traditiones uestras. O ueram diuinae legis contumeliam; Sed quid aliud ab homine expectes,

quàm diuinis contemptis, humana præferre? Porro traditio Pharisaica erat.

Qui dixerit patri, aut matri: Hoc munus, quod ex me Deo offero, precor Deũ, ut tibi prosit. *Hac ratione tibi in spiritualibus ministro, corporale obsequium a me non expectes. At contra Dominus. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Imo nescio, quid sit: in dilectione proximi totam legem uoluit summari: ut, qui proximo benefecerit, Christo benefecerit. Quod enim uni minimo fecistis, mihi fecistis. Si Deo seruire cupis, proximo serue, maxime uero patri.* Lucæ 20 Roman. 13 Matth. 25

Bene prophetauit de uobis Isaias, Populus hic labiis me honorat. *Si labijs sine corde honorare facit hipocritam, quid faciet iurare, peierare, blasphemare?*

Cor autem eorum longe est a me. *O utinam, non nobis hæc uox conueniat. Longe sunt cœli a terra. Si cor tuum terrenum est, & terrena amat. Deus uero habet sedem in cœlo: certe longe est cor tuum a Deo. Si cor tuũ est in peccato, longe est a peccatoribus salus: Deus enim est ipsum esse, uita, ueritas, et fœlicitas. Peccatum est nihil, uanitas, mors, infernus. Igitur necesse est lóge Deũ esse a peccato.*

Sine causa, & in cassum colunt me. *O horrendum in cassũ: in fine laboris nostri, nauigationis, militiæ omnia esse cassa: in cassum nobis labores Christi, Christus, Ecclesia, & Deus ipse. O uere timendum in cassum.*

Et conuocatis ad se, &c. *Non immerito Dominus hæc docturus, prius aduocat non unum, aut alterum: sed omnes turbas. Nec contentus audientium corona, ab iis attentionem exigit, dicens,* Audite. *Nec eo conten-*

tus, addit Intelligite, expendite apud uos, quàm sint recta quæ dicimus.

Intellige igitur, Dominum sedisse in excelso throno, ut finem imponeret legi ueteri, ut reuocaret fideles a tã mollito usu Deum colendi in exterioribus: & ut doceret, qua ratione coli uellet: quæ etiam sint, quæ corã Deo hominem inquinant. An non sunt ista summa?

Prima ergo lex Euangelica est: Nihil per os intrans hominem inquinat. Licet uero carnis in quadragesima esus inquinet edentem: hac tamen culpa non per Euangelium, sed per Ecclesiam est. Iam, quia hac lex uideri

Galat. 2 *poterat legi antiquæ contraria, ideo Paulus totus est in eius assertione. Ideo enim reprehendit Petrum abstinentem a cibis lege uetitis. & item: Si mortui estis ab e-*

Coloss. 2 *lementis mundi, quid adhuc decernitis, ne tetigeris, neq; gustaueris: et super hac re uehementer cum Iudæis con-*

Actor. 15 *tendit.*

Secunda lex Euangelica: Quod de ore procedit, inquinat. *quæ non intelligitur, in uniuersum om-*

Psalm. 36 *ne prodiens ex ore inquinare. Quia os iusti meditabitur sapientiam, & de ore tuo iustificaberis, et, Dic tu prius,*

Matth. 12 *ut iustificeris. Ergo intelligitur contra, quam Iudæi intelligebant, quasi diceret. Nihil intrans coinquinat, sed potius aliquid exiens inquinat.*

Non est porro leuiculum explicare, Cur Dominus non dixit id inquinare, quod exit per oculos, manus, pedes? forsan, quia nullum est instrumentum, quo homo a brutis differat, nisi os. Qua ratione Iacobus dicit: Qui

Iacobi 3 *refrænare linguam potest, perfectus est uir. Et Salomon*

Ecclesi. 21 *dicit: Cur stulti in ore eius, et os sapientis in corde ipsius?*

Est enim uicarium responsum inter uerba oris, et mentis. Quod enim mens cogitat, uult, cupit: naturali consequentia, fit statim uerbum in ore. Ideo cor, & os uniconsentur: est enim canalis apertus ex corde ad os. Neq; fere aliud est, in quo cor apertius cognoscas, quàm in ore: est enim lingua mentis uehiculum.

Atqui *discipuli audientes dicunt:* Scis quia Pharisæi scandalizantur. *Nec mirum: quia hoc totam legem eneruat, et subruit. Porro, lege eneruata, necesse est et sacerdotium transferri. Quo translato, sacerdotum autoritas perit, & maiestas.*

Admonemur, non esse indignum, maiores a minoribus admoneri, ut hoc loco Christus ab Apostolis, & Petrus a Paulo. Sicut nec est indecorum, maiores res suas cum minoribus tractare, ut Christus, cibaturus quinq; millia, id cum Philippo consultat. Galat. 2 Ioan. 6

Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus, eradicabitur. *Si igitur prædicator prodesse populo uult, & ab eo decerpere fructum, non horarium, sed permanentem, Patrem roget, ut plantet. Nam quæ mens, lingua, et manus hominis plantat, nō potest maiorem habere efficaciam, quàm ipse homo. Ipse uero eradicabitur, igitur & plantatio eius.*

Vna est, culpa: plantatio, quam homo plantat, & in æternum non eradicatur. Videlicet, quia ei complantatur a Deo pœna, quæ in æternum durabit. Porro hac ratione spectatur, animam rationalem non plantari ab homine, quia immortalis sit. Quæ mortalis esset, si eam homo generaret.

Addit Dominus: Siuite cæci sunt. *O uerbum durissi-*

Hebr. 7 *ſimum.* Sinite eos. *relinquamus eos.* Terra *enim ſæpe ſuper ſe uenientem bibens imbrem, & non producens fructum, relinquitur.* Hanc *relictionem ſignificat uerbum illud:* Ecce, *relinquetur domus ueſtra deſerta.* Idem
Lucæ 13 *uero eſt.* Nubibus *mandabo, ne pluant ſuper eam.* Et il-
Iſaiæ 5 *lud, non putabitur, nec fodietur: ſed uepres, & ſpinæ a-*
Iſaiæ 7 *ſcendent ſuper eam.* Licet *enim* Deus *nunquam auferat ab homine auxilia, et fauores: quibus, ſi conetur, anima ſurgere poßit: aufert tamen illos, quibus facile ſurgeret.* Væ *igitur, cum dicit* Chriſtus *diſcipulis ſuis:* Sinite, *& relinquite: et uult exire ab eis.* Exeuntibus *enim bonis de medio malorum, remanent mali, ſicut* Sodomi-
Genes. 17 *tæ, exeunte ab eis ſancto* Loth*: ſtatim enim illi perie-*
Exod. 13 *runt: ſicut, exeuntibus* Iudæis *ab* Aegypto, Aegyptus *perijt.* Et *egreſſo* IESV *a* Ieruſalem, (Nam *extra por-*
Hebr. 13 *tam paſſus eſt) uaſtatur* Ieruſalem.

Porro *non relinquuntur hi, quia cæci: ſed quia cæci cæcorum ſunt duces: ſicut contra, ſumma religio, &*
Prouer. 10 *meritum eſt, cum uideas, lumen te eſſe cæcorum.* Id *enim eſt erudire multos ad iuſtitiam, eſſéq; ſolem mundi, & ſalem.* Ducem *te eſſe uidentem: munus* Dei *eſt,*
Ioann. 21 Chriſti*,* Apoſtolorum*, &* Papæ. Ei *enim dicitur,* Paſce *oues meas.* Ducem *uero cæcum eſſe, munus diaboli*
Iob 41 *eſt.* Qui *eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ: officiúmq; eſt* Phariſæorum. Non *enim, niſi ſummo damno, te, &* Chriſti *gregem afficis, ſi cæcus uelis cæcos ducere.* Vt *enim nulla per gratia referri poteſt patri, qui te ſecundum carnem genuit: & multo minus ei, qui te ſecundum ſpiritum regenerauit: qua pœna, obſecro te, dignus eris, qui in præſenti uitam aufert ſpiritus, oblatu-*

rus in futuro uitam carnis. Videant Episcopi nostri, si hæc ipsis conueniunt.

Ambo, *inquit,* in foueam cadunt: *nulla ignorantia excusat, quin cadas, et cadas in foueam. O quàm confringentur ossa illi, qui in tam profundam foueam cadit. At contra, custodit Dominus ossa iustorum, unum ex ijs non conteretur. Mors uero peccatorum pessima: quia, confractis omnibus ossibus, in infernũ proruunt.* Psalm. 33 Eodem

Accessit Petrus, dicens: Edisce nobis hanc parabolam, & respondetur ei: Adhuc & uos sine intellectu estis. *Grauis reprehẽsio in primis. Cum enim Episcopus sit aliorum dux, & lux: si et ipse sine luce sit, omni reprehensione dignus est. Neque enim alicui minus, quàm Episcopo, ignorantia conuenit.*

Non intelligitis id, quod intrat in os, in uentrem, & secessum ire: *& propterea non tangere cor, nec coinquinare. Quod, si animam non inquinat, igitur neque hominem, qui maxime ex anima est. Sola igitur ea, quæ de corde exeunt, ipsum inquinant.*

Vbi primum nota: Non quod intrat in cor, siue uoluntatem, ipsam inquinare. Solũ enim id, quod exit, inquinat. Igitur cogitatio, quã uel demon, uel necessitas, uel natura cordi ingerit, non inquinat. Nisi per consensum illa ex corde, uelut filius ex patre, generetur.

Secundo: nota etiam, cum uoluntas nonnihil delectatur, non adhuc plene coinquinari. Quia tunc uoluntas, uelut partum exire uolentem, cohibet, Et ideo nondum dicitur partus malus exijsse; & ita nec inquinauisse.

Tertio: Cur non dixit, E corde exeunt bonæ cogitationes, sicut et malæ? Certe, quia perditio nostra ex nobis est;

Oseæ 13 auxilium ad bonum ex Deo, ex quo est omnis sufficientia nostra.

2. Cor. 3 Quarto: Si quæ in os intrant, mittuntur in secessum, uide cuius gratia tota uita nostra laborat. Ergo propter stercus, bella, lites, pugnæ labores.

Quinto: Si in secessum emittitur, est ergo in uentre uirtus stercoris expultrix, ut hostis & inimici. Sunt enim stercora (teste Aristotele) uitæ nostræ contraria: uti nam, sicut est uirtus expellens stercora terrena, esset emittens spiritualia.

Sexto nota illud: Quæ ex ore procedunt de corde exeunt: quo uidetur indicari, non aliam esse maliciam eius, quod prodit exterius: & eius, quod exijt interius. Vna est igitur malitia oris & cordis, una actus interioris, & exterioris.

De corde exeūt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia. Hæc sunt peccata contra proximum, quæ primo loco ponuntur: quia ubiq; Dominus uult, amorem proximi esse mandatum suum, mandatum nouum: quod impleri uult etiam antequam offeramus munus nostrum, ante altare.

Ioann. 15
Ioann. 13
Matth. 5

Et nota, primo loco poni cogitationes: licet Moses in fine Decalogi earum meminerit. Cuius ratio est: quia uita Christiana, maxime interioribus intenta est: contra Mosaica exterioribus. Sed duo illa mandata postrema Moysi sub illo Christi unico uerbo (Cogitationes) sunt comprehensa. Porro, homicidia spectant ad quintum præceptum Decalogi.

Adulteria & fornicationes ad sextum. Meminit tamen speciatim fornicationis: quia apud Mosen nulla

erat de ipsa mentio. At Dominus in Euangelio asseruit expresse, eam inquinare.

Furta, *& (iuxta Marcũ) auaritia: spectant ad septimum. Et facta est mentio specialis auaritiæ: ut scias nõ solum furtum, sed omnes contractus usurarios, & etiam iniustos (quos auari excogitarunt) hoc loco prohiberi.* Marc. 7

Testimonia falsa, *(quibus Marcus addit, Nequitia et dolus): spectant ad octauum præceptum Decalogi. Est autem nequitia ponitia, id est, machinatio in malum proximi: dolus uero, cum opere perficitur. Hæc uero complectuntur omnem dolum qui fit in iudicio.* Marc. 7

Marcus addit: Immundiciam, & oculum malum: quæ duo ad nonum, & decimum præceptum spectant. Siquidẽ per immundiciã, uel potius procacitatem, (quæ Græcis est, aselgia) concupiscimus uxorem proximi: per oculum uero malum eius res exoptamus. Hactenus de peccatis contra proximum. Sequuntur contra Deum. Eodem

Blasphemia. *Cui Marcus addit superbiam, & insipientiam. Vbi nota, per insipientiã Deum negari. Dixit enim. Insipiens in corde suo Non est Deus. Per superbiam, contemni: idq; maxime in rerum sacrarum contemptu. Per blasphemiam inhonorari: habes igitur insipientiam contra primum præceptum. Superbiam contra tertium. Blasphemiam contra secundum: En totus decalogus.* Psalm. 52 Psalm. 13

Hæc sunt quæ coinquinant & maculant hominem. *O uere pessimam, et horribilissimã maculã, quæ contra infinitam maiestatẽ, id est, Deũ fit: quæ ab infinita uanitate, id est, homine prodit, quæ infinitũ bonũ, scilicet gloriam aufert, quæ Deum nobis propinquũ, amica*

cum, sponsum, fratrem, et patrem exasperat, & irritat ut hostis sit noster, & uindex. Hæc macula animam occidit: quæ ab ea uitam, gratiam, & Deum aufert: seruúq; peccati, & filium diaboli facit. Hæc macula totum uniuersum turbat: omnia enim creata sunt, ut homini seruiant: ut ita homine Deum colente, per eum omnia Deum colant. At contra, cum homo seruit diabolo, ei omnia fere seruire cogit. Hæc priuat hominem charitate, & uirtutibus moralibus, quas infusas Theologi uocant. Priuat communicatione, Dei, Angelorum. Hæc uires carnis auget: arma diabolo subministrat, reddit hominem infirmum: imo mortuum esse facit, ut Paulus ad Ephes. 2. dicit. Imo uertit in nihilum. Peccatum enim nihil est: demum nos uehementer expoliat, ut Psaltes agnoscit dicens: Adiuua nos Deus salutaris noster: quia pauperes facti sumus nimis.

Psalm. 8

Psalm. 78

Si penetrare uis quanta sit hæc macula, hinc intelliges, Quia solo Christi sanguine: & non hircorum, aut taurorum purgari potest. Post hanc uitam, purgat purgatorij locus, ubi sunt ardores inferni. His purgatur macula, etiam Sanctorum. Quia impiorum macula, post hanc uitam expiari, nec ignibus inferni, poterit.

Heb. 10

Est, quod mirere: Cuncta, quæ creauit Deus sunt ualde bona, at in die iudicij ardebunt, & magno calore soluentur, ut ab hac macula per homines contracta purgentur.

2. Petri 3

Audi & illud: Macula hæc omnia in orbem apportauit mala. Bella, lites, pugnas, pestem, languores, mortem. Propter peccatum, mors & eius asseclæ introie-

Roman. 5
Sapient. 1

runt in mundum. Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione uiuorum. Creauit enim, ut essent omnia. Et sanabiles fecit nationes terrarum: Et non est illis medicamentum exterminij (quasi dicat non erat condita medicina contra exterminium,) Iustitia enim perpetua est, & immortalis. Iniustitia uero, est mortis adquisitio. Impij autem uerbis, & manibus accersierunt illam.

Hæc macula deiecit Angelos de cœlo, & homines de paradiso. Propter hanc habet Deus hostes: fortem, Luce 11 scilicet illum armatum, & mundi principes, & re- Ephes. 6 ctores harum tenebrarum. Propter hanc terra fit Psalm. 106 sterilis, & terra fructifera uertitur in salsuginem: Isaie 5 à malicia habitantium in ea. Propter hanc nubes Genes. 3 non dant rorem, & prohibentur stillæ pluuiarum. Eadem. Propter hanc terra profert spinas & tribulos. Pro- Exod. 10 pter hanc mulier parit filios in dolore: terra maledi- Vide S. cta est in opere nostro. Propter hanc pœna etiam con- Tho. 1. 2. q. 87. ar. 8 tra innocentes grassatur. Patres enim comedunt Ierem. 31 uuam acerbam, & filij obstupescunt. Et Deus uin- Exod. 20 dicat in tertiam, & quartam generationem. Pro- Deut. 32 pter hanc congregat super nos Deus omnia mala, & Eccles. 10 sagittas suas complet in nobis: consumit nos fame, &c. Genes. 7 Propter hanc mutantur regna. Imo hæc destruxit olim totum orbem, & cum etiam postea destruet, scilicet, cum abundabit iniquitas.

Et egressus inde. Duplex mihi huius historiæ occurrit sensus: alter, ut historia intelligatur de eo homine, qui iam è peccati finibus exijt: impugnatus tamen a dæmone, eam pacem optat, quam Deus filijs suis dare solet: Ioann. 10

Ioann. 14 eam, quam mundus dare nõ potest: eam, quæ comites habet iustitiam, & gaudium in Spiritu sancto: in qua regnum Dei consistit. Eam uidelicet, quæ unum amat, in uno gaudet, ab alijs conturbantibus fere libera. Eam demum quæ stilla est, & uelut mica, illius pacis immensæ: qua fruuntur filij Dei, in Dei mensa sedentes. Quam merito uexatus a dæmone, quærit, ut liberetur a tanto malo, scilicet dæmonis impugnatione: & fruatur tanto bono, id est, pace cœlesti.

Roman. 15

Secundus sensus: ut intelligatur de eo qui e peccato infidelitatis exijt, sed ab alijs peccatis inpugnatus, ab eis liberari desiderat. Vtrumq; sensum prosequemur.

Egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri, & Sidonis. Tyrus Hebræis significat afflictionem: Sidon uenationem. Venit ergo Iesus in afflictionem: quia, cum diues esset, pro nobis pauper factus est, ut eius inopia diuites essemus. Cum enim in forma Dei esset, exinaniuit semet ipsum. Ita plane, cum esset in pace locus eius, in afflictionem uenit, ut eius afflictione nos pacem haberemus. Tum factus est cerua matutina uenationi canũ et leonum obnoxia, ut eius ligatione nos, quos dæmon, uenatus erat, liberaret. Quæ te uicit clementia, qui cum in pace & sinu patris esses, naturales delicias a corpore cohibuisti, ut diceres: Afflictus sum, & humiliatus sum nimis: & rursum, Venatione ceperunt me quasi auem: profecto ingressus es in limum profundi, in altitudinem maris afflictionum: quia, si tu ingressus in pœnas peccati non fuisses, nemo e peccatis egredi potuisset.

2. Cor. 8
Philip. 2
Psalm. 75
Psalm. 21
Psalm. 37
Trenh. 3
Psalm. 68

Aduerte non dictum esse: Venit Christus in Tyrum, & Sidonem: sed In partes Tyri & Sidonis. Vt in-

telligo Christum non introisse in totum peccatum, sed solum in pœnas peccati: quæ sunt confinia, & uelut partes peccati.

Vt ergo Theologis, mors Christi est causa mortis peccati & eius resurrectio est causa uitæ nostræ: ita & eius ingressus in Tyrum & tribulationem, est causa nostræ egreßionis e peccato. Egressus enim est Deus e paradiso suo, ut homo, qui è paradiso exierat, in paradisum regredi posset.

Nota illud. Ingressus est in partes Sidonis, scilicet uenationis. Iam, si Iudæi famem patiuntur ut canes, & Christus est cerua. Quam igitur cerua hæc, lacerabitur, & cruentabitur a rabidis, & famescentibus canibus? Psalm. 58 Tit. psal. 21

Ecce mulier Cananæa, egressa de finibus illis. *Mulier erat, negociosa erat, id enim significat Cananæa: sed maxime, mulier maledicta erat. Cananæi enim maledicti sunt, in Canaam nepote Noe. Quē Cam pater Canaam uidens, uerenda nuda, risit. Sed ea Sem & Iaphet reuerenter operuerunt. Plane carnales homines ridēt Christi paupertatem, nuditatem, humilitatem, & crucem. Hæc sunt uerenda patris nostri, in die, quo, amore uineæ suæ inebriatus, in cruce dormiens, se detexit. At qui filij eius sunt legitimi, hi uultu ad æterna conuerso, hæc uerenda reuerenter tegunt, & adorant.* Genes. 9

Cananæa igitur erat ex sorte malorum filiorum: erat ergo maledicta. Porro maledictio fuit, ut seruiret: et ita Cananæi, id est, impij, seruiunt peccato.

Egressa igitur mulier de finibus illis: de negocijs, turbulentis, de multis finibus. Vnus sane est finis sanctorum, scilicet Christus: malorum uero multi sunt fines,

Alius enim colit idola, alius uentrem, alius aurum. Hos omnes fines praetergreditur anima, quando unum quaerit Christum. Si igitur Christiane Christum apprehendere libet: egredere & tu ab omnibus finibus. Si enim uel in uno offenderis, factus es omnium reus. Iacobi 2
Num. 6 *Ideo enim Nazaraeus iubetur abstinere a uino, &*
Iosue 7 *omni, quod inebriare potest: & Iudaeus abstinere ab*
Exod. 10 *omni anathema. & iubetur Israel egredi cum omni*
Genes. 12 *substantia sua, ut nec ungula animalis remaneat in Ae-*
Psalm. 44 *gypto, & iubetur Abraham egredi de Vr, cum omni-*
Genes. 24 *bus suis. & iubetur sponsa obliuisci populum suum et domum patris sui. Et Rebecca exit e domo patris sui, cum sola nutrice. Videlicet, quia sine propria carne*
1. Reg. 15 *uiuere nemo potest. Ideo iubetur occidi Amalec, cum*
Genes. 14 *omnibus suis. Agag cum omnibus suis. Abraham ni-*
Genes. 31 *hil uoluit a rege Sodomae: Iacob nihil relinquit apud socerum suum.*

Egressa clamauit ad Dominum. *Ergo, officium eius, qui egressus est, quiq; uiator est ad coelum, erit cla-*
Lucae 18 *mare ad Dominum. Oportet enim semper orare, &*
1. Petri 5 *non deficere. Quid enim aliud faciat, qui circuitur*
Ephes. 6 *a leone, ut deuoretur? Cui colluctandum est cum car-*
Rom. 6 *ne, cum mundo, cum principatibus aeris? Qui placiturus est Deo, membra tamen habet non ad placendum, sed ad displicendum?*

Clamabat uero ad Dominum: utinam non ad alium nostra desideria suspirassent. Sed uah, clamamus ad honores, uoluptates, & diuitias: & quod latentius malum
Psalm. 121 *est, ad uoluntatem nostram. At Psaltes, Ad te leuaui ocu-*
Isaiae 10 *los meos. Quia grauissime offendebant Deum Iudaei,*

cum ex Aegypto procurabant auxilium. Et nimis reprehensus fuit rex, qui Deum Acaron consultum misit, quasi, inquit Elias, nō esset Deus in Israel. Et profecto, 4. Reg. 1
qui nouit, quanta sit, quae eum miseria premit, non ad alium clamat, quam ad Dominum.

Formula uero clamoris erat haec: Fili Dauid miserere mei. *Miserator est, ideo misereatur: hūc enim proposuit Deus propitiatorem, per fidem in sanguine ipsius. Ideo enim circundatus est pontifex noster infirmitate, ut possit compati infirmitatibus nostris. Vbi nota: Eo Christus condolet nobis, quia & ipse circundatus erat carne infirma. Et, ut alibi dicit: Debuit per omnia fratribus assimilari; ut misericors fieret, id est, debuit fieri homo, sicut reliqui homines, ut sit misericors, quasi dicat: Verbum Dei, debuit fieri filius Dauid, ut hominum infirmitatibus misereatur. Sapienter igitur Cananea dicit: Fili Dauid miserere. Eo enim ipso, quo, cum filius Dei esses, factus es filius Dauid, ad miserendum nobis propositus es. Nemo enim miseretur, nisi miseriam expertus. At tu eam expertus es, non quatenus filius Dei, sed quatenus filius Dauid. Ideo miserere. Rursum, si communicasti carni, & sanguini meo, unum mecum factus es, imo caput meum tu es. Caput autem membrorum languentium miseretur.*

Psalm. 140 Roman. 3 Hebr. 5 Hebr. 2 Hebr. 2 Ephes. 1

Addit mulier causam clamoris sui: nullus enim nouit plene clamare, nisi qui suam a daemone uexatione, quanta sit, sensit. Inquit ergo: Filia mea male a daemonio uexatur. *O quam male: siquidem filiam Dei orphanam facit: sponsam Dei uiduam reddit, animam q Deo uiuam, interficit, haeredem regnorum caelestiū,*

inferno uorandam tribuit, liberam in seruitutem redi-
Ioann. 11 git. Lazarus enim, cum exit de sepulchro, sudario faciem, institis manus abducit ligatas: in signum mentis in peccatore defuncto obcaecatae, & uoluntatis per peccatum ligatae. O quàm male uexatur, qui in hostis, tyranni, potentissimi, crudelissimi, inimicissimi manus incidit. Ipse aliàs miser, infirmus, & uermis.

At Christus, Non respondit ei uerbum: sed respōdit ei factum: ego uero malo mihi facto, quàm uerbo, respondere. Sed aduerte: Dominus tenebat Chananaeam, ligabat eam. Nam discipuli dicunt: dimitte eam, quia clamat. Quomodo eam dimitteret, quam traxerat: & ideo traxerat, ut rogaret, & rogaret exactè. Gaudet e-
2 Cor. 12 nim Christus nostra exactione. Nam Paulus ter Domi-
Lucae 11 num rogat: & uidua coram iudice improba est. Et amī-
Lucae 18 cus ab amico panes extorquet: et propterea iubemur orare, & nunquam deficere.

Sed miraculum est: cur Dominus clamat, cum audire nolumus: tacet uero, cum ad eum clamamus? Pro-
Prouer. 1 fectò sapientia clamat in plateis, ibiq; dat uocem suam. Equidem Christus clamat, si quis sitit, ueniat. At nunc
Ioann. 7 ad clamores silet. Prima huius rei ratio est: quia nostrae culpae priores ita meruerunt. Si clamoribus Dei non respondimus, clamori nostro non respondeat. Secunda: quia saepe clamamus propter nos: & in die ieiunij no-
Esaie 58 stri inuenitur uoluntas nostra: Quam suo Deus silentio retundere uult. Tertia: quia non meretur mater audiri, quae ita tenere filiam educauit: ut in diaboli manus mereretur incidere. Indigni sunt parentes faelici filiorum suorum successu: quos contra Domini uoluntatem

eluerunt. Quarta,& ea mystica: Optabat hæc anima iam non impugnari: optabat pacem cœlestem: optabat penitus nihil litis habere cum dæmone. Hæc uero petitio in terra nostra impleri non potest: est enim hæc uita militia super terram. Igitur non respondit, quia fieri nequit integre, quod petis. Sicut Paulo responsum est: sufficit tibi gratia mea: quia optare licet, ut dæmonium leuius feras: at non, ut eum non sentias. Iob 7 2.Cor. 12

Tunc Apostoli dicunt, Dimitte eam, quia clamat post nos. Agnoscis charitatis ingenium: rogant etiam non rogati: beneficium præstant non petenti. Quàm ergo a charitate distant, qui negant improbis precibus petenti. Causam uero adferunt: quia clamat post nos, docentes, eũ, qui uult exaudiri, debere sensim uitam Apostolicam sequi.

Sed cur Chananæa, uidens sibi responsum non dari, non irata recedit? Certe, quia uulnerata erat ab eo, cuius sunt acutæ sagittæ. Dictũ enim est: inimici mentiti sunt mihi, & claudicauerunt à uijs suis. At claudus, femore tacto, & emarcido, quomodo recedat? Psalm. 44 psalm. 17 Genes. 33

Tum Dominus, qui eam uulnerauerat: Non sum missus, nisi ad oues Israelis. Habes primum, quanti æstimet Christus Iudæos: nam Paulus dicit: eos inimicos propter Euangelium, sed dilectos propter patres. Si instes, Christum maxime propter gentes uenisse. Certe non uenit præcipue, nisi propter Virginem, & Apostolos, qui Hebræi fuerunt: qui nostræ fidei fuerunt semina, & radices. Roman. 11

Sed ne graueris mysticum non nihil audire. Mulier optabat pacem, et plenam a dæmone liberationem.

Tunc recte Dominus, non sum missus ad hanc pacem in hoc seculo præstandam: sed ad curandos militiæ languores. Pugna duratura est usque ad calcaneum. Tu enim insidiaberis calcaneo eius, et coluber in semita, mordebit usque ad ungulam equi. Igitur sum missus, ut saluem a peccatis, non ut omnino pacem præbeam. Non nego quin Christus det pugnantibus pacem: sed non in hoc seculo plenam. Ideo dicit, sedere ad dexteram uel sinistram non est meum dare uobis; quia non uenit dare, ut sedeamus, sed ut pugnemus. Recte enim dicit: Non ueni pacem mittere in terram sed gladium.

Genes. 3

Genes. vii.

Matt. 20

Marc. 10

His auditis. Illa uenit, & adorauit eum. *Multi non eum sed sua idola adorant. Pij non adorant semper: sed cum quadam intrinsecus fidei luce perfunduntur, cum quadam intime religione tanguntur, cum spiritu aguntur: tunc uiuide Christum (ut hæc mulier) adorant.*

Adorans uero mulier dicit: Adiuua me. *Non dicit: Tu sana, fac, præsta. Sed tu uides laborem, optatum finem assequi non posse, nisi tuo auxilio. igitur adiuua. Quid dicet Lutherus ad hæc? Petit igitur labor, & afflictio nostra, ut eã Dominus perducat ad finem. Quasi dicas, Exigit Deus a nobis materiam, cui præstet ipse formam.*

Non est bonum sumere panem filiorum. *Primum Dominus non respondet. Secundo, negat. Tertio, carnem appellat. Hac igitur ratione spirituales homines se credant tractandos. Despici se a Domino sæpissime credent, ut, quo plus se humiliauerint, eo plus sui, e suo corde reijciant, ut plus Dei capere poßint.*

Interim id uehementißime nota: Si probrum tibi Do

minus inieccrit, gaude: nec enim sine fœnore soluet. Si carnem te dixerit, filium faciet. Si indueris te sacco, circundabit lætitia. Si cōtumelia te affecerit, pignus suæ misericordiæ præstitit. Quia ante gloriam præcedit humilitas. Neque enim digni sumus dono, nisi humilitati. Ergo bonum mihi, quia humiliasti me. Psalm. 29 Prou. 15 Psalm. 118

Sed explicemus textum: Mulier, tu petis pacem: quæ est panis filiorum. Beati enim pacifici, quia filij Dei uocabuntur. Non est æquum talem panem dare canibus. Profectò canis fidelis est domino suo: adhuc tamen brutum animal est, ad uomitum redire solet: agitur nonnunquam in rabiem. Inuidum est, mordax, & male amans. Has omnes conditiones habet, qui nondum plene spiritualis est. Est enim animal non percipiens, ea quæ Dei sunt. 2. Solet redire ad uomitum: & sus lota, ad uolutabrū. 3. Solet mordere, & Paulus admonet, ne mordentes, inuicem cōsumamini. 4. Solet parcius amare & malignius inuidere. Vbi enim nō est plena charitas, ibi inuidia, & detractio locum habet. Non est igitur æquum, ut panem Angelorum manducet adhuc animalis homo, licet sit Deo fidelis, ut canis. Interim aduerte eos, qui spirituales non sunt, his canes dici: sicut eos uocauit Petrus canes & sues. Matth. 5 1. Cor. 2 2. Petri 2 Galat. 5 2. Par. 2

Respondet mulier. Etiam Domine. En tibi ad pacem uis. Cognosce te ipsum: nam Chananæa diuino illustrata fulgore, fœtorem suum uidet: & amplius se deijcit. Neque enim, qui a Deo, ut se intelligat, illuminatur, foramen, aut puteū quærens inuenit, ubi se abscondat a facie peccatorum suorum, & ab ira Dei super se.

Tunc homo non dolet de iniuria, imo exultat: quia

per eam uiam uenire se credit ad pacem. Imo qui iniurijs lætatur, iam pacem est fere assequutus.

Nam &, *inquit*, catelli edunt de micis. *Hic ergo sunt micæ, illic mensa: hic stillæ, illic pluuia: hic guttæ, illic fluminis impetus: hic scintilla, illic caminus: hic uita morti commista, illic fons uitæ. Illic ergo pax æterna, immutabilitas, uniuersitas bonorum, hic uero micæ: sed quæ edentem beatiorem reddat, quàm totus mundus reddidit suum Iulium, aut Octauianum.*

1. Reg. 1 *Hanc micam gustauit Anna, Samuelis mater, cuius non*
Roman. 8 *sunt uultus amplius mutati. Gustauit & Paulus, quem a charitate Dei nihil poterat dimouere. Gustant qui cõ*
Psalm. 124 *fidunt in Domino: & ideo, sicut mons Syon, non commouentur.*
Psalm. 118 *Gustant qui diligunt legem Dei & ideo nõ est illis scandalum.*

Notæ: qui in cœlesti mensa edunt, filij sunt, domini sunt, imo reges, & cohæredes Christi.

O mulier, magna est fides tua. *Et, quia fides*
Concilium Tridẽtinũ. *est reliquarum uirtutum fundamentum, & radix: si magna fides, grandes & reliquæ uirtutes. Videtur mihi fides similis esse Christo: Christus est radix iustitiæ nostræ. Sed non Christus nudus eam effecit: sed Christus, quando sua morte mortem peccati causauit: Christus, cum sua resurrectione uitam tribuit: Christus cum sua ascentione ascendere dedit: & cum sua sessione sedere*
Ephes. 2 *ad dexteram Dei concessit. Ita fides, radix est iustitiæ nostræ: at non sola, sed cum contritione est causa mortis peccatorum: cum charitate ad proximos, est causa placendi Deo. Et cum humilitate, (uocante se catellum) est causa pacis internæ. Igitur qui pacem uo-*

let, fidem magnam habeat: erit uero tum magna, cum te canem, & uilißimum agnoueris, indignum omni filiorum beneficio. Id, si uere de te senseris, inuenies animam tuam in lecto iacentem, in pace in id ipsum dormientem. Psalm. 4 Facta pace cum bestijs terræ: ubi fere nullus exterreat, omnium quasi malorum timore sublato. Prouer. 1

Et cum transisset inde. Proprium est Christi ascendere in cœlum, idest in montem. Nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo. Ioann. 3 Proprium est ascendere in culmẽ perfectionis: de cuius plenitudine nos omnes Ioann. 1 accepimus. Proprium est ascendere in cathedram summi magisterij, ut doceat nos de uijs suis, ut sit lux lucens Isaiæ 2 omnibus, qui in domo sunt. Proprium est ascendere in summam ignominiam crucis, ut omnis a uiperis ictus Matth. 5 credens in eum non pereat. Ioannis.

Et tam est patiens, & longanimis princeps hic, ut tot turbarum offensis non commoueatur, sed sedeat. Cognouit enim figmentum nostrum, et recordatur, quia pulvis sumus. Psalm. 102 Rursum sedet in pace, ab omni molestia securus. Non enim accedet ad eum malum, nec flagellũ appropinquat tabernaculo eius. Psalm. 90 Demum sedet in sua hæreditate, ab ea nunquam diuellendus. Psalm. 109

Crede igitur Christum a Patre sublatum in locum mundi sublimem, ad quem omnibus undecunque pateret accessus. Hoc est eum ascendisse in montem. Et, quia ibi quiete nos expectat ad ueniam, (ibi enim eum inueniet, qui conuerti uolet) ideo dicitur in monte sedere. Priore ratione dicitur expectatio gentium, ut, ad Genes. 49 quem omnes ueniant, posteriore dicitur saluator earum, Matth. 1

Vt qui non in transitu, sed morose nostros uelit curare languores. Sed heu, non statuimus leuare oculos in montem, sed eos in terram declinare.

Psalm. 16 At, quia propositus est Christus toti orbi in remediũ: ideo turbæ accedunt, id est, accedit Ecclesia: collecta ex cæcis, claudis, mutis, &c. Vt facile conuincantur erroris, qui dicunt Ecclesiam ex malis non constare. Imo uero mali (qui sunt cæci & claudi) ad Christum accedũt.

Matt. 9 Dominus enim non uenit uocare iustos, sed peccatores. Siquidem non est opus sanis medico, sed infirmis: & profecto cum publicanis, & peccatoribus manducat Christus.

Lucæ 5 Sed specta infirmorum ordinem: accedunt primum muti, tum cæci, claudi, debiles, demum alij multi. Plane sicut tentati (si repugnamus) lingua tunc rationis loquitur dicens, se non conseruire peccato, ita, si non repugnamus, eadem lingua tacet, & muta conseruit. Primus ergo in infirmitate est mutus. Tum ratio fit cæca, amisso, scilicet lumine gratiæ, dicente David: Dereliquit me

Psalm. 37 uirtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum nõ est mecum. Tunc pes, id est, affectus Sanctorum desideriorum claudicat, & manus Sanctorum operum debilitatur. Hi uero omnes infirmi, cum alijs multis ad Christum accedunt, ut indicetur: nullum et morbi genus, siue spirituale, siue corporale, esse incurabile.

Quod uero addit: Proiecerunt ad pedes eius. Id primum significat, Ecclesiam suos languidos ad pedes, id est, ad ministros Christi proijcere. Vt ab eis sacramenta recipiant, & ita sanentur. Nam Sacramentum Baptismi, et confessionis habent uim sanandi eos, qui mor-

tui ueniunt, caeci, & claudi. Quin & Eucharistia uiuificat mortuos. Ideo recte ad pedes proiici dicuntur. Licet enim minister, abiectissimus, & pessimus sit: modo Christi minister sit, efficaciam habet ad infirmos sanandos. Secundo, proijci ad pedes, & tangere fimbriã: uidetur significare, Christum posse suos sanare, & sanare infirmos rebus quibusuis, etiam infirmis. Ergo nõ in solo pane uiuit homo, sed & tactu fimbriae, & praesentia pedum Christi: quin & sola Petri adumbratione. Matth. 4 Actor. 5

Sanatos uero turbae admirantur. Vtique magna admiratio est, peccator ad Deum conuersus. Est enim lux in medio nebulae fulgens, est Israel per medium maris transiens. Est arca medium Iordanis, alueum scindens. est uita in medio mortis, & uelut deitas in medio uniuersae uanitatis. Exod. 15 Iosue 3 Psalm. 57

Admirantur uero turbae, & magnificant Deum, tanti operis factorem: qui hoc facinus sui sanguinis merito facere potuit. atqui turbae mirantur: nostri uero tẽporis homines non mirantur, sed calumniantur.

Iesus uero, cõuocatis discipulis, dixit, Misereor super turbam. *Re uera in similitudinem hominum factus est Christus, & est habitu inuentus, ut homo. Nihil uero magis est hominum, quàm hominum misereri. Siquidem irasci, & uindicari, leonum est, & ferarum.* Philip. 3

Tu etiam aduerte sectatores Christi, etiam in temporalibus, ab eo non destitui. Vt uerum sit: Primum quaerite regnum Dei, & omnia reliqua adijcientur uobis. Prius certe saluat animas: quia ex usuris & iniquitate Matth. 6 Psalm. 71

redimit animas: sed etiam saluat & satiat corpora, etiã usque ad satietatem, non ex pretiosis, & curiosis: sed ex modestis, & necessarijs, scilicet pane, & piscibus.

Satiat uero eos, qui cum illo, triduo perseuerant. Nota uerbum, cum illo. Profecto multi uidentur sibi cum Christo perseuerare: at non cum Christo perseuerant, sed cum sua uoluntate. Latet hic morbus credis te Christum sequi, at non illum: sed tuum uenaris honore, opes, aut uoluptates. Porro turba non discedit a Christo, etiam ieiuna: etiam triduo non edens: etiam nihil remurmurans. Quod miraculi loco est, sed indicium, non se quærentis, animæ est. Satiantur uero in fine tridui non initio conuersionis, nec medio, sed in fine. Deficere enim debet farina ex Aegypto abducta: ut gustare liceat manna. Ideo tertia die reficiuntur illi discipuli, qui in Emaus ibant. Dicunt enim: & iam dies tertius est hodie: & ideo Paulus tertio die post conuersionem manducat, & reficitur.

Exod. 12
Luc. 24
Actor. 9

Addit Dominus: Ne deficiant in uia. Est enim ardua uia, & super hominum uiam, imo contra carnis uiam. Vbi sæpe pene mouentur pedes, pene effusi sunt gressus nostri. Vbi sæpe nauseam habet homo, super isto cibo leuissimo. Vbi locustis confligendum est, cum gigantibus, Vbi laborantibus uidetur Christus sæpe phantasma. o quoties deficeremus in uia, nisi Dominus pasceret nos, & animam nostram conuerteret: ut Dauid profitetur. Cibus uero quo reficit, est experimentum quoddam cœlestis dulcedinis, quæ sola reficere in uia potest.

Psalm. 72
Num. 21
Num. 13
Matth. 14
Psalm. 22

Domino uero interroganti, unde reficiemus, respon-

dent discipuli: Vnde nobis panes tantos? *Primum: hæc grauis est reprehensio nostrorum Episcoporum: qui singuli, panes tantos habent, ut reficere quatuor millia hominum possint: cum tamen omnes Apostoli solos septem panes haberent. Secundo, hæc est uera prædicatoris confeßio. Non habeo panes, quibus satiem, habeo uerba, quibus aures audientium demulceam: sed non habeo panes, quibus animos fidelium satiem. Tertio: uere dicunt Apostoli, Non sunt nobis panes tanti: non enim panis exiguus satiare animum potest. tantus esse debet panis, animas satians, quantus est ipse Deus. Tunc enim, inquit, satiabor, cum apparuerit gloria tua.* psalm. 16

At Dominus: Quot habetis panes? *Dicunt illi septem, & paucos pisciculos. Placet per panes septem, intelligere Sacramenta Ecclesiæ septem: & per paucos pisces, Sacramentalia pauca, quæ in Ecclesia sunt instituta. Sunt hi panes, continentes in se, gratiam, & gustũ cœlestem. Quis enim poterit exprimere gustum, quem qui uere se ad hos panes edendos præparauit, percipere solet? Panes orti sunt de terra: ita sacramenta ex latere Christi defuncti, quæ fuit terra, dans fructum suum. Pisces oriuntur ex aqua: ita Sacramentalia oriuntur ex autoritate Petri piscantis in aqua. Sunt porro pauci pisces: quia pauca Sacramentalia esse conuenit in Ecclesia. at, qui ea deuote perceperit, dulcedinem cœlestem inueniet. gratia enim in ipsis confertur, at non plene. Nec enim sanare, aut confirmare possunt hominis cor. Hos* psalm. 103 *panes, hosque pisces soli habẽt Apostoli. Synagoga enim non habebat sacramenta, aut sacramentalia gratiæ effectritia: sola Ecclesia tanto potitur thesauro.*

Porro præcipit Dominus eos discumbere, super nuda homo. Igitur eorum pauci habebant uestes prætiosas. Si enim habuissent, uix recumbere uoluissent super terra. Vt intelligas non multos sapientes, diuites, aut
1. Cor. 1 nobiles, è Christi pane manducare. uel certe, si quis diues est, aut nobilis, diuitias contemnat, & nobilitatem:
Lucæ 14 ut in nouissimo loco recumbat, & edere possit. Ergo ad edendum panem hunc requiritur ea animi modestia: ut non te credas altiori locò dignum, quam humili terra. Tum requiritur ea obedientia ad Domini uoluntatem: ut si te ex regio throno, ad puluerem descendere præceperit, non remurmures: sed facilem te prabeas. Eant nunc pomposi homines, auro & purpura cocti: eant superbi, eant præfracti, ut cibo cælesti satientur.
Num. 21 Non sapit hic cibus pleno stomacho: nec sapit manna, his qui cepis & alijs sunt satiati.

Accipiens Dominus septem panes, gratias agit. Agit gratias, quod Deus hæc sacramenta instituerit: quodq; se astiturum obligarit (etiam cum ab iniquis ministris exercerentur,) ad gratiam per illa Sacramenta prostandam: quod profecto maioris est miraculi, ponderis, & commodi: quàm Solem, lunam, & cælos condidisse unde nobis uita manat terrena.

Distribuit uero, ut sciamus, suæ uoluntatis esse Sacramentorum frequentationem. nec enim a solis Apostolis panes edi uoluit, sed ab omnibus. Tunc igitur communica Christi corpus, quoties infirmus ad pedes Domini perseuerasti.

Dat uero discipulis, ut distribuant: quia sacramentorum distributio ād nullos nisi ad Ecclesiæ ministros

spectat, ut mentiatur Lutherus: dicens etiam laicos posse cœlestes panes populo ministrare. Intelligant uero discipuli, non ex se, sed ex Christo, panes habere efficaciam.

Illi uero comederunt, & saturati sunt. o uere satium beatum, qua gustata desipit omnis caro, qua satiatur anima in craßitudine, qua inuenit homo animæ suæ requiem. qua bibita, non sitit anima in æternum. qua aperitur os, & Dominus illud implet. qua aperitur os, & attrahitur spiritus, &c.

Isaie 1
Matth. 11
Isaiæ 5
Psalm. 80
2. Thess. 3
2. Tim. 2

Porro numerus satiatorum fuit quatuor millia. Quatuor numerus est laboris, ut, qui non laborat, nec manducet: laborantem enim agricolam oportet de fructibus percipere.

Memento Dominum pauisse suos in utroque testamento, sed non nisi in deserto.

CAPVT. XVI.

Et accesserunt ad eum Pharisæi.

NVLLA in orbe quæstio proponi potest maior, quam hæc, quæ est a Pharisæis Christo proposita. Hoc enim quærunt: Si te Deum esse fateris, ostende signa. disputarunt Philosophi an essent dii, & si essent, quanam esset humana fœlicitas. Christus fatetur se esse Deum, & nostram fœlicitatem, & uitam. Rogant homines, ut id signis de cœlo probet: nam signa terrena a dæmone uideri possunt fieri: qui principatum habet super terra: non item super cœlo. Sane Deus, ut se Moysi Deum probaret, & Iudæis: magna in Sina signa de cœlo præstitit. Si tu fidelibus: Deum te esse asseris: id ita esse probato

Ioan. in Exod. 18

Et plane Christus non eis exprobrat, quòd hanc quæstionem proponant: sed quòd post tanta signa sufficientissima, proponant. Respondet igitur: Vos habetis acumen, ut ex re parum necessaria, nimis distanti, non nimis certa, id est, ex rubore uespertino, colligatis serenitatem futuram. Cur non habetis accumen, ut ex signis temporum colligatis me Deum esse? Profecto nihil maius potuit in uita contingere, quàm meus in orbem aduentus. Nihil sane magis referre poterat hominum, quàm huius aduentus signa cognoscere. Ideo Deus prædixit huius rei certissima signa. Talia sunt, quæ Isaias cecinit: Deus ueniet, & saluabit uos. Signa erunt: Salliet sicut ceruus claudus, aperta erit lingua

Isai. 35

mutorum. Et item: Spiritus Domini super me. Signa- Isaiæ 61
erunt, ut mederer contritis corde, prædicarem captiuis
indulgentiam. Et item: Ego mitto Angelum meum
(qui fuit Baptista) qui præparabit uiam ante faciem Malach. 3
meam, & statim ueniet ad templum suum, Domina-
tor, quem uos quæritis. Et item: Erit mons sublimis in Isaiæ 2 Mich. 4
ter omnes colles, ad eum fluent omnes populi, dicentes:
Venite, ascendamus ad montem hunc, ut doceat nos de
uijs suis. Hunc populorum confluxum ad Christum ui
debant Pharisæi. Item: Reges Tarsis munera offerent: Psalm. 72
reges Arabum, & Saba dona adducent. id uiderunt
in aduentu Magorum. Adde illud: Non auferetur
sceptrum de Iuda, &c. Quid? an non uidetis mor- Matth. 2
tuos à me excitari? Num, id arte aliqua fieri potest? An
non uidetis tot millia satiari fere sine panibus? An non
hæc sunt apertißima signa?

Hæc Christus ad Pharisæos: Nostro uero tempore nõ desunt, qui signa petant. Adeo grande negocium est, in Christum credere. His uero dicendum: Interroga patres tuos, & dicent tibi, & maiores tuos & annunciabunt tibi, id est, lege maiorum historias, & inuenies innumera signa. Deut. 32

Sunt etiam inter fideles, qui cum aduersam patiuntur fortunam dicunt: Num Christus est Deus? Si Deus est, cur non fauet suis? Quasi uero, non sit hic communis omnium mortalium cursus: ut præcipiti fortunæ rota, nunc attollantur, nunc deijciantur.

Sunt demum, qui, in peccato iacentes, Christi misericordiam in uitæ fine, ab ipso habituros se credant. Hi in fine uitæ signum de cœlo quærunt. Communis enim

Psalm. 33 *lex est, ut, qui male uixit, male pereat, ut sit mors pecca torum pessima. Hi uero in peccatis decocti, contra hanc legem, signum sibi petunt, ut in morte eripiantur ab inferno, quem tota uita meruerunt. At profecto quisq; iu-*
Roman. 2 *dicabitur secundum opera sua: & tu thesaurizasti tibi iram secundũ duritiam tuam, et impœnitens cor tuum. Eos enim, qui non acquiescunt ueritati: sed credunt ini-*
Roman. 2 *quitati, ira, & indignatio manet.*

Inter pios sunt, qui a Deo amoris signa quærant: queruntur enim se derelictos, queruntur se non gustare cœlestia. At his signum est, quod Christus in Cruce, sine delitijs est, et quod per Crucem ad delitias uenit.

Hypocritæ faciem cœli nostis iudicare. *Nota: homines alij sunt, qui spiritum Dei habent, uere homi-*
1. Cor. 2 *nes, imo Angeli, imo dij. Hi penetrare possunt etiam profunda Dei: habent enim spiritum cuius est hoc munus. Alij sunt homines, qui uidentur homines, sed iumenta sunt. Hi sunt hypocritæ: hi faciem cœli, non uero profundum cœli iudicare possunt: exteriora enim legis norunt, non item interiora: ideo grauissime reprehenduntur.*

Nota. 2. Faciem cœli iudicatis, non uero signa temporum. memento eius uerbi, quod habetur Exodi 19. Iam, Inquit, mane inclaruerat, & ecce, cœperunt audiri tonitrua, & nubes densissima operire montem, & timuit omnis populus, &c. Igitur, antequam daretur lex uetus, signa præcedentia fuerunt, mane rutilans, deinde
Ezech. 20 *nubes & triste cœlum. Quæ signa erant futuræ tempestatis, id est, legis dãdæ in timore, in horrore. Deus enim, dans legem, uelut iratus, dedit. ideo dicit: dedi eis præce*

pta

ptæ non bona. Igitur nubes densa præcedens, indicium erat lachrymarum futurarum. Contra eum lex noua danda erat, hæc signa de cælo danda non erant: sed potius leuis nubes, sicut illa, quæ uesperi a Sole irradiatur, in signum futuræ pacis, & serenitatis: & ita data est caro Christi: in quam, ut in nubem leuem, ascendit Sol Deitatis. Hæc humanitas deificata, opera humilitatis, pacis, & charitatis ostendens, fuit quadrantissimũ legis condendæ signum. Sapientissime ergo Christus respondet. uultis signa talia, qualia ante legem: ea non conueniunt legi serenitatis, quin potius, cum iam simus in nouissimis temporibus, & in uespere mundi, futuræ serenitati conuenit nubecula, Solis irradiata fulgore: qualis caro mea est. Isaiæ 19 Galat. 4

Nota 2. Sol illustrat nubem, mane, & uespere: hoc uero discrimine, quia nubes mane illustrata, incrassatur, & ideo luce consumpta, tenebrescit, & in aquas dissoluitur. At contra nubes, quæ uesperi fulget, sensim absumitur: & ideo futuram serenitatem præmonstrat. In his habes: Solem iustitiæ omnes homines (uelut nubes) illuminare. Sed hoc interest, quia impij illuminati incrassantur corde, lucem sensim repellentes, ideo excæcantur, in argumentum suarum lachrymarum. quia in inferno in fletum & stridorem dentium, dissoluentur. Contra fit impijs, qui illustrati carnem suam sensim mortificant, in futuræ suæ serenitatis indicium. Igitur hypochritæ, si faciem cæli iudicatis, cur non iudicatis ex uestra illuminatione, & incrassatione, (qualis in nube matutina contingit) futuram uestram in inferno tempestatem? Deut. 32 Matt. 13

Notæ quarto, Vt ad mores redeamus: Ii homines signa temporum iudicant, qui ex temporum uarietate de pendent, nihil aliud, quàm temporum occasionem aucupantes, ut temporalia comparent commoda, uel caueant incommoda. o mortales, qui toti ex signis temporalibus pendetis, an non etiam signa temporum uestrorum spectabitis, an nõ spectabitis Christum, nascentem, morientem, iudicaturum? An non spectabitis alios, qui morientur? Vel certe, cur non uestros canos considératis, proximæ mortis prænuncios, ut ad Christum conuertamini.

Dixit Iesus illis, Intuemini, cauete a fermento Pharisæorum, & Saducæorum. Creauit Deus hominem summe sapientem: peccauit ille, factus est iumentũ insipiens. Eget igitur doctore, et doctrina. Facile uero est intelligere, quanti sit periculi, falsum pro uero doctore, tenebras pro uera luce doctrinæ acceptasse. Certe, quantum interest inter ascensum per scalam Iacob in cœlũ, et præcipitium per foueam peccati in infernũ: ideo Dominus tanto uerborum, et rerum pondere dicit: uidete,
Ezech. 1 cauete, estote, ut animalia illa Exechielis, oculis plena, ut a falsa doctrina caueatis. Habete sexaginta fortes gla-
Cantic. 3 dios habentes super fœmur: propter timorem tenebrico
Prouer. 4 sæ doctrinæ. Omni custodia custodite cor uestrũ, ne pharisaico fermento fermentetur.

Dubitatis, quodnam sit fermentum hoc? Peccauimus, quia auersi sumus a Deo, re nobis intima, conuersi ad ad bum uetitum, rem nobis extimam. Hæc fuit persuasio, et
Genes. 3 doctrina diaboli. Igitur omnis doctrina, quæ auocat ab interioribus, et reuocat ad exteriora, fermentũ est Pha-

risaicum. Pharisæi enim toti sunt in exterioribus: toti lauant manus, urceos, lectos, ieiunant bis in sabbato, decimã dãt. Nihil uero de interioribus: imo sepulchra sunt plena oßibus mortuorum, idest peccato induratis. Siquidem pleni sunt odio, et rapina. Nihil de charitate. Cũ potius odio Christum habuerint gratis. Nihil de humilitate, cum potius gloriam ab hominibus quærant. Nihil de eleemosyna, quin potius longa oratione domos deuorẽt uiduarum. En doctrina, quã caueamus, Gratiæ Christo, qui maxime mundiciei, et sanctimonii interiori, quã Deus in absconso uidet, intentus, nos eam docuit Oculi enim nostri uident præceptorem suum, et aures audiunt post tergum monentem. Hæc est uia, ambulate per eam.

Marc. 7
Matth. 23
Ioann. 15
Ioann. 5
Matth. 23
Matth. 6
Isaiæ 30

Quod, si doctrina fermentum est, igitur nos farina sumus: quam Deus, aut diabolus edat. Sicut enim Deus panis noster est, ita & nos eius panis efficimur, aut contra panis sumus coruorum, quos pistor suspendendus in capite portat. Vide, quã sit periculi res plenißima, hoc, uel illo fermento commisceri.

Ioann. 6

At illi cogitabant, dicentes, quia panes non accepimus. Hic primum nota, quàm sit orandum nobis, ut, cum Deus alicuius nos admonet, eum intelligamus. Percutit nos ille: orandum, ut intelligamus, quorsum percutiat. Fauet ille, orandũ, ut intelligamus, quorsum faueat. quis uero sapiens, ut intelliget hæc, et intelliget misericordias Domini? Secundo nota: Dominus admonet discipulos, ut caueãt a falsa doctrina: at illi anxii sunt, quia non acceperunt panes. o miseram nostram sortem: & quando a rerum temporalium cura auellemur? Quando non toti huic sollicitudini incumbemus?

Genes. 40

Merito profecto tam anxiam curam reprehendit Domi nus dicens: Modicæ fidei, quid cogitatis, quia panes non habetis? Si credimus Deum nos amare, et ita ama re, ut filium nobis dederit, quomodo non cum illo dona- bit omnia. Si Pater est, si sponsus, si amicus, si pastor, si rex, si mater, quomodo obliuiscatur eorum, quos in ulnis gerit? Si gustum dat cœli in terra, (panem illum, quem edunt Angeli:) quomodo non dabit panem, quem edunt iumenta? potest ille de petra profundere aquas: potest farinulam, & lechytum olei plenum sem- per exibere, potest Danielem in lacu, Eliam pascere in deserto.

Roman. 8
Matth. 6
Isaiæ 49
Psalm. 77
Deut. 8
3. Reg. 7

Tunc intellexerunt, quia non de pane, &c. Et hæc est altera miseria, quod non nisi reprehensi, & gra uiter obiurgati in ueritatem incidimus tādem. Quòd, si uia ad ueritatē, reprehensio est: reprehēdi cupio, sciēs, eos Dominum castigare, quos diligit, &, quòd si extra reprehensionem sum, adulterinus, et non legitimus filius sum. quia, qui in labore hominum non sunt, tenentur a superbia, et operiuntur iniquitate.

Hebr. 12
Psalm. 72

Aduerte: Non solos Dominus reprehendit eos, qui ia- cent in peccatis: sed eos etiam, qui sui discipuli sunt, ne- quis credat se iam euasisse flagella, si grauior a se credit euasisse peccata. Cur igitur deuoti molestissime fla- gella ferunt?

Aduerte rursum. Dominus dicit: fugiendam esse do ctrinam pharisæorum & Saducæorum. Saducæi signi ficant, sanctos: pharisæi segregatos. Quo ostenditur fu- giendam esse doctrinam uiri, qui sanctissimus uidetur, & rarissimus: nisi doctrinam afferat Christo conformē.

Venit autem Iesus in partes Cæsareæ,&c. *Vt scilicet confeßio Petri, eius ad regnum spirituale inauguratio,& eius pastorale officiũ,nõ ad Iudæos tantũ,sed maxime ad Gentes spectaret. erat enim Cæsarea gentium, non Iudæorum. Et secundo,ut indicaretur,non minore tempore duraturum,Petri imperium quàm Cæsareũ.*

Rogat ergo Dominus: Quem dicunt homines esse Filium hominis? *Summa interrogatio est;tota enim salus hinc oritur si recte de Christo sentias. Et licet olim satis fuerit ad salutem,si in confuso crederetur uenturus saluator:at,ut indicaret Christus,eam fidem implicitam iam non satis esse,nisi explicita Christi, Dei & filij Dei, habeatur. ideo interrogat fideles,quem eum credant? ut nemo seruari poßit,nisi eiusdem cum Petro confeßionis quod innuitur in illo uerbo:*Beatus es Simon,*quasi dicat.Nullus erit Beatus,nisi similiter confiteatur.*

Respondent discipuli: Alii Eliam,*ut indicaretur,extra Ecclesiam omnia esse diuisiones, uarietates, & mendacia:imo & somnia,uel delitia.Simul intellige, tantũ fuisse Christum, ut nemo, non deploratus, non magni eum æstimaret:non enim,nisi magnis uiris,eum comparabant. Dices: Iudæi eum uocabant dæmoniacum? Profecto etiam iniusti dicunt non esse Deum, & non esse æquam uiam eius.* Ioann. 7.10 Psalm. 31 Ezech. 18

Vos autem(*inquit Dominus*) quem me esse dicitis? *Quid potest ab homine interrogari: uel maius, uel difficilius,uel utilius? Quid sentis de eo: quem hominẽ, uilem,pauperẽ,et abiectum uides? Si enim minus æquo, de hoc homine senseris, non minus æterna morte. punieris, Sin contra, quod æquum est,sentias,non minus*

quàm ad cœlum uia tibi est.

Tunc Petrus fide uiua dixit: Tu es Christus, ille tantopere decantatus a Prophetis. Et talem te confiteor, qualem te illi delinearunt. illi te regem, magnum, consiliarium, Deum, fortem, patrem futuri seculi, admirabilem, mansuetum, hostiam, &c. te depinxerũt, ego eundem profiteor.

Isaiæ 6
Zach. 11

Rursum: Tu es filius Dei. Filium te Dei naturalem Christiani fatebuntur: ego omnium illorum loco, ut præcentor chori, idem tibi cano. Hac una mea confessione omnium fidelium præcedentium et futurorum fidem uniuersam complector. Tanta est diuini radij lux, ut hominis opici, & rudis mentem tantum illustraret. & mirũ est, si non genibus flexis hæc Domino dixerit.

Quia igitur Petrus singulariter hæc dixit, ideo Christus eũ singulariter professus est: Beatus es Simon. Fides te uiua beatum omnino facit, pro huius uitæ ratione: &, si fides mortua est, beatum quadantenus facit: principium siquidem beatitudinis habet, qui fidem habet.

Admonet tamen, eum esse filium Ionæ, ut intelligat è quàm humili loco in quam excelsum ascenderis. nec enim sine humilitate uult Dominus sublimare: memor que sui sit, qui in Dei consortium asciscitur. Et plane indignus cœlo est, qui non memoratur se terrã esse. Item dicit eum filium Ionæ, ut intelligat, nõ uiribus suis eum esse beatum: sed Patris reuelatione Nec enim retibus & naui, quæ hæreditaria Petrus a suo Patre acceperat, eã beatitudinem assequutus est.

Quia neque caro (inquit) neque sãguis reuelauit tibi, ò mundũ fallacẽ. Promittit mundus beatitudinẽ s

sed interim, quòd te ille sibi uendicauit, beatus esse non poteras, at simul ac lumen Patris, carnis lumen, (uel potius tenebras,) obscurauit, beatus iam es. Si mundi, aut carnis sequaris magisteria, beatus non es. At, si totius seculi magisterio despecto, unicæ Patris legem secteris, beatus eris. Fœlices Christianos, quorum Pater magister est. fœlices, quos Pater in re tam ardua, certos suo lumine reddidit. Sed profectò tanta res erat Christum Deum cōfiteri, ut non, nisi Patri reuelanti, fides esset adhibenda.

Et ego dico tibi, Tu es Petrus, &c. *Sex promissiones hæc Christi ad Petrum uerba continent. Prima,* Tu es Petrus. *Planum est Dominum Hebraicæ, uel Syriacæ potius, loquutum. Ergo uerba eius fuerunt hæc: Tu es Chepha. porro Chepha, Syris est petra. Ergo Dominus dixit Petro, Tu es petra. Quod si semel recipias, nullus erit dubitandi locus, an in toto sermone sit sermo de solo Simone, an de aliquo alio. Certe Sanctes Pagninus, adde, & doctissimos interpretes, eo loco, ubi Dominus. Ioan. 1. dixit Simoni. Tu uocaberis Cephas, quod est interpretatum Petrus: ipsi transferunt, quòd est interpretatum petra. Ergo Ioan. 1. Christus Simoni nomen petræ promisit, & hoc loco promissionem exhibuit. Et ita dixit: Ego dico tibi, quia tu es petra. Quod, quām expositionem habeat, non est facile explicare. Lyra enim super Ioā. c. 1. dicit: tu uocaberis Cephas, id est capitaneus. Marcellus papa probat Petrum esse caput: quia dixit Dominus, tu es Petrus. At profectò 2. Regum 22. dicitur: Dominus petra mea, & robur meum. Videtur ergo Christus Petro dixisse, Ego tibi dico, q̄d sis robur, &*

Leo Papa Petrum uocat petrā. ser. 3. anniuer. assumpt. Idē Augus. sermō. 2. in festo san. Petri, & Pauli. Idem Ambros. di. 50. ca. fideliter. Idem Basilius homil. 29. Epist. 1. Decretal.

1. Cor. 10 firmitas. Quo colligitur pontificatum Petri fore firmis-
psalm. 103 simum, et nunquam defecturum. Paulus enim dicit: spi
Isaie 51 rituali consequente eos petra. quasi diceret, Iudaeos in sua peregrinatione semper petram habuisse comitem. Habebunt ergo. & Christiani suam Petram, id est, Pontificatum Petri in comitem perpetuum. Philo enim dixit, aquas, de petra percussa prodeuntes, nunquam deseruisse Iudaeos per desertum.

Secundo dictum est: Petra refugium herinaceis. Voluit igitur Christus, Sedem Petri fore refugium omnibus iniuriam patientibus.

Tertio. Habet Isaias: Attendite ad petrã, unde excisi estis. Igitur Abraham erat petra, unde omnes Iudaei erant, secundum carnem excisi: ideo iubentur, ut eum imitentur: Ita proponit nobis Dominus alteram Petrã, Simonem: unde excisi sint, secundum fidem Christiani, quem imitari debeant. Verbum ergo Domini, tu es petra, significat: Tu es petra in seculum duratura. Tu refugium calamitosis. Tu exemplum fidelibus.

Secunda promissio Christi ad Simonem est: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quod hunc sensum habet: Lapis super quo totu ædificiũ moles surgit, primus est: & qui super eo lapide non radicantur, ad ædificium non pertinent. Ita Petrus primus est in ædificio Christiano: Quae Petri maxima laus est. Iam qui cum Petro non radicatur, et colligatur, ad ædificium

Matth. 21 Christianum non spectat. Ut igitur Christus lapis offensionis est: in quem, qui credit, non confunditur, qui uero offendit, conteritur: ita Sedes Petri petra est, cui qui cre

Epist. 1 dit, non confundetur. qui non credit, perit. Recte igitur

Anacletus: Difficiliores causæ referendæ sunt ad Petrũ, super quem ædificata est Ecclesia. A quo, qui declinauerit, ab Ecclesia declinauerit. Rectissime Cyprianus: Petrus est fundamentum Ecclesiæ: ut una radix, unde multi rami: ut unus fons, unde multi riui. Si ramum a radice, uel riuum a fonte diuellas, arescit. Voluit ergo Dominus, neminem fidelem, posse a Petro diuelli. Et quantum coniecto, hoc loco uoluit Dominus omnem consecrationem Episcoporum, reliquorum etiam Prælatorum, ex Petro descendere. Vt, nisi ab eo, nemo Prælatus esse possit, id agnouit Papa c. licet, de præbendis, li. 6. & capi. inter corporalia. de translatione Epi. & dist. 22. ca. omnes. Vbi asseritur de iure diuino translatio, institutio, confirmatio, & depositio Episcoporum Romano pontifici. Multa de ea re Canonistæ. Decret.

Tertia promissio est: Portæ inferi non præualebunt. *Memento, in portis urbis, fuisse iudices, consilia, & totam urbis autoritatem: unde dictum est: Ferent signa uirginitatis, ad seniores urbis, qui in porta sunt. Et, experientia teste, in portis urbis sunt arma, & tormenta bellica. Itaq; in portis erat, & autoritas, & potentia urbis. unde dictum est: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum. & item: possideat semen tuum portas inimicorum suorum. Cum ergo infernus sit, uelut ciuitas, cuius rex est Lucifer: per portas inferi intellige, consilia, autoritatem, potentiam dæmonum. Hæc non præualebunt contra Ecclesiam. Quo primo infertur: nullum errorem posse totam Ecclesiam maculare, nec Conciliũ, quod totam Ecclesiam repræsentat. Secundo: nec uitium totam Ecclesiam maculabit. Nunquam erit tota in pec-*

Deut. 22
Genes. 22
Genes. 24
Iob 40

Cant. 6 cato mortali: est enim speciosa, ut columba. Tertio: Nunquam deerit pugna inferni cum Ecclesia. Quarto: Nunquam Petrus carebit Ecclesia. Siquidem totus infernus non praualebit contra Ecclesiam in Petro fundatam.

Quarta promissio est: Tibi dabo claues regni cœlo-
Lucæ 11 rum. Explicatur ex Luca: tulistis clauem scientiæ: & nec uos introistis, & eos, qui ingrediebantur prohibuistis. Igitur clauis una est cathedra, magisterium, & docendi autoritas: quàm Scribæ, & Pharisæi habuerunt.
Isaiæ 22 Rursum est apud Isaiam, loquentem de Eliacim sacerdote: Dabo clauem domus Dauid super humerum eius: aperiet, & non erit, qui claudat. Vbi non intelligitur clauis Dauid pro imperio seculari. Nam erat tunc rex in Iuda, ad quem regni secularis imperium spectabat, erit ergo imperium Sacerdotale: quod Eliacino committeba-
Apocal. 1 tur. Cui attestatur uerbum Domini, ego uiuo, et fui mortuus: & habeo claues, id est, imperium & gubernationem uitæ & mortis.

Ergo, cum Dominus dat claues Petro, dat cathedram docendi, dat & imperium gubernandi in Ecclesia. Igitur omnes difficultates definire, ad eũ spectat. habet enim cathedram, licet ignorantissimus fingatur. Ita habetur in cap. maiores, de Baptismo. & 24. q. 1. Cano. quoties. Similiter admittere ministros in Ecclesiam (a Cardinali, ad accolithum,) ad Papam spectat: ut ad Eliacim spectabat admittere in templum. Item norma ministerij diuini, altaris, Sacramentorum, ad præscriptum Papæ spectat, ut summum Ecclesiæ gubernatorem.

Latissimæ sunt hæ claues, et tam late patent, quantum

patet Ecclesia. Si enim Petro datur cathedra, ergo ipse definiet. quid sit de fide, quid contra, haeresis: definiet, quid sit peccatū, quid contra sit iustum. Si item Petrus habet Ecclesiasticum imperium, eius mandatis, (si iusta sint,) parendum erit. Meditare uero quod Dominus dixit: Tibi dabo claues regni: indicans claues esse super humero non sub pedibus. Nam Christus habet imperium super humerum suum. Plane, qui clauibus in suum cōmodum abutitur, is sui, non Petri, uicem gerit. Sicut rex, qui propriam, et non communem quaerit utilitatem, non rex est, sed tyrannus. Rursum nota: non dicit, tibi dabo claues regni terrarum, sed, cœlorum. Quomodo enim Christus daret, (certe, quantum ad usum,) imperiū terrenum Petro, quē ipse habere nolebat: dixit enim, Regnum meum non est de hoc mundo. Scio Canonistas imperatorem terrae facere Papam: nisi quodā testimonio Nicolai Papae: titu. de Rom. Ecclesia c. 1. Sed hanc rē si cognoscere uis, uide cap. unam sanctam, de maior. & ob in Extrauagantibus communibus. Isaia 9 Ioann. 18

Quinta promissio est: Quodcunque ligaueris, erit ligatum. Et sexta promissio: Quod solueris, erit solutum. Vbi primum aduerte: ex multis doctoribus scholasticis, et decretis pontificum, idem uideri posse claues regni, & ius soluendi & ligandi. Sed sunt fortasse diuersa. Siquidem Pharisaei habebant clauē scientiae: non perinde tamen habuerunt ius soluendi peccata. Et Elia cim habuit clauem regni Iuda: non tamen peccata populi ligare, aut soluere. Et imperatores regesq; claues habent regni sui, qui nihil de peccatis agunt. Igitur, cū haeretici uiderent, datum Papae cathedram docendi, & Lucae 11 Isaia 22

Ius Ecclesiam gubernandi: calumniari possent, eum nó posse peccata soluere & ligare, ideo Dominus, post claues regni, ius ligandi tribuit & soluendi. Quod, quia pendere, uel claudi, uidebatur in clauibus, ideo claues dictæ sunt.

Huic promißioni Dominicæ primo obijcitur, multos Papas ligasse, & absoluisse, quod, ut iniuste factum, non est ratum in cœlis. Respondet Panormitanus, in cap. ab excommunicato, de rescriptis. Et Glosa in cap. præsenti, de sentent. excommun. lib. 6. Domini uerbum intelligi, claue non errante. Sed hæc adiectio non habetur ex textu. Ideo dicerem: idem debere dici de iure ligandi animas, & de formis Sacramentorum: quæ sæpius non efficiunt gratiam in recipientibus, nec sortiuntur effectum suum, non quia inefficaces sint, sed quia materia est indisposita. Profecto dictum est: Omnes, ad quos peruenit aqua ista, salui facti sunt: & item, qui
Marc. vlt. *crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. At contra multi baptizantur, & gratiam non suscipiunt. Id sane non tribuitur impotentia baptismi, aut confeßionis sed ijs, qui baptizantur. Ita quod ligatur à Petro, si materia non fuerit indisposita, ligatam erit. Ex se enim Petri absolutio, & ligatio ualet: nisi ualor suus ex materia inualidetur. Sicut cum Confessor absoluit impœnitentem, profecto, nisi materia obstaret, potestas efficeret. Ita, cum excommunicat innocentem, profecto nisi materia obstaret, sententia excommunicaret.*

Ex dictis habetur Papam posse excommunicare: ex hoc quòd ligare potest. Siquidem Cyprianus epist. ... mo 1. per Ligare, excommunicare intellexit. Secundo

habetur, Papam in foro animæ peccata absoluere, & li gare ita Gelasius Papa, in Tomo de Vinculo Anathema tis confessus est. Tertio habetur Papam posse indulgentias ex Christi thesauro concedere. Hac enim ratione ab omni pœna, uel ab eius parte pœnitẽs absoluitur. Quòd si absoluitur, absolutus erit. Quarto habetur, Papam posse ligare pœnitentes, in Sacramento pœnitentiæ, ad pœnam pro peccatis debitam, quicquid recẽtiores Theologi dicant. Quod enim ligauerit, ligatum erit.

Secunda obiectio est: Si Petrus ligat super terrã, quomodo Augustinus excommunicabat defunctum Cecilianum: Rabanus Theodorum mortuum, Sophronius Origenem, Papa Dioscorum, iam uita functos? Id habetur. 24. q. 2. cap. ultimo. Ad hoc uideri poterat Gelasius respondisse Epist. ad Faustum. Item & Leo Papa, Ecclesiam non posse excommunicare defunctos. Sed ueritas est, non posse Papam præcipere defunctis, ne cõmunicent uiuis. Potest tamen præcipere uiuis, ne pro certo quodam defuncto orent: & hæc est excommunicandi mortuos ratio. Vt habetur 24. quæstio. 2. cap. sane profertur.

Libet unum uerbum adhibere. Si (ut uetustiores Theologi tradebant) Petrus nunquam absoluisset, sed ostenderet solum absolutos: cur Dominus dixit: Quod solueris, erit solutum, & non potius non ostenderis solutum? Certißima ergo est sententia, Petrum absoluere eum, qui uinculis peccatorum ligatus uenit: modo dolorem quendam adducat, quam Theologi dicunt attritionem. Et super hac re iam opinari non licet. Est enim definita a Concillio Tridentino sub Iulio 3. Seßio.

3. cap. 4. ubi habetur, eum, qui dolet de peccato, uel propter peccati turpitudinem, uel propter gehennæ metum, uel propter pœnarum timorem (quem Niniuitæ habuerunt) si uoluntatem peccandi excludat, & a Sacerdote absoluatur, absolutum coram Deo esse.

Exinde cœpit Iesus: &c. Quis urget te, ut sit pati necesse? Num malus es, ut passurus sis? Rapuisti ne, ut exoluas? Si sanctus es, non est necesse pati. Quod, si hominum amor passioni te subdit, an non poterat Pater tuus hominibus noxam remittere, sine tua passione? Aut certe, si de hominibus sese ulcisci uolebat, sumeret ab eis pœnam uel æternam, uel temporalem. Quod si hominum labores sat non sunt suæ culpæ soluendæ: sed laborandum tibi est, quid: an non sat laborasti? Quòd, si adhuc mori cupis, quid oportet in tam celebri loco, tam solemni die, a tam illustri gente, tam multa pati?

Sane oportet eum multa pati. Ipse enim est omnes nos, omniumq; nostrum personam habet. Igitur delicta nostra, sua sunt. Id ipse cognouit cum dicebat: Lon-

psalm. 21 ge a salute mea uerba delictorum meorum. Quia pater

Esaie 53 in eo posuit iniquitates omnium nostrum. & infra. Iu-

Esaie 53 stificabit ipse iustus, seruos meos multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Portabit scilicet, ut impleatur illud: proiecisti post tergum tuum iniquitates eorum. In

Esaie 38 tergum enim Christi proiecta sunt, ut scapulis suis obū-

Psalm. 90 braret nos. Recte enim Paulus: Eum, qui non nouerat

2. Cor. 5 peccatum, peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso, id est, Christum innocentem, uoluit Pater omnium nostrum peccatis onerare, ut nihil, nisi peccatum purum uideretur, ut per eius iustitiam, iusti nos efficerentur

tenur: iustitia nostra, a sua manante. Si igitur oportebat nos pati, ut malos, oportuit etiam Christum pati, ut qui nostram malitiam sustinebat.

Et profecto sat erat eius, quilibet quantumuis exiguus labor, nedum mors, ad nos redimendos. Sed uide ut uoluit, plenißime Patri satis facere: si eas pœnas solueret, quas totum genus hominum pati debuisset. Tum uoluit ea ratione Patrem maxime colere, & ostendere eum eo cultu esse maxime dignum. Tum etiam uoluit nos illa morte, uelut funiculis, Adam, in sui amorē fere cogere. quis enim non amat tantum redemptorem? Adeo friget pectus nostrū, ut nō, nisi tāto calore, posset, accendi. Demū uoluit erigere spem nostram, si iusti essemus ad gloriam: si peccatores ad ueniam, adeo debiliter spiritualia credimus, ut fides, hæc requirat fulcimenta. Oseæ 11

Interim tu considera, oportere eum pati a Senioribus, ubi mundi residet prudentia: a Scribis, ubi residebat scientia, & eruditio Theologica: a principibus, ubi residebat potentia, & autoritas. Vide quid tota mundi suppellex, poßit, conetur, efficiat? Contendere contra Deum potest, eumq; occidere? Et utinam tunc solum occissus esset: nam & quotidie caro concupiscit, eum in nobis occidere. Quod sit contra Christum totus orbis dimicat, an non ea re ostenditur Deus? orbis pugnat contra pauperem, humilem: & non uincit tamen: imo uincitur. maior igitur orbe est, contra quem mundus adeo nihil potest. Iam si contra Christum orbis: si in te est Christus, cōtra te erit orbis: caterua scilicet, Seniorū, doctorum, & potentū. Tu uero interim paruulus sis, et dilectus, ne fugiat a te Christus. Si non fugit, uincet in Galat. 5

te, insurgentes contra te.

Quòd uero Christus in Ierusalem uoluerit mori, in dicat: nullum esse locum, ubi ignominiosius Christus pati potuisset, quam Ierosolymæ. grādu enim ille Christi amor, & animus, non nisi summa aggreditur. Voluit enim Christus, quo nemo potest esse maior, offerre illud Patri sacrificium, quo nullum potuisset offerri maius. Et uoluit illud exemplum orbi proponere: in quo nihil esset, nisi summum.

Tobiæ 3 Addit illud uerbum: Tertia die resurget. Hæc enim Dei conditio est, ut post tempestatem, tranquil-

Matt. 19 lum faciat: post labores, requiem tribuat; non solum in uita futura, sed & in præsenti, tribuit centuplum, & post mortales labores, gloriam resurrectionis concedit.

Michea 7 Et, assumens eum Petrus, cœpit increpare illum. Itaque non solum pugna nobis ab inimicis im-

2. Reg. 2 minet, sed etiam a domesticis. Et ab his etiam, quos Prælatos Christus fecit, & ab his, quibus benefecisti. Ioab enim occidit Abnerem, & Amasam uiros amicos.

Quam uero graphice loquitur Petrus: Propitius sis tibi. An non hanc uocem dicunt nobis amici? Cur inquiunt, Te occidis, cur cum tanto rigore uiuis? facilius comparabis cœlum. dicunt igitur, Propitius esto tibi.

Petre, unde nosti, quod tā affirmate asseueras: Non erit tibi hoc? Quis te prophetam fecit? Quis iudicem constituit? Christus dicit fore: tu non fore. Cui credemus? Adeo multum noster affectus potest, ut cōtra Dei iudicium suum pronunciet.

At Dominus: Vade post me Satana. Docuit igitur
contemnere omnem affectum, senectam, amicitiam, Præ
lationem: eius qui in uia uirtutis offendiculo nobis fue-
rit. Imo uero diabolus habendus erit ille, qui sicut Pe-
trus Crucem a nobis auertit. Neque uero Paulus potuit
maius probrum spuere in quosdam: quam eos inimicos
crucis Christi uocans, nec se potuit magis laudare: quam Philip. 3
dicens, mihi absit gloriari nisi in cruce. Galat. 6

Addit Dominus: Non sapis quæ Dei sunt. Quid
Domine, an non Dei sunt diuitiæ & gloria? An non
est apud eum fons uitæ? An non est in dextra eius longi- Prouer. 3
tudo dierum? Cur Petro non sapienti crucem dicis: Non
sapis quæ Dei sunt? Quid Deo cũ cruce? Diabolũ iun
ge cruci, Deum uero cruci quomodo nectes? At profe-
cto, Christus cruci affixus, Deus est cruci confixus. Si
ergo sapis, quæ sunt Dei, sapies quæ sunt Crucis, ubi
ille est tantopere fixus. Sane duo erant uiuendi modi:
Voluptas & Crux in uoluptatem irruit dæmon: Crucẽ
Deo uacuam reliquit. Igitur si uis Deum inuenire inue
nies in Cruce, dolore, probris, tormentis, mortibus. Quia
enim in sapientia, uoluptate, diuitijs, honore, non cogno 1. Cor. 1
uit mundus Deum: placuit Deo per stultitiam Crucis, sal
uos facere credentes.

Adiungit item: Non sapis quæ Dei sunt, sed quæ
hominum. Vt merito Iob dicat: Quare me posuisti con
trarium tibi? Quis iam non doleat, hominum ingeniũ, Iob 7
Deo contrarium? Vere Paulus: Prudentia carnis est Deo
inimica legi Dei non est subiecta neque enim potest. Vi Roman. 8
de quam æstimandus sit homo? Cuius carnalis propen
sio Deo contraria est. Quia uero ex hac unica doctri-

na tota pedebat hominũ uita, ideo Christus non contentus eã dixisse Petro, cõuocat turbas, ut audiant, et, uelut è suggestu, leges fert, quas seruemus, si seruari uolumus.

Actor. 2 Si quis, inquit, uult uenire post me. qui a doloribus inferni detineri non possum. qui Deus sum, cuius est uita, & qui est uita, has leges seruet.

Titum. 2 Prima est: Abneget se. Explicatur a Paulo: Abnegantes impietatem, & secularia desideria. Est igitur abnegare

Roman. 8 se facta carnis secũdum spiritum mortificare. Est, habere corpus mortuum propter peccatum, uiuũ ad iustitiam. Quod, si non penetras, audi: Vult homo se sui esse ducem, consiliarium, regẽ, Deum. Adhuc enim tinnit in auribus nostris illud Eritis sicut dij. Igitur te, a te mouere: non uiuere ad arbitrium tuum, ad leges tuas, sed

Genes. 3 Dei, id est abnegare te. Idq; maxime conspicies, cum tui immemor fueris. Cum non dolueris, nec lætatus fueris de tuæ uoluntatis successu. Sed, si doles, est, quia sic te dolere uult Deus: sicq; uult gaudere, si gaudes.

Habet hæc abnegatio gradus suos. Sũmus gradus est, nec operari, nec loqui, nec cogitare, nisi secundum legem Dei. Imus gradus est, nec loqui, nec cogitare, nec efficere quæ sub mortali prohibita sunt. Medius est ad summum contendere. Plane sumus serui: igitur uiuendum est ad normas Domini, et multo id uehementius, si filij sumus: & id arbitror esse, quod Dominus dicit: Qui non renunciauerit omnibus, non potest esse meus discipulus. Omnibus scilicet, quæ sunt contra legem.

Matth. 10 Lex secunda, Tollat crucem suam, Explicatur supra per illud, Qui non accipit crucẽ suam. et item: Qui

Lucæ 14 non baiulat Crucem suam, & sequitur me, non potest

esse meus discipulus. Porro non reliquit Christus indefinitum, quando sit baiulanda Crux. Nam apud Lucam iubet eam baiulari quotidie. Iubemur enim omni momento potius uelle mori, & mori in cruce, quàm lethaliter offendere Dominum. Id enim est, diligere Deum super omnia. Primum ergo te negato: tum omne malum tupe tibi, prius, quàm mortale crimen admittas. Ita enim Christus, cum esset Deus, exinaniuit, & uelut negauit se, & omne malum tulit, quo tibi commodaret. Porro nó a te exigitur, ut Christi Crucem feras: non enim posses, sed, ut tuã feras, iuberis. Cuiq; enim Deus parauit Crucem, labores, tentationes, quas ferre sit potens. Fidelis enim Deus, qui non permittet tentari supra uires, sed ut humeris Christi crucem grandem imposuit, ita debilibus nostris debiliores imponet.

Luc. 9
Deuter. 6
Philip. 3
1. Cor. 10

Tertia lex: Sequatur me Graecis Acoluthitomu, id est sectator meus sit, & perpetuus uiae meae comes. Requiritur ergo a nobis illa familiaritas, confabulatio, & conuersatio: quam eiusdem uiae comites habere solent. quam quis praestare possit, nisi qui feruenter amet, non uideo. o igitur Christiani, quibus semel Christus placuit, contendite in eius amore feruere: quia sine charitatis feruore; quis negare se, quis ferre Crucem, quis perpetuus Christi poterit esse comes? Profecto ille te ita amat, ut comitem uiae se praestet: congerronem, & adiutorem: an non & tu eius comes eris? Si uiae tuae comes fuerit, omne bonũ tibi socium esse puta. Propterea enim te mala premunt, quia Christo uiae socio cares. At equidem sicut Iudaeos praecessit in columna nubis, & ignis: sic & multo maxime nobiscum esse cupit usque ad con-

Exod. 13

Matth. 28 *summationem seculi. Venit enim se nostræ carni, in si*
Ioh. 7 *gnum quod nos sibi socios perpetuo habere uellet. Si igi*
tur bonum fuit Deo, nostro carni adhærere, & ponere
in nobis cor suũ: cur nos non ita contendimus Deo adhæ
Psalm. 72 *rere, & in eo cor nostrum ponere?*

Nam uero, Domine, has leges tuas, ut consilia propo
nis, an ut præcepta? Respondet:

Qui uoluerit animam suam saluam facere, per
det eam. *Id est; Peribit, qui non negauerit se, qui non*
tulerit Crucem, qui non me sectatus fuerit. Quiuis ta-
men in suo gradu. Neque enim æque sectari iubetur lai
cus, ut monachus, ut Prælatus. est igitur Euangeliũ pa
radoxa: qui se humiliat, exaltatur. Qui se negat, cruci af
figit, & perditis se inuenit, is se in cœlum sustollit, is se
Luc. 18 *uere statuit. Plane paradoxa fuit, uerbum caro factũ.*
Paradoxa sit, Caro se relinquens, in Deum transiens.

Quid enim prodest si uniuersum mundum lu
creris, & animæ tuæ detrimentum patiaris? *Quo signi*
Ioan. 1 *ficatum est: fere fieri non posse, uniuersum mundum si-*
ne animæ detrimento lucrari. Qui enim uolunt diuites
fieri, incidunt in laqueum diaboli, & in desideria mul-
1. Timo. 6 *ta, & nociua. Est enim cupiditas radix omnium malo-*
rum: quam quidam appetentes errauerunt a fide. Spi-
næ enim sunt diuitiæ, quæ pungunt, lacerant, et cruen
tant animam nostram. Roga Cæsarem, Iulium, Alexan
Luc. 8 *drum illum, qui uniuersum mundum sibi subiugarũt,*
quid ex hoc lucro lucrati sunt? An non & animæ, &
corporis necem?

Aut quam dabit homo commutationem (*post*
Daniel. 4 *mortem*) pro anima sua? *Dum uiuis, peccata eleemosy-*

nis redimuntur, commutamus lachrymas, contritionem, ieiunia pro anima nostra. Vel certe commutamus Sanguinem Christi pro anima nostra. Ille siquidem sanguis redemptio nostra est. At post mortem non est pretium, 1. Petri 1
nec commutatio. Iam frater noster non redimit. non redimit Deus homo: ideo non dabimus ei placationem no- Psalm. 48
stram quae sola Christus est, sed laborandum erit in aeternum & moriendo, uiuendum in finem. Hac enim uita Luce 19
tempus est negotiandi. Post uitam recipiendum cuique iuxta opera.

Filius enim hominis uenturus est in gloria Patris. *Venerat prius Filius Dei in abiectione hominum: ueniet postea filius hominis in gloria Dei. Nota primum* Epistol. 1
ex Igino papa, illud uerbum, ueniet signum enim est di- Decret.
uinitatis. uenit quippe non solum a Patre, sed a se. Secundo ueniet in gloria Patris. Pater in sua gloria omnia habet sibi subiecta: ita, cum uenerit Christus, habebit sibi cuncta subiecta. Nunc enim non omnia subiecta sunt 1. Cor. 1
ei. Tertio, ueniet in gloria Patris, & Angelorum: Igitur ueniet stipatus tota curia caelesti: & id est uenire in gloria Patris, adoratus ab Angelis omnibus. Quarto, Tunc reddet cuique. Nunc enim reddit: siquidem nunc mul- psalm. 33
tae sunt tribulationes iustorum. Contra uero impij pa- Psalm. 72
cem habent: & in labore hominum non sunt. Quinto, reddet cuique iuxta opera eius. Etiam pueris reddet iuxta opera, quae gesserunt. Nō pueris non baptizatis ue- Roman. 5
ro iuxta merita Christi, quae in baptismo illis applicata sunt. Sexto, nota. Reddet cuique, praemium scilicet essentiale, uel poenam aeternam. Sane nunc satisfacere potest unum membrū pro alio membro. Ideo potest Deus uni

in purgatorio reddere, iuxta opus alterius. Sed post diē iudicij cessant suffragia: & in die iudicij præmium, uel pœna essentialis solum dantur ex cuiusq; meritis, ut iam Lutherani ora concludant. Septimo expende: reddet cuique. Non dicit, Reddet animabus, sed cuique toti, & integro. Animabus enim defunctorum statim a morte, secundum earum opera reddit. Sed animabus cum corpore iunctis præmia, & pœnas differet, usque ad iudicium. Lapsus ergo in ea re fuit (ut fertur) Ioannes 22. Quid, quod etiam animabus reddet honorem,

Matth. 10 aut confusionem coram toto orbe in die iudicij: Quod usque in eum diem differetur. Octauo, nota: Non dixit, reddet iuxta misericordiam suam, sed secundum opera, idest ex operum condignitate. Dignus quippe eo premio erit, qui se negauit, Christi Crucem tulit, Christiq; perpetuus comes fuit. Nono, intellige, quanta sit infinitas Sapientiæ, & Iustitiæ Christi, qui cuncta cunctorum mortalium opera tam in parato, & in proanctu cognoscat, tamq; omnium ualorem nouerit, et pretium. Quis, nisi Deus, id posset uel nosse, uel taxare? Adeo enim iuste taxabit, ut nec impij de taxatione conqueri possint. Quare, o Christiani, quos terribilis ille dies manet: in quorum facultate est, uel præmium, uel pœnam

1. Cor. 9 comparare, quid negligitis? quid cessatis? Currite, ut comprehendatis. Vigilate, ut uos Iu-

Luc. 12 dex uigilantes inueniat: oleum in uasis sumite, ne uacui reijciamini.

CAPVT. XVII.

Et post dies sex assumpsit, &c.

HAEC transfiguratio aptari potest futuro regno Christi. Et item praesenti agam de sensu priore.

Assumpsit tres discipulos in mõtem excelsum. Idest in caelum, quod tam excelsum est, ut animus horreat, suspiciens intercapedinem a terra ad lunam: inde ad stellatum coelum, inde ad Empyreum, ubi est beatorum locus. Mons ille, mons pinguis est: mons, in quo bene placitum est Domino habitare in eo. In quo habitabit in finem. Mons decem millibus multiplex. Imo tot millibus frequens, quot dignum est tam nobilem, & spaciosum locum habere, ne terra illa uiuentium sine habitatore redigatur in solitudinem. Psalm. 67

Ascendit in hunc montem Christus, (iuxta Lucam) ut oraret, idest interpellaret pro nobis, uidelicet Pontifex, qui non in manu facta sancta introiuit, exemplaria uerborum, sed in ipsum coelum, ut appareat nũc uultui Dei pro nobis. Sane Pontifex Iudaeus quotannis introibat in sancta sanctorum, idest in exemplaria uerorum, cum sanguine, quem offerret pro peccatis, ut uultum Dei placaret. At Christus introiuit semel in sancta, aeterna redemptione inuenta, ut oraret, & aduocatus esset pro nobis, non semel, sed semper. Nota tam excelsa esse dona Dei, ut necesse sit, Christum orare, ut nobis Luce 9 Hebr. 9 Leuitic. 16

illa donentur. Et, licet Christus iam mortuus fuerit, & patrem placuerit: tot tamen sunt peccata nostra, ut fere impedimento sint, ne flumen gratiarum, per Christum comparatum, ad nos peruenire poßit.

In montem adduxit Dominus tres. Nec enim uult
Ioann. 12 solus in suo esse cœlo. Volo, inquit, Pater: ubi sum ego sit & minister meus. Et item: Ego dispono uobis sicut disposuit mihi Pater meus, regnum. Siquidem sine inui-
Luce 22 dia communicat bona sua, et eorum honestatem non abscondit. Tanta est charitas eius, qui totus charitas est.
Sapient. 7

Quod autem tres secum in cœlum abducat, signifi-
1. Ioann. 4 catur status Christianitatis. Siquidem (iuxta Augusti-
Psalm. 36 num) in tres classes diuiditur Ecclesia scilicet in Recto-
Psalm. 99 res, qui sunt clerici. Qui significantur per illos laboran
Matth. 24 tes in agro. ex quibus unus assumetur, & unus relin-
Eodem. quetur. Et in plebes, scilicet coniugatos qui significantur per molentes in molendino. Et in cœlibes idest continentes, significatos per eos, qui sunt in lecto. Hos signifi-
Ezech. 14 cabant Noe, Daniel, Iob. Noe siquidem regit arcam per aquas, ut Clerus. Iob in laboribus, ut coniugati. Daniel
Daniel. 9 uir desideriorum, ut cœlibes. Quid uero clarius potuit significari per Petrum, Iacobum, & Ioannem, quam hi tres Christianorum status? Petrus cum suis regit Ecclesiam. Iacobus in lucta est, & labore. Ioannes dedicatus, in lecto est pectoris Domini. Igitur assumens Domi-
Ioann. 13 nus hos tres Apostolos, significabat se assumpturum in cœlum illos tres status.

Rursum, Petrus repræsentat Patrem mundi rectorē. Iacobus, Filium in labore cum dæmone luctantem. Ioannes, Spiritū sanctum, pacis, et quietis autorem. Assu-

unit ergo Dominus eos Christianos, qui repræsentāt Patrem (quando se regunt) & Filium, (quando sunt in laboribus plurimis) & Spiritum sanctum (quando charitatis dona conseruant.) Dignus plane, qui assumatur in cælum is, qui Trinitatem repræsentat in terra. 2. Cor.

Porro mysterium est, q assumentur seorsum. Dum enim uiuimus, corpus, quod corrumpitur, mille miserias animæ communicat. Mundus ille labores subire facit, dæmon mille excitat pugnas. At qui assumentur in cœlum, a malis omnibus liberi, & ab eis facti seorsum, assumuntur.

Assumuntur uero, & non ipsi eunt. Quia tota naturæ potentia huc pertingere non potest: ut homo ascendat in cœlum. Nemo ascēdit in cœlum, nisi quem Deus (qui est aquila grandis) expansis alis assumpserit, et portauerit in humeris suis: & nisi agnus fuerit, quem pastor super humeros suos in cœlum portauerit. Ioann. 3 Deut. 32 Luc. 15

Resplenduit facies eius, ut sol. Interim, q Christus uultui Dei assistit in cœlo pro nobis, (idest dum in monte orat) faciem habet fulgentem, ut sol. Ita enim facies Christi fulget in loco illo, ubi fons est luminis: sicut sol fulget in loco isto tenebrarum. Aduertis ne, quantus erit splendor ille Christi? Qui lucentes stellarum in cœlo globos ita obscurat: sicut sol nobis obtenebrat stellas. Vt enim infinita est diuinitas Christi, ita infinita est gratia animæ suæ. Quare & fere infinita erit lux uultus eius. Iam igitur intelligis, quare nullus sol erit in illo cœlesti monte necessarius, ubi, scilicet adeo, Christus refulget. D. Thom. 3. part.

Iam, sicut Deus dicitur amictus lumine, sicut uestimē Apocal. 21

Psalm. 103 to, ita Christus amictus est niueo candore: ideo dicitur, uestimenta habere albentia, ut nix. Videlicet, ne credas im mensam uim luminis in facie fulgentem, Christum cremare, non cremat: siquidē niuis candor ibi potest consistere. Rursum, sicut nulli rei adeo natiue adest candor, ut niui: ita nec niui ita adest, ut carni Christi.

Et ecce apparuerunt illis Moses, & Elias. Veniet Elias in fine mundi cōuersurus omnes nationes ad Christum. Venit Moses fere in initio mundi conuertens Iudæos ad Deum, ut Augustinus docet 20. de Ciuit. c. 29. Igitur princeps Iudæorum cum gente, quam Deo quæsiuit, & princeps conuertendorum cum gente fideli nō erūt a Christi gloria alieni. Sed, quia ambo Christo militarunt, ambo in eius gloria uidentur.

Magnum uero mysterium est, quòd Moses, & Elias loquuntur de Christi morte. Nemo enim poterit in gloria esse, nisi de Christi morte loquutus. In fide enim saltem implicita sanguinis Christi omnes seruantur, qui cœlo fruentur. Id enim erat, quod omnis oblatio sanguine mundabatur, quia sine sanguinis effusione nō fit remissio. Ideo Gregorius dixit: Qui præcedebant, et qui sequebantur, omnes clamabant Hosanna. Omnes enim ante, & post Christum per fidem in eum in Ierusalem cum Christo conscendunt.

Hebr. 9

Matth. 21

Iam Petrus Christianorum uice dicit: Bonum est nobis hic esse. O uere quàm bonum esse in cœlo? Ego, inquit, ostendam tibi omne bonum: quàm bonum ergo esse, ubi ostenditur omne bonum, ubi torrente uoluptatis anima potatur. Vbi licet bibere de fonte uitæ, & in lumine Dei eius lumen uidere. Vbi ipsa

Exod. 33

Psalm. 35

Eodem

Dei essentia est species, & imago sui. Vbi Deus est merces magna nimis. Vbi est magna multitudo dulcedinis Genes. 15 Psalm. 30
absondita his, qui timent Deum. Vbi est thesaurus infinitus seruatus hominibus. Vbi omnia bona uenient cum Sapient. 7 Ibidem. Isaiae 6
illo unico bono.

Quàm bonum est, nos hic esse: o hic. In cornu filio olei, ubi absterget Deus omnem lachrymam. Vbi mors Psalm. 142
ultra non erit. Vbi nec luctus, neque clamor in plateis. Vbi facit Dominus conuiuium pinguium, uindemiæ, medullatorum, uindemia defæcatæ. Vbi præcipitat Dominus faciē uinculi colligati super omnes populos. Hic est domus Dei, templum Dei, gaudium Dei, Deus ipse. Isaie 15 Isaie 25 Matth. 25

Nec uacat mysterio illud, Esse. Nos hic esse: nō fuisse, non fore, sed esse. Quia, iuxta Platonē, non proprie tribuitur Deo: quod fuit, uel erit: sed qui est, esse enim æternitatis est, ita & beatis æternitatis esse tribuitur. Exod. 3

Addit Petrus: Faciamus, siue figamus hic tria tabernacula. Quia nullum bonum plenum esse potest, nisi fixum sit, & stabile. ideo Petrus curat de tabernaculorum stabilitate. Iam mansiones cœlestes dicuntur æterna tabernacula: ut illud. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, qui uos recipiant in æterna tabernacula. Quærit ergo stabilitatem tabernaculorum Petrus. Quærit etiam eorum ordinem, ut quiuis mansionem agnoscat suam. Est enim pax tranquillitas ordinis. Cum igitur in domo Patris mansiones multæ sint, optat Petrus cuiuis pro dignitate suā. Tum maxime Petrus curat, & optat, omnes admitti in regnum, siue Iudæos, siue Gentiles. Ideo dicit, Tibi cū Christianis unum, Mosi Lucæ 16

cum Iudæis unum, Eliæ cum gentibus, per eum conuertendis, unum.

Adhuc loquente Petro nubes lucida eos ambit, è qua uox Patris auditur. *Nubes significat maiestatem & gloriam Patris: qua ambiuntur in cælo Sancti luce, scilicet, in accessibili. Vt circundati se uideant pelago dulcedinis, infinitate lucis, Dei Patris maiestate. In qua gloria, nihil aliud auditur, nisi,* Hic est Filius

Actor. 4 meus. *Cuius meritis gloria est Patri comparata gloria hominibus communicata: Cuius causa Deus habet homines filios: cuius causa Filii habent Deum patrem. Iubet ergo Pater omnes Sanctos in ea gloria, Filium intendere. Non solum, ut Deus est, sed etiam ut homo. Videntur ergo mihi hac Patris uoce, omnes sancti in Christum intenti, ut redemptorem, ducem, pastorem.*

Apoc. 4 Tunc cadunt sancti in facies suas. *Vbi indicatur summa ad Christum Sanctorum reuerentia, summus Christi fulgor, omnium oculos perstringens: & indicatur, qui sint ipsi Sancti, agnoscunt enim se, ex peccato ad tantam gloriam subleuatos: ideo uolunt abscondere, quod ipsi sunt, ut in eis solum fulgeat, quod Dei est. Neque possent sancti illum Christi splendorem sustinere, nisi tergeret eos* IESVS. *Igitur, ut, qui in magna luce uersatur, dum tegit oculos, indicat & lucis magnitudinem, & oculorum imbecillitatem: Ita illi sancti cadentes in faciem, indicant infinitam fere lucem, in Christo: & infinitam in se, ex se, insufficientiam ad eam ferendam.*

Quod uero præcipit Dominus, ne eam uisionem Sancti dicant: Indicat Sanctos (quæ est eorum charitas) ad

non descensuros, ut de suæ gloriæ magnitudine admonerent nisi a Christo, quia id non expedit, uetarentur. Quia si Deo, de sua gloria non credimus: neque si aliquis a mortuis resurgat, credemus. Apoc: 4 Lucæ 16

Secunda explicatio, quæ se offert, est de Ecclesia Christi. Nemo nescit eam esse montem excelsum. Mons, super terrena eleuatus. Excelsus, quia ordinis est Diuini. Cum audis Ecclesiam, uitam Christianam intellige. Quæ non ex sanguinibus est, aut ex uoluntate carnis, sed ex Deo. Neque caro et sanguis eam instituerunt, sed Pater, Montem excelsum eam esse iam uides. Ioann. 1 Matth. 16

Assumuntur in hãc uitam Petrus, Iacobus, & Ioãnes, id est, credentes per fidem, luctantes per spem, diligentes per charitatem. Petrus enim iustificatur, ex uiua fide. Iacobus luctatur, ex æternorum spe. Ioannes diligit, ex ardenti charitate. Roman. 1 i. Ioann. 3

Venit in huius montis cacumen Christus: ut oret. Nemo enim ante Christum ita orauit: nec ita Deum sua oratione placauit. Nemo ita orare docuerat, nemo uim, & robur præbuerat orationi. Igitur ueniens Christus oraturus in uitam Christianam, & spiritualem, docuit munus uitæ Christianæ esse orare. Oportet enim semper orare. Docuit præterea, per orationem ueniendum esse, in transfigurationem, id est, in participationem seculi uenturi: Docuit per orationem ueniri in familiare colloquium cum Deo, & cum sanctis æternæ beatitudinis. Et demum per orationem uenire præsidium languentibus discipulis. Lucæ 18

Orante uero Christo apparent Moses & Elias: ille mansuetissimus: hic zelantissimus. Vt scias per oratio-

liare te ipsum, & legem Domini zelari. Oratio est, quæ feritatem animæ mansuetam reddit, et eiusdem mansuetudinem in Dei zelū ferocire facit. Et ita in Christo maxime relucet mansuetudo, ipso dicente: discite a me, quia mitis sum. Sed in eodē est zelus. Zelus enim domus Dei comedit eum.

Matt. 11

Psalm. 68

Secundū Lucam, euigilant de somno discipuli. Quia, licet uita Christiana omnibus, habētibus fidem, communis sit, non tamen mutilergit, Christum uidere fulgentē, nisi iis, qui ex peccato, & tepiditate ad uigiliam, & surrectam uitam traducuntur. At uita aut in peccato, aut in corpore, non uita, sed uel mors, uel somnus dicenda est. Ita enim Paulus: Surge, qui dormis, & exsurge a mortuis & illuminabit te Christus.

Ephes. 5

Vigilantibus itaque splendet Christi facies, ut sol. Et albent uestes, ut nix. Non clam est, faciem Christi, quam Moses uidere cupiebat, esse eius diuinitatem: sicut uestimenta sunt sacra uerba, & opera, quæ in hac uita peregit. Dicitur enim in Apoc. Byssinum esse iustificationes sanctorum, idest uestis byssina Sanctorum, est bona opera eorum. Igitur Sanctis uigilantibus diuinitas Christi splendet, ut sol. Splendet quidem, quia illustriorem de ipsa notitiam assequuntur, quam cæteri non uigilantes. At, quia notitia illa non est omnino clara, ideo non dicit, faciem Christi esse solem, sed fulsisse sicut solem. Vestimenta Christi, eius scilicet opera, & uerba hi, qui in uita Christiana uigilant, adeo albent, ut nihil in eis sordium, erroris, doli, aut peccati inueniant. Imo nihil non diuinum, & cœleste sufficiant. Nostra opera, ut pannus, menstruata rubescunt. Sanguine enim manus no-

Exod. 33

Apocal. 19

Esaiæ 64

Esaiæ 1

stræ sunt pollutæ: sanguis siquidem ex peccatorũ nostrorum uulnere manãs animam nostram sordidat, et cruẽtat. At in Christo omnia sunt, sicut nix. Sane in sua passione ueste coccinea indutus est, quia sanguines nostros, idest peccata nostra ipse portauit. Sed tantus est eius niueus candor, ut coccinum nostrum in albam lanam reddiderit. Ideo confidenter dicit: quis ex uobis arguet me de peccato? & licet testes accessissent subornati, peccati notam ei inurere nequierunt, et Pilatus non inuenit in eo causam, et Herodes alba eum ueste remittit. Recte igitur uigilantibus apparent sicut nix, quæ liuidis hostium oculis tenebrosa uideri non potuerunt. Fidelis igitur Dominus in omnibus uerbis suis, & sanctus in operibus suis. Ideo ait. Si quis uoluerit cognoscere de uerbis meis, an ex Deo sint, & fulgeant, faciat uoluntatem Patris mei.

Matth. 27
Isaię 53
Isaię 1
Ioann. 8
Marc. 14
Lucæ 23
Psalm. 144
Ioann. 7

Tunc Petrus: Bonum est nos hic esse. Clament igitur Prædicatores, quibus uigilare datum est: Bonum est in hac uita uigili esse: nulla alia uita lumen, dulcedinem, quietemq; præstare potest, nisi hæc. Nulla enim uita testimonium perhibet, quòd filij Dei sumus. In hac uita est fulgor, & notitia Dei. In hac est candor omniũ uirtutum: adeo bonum est nos hic esse, ut, si gloria comparanda non esset, hæc uita cœlestis (ut sufficiens præmiũ) amplectenda esset.

Romano. 8

O, si Prædicatoribus fulsisset in hac uita Christus, ut clamarẽt omnibus: Venite, faciamus hic tria tabernacula, ubi Christus cũ mãsuetudine Mosaica et Eliaco zelo habitare possit. Neq; enim sine his Christus habitare alicubi uult. Sed, quia parũ est homines admonere, ut taber-

nacula construant: ideo ad Dominum clamare debuisset. Ut sicut Moses habuit tabernaculum inter Iudaeos, & Elias habiturus est inter infideles: ita & Christus tabernaculum sibi construere uolit inter omnes. Faciamus tria tabernacula, id est, faciamus ut sint tria. Vnum fuit Mosi, alterum erit Eliae. Sit ergo potissimum tibi.

Lucas addidit, Petrum haec dixisse nescientem, quid diceret: uidelicet, quia adhuc fides eius obscura est.
1 Cor. 13 Adhuc per fidem ambulamus, non per speciem, adhuc non uidemus facie ad faciem, sed per speculum in enigmate. Igitur nondum plene scimus, quae dicimus. Alioqui, nihil aliud diceremus quàm, Educ
Psalm. 141 de custodia animam meam ad confitendam nomini tuo.
5

At uero, qui in uita spirituali uigilantes, Christum splendentem uidere meruerant: hi nonnunquam nube obumbrantur lucida, id est, fauorem quodam, & praesidio caelesti: Quo se Dei cura, & dilectione protectos fere sentiunt. In qua protectione nihil aliud audiunt: quàm, Hic est filius meus. O mortales, quid uagi &
Psalm. 4 errantes singuli singula haberis idola? cur quaeritis uanitatem, & diligitis mendacium? Cur respicitis in uanita-
Psalm. 39 tes, & insanias falsas? Hic est uester Deus. Hic est quem Pater uobis demonstrat: quem tota Philosophorum schola monstrare uoluit, nec potuit. Hic est ille quem tot figu-
Psalm. 18 ris & umbris innuebat lex illa uetusta, Hic est quē totus mundus enarrat. Ipsum ergo audire, secūdumq; eius regulas & praecepta uersamini. Siquidem non est aliud nomen datum sub caelo, in quo oporteat nos saluos fieri.

Igitur

Igitur sicubi animum Prædicatoris pulsauit de Christiana professione dubietas, contigeritq; hanc nubem, fauoremq; Dei in animo sentire: ilico omnis fugatur dubitatio. Stat firmus, hunc esse credens Filium Dei dilectum. Et, quia uox Patris dicentis, Ipsum audite, *operatoria est, et efficax: ideo in prædicatoris Christum iam (illustrius, quàm solebat) agnoscentis pectore, efficit quandam ad Christum reuerentiam: & ad eius præcepta obedientiam, quam ipse sentire, non adeo facile exprimere potest. Efficit uox illa, ut uerba Christi melius intelligantur, auidius audiantur, efficacius complectantur. Efficit, ut magis nos pudeat peccatorum, & negligentiæ nostræ: magisq; terreat rigor, et iustitia Dei. Et ideo addit textus. Apostolus timuisse, &, uelut pudibundos, cecidisse in facies suas. Tunc ipse Christus tactu suo languentes roborat: ut enim emortuus Abraham iuxta naturam, nouam secundum Deum, accipiat potentiam, ad gignendum Isaac: ita Christus suos excitat, ut mortui secundum carnem, uiuant secundum Deum. Vt iam non in carne, sed in nouitate uitæ procedant.* Apoc. 1 Romano 4

Iubentur tamen, qui hunc Christi tactum, Patris uocem, eiusq; nubem senserunt: ne ista dicant. Sacramentum enim regis celare bonum est.. Et Ezechias punitur, quia thesauros suos Babilonijs demonstrauit. Et demum, sancta sanctorum uoluit Deus esse uelata. Ideoque Zacharias uiso Angelo obmutescit, ne uisa mysteria publico donet. Rom. 6 Tobiæ 12 Isaiæ 39 Exod. 40 Lucæ 1

Et cum uenisset ad turbas. *In hac historia tracta tur curatio mirabilis, difficillimi morbi, id est, eius morbi*

qui in uita Christiana maximus est. Quale est peccatum iam uetustũ. Nulla plane difficilior curatio, quàm
Ierem. 30 *eius, qui ab infantia seculo seruiuit, & dæmoni. De hac*
Ierem. 13 *enim ueteri infirmitate dicit Ieremias: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua, curationum utilitas non est tibi. Et item: quomodo potest Aethiops mutare pellem suam, & pardus uarietates suas? quomodo uos*
Ierem. 18 *potestis esse boni, cum sitis mali? Et item: Dixerunt,*
Isaiæ 28 *Desperauimus: post cogitationes nostras ibimus. Et*
Psalm. 80 *item: pactum fecimus cum morte, &c. Igitur Christo proponitur desperatus homo, & dimissus iuxta desideria cordis sui.*

Quàm sit huius infirmi curatio, difficilis indicatur: quia discipuli eum curare nequiuerunt. Et quia adductus coram Christo discerptus est, & elisus, & relictus, ut mortuus. Et quia oratione, & ieiunio tantum dicitur, hæc plaga curabilis, quod nunquam de alio morbo dictum inuenitur. Eggrediar nunc textum, si prius admoneam parentes: qua cura & diligentia, inuigilare pro salute filiorum, debeant. uidentes huius lunatici patrem, ita coram Christo genibus prouolui, precatorias manus extendere, lachrymis suffundi. Quod, si hæc præstant patres carnis, quid deberent præstare patres spiritus?

Huius patris filius erat lunaticus, insaniã in defectionibus lunæ patiēs. Itaque hominis sensus, & iudicium pendebat ex luna. Morbus hic dicitur comitialis & caducus, cadere faciens nunc in ignem, nunc in aquam.

Genes. 1 *Primo, Iam nunc audi: Fecit Deus duo luminaria*
Roman. 13 *magna, alterum, ut præesset diei, in quo filij lucis ambu-*

bularent: in quo exiret homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad uesperam. Alterum, ut praeesset nocti: in qua pertransirent omnes bestiae syluae: qui enim ebrij sunt & dormiunt, nocte id patiuntur. Luminare maius sequuntur Christiani: nobis enim nox praecessit, & dies appropinquauit: ideo, ut filij lucis, ambulemus. Lunam sequebantur Iudaei: ut, qui ambulabant in umbra, donec aspiraret dies. Sectabantur enim temporalia bona: quae sunt umbra caelestium. At Christiani, sectantes spiritualia bona, lunam nō spectant: ideo lunatici non sunt: solares enim sunt: quibus, scilicet, facies Christi fulsit, ut sol. Qui uero Christianus, relicto suo instituto, bona sectatur temporalia: quique ab infantia nihil, nisi temporale, sapit, is uere, lunaticus ab infantia est. Porro, quia sapientia carnis Deo est inimica (legi enim Dei non est subiecta, neque enim potest) fit necessario, ut daemoniaca sit. Igitur, qui lunaticus ab infantia est, daemoniacus etiam ab infantia est. Ideo enim Paulus praecipit abnegare impietatem, & secularia desideria. Et Ioannes: Nolite diligere mundum: quia, qui diligit mundum, Dei inimicus constituitur. Videbis hos, prudentes adeo: ut, mundū regere uideri possint. Sed interius specta lunaticos inuenies: qui super re nihil, uelut stulti, certant, odiunt, uindicantur. et mille alia. Legi apud Galenum lib. 3. de diebus decretorijs nutibus lunae seculum hoc inferius maxime regi.

Psalm. 103
Eodem.
1. Thess. 5
Roman. 13
1. Esd. 7
Cantic. 2
Matth. 16
Rom. 8.
Tit. 2
1. Ioann. 2

Quod in aestibus maris, & in crisibus infirmorum facile probatur. Dux igitur seculi luna: reguntur q; eius lumine lunatici, ut reguntur temporales sua carnali prudentia: non Christi, qui sol est.

Secundo, Quàm uero cadant hi in ignes, et aquas: monstrant mercatores, coniicientes se in æstatis, & hyemis iniurias: & curiales, mergentes se in mille pericula. Quid bellatores? demum hi omnes nunc amant, nunc odiunt, nunc merguntur in summos dolores, nunc in summas uolupates: nullibi scientes tenere modum. Contra iusti, seu solares homines non cadunt in aquas dolorum, nec in ignem uoluptatum: sed sumunt ex eis, quantum est sumere necesse.

Psalm. 36 Tertio, Hos lunaticos dæmon allidit, idest ossa confringit. Iam hic uides differentiam iusti, & iniusti: Iustus, cum ceciderit, non collidit ur. Dominus enim supponit

psalm. 33 manum suãm, nè confringatur. Custodit enim Dominus omnia ossa eorum: unum ex eis non conteretur. Caro poteris cruentari, sed ossa seruantur. Ideo enim la-

Ioann. 19 tronibus cum Christo crucifixis ossa defracta sunt. At Christo, os non comminutũ ex eo. Iniustis ergo cadentibus ossa confringuntur, iuxta maledictionem Iob: bra-

Iob. 31 chium cum oßibus confringatur. Igitur diutina peccandi consuetudo rationem frangit, & habitus uirtutũ (qui sunt ossa) comminuit. Cum igitur uideris peccatorem, omni uerecundia, et pudore destitutum: et sine uirtutis amissæ dolore in uicia ruentem: intellige totum eũ esse carnem, & nihil oßium, idest uirtutum, habere.

Quarto, Allisus lunaticus spumas ex ore respergit: quo nihil homini uel fœdius, uel deformius contingere potest. Cum uidelicet mali homines publicæ deformißima, & impudentißima dicunt, & faciunt: tunc spu-

Roman. 1 mant. Traditi enim sunt in reprobum sensum, ut fa-

Roman. 1 ciant, quæ non conueniunt, idest, ut faciant dedecorosa,

& pudenda. Contra iusti parant bona, & honesta coram Deo, & hominibus. Nemini dantes ullam offensionem, ne uituperetur ministerium nostrum. Iusti enim sicubi labuntur, uelut in occulto, egerunt stercora sua. At iniusti publice, ut Cinici. 2. Cor. 8

Quinto, Hic lunaticus arescit. Ficus illa, folia tantũ habens, a Christo maledicta, a radicibus aruit. Et palmes foras eiectus arescit: uidelicet destitutus a succo: qui a radice dimanat. Id fit, cum Christus (radix in terra sitienti) auxilia tribuit peccatori, sed debilia, & infirma: quorum debilitate incipit sui, cœli, Dei, et iusti obliuisci: tũc arescere incipit: nam in inferno arescit omnino. Marc. 11 Ioann. 15 Isaię 53

Sexto, Cæcus est hic lunaticus, & surdus, ut, qui uerba Dei non audit, cum non sit ex Deo, & qui lumẽ Dei non uideat, cum Tobia, et, si uidet radios maligniorũ lucis, idest Lunæ, & prudentiæ suæ uidet, non Christi. Ioann. 8 Tobiæ 5

Iam, Lector, uides morbum desperatum: uides hominem iacentem in grabato ab annis 38. O quàm essent admonendi parentes, ut filios suos docerent in his, quæ Dei sunt, ab infantia esse. Bonum enim erit uiro, si portauerit iugum Domini ab infantia sua. Rectè sapiẽs præcipit pueris, ut mittant pedes in compedes prudentiæ, & collum in torquem eius. Alioqui, si ab infantia lunaticus homo est, Prædicatorum (nisi magnam fidem, ieiunium, & orationem habentium) ministerio non sanatur, soliq; Christo eius curatio seruatur. Sed ideo speranda eius curatio est, si modo eius pater genu flectat, clamet, fleat. Ioann. 8 Trenor: 3 Eccles. 6

Interim de horum prædicatorum incredulitate, quorum ieiunia uirtute lunaticus sanari nõ potuit, grauis-

sime Dominus conqueritur, dicens: Generatio praua, quousque patiar uos? *quia uidet prædicatorũ culpa, morbos non sanari: & quia, cum maiori fide conuenire, eos præditos esse, quàm uulgus: uulgarem tamen fide non excederent.* Inquit, *igitur, quousque mihi tam uul-*
Isaiæ 1. *garis fides? laboraui sustinens.*

Aduerte eum, qui laborare nescit, quiq; totius mundi molem sustinet, imo qui orbem tribus digitis sustinet laborare se dicit, & pati non posse prædicatorum tepiditatem? quod, si discipulos illos suos, annis uix tribus sustinet, uiros alioqui bonos, & simplices: quomodo nos sustinebit tam iniquos, tamq; annis multis? Sed ne nomen Domini traducatur, ipse subiungit.

Afferte lunaticum ad me. *Spes uitæ ex tempestate,*
Lucæ 22 *clarescit: si Dominus nos ad se uocarit. Vide quid Petro profuerit a Domino respici: Quid Virgini, cũ respexit*
Lucę 1 *Dominus humilitatem ancillæ suæ? Quid Abel, cum*
Genes. 4
Psalm. 101 *respexit ad eum Dominus, & ad munera eius? Quid demum humilibus, cum orationem eorum respexit Deus? Vitam dat, et calorem solis affectus: & oculus heri impinguat equum, & hortum suum stercorat.* Afferte *igitur illum ad me. Duo uult: & quòd alij afferant, & quòd ipse ueniat. Propterea pauci sani, quia pauci afferunt:* Adferte ad me, *quia nõ est in alio aliquo sa-*
Actor. 4 *lus. Adferte tenebras, languorem, mortem, infernum ad me, id est, fontem omnium bonorum.*

Allisus lunaticus coram Christo eliditur: & uelut mortuus redditur. Vbi significatur, ea concertatio, et pugna, morti simillima, quæ tunc inter carnem, & spiritũ committitur: cum hominem Deus conuertere uult. De-

scribitur eleganter hæc pugna, cum dicitur. Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Et apud Isaiam: Ingredietur scissuras petrarum, & cauernas saxorum: a facie formidinis Domini. Quia cum uultu terribili increpat nostra peccata: cum aspexit (inquit Abacuc) dissoluit gentes, & contriti sunt montes sæculi, id est, uitia ab adolescentia firmata, sicut montes firmitati a sæculo. Tunc confunditur superbia nostra: tunc eliditur animus, tunc timet, nec est foramen, in quod abscondi nō cupiat, a facie formidinis Domini. Cadit igitur lunaticus, ut mortuus præ timore: ut. Cum Paulus coram Domino proponitur, ex quo uelut mortuus disiicitur. Vt etiam August. de se refert. 9. lib. Confess. Quid enim faciet miser lunaticus, quem inferni minæ, aspectus iudicis, & uox eius terribilis terrent. Luna, quam eatenus sequutus fuerat, prouocat ne se deserat. Vitia ne antiquos comites despiciat. In hoc conflictu nonnunquam solet lunaticus suam antiquam uelle miseriā: idq; spumare est. Sed redit statim ad se, dolens crimina uitæ prioris: hic conteritur: cuius contritionis ea est uis, ut lunaticum fere mortuum reddat. Vere conteritur, communiturque hominis animus. Vere Deus tunc mortificat, & in puluerem dedu cit, ut uiuificet.

psalm. 17
Isaiæ 2
Abac. 3
Actor. 9
1. Reg. 2

Sed attende uerbum Domini: Ego præcipio tibi, ne iterum in eum introeas. *Igitur nemo sanatur, nisi in quo propositum iterum non peccandi, nec admittendi amplius dæmonium, inuenitur. Gratia enim Domini adeo est efficax, ut (si uelit homo) possit in perpetuum dæmoni resistere, intrare cupienti: Illo enim uerbo* Præ-

cipio tibi, ne introeas iterum, *abstulit Dominus dia bolo uim rursus intrandi, nisi ab infirmo introducatur. Abstulit igitur a dæmone uim cogendi: non abstulit ab infirmo uim recipiendi. Ergo homo, qui a peccato sanatur, recipit gratiam, ne peccet, ne ue supra uires a dæmone tentetur.*

Iam, quòd turba credat lunaticum mortuum, significat eam admirationem: qua populus admiratur hominem: qui in malis consenuerat, ad uitæ melioris spem reuocari. Vix enim credunt hunc esse, qui uiuebat olim.

Tunc accesserunt discipuli, rogantes: Quare nos non potuimus? *Vbi docentur prædicatores, cũ aliquid dedecoris acceperunt, ad Christum, in orationis secreto, recurrere, dicentes, Quare dereliquisti me?*

Marc. 15 *Respondet Dominus:* Propter incredulitatem uestram. *Quid? num apostoli hæreseos insimulantur, ut increduli? Quid? num habitus fidei minui potest? Id enim constanter negant Theologi. Dominus Hieronymus, in dialogo contra Luciferianos, fidem accipit pro simplicitate, & deuotione: quæ plane minui potest. Sed capiendo fidem, ut communiter solet, ea minui nequit. Porro, ut miracula edat, non requiritur, ut formata charitate sit. Transferre enim montes, fides sine charita*

1. Cor. 13 *te potest, ipso Paulo doctore. Requirit ergo, ut arbi-*

1. Cor. 12 *tror, sibi gratiam sanitatum adiungi, aut operationem uirtutum. Quæ sunt dona adiecta fidei: ideo per fidem fieri miracula dicuntur. Sed hæc explicent, qui habent. Ego enim arbitror hos miraculorum factores, antequam illa faciant, concipere de Domino, certam persuasionem, Deum per eorum ministerium illa*

factu rum. Quàm per suasionem non habere, fortasse hic uocatur incredulitas. Porro peccata non nunquam obstant, quo minus hæc habeatur persuasio.

Si enim habueritis fidem ita feruentem & sursum ascendentem, ut granum synapis: dicetis mõti huic, &c. *Mirabilem Dei bonitatem, quam sine inuidia etiam suæ potentiæ dona, uilibus uermibus communicat? Dominus dixit, & facta sunt: concedit creaturæ, ut dicat, & faciat. Certe, quia homo tunc instrumentum fit diuinitatis: sicut humanitas Christi erat instrumentum diuinarum operationum. Doctore enim Gregorio, & Domino Thoma. Sancti ex potestate miracula faciunt. Sicut Iosue dicit soli: sta, & stetit, & Petrus claudo, surge, & surrexit. Ergo, ut nihil est Deo impoßibile, ita & nihil est impoßibile credenti, ut pote Dei ministro. Dices: Num ergo si credam me montes aureos facturum, aut totum subacturum orbem, fiet? minime. Dicit enim textus nihil impoßibile erit uobis, uobis, scilicet spiritu fidei adflatus. Sicut illud: quicquid orantes petitis, ex spiritu orationis Christianæ: credite, & fiet uobis.*

Psalm. 148
Iosue 10
Actor. 4
Lucæ 1
Marc. 11

Hoc autẽ genus dæmoniorum in nullo exit, nisi in ieiunio & oratione. *Quæ uerba cum ad solos discipulos dicta sint, eum sensum habere uidentur. Hoc genus dæmoniorum non eijcietis, nisi ieiunantes, & orantes. Videlicet, quia genus morbi uetusti, & callo obducti, difficilime curatur. Vt enim eo morbi genere lãguẽs totus est dæmonij; ita, qui morbum curaturus est, totus sit Dei. Quòd uix, nisi ieiunio fit, & oratione. Porro conuersantibus discipulis in Galilea iam tertio me-*

moriam refricat de sua paßione. Quia regnaturis est pati necesse.

Et cum uenisset Capharnaum. Lectorem precatum cupio, ante expendat hac nostra, quàm damnet. Cæsaris nomine, mundum, cui imperat Cæsar, intelligo. Vt enim Christus suam Ecclesiam: ita Cæsar suum imperium repræsentat. Imo, si Petrus pro Ecclesia sumitur sæpe, quid miraris, si Cæsar sumatur pro mundo. Imo forsan, cum psalmus dicit: astiterunt reges terræ. Ibi reges, pro mundo intelligas. Alioqui tempore passionis, non astiterunt reges contra Christum.

Psalm. 2

Iam quæstio eximia proponitur Petro: An Christus mundo pendat tributa? Profecto mundus a nobis omnibus tributa exposcat: lachrymas, labores, languores, & demum uitam, Quia enim in mundo habitamus, quasi in domo conducta, locationis a nobis pretium, requirit non alio, quàm uita contentus. Ideo cum exire iubemur de mundo, uitam mundo relinquimus. Igitur Petre num magister tuus uitam, laboresq; suos, mundo pendebit?

At Petrus, etiam non pendebit: dixerat enim Petrus Christo, mortem suam prædicenti: Absit a te, non ita erit. Petri ergo sententia est: Christum non soluturum mundo uitæ suæ pretium, id est, non moriturum. Sed, o Petre, nisi moriatur Magister tuus, scandalum mundo dabit. Cuius lex est, ut omnes moriantur, qui in mortali uiuerunt mundo. Est enim statutum omnibus semel mori. Et quis Petre mortis uulnus firmus expectasset, nisi Christi morientis exemplum uidisset? Ideo Dominus Petro respondet, se soluere mundo uelle: prius proses-

Matth. 16

Hebr. 9

sus se nihil illi debere. Certè filius Dei est, cui mundus totus se debet: ille uero mundo nihil. At, quia in forma serui in mundum uenit, ne mundo scandalum præbeat, ut seruus tributum mundo soluit. Sed non soluit, nisi quòd Petrus ex ore piscis detraxerit. Philipp. 2

Memineris, Lector, Ionam incidisse in uentrem piscis: & inde ad uitam rediisse. Ita decidit Christus in mortem, sepulchrum, & infernum. Hic enim est piscis, qui Christum deuorauit: sed detinere in suo uentre nequiuit. Euomuit enim ex ore suo Christum mors & infernus. Inde uero extraxit Petrus, id est, extractum ostendit. Primus enim, qui Christi resurrectionem ex morte monstrauit, fuit Petrus. Intrat enim Petrus sepulchrum, Christum quærens, quasi aperiēs os piscis, ut inde staterem extraheret. Ionæ 2 1. Limbi. Actor. 2 Ioann. 20

Petrus item pro concione, primus Christum a morte reuocatum prædicat: eumq; mundo soluit, in Christi gloriam, & Petri, id est Ecclesiæ) utilitatem. Soluit, in mundo quia uitam Christi per manus Petri, id est, Ecclesiæ mundus accipit. Soluit uero pro Christo, id est, exaltatione Christi: & pro se, id est, pro omnibus Christianis.

Primo, Relinquo tuæ disquisitioni, cur uita Christi sit didrachma? quod aliquanto apertius est. Erat enim uita eius, simul diuina & humana. Secundo, Rursum illud: Cur Christus non nisi per manus Petri soluit? & quidem, quia non uult mundo uitam suam tribuere, nisi per sacerdotales manus. Tertio, Et illud ipsum didrachma offerentibus prodesse sacerdotibus: prodest enim tum ad spiritualem, tum ad temporalem commoditatem. Quarto, Tandem uita Christi offertur

pro Christo, ipse enim morte sua, suam meruit exaltationem.

Offert se mihi, huius historiæ altera explicatio: Ex-
Esaiæ 9 actoris nomine, cui tributum homines pendunt, diabolus intelligitur. De Christo enim dicitur: quòd sceptrū huius exactoris, & uirgam humeri eius separauerit: sicut in die Madian, Hic ergo Cæsar, & princeps mundi
Ioan. 12 est, cui homines peccata pendunt. Adeo enim peccator est diabolus, ut nullum ab hominibus tributum, nisi peccatorum uelit.

Iam Petrus interrogatur: & loco Petri omnes nos interrogamur, an Christus peccati tributum dæmoni sol-
1. Pet. 2 uerit? id est, an peccatum fecerit? Petrus respondet. peccatum non fecit, neque dolus est in ore eius inuentus: nullum ergo tributum dæmoni pendet. Id Dominus cōfirmat, dicens se esse filium regis. Sane omnes creaturæ aliquid de non esse, & de nihilo habent, & ideo corrūpi, & mori possunt: & homo secundum animam peccare. Solus Deus est, qui, cum nihil de nihilo habeat: nihil etiam habet de defectu, aut de peccato. Ideo ipse confidenter dicere potest: quis ex uobis arguet me de pecca-
Ioann. 8 to? Siquidem eius diuinitas erat impeccabilis. Porro in humanitate tota plenitudo diuinitatis inhabitat corpo-
Coloss. 2 raliter: Idcirco impoßibile est, eum peccare. Quare & impoßibile est, ipsum diabolo censum peccati pendere. Vnde ipse dicit, uenit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, id est, nihil illi peccati debeo.

Ioann. 14 At uero licet peccati censum ipse non debeat: si tamē non soluerit, uæh miseris nobis. Si tributum non soluerit, nec Pater sua promissa uerificat, nec prophetarum

uaticinia complentur: nec Patriarcharum uotis fit satis: nec totius humanitatis necessitati succurritur. Merito igitur Dominus dicit: Ne scandalum hominibus sim, soluere uolo. Imo si non solueris Domine: non tua, sed nostra peccata, cœli manebunt conclusi: angelorum ruinæ desolatæ: tui labores sine mercede: tuus Pater sine decore, nostra miseria sine remedio. eris igitur scandalum cœlis, angelis, Deo, & mundo.

Soluere igitur uult Dominus, sed efficaciter non soluit: nisi peccata a Petro in ore piscis inuenta. Piscis a Petro extractus ab aquis, est ecclesia fidelium. Licet enim fideles multi sint: una tamen fides, unumq; cor, unum eos piscem constituit. Pisces uero dicuntur fideles, quia ex aquis huius mundi abducti, Christo in obsoniū præparantur, ut supra exposuimus. Porro peccata, quæ Petrus in piscis ore reperijt, ea sunt, quæ Christiani, oris sui apertione, confitentur. Et hæc sunt, quæ Christus soluit. At licet ore tuo peccata fatearis, nisi Petrus, id est, sacerdos ea a te extrahat, illa non soluit. Demum soluit ea peccata Christus, quæ Petrus extraxit pro se, & pro Petro. Pro se, quia ex sua nimia charitate nostra peccata, sua esse dicebat, ut in Psalm. 21. Longe a salute mea uerba delictorum meorum. Pro Petro uero, id est, pro Ecclesia, quia peccata nostra ipse pertulit in corpore suo.

Actor. 4

Ioan. vi.

Igitur Christiane sacerdos, cum uideris peccatorem, qui ad te sua confessurus peccata humilis accedit, intellige te piscem ab aquis extrahere, eius hora laxare, eius peccata recipere, quæ Christus Deo soluat, in gloriam suam, & meritum tuum.

Duo mihi hic sunt adnotanda. Primum est: Posse reges tributum sub pœna peccati mortalis a suis subditis exigere. Possuntq; etiam de regis licentia, reliqui populi duces. Dixi de regis licentia, quia solus Papa, concilium, Imperator, Rex, aut libera ciuitas ius habent exigendi tributa: Vt habetur, cap. super quibusdam, de uerb. significationibus. Quòd Duces, aut Marchiones tributa exigant, id licebit tunc fieri, quum eam acceperunt a rege facultatem, quam rex ipse poßidebat. Dixi, posse reges exigere tributa sub pœna culpæ mortalis. Quia Apostolus dicit: Neceßitati subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim et tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita. Et hoc loco, solos eos uisus est Dominus a uectigalibus exemisse, qui Regum essent filij.

Romano: 13

Sed rogas, num possunt Reges a clericis uectigalia petere? Respondebit tibi Papa, in cap. quanquam, de censibus, lib. sexto. Ecclesias & Ecclesiasticas personas, ipsarumq; res, non solo humano, sed & diuino iure, a secularium personarum exactionibus immunes. Quòd, si requiris, ubinam sit ius hoc diuinum. Respondet eiusdem cap. Glosator, ius illud inde manare: quòd Ioseph omnem Aegyptum Pharaoni subiecit, excepta terra sacerdotum. Et ex illo: quòd Esdras liberos facit sacerdotes. Volunt tamen Canonum leges, tributa a clericis negociatorib. extorqueri: in his maxime rebus, quas ipsi negociandi causa comportant. Vt cap. ult. de uita & honestate clericorum sancitur.

Genes. 47
& Edre. 7

Ex hoc Christi ad petrum mandato, habetur ni fal-

ler, licitum esse clericis piscari. Dicitur enim Petro, ut piscem piscetur. Videtur etiam colligi, maris opes, eius esse, qui primus eas inuenerit. Sicut Petri fuit stater in hore piscis inuentus. Quòd Cæsar agnouit Institut. de rerum diuisione. §. item lapilli.

CAPVT XVIII.

In illa hora accesserunt ad eum, &c.

NESCIO, *unde ambitionis pestis in mundum irrepserit. Hæc in paradiso nostros parentes perdidit: in cœlo angelos decepit, in regno cœlorum Apostolos contaminauit. Apostolos uidelicet, pauperes, rudes, piscatores: & hi etiam maiores in regno Dei esse uolunt, Adam uult esse, sicut Deus. Lucifer sedem in aquilone figere desiderat: nemo est, qui non ambiat esse sicut Deus: adeo creaturæ coniurarũt, adeóq; hanc rapinam, arbitrantur, ut Deus esse uelint. Christus igitur uidens superbiam esse occasionem, initium, & fomitem omnis peccati, respondet. Primum in genere, mox in speciali quid facturi sint, qui dominatum desiderant.* Genes. 3 Isaiæ 14 Philipp. 3 Sapient. 10

Dicit ergo: Nisi conuersi efficiamini sicut paruuli. *Statim se profert admiratio, cur non dixit nisi conuersi diligatis, aut pœnitentiam agatis? primum, cum nemo sit, qui non peccet: qui uere & perfecte de peccato doleat, quiq; perfecte peccatum suum agnoscit, hic adeo se deijcit: ut nullus adeo paruulus sit. Age igitur.*

Concilium Tridētinū. sub Pau. 3 sess. 6. c. 5. 6 Primum, quòd in uita Christiana agitur est, quòd manus Domini tangat peccatorem. Tunc illuminatur & se peccasse cognoscit: se seruum esse peccati, se captiuum esse diaboli, se damnatum in infernum, se lesisse maiestatem: se coelo, terra, & omni beneficio indignum: se omnium creaturarum odio dignum. Vides'ne humilem: qui omnibus se bonis indignum uideat? Recte ergo Dominus, Nisi conuersi a peccato efficiamini ut paruuli.

1. Tim. 1 Adde & illud: Vt est fides ficta, ita est, & charitas ficta. Paulus enim admonet, finem praecepti esse charitatem, de corde puro, conscientia bona, fide non ficta. est
2. Cor. 9 igitur fides ficta. Rursum est charitas ficta, eodem Paulo teste, qui dicit: exhibeamus nos metipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia: & infra, In charitate non ficta. Vult igitur Dominus explicare, quando fides, et charitas erunt non fictae. Quòd tunc fiet, cum nos uelut paruulos effecerint. Igitur meritissime dixit: nisi conuersi, sitis sicut paruuli. Ac si diceret, Nisi conuersi habeatis fidem, & charitatem non fictam.

Primo, Nunc aduerte, Lector: Hoc loco, uoluit Christus instituere eum, qui in Ecclesia praeesse uelit. Prima uero institutio est. Vt conuersus efficiatur, ut paruulus. Quasi diceret: Regula prima a prælato seruanda est, ut fidem, & dilectionem habeat non fictam, sed qua paruulus sit. Haec enim ueritas firma stat. Qui est in peccato mortali, iure diuino, est inhabilis Ecclesiasticae prælationi. Licet si prælatus sit, suo malo sit. Vt recte Caietanus admonuit, 2. 2. q. 185. artic. 2.

Secundo, Huic ueritati alteram Dominus subiungit:

gi. Qui humiliauerit se(*inquit*)sicut paruulus,hic maior est in Ecclesia Dei. *In priore ueritate* dicitur: Nisi conuersi (scilicet a Deo) efficiamini, (*nam a Deo*)sicut paruuli,*non estis habiles prælationi*s. *Nunc in posteriore, opus nostrum requirit. ideo addit. Postquam Deus nos conuerterit, & per ueram fidem, & charitatem ueram, paruulos effecerit, necesse est ut quiuis uestrum humiliet se,sub potenti manu Dei.* 1. Pet. 5 *Illa prior humiliatio requiritur, ut in gratia sitis: hæc posterior, ut in prælatione. Vis ergo maior esse,en tibi uia.Conuertere ad Dominum,& humilia te in omni*bus:*memor Domini, qui cum in forma Dei esset,exinaniuit se, Et memor Petri,qui ante Pontificatum fleuit amare: & memor Pauli,ex equo in terram prostrati,ut præeminere posset. Profecto præesse, donum Dei est. Vt ad Rom.12.& ad Ephes.4 docet Apostolus. Hoc igitur donum prælationis secundum Deum, Deus dat humili,ei scilicet, qui paruulus est effectus. Ars artium est regimen animarum, hanc artem non habet,nisi humilis, & tremens sermones Dei, id est,plene non habet, nisi is, in quo efficaciter quiescit Deus Moses non auderet regere Iudæos carnales, nisi prius intraret tabernaculum Dei: ubi audiret,quæ doceret. Quid ego audeo regere Christianos spirituales,non excipiens a Deo,quod populo tradam?*

Ecclef. 3 Philip. 3 Lucę 22 Actor. 9

Exod. 33

Tertio, Qui susceperit paruulum in nomine meo,me suscipit. *Hæc tertia Prælati regula est:uidelicet Prælatus ea,sit in Christũ charitate,reuerentia, teneritudine,ut pauperem subditũ cum uiderit, Christum se uidere putet: et,cũ pauperẽ susceperit,Christũ susce-*

*pisse uideatur. Vbi Christi sapientiam aduerte. Quis,
precor, potuisset meliore ratione prælatos admonere,
quàm hisce uerbis iam dictis? quasi diceret: Si mihi be-
neficia libenter daretis: his date, et mihi dedistis. Et, si de
præmio cogitetis, ego, qui beneficia recepi, ego persoluã.
Et nota uim uocabuli:* Qui susceperit. *Quod in sa-
cris Literis est beneficio, & amore suscipere. Verbi. Sa-*
Psal. 69 *lus tua Deus suscepit me. & item: Suscepit Israelẽ pue-*
Lucæ 1 *rum suum, &c. Quàm uero caute dixit:* Qui suscepe
rit in nomine meo. *Profecto prælati nostri facile su-
scipiunt multos, in quos suas prodigant opes: sed susci-
piunt consanguineos, scurras, famulos: non hos recipiũt
in nomine, amore, & affectu Christi. Sed nomine ter-
reno, ideo a terra mercedem accipiunt.*

Quarto: Qui autem scãdalizauerit unus ex his,
&c. *Mirari hic non desino Christi prudentiam. Noue-
rat quàm facile, qui prælati sunt, uitia admittant gra-
uiora. Nouerat, maiorum uitam minoribus exemplo es-
se. Nouerat, minores in maiores oculos habere semper:
& quicquid peccent, maiorum exemplo excusare. Ideo
dicit:* Qui pusillum scandalizauerit, conuenit ut,
suspensa ad eius collum asinaria mola, mergatur
in profundum. *Vbi multa mihi notanda se offerunt.*

*Primum illud: Sancti pontifices, qui uerbo, & exem
plo homines ad Deum adduxerunt, habebunt in cælo
laureolam, uel lauream. Quæ erit intus in corde specia
lis quædam lætitia: et exterius in corpore signum trium
phi, & perfectionis. Contra, mali pontifices, qui pusillos
uerbo, uel exemplo scandalizauerunt, habebunt pressu
ram, et angustiam in corde, et signum foris quoddã exte*

rbus in corpore: quo erubescant, & confundantur. Hoc *significauit* Dominus, *cum dicit:* Expedit, *uel iustũ est, ut qui scandalizarit pusillos, molam collo habeat appẽsam.* Vt *intelligas, idem tormentum malum pontificem habiturum in inferno, quod habet is, qui collo molam habet ligatam.* Tu *nunc cogita, quantum sit doloris, & angustiæ, molam super pectus habere: eamq; angustiã malum pontificem habiturum existima.*

Iam *sponsa in* Canticis *a sponso admonetur his uerbis.* Pone *me, ut signaculum super cor tuum, & super brachium tuum.* Videlicet, *ut nunquam a sponsæ corde, & opere sponsi memoria discederet: ita malus prælatus iubetur collo molam habere ligatam, ut nunquam eius doloris anxietas ab eius memoria diuellatur.* Sed *potius id cogatur cogitare, abhorrere, dolere.* Solent *etiã nobiles uiri torques habere collo cõnexas, in nobilitatis insigne.* Erit *igitur torques mali* Pontificis *asinaria mola, in sui pudoris, et cõfusionis documentũ.* Itaq; *sicut qui suspecti sũt hæresis, probroso notãtur habitu: (quẽ* San Benito *uocãt) ita et mali pontificis probrosũ habitũ in inferno sunt habituri, scilicet asinariã molã.* En *tibi, põtifex, quæ tua est tiara, qui annulus, qui baculus.* Cantic. 8

Quàm *uero quadranter asinaria mola dicitur, tormentũ illud, et desperatio, quã est malus põtifex habiturus?* Sane, *quia, cũ prælatus malus esset in honore, non intellexit: ideo iumẽto, et asino similis factus est.* Asinus, *scilicet nulli alio, quàm uerberibus, idoneus: asinus nulli usui habilis, quàm importabili molæ ferendæ.* Ille, *Doctoris locũ iniquus inuasit, ideo asini molã patitur.* Vide *rerũ uicissitudinẽ.* Doctor *asinus factus,* Sãson *ad* Psalm. 48

pisse uideatur. Vbi Christi sapientiam aduerte. Quæso precor, potuisset meliore ratione prælatos admonere, quàm hisce uerbis iam dictis? quasi diceret: Si mihi beneficia libenter daretis: his date, et mihi dedistis. Et, si de præmio cogitetis, ego, qui beneficia recepi, ego persoluã. Et nota uim uocabuli: Qui susceperit. Quod in sacris Literis est beneficio, & amore suscipere. Vt ibi. Salus tua Deus suscepit me. & item: Suscepit Israelẽ puerum suum, &c. Quàm uero caute dixit: Qui susceperit in nomine meo. Profecto prælati nostri facile suscipiunt multos, in quos suas prodigant opes: sed suscipiunt consanguineos, scurras, famulos: non hos recipiũt in nomine, amore, & affectu Christi. Sed nomine terreno, ideo a terra mercedem accipient.

Psalm. 62
Lucæ 1

Quarto: Qui autem scãdalizauerit unus ex his, &c. Mirari hic non desino Christi prudentiam. Nouerat quàm facile, qui prælati sunt, uitia admittant grauiora. Nouerat, maiorum uitam minoribus exemplo esse. Nouerat, minores in maiores oculos habere conuersos: & quicquid peccent, maiorum exemplo excusare. Ideo dicit: Qui pusillum scandalizauerit, conuenit, ut, suspensa ad eius collum asinaria mola, mergatur in profundum. Vbi multa mihi notanda se offerunt.

Primum illud: Sancti pontifices, qui uerbo, & exemplo homines ad Deum adduxerunt, habebunt in cœlo laureolam, uel lauream. Quæ erit intus in corde specialis quædam lætitia: et exterius in corpore signum triumphi, & perfectionis. Contra, mali pontifices, qui pusillos uerbo, uel exemplo scandalizauerunt, habebunt pressuram, et angustiam in corde, et signum forte quoddã exte

rhus in corpore: quo erubescant,& confundantur. Hoc significauit Dominus, cum dicit: Expedit, uel iustũ est, ut qui scandalizarit pusillos, molam collo habeat appẽsam. Vt intelligas, idem tormentum malum pontificem habiturum in inferno, quod habet is, qui collo molam habet ligatam. Tu nunc cogita, quantum sit doloris, & angustiæ, molam super pectus habere: eamq; angustiã malum pontificem habiturum existima.

Iam sponsa in Canticis a sponso admonetur his uerbis. Pone me, ut signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. Videlicet, ut nunquam a sponsæ corde, & opere sponsi memoria discederet: ita malus prælatus iubetur collo molam habere ligatam, ut nunquam eius doloris anxietas ab eius memoria diuellatur. Sed potius id cogatur cogitare, abhorrere, dolere. Solent etiã nobiles uiri torques habere collo cõnexas, in nobilitatis insigne. Erit igitur torques mali Pontificis asinaria mola, in sui pudoris, et cõfusionis documentũ. Itaq; sicut qui suspecti sũt hæresis, probroso notãtur habitu: (quẽ San Benito uocãt) ita et mali pontificis probrosũ habitũ in inferno sunt habituri, scilicet asinariã molã. En tibi, põtifex, quæ tua est tiara, qui annulus, qui baculus. Cantic. 8

Quàm uero quadranter asinaria mola dicitur, tormentũ illud, et desperatio, quã est malus põtifex habiturus? Sane, quia, cũ prælatus malus esset in honore, non intellexit: ideo iumẽto, et asino similis factus est. Asinus, scilicet nulli alio, quàm uerberibus, idoneus: asinus nulli usui habilis, quàm importabili molæ ferendæ. Ille, Doctoris locũ iniquus inuasit, ideo asini molã patitur. Vide rerũ uicissitudinẽ. Doctor asinus factus, Sãson ad Psalm. 48

Iudic. 16 *Philisthaorum molam coactus. Quod uero additur, ut ligatur ad collum mola, mergatur in profundum maris: facile intelliges, si in memoriam reuoces sanctos pontifices, super omnia bona Dei constituendos. Amen (inquit)*
Matth. 24 *super omnia bona sua constituet eum. Ita malus pontifex infra omnia mala demergitur. demergitur ergo in profundum maris, idest in profundum malorum. O miseram mali pontificis sortem, cui sat non est, [illegible] tam graui grauißime premi. sed ultra, in profund[illegible] malorum miserrime torqueri. Quis igitur in regno Ecclesiæ maior esse cupiat?*

Væh mundo à scandalis. *Arbitror, uer[illegible]um hoc ex intimo pectore Dominum hausisse. Sciebat [illegible] plus mala exempla maiorum ualere ad corru[illegible]dum populum, quam ualuerint sacra uerba, sacra C[illegible] & Sanctorum exempla ad eum confirmandum [illegible] potest diabolus his armis, quàm possint sancti [illegible] o quantum corrupit Ieroboam, quantum Arrius, quantum Lutherus, breui hi tempore diruerunt, quæ tam longo antea tempore Sancti ædificarunt. o quam uere Christus clamat. Attendite a falsis prophetis. Dicit in P[illegible].*
Matth. 7 *Aristoteles: Homo est animal imitans: sed [illegible] ita imitatur, quàm cum ei imago proponitur, [illegible] fulgens superioris. Væh igitur mundo a scandalis, idest prauis exemplis Prælatorum. Necesse siquidem est, ut ueniant scandala. Necesse est uidelicet, si Dominus communem naturæ cursum seruare uoluerit: si arbitrij nostri libertatem non frænat: si eligendorum, & eligentium ad Prælationes ambitionem non amputat. Necesse est igitur scandala uenire. Tanta est mundi, in quo sumus, cor*

rupno, tanta est rationis, quae nos regit, caecitas, tanta est
Vicariorum Christi obliuio, & socordia. Sed uah homi
ni Praelato, per quem scandalum uenit. Vt enim Pau-
lo, & Augustino, & alijs doctoribus continua crescit
in caelo gloria ex his, qui per eorum scripta proficiunt:
ita & Mahumeto, Luthero, Arrio continua crescet in
inferno poena ex his, qui per eorum exempla peruertū
tur. Quocirca Christiani gregis pastores, si pro naturae
imbecillitate peccandum uobis usquam erit, peccate, sed Psalm. 4
occulte. Irascimini, sed in cubilibus uestris. Egessit Saul 1. Reg. 24 Genes. 19
stercora sua, sed in specu. Peccauit Adam, sed latuit. Ine Genes. 9
briatus est Loth, sed in spelunca. Nudatus est Noe, sed Ioann. 11 Genes. 18
in tabernaculo suo. Ne igitur uobis sit frons meretricis, Genes. 19
ut nolitis erubescere. Mortuum Lazarum sub lapide se
pelite, ne foeteat. Quod, si foetor uester ad caelum ascen-
derit, expectate eum ignem, & sulphuream pluuiam,
quam Sodomae pro meritis passi sunt.

Sed, si (ut usu uenire uidemus) miser Praelatus scan-
dalo est gregi suo, admonet Dominus gregem, ut, etiam
si Praelatus sit nobis uice pedis, manus, & oculi, eum a-
bijciamus. Solent enim diuites Praelati opibus Ecclesiae
manus esse, et pedes his, qui ad peccandum pertrahe-
re concupiscunt. Interim his uerbis Dominus Praelatū
officij sui admonet, ut oculus, manus, pesq; suo sit gre-
gi. Id, quod de se testatus est Iob, dicens: Oculus fui cae- 2. Iob 9
co, pes claudo.

Quinto. Videte ne contemnatis unum ex his:
Angeli enim eorum in coelis semper uident faciē
Patris. Haec est [illegible], qua [illegible] bus
fugiunt, [illegible], admonentur attente, ne

paruulos contemnant. Rationē addit Dominus: quia pu‑
silli custodiuntur ab Angelis. qui sunt in cœlis, quiq; ui
dent faciē Patris. Vbi singula expēde: Angeli sunt nostri
custodes. Quo uero Angeli sunt, toti naturæ corporali
Iob. 41 sunt superiores: toto sunt mundo maiores. Si.n. non est po
testas super terrā, quæ diabolo cōparetur: quid arbitra‑
ris de Angelorū potestate? Vide quantus sit Angelus: ip
se est, qui cœlestem machinam sufficit per secula rotare.

Addit Dominus hos Angelos esse in cœlis: ut, si sum
ma dignitas est, Angelum esse, ex sua natura: maior cō
cilietur ex loco, ubi sunt: quanto enim cœlum, quàm ter
ra dignius est, tanto dignior est, qui habitat in cœlo,
Matth. 11 quàm omnes principes terræ. Nec enim immerito: ma‑
ior est, qui minor est in regno cœlorum, quàm qui ma‑
ior est inter natos mulierum. quid enim tam pulchrum
in terra est, quod uni stellæ cœli comparare queat?

Addit tertio: Semper uident faciem Patris. Vbi
scito: tantam esse dignitatem faciem Patris uidere: ut, si
formica eam uideret, (si posset) multo esset maior, quàm
omnes Angeli, si eam non uiderent. Nulla est uel in ter‑
ra, uel in cœlo dignitas, quæ huic æquari possit. o Igi‑
tur Prælati: uidete ne contēnatis eos, quos summæ digni‑
tatis, ex natura, ex cœlo, ex gloria, custodes seruant, & fo
uent. Si uos auro fulgetis & opibus, multo splendidio‑
Hebr. 1 res paruuli habent Episcopos, & Prælatos, non Præla‑
tos modo, sed custodes, pædagogos, & ministros.

Quòd si tantorum custodū fulgor non perstringit
oculos uestros: ut pensi apud uos habeantur uestri subie
cti: terreat uos certe, quòd filius hominis, id est, qui to‑
tus dicatus est hominū obsequijs, uenit uestros seruare

abiectos: Reliquit hic Filius hominis, suas 90. oues in deserto: ut hanc ouem uobis commissam, propria negligentia perditã, restitueret. Laborauit quærens, sudauit, itinerauit, tandem morte sua, uitã oui tribuere uoluit.

Gaudetq; plus super oue restaurata, quàm super nonaginta nouem ouibus, id est, super nouem choros Angelorum, qui non peccauerunt. Certe, si ouis perdita est natura humana, quàm Filius Dei reparauit: quis non uidet, magis Deum super ea, quàm super omnibus Angelis gaudere? Siquidem ex ea est Christus caput omnium Angelorum: & ex ea est Virgo, exaltata super choros Angelorum: & ex ea sunt Apostoli, si non maiores omnibus Angelis, certe non multo minores. Lucæ 15 Col. 1

Rursum, quia fideles sunt membra corporis Christi, & sunt, uelut quidam Christus, magis gaudet Deus super eis, quatenus in eis conspicitur Christus, quàm super Angelis, si solum in eis sua nobilis natura spectetur. Video Angelos habere gratiam, & gloriam: sed hãc gratiam, & gloriam à Christo recipiunt: qui est hominum caput & Angelorum. At propter homines Christus homo est. Gaudet igitur Pater super homine, qui origo fuit & ratio, cur fuerit Deus homo Iã, si lætabitur Dominus in operibus suis, magis lætabitur in maiore opere suo. Maximum uero Dei opus fuit homo redemptus. Siquidem uerbo condidit Angelos: sed non nisi suo sanguine reparauit homines. Nũ super humeros suos Pastor tulit Angelos? Num cõsedere eos fecit in cœlestibus? Nũ honorabile est nomen Angelorum coram illo? Ergo sciat Christianus, ijs se oculis a Deo conspici, quibus ab eo conspicitur Christus: & ideo Pater suscipiẽs prodigũ Psalm. 103 Lucæ 15 Ephes. 2 Psalm. 74

filium, ruit in eius amplexus, & oscula, cum ueste stola prima, uitulum saginatum occidit, quae seniori filio non fecerat. Demum magis gaudet Christus in homine, quàm in Angelis: quia in homine potentiam. Sapientiam, patientiam, & cunctas opes suas Christus monstrauit, & copiose effudit, quas non ita manifestarat in Angelis. Cur igitur contemnat Praelatus terrenus, quẽ ita amauit, & honorauit Praelatus aeternus?

Lucę 15

Sed profecto suo exemplo Christus docuit Praelatos nostros, quomodo suas oues pascere debeant. Primum, si, quae errauerit ouis, alijs relictis, eam quaerat: suas interim deserat uoluptates, arripiat laborem, & iter, ut errantem in caulas reducat. Iam apertum est, quàm suas oues habere debeat in numerato, ut errantem statim norit. Ideo enim Dominus dicit. Bonus pastor proprias oues uocat nominatim. quasi dicat, eas omnes de nomine cognoscit. Quo infertur uni Pastori, non infinitas oues esse committendas, ut paucarũ citius possit inire rationem.

Ioann. 10

Tertio dicit Dominus: Si contingat ouem perditam inuenire: quia aliquando continget non inuenire Neq; enim Christo contigit, Iudam inuenire. Neque ipse Iudas uoluit inueniri. Non igitur animum despondeat Pastor sicubi penitus amiserit ouem. requiritur pastor diligẽs quaerẽdo: non requiritur foelix inueniẽdo.

Quarto: Si contigerit ouem inuenire, plus gaudeat Praelatus oue reperta, quàm super ouibus non amissis. Reperta enim est fructus manuum, orationum, & lachrymarum Praelati: reliquae non item.

Quod uero addit: Sic non est uoluntas Patris,

ut pereat unus ex his. *Docet, quis sit scopus Prælati, scilicet ne pereat unius ex sibi commißis, propter quem Deus homo factus est. Cui se dedit in socium, cibū, pretium, præmium.*

Grauißima se hic offerebat difficultas, quomodo Pater neminem uult perire, cum dictum sit: Cuius uult, miseretur, et, quem uult, indurat. Et item: Volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, uasa iræ apta in interitum. Igitur uult perire aliquem, ut in eo suam iram & potentiam ostendat. quomodo ergo dicit: Neminem uult perire? Scio quantum chartarum in hac quæstione insumant Theologi. Sed primum facile dictu esset: sic debere intelligi, Deum neminem uelle perire: sicut Deum uelle omnes saluos facere, & ad agnitionem ueritatis uenire, idest, Deus contulit omnia sacramenta, doctrinam, auxilia, & reliqua necessaria, ut quiuis saluus esse posset, si uelit. Secundo & profundius dicendum est: Deū neminem uelle perire, id est Deum neminem uelle peccare. Peccatum enim est uera perditio animæ nostræ: et hoc est, quod Deus non uult, dicente Dauid: Mane astabo tibi, & uidebo: quia non Deus uolens iniquitatem, tu es. Dicente etiam Ecclesiastico: Nemini mandauit impie agere, et nemini dedit spacium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium, & inutilium. Porro, quia infernus est connexus morti peccati: est enim mors secunda primā comprehendens: ideo nec in infernum perire aliquem uellet Deus. Tertio, & tenerius dicendum erit, Dei primam uoluntatem, & institutionem non esse, ut quispiam moriatur, & pereat.

Roman. 9
Eodem.
1. Timo. 2
Psalm. 5
Ecclesi. 15

Sapient. 1 Sapientia teste, quae dicit: Deus mortem non fecit, nec lae tatur in perditione uiuorum. Impij autem manibus, et uerbis accersierunt illam. Non est igitur pijssimi Domini uoluntas, ut quispiam moriatur, sed, si quis moritur & peccat, cogit Deum, ut praeter suum institutum

Isaiae 28 puniat, eum qui non, nisi infernum, uoluit. Vindicta enim est opus alienum, & peregrinum a Deo.

Si autem peccauerit in te, &c. Graue nimis uidetur praeceptum de correctione fraterna. Sed equidem, qui diligit Deum & proximum (ut par est,) id ut facile aestimabit. Qui enim uere Deum diligit, eius gloriam & regnum extendi desiderat. quocirca, si frater in peccatum lapsus est: totis uiribus è tam profundo pelago extra

Psalm. 131 here contendet. Vt sic regnum minuat diaboli: regnum augeat Dei. Vt sic auferat Satanae sedem, & inueniat locum Domino, & tabernaculum Deo Iacob. Iam, si fratrem uere diligit, eum a peccato, id est, a ueneno, peste, gladio, & morte liberare nõ cessabit. Igitur uires praecepti de fratris correctione in Dei proximiq; amore figũtur. Quòd, si iubemur cibum, potum, uestem proximo indigenti porrigere: quanto potius iubebimur eum a peccato (si possumus) liberare? Liberando enim a peccatis, plane uestimus, cibamus, medemur, & omnia indigenti

1. Cor. 13 praestamus. Certe, si charitas non quaerit, quae sua sunt: facile oblita sui, commoda proximi quaeret. Denum Christus Dei Sapientia, hoc praecipens, non potuit non cordanssime praecipere. In cuius signũ ipse lasus, & offensus, uenit nos correcturus. Imo uero, quotidie nos in nostrae cõsciẽtiae secreto, nostri admonet peccati. Quod, si non corrigimur, permittit secretam culpam in lucem

proferri: uelut afferens testes, ut nos corrigat. Tum ad iudicium confeßionis, & ecclesiæ pertrahit. o utinam ita pertractos, & incorrectos non relinquat, ut ethnicos. Non relinquet tamen pro sua beneficentia.

Sed ad textum. Primo. Si peccauerit in te. Videtur mihi sensus esse: Si peccauerit contra te. ita comprobatur ex Petri interrogatione. Sic enim percunctatus est: Quoties peccabit in me frater, id est, contra me. Cui respondetur: Si peccauerit in te frater, id est, contra te. Comprobatur etiam, ex parabola quam in hanc rem adduxit Dominus: dixerat enim, Si peccauerit contra te frater, corripe: tum Petrus: Quoties peccanti contra me dimittam? Et respondetur ei, Semper. Nam rex seruo, qui contra regem peccauerat remisit. Vides omnia quadrare illi sensui? Et quia seruus peccauit contra regem, non ei soluendo fit ut peccare contra fratrem sit, aut eum dãno afficere, aut debitũ nõ reddere. Ita enim conseruus peccabat in conseruum.

Secundo loco, quæro: quid sit fratrem corripere? Nũ est ei dimittere debitum: & condonare iniuriam? Minime id quidem. Non id præcipit Dominus. Siquidem iure naturæ repetere sua quiuis potest: & sæpe debet. Nemo enim cogitur, cui non uult facere beneficium. 10. q. 2. Can. precarie. Igitur offensus, licet odium ex animo debeat relegare, potest tamen satisfactionem iniuriæ reposcere, etiam coram iudice. Merito igitur Dominus non dixit: Si peccauerit in te frater, cõdona debitum: sed tantum corripe, reprehende, cura, ut a peccato exeat: lucrum animæ eius contende. Et profecto rex non dixit iniquo seruo: Nonne oportuit te condonasse, sed te

misereri? & Paulus dicit Reddite omnibus debita. De- Rom. 13
mum sicut Iudex corripit reum pœna & pater filium
uerbere, ita & offensus offensorem suum suasione.

Tertio, quæro de quo peccato hic mentio est? Respon
detur: de eo esse mentionem, quo qui peccauit, perijt ut,
qui eum eripiat fratrem lucretur. Non est igitur mentio
de peccatis uenialibus: quibus frater non perit: nec qui
eum a peccato auertit lucratur.

Quarto, Nec item est sermo de ijs peccatoribus, qui
labuntur quidem sed ipsi per se surgent: quiq; pereunt,
sed ipsi se sui le lucrabuntur. Quales uiri pij sunt: qui
magna quadam occasione, & magna passione, in cul-
pam ruunt, sed statim dolent: aut bona spes est eos fra le
deliturōs Hi enim non expectant, ut tu uadas ad corri-
piendum sed ipsi se corripiunt: & quæ dicunt, aut fa-
ciunt in cubilibus & cordibus, compunguntur. Psalm. 4

Quinto, porro licet textus expresse loquatur de crimi
nibus in alterum iniuriosis: at planum est loqui de om
nibus. Si enim loquitur de his, ubi minor uidetur ra-
tio proximum corripiēdi, multo magis loquitur, ubi mul
to est potior ratio.

Sexto Iam si proximus meus lapsus est qui ... ha
bet tamen admonitorem: qui super ... nō
adstringetur offensus eum corripere. Si enim ... ens
habet qui sibi succurrat: ... ego ... Ergo,
si offensor meus est monachus, habens Prælatum ... -
dum: nō ego illum admonebo. Idem fuerit si qui ... læ
sit, filius est patris iusti, & probi.

Septimo, Rursus nec peccata publica corripere obli-
gor. Hæc enim inquirere, corrigere, et punire, iudicis est

Vt in cap. qualiter, de accusatione dicitur: Verum est tamen teneri ad correptionē si iudex aloqui dormitat.

O[illegible] Item nec peccata infidelium teneor corripere [illegible] si me no audierint, num dicam Ecclesiæ? A[illegible]d Ecclesia [illegible] infideles potest? Quid enim mihi [illegible] iudicare? 1. Cor. 5

[illegible] nec obligor corripere peccata eorum, de quorum correctione non [illegible] ut peccata eorum, cum [illegible] non sit mihi commersatio. Nec enim illi me [illegible].

D[illegible], Imo si peccatum i[illegible] est senio confectum, [illegible] forsitan corripere non [illegible]. Nec enim [illegible] corripere.

V[illegible]. Demum [illegible] uideo ab autoribus animaduer[illegible] correctionem opus esse eleemosynæ spiritualis [illegible], quæ locum habent in eleemosyna, [illegible] habent enim in correctione, ut excu[illegible].

Q[illegible] quæstio est, quorsum adducuntur testes. Sanctius [illegible] autoritas multorum facilius corrigat delinquentem, eorumq; charitas magis prouocet ad pœnitentiam. Secundo, ut, si neget crimen, quod forsan illi uiderent, illis attestantibus, fateatur. Tertio, quia denunciator repelli debet a Prelato, nisi prius coram testibus, fratrem corripuerit. Ita uidetur dici in cap. licet Heli. de Simonia. Vbi Abbas se defendit, quod prius esset a testib. [illegible] admonendus, quam coram iudice, de peccato [illegible].

Quinta quæstio: quænam sit Ecclesia, cui peccatū per[illegible] dici debet? Et quidem tempore antiquo Eccle-

sta erat congregatio fidelium. Neque enim tunc excommunicatio fiebat, nisi fidelibus congregatis. ut habetur a Paulo dicente: Congregatis uobis cum spiritu meo, &c. Et per tempora multa hic inoleuit usus. At, quia durissimum erat, Ecclesiam totam congregari, placuit per Ecclesiam fieri, quod a Iudice factum esset. Ideo Papa in cap. nouit de Iudicijs, dicit: sibi peccatum Regis Franciæ cognoscendum, ut, qui uicem Ecclesiæ habeat, dum ei præsidet.

1. Cor. 5

Sexta quæstio: An Ecclesia possit peccatorem secretum & peruicacem, sententia excommunicationis ferire, ubi suam correctionem spreuerit? Video enim hoc a quibusdam, in dubium uocari. Sed est planus Pontificis textus. in dicto capit. nouit. de iudicijs. ubi habetur: Ad officium nostrum spectat, de quocunq; peccato mortali corripere quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coercere, Et aperte, id textus Euangelij dicit. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, scilicet per excommunicationem. Si enim ita ligauerit Prælatus ligatum erit in cœlo. Certe ligatum erit: si Prælatus in nomine Christi, non in alio nomine ligauerit Porro nomen Christi comprehendit iustitiam, ueritatem, charitatem, &c. Quod si hoc nomine Ecclesiam non ligauerit, quid mirum, si ligatum non erit in cœlo? Porro memor sum explicasse me locum Euangelij, Quod ligaueris erit ligatum. Et illum etiam: Quæ petierint fiet. ideo ab explicatione supersedeo.

Matth. 18

Iā quærit Petrus: Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? *Respondet Dominus: Septuage-*

gies septies, id est infinities. Certe hominis misericordia Osee 6
est, ut nubes matutina, quae cito finitur: bonitas hominis
tax ea est, sicut et spiritus eius. At, cum factus est Deus
homo; & quando homo redditur, quidam Deus, id est,
quando Spiritus sanctus habitat in homine, sicut miser Psalm. 103
cordia Dei est, ab aeterno, in aeternum, ita misericor-
dia hominis redditur, ab extremo ad extremū: attingit,
enim a fine ad finem fortiter. Sapient. 8

Dices: An non Deus dicit: Super tribus sceleribus Da
masci, & super quartum non conuertam? et ad Ieremiā: Amos 1
Si orauerit Ieremias, Noe, & Daniel, non exaudiam. Ezech. 14
Igitur & homines ad certum numerum dimittent. Re
spondeo, illa dicta fuisse contra non resipiscentes: aut si
contra resipiscentes etiam intelliguntur quantum ad
poenam. Culpam enim poenitentis remittit facile Domi
nus, poenam non item. Quam uero uelit Dominus cul-
pas fratrum a nobis remitti: animumq; nostrum eorum
offensionibus non offendi parabola sequenti docetur.

Ideo assimilatum est regnum coelorum homi
ni regi, &c. Id est, Christo: qui rex & homo est. Pla
ne homo in substantia sua: quia uerbum caro factum
est, sed & humanitatem, & placidos mores, uisum est
Dei Verbum accepisse, cum carnem accepit. Siquidem
quale monstrabatur exterius, tale erat interius. Hic ho-
mo Rex dicitur: prius homo quā rex, quia ipso iure su
sceptae humanitatis, ab omnibus hominibus erat, ut rex,
suscipiendus, licet alioqui quatenus Deus, prius esset
rex, quam homo.

Igitur hic rex, tunc ponit rationem cum seruis suis,
id est, cum Christianis: cū eos ad cōfessionē Sacramēta-

lem adducit. tunc item, cum cor reuocat ad cor, admonens: ubi sint, ubi iaceant prostrati, sale non saliti. Por-
Ezech. 16 *ro, quis licet cum multis ponat rationem, non tamen multos efficaciter conuertit: sed illos duntaxat, quos dat*
Ioann. 6 *sibi Pater (iuxta illud: Omne quod dat mihi Pater, ad*
Eodem. *me ueniet, & illud: Nemo uenit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum, id est, nisi Pater mihi obtulerit eum) ideo dicit:* Cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei homo, &c *Pater igitur offert Filio iu-*
Ioann. 5 *dicandos. Pater enim non iudicat quenquam, siquidem omne iudicium dedit Filio. Ille uero oblatus, debebat decem millia talenta. Vbi admirari hominem libet qui tantus sit, ut ei decem millia Deus tribuat talenta, & ipse decem millia talenta possit insumere, & tam sit stultus, & prodigus, ut illa male consumere soleat.*

Cupis forsan scire, quæ sint hæc tot talenta. Audis dedit Deus homini talēta naturalia: et super naturalia. Naturalia primū accipe. Primo, Dedit se Deus homini: ut ubicunq; uelit homo, Deū habeat cooperatorē, quia sine Dei cooperatione, neque naturalia opera, quis face-
Psalm. 8 *re posset. Secundo, Dedit homini mundum: consti-*
Roman. 8 *tuit enim eum super omnia opera sua, subijciens ea uanitati, propter spem, ut Paulus ait. Tertio, Dedit homini ipsum hominem, scilicet carnem tot organis instructam, animam tot potentijs uigentem, acumen rationis, & arbitrij libertatem. Quarto, Dedit cuius peculiares gratias, & donaria: quibus alijs alij sunt præstantiores. Alij enim canunt: alij pingunt, alij alijs artibus pollent. Quinto, Dedit omnia reliqua bona salutem, honorem, amicos, diuitias. En ubi naturalia talenta.*

Si ad

Si autem super naturalia oculos conuertas, inuenies innumera sed his quinque millibus comprehensa. Primum dedit homini Filium unigenitum: qui factus est nobis, iustitia sanctificatio, redemptio. Secundo, Dedit Ecclesiam, nouum quendam mundum, ubi sunt Sacramenta, sacræ Literæ, sacræ ceremoniæ, sacer Dei cultus, & religio. Tertio, Dedit gratiam: cum qua fidem, spem, charitatem, et reliquas uirtutes infusas. Nouum scilicet hominem interiorem, & multo ditioribus ornamentis exornatum, quam sit hic noster exterior. Quarto, Dedit gratias gratis datas, quibus in uita Christiana alij alijs ministrent, quæ Paulus recensuit Roman. 12. & 1. Corint. 12. & ad Ephes. 4. Demum. Quinto, dat infinitas inspirationes, & spiritualia beneficia: quibus a malo auocetur, ad bonum promoueatur. O uere talenta, & decem talenta, & decem millia talenta: profecto talenta sunt, quibus cælum, Deumq; ipsum mercari liceat profecto talenta sunt, quæ, qui non soluit, nulla pœna, nisi inferno satisfaciet. 1. Cor. 1

Si igitur hæc talenta in cultum Dei insumantur: iam nihil debebit, qui insumit. Siquidem in usus Domini, qui dedit, expenduntur. Sed si (, quæ nostra est infœlicitas) in obsequium diaboli perdantur: certum est nos ea debere Deo, qui exactißimam eorum rationem exiget a nobis. Vt enim est liberalis dando, ita est exactor rationum exigendo.

Sed, cum miser homo debet decem mille talenta: unde obsecro soluet? Quid enim habet, quod non acceperit? Iubet igitur Rex eum uenundari. quod duplicem habet sensum. Vel quod uenundetur homo, cum Deo illu 1. Cor. 4

ſtrante cognoſcit ſe uenundatum eſſe, uel quod tunc ue
nundatur, cum datur in reprobū ſenſum: in efficaciam
Roman. 1 erroris, & in quandam uelut impotentiam ſurgendi a
2. Theſſ. 2 peccato. Nam & Paulus dicit: Ergo carnalis ſum, ue-
Roman. 7 nundatus ſub peccatum.

Iam diſcrimen iuſtorū & impiorum agnoſce. Iuſto-
rum animæ, ſponſæ & uxores Dei ſunt. Et ideo quic-
quid faciunt, quoſque filios operum pariunt: Deo ſpon-
Geneſ. 21 ſo, & non ſibi pariunt. Nam Sara, & reliquæ antiquæ
matronæ, uiris ſuis dicebantur peperiſſe, non ſibi. Et
2. Cor. 4 Paulus ait. Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, ut, qui
uiuunt, iam nō ſibi uiuant: ſed ei, qui pro ipſis mortuus
eſt. Iuſti ergo non ſibi pariunt, non ſecum nubunt. At
iniuſti ſecum nupſerunt, ſuā habēt uxorem, ſuos filios,
non Dei. Ideo a Deo omnia uendi iubentur.

Procidens uero ſeruus ille. Sane non potuiſſet
1. Cor. 12 procidere, niſi a Deo Patre, Chriſto eſſet oblatus. Si enim
nemo dicit I E S V S, niſi in Spiritu ſancto, quomodo
procidet coram I E S V, niſi in Spiritu ſancto? Igitur
cum quis a Spiritu illuminatur: ut ſua debita cognoſcat,
o quam ſe uere deijcit? o quam procidit? Stare non uult:
quia cor contritum, & confractum habet. & factus
Iob 7 ſibi metipſi grauis, ad pedes Chriſti cadit. Ille enim ſpi-
ritus, qui crimina demonſtrauit, ad Chriſtum pro reme
dio uolare praecepit: Imo & orare docuit in hæc uerba:
Pſalm. 70 Patientiam habe in me. Et quidē Chriſtus ipſe eſt pa
tiētia, miſericordia et benignitas: at peccator rogat; Do-
mine, qui in te patientia es, patientia ſis in me. Quid
enim prodeſt, ſi patientia ſis in te, & iuſtitia in me?

Porro mirum eſt, quam audacter, confidenterq́; di-

uat: Omnia reddam tibi. *Vnde tibi pauper, decem millia talenta? Si te tuaq; uendas nihil es, uermis es, homo nõ es. & si peccatum es, nihil es: unde igitur tibi tanta* Psalm. 21
soluẽdi fiducia? Sed profecto eleganter ipse dicit, Patientiam habe in me, reddam omnia tibi: *quia ex inimico sibi Deum amicum facere cœpit, reddere ei etiam omnia cœpit.* Patientiam igitur habe in me. *gratiam in unam apud te: & in cœpi omnia tibi reddere. Si enim amicus mihi fueris, quid non acceptabis in pretium de bitorum? Calicem aquæ frigidæ, pro magna solutione recipies. Vt enim tibi impatienti, & inimico, nihil quãuis grande accipitur in pretium: ita patienti, & amico quiduis (etiam paruum) in satisfactionem acceptatur.* Marc. 9

Secundo, etiam eleganter dicit: Patientiam habe, & reddam omnia: *quia, si homo se Deo reddit, omnia fere reddidisse uidebitur. Si enim homini subiecit Deus omnia: cum se homo Deo subijcit: an non & omnia Deo subiecisse iudicabitur: Sapienter Deus ab homine petit, cũ dicit: Fili, præbe mihi cor tuum: hoc enim si præbeas, cuncta præbuisse uideberis.* Psalm. 8 Prouer. 23

Tertio, illo audaci uerbo docuit, quo animo esse debeat in Deum homo pœnitẽs. Videlicet, uir, uere pœnitens, uereq; proponens male actam uitam corrigere, decernit in pectore suo, quicquid edat, bibat, dormiat, uigilet, omnia in gloriam Christi facere: imo decernit, seipsum castigare, punire & in hostiam sanctam, & rationabile obsequium, se Deo sacrificare. Id uero est, omnia reddam tibi. 1. Cor. 10 Roman. 12

Quarto, adeo confidenter promittit iste satisfactio-

ergo erit hinc egredi malum? Sicut enim totum damnũ damnatorum est, mitti foras, ut palmes: ita tota fœlicitas sanctorum est, intrare in gaudium Dei. Is igitur, qui Deum obliuiscitur, egreditur a Domino. Ioann. 15 Matth. 24

Egressus uero suffocabat conseruũ. o spectaculũ triste. Cur proximus proximũ suffocat, et torquet? Carnem torques tuam, Seruum, amicum, & filium Dei, Christum Domini, Prophetam, sacerdotem, regem. Sumus enim regale sacerdotium: & quidam Christi, ac ideo Sacerdotes & reges, sumptis his æ nominibus, aliquanto fusius, quam uulgus accipiat. Exod. 19

Tunc conserui contristati sunt ualde. Argumentum enim plene Christiani est flere cum flentibus, & sicut culpa Sodomorum, clamor fuit coram Deo: ita & gemitus piorum, cum pios uident ita torqueri, clamor est coram Deo. Roman: 12 Genes. 18

Tunc uocat Dominus seruum, & dicit: Serue nequam. Vocat scilicet, quia in trono suæ iustitiæ, is qui fratrem torquet, ut nequam uocatur, & damnatur: id uero est uocari. Licet fieri etiam possit, ut intus in corde mali serui, per intimam inspirationem, Deus ita peccantem nominet.

At, qui statim dubium non spernendum occurrit: cur uocatur is seruus nequam: qui bona sua repetit? Siquidem nequam non est, qui iure suo utitur. Nec eo priuatur, licet eam gratiam a suo hæro receperit? Ad hoc responsio est: primum, seruum hunc peccasse mortaliter, quia eum seruum suffocabat. Si enim conuicium dicere mortale est, quid erit, tantam uiolentiam inferre? Matth. 5

Secundo, peccauit mortaliter, conseruũ propria auto

rilitr, trahens in carcerem. Id enim officium Iudicis est, non cuiusplā priuati. Vide Siluestrū, uerbo: Carcer.

Tertio peccauit mortaliter, exigens ab eo, qui soluere non poterat, qui tamen soluere cupiebat, quia grauissime indigenti dare, non auferre iubemur.

Quarto, peccauit: quia non est conserui misertus. quae est germana ratio textus. Recte enim Ioannes, Qui uiderit fratrem necesse habere, et clauserit uiscera sua ab eo: quomodo charitas est in eo? Fateor, diligere proximū, praeceptum esse affirmatiuum. Sed ideo obligat in loco et tempore. Locus uero diligendi, ex hoc textu euidenter colligitur, is esse: cum frater debet, & eget, & patientiam petit. O, si haec non surdis auribus audiremus. Res enim erat omni dignißima consideratione.

1.Ioann.3

Quinto, peccauit ex ingratitudine. Seruus enim, sciēs uoluntatem Domini, & non faciens plagis uapulabit multis. Ergo recepisse summa beneficia a Domino, fratrum amorem summe cupiente & iubente, & torquere fratrem tam exigui aeris debitorem: id mortale Domino uisum est: & ideo iubetur traditoribus. quod, quale sit, inde colligas, si intellexeris, quale fuerit intrare in gaudium Domini.

Luce 12

Matth. 24

Traditur uero tortoribus donec soluat etiam nouissimum quadrantem. Cuius uerbi difficillima est explicatio. quomodo enim Deus peccata semel remissa, iterum repetat? Sed hoc, interim accipe. Cum quis summa beneficia, post summa debita, & peccata recepit a Domino: si iterum offendit in scelere grandi, hoc peccatum ex ingratitudine, fit grauißimum, adeo ut grauitatem praecedentium delictorum, aut superet, aut aequet;

& ita debitor huius peccati, dicitur debitor totius debiti praecedentis, quia hoc debitum tantum est, quantum erat antiquum, & hac ratione, antiquum in nouo uidetur reuiuiscere. Quare, o uiri pij, quibus Dominus multa peccata donauit cauete rursum Deum offendere, caute, ne iniuriam proximo faciatis, scientes eam iniuriam tantum ualere, quantū priora peccata ualuerāt.

Quod si, Lector, nosse cupis, quantum nostra monete sint decem millia talenta, scito ex Budeo, &, probatis autoribus, ualere sexagies centena millia aureorum, id est, sex milliones aureorum. Denarius uero uidetur nummus, qui esset sufficiens laboris diurni stipendium. Diciturq́; , in monasterio Guadalupes is denarius esse, quem Christus dixit, esse Cesari redendum. Is uero appensus, 42. nummos areos (quos Marauedis uocant) ualere assueratur.

CAPVT XIX.

Et factum est, cum consummasset, &c.

Ex uetus nuptias iubebat, & pijs operibus diuitias, in præmium pollicebatur. Volens igitur Dominus uirginitatem & paupertatem instituere: & ita finem legi Iudæorum imponere: ad fines Iudææ accessit. Et, qui summo consilio ad fines Iudææ uenit, eodem Pharisæos ad interrogandum prouocat: & profectò Pharisæorum interrogatio summa fuit: nam tam cuncti fere coniugati, quibus cum uxoribus non bene conuenit, percontantur. Et, ut summa fuit interrogatio: ita ei nequibat respondere, nisi summus. Quis enim alius hominium petulantem libidinem, (Moysi, imo Dei, autoritate) suffultam, potuisset cohibere?

Quæstio igitur est: An uir, quauis de causa, uxorem relinquere possit? Hic mirari non desino miseriam nostram. Non dabatur in lege facultas uxori, uirum repudiandi, soli uiro dabatur. Cur ergo nostra anima facultatem sibi arrogat, Deum uirum suum repudiandi? Idque quauis, uel leuissima causa? o libertatem, eo nomine indignissimam? Quid inuenerunt, inquit, patres uestri in me iniquitatis, quòd recesserint a me? Et Pilatus nō inuenit causam, cur Synagoga repudiet Christum. Anima mea, dum unus est cum uiro tuo spiritus, diues es, fœlix es: omnia enim uiri tui bona, tua sunt: quæ te igitur repudij libido exagitat? Num meliori nu-

Iere. 2

Ioan. 18

bet? Num diabolus Deo melior est? Vir tuus nunquam deferet te, excepta fornicationis causa, nisi te prostituas, nisi te, ut meretrix prosternas. Nam qui auarus est, for nicatur cum idolorum numis qui gulosus, & libidinosus cum uenere, &c. Quod, si olim non licebat repudianti repudiatam repetere: nunc uero Deus tuus te in uitat: ut, licet repudiaueris eum, conuertaris, & ipse te recipiet. Ierem. 3 Ierem. 3

Iam scrupulosos conuenio, & eos qui se a Deo dimissos queruntur. Cur, o uiri, creditis, Deum uos repudiasse? si crimen mortale non admisistis, nō dimisit uos Dominus. Quis, inquit Dominus, est liber hic repudij, quo dimisi matrē uestram? Aut quis est creditor meus, cui uēdidi uos? Ecce in iniquitatibus uestris uēditi estis, & in sceleribus uestris dimisi matrem uestram. Ergo ubi scelus non est, repudium non est. Isaię 50

Sed redeamus ad nostra: Qui fecit hominē ab initio, masculum, & fœminam creauit eos. *Taceat ergo Aristoteles, qui mundi negat initium. Taceat & inter Theologos Gabriel, qui creaturas facere negat. Si creaturæ non agunt, quorsum masculus fieret, & fœmina? Igitur Deus, qui utrunque sexum in animalibus fecerat imo & in plantis connubia instituerat, (habent enim & palmæ, & rursum ficus sexum suum) imo & in elementis connubia meditatus fuerat: (est enim inter cœlum, & terram maris, & fœminæ coniūctio) idem in hominibus, quātumuis ad Dei imaginem factis, esse mandauit. Elegāter Ireneus: Christus ex terra Virgine: sicut Adam ex terra Virgine. Nondū enim pluerat cœlum in terram, cum Adam factus est,*

Et dixit Deus, Propter hoc relinquet homo.

2. Cor. 9 *Inter bruta noluit Deus connubia esse indiuisa Non enim Deo tanta est cura de bobus: at homines in diuisibili nexu connexuit. Ad quod uerba adduxit, & signa. Primum, relinquere iußit patrem, quasi diceret: Tam indiuidue sibi herebũt coniuges, ut etiam causa patris, aut matris non separentur. Secundo: Erunt, inquit,* in

Genes. 2 carne una. *Certum, siquidem est, carnẽ Eua fuisse carnem Ada, ex quo illa ædificata est. Vna igitur est caro uiri, & fœminæ. ergo inseparabiles sunt, ut caro a se non separatur. Quasi diceret Dominus Ada: Si cupis nosse, cur ex te Euam ædificarim, causam accipe: Vt tã inseparabiliter ei hæreas quàm hæres carni tuæ: Quod ut in Adã factum est, ita in omnibus coniugibus Deus intelligi uoluit. Ideo addit:* Quos Deus ita coniũxit,

Eodem. homo non separet.

Patet ex dictis, cur uir, & fœmina sunt duo in carne una, nõ perinde uero bruta, quia ex carne uiri facta est Eua, nõ ita ex carne bruti masculi fit fœmina bruta.

1. Cor. 6 *Patet secundo, sensus Apostoli dicentis: Omne peccatum extra corpus est: sed qui hæret meretrici, in suum corpus peccat. Sensus enim est: Qui hæret meretrici, dat ei carnem suam. Caro enim uiri, caro meretricis fit. Cũ igitur meretrix abutitur corpore suo, perinde est, ac si abuteretur corpore uiri. Igitur qui hæret meretrici, corpus suum exponit, constuprandum ab ijs, a quibus meretrix polluitur.*

Patet tertio, sensus Apostoli dicentis: Vir non habet

1. Cor. 7 *potestatem sui corporis. Siquidem corpus suum fecit corpus uxoris suæ. Caro enim utriusque neutrius est.*

Patet quarto: Cur sacramentum matrimonij magnum sit: sed maxime in Christo, et Ecclesia, quae de late re Christi sumpta est. Et uere facta una caro cum illo, & ita Christi opes, & merita nostra sunt: & ideo, eo moriente, mortui sumus: eo uero surgente, ascendente, et in caelis sedente, surreximus, ascendimus, consedemus, etc. ut Leo dixit. Ephes. 5 Ephes. 5 Epist. ult. Decretal. & Caius. Epist. Decretali.

Ad duritiam cordis uestri. Erant Iudaei durae ceruicis, habebant cor lapideum, & lex uetus non habebat oleum gratiae, sufficiens illam duritiã emollire. Ideo Iudaeorũ corda non uinciebantur, neq; haerebant uiri uxoribus suis inseparabiliter. At, quia per legem nouam ablatum est cor lapideum, & datũ est cor carneum: & simul data est charitas, quae est uinculum pacis: faciens multos esse unum cor, et unam animam, ideo in lege ueteri libellus repudij permissus in noua reuocatur. Exod. 33 Ezech. 11 Ephes. 4

Iam, sicut in lege noua Deus iungitur anima per baptismum, ut nunquã sit eam dimissurus, quo ad uinculum, (character enim baptismalis uinculum est) licet peccantem animam dimittat, quo ad thorum: (nec enim in uno lecto quiescit Dominus cũ anima peccante mortaliter) ita uir fornicariam dimittere potest, quo ad thorum: non uero quo ad uinculum.

Nota etiam, in lege ueteri fornicationem habitam, ut peccatum: eius enim causa dimittebatur uxor, & lapidabatur. Dixi de hac re supra cap. 5.

Non omnes suscipiunt hoc uerbum. Nota, quosdam suscipere uerbum castitatis, quosdam sine culpa nõ suscipere. Suscipiunt ij, qui animum ad castimoniam propensũ in se sentiũt, qui ad continentiã accẽduntur, Quibus datur uerbũ castitatis.

incitantur, uocantur. Qui uero non ita feruent, his non est datum.

Qui possūt uerbum illud capere — Item ex his, qui ad castitatem inclinantur, alij possunt capere, alij non item: capiunt illi, qui natura sunt moderatiore, uel qui exercitio mor[illegible] ardores libidinis temperarunt. Qui uero corpore sunt ad libidinem irritatiore, uel ex diuino usu, aestus carnis uix ferunt: ijs dicitur, melius est nubere, quàm uri.

Qui capiāt — Demum: ex his, qui ad castitatem uocantur, & natura sunt tepidiore, alij capiunt uerbum continentiae, scilicet qui uocanti Deo obediunt. Non capiunt uero, qui uidentes se a Deo non obligari, (licet ab eo uocentur ad castimoniam) a uocatione declinant. Dicit ergo Dominus: quibus datum est donum amoris erga castitatem, et possunt eam capere, (quia natura, uel exercitio munus libidine feruēt) suadeo, ut capiant: adero praesens agonibus, iuuabo flaccescentes, coronabo triumphantes, ipsi inuenient pacem, uitam meliorem, & regno Dei aptiorem. Id dicit Dominus: uultis uiuere faelices? declinare molestias, uouete continentiam. At uos (cū turpibus loquor) o clerici, o monachi, o moniales, cur uouistis continentiam, si forsan uobis datum non erat, nec capere poteratis?

Deuter. 7
Psalm. 127
Aduerte, quàm Christus legem ueterem eneruet? In ea dicebatur: Maledictus sterilis, & uxor tua, sicut uitis, abundans, & filij, merces, fructus uentris. At nunc contra, Virginitas asseritur donum Dei, cui debetur regnum coelorū in praemium. Qui potest capere, capiat. Id enim melius est.

Tunc oblati sunt ei paruuli. Offerebant Iudaei

paruulos Domino, qui tangebat eos, & orabat pro eis.
En, ubi tota nostra salus est. Primum, si (Christiane) itu-
rus es in cœlum, offeras te Deo, necesse est. Christus sa-
cerdos est, & hostia, qui se Deo obtulit in Cruce. Nos e- Hebr. 9
tiam ideo sacerdotium regale sumus, ut nosmet Deo offe 1. Petri 2
ramus in nostra Cruce. Et quidē animæ Deo oblatæ uir
gines illæ sunt, quæ regi offeruntur, ut habetur in Psal. Psalm. 44
Libet admonere eos, qui uitæ se dicant perfectiori. Si
perfectus esse uis, te totum Deo offer, nihil in te tuū ma-
neat, quod in te tuum esse uis, hoc te molestat, affligit, in
quietat. Exhibete igitur corpora uestra, & totos uos, ho
stiam sanctam, placentem Deo.

Porro infantium est natiua imbecillitas, ignorantia,
metus. O, si scires, Christiane, quàm sis infirmus, igna- Roman. 12
rus, inermis, te Deo offerres, ut paruulus, quo Dominus
te doceret, armaret, roboraret. Vbi uero te Domino obtu
leris, optandum est, ut ille te tangat. Vita carbonum est,
si tangantur ab igne. Salus infirmi, si penetretur a me-
dicina. Vita mortui, si tangatur a uita. Salus pueri fuit 4. Reg. 4
tangi ab Elisæo. Salus leprosi tangi ab aquis Iordanis. 4. Reg. 5
Salus ergo, & uita nostra est, tangi a potentia Christi. Cantic. 5
Ad cuius tactum uēter sponsæ tremuit. Ad cuius tactum Matth. 9
sanguinaria mulier sanatur. Ideo enim, nisi manduce- Ioann. 6
mus panem, uitam, medicinam, non habebimus uitam.

At non est satis semel a Christi manu tangi, nisi et ipse
fundat preces pro nobis: tanta est perpetua miseria no-
stra, ut indigeat continue adiuuari a continua oratio-
ne diuina: tam est nihil, nostrum nihil, ut perpetuo ruat
in nihil, nisi prohibeatur ab orationibus Christi. Nisi e-
nim Dominus custodierit nostrā ciuitatem, frustra ui-

*gilat, qui custodit eam. Igitur nostra miseris magno in-
diget adiutorio, nostra causa magnum requirit aduoca-
tum, qui non meritis adeo causæ nostræ, quàm meritis,
& precibus suis, ius nobis afferet uictoriæ.*

Discipuli autem increpabant eos. *Quis non stu-
peat, uidens discipulos Christi impedire pueros, ne ue-
niant ad Christum? Si diabolus, caro, & mundus ue-
tuissent, non mirarer: sed quod discipuli Christi partes
agant diaboli, auertentes pueros a Christo, quis non do-
leat? Spiritus Christi congregat pullos sub alas Christi.*
Matth. 23 *Clamat, Si quis est paruulus, ueniat ad me. & Domi-*
Prouer. 9 *nus, Venite ad me: at discipuli uetant, & uetant paruu-
los, qui magis Christi egent ope. Re uera ita est, maiores
quidam nostri, qui totis uiribus erant annisuri paruu-
los ad Christum adferre, hi eos auertunt a Christo. Si e-
nim ipsi ad opes, honores, & delitias inhiant, ad eas e-
tiam paruulos inhiare docent: igitur plane eos auertunt
a Christo. Non audeo dicere, multos eorum ferre non pos-
se, quod paruuli frequenter ad orationem, ad confessio-
nem, ad communionem accedant. An non uides discipu-
los, qui paruulos a Christi auocent accessu. Hi audiant
Christum dicentem:* Sinite paruulos: *nolite prohibere*
Ioann. 17 *eos accedere ad me. Pro his mori uolo, pro his me ipsum
sanctifico: his ius regni cœlestis tribuo. Sinite eos ueni-
re ad me. Vt enim ipsi nullo, nisi me, delectantur: ita*
Luce 15 *et ego uehementer illorum delector amplexu, in eorum
oscula ruo, &c. Quàm uero securus est, qui inter am-
plexus Christi est? Quàm timebit leo, & ursus, & lu-
pus ab eo, qui Christi amplexibus gaudet? quàm uero
dulcis est amicitia, ubi ad tã intimos uenitur amplexus?*

Quam est Christus, tener amicus, qui etiam cum seruis ad amplexus, et oscula uenit? An non hi amplexus quaedam sunt coelestis beatitudinis imagines? An non prius cor dat, qui etiam amplexus dat? An non dabit reliqua, qui non ficte dat amplexus, & oscula?

Quod uero addit: Talium est regnum coelorum. Duo indicat. Primum, quod etiam pueri, si modo tangantur a Christo (quod in baptismo fit) ius habent in regnū coelorum. Tactus enim Christi sat est regnum dare his, qui non obstacula ponunt. Alterum est: Id solum (quod capax quis sit regni) satis esse debet Christianis, ut ametur, diligatur, nō prohibeatur. Non enim aliud dicit Dominus, quam Sinite, ne sitis molesti his, qui sunt mei regni capaces. Sufficit uobis, quod ijs erit dandum regnum. Qui enim regnaturus est, amandus est, prohibendus nō est. Solemus enim eos mirari, honore, & reuerentia afficere, de quibus dicitur, quod sint in terra regnaturi. Quid igitur, si regnabunt in coelo?

Et ecce unus accedens. A seculo non erat audita faelicitas, & perfectio hominis: qualis in praesentia a Christo docetur. Philosophi docuerant, faelicitatem esse, uel indolentiam, uel cognitionem causarum, uel uirtutum humanarum assequutionem. Sed quis audierat, perfectionem esse quandam animae cum Deo unionem: ut nihil, nisi Deum, amare, uel intelligere contendas: ut in hoc unico pelago nates. hunc cibum solum edas: huius causa omnia reliqua uendens, contemnens, & fugiens. Huius perfectionis docendae gratia, Dominus aduocat adolescentem probissimum, integerrimum, dignū, quem (ut Marcus dicit) Dominus diligeret, & talem, Marc. 10

cui (ut Dominus testatur) nihil deesset ad perfectionē, nisi uendere omnia: adeo ab omni erat culpa liber. Non igitur potest ratione doceri, adolescentem hunc fuisse dolosum: alioqui multa illi deessent ad perfectionem, & non unum solum.

Ergo, cum Dominus decreuisset docere, quaenam sit hominis in hac uita perfectio: adduxit adolescentem omnibus bonum modis: Cui tamen perfectio sola deesset, quam illum Dominus doceret.

Inquit ergo adolescens. Magister bone, quid faciendo, uitam aeternam possidebo? Vbi primum aduerte: adolescentem diuitem, principem, quē inter diuitias, delitias, honores non alia tangat cura nisi coeli, & uitae beatae. Profecto sat hoc est uiri probi signum. condemnat tamen nos Christianos, senes, & Deo dicatos, quos non haec tangit sollicitudo. Secundo aduerte & mirare, cur non haec nos tangit maxima cura, quid facientes uitā assequamur? Vita haec nostra fugax: sed ex hac uita pendet aeterna: cur igitur non uehementer illa cura nos angit? Docuit ergo adolescens, primum quaerere
Matth. 6 regnum Dei, & iustitiam eius. Docuit primum exhibere membra nostra arma iustitiae in sanctificationem.
Roman. 6
1. Cor. 7 Docuit ita habere terrena, ac si nō ea possideremus. Qui enim inter diuitias anxius est de uita aeterna, ita eas habet, ac si non haberet.

Adolescenti respondet Dominus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi Deus. En insinuatur uitae Christianae perfectio. Sensus enim est: o adolescens, delectaris in hoc exteriori, quod tibi demōstro, quodq; tibi uidetur amabile, & gratiosum? Age, si uis perfectus esse,

esse, nihil istorum bonum & amabile, dignumq́ue, quod oculos distineat tuos, uideri tibi debet. Sursum corda. In solo Deo iocunditas tua, amor tuus statuendus a te est: reliqua auocamenta ab hac fœlicitate, longe sunt relinquenda. Igitur, si uis de perfectione doceri, en breue uerbum. Solum Deum æstima, ut bonum illud, dignũ, quod a te unice ametur: cætera reijce. Si uero de cõmuni uita rogas, quid agendum, ut liceat in cœlum ingredi, Serua mandata. Et quidẽ omnia mandata sunt necessario seruanda. Sed maxime exigitur a te, ut serues mandata de proximi dilectione.

Nota primum: Serua mandata, quia mandata sunt. Hac enim ratione, ex amore seruabis. Nota secundo, concessum Theologis esse, neminem ex puris naturalibus sine gratia Dei, uniuersa posse adimplere mandata. & quia mandatum de dilectione proximi uniuersam legem impleuit, fit, ut sine gratia nemo possit diligere proximum, ut debet. Recte ergo dicit Dominus: Si uis uitam, serua mandata, proximum spectantia. Nota tertio ordinem præceptorum. Cœpit enim Dominus a facilioribus. Non occides, inquit. Id uero a natura uidetur insitum, nullius sanguinem fundere: aliquanto difficilius est a pulchra alterius uxore temperare, & difficilius ab eius rebus abstinere: maxime cum sunt exposita furto. Porro difficillimum est os moderari, ne malum de proximis dicat. Penitus uero grauissimum est, etiam cor a concupiscentia retrahere.

His mandatis respondit Iuuenis. Hæc omnia custodiui a iuuentute mea. O fœlicem adolescentẽ, cui tan ta contigerat gloria, ut iugum Domini portauerit

Tren. 3 ab adolescentia sua, qui præter communem adolescentium uiam non corruisset pronus ad malum, ab adolescentia.
Genes. 8
Iob. 27 Qui cum Iob gloriari posset, quòd eum nó reprehenderit cor suum in uita sua.
Tobiæ 3 Et cum Anna, quòd mundum seruarit animam suam, ab omni concupiscentia.
Tobiæ 1 Et cum Tobia, quòd ab infantia timuerit Deum, & abstinuerit ab omni peccato.

Agnosco fiduciam uiri immaculati, cum dicit: Hæc
Math. 19 omnia custodiui. Vt enim fidenter Petrus dixit: Ecce nos reliquimus omnia, ita confidenter adolescens Hæc omnia seruaui. hanc fiduciam sanctitas animæ facit. Discant igitur Christiani adolescentes, ex Iudæo adolescente cor suum a rebus caducis frænare: pudeatq; Christianum non facere, quod Iudæus tam fœliciter se efficisse comprobatur. Discant etiam parentes & pædagogi, sibi demandatos iuuenes sancte nutrire. ut cum hoc adolescente dicere possint: Hæc omnia custodiui a iuuentute mea. Et licet sæpe expugnauerint me a iu-
Psalm. 128 uentute mea: etenim non potuerunt mihi.

Intelligis ergo, Lector, cur Dominus trahere conabatur adolescentem ad Christianam perfectionem: certe, quia, quem ab ineunte ætate amauerat, custodierat, & gratiam dederat, ut mandata custodiret nunc gratiæ perfectione ornaret, & illustraret. Intelligis etiam, quam amet Dominus eos, qui sua mandata custodiunt: amauit enim etiam signis exterioribus adolescentem
Marci 10 hunc, ut testatur Marcus.

Ex quo intelligere licet, quantum doleat de mandatorum uiolatione. Certe tangitur dolore cordis intrinse-
Genes. 6 cus: doleret enim si posset.

Respondet ergo Dominus adolescenti: Si uis perfectus esse, uade, uende omnia, da pauperibus, & ueni et sequaris me. Vehementer admiror, quàm gra- uenius Dominus adolescenti praecipiat. Grande opus mandatum est Abrahae: ut Isaac, quem unice diligebat, Genes. 22 suis manibus sacrificaret. An non multi tenerius amant opes, quam filios? Quid si adolescens hic unice amabat diuitias suas? at iubetur ipse ire, manibus suis uendere: manibus suis dare pauperibus: quasi dicat, manibus suis filiũ iugulare, Domine, quid adolescentem tanto periculo obijcis? ut, scilicet, ipse uẽdat, et distribuat? Tu discipulo redire uolenti, dicis: sine mortuos. Alteri uero, item redire ad suos uolenti, inquis, nemo, respiciens retro, idoneus est mihi. Cur ergo hunc ad sua redire iubes?

Arbitror ego his uerbis Dominum indicasse, quàm uoluntarie, quàm libenter, quàm meditato, quam prudenter: qui uult esse perfectus, uiam perfectionis debeat ingredi. Certe, ut ipsemet uadat, ut ipsemet sua uendat, ipse distribuat. Locum ergo, & tempus habeat cuncta expendendi, & considerandi. Et ubi intellexerit, quàm Psalm. 72 sit bonum, haerere Deo, eumq; sequi, tunc uendat, distribuat, & sequatur Dominum, sciens nunquam relinquendum a Domino, qui, ut sequeretur Dominum, se & sua reliquit.

Sed spectatissime considera, qui perfectus esse uoles, quòd tenerius ames, id iubeberis relinquere. Iubetur occidere Isaacum senex: iubetur relinquere omnia iuuenis. Genes. 22 Igitur iubentur amittere, quod magis amant, ut corde ab eo amore uacuato, foelici commutatione, Deus impleat cor, & foelix sis in eo, qui est uera foelicitas.

Demum considera, cur adolescens non iubetur relinquere delicias, parentes, honores? Sed, Vade uāde. *Equidem ego lex iudico: qui diues est, putat se nullius egere: imo nec Dei opem requirit. Credit enim latenter, Deum quendam se esse. Nec enim immerito sensu quodam altiori Paulus dixit, auaritiam esse idolorum seruitutem. Sibi enim diues, quasi idolo seruit, & seruire alios uult. Merito igitur uolens deitas uera, in cor diuitis intrare: idola & falsam deitatem prius diruit, & destruit.*

Ephes. 5

Igitur, audito Domino, recedit iuuenis tristis. Quia re uera nulla uera tristitia est, nisi a Deo recedere. Qui non recedit a Deo, non habet, cur tristetur. Imo, si in te nō recedentem a Deo, irruant tristitiarum agmina, dic: Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Et Dominus protector uitæ meæ, a quo trepidabo? &, Si ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quia tu mecum es. &, Non sum confusus te pastorem sequens. At, qui recedit a Domino, cum ab omni bono discedat, uere iustam tristitiæ causam habet.

Iob 17
Psalm. 29
Psalm. 22
Isaiæ 50

Igitur, abscedente iuuene, Dominus ait: Diues diffi cile intrabit in regnum cœlorum: & facilius est, camelum per foramen acus introire, quam diuitem in cœlum. *Quis unquam Theologiam talem audiuit? Plane hæc doctrina repugnat Stoicæ sectæ. Possidonius enim Stoicus, inter bona fœlicitatis assignat opes. Autor Diogenes in uita Zenonis. Repugnat itē familiæ Platonicæ. Plato siquidem Dialogo nono de Legibus, ad fœlicitatem tria asserit bona, animæ, corpo-*

ris, & fortunæ. Repugnat etiam familiæ Peripateticæ. Nam Aristoteles, ad fœlicitatem necessarias esse dixit diuitias. Repugnat demum toti mundo, qui ad fœlicitatem diuitias quærit.

Et quidem parum esset mundo repugnasse: at repugnare uidetur Concilio Gangren. (ut refertur dist. 30. c. hac autem,) dicenti: Qui dixerit diuitem in iustitia, & bonis operibus, non seruandum: anathema. Item Ecclesiasticus: Beatus diues, qui post aurum non abijt. & David, beatus uir, qui timet Dominum, gloria & diuitiæ in domo eius. Quomodo igitur Dominus, diuitem asserit non intrare in regnum? Ecclef. 31 Psalm. 111

Ad hanc grauissimam quæstionem, primum facile esset dicere regnum cœlorum, hic sumi pro perfectione uitæ Christianæ, iuxta Paulum, qui dicit: Regnum Dei est iustitia, pax & gaudium in Spiritu sancto. In hanc pacem & gaudium difficillime intrat diues. Iustus sane ille esse potest, & pius: sed illa intima pace, quiete, & gaudio gaudere difficile potest. o utinam responsio hæc, ut est numeris omnibus absoluta: ita esset omnibus accepta. Roman. 14

Sed age aggrediamur aliam responsionem. Plane uideo arctam esse uiam, quæ ducit ad uitam. Sed Christiani, qui diuites non sunt, facile per hanc uiam ingredi possunt. Est enim uia adeo plana, ut nec stulti in ea errent. Certum est, hanc uiam sine Dei speciali fauore transiri non posse: sed certum etiam est, hunc fauorem esse duplicem. Alterum excellentem, alterum mediocrem. Pauperes igitur fauore mediocri uitam currunt Christianam. At diuitibus nō est sat fauor medius: sed re- Matth. 7 Isaie 37

quiritur ille maior. Sicut D. Thomas asserit prælatis esse necessaria auxilia maiora, quàm plebibus. Id asserit explicans titulum Epistolæ Pauli ad Timotheū. Hac igitur ratione difficile, inquit, diues saluatur. Auxilium enim excellens requirit, ne peccet, qui tractat diuitias, tam efficacia ad peccandum allectiua.

Porro nemo contēnat similitudinem cameli: rectissime enim comparatur camelo diues. Camelus, solus animantium, habet gibbam, qua unice deformis est. Minus cæteris animalibus potest in cœlum attollere caput. Libenter se oneri subijcit, etiam flexis genibus. Ita diues gibba diuitiarum deformis coram Deo est: unde Dominus:

Luca 6 Væh uobis diuitibus, quia habetis consolationem uestram. Est item diues grauatus, ne in cœlum caput attollat. Nam qui uult diues fieri, incidit in laqueum diaboli,

1. Tim. 6 & in desideria multa nociua, quæ eum mergunt in interitum. Si eum mergūt in interitum, nō sinent in cœlum animum erigere. Quàm uero libenter diues se oneri diuitiarum subdat, ostendit hic adolescens, recedens tristis: quia iubebatur onus relinquere. Quàm uero flectant genua diuites, ut ditiores sint: docent curiæ plenæ genuum flexionibus, quas diuites coram regibus faciunt, &c.

Rursum prudentissime porta cœli foramini acus comparatur. Arbitror enim nullibi angustiorē esse portam, quā in acu: nec item ullibi angustior est porta, quā in cœlo. Si enim per eam sola possunt intrare spiritualia, certe angusta porta est. Hac enim causa purgatorij locus sancitus est, ut ibi anima omnem crassitiem terræ deponat. Nec enim uel ipsa anima intrare per eam

portam potest, si non nihil fecis, habeat admissum.

Demũ, inquit, Dominus: Facilius est camelum &c. *quia camelum intrare per acum, est super auxilia natura communia.* Diues *item, intrans in cœlum, est super fauorem gratiæ mediocrem. At maius est auxilium gratiæ, quàm naturæ.*

Tũc respõdens Petrus ait Ecce nos reliquimus. *Quam audet animus integer?* Ezechias *dicit memento Domine quòd in corde perfecto quæsierim te.* Dauid *dicit: Iudica me, Domine, secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam. Et itẽ, Exaudi me, quia sanctus sum. Ita Petrus audet, et audet sine superbia. Grandes enim illi Sancti carebant superbiæ fumo.* Isaiæ 38 Psalm. 7 Psalm. 85

Sed libet Petrum interrogare: Petre, si reliquisti omnia, non satis retributionis accepisti? Primus Apostolorum factus es, totius ecclesiæ caput, miraculorum operator, maris calcator, & serpentum. quid ultra requiris? At profectò animus perfectus, in nulla re creata quiescit. nullum præmium creatum sui operis requirit. Sed *ait,* Quid erit nobis? *satiabor enim tunc solum, cum apparuerit gloria tua.* Psalm. 16

Respõdet Petro *Dominus:* In regene ratione, sedebitis & uos. *est generatio adesse naturæ: hanc contemnit Dominus, quia in iniquitatibus cõcepti sumus. Alia est generatio adesse gratiæ. Demum est regeneratio adesse gloriæ. In hac regeneratione sedebitis & uos. Quo signo ostendit Dominus, suos Apostolos futuros super omnes sanctos. Iudex enim omnium eligi debet incorruptissimus omnium. Secundo eo signo Dominus demonstrauit, Apostolos fuisse prædesti* Psalm. 50

natos, & prædestinatos ad gloriam summam.

Iob 31 Vide uero, quàm non commederit Dominus nec buccellam panis, quin ex ea communicaret discipulis. Habiturus erat Christus summum Iudicis honorem, & hunc etiam illis concedit. Pro modo tamen suo.

Quòd uero addit, Iudicantes duodecim tribus Israel, sic intellige: Duplex est Israel secundum carnem, & secundum Spiritum: ut asseuerat Apostolus,

Roman. 2 dicens: Non enim qui in manifesto, Iudeus, &c. Israel secundum carnem cœpit a Iacob, & durauit usq; ad legis finem. Ad Israel secundum Spiritum cœpit ab Abel iusto, & finietur in ultimo credente. Ad hunc Israelem soli fideles spectant: hi enim sunt uere fortes cũ Deo infideles nihil Israelis habent. Hunc igitur Israelem credentium, & fidelium Apostoli examinabunt, & iudicabunt. Siquidem infideles, iam iudicati sunt.

Ioann. 3 Porro licet uiri apostolici, qui Apostolorum uitam pro uirili sectati sunt, etiam ipsi sint fideles iudicaturi, ut sanctorum Doctorum consensus habet: at de Apostolis hic specialis est mentio, quia sicut eorum fuit sanctitas excelsior, ita & gloria in iudicio maior, & mentio de eis specialior.

Demum concludit: Qui terrena propter nomen meum reliquerit, centuplum accipiet. Vbi primũ nota: posse hæc terrena relinqui, & non propter nomẽ Christi. Potest enim homo distribuere facultates suas,

1. Cor. 13 in cibos pauperum: idq; non ex charitate. Nota secundo, tunc propter nomen Christi relinqui, cum Christus est autor relinquendi. At nunquam est autor, nisi cum sancte, pie, & prudenter opus fit. Non igitur pro

pter Christum relinquit, qui pauperem uxorem, mendicos filiolos ablegat a cura sua.

Illud uero centuplum est mentis hilaritas, & animus sua sorte contentus, & ditior, quàm si mille haberet hæreditates.

Verbum ultimum Christi: Sunt nouissimi primi & primi nouissimi, referri uidetur ad iuuenem, honore principis primum, uitæ puritate etiam primum: at cupiditate factum nouissimum. Apostolos uero omnibus modis nouissimos, primos omnibus modis futuros.

CAPVT. XX.

Simile est regnum cœlorum, &c.

PLACVIT Patri æterno uineam possidere, id est, ecclesiam. Placuit Verbo æterno eam plantare, non alia uite, quàm semetipso. In una enim Ecclesia unam uoluit esse uitem. Ego enim, inquit, sum uitis: uos palmites, & germina, dicente Isaia. Vinea Domini, domus Israel est: & uir tius, germen est delectabile. Germen quidem, seu palmes: at non uitis. Ioann. 15 Isaie 5

Porro, licet uitis palmites habeat naturales: at Christus palmites habet insitios. Nos enim cum nascimur filij iræ, ex uite corrupta, ut ueræ uitis accipiamus succum, ei inserendi sumus. Ephes. 2

Iam ad inserendos hos palmites, fouendos, dirigen-

Roman. 6 dos. putandos, necessarij sunt operarij. Palmes enim ex se habet corpus peccati, legem in membris, repugnantem legi mentis: ideo frequenter profert fructus suos id est,
Galat. 5 fructus carnis, quos Paulus numerat. Hos ne proferat, operarios aduigilare necesse est. Hac ratione, Deus exiit
Isaig. 5 conducere operarios uitis suæ. Indignum uidens, palmites, ex quibus sperabat uuas, ferre labruscas.

Licet uero hi operarij maxime sint prælati clerici,
Matth. 21 monachi. (Nā Scribæ, & Pharisæi dicuntur agricolæ:
1. Cor. 3 imo & Paulus se plantatorem asserit) at profecto quili-
Roman. 12 bet etiam nostrum operarius est, uocatus, ut exhibeat corpus suum hostiam sanctā, placentem. Vocatus, ut nō sinat se luxuriari: faciendo curā carnis in concupiscentijs.

Cum igitur nos omnes operarij sumus: age uideamus, ubinam sint isti operarij? Sane sunt in foro. Igitur, ante quam quiuis nostrum uitæ inferatur, in foro est expositus, ut conducatur, uel a dæmone in perditionem, uel a Deo in uitam æternam.

Eorum uita est sine Deo: uita ampla, quia platea est. Est igitur forum locus negociosus simul et ociosus. Vah nisi e foro exeas: non enim sat est, ex uoluntate carnis nasci, aut ex uoluntate uiri: nisi nascaris ex Deo. Exi
Ioann. 1 e foro: ubi licet infinitis quæstionibus & negocijs immiscearis, ociosus tamen es. Vt enim Dauid tacuit, dum cla-
Psalm. 31 marct tota die: & ut Ierusalem est ciuitas sola, licet sit
Treno 1 plena populo, ita negociantissimus sine Deo, ociosus est. Si cor tuum est, sicut mare spaciosum, ubi naues, ubi negocia, ubi curæ uersentur: si sine Deo est, ociosum est.
1. Cor. 13 Quia, ubi charitas non est, etiam si reliqua opera sint, nihil est. o quantam uim & pondus habet uerbum

illud, negociamini dum uenio. Et illud, cum timore & tremore uestrā salutem operamini. Hoc enim opus est: aliud propterea nullum. Lucæ 19 Philip. 2

Ad hoc ociosorum forum exit Pater, primo mane. Habet ergo prouidentiam suæ familiæ: habet amorem: nec ipse conducere dedignatur, docens patres familias, ne dedignentur ipsi sua inuisere. Imo ausim dicere: licet prædicatores uocent operarios, solus Pater est, qui uere eos uocare potest, uocatione scilicet illa interiori. Omnis enim, qui audiuit a Patre, & didiscit, uenit ad me. Ioann. 6

Quis uero pondus illius uerbi, Exiit, Expendere possit, exijt Deus, unde exit, qui omnia implet? Liceat dicere: Exit ex se, ut intret in te: imo, ut te conuertat in se. Vt enim Verbum exijt a Patre, & uenit in mundum: ut deificet mundum: exijt, inquam, quia deiecit se, et humiliauit se: ita Pater exit uelut a se, uelut a sua maiestate, ut inhabitet in te. Exiens uero uenit in forum. Quid te Domine mouet, ut e loco pacis, lucis, sanctitatis, ueniat, in locum tumultus, in regionem umbræ mortis, in locum horroris & uastæ solitudinis? Ex loco fœlicitatis in locum peccatorum, captiuorum, mortuorum: in locum Sodomorum? Quid habet pectus nostrum: ut ad ipsum uenire uelis? Deuter: 32

Exijt uero mane: hora tertia, sexta, noua, undecima. Non est mihi adeo a uero abhorrens, hos Patris exitus, Christi exitus meruisse. Exijt Christus mane in prætorium: hora tertia ad palacium Herodis: hora sexta ad Caluariam, hora nona exijt spiritus eius è uita ad limbū: hora undecima corpus in sepulchrū. Hi exitus Christi merentur, ut, respōdentibus horis, Pater ad nos exeat,

Exit item conducturus. qui conducat, uolens conduci: & item, qui conducitur, uolens conducatur. Secundo, conducens adstringitur, ut conductum alat: conductus uero, ut in officio persistat. Tertio, iustitia est, ut conducens, & conductus debita soluant. Quàm haec Deo, & homini quadrant? certe mentitur Lutherus dicens, hominem conduci non uolentem, & non esse iustitiam, quòd conducens Deus soluat. At mirari iustum est, Deum homini obstringi conducto, & timeri, quod homo Deo obligetur.

Concilium Tride. sub Paulo 3. ses sion. 6

Iam conduxit Deus operarios, non ociaturos, sed operaturos: opera uero, quae essent operaturi, Paulus explicauit, cum fructus spiritus enumerat. Alioqui palmites, non ferentes fructus, sunt exscindendi & arbor nó faciens fructum eradicabitur. Et terra, non faciens fructum, maledicta est, combustioni proxima.

Galat. 6
Ioann. 15
Matth. 3
Hebr. 7

Conuentione autem facta, ex denario diurno. Stimulus est operarij merces, quam post laborem sperat. & magno labori (qualis est in uita Christiana) non nisi magnus stimulus magnae mercedis debebatur. Vt igitur egregie David. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem: ita perperam haeretici asseuerant, non esse operandum intuitu conuentionis ex denario.

Psalm. 118

Nota tamen, operantibus in uinea praecipuam conuentionem esse de nummo. Nam cibus, & potus certus est. Igitur tu primum quaere denarium regni: reliqua omnia adycientur uobis.

Matth. 7

Eleganter uero uita aeterna denarius dicitur. Denarius siquidem omnes numeros claudit, et ultra denariū

nulla nouit natio numerare. Ita uita æterna omnes fœli
citates in se comprehendit: nec est cor, quod ultra fœlici- 1. Cor. 2
tatem illam quicquam desiderare posit. Forsan uero de
cem digitos in manibus, et pedibus habet homo, ut sem
per norit, denarij fœlicitatem in extremis sibi promitti.

Nec imprudenter dicitur Denarius diurnus: quia
in ea fœlicitate nihil est admistum peccati, ignorantiæ,
mali. Fateor, gaudium æternũ cœnam dici: at ipsa, quæ Luce 14
est cœna post omnem laborem, est prandium in meridie, Cantic. 1
ubi habitat sponsus, & cubat.

Animaduerte, dixit: Conuentione facta, misit in
uineam. Quos enim efficaciter Deus uocat, quodã spi
ritu agit, & uelut impellit ad laborem. Sicut spiritus Marc. 1
compulit Christum in desertum. Recte ergo additur, Et
illi abierunt: a spiritu scilicet acti.

Sublucet mihi consideratio quædam, non spernenda
quidem. Quid causæ, quod, cum prioribus operarijs cõ
uentio fit, cũ ultimis nulla fit conuentio? Huius causam
esse arbitror: Patres illi antiqui, si operabantur promis- Isaię 1
sa, habebant bona terræ, quæ comederent. At Christiani,
qui ultimi operarij sunt, non propter bona terræ operã
tur. Adde & illud magnificum. Tanta est uis gratiæ
Christianæ, ut etiam, si nulla esset merces æterna propo-
sita: adhuc Christiani Deum suum colerent. Siquidem
et Paulus optat anathema esse a Christo pro fratribus, Roman. 9
id est æterna mercede carere. Vide San. Thom.

Quid statis tota die ociosi? Non te pœniteat, Chri- Ad Rom. 9
stiane, si a Domino uocaris ociosus, id est si te contumelia
affecerit. Si enim te mortificat, uiuificabit: si humiliat,
exaltabit. Respondent. Nemo nos conduxit. Ita Sa- 1. Reg. 2 Ioann. 4

Actor. 9 maritana, & Paralyticus, Virum non habeo, & Apostolus: Quis es, Domine? quasi dicerent: Non habuimus conductorem: adeo ad excusationes proni sumus. Quod, si non coducti dure arguuntur de ociositate, quanto durius arguentur, qui conducti, & in uinea, & uidentes alios laborare, ociantur? Melius fuisset nobis, uiam ueritatis ignorasse, quàm post agnitam ociari.

2. Petr. 2

Cum sero factum esset. Igitur nunc dies est ad operandum. Veniet postea nox, in qua operari non licet.

Ioann. 9

2. Cor. 6 Nunc ergo tempus est acceptabile, & dies salutis.

Dicit Dominus procuratori suo. Procurator est Christus homo. Qui Rebeccam è longinquo, idest animas è peccato attulit, ut cū Isaac, idest cum Christo, quatenus Deus, nuberent.

Genes. 24 Voca operarios. Recte dies iudicij dicitur regeneratio. Vt enim prima rerum generatio facta est uerbo, & uocatione Dei, qui dixit, & facta sunt: ita in die iu-

Gene. 1. 2

dicij resurrectio, & melior orbis conditio fiet uocatione

Psalm. 148 Christi dicentis, Surgite ad iudicium.

Redde illis mercedem. Error esset dicere, animas nó accepisse mercedem, sed expectare ad iudicium, ut Deum uidere queant. Quam igitur mercedem procurator daturus est? Respondeo: quia usque ad iudicium non habent mercedem corpora Sanctorum: ideo integra merces animæ, & corporis tunc reddenda erit. Nondum enim integrum denarium accepit anima, donec corpori suo unitam se uideat.

Incipiens a nouissimis. Nouissimi sunt Apostoli cum reliquis Christianis. Hi uero sunt primo mercedē accepturi. Quia honorabile est nomen Christianorū co-

tam Christo. Speciali enim quadam ratione Christus Christianos suos diligit, quos largiori donauit gratia, quosq; maiori donauit spiritu. Olim enim spiritus non tam abunde erat datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Nihil igitur mirum, si primum potissimi, honoratissimiq; sint in gloria, qui fuerũt potiores in gratia. Nihil enim aliud est primos habere mercedẽ, quàm ampliori eos prosequi & honore, & fauore. Certe ut qui perfecti sint, cum tamen priores fideles paruulorũ nomine censeantur. Lex enim nostra perfectorum est, spiritualium, diuinorum: illa uero uetus erat lex carnalium, puerorum, qui sub pædagogis agebant. Vide uero, Lector, quæ legis: de statibus sermo nobis est, non de quibusdam personis. Fieri enim potest, ut Iob, Abrahã, Noe maiorem, & proinde priorem habeant gloriam, quàm multi fideles Christiani. Sed ut plurimum nostri Christiani in gloria erunt maiores.

psalm. 71

Ioann. 7

Galat. 3

Venientes primi arbitrati sunt, se plura accepturos, &c. Sunt egregia hoc loco dubia. Primum, quo modo sancti in cœlo putabunt se plura accepturos? Secundo, quomodo murmurabunt cõtra Patrem familias, quem intime diligunt? Tertio, quomodo oculus beati esse nequam potest? Quarto, quomodo omnes in denario pares sunt, cum alij sint electi, alij non item.

Daniel. 10

Ad primum, recolendum est ex Daniele. Inter Angelos fuisse pugnam. Angelus enim Iudæorum cupiebat eos e Babylone exire, sed Angelus Persarum cupiebat Iudæos pro persarũ utilitate manere. Restitit ergo Angelus Angelo: uterque intelligens, se benefacere: sic et sancti uetusti resistunt Christianis, quasi putantes,

se plura præmia, quam nos accepturos, ut, qui laborauerint per ætates quas habebant longißimas. Viuebant enim fere per annos mille: cum nos uix uiuamus septuaginta. Rursum illi carebant sacramentis conferentibus gratiam, & iuuantibus contra laborem: nos contra sacramentis reficimur. Item minori illi ornabantur gratia, minoribusq; Spiritu sancti uiribus, quam nostri. Demum minori illi, quam nostri stimulabantur uirtutum exemplo. Recte ergo uidebantur, se plura accepturos. Quo si non placet hanc persuasionem in Sanctis ponere: dicito, Ita illos putasse: non quia sic putauerint, sed quia sic iustum erat, illos putare, nisi al tiori diuinitatis lumine collustrarentur.

Huic uero sanctorum uerbo, respondet Dominus: Amice, non facio tibi iniuriam: *iudicij tempus est, non iniuriæ. Quid quæreris, si speciali honore Christianos afficio: qui specialiter me coluerunt, pro me specialiter sanguinem fuderunt?*

Tolle quod tuum est. *o uerbum omni miraculo maius: o sancte, quidnam tuum est? Augustinus dicit: Fecit Deus hominem, ut amando, summum bonũ*
Isaię 9 *poßideret. Est ergo Deus possessio hominis. Isaias dicit: Filius datus est nobis. Verbum ergo Dei, nostrum*
Lucę 16 *est. Christus dicit: Si in alieno, (id est in terrenis) fideles non fuistis, quod uestrum est, (id est, Deum) quis dabit uobis. Igitur Deus est possessio nostra. Tolle igitur, quod tuum non est: an tibi sat Deus est? Gauderes, si tuus esset orbis: gaude, quòd tuus sit autor orbis: Gauderes diues: & non gaudes diuinus, & uelut, quidam Deus? hoc enim differt. Deus enim mutari nequit,*

quis, tu uero Deus mutabilis es. *Ideo dicitur:* Tolle quod tuum est,& uade. *Deus quidam es: sed qui ire potes.*

Addit: An non licet mihi,quod uolo,facere? *Totum orbis damnum est, quod putat sibi licere, quod libet, Solius Dei est, licere, quod uult. Eo enim quod uult, licet. Nostrum est, ut solum liceat, quod Deus uult. Cœlum est, facere quæ Deus uult: infernus, facere quæ non uult. Responsum ergo est ad primum, & secundum dubium.*

Ad tertium attende: Non dicit *Deus assertiue,* Oculus tuus nequam est: *sed interrogatiue: num tu uis malus esse, quia ego bonus sum? Sicut illud, Num oculi carnei tibi sunt: &, sicut uidet homo, tu uides? & illud, nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, &c. In his enim subintelligitur, absit.* Iob 10 / Psalm. 93

Ad quartum. Scito, Philosophos, & sapientes essentialia respicere, de accidentarijs non adeo curare. Cum ergo in essentiali beatitudine pares sint Sancti, ideo pares dicti sunt: licet in accidentarijs differant. Pares illos facit denarius ille, torrens ille uoluptatis, fons uitæ, pelagus dulcedinis, Amor intimus, quo unum est illis cor, et anima una. Volo, inquit, Pater, ut unum sint, sicut ego, & tu unum sumus. Psalm. 35 / Actor. 4 / Ioann. 17

Multi sunt uocati, pauci uero electi. *Duo explicanda sunt. Alterum est, qui sint nouißimi, qui facti sunt primi? Sunt uero Christiani ideo facti primi, quia eos diligit Iesus, ut scilicet Ioannem speciali quodam diligebat amore: & quia (ut arbitror) in iudicio Christianorum congregatio cæteris fulgentior apparebit. Prio-* Ioann. 13

res uero fideles non ita: ideo nouißimi dicuntur.

Alterum est, qui sunt hi uocati, & electi? Respódeo: Non est hic sermo de uocatis, qui pereunt. Nec enim hi denarium accipiunt, nec amici a Christo nominantur. Igitur omnes pij ab origine ad finem mundi, hic uocati dicuntur. Porro inter omnes pios: Christiani dicuntur electi, quia apparebűt abűdantiori sanctitate fulgêtes.

Et ascendens Iesus Ierosoly. Ecce ascendimus: &, quia omnis altus locus expositus est mille periculis: Ideo Ierosolyma, quae locus excelsus est, mortem & pericula continet his, qui in eam ascendunt. Mortui ibi sunt prophetae, moritur & ibi, prophetarum Dominus. Cur igitur Praelate locum cupis excelsum? Reddenda tibi est ratio de subditis: deq; malo exemplo, quod il-

1. Tim. 3
2. Cor. 11

lis praebuisti: deq; uitae sanctitate, quam Paulus a te requisiuit. Et, ut sanctißimus sis, instat tibi sollicitudo ecclesiarum, ut nemo infirmetur, quin tu infirmeris: ne mo offendatur, quin tu excruticris, & demum, si officiű de bite impleturus es, en moriendum tibi est, ut Christus mortuus est.

Ecce ascendimus. o inter mysteria omnia, miranda & sublimis ascentio, per quam Christus Deus ad mortem descendit. Quis audiuit unquam tale? Deus moritur. Per ascensionem hanc moritur Christus, summe colitur Deus, ruina reparatur angelorum, mundus stupebit attonitus, diaboli minuetur regnum, Limbus expoliabitur, Purgatorium euacuabitur, peccatum delebitur, uetus homo crucifigetur. Chirographum decreti rumpetur, spiritus abundantior dabitur, poena peccatorum soluetur, coelum aperietur, omnes uirtutes

augebuntur, fiducia impetrandi accipietur, exemplũ sanctitatis orbi proponetur, omnia mala claudentur, omnia bona aperientur, Lex uetus implebitur, Noua confirmabitur, Gentium desiderium perficietur, cœlũ in terra constituetur.

Ascendimus, inquit: O uos Christiani, num placet nobis ascendere cum Christo, certe, uel fugiendum nobis est probrose, uel moriendum gloriose. Si cum Gedeone nostro ascenderis, o Christiane, uide ne implicaris negocijs. Si cum Ionatha libet ascendere, reptandũ tibi est per scopulos, uix ibi cibus per uios, id est, per difficultates, quas insuperabiles esse putes. Si cum Dauid libet ascendere: ascende super munitissimas petras, ne te gladius Saulis comprehendat. Iudic. 6 1. Reg. 14 1. Reg. 24

Ecce, inquit, ascendimus, & filius hominis tradetur. Nunquã uerius filius hominis, quàm cũ ascendit ut tradatur. Si enim Filius hominis dicitur, quia addictus est ministerijs hominum, plane nunquam addictior fuit, quàm cum ascendit, ut traderetur. Rursum (si Filius hominis significat erumnosum, calamitosum: Enos enim id significat) quando erumnosior Christus, quàm ubi ascendit, ut tradatur? Nunquam. Igitur uerius, homo natus ad laborẽ: quàm cũ ita ascendit. nũquã uerius puer natus nobis, et filius datus nobis. Iob 5 Isaię 9

At expende uerbum. Tradetur, quasi relinquetur, uelut homo sine adiutorio, qui dicere possit, Pater meus & mater mea dereliquerũt me. Traditur uero, uelut petra durissima, uelut murus æneus, ut ictibus hominũ quatiatur. Traditur uelut murus, et ante murale, ut hostium in eo furor deseuiat, atq; ita ciues liberentur. Ita Psalm. 37 Psalm. 26 Isaię 10

Isaiæ 6 *ergo Deus dilexit mundum, ut Filiũ suum traderet om-*
Ioann. 3 *ni malo, idest omni afflictioni, & tormento. Vt uere ip*
Prouerb. 5 *se dicat: Pene fui in omni malo, & dolores inferni cir-*
Psalm. 17 *cundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis,*
psalm. 68 *& in altitudinem maris iam non est substantia. et, Tra*
Psalm. 87 *ditus sum, non egrediebar, oculi mei languerunt præ inopia.*

Expende rursum, tradetur principibus. *Vide mũdi sapientiam, nobilitatem, culmen contra Christum armari. Nullius uero rabies impotentior, quàm iniustitiæ: uiribus sapientiæ, honores, & opum armatæ. Et hæc uo bis, o Christiani, qui cum Christo ascenditis, expectate: to*
Num. 13 *tus infernus, totusq; mũdus cõtra uos insurget. Quod, si uos uobis uidemini locustæ: cum tamen hostes uestri gi gantes uideantur: confidite: si cum Christo licuerit mori, cum Christo licebit etiam resurgere.*

Tertia die resurget. *Breui surrexit, Breui etiam dolores inferni circundabunt uos: cetus euomet animã*
Ionæ 2 *uestram. Non potuit Christus teneri a doloribus infer-*
Actor. 2 *ni, nec igitur uos teneri poteritis: Si modo cum Christo*
Iudic. 16
1. Reg. 30 *manseritis. Sit in te sanctificatio Nazaræi, & non pote- rit contra te tota Philistinorum cohors. Sit tecum Ephod sacerdotale: &, licet inimici tui tuam Sicleg diruant: tu eorum auferes spolia. Si in arca Noe fueris, non præua-*
Genes. 8 *lebunt aquæ contra te.*

Tunc accessit mater filiorum Zebedæi. *Nota, tri*
1. Reg. 8 *plex esse regnum, scilicet temporale, cuius iura describun tur a Samuele, cum ungere parabat Saulem in regem. Et hic etiam describuntur a Domino dicente:* Reges gentium dominantur, *idest habent ius dominandi, &*

exercendi potentiam in suos. Quo iure Christus dominabitur ex die iudicij. Alterum regnum est Ecclesiasticum, quod est regnum coelorum. Huius regni ius est, ut maior in eo sit, sicut minor, ministret, & seruiat. Sicq; bonus pastor amet subditos suos, ut animã suam ponat pro ouibus suis. Tertium est regnum coeleste: Cuius regni uis est, facere subditos similes Dei, iuxta illud: Nunc filij Dei sumus: sed nondum apparuit, quid erimus. Scimus tamen, quia, cum apparuerit, similes ei erimus. Ioann. 10 1. Ioann. 3

Igitur Iacobus, & Ioannes cupiebant in secundo regno principes esse summi. Sciebant enim Petro promissas claues regni, factumq; principem Ecclesiæ summum: idq; non ferentes, contendunt eum suo deijcere gradu, ut ipsi possent principes esse summi. Hoc ita esse, ipsius Euangelij tenor euincit. Nam, cum Dominus dicit: Qui maior est, erit sicut minister, non intelligitur (aut in coelo) ubi nemo ministrabit, (aut in regno terreno) ubi rex non est suorum minister. Igitur ueneranda Apostolorum mater, de summo pontificatu, inter suos filios diuidundo preces contexuit. Matth. 16

Cum uero bona mulier dicit: Dic, ut sedeant. Illo uerbo, Dic, uidetur agnouisse Christi diuinitatem. Cuius est solo uerbo facere: ipse enim dixit, et facta sunt, & item uerbo Domini coeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Psalm. 148 Psalm. 32

Respondet Dominus: Nescitis, quid petatis. Ac si diceret: Si scirent homines, quantum sit in prælatione periculi: quidq; requirat Deus, & Paulus ab eo, qui Prælatus futurus est, quid demum debeat Prælatus ouibus suis, nemo prælatus esse uellet. Quis enim nimium Ioann. 10 1. Tim. 3

pauper, decem mille filios, ut ab eo alantur, habere uellet? quis pauper alieno ære grauari cupit? quis ascendens onustus onere graui, mille grauiora pondera sibi imponi desideret? quis languidus, multorum sibi languores ascisat? At prælatus alere suos greges, rationem pro eis ponere, onera eorum subire, languoribus eorum languere debet. Nescitis igitur, quid petitis, creditis uos petere honorem, & petitis summum onus, summum periculum. Petitis calicem exultationis, & uere non est exultationis, sed continuæ paßionis.

II. Cor. 11

Poteſtis bibere calicem, quē ego bibiturus ſum? *Ego sum Summus Pontifex: ideo animam meam omnibus doloribus trado pro ouibus meis, omnē dolorē ouiū mearum deuoro, hunc calicem libet uobis bibere? Num, si placet aureus calix, placet eius potio amara? Sed uos putastis, calicem esse mundi, cum sit calix Christi.*

Ioann. 10
Esaiæ 53

Aduerte: Non dixit Christus: Bibetis ne calicem? Sed, Poteſtis bibere calicem? *Ac si diceret, Est ne in uobis potentia, & uirtus animi tanta, ut libenter, & intrepide paßionem in calice prælationis deuoretis? Paulus dicit: Scio abundare, & egere: omnia possum in eo, qui me confortat. Qui animum ita potentem sentit, prælationem ambiat, si uult.*

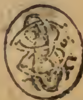
Philip. 4

Respondent illi: Poſſumus. *Ita respondent omnes, qui beneficia concupiscunt. Verbum est humanæ superbiæ. Quid enim non sibi pollicetur, qui aliquid sine Deo desiderat? Ita enim ille: Ascēdam super Aquilonem: et illi uolunt esse sicut dij.*

Esaiæ 14
Genes. 3

Tunc Dominus: Calicem quidem meum bibetis. *Differentia est calicis Christi, & mundi. Calix Chri-*

st principio amarus, in fine suauis. Calix mundi principio suauis, nouissima uero eius, ut absynthium. Calix Christi, licet inebriet, praeclarus tamen est. Quo enim magis inebriat, eo maiorem lucem animo praebet. Calix mundi plenus est abominatione, & immundicia fornicationis. Calicem Christi sequitur torrens uoluptatis, & fons uitae. Calicem mundi sequitur stagnum ignis ardentis. Calix Christi calix est, non urna, uel amphora. Paucum enim breue, & momentaneum habet laboris, & doloris. Sicut etiam calix Babylonis calix est paucum habens, & breue delectationis. An non uere foelix est, qui bibit calicem Christi? Hac igitur gratia nos dono, ut calicem meum bibatis. Verbum est profundissimae sapientiae: ut enim consortes eos fecit suae passionis, ita & honoris. Et uide, Non dixit partem calicis bibetis: sed, Calicem meum bibetis. *Forsan probabile uidebitur, ut, sicut Ioannes astitit cruci Christi, eius passionem bibens ita & astitit Iacobus, licet a longe, ut etiã de acerbissima biberet passione.* Prouer. 8 Psalm. 15 Apoc. 17 Psalm. 35 2. Cor. 4

Igitur, Calicem meum bibetis: sedere uero ad dextram, & sinistram, non dabo uobis. *Tum, quia iam hi loci dati sunt Petro, & Paulo: tum, quia non libet tanto uos onere grauare. Sat est, tempore passionis gustauisse calicem meae passionis: nolo, ut continue eam gustetis in praelatione. interim, o uiri, Reginae coelorum debetur locus dexter. Astitit enim regina a dextris tuis: cur eius locum ei praeripere cupitis? Num Salomon matrem suam loco sibi debito fraudauit? Nũ decet regis matrem in angulo sedere?* Psalm: 44 3. Reg. 2

Tunc decem indignati sunt. *o uere uenenum cha-*

ritatis cupiditas, uenenum concordiæ, ambitio? Quis crederet inter piscatores, pauperes, & hos Christi collegas, futuram de summo loco discordiam? Interim admirari libet: quidnam habeat mellis hæc dextera Dei, ut ab omnibus appetatur? Cupiuit eam Lucifer dicens, In cathedra Dei sedi in corde maris. Cupijt Adam. Cupiunt nunc uiles piscatores. Certe fecit Dominus creaturam rationalem, stomachum, & sinum, habentem fere infinitos, id est, capacitatis passiuæ, seu receptiuæ, infinitæ. Non quiescunt igitur, nisi eis offam ingeras infinitam, & plane si cupit animus sedere ad dexteram Dei, expectet, ne festinet. Sicut enim in Christo commortui sumus: ita & consurgemus: ita & consedebimus in cœlestibus. Qui uoluerit maior esse, sit sicut minister. Quidni erit minister hominum, qui nouit, cum homini ministrat, se Deo ministrare? quod enim minimis fit, Christo fit. Quidni ministret, qui uidet Christum ministrare, & lauare pedes discipulorum? Quidni ministret, qui uidet ministrare munus esse Dei, superbire uero Luciferi? Exigebat locus hic, quid deberet Pontifex gregi, simul quid etiam rex: quæ uide apud Summistas. Sed utinam; cum a prælato consanguinei petunt prabendas, dicerent, Non est meum dare uobis.

Ezech: 2
Ephes. 2
Matt. 25
Ioan. 13

Et egredientibus illis, &c. Habet anima oculos suos, quibus uideat, sicut habet & corpus: & quidem, si anima suos oculos cæcos habeat, corpus etiam cæcum dicitur: licet oculis corporalibus uideat, dicente Domino: Si lumen, quod in te est, tenebræ sint: totum corpus tuum tenebrosum erit. Hi igitur, (scilicet corpus & anima) duo sunt cæci, de quibus in hoc loco. Licet re uera

Lucæ 16

duorum cæcitas, ab uno cæco, scilicet ab anima pendeat. De quo cæco Marcus loquitur. Porro oculorum carnalium fœlicitas, & obiectum est lux solis. Tunc oculi sani sunt, quando in ea luce omnia uident. Ita & diuina lux, id est, Christus, obiectum est & fœlicitas oculorum mentis. Qui sani tunc sunt, cum omnia in ea luce uidentur. Sed hoc profundißimum est. Interim, beati oculi, qui uident, quæ uos uidetis. Contra, miseri: qui tanta fœlicitate priuantur. Matt. 13

Porro oculi mentis quadrupliciter cæci sunt. Primi: qui nunquam de Christo audierunt: ut infideles. Alij, qui per fidem uident: obscure tamen: ut, qui in peccato mortali sunt, quibus melius fuerat, si non uidissent: quam post uisum retrocedere a sancto mandato. Tertij, qui uident & bene uident, sed quadam torporis & desidiæ caligine offuscantur. Vt, qui sunt in gratia, tepidi tamen sunt. His non reuelantur mirabilia Dei. Quarti, qui illuminati quidem sunt, at non luce illa meridiana. Corpus enim, quod corrumpitur, adumbrat lucem illorum ne clare uideant. Dicam primum de primis duobus. 2. Petr. 2

Via, qua Christus transiuit, uita hæc temporalis est: maxime cum uita bona est. Hæc enim est uia, ambulate per eam. Isaiæ 30

Iuxta uiam hanc sanctam, sedent infideles, maliq; homines. Iuxta, quia de nullo, dum uiuit, desperãdum est. At malum est, non esse in uia.

Licet uero cæci mali sint, clamant tamen: quia semper ratio, & conscientia ad meliora aspirat, meliora petit. Ideo mendicat: Dum enim Deum non habet, pauper Prou. 9

est. Egestas enim a Domino in domo impii.

Quòd, si peccator rerum transeuntiũ strepitum audiat, intelliget, omnes res seculi, & malas & bonas clamare, aliud esse bonum, scilicet, Deum. Id si attēdat, ad Deum clamabit. Videns non in creaturis, sed in creatore, lumen esse & foelicitatem.

Porro licet creaturæ omnes, sua uanitate, et afflictione spiritus, nos ad Deum reijciant: eadem tamen sua gra-
Eccles. 1
Sapient. 14
tia & decore a Deo ad se aduocant. Ideo dicuntur factæ in muscipulam insipientium: & hic dicuntur obstare: quo minus cæci, ad Christum clament.

At, quamuis uetent creaturæ, ne clament: qui se tamen cæcum esse sentit, non desistat a clamore. Id si facias, Dominus stabit. Stare enim dicitur, cum ad auxiliandum, separat. Vt Stephanus uidit Iesum stantem, id est, ad subueniendum præparatum. Item sicut spiritus dicitur ora pro nobis, quia nos orare facit: ita Christus dicitur stare, quia nos prius male sedentes, bene erigi facit & stare. Item dicitur stare cæco: quia cæco malo Christus transibat: & uelut e manibus elabebatur. At cæco iam conuerso, stat: uolens manere in eius anima, & uolens, ut cæcus non pereat, sed stet, & maneat in æternum. Stat ergo & dicit: Quid tibi uis faciam? Quia nemo nisi uolens, ad lumen ex cæcitate conuertitur: uolens, ut in se faciat Christus, quod tota creaturarũ turba facere nequit. Vis igitur, ut tibi faciam id, quod uere est aliquid, sine quo reliqua sunt nihil? Siquidem sine charitate cætera nihil sunt.

Actor. 7
Roman. 8
1. Cor. 13

Tunc illi: Vt aperiantur oculi nostri. Vt oculos a culpa clausos, tu potenti manu reseres & aperias.

Tangit tunc oculos Dominus, & sanat. Tangit alchimicum aurum alia metalla, et ea in aurum uertit. Tangit cæcos oculos lumen Dei, & in lumen conuertit. Deus tangit, & uertit in semideos. Et quia proprium est, ut simile suum simile sequatur, ideo cæcus illustratus, & deificatus, solem, ut heliotropium, sequitur.

Cæci tertij generis (boni uiri, sed desidiosi) sedent secus uiam, id est, secus crucem, & mortificationem. Quia enim in ea non sunt, mendici sunt. Paulus ex luce, quam intus hauserat, poterat illuminare omnibus Euangeliũ: factus, scilicet particeps sanctorum in lumine. Ideo diues erat, ut alios ditare posset. At, qui nondum lumen illud illustrius recepit in corde, is mendicus est. Viuens ex alieno magisterio, non ex suo. Interim desidiosus audit turbam perfectorum, qui Christo perfecte se se conformarunt, & cum illo transierunt. o articulus, o occasio? quando transiit Christus prope cæcum. Tenui, inquit, eum, & non dimittam. & item non dimittam te, donec benedixeris mihi. Transit igitur ingens amor Christi iuxta cæcum, facit eum clamare. Vrit enim ille ignis, et arguit desidiam nostram. Ephes. 5 2. Cor. 5 Cantic. 3 Genes. 32

Interim sancti prætereuntes uetant desides ne clament: sed exurgant potius a torpore suo & ita clament. Imo uero inijcit eorum perfectio, nostræ desidiæ uerecundiam, & uelut desperationem: ut potius tacere uelimus. quàm clamare. dictum enim est, de stercore boum lapidabitur piger. Clamandum nihilominus est. Optaui enim, & datus est mihi sensus: inuocaui, & uenit in me spiritus, &c. Clamet interim cæcus, & clamor sit, fili Dauid miserere. Nisi enim filius Dauid esset, lu- Ecclef. 12 Sapient. 7

men caecis non meruisset. Et, si filius David es, ideo es, ut miserearis. Si enim filij David es, caput nostrum es. At caput consulat reliquis membris. Stat Dominus: Cum enim non operatur in te, praeterit te: at si stat, operari vult: o quam sum infaelix si me praetereat: quàm contra faelix, si mihi stet. Stans vero dicit: Quid uis, ut faciam tibi? Quia agens universale determinatur ad unum, ex subiecti dispositione, id est, ex voluntate petentis. Ideo Dominus aliquid nobis daturus, prius facit in nobis, pium quendam affectum: quo donis eius disponamur. Tunc caeci: Domine, ut aperiantur oculi nostri. Summus enim dolor est, quòd res spirituales adeo dignae uideri, non uideantur: & oculi ad eas uidēdas nati, sint caeci: &, cum filij simus lucis, nihil minus uideamus, quàm lucem. Ac propterea minus aequo, de luce iudicemus. Tangit tunc Dominus oculos, & tactus ille, qui caecare uidebatur, illuminat. Tactus enim ille claudit oculos, ut clausi ad terrena, referentur ad coelestia.

1. Cor. 3 Id, inquit, Apostolus, Qui sapiens est inter vos stultus fiat, id est, qui uidet, caecus fiat, ut uideat. Illuminatus, Christum sequitur: quid enim aliud faciat, qui tantarum rerum pulchritudinem uidet? Certe Paulus,

Galat. 1 et Pet. 1 ubi uidit, continuo non acquieuit carni, & sanguini, &c.

Caeci quarti generis sunt, sancti adhuc existentes in caliginoso loco, donec illucescat dies. Hi pijssimi uiri sunt secus uiam, id est, secus mortem: per quam Christus transiit ad uitam. Sedent secus mortem, quia eam continuo desiderant: &, quia eorum uita mors quaedam, seu mortificatio est. Rursum ij mendicant, scilicet

sorbitiunculas cœlestis dulcedinis. Et item mendicant:
quia nihil ex mundo uolunt. Sed toti pendent ex sti-
pe cœlestis auxilij. Clamant hi, cum uident ad-
huc Christum transire, & non stare sibi: clamant,
scilicet adoptionem, & libertatem gloriæ filiorum
Dei. Clamant, ut eruantur a cæcitate huius uitæ. Sed Roman. 8
turbæ uetant: sciunt enim turbæ fidelium, quam sint hi
piissimi uiri, in hac uita necessarij: ideo increpant eos,
ne mori cupiant, aut ne pro morte precentur. Et Pau- Philip. 1
lus dicit: Mori melius, sed manebo propter uos. At inte
rim piorum animus clamare non desistit. Tunc Domi-
nus stat, mandans illi pio clamanti uitam stare: stat,
quia iam cum eo non progredi, sed quiescere uult. Stat,
uolens implere uoluntatem timentium se. Tangit Do-
minus cæcum aliquo morbo, & tactus relinquit ue-
stem corporis, ut luce fruatur æterna.

CAPVT XXI.

Et cum appropinquasset, &c.

ID in primis meditatione dignissi-
mum. Cur Dominus breui ignomi-
1 *niosissimam mortem passurus, nunc*
uult uti pompa gloriosissima. Certe,
ut intelligant, qui pompas ambiunt:
quam sit uicinum, & germanum summum decus, sum
mo dedecori. Videntur hæc distantissima, Christus do-
cet esse coniuncta. Secundo, intelligant ij, quibus crux Iacobi 1
placet, adeo gloriosum esse pati, adeoq; opus esse perfe-

ctum, ut ad id subeundum gloriosa deceat pompa. Ornatur sacerdos sacrificaturus, sponsus nupturus, rex inaugurandus. Ornatur Christus passurus.

Sed quid, o Christe, asello tibi opus est? quis te uidit equo insidentem? Num ita nostro langues amore, ut uehiculo tibi sit opus? Sponsa dicebat: Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Num etiam tum amoris uires expertus, amoris oneri succumbis: & ideo eges, qui te uehat asello?

Cantic. 2

Sed cur asello? num asellus tanto quadrat triumpho? Certe, quia Abraham suum Isaac immolaturus, asellum sterni iubet, cui Isaac imponat. Non it tamen asinus ad locum immolationis, sed expectare reditum iubetur. Hic asellus genus hominum est: erat enim homo in honore, &, quia non intellexit, iumentum factus est. Sternitur ergo ab Apostolis, & Christus uerus Isaac illi imponitur, magno tamen mysterio: nec enim passurus est asinus, non est immolandus. Nec enim est animal sacrificio idoneum: immolabitur Isaac, illeso asino. Ita enim dicit Dominus: Si me quæritis, sinite hos abire, videlicet, plagæ, uerbera, gladius, non in iumentum, sed in Christum inciderunt. Cum igitur uidebat Christus ramos ex oliuis decisos, quis credat, eum eius historiæ immemorē, quæ Isaac ligna, quibus immolaretur, tulisse declarat. Iam Axa, recepta peiore hæreditate, meliorem petens, super asino suspirat: imo & illachrymat. Ita & Christus pro Iudaismo (priore hæreditate, Gentilitatem a Patre suo petens, super asino sedens suspirat, &, uisa ciuitate, lachrymas effundit. Manet uero dubium, quid sit: Dominus his opus habet:

Genes. 22
psalm. 48
Ioann. 18
Iosue 15

cum tamen honorum ipse nostrorum non egeat? num il le, qui sedet super cherubin, eget asello? an non currus Dei decem millibus multiplex, Dominus in eis, in Sina, psalm. 75
in sancto, nunc is eget asello? Certe qui prius equitabat su per cherubin, & cuius erant tot currus, ut uideretur psalm. 97 psalm. 75
terribilis, auferens spiritum principium: nunc eget asel lo, ut humilis uideatur & mansuetus.

Sed interim Domine cur super asello sedes? cur sum mam sapientiam summæ coniungis stultitiæ? Tu sapien Coloss. 2
tia Patris. In te omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei. At nullum animal insipientius asino: adeo, ut ex inscitia nomen deduxisse uideatur. cur sapientia summa insidet asello, cui propria stultitia est? nam seniores asi psalm. 106
ni, uel experientia, aliquid didiscerunt. Plane Do minus nouit, terram desertam ponere in stagna aqua rum, & terram sine aqua, in exitus aquarum. Nouit igitur ex summa stultitia summā monstrare sapientiā. Quòd, si umquam fecit tempore suæ paßionis effecit. Quis non crederet summam esse stultitiam, quòd Deus 1. Cor. 2
pateretur: quod plagis et Verberibus se subijceret? quid 1. Cor. 3
stultius iudicari poterat, quam dicere, uita mortua est: gloria sine gloria est? At, quod stultum est hominibus, id summæ sapientiæ Deo est, ut inde nos colligamus, tunc nos demum sapientes esse, cum stulti facti fuerimus. Stultum uideri potest, abnegare seipsum: tollere su per se Crucem: at id summa sapientia est. Eguit igi tur summa Dei sapientia, nostra summa stultitia: ut sum Luce 9
mam inde sapientiam demonstrans, summam gloriam sibi compareret.

Nescio uero, an & hoc tuæ patiantur aures, sapiens

Genes. 3 *Adam fuit, sed nulla maior stultitia, & asinitas, quam peccando, & se & nos ita læsisse. Hac asinitate usus est Deus: &, uelut hoc asello, egit, ut sibi gloriam inter homines, & hominibus gloriam in cœlo conciliaret. Dictum enim est, o uere necessarium Adæ peccatũ. Adde aliud: Dominus in suo triumpho usus est asino, animali & laboris patientissimo, & uerberibus aptissimo: indicauit ea re, eos sibi ex hominibus esse necessarios, qui idonei sint oneri ferendo, & plagis sustinendis.*

Expende tamen cur iubeat Matthæus & prius Zacharias, & Isaias: ut Sion exultet, & exultet satis, cũ rex super asinam uenit? quænam tanta causa lætitiæ, quòd ueniat pauper? an non gaudendum esset magis, si uenisset diues: & si gaudendum, quia mansuetus uenit: cur iubet gaudere, quod super asinam ueniat sedens? Video enim gaudendum esse, quod pauper uenit, ut eius
II Cor. 8 *inopia nos diuites simus. Ac si omnia sua nobis bona cõmunicasset, nihil sibi relinquens. Video gaudendũ, quia*
Isaie 55 *uenit pauper. Docet enim suam inopiam, meliorẽ esse, quam copiã, uidelicet, quia cœlũ inopia mercandũ, potius quam copia. Dictum enim est. Qui non habetis argentum, properate, emite, comedite. Cur uero gaudendũ, quod super asinam uenit? Primum quidem, quia, si*
Ephes. 2 *pullus populum significat Gentilem, maxime gaudendum erit, quod disrupta maceria inimicitiarũ pax coaluerit inter tam dissidentes populos. Quòd etiam cultus Dei, non iam inter priuatos Iudæorum continetur lares. Quòd item, non tam late iam dominetur diabolus. Quòd non tanta strage, totus orbis in infernum proruat. Quòd Dominus plures habeat cultores. At profe*

cto

ctio nihil adeo pium exhilarat animum, quàm, cum uidet Dei cultum, hominumq́; pietatem extendi. Quod, si Iudaei circumeunt mare, et aridam, ut unum proselytum faciant quàm deberent gaudere, uidentes totum orbem a Deo, et ad Deum conuersum. Scio, quàm male Iudaeos habuerit Gentiū pietas. grauiter enim obiurgabant Petrum quod Cornelium introisset. Id uero nūc est, quod admonet Matthaeus, Isaias, Zacharias, quod exultent: et deposito supercilio, amplectantur pietatis suae socios. Matth. 23 Actor. 10

Secunda gaudendi causa est: quod Dominus non quaerat nobiles, potentes, sapientes: sed stulta huius mundi iumenta, scilicet quae nullum habent in mundo nomen, haec quaerit ubi sedeat. Maxima uero mundi pars est pauperum, ignobilium, stultorum. gaudeant igitur hi. Si enim solos quaereret sapientes, diuites, nobiles, esset causa discedendi a Christo. quaerit uero stulta iumenta. Id quod si tibi probri loco uidetur: Certe, nisi stultus fias, ut sapiens sis, & nisi abneges temetipsum, non sedebit super te Christus. Dic igitur cum Dauid: ut iumentum factus sum apud te, et ea ratione ego semper tecum. Quanto enim magis iummentum fueris, tanto magis sedebit in te Dominus: magis tui curam habebit, magis te gubernabit, & magis te turbae honorabunt. i. Cor. 1 I. Cor. 1 Lucae 9 psalm. 72

Tertiam exultandi causam explicauit Isaias: Exulta filia Syon (inquit) ecce saluator tuus uenit, ecce merces eius cum eo, et opus eius coram illo. Cum uides Christum sedentem super asello, intellige duo. Mercedem, & opus. In Christo merces significatur: est enim ipse merces magna nimis. In asino est significatio laboris: gaude Isaiæ 62 Genes. 15

igitur, quòd laboranti iumento sua merces adest. Expe-
Psalm. 26 cta igitur Dominum, uiriliter age, sustine (uelut asel-
lus) Dominum. Et sane nemo est in hac uita: qui labo-
psalm. 72 res, & multos non ferat. At si in hisce laboribus Chri-
stum tuleris, eum in mercedem habebis. Delicati uero il
li, qui in laboribus hominũ non sunt: quiq; cum homi-
nibus non flagellantur: peccatores etiam quorum sunt
psalm. 31 multa flagella hi Christi mercede fraudantur.
Zach. 9 Quartã gaudendi causam adfert Zacharias. Exul-
ta (inquit) filia Ierusalem: ecce rex tuus uenit ipse pau
per, sedens super asinam, & filium asinæ. Et dispergã
quadrigam ex Ephraim, & equum de Ierusalem, dis
sipabitur arcus belli, loquetur pacem gentibus. Si Chri
stus adfert pacem: si dissipat arma bellica: si insidet asi-
no, animali minime pugnaci, maxime pacifico: si fa-
Psalm 75 ctus est in pace locus eius & habitatio eius in Sion, ubi
confringit arcum, scutum, gladium & bellum. Si for
Lucæ 11 tis armatus arma & spolia distribuit; an non est æquũ
aduenienti tanta pace lætari?
Roman. 8 Quintæ gaudendi causa est: quia ueniens Dominus
super asina: uenit passurus, & pro omnibus satisfactu
rus. rem omnibus seculis tantopere desideratam. Hic re
gulam istam accipe. Cum Dominus insigne facinus in-
ter nos est designaturus, id fere accipit pro instrumento,
quod eius facinoris plena significatio sit: olim uenit la-
turus legem timoris, ideo in montem descendit fuman-
Exod. 20 tem, ardentem flammantem, fulgurantem, ut omnia ti
morem illum repræsentarent, quem erant Iudæi habi-
Exod. 3 turi. Venit in rubo ardenti, non exusto, significans se
esse in populo afflicto, sed non destruendo, uenit legem

nouam pro mulgaturus in die Pentecostes: ideo uenit in linguis igneis, et in spiritu uehementi: significante Apostolorum per orbem discursum, eorum igneam Euangelij prædicationem. Ita uenit & nunc, summos dolores patientißime laturus: merito igitur super asino uenit animali patientißimo: & quia regula etiam est alia quod, duo, uel duplex, significent multū (ut supra dictū fuit) fit: ut Christū duplici asino insidisse, summā eius patiētiā significarit. Gaude igitur Sion, quod Christus super asino ueniēs, satisfacturus ueniat et redēpturus. Actor. 2 Matth 14

Sexta gaudendi causa sit. Totus orbis in hoc uno cardine suam uersat salutem, si quænam sua sit fœlicitas agnoscat: super hoc uno tota Philosophorum contendit schola. hoc unum cœli, inferni, & in tota natura monstrare nituntur. Erit igitur magnum operæpretium, mundo suæ fœlicitatis certa ostendere signa, ubi errare, (nisi uelit,) non poßit. Id igitur est, quod Zacharias nūc efficit: dicit enim: o mortales, si uestram quæritis salutem, fœcilitatem, regem, uitam: en pro fero uobis certa uenientis signa, ecce uenit rex. Signum uero est, quod super asina uenit, & filio asinæ, uenit ita Christus: non ita uenit alius. Exulta igitur, & quod ueniat, & quod tam certa sui aduentus adferat signa.

Septima gaudendi ratio sit. Hominum natura facta fuerat asina, idest, super quam dæmones sedebant, sedebant cuncta peccata: curæ: labores: dolores: & miseriæ infinitæ: quibus miser homo, rectus a Deo factus, infœliciter se implicuerat. Hæc asina in biuio erat uitæ & mortis: ueritatis & erroris: præmij et pœnæ: cœli et inferni. At Dei misericordia factum est, ut mente a uincu Eccles. 7

lis dæmonis soluta, & Christo ei insidente, quo penetrauerit Christus, mens etiam penetret nostra. Si Christus
Ephes. 2 *sursum ascenderit, sessurus ad dexteram Dei in cœlestibus: si ascenderit, ut perueniat ad ipsum antiquum die*
Daniel. 7 *rum: eò etiam ascendet, et perueniet nostra natura, quæ prius asina fuerat. An non hæc summa gaudendi ratio?*

Causa gaudendi ultima sit, quod Christus super asina regulam uitæ monstrarit, ut scilicet sanctitatis celsitudinem humilitatis uilitati iungamus. Cum triumphabant Romani, secum afferebant, quod eos humiliaret: et triumphi gloriam deiectionis uilitate temperaret. Ita
2. Cor. 12 *Paulus magnitudine reuelationum triumphans, carnis stimulas, uelut recalcitrantis asinæ molestia premebatur.*
Matth. 27 *Petrus in sublimitate sedis Apostolicæ statuendus, negare permittitur; ut celsitudo deiectionis esset adiuncta. Omnes denique, qui piè uolunt uiuere in Christo,*
2 Timo. 6 *patientur persequutionem, ut dignitatis Christianæ altitudo sub uili persequutionum tegumento tutior consistat. Nihil adeo est in orbe sublime, cui sui contrarij non*
1. Cor. 1 *sit adiunctum momentum & pondus, ut sic omnia temperentur. Quæ causa est, ut Deus pauperes elegerit, ingnobiles, stultos. Nihil enim est omni ex parte beatum.*

Ecce rex tuus uenit tibi. *Quid? an non uenit &*
Mich. 7 *Patri? An non dictum est, ex te exiet mihi dux? & in*
Psalm. 21 *Psalmo dictum est a Domino. Anima mea illi uiuet, & semen meum seruiet ipsi. Et Paulus ait: Qui factus est*
Roman. 1 *ei ex semine Dauid. Si ei factus est, si eius anima Domino uiuet, si illi dux orietur: quomodo nunc dicit:* Ecce *rex tuus uenit tibi?*

Nec caret dubitatione, cur dicat de Christo, Ecce rex tuus: an non & Saul, & Dauid, & alij reges fuerunt Sionu? num solus Christus rex? Hoc secundum dubium aliquanto facilius est. Licet enim multi & ante, & post Christum reges fuerint: nemo tamen ita hoc fuit dignus honore. Sicut multi fuerant ante Christum boni pastores: sed ipse ait: Quot quot fuerunt ante me, fures fuerunt, & latrones. Sicut etiam multi uiri boni fuerunt, ipse ait tamen: Nemo bonus, nisi Deus. Cuius ratio est, quia ipse fons est bonitatis regni, & curæ pastoralis, ipse dicenti: Per me reges regnant. Quocirca reges alij ad Christum collati, stellæ sunt Soli collatæ. Et equidem aliorum regnum, & potestas super corpora est. quod, si etiam ad animas spectas, non sane super actus intimos, (nisi quatenus cum extimis habebant commercium) eorum iurisdictio se extendit. At Christus rex, & sacerdos omnem habent potestatem: pertingit enim usque ad diuisionem animæ, & spiritus, compagum quoque, medullarum. Ideo enim dicitur, quod sagittæ eius sunt acutæ, (populi sub eo) & cadent in corda inimicorum regis. Qua ratione dictum est: Ex usuris, & iniquitate redimet animas eorum: ad hæc non pertingit aliorum imperium. Merito ergo dicitur, Iesus: quia saluum facit populum suum, non ex fame, uel tritici inopia, sed a peccatis eorum. Adde tertio illud: Alij quidem & reges, & sacerdotes plures constituuntur, (succedit enim alius alij) quia morte prohibentur permanere: mortales enim sunt. sicut et eorũ imperiũ mortale est, Christus tamen, ut qui super animas imperiũ habet, imperiũ habet immortale. Rex ergo, et

Ioann. 10
Matth. 19
prouerb. 8
Matth. vlt.
Hebr. 10
Psalm. 44
Psalm. 71
Matth. 1
Genes. 41
Hebr. 7
Psalm. 109

Lucæ 1 sacerdos est in æternum. Vnde et merito Angelus dicit Regnabit in domo Iacob in æternum, et regni eius non erit finis. Quoarca desideriũ illud impletum est: Deus,
Psalm. 71 iudicium tuum regi da. tale enim iudicium dedit Pater
Ioann. 5 Filio, quale ipse Pater habet. omne uero iudicium Pater Filio dedit, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Si igitur Pater est rex omnium seculorum,
1. Tim. 1 immortalis, et inuisibilis: talis rex et Filius est regnũ ha-
Psalm. 144 bens omnium seculorum immortale, & inuisibile.

Sed redeamus ad priorem dubitationem, quæ eo maior est, quo Christus maior est, quoq; nos minores sumus. Venit ille tantus nobis uilissimis. Venit uero: Puer enim
Isaiæ 9 natus est nobis, & filius datus est nobis, non ea solum
Matth. 20 ratione, quod non uenit ille ministrari a nobis, sed ut esset minister noster: sed & illa, qua se totum tradidit nobis. Eleganter enim dictum est: Se nascens dedit in socium, conuescens in cibum, moriens in pretium, regnans in præmium. Ita plane se nobis exhibuit, ac si nihil cogitasset aliud, quàm commoda nostra: ita rursus gloriã quærebat Patris, ac si nihil de commodo quæreret nostro.

Tecum nunc cogita, quale sit, quod Christus rex, et Deus tibi nascatur, circuncidatur, oret; prædicet, sudet, patiatur, resurgat, & regnet. Expende & illud: Venit tibi mansuetus. Quid habet Deus cum mansue-
Isaiæ 6 to? An non Deus, Deus est sabaoth? Deus scilicet exercituum, & potentatuum. An non Deus quasi uir pu-
Exod. 15 gnator, omnipotens nomen eius? An non Deus zelotes,
Exod. 20 uindicans peccata parentum, in tertiam, & quartam generationem? An non Deus est, qui inebriat sagittas

suus sanguine, cuius gladius deuorabit carnes? An non Deut. 32
Deus est, qui regit gentes in uirga ferrea, & tanquam Psalm. 2
uas figuli confringit? quid igitur est, quod nunc man- Ierem. 19
suetus uenit? Certe, quia nouum fecit Dominus super
terram. nouus (si fas est dicere) factus est Deus. Igitur,
cum audis uenit tibi mansuetus: rerum omniũ mutatio Isaię 65
nem intellige. nouam legem, nouum orbem, nouum re-
gem, omnia denique noua.

Secundo. Intellige: Si Christus uenit mansuetus ut o-
uis, ergo ad occisionẽ uenit. Si mansuetus ut agnus, ergo Isaię 53
coram tondente se obmutescet. Iactet igitur suum Iudæa Num. 12
Samuelẽ, suum Mosen omnium mortalium mansuetissi
mos: iactamus nos Christum mansuetudinis fontem: &
in sua paßione summæ mãsuetudinis exemplũ. Agnus, Ioann. 1
scilicet sacrificandus, ut tollat mundi peccata.

Tertio. Venit mansuetus: ut iam liceat nobis ad illum
accedere, licet peccatores simus: non enim clamabit, nec Isaiæ 42
furens in plateis uox eius audietur: lignum fumigans
non extinguet, calamum quassatũ non confringet. Igi Hebr. 4
tur, o peccatores, accedere ad thronum gratiæ eius cum
fiducia licebit. Idcirco enim in cruce trãsfixos habet et
pedes, & manus: ne nociturum credas. idcirco humilia Psalm. 104
uerunt in compedibus pedes eius, et ferrum pertransiit
animam eius: ut mansuetus ostenderetur, qui posset cõ-
pati infirmitatibus tuis. Hebr. 4

Vide uero: nihil magis principes decet, quam clemen
tia. Armantur tamen contra læsæ maiestatis reos, legi-
bus, gladijs, crucibus, ignibus. Quam contra facit Do-
minus? qui contra contemptores suos lauacra parauit,
medicamina composuit, salutem adhibuit. Quid enim

aliud sunt Ecclesiæ Sacramenta, quam aquæ Iordanis,
4. Reg. 5 quibus Naamam lepra curetur? quam aqua Siloe, qui-
Ioann. 5 bus in natatoria sanantur infirmi? si modo intrent pri
Matth. 7 mi. Nam primogenita Deo sacrantur & prima cura
nostra de cōparando regno esse debuerat. Quærit enim
a nobis Dominus, quæ prima sunt, quæ meliora.

Quid uero est, quod multi strauerunt uestimenta sua in uia: nihil uerentes, si illæ sordescerent, & calcarentur a multis. Rursum alij resecant ramos de arboribus: non contenti folia, aut fructus obtulisse. Vbi duplex se mihi sensus offert. Prior est si per Christum insidentem asinæ, intelligamus uerbum Dei ascensorem super carnem suam. Quo sensu: ita intellige. Cum Dei filius in carne, Ecclesiam inuisit, mortem pro ea passus & crucem: tunc multi strauerunt uestimenta sua, id est, corpora sua, ea martyrio offerentes. Multi resecarunt ramos, id est, opes suas quas ut Christo gratificarentur, omnino relinquebant. Vtriusq; rei hystoria Ecclesia nascentis abunde perhibent testimonium. Sed utrumq; tam grande miraculum fuit: ut nulla historia simile proferant. Vnum certe, aut alterum producent: qui se se obiecit gladio, aut inopiæ. Sed quænam historiæ tot myriadas martyrum, tot qui possessiones suas uēdiderint, exhibebunt?

Actorum 4. & 5

Alter uero sensus est, Si per Christum asinæ superpositum, intelligas eundem, nostram sensualitatem gubernantem. Est uero asina sensualitas nostra oneribus peccatorum olim assueta. Asellus uero significat hominem terrenum, a uitijs quidem abhorrentem, sed sine Christo, qualem tibi Philosophorum Scholæ exhibeat.

Ioann. 1

bunt iqualemq; Euangelista Ioannes dicitur depinxisse, cum dicit: esse quosdam, ex uoluntate uiri natos. Hic sensus si placeat, iam accipe, multos Christi amore, & exemplo carnem suam strauisse, calcandam pedibus aliorum, quod monachi faciunt, uoluntatem suam pedibus prælatorum suorum subijcientes: nihil uerentes si hac ratione, oculis hominum uiderentur sordescere, & dehonestari. Rursum, multos, ex arboribus ramos detruncasse, id est, affectus mortificasse ex cupiditate (omnium malorum radice) pullulantes. Vbi enim proferes mihi tot mirabiles uiros, qui monachalem uitam professi fuerint, qui affectus suos, qui erant super terram ita resciderint, sicut a tempore mortis Christi publica fama fuisse testatur? Nulla plane lex est, nulla secta, nulla natio: quæ ita anatomen, seu resectionem affectuum, ad uiuū exequatur ut Christiana. Sermo enim Dei uiuus, pertingit ad diuisionem animæ & corporis, compagum quoque & medullarum, & nulla creatura etiam abditissima, inuisibilis est coram illo. Qua ratione Lex noua abdicat occultamenta dedecoris, nihil uitiosum, etiā in intimis cordis penetralibus, consistere patiens. Longe enim est a Christi lege simulator, & hypocrita: qui sepulchrum est dealbatum, foris sanctum, intus immundum. Ergo si Christum sequi uis, alterum delige. aut uoluntatem tuam alterius iudicio subde calcandam: aut ex arbore terræ defixa, id est, terrena uoluntate, ramos abscinde.

Caieta. Ibidem.

Coloss. 3

1. Ad Timot. 6

Hebr. 4

1. Cor. 4

Matth. 6

Matth. 24

Ioan. 12

Sed nō est fas præterire, quod Ioannes, inquit, omnes qui huic aderant Christi triumpho, ramos accepisse palmarū: et clamasse: Hosanna filio Dauid. Palma in

manibus, uictoria indicium & symbolum est. Necesse est igitur, eos qui Christum sequuntur, et pugnare. nec pugnare satis, nisi sequatur uictoria pugnam. Id uero
Apocal. 7 est, quod habetur in Apocal. Sanctos qui in cœlo consistunt, palmas in manibus habere. Itaque neq; ociosus, neq; ignauos patitur Christus: neq; socios habet nisi uictores, Quocirca neq; Iudæi terram promissionis assequuti sunt, nisi post frequentes pugnas, & claras uictorias.

Quòd uero, qui palmas habent, hosanna clamant: indicant uictorias suas, se a Christo recepisse. Tum indicant, dum uiuimus nunquam a pugna esse cessandum, neq; ullum esse momentum: in quo non sit necesse
Iob 7 pro uictoria clamare. est enim militia uita hominis super terram. Rursum indicant, qualis sit eorum animus ad Christum, est enim eum semper aspirare, ad ipsum semper aspirare. Dixit enim Dauid: oculi mei semper
Psalm. 24 ad Dominum & item: sicut oculi ancillæ in manibus
psalm. 122 Dominæ suæ: ita oculi mei semper ad Dominum.

Nec uacat mysterio, quod bis dicunt Hosanna. sed cum secundo dicunt, addunt, In excelsis. quo indicant: se quidem in hoc seculo optare uictoriam: at non qualem cumq;. sed quæ in cœlis plena sit. ut sicut Christus per pugnas tam difficiles, perque uictorias tam illustres, consessum in Dei excelsis comparauit: ita & illis con-
Hebr. 1 tingat. Patriam enim in excelsis Sancti in hoc seculo
Hebr. 11 aspiciunt, eamque a longe salutant. Igitur dicunt: Salua nos Domine in hoc seculo: sed maxime salua nos in excelsis.

Non libet silere, quòd licet hosanna significet, tum.

triumphos, tum salua, tum saluifica, tum salua obsecro: significat etiam tamen reconditum, quendam exultandi modum: qui percipi potius, quam dici poßit, significante hoc Spiritu sancto, quòd sicut quando pugnamus, spiritus interpellat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus: Roman. 8
ita quando uincimus, exultare facit lætitia inenarrabili, quæ gustari, non dici poßit. Interim tamen, si quid de ea lætitia dici poßit, id illi explicarunt dicentes Salua, & benedictus, qui uenit. Licet enim animalis homo nō percipiat, quæ Dei sunt (nec enim, quæ sunt Dei, nouit nisi Deus, & cui uoluerit Deus reuelare:) Si quid tamen ex his diuinis, uelut per transennam, 1. Cor. 2 Matth. 11
perspicidatur, hoc est: quod, qui Dei sunt, & salutem æternam sibi, & Deo gloriam æternam quærunt. Primum indicant cum dicunt, Salua. Alterum cum addunt, Benedictus, &c.

Porro uerbum illud. Benedictus qui uenit in nomine Domini. Multa nos docet. Primum illud optatissimum quod Meßihas iam uenit. Secundo, quòd ueniat in nomine Domini, id est, uice, loco, autoritate, maiestate Domini. Si enim Pater uenisset in carne, ea plane omnia, quæ dixisset, aut fecisset, ea omnino dixit Christus & fecit. qua ratione Christus Philippo roganti, ut Patrem suum Christus ostenderet, respondet: Philippe, qui Ioann. 14
uidet me, uidet & Patrem meum, id est, Dum uides me operantem, dum audis me loquentem, Patrem uidere te puta, & operantem, & loquentem. Est enim Patri Filius cōsubstantialis. Ergo cū Dominus dicit: Ego ueni in nomine Patris mei. sēsus est. Ergo ueni loco Patris Ioan. 5
mei, ita, ut, qui me uidet, et audit: uideat Patrē et audiat,

Quòd si Christus ita uenit, ut eam uitam, mores, ingenium, quæ tractantur in cœlo: ad nos adferat habitantes in terra: an non dignus est, cui acclamemus, benedictus, qui ita uenit in nomine Domini, omnia cœlestia adducens in terram? Expende obsecro Euangelicam uitam, quid inuenies aliud, quàm cuncta cœlestia? Benedictus ergo, qui uenit in nomine non Adæ, non Platonis, aut Socratis: tolle, hi terreni sunt. Benedictus iste cœlestis, qui uenit in nomine sui Patris æterni.

Rursum benedictus, qui uenit: quia per eius aduentum, iam multæ eum turbæ cognoscunt, & laudant. Di-
Psalm. 72 ctum erat in Psalmo. Et florebunt de ciuitate, sicut fœnum terræ, ideo benedictum sit nomen eius in secula. Quid erat aliud, uidere turbas egredientes de ciuitate, clamantes, & laudantes, quàm uidere turbas florentes copiosas sicut fœnum terræ. Sit ergo nomen eius benedictum in secula: qui multiplicauit gentem, licet non magnificauerit lætitiam, sicut in die Madian.

Psalm. 72 Sed in eodem Psalmo dicitur: Benedictum nomen Maiestatis eius, & replebitur maiestate eius omnis ter-
Treno. 1 ra. Quam mutantur omnia? Sedebat olim ciuitas sola, licet plena populo. At nunc benedictus, qui uenit: ut ciuitas, imo terra prius sola, maiestate diuina repleatur.
Isaiæ 6 tur. Verum igitur est illud Isaiæ: Et quæ sub ipso erant, inquit, replebant templum. Certe opera & Sacramen-
Psalm. 117 ta, & prædicatio Christi, non solum replent templum, sed etiam orbem uniuersum.

Iam, dictum fuerat: o Domine saluum fac, bene prosperare, benedictus qui uenit in nomine Domini. Deus Dominus, & illuxit nobis. En quæ sit causa be-

benedicendi, scilicet, quia illuxit nobis, & quia, ut Isaias dicit, uenit lumen, & gloria Domini iam orta est: & item, quia Deus misertus est nobis, benedixit nobis illuminauit uultum suum. Isaię 60 Psalm. 66 psalm. 117

Demum benedictus, qui uenit, quia lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, hic connexuit asinam pullo, connectens utrumq; parietem & maceriam dissoluens, connectens in suo triũpho pauperibus diuites, præcedentes sequentibus, ut omnes sint unum, ut iam non sint diuisiones, sed omnes idipsum dicant, & non sint schismata. Benedictus sit, qui facit habitare unius moris in domo: benedictus qui facit, ut omnium sit cor unum & anima una. Ephes. 2 Ioann. 17 1. Cor. 1 Psalm. 67 Actor. 4

Iam quid fœlicius ea uita, quæ omnes unanimes facit? Sed hæc uita licet rosa sit, est tamen rosa, & lilium inter spinas. Tota enim uita nostra est plena malis, ideo turbæ clamant, Hosanna, salua: sed salua in excelsis. Quia igitur Christiano nihil debet esse antiquius, quam gloria Dei, & propria salus. ideo Ecclesia ante consecrationem, utrumque nobis inculcat, dicens: Benedictus, qui uenit, Hosanna. idq; dicit non semel, sed bis. cupimus enim seruari a malis, non solum animæ, sed etiam corporis, nec simpliciter dicimus Hosiah, id est, salua: sed hosiahna, id est salua obsecro, quo uerbo, & humilitas Christiana notatur: & quòd perseuerantia non cadit sub merito & quòd sine præsidio diuino, uana sit salus hominis: & quod in excelsis, nemo seruare potest nisi Deus. Cantic. 2

Et cum intrasset Ierosolymam. Hoc Euangelij segmentum, ad quadruplicem Christi ingressum appli-

cari potest. Christus. n. ingressus est in Mundū, in Virginem, in Animas in Cœlum. Dicam paucula de singulis. In primo ingressu commota est ciuitas, imo & orbis. Dicitur enim: Adhuc modicum, & ego commouebo cœlum, terram, mare, aridam: & mouebo omnes gentes, & ueniet desideratus cunctis gentibus: & implebo templum istud gloria. & item: Vidit et commota est terra: montes sicut cera, fluxerunt a facie Domini. Certe, quia omnis uallis implebitur: omnis mons & collis humiliabitur. At necesse est orbem commoueri, si ualles implentur, montes humiliantur. Si cor excelsi deijcitur, quia frater est: si cor serui exaltatur, quia Christianus est, an non omnia commouentur? Si Philosophi dissiliunt, Iudaei scandalizantur, Gentes credunt, dæmones confunduntur, idola deijciuntur, oracula cessant, templa diruuntur, Euangelium recipitur, noua uita inchoatur, uetus condemnatur: an non est hoc, totum mundum commoueri? Si mortui resurgunt, infirmi conualescunt, dæmoniaci curantur, mare calcatur, Sol obscuratur, Crux adoratur: an non hoc est omnia susq; deq; moueri? Cum decidebat Manna de cœlo, mirabantur omnes dicentes. quid hoc? cum ergo Christus uerum manhu de cœlo uenit: an non uehementius turbabuntur, dicentes. quid hoc? quaenam doctrina hæc noua? Christus super naturam. ergo Christum miratur natura. Cum diuulgabatur Salomonis Sapientia, mirabantur omnes, currebant omnes: ut eum audire liceret. At plusquam Salomon hic: quia ille, ut de terra, de terra loquebatur: at hic, ut de cœlo super omnes est, quæ enim audiuit a Patre hæc

Aggæi. 2
Psalm. 17
Isaie 40
1 Cor. 1
Matth. 27
Exod. 16
Actor. 17
Ioann. 3
Ioann. 15

loquitur, loquiturq; sapientiam non huius seculi, aut principium huius seculi. Iure igitur miratur orbis. Ad prædicationem Ionæ, sacco rex Assyriæ induitur, totaque Niniue commouetur: expende nunc, quàm longe magis mortes suos mutauerit per Christum, orbis, quam per Ionam Niniue. Miraculum est naturæ Christus: imo miraculum cœli. miraculum miraculorum: merito igitur natura. Angeli, & orbis dicunt, quis est hic? uidet mundus uiolatas leges suas? Virginem parere, hominem Angelis imperare, honores, diuitias, delitias contemni, diabolum prostrari, uinci, calcari, idq; a fœminis, a puellis: uidet ciuitates deseri, solitudines impleri, uitam secularem abijci, uitam Angelicam ab hominibus tractari: an non merito dicent omnes, Qui est hic?

1 Cor. 2
Ionæ 3

Isaiæ 63

Et equidem hæc una causa est, quare damnabit Christus, eos qui in eum credere noluerunt. Cur enim uidentes tot rerum miracula, non dicunt, Quis est hic? Cur Mauri & Indi tantarum rerum famam habentes, nō curant nosse, quis est hic?

Et, si quis est inter homines, qui de rebus Christi dubius hæret: audiat populos acclamantes: Hic est Iesus Propheta. Si populos priores audias si Prophetarum oracula si totius gentis Iudææ expectationem aduertas, facile cognosces, quis sit hic. Finis enim legis Christus. Lex igitur illum clamat. Iudæi Christum sperabant, dicente Samaritana, Scio quòd iam uenit Christus. Populi qui tunc erant, dicunt. Propheta magnus surrexit in nobis. et quid aliud dicere poterāt, a dæmonibus liberati, a lāguoribus sanati, panibus satiati, a

Roman. 10
Ioan. 4
Lucæ 7
Matt. 4
Ioann. 11

morte excitati? Quod, si libeat audire tot monachos, uirgines, martyres, & tot homines, quorum uita Deo sacra est, mors Christo dicata.

Nec simpliciter audias, Hic est Iesus propheta. Propheta enim sumi apud Sāctos sole: pro prædicatore. At
1. Cor. 9 uoluit Christus, se ut prædicatorem laudari. Certe Pau
2. Cor. 3 lus nunquam non iactat suam Apostolicam suam præ-
Isaiæ 51 dicatoriam functionem. quam nec Dominus siluit, cum dicit: Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me, ad prædicādum pauperibus misit me. Cur enim Dominus non iactet munus suum, unde nouit omnia nobis bona prouenisse?

Cur uero dicunt: Propheta a Nazareth? Christus secundum deitatem genitus in æternitate: secundum humanitatem genitus in Nazareth. Cur igitur taceatur ea terra, unde nobis bonum omne processit? Imo et cur taceatur, quod è florente patria florentissimus, et fructuosissimus nobis prouentus accessit?

Igitur, cum dicunt turbæ, Christum esse Iesum, eius maiestatem indicant. Cum prophetam, eius prædicatoriam functionem. Cum Nazaræum, omni uirtute florentissimum, & omni fructu refertissimum affirmant. Quod addunt: Galilææ. significant, quod sicut Christus uelut rotatus è cœlo uenit in terram: ita & nos rotati è terra ascendemus in cœlum. Galilaa enim rotationem significat.

Porro, antequam Dominus in mundum uenisset, omnia strepebant uenalitate: quid enim aliud homines faciebant, quàm auro suo, argento, & labore honores, di-
Isaiæ 55 uitias, & delitias quærere? An non hoc erat appendere

argen-

argentum: licet non in panibus, & laborem, licet non in saturitate? Emebant igitur homines uoluptates suas, pro quibus non uerebantur & animas in pretium dare. Oculos te precor in mundum, qui tunc erat, conijce: quid credes aliud mundum fuisse, quàm mensam cumis plenam, hominesq́; in circuitu illius mensæ laborantes, adcurrentes, anhelantes, ut ex ea mensa nonnihil arripere possent?

Quòd, si columba simplicitatem, & bonitatem significat: quid aliud Iudæos esse credis, quàm emptores columbarum, id est, toto nisu quærentes uiri boni uideri? Ideo enim tuba canunt in plateis: ideo alij ab alijs testimonium bonitatis requirunt. At ubi Christus in mundo cognitus est, uideres delitias eijci, nummos contemni, honores calcari. Vendebant enim possessiones: & ibant gaudentes, quia digni habiti sunt contumeliam pati. Matth. 6 Actor. 10 Actor. 4 Actor. 5

Illud annotatione dignißimum: Domus mea, domus orationis uocabitur. Ergo templum, ubi Christus adoratur, domus orationis uocatur. Primum quidẽ illud omni acceptione dignum: quòd Deus domum inter nos uelit habere, non quòd domus sit illi, ubi habitet, necessaria. Nec enim cœlum, aut cœli cœlorum eum capere possunt: sed domum habet, ubi miserias nostras audiat, & misericordias suas largiatur. Et quidem proprium illi est misereri semper, & parcere: merito igitur domus, ubi miseretur, domus illius nominatur. Et, si dicere fas est: tam Deus domum uult in terra, quàm in cœlo. hic enim præmium dat beatis, ibi auxilium præbet miseris: hic miseriæ nullæ, ibi pater misericordiarũ filiorum miserias misericorditer eijcit. 3. Reg. 8

Sed cur domus hæc, domus orationis uocatur? cur non potius domus Dei, Domus auxilij, domus misericordiæ? Primum, quidē ostenditur, quàm sit hominum conditio misera, id est quàm sit auxilij impetrandi egena. Adeo enim miseri sumus: ut nūquam nobis sit in templum intrandum, nisi ad orandum, petendumq; contra mala nostra fauorē. Secundo, ōstenditur, q non est aliud nobis medium, per quod Deus lubentius, facilius, & (ut ita dicam) naturalius, fauorem suum præstet, quam

Genes. 18 oratio. Est enim oratio scala Iacob, per quam Angeli orationem ascendunt, & fauorem descendunt. Tertio, Significatur, quod uix aliud fieri uult in domo sua Deus, quam orationem: Domus enim mea domus orationis est. Qui igitur in templo non orat, perinde, est, ac si in conuiuio non edat, in schola nō discat. Quarto, Expende, Domus Dei, domus orationis est: ac si diceres, Quæ habet Deus, orationis sunt. per orationem Deum, &, quæ Dei sunt, acquirere licet. Quinto, Ostendit dominus, quam uelit uiscera sua nobis esse manifesta. uult nos certissime scire, quòd largissime nobis fauere uult, ideo domui suæ nomen Orationis imposuit. Sicut si rex rigorosus, cupiens suum monstrare rigorem, domui suæ hoc nomen adhibeat, quod sit Iustitiæ domus. Sexto, Scitum est, quod oratio sit eleuatio mentis in Deum, sine qua frigent, quæ corporaliter in templo fieri solent. Spiritus est Deus, & tales adoratores,

Ioann. 4 quærit, qui adorent eum spiritu, & ueritate. Demum, si domus Dei domus orationis est: igitur ministri huius domus, grandes sint oratores, non uenatores, non potatores, non alijs uitijs maculentur.

Iam id sibi persuadeant homines quòd mundus hic uallis sit lachrymarum, domus sit horroris, & uastæ solitudinis, terra sit deserta in uia & inaquosa, locus sit periculorum & malorum: his omnibus malis uni- Deut. 32
cum prouidit Deus remedium, domum orationis. Est 2.Cor. 1
igitur templum Dei, uelut pharmacopolium, unde contra omnia mala, remedia petantur, & impetrentur. Est cella uinaria, imo penu ditissimum Dei, ubi Cantic. 2
bona omnia habeat Deus. sed instrumentum, quo haurias, oratio est.

Ergo duo sciant Christiani, primum, quod licet in omni loco dominationis Dei Deus uelit orari, & benedici: Psalm. 102
tamen locus, ubi (uelut ad largiendum) se Deus obstrinxit, templum est. Scio plane dictum esse: uenit Ioann. 4
tempus, cum neq; Ierosolymis, neq; in monte hoc, orabitis Patrem: sed orabitis in spiritu, quasi dicat: orabitis ubi libet spiritus uester scit: scio tamen, quod fructuosior multo est oratio, quæ in templo, quam, quæ alijs locis fit, si sint reliqua paria: merito enim Christus dicit: se inueniri in his, quæ Patris sunt. quasi dicat, Si uis me inuenire, in templum ascende, ibi me reperies. Lucæ 2
Animo igitur meo insedit, quod ut sunt in Ecclesia tempora, in quibus Deus maiora hominibus auxilia præstat (ut est tempus Quadragesimæ, Aduentus, &c.) Ita sint loca, id est, templa, ubi Deus se largiorem hominibus præbet. Nec id sane immerito. Siquidem in Ecclesia Christus adest, in Euacharistia latens. Adest et Christi crux. Adsunt Sanctorũ reliquiæ, et imagines. Adest aqua benedicta, et reliqua sacra: ubi hæc sunt, minor est diabolo de nobis triumphandi facultas, maior

est diuina participandi potestas. Si fugabatur diabo-
1. Reg. 16 lus, cum Dauid citharam percutiebat, quanto acrius fu
gabitur, cum in templo laudes diuinæ cantantur. Intel
ligere igitur licet, Regiam Dei cœlum illum summum
esse, ubi summa Deus attentione adoratur. Aliud cœlũ
est templum nostrum, ubi summa esset Deus attentione
Isaiæ 6 laudandus. In illo cœlo sedet Deus super solio excelso et
eleuato: sed eius uestes nostrum cœlum replent, id est, eius
auxilia, fauores, & uiscera misericordiæ Ecclesiam re-
Heb. 10 plent. Cœlum illud est sancta sanctorum. Cœlum hoc
est sancta. Nihil enim cœlum illud a nostro diuidit, nisi
paries interstitius carnis nostræ.

Exod. 2.3 Illud uero est uehementer terribile: Vos fecistis eam
speluncam latronum. Plane, quia plebs terrenis lateri
bus occupata nec Deum debite laudare, nec de peccatis
(ut par erat) dolore: nec diuinorũ contemplationi uaca
re, nec libros sacros euoluere, nec pauperum remedio po
Ioelis 2 terat inseruire: ideo clericos locauit, et monachos, quos
prouentibus alit, & ditat: ut hi uicem illorum gerant,
operam uicariam præstent. Deumq; illorum loco lau
dent, et inter uestibulum, et altare plorantes dicant. Par
ce Domine, parce populo tuo. Sint Mariæ, quæ ad pedes
Lucæ 10 domini sedens, audiat uerbum eius: sint ij ex, quorum
Malach. 2 ore scientiam populi requirant. Demum Mariæ Mar-
Lucæ 10 tham adiungant sollicitam: ut pauperibus Domini, imo
Domino pauperibus, seruiant.

Iam nunc, Lector, expende: si clerici nihil horum, ad
quæ locati sunt, præstent: adeo, ut nec horarias preces re
citent: an non hi fures tibi uidebuntur, & latrones, qui
cibos quidem, & hos lautissimos recipiunt: ut opus exhi

beant tamen non exhibent.

Audiant nunc Prælati(qui hosce clericos indignos in ministeria Ecclesiæ deligunt) Christi uocem terribiliter dicentem: Vos fecistis domum Dei, speluncam latronum. *quasi diceret: Vestrum erat, domum Dei orationis, oratoribus replere. domum Dei Angelicis hominibus, imo diuinis adornare: at contra, speluncam latronibus plenam exhibuistis. Profecto. si Prælatus pretio ministrum Ecclesiæ constituit, hic minister pretio etiam Ecclesiæ ministeria exercebit: nummularius ergo erit, igitur nec latronis nomen effugiet. Cum Ecclesia Dei habuerit prælatos, qui nummos non requirant, sed contemnant: habebit etiam ministros, qui nummos non suspiciant, sed despiciant: quo fiet, ut & plebs habeat, quæ nummos non admirentur, sed distribuant. Quia enim Dominus super asinam uilem ascendit: placuit Apstolis, se suis uestibus nudare: ut asinæ imponerent. Vbi uero plebs Apostolos nudos conspexit, se etiam ipsa suis uestibus nudauit: ut transeunti Christo prosterneret. facile profecto maiorum uestigia subiecti sequuntur. Christo placeat, ut Ecclesiam suam, mensis nummarijs (id est, cupiditate omnium malorum radice,) & cathedris columbarum, id est, ambitione, quæ maius sibi iudicium sumit, purget, & mundet. Id ipse si præstare uellet, scio quam multi cæci, & claudi, tum mente, tum etiam corpore, sanitatem reciperent. Nec enim eius nunc manus coarctata est, ut iam saluare non possit. & equidem, quando in Ecclesia resplenduit ministrorum sanctitas, resplenduit etiam & miraculorum claritas.*

Matth. 21

1. Tim. 6
Iacob. 3

Interim illud admiratione dignum, quod ſicut Chri ſto in templum ingreſſo, & miracula edente, non defue runt tamen principes & docti, qui contra Chriſtum murmurarent: ita & nunc, licet miniſtri ſanctitate & miraculis emineant: non deſunt, qui contra eos immur murent. Legitur in actis, quod cum Antiochiæ diſſemi naretur uerbum Dei, per mulieres religioſas & hone ſtas, et per principes ciuitatis excitata perſequutio eſt cõ tra Paulum, & Barnabam. Quis, precor te, potuiſſet credere religioſos & honeſtos contra ſanctitatem ſurre cturos? quis crederet religionem contra religionem, ho neſtos contra honeſtatem armari?

Actor. 13

Porro obtrectatoribus Dominus reſpondet: Ex ore infantium & lactantium perfeciſti laudem. Vbi ad uerte, & infantes laudare, & eorum laudem eſſe per fectam. Et equidem ſcio multos fuiſſe in uita Chriſtia na paruulos, qui adhuc pendentes ex ubere matris, Chri ſtum uehementer laudabant. quod de infantia Nicolai & Catharinæ publica fama commemorat. Sed du bium mihi eſt, quis fuerit Chriſti ſenſus hoc loco? & equidẽ tres ſunt Chriſtiani profectus ætates. Sunt enim alij perfecti: quorum, ut Apoſtolus inquit, ſolidus eſt cibus. Horum locum tenent nunc Prælati, & mona chi. Sunt alij medij, qui propoſitum ſibi certamen cur runt, aſpicientes in autorem, & conſummatorem fidei Ieſum: hi ſunt bona populi pars. Sunt ultimi, qui, cum prius Chriſtum non noſſent, è uitijs egreſſi tan quam mundo geniti infantes, lac rationabile concupi ſcunt. Hi ſolent in principijs, mirabili & ſingulari Spi ritus ſancti impetu adflari, ut ſtupenda, & mirabilia

Hebr. 5
Hebr. 12
1. Petr. 2
Actor. 9

& dicant, & faciant. Quod cernere est in Paulo recens conuerso, in Augustino, in Francisco, in quorum primis tijs parum humanarum uirium, multum uero diuinarum facile cognoscas. Hi sunt pueri Hosanna clamãtes, quem clamorem, non humana prudentia, non maiorũ instructio, non fortunæ casus potuerunt edocere: non caro deniq;, aut sanguis, sed Pater reuelauit, qui est in cœlis. Quòd, si Pater has laudes edocuit, apertum est, quam erit perfecta laus, quæ ex tã perfecto principio dimanauit. Cum igitur Pater has laudes tunc Iudæos Christo cantare docuerit: profecto & qui canebãt, pueri erãt, recens a Deo in spiritu geniti: et, quã canebãt laudẽ, perfecta erat: ut, quæ erat a Patre profecta, ut quæ odorem quendam Deitatis efferebat. Sed de hoc priori sensu sat dictum sit. Matth.16

SECVNDVS SENSVS.

De ingreſſu Chriſti in Virginem. Cum ingressus est Christus in Virginem (Virginem inquam) uere Ierosolimam, id est, uere pacis uisionem, commota est uniuersa Virginis ciuitas. Nouo enim lumine illustratus est eius intellectus, nouo igne exarsit affectus, noua lætitia exundauit cor, nouo fœtu intumuit uenter. Stat tota attonita Virgo, uidens sanguinem suum, rubum esse, qui ardeat: sed non comburatur. Videns se amiciri Sole, nec inflammari. Videns se in media flamma, nec lædi: quia Spiritus sanctus eam obumbrabat. Cogitabat Virgo qualis erat fœcunditas, & omnia eius interiora dicebant, Quis est hic? Manhu? Sane erat prudentißima Virgo. Sed opus in ea gustum, attonitos red

Exod. 3
Apocal. 12
Daniel. 3
Luce 1

deret etiam Seraphinos. Si Maria conseruabat uerba pastorum, conferens ea in corde suo admirans rerum magnitudinem: quanto potius admirata dicebat. Quis est hic nouus in utero fœtus?

Luca 2

Sed huic Virginis admirationi multa respondebant & dicebant: Hic est IESVS. respondebat luminis magnitudo, ignis efficacia, lætitiæ immensitas, & ipsius prolis nouitas. Hæc omnia dicebant: Hic est IESVS, ille desiderium collium æternorũ, ille desideratus gentibus: ille in quo plenitudo deitatis habitat corporaliter, ille uere Nebia, uere uidens Deum: nam quæ apud Patrem uidit hæc nobis annunciauit: nec pilus de uerbis eius, cadit in terram: ut de Samuele dictum erat.

Genes. 49
Coloss. 2
Ioann. 18

Nec simpliciter intellexit Virgo, quod Christus esset Deus, sed quod erat tantopere expectatus, & tãtopere à Prophetis cantatus. Intellexit Christum esse florem illum, quem Isaias dixit nasciturum, ex uirga de radice Iesse: ergo intellexit quòd Christus erat Propheta à Nazareth florente, sed à Virgine multo florentissima, & quòd sicut flos non corrumpit sed ornat uirgam: ita Christus non erat corrupturus, sed perfecturus Mariã.

1. Reg. 3
Isaiæ 11
Lucæ 1

Iam cum Christus non solum descendit in Virginis aluum, sed multo potius in Virginis animum: tunc eijcit uendentes & ementes, id est, eijcit fomitem, qui uenalitatis radix est: sanè licet in Virginis exortu, ei fuerit fomes ligatus: at in Christi conceptu, est a Virgine ablatus & extinctus, ut Theologorum primores asseuerant. Eijcit igitur Christus ex matre mensam illam, ubi caro nostra uendere bona sua solet. Dicitq; Christus: Domus mea domus orationis uocabitur, o uere domum Dei uni

S.Thom. 3 par.q.27 arti.1
Acton. 12
Leuitic. 6

ci[illegible]è [illegible]um ubi perpetuò oratio fiebat. V[illegible]ter [illegible] ad Deum, ut ignis ille in templo nutritus, [illegible]ndebat? Si cœlum domus Dei est ubi adoratur: an non alitius adoratur a Virginis mente? Si sinus P[illegible] domus Filij est, ubi ab æterno generatur: uterus matris domus eiusdem est, ubi in tempore concipitur, moratur, nascitur. Domus igitur hæc non est aliud quā domus Dei, & porta cœli. At fomes fecisset, ut hæc Genes. 28
domus spelunca latronum esset: nisi cum concepta fuit, ligatus ille fuisset, uelut Asmodeus ille ligatus est: ne recens sponsatæ noceret. Vbi uero Christus in tem- Tobiæ 6
plum uirgineum ingressus est, accesserunt claudi, ac cæci. Eia igitur, si claudi sumus, & cæci, accessus nobis patet ad Christum. Illi cæci Iudæorum, nos admonent, quod, quia Christus in Mariam ingressus est, accedamus & nos cæci. Ideo enim in eam ingreditur, ut sanct. & templum ipsum, Christum pro nostra salute interpellat, & exaudietur pro sua reuerentia. Quid enim neget Ma- Hebr. 5
tri Christus, quæ hospitæ Eliseus? Imo plane Bernardus 4. Reg. 4
asserit pleraque bona, quæ Christus nobis communicat, non nisi per Mariam communicare. Sed de Maria nunc satis: de qua nihil satis.

TERTIVS SENSVS.

De ingressu Christi in animam. *Cum in animā, quæ prius erat in peccato, ingredi dignatur Dominus, idest cum dignatur è stercore erigere pauperem, & de* Psalm. 112
terra inopem: cum dignatur obtenebratum illuminare, Ephes. 5
& mortuum excitare: tunc commouetur uniuersa pec

psalm. 6 catoris ciuitas, totus turbatur peccator. Miserere, inquit,
psalm. 37 mei, quia conturbata sunt ossa mea, & anima mea tur
bata est ualde. & item: Non est sanitas in carne mea a
facie iræ tuæ: non est pax oßibus meis a facie peccatorũ
Eodem: meorum. Et rursum: Cor meum coturbatum est, dere-
liquit me uirtus mea. Plane cor conteri debet, ut pecca-
tum dimittatur. at, si conteritur, commouetur.

Concilio Trident. Cum uero ita animus commouetur: cumq; sagittæ po
Psalm. 44 tentis cadunt in cor inimicorum regis, tũc animus nouo
uulnere percussus dicit: Quis est hic? unde hoc mihi?
Nam & Paulus uulnus sentiens dicebat, Quis es Do-
Actor. 9 mine? Certè cùm uocatio illa, ex morte ad uitam, ex pec
cato ad gratiam, super naturam sit: rem tam nouam, na
tura sentiens admiratur, & interrogat quis est hic? Sa-
Lucæ 11 nè tunc fit pugna Christi cum forti armato à quo ille
aufert animam, quam tenebat captiuam. tunc idola
exaltari cordis nostri corruunt, Dagone arcam Domini
1. Reg. 5 non compatiente, tunc creatur nouus homo, noua crea-
Galat. 5 tura, uetere homine pulso, tunc filius prodigus ad pij
parentis pedes procidit, a quo ille osculum recipit & am
Lucæ 15 plexus: annon dignum est in rebus tam nouis ciuitatem
animæ commoueri, & quærere, quis sit tantæ nouita-
tis effector?

Cui interrogationi omnia uiscera respondent: Hic
est IESVS. Cùm enim non in peccatoris conuersione
Pater peccatorem trahat ad Christum, (ut omnes hono
Ioann. 6 rificent Christum,) fit, ut intus in animo, responsio in-
ueniatur: quod qui eam nouitatem facit, sit IESVS.
cuius uulnerantem, & sanantem manum peccator, li-
cet euidenter non uideat: intelligit tamen.

Porrò, ubi Dominus in sacratiorē animæ partem, id est, mentem, uelut in templum intrat, eijcit ementes inde & uendentes. Profectò ante Christi ingressum in mentem mens tota curis perstrepit inquirentibus, quomodo illud emam, illud uendam? quomodo nummos acquiram? quomodo honores & delitias comparabo? At, cum Christus intrat, curæ silent: ille possessionum eijcitur amor: honorum contemnitur ambitio. Intelligit anima, magno se emptam pretio: ideo uendere se non uult. uenalis esse nolo, dicebat Augustinus: itaq; exit anima è telonio cum Matthæo, distribuit sua cum Zachæo, & sæpè omnia relinquit cum Petro & Ioanne: ut ad pedes Domini liceat sedere cum Maria. 1. Cor. 6 Matth. 9 Lucæ 19 Lucæ 10

Et meritò id quidem: Mens enim domus Dei est, domus orationis est. non ergo licebit eam alienis curis perturbari. non erit æquum speluncam eam facere latronum. Certè, si anima inter amplexus pij parentis, & dilectißimi sponsi, gustum & dultedinem sentit: si sugit ex uberibus sponsi uinum, omni uino dulcius: in medio Cantic. 1
uero dulcedinis istius, intrat cura terrena, quæ gustum rapit, & furatur: annon cura illa fur est, & latro? ò latronis impiam audaciam. Cur in dei sacrarium irrupisti? cur Dei lectum ascendisti? ne crescas, quia Dei lectum commaculasti. Eiectis uerò ementibus, & uen Genes. 49
dentibus, cæci uident, claudi exiliunt. profectò uidet intellectus pius, quod nō uidebat impius. Præceptū enim Domini lucidū est, illuminans oculos. et Paulus inquit: Surge a mortuis, et illuminabit te Christus. si illumina Psalm. 18
bit, cæcus ergo prius eras. Rursum: claudus ille iā sanus Ephes. 5
uiā mādatorū currit, cū dilatasti, inquit, cor meū. Quæ Psalm. 118

psalm. 118 causa est, quare ex indoctis hominibus plures uidemus,
Roman. 12 in uia Dei currentes, spiritu feruentes, orationi instantes, necessitatibus sanctorum ministrantes? certe, quia nouos habent pedes: quos perfecit Deus tanquam
psalm. 17 ceruorum. Interim non desunt Pharisæi: qui uidentes, quod cæci prius, uideāt nunc: quodq; claudi prius,
Ioann. 9 nunc ambulent: indignantur, zelo mouentur, et rabie.
Isaiæ 30 Sed illi taceant, sperantes in Domino. in silentio enim, & spe erit fortitudo eorum.

QVARTVS SENSVS.

De ingressu Christi in cœlum. Christo in cœlum ascendenti, pars prima huius historiæ applicari potest. Cōmota enim est uniuersa ciuitas regni cœlestis: uidens carnem intrasse in regionem spiritus, temporale ingressum in æternitatem, carnem super Angelos exaltari, ho-
Coloss. 1 psalm. 109 Daniel. 7 Isaiæ 63 minem a dextris Dei collocari, Filium hominis usque ad antiquum dierum peruenire. Commotam ciuitatem Angeli ostendunt, cum dicunt: Quis est iste, qui ascendit de Edon tinctis uestibus de Bosra? Plane res erat admiranda, quod qui ex deitate ascendebat: tinctas uestes haberet ex humanitate. Quis est iste, qui simul Deus, & ho-
Psalm. 23 mo? Quis est iste rex gloriæ? Quæ est ista caro, quæ ascē-
Cantic. 8 dit è deserto, delitijs affluens, innixa super dilecto? Respondet multitudo illa, quam ascendens Dominus capti-
Ephes. 4 uam duxit: Hic est IESVS Propheta a Nazareth. & quis explicaret immensitatem illam dulcedinis, in qua captiui, iā uere liberi, natabant: dum IESVM nominarent, per quem eam fœlicitatem, se uidebant conse-

quutos? Credere etiã par est, non solum nomen IESVS illos resonasse, sed IESVM prophetam dicebant. Cur enim non nominarent functionem illam, per quam ipsi ad Christum uenerant? Illam, quã Dominus ita iactat, cum dicit: Vos uocatis me magister, & domine, & bene dicitis. sum etenim illam, quam Pater illi iniunxit, et nobis ostendit, cum dicit: Hic est filius meus, in quo mihi complacui, ipsum audite, nec est incredibile, eos subiunxisse, Hic est IESVS Proeheta Nazaræus. gaudent enim, qui de dulcißimis fructibus edunt: arboris, floris, & foliorum facere mentionem. At Christus arbor fuit illa florens in hoc mundo, de cuius fructibus suauißime sancti edunt in cælo. Iam uero existimandum est, quod Galilæam cum Nazareth copularent, idest reuolutionis, quam Galilæa significat, illos meminisse. Videbãt enim prius reuolutum Deum in carnem, nunc carnem in æternitatem. Ioann. 13 Matth. 16

Et relictis illis abiit. Antequam maiora hoc loco prosequar, sunt quædam minora prænotanda. Illud in primis. Propter peccata populi Dominum in plantas, et bruta sæuire. Sæuijt in terram Aegypti, in Sodomam: imo in totum orbem diluuio sublatum. Si igitur agri nostri aruerunt, acceptum feramus ariditati pectoris nostri. Exo. 7.8.9 Genet. 8

Secundum est: Esurit Dominus maledicturus ficui, indicans, quam temperatus accedere debeat, qui maledictionem, aut aliam pœnam alij inferre cupit. Si enim Dominus tẽperatus, accedit maledicturus plantæ, quanto temperantior accedet, qui uult homini maledicere?

Tertium est: Maledicit Dominus ficui: non solum

quia malas in ea ficus inuenit: sed etiam, quia ficus non inuenit. Simile hoc est parabolis illis, quas Matth. 25. Dominus tractat de eo, qui talentum defodit in terra, de uirginibus carentibus oleo, &c. Ergo non solùm condemnamur, quia malè, sed etiam quia non benè egimus.

Quartum est: Ficus arbor est humectissima. Si igitur humectissima planta siccatur: quid speras, quæ arida est? Si in uiridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet? Id est, si in anima, quæ folia habet, quæ aliquid humoris habet, hæc exsiccatio fit: quid in ea fiet, quæ nihil horum habet. o uos, qui sermone diuino fulgetis, qui canticis: qui cæremonijs diuinis, ad uos hic Dei sermo dirigitur: uidete ne maledicamini.

Lucæ 23

Quintum: Vbi Adam peccauit, et se nudum consfexit: folijs ficus se contexit. Annon ficus illa, folijs, non fructibus, plena erat? Maledicta igitur terra in opere tuo. Iam si Episcopus, si Canonicus, si uir Ecclesiæ dicatus, uideat se meritorum fructu nudatum: & propterea suam nuditatem magna pompa, magnoq; familiæ apparatu protegat: annon ille uidet se ficum, cum folijs, sed sine fructu? At Concilium dicit: Autoritatem suam Episcopus uitæ merito sibi asserat, non seculi splendore.

Genes. 3

Concilio Carthag. 4

Sextum: & id terribilissimum. Nunquam ex te fructus nascatur in æternum. Liceat hoc dicere liberius. uidemus quosdam ex Ecclesia, ita foliorum gloria fulgentes, ut regium etiam superent splendorem: sed hos ita uiuere & mori: ut a multis etiam infidelibus (fide excepta) superentur. Quis non uideant eorum sterilitatem, & a radicibus ariditatem? At in cœlum os ponere, ut

non libet, ita & piget. Iam ad rem.

Quòd Dominus esuriat, (ut Sancti dicunt) quod nostram salutem esuriat, non potest non mirabilissimum esse. An nó habet quod edat, cur esurit? Si esuriero, inquit, non dicam tibi: meus enim est orbis terræ. Quid optet extra se, qui cuncta continet intra se? Deus non esset, si aliquid illi deesset. Si igitur in sua essentia, uelut in ditissima mensa, sunt omnes dapes, omnia dulciaria, quid esurit? Quod, si illi aliquid esurire fas est: habet propè se ardentissimos. Seraphinos, sapientissimos Cherubinos, placidissimos, tronos, ut homines esurire, uideatur propè nephas. quis enim non miretur, quod a tam pulchris Angelorum choris oculos ferè Deus auertat: conuertatq; in seruos, & seruos peccati? Et, si simplici desiderio homines cuperet, esset mirandum: sed, quòd eos esuriat, & quod mane esuriat, quis non stupeat? Si mane esurit, quid faciet meridie? Certe id constat, mane aliquid uelle, est uehementer uelle: ut, Illud mane erigit mihi aurem, id est, uehementer id admonet: & Mane adstabo tibi. & Qui mane uigilant ad me id est, qui uehementi cura inuigilant. Id enim uehemens negocium est, quod a summo mane incipimus. Idq; toto die tractamus. Num igitur nullum negocium Deo nostro charius est, aut grãdius, quam de nostra tractare salute?

Psalm. 49
Isa. 50
Psalm: 5
Prou. 8

Video Christum tam ardenter nostram salutem optare. ut inde Patri suo gloriam, & honorem conciliet. Video Patrem nostram ardere salutem: quia tantopere est ille bonus: & ideo tantopere nostram dolet desidiam, & nostram proinde miseriam. Est ille diues, cupitq;, in quem suas effudat opes, habere: uel certè ideo esurit, ut

nos eum esurire scientes, cibos apparemus: piaculum enim fuerit scire, quod nos ille cupiat & quod eum suo fraudemus desiderio. Quam uero piaculum sit, ex magnitudine pœnæ conijcias, maledixit ficui, fructibus carenti. De ficu pauca dicam.

Ficus hæc primum significat statum legis ueteris: non adeo homines, quam eorum statum. Hoc certe status legis, & Euangelij differunt: quod lex terret, iubet, promittit, exornat exterius, sed gratiam non præstat interius, unde fructus oriri queant: erat igitur folijs, non
Roman. 8 fructibus plena. Impossibile enim erat legi, quia infir-
Galat. 5 mabatur per carnem: quempiam ad perfectum adduce re, idest ad fructus ferendos. Sunt enim fructus spiritus, charitas, pax, &c. Erat sane lex initium quadante
Prouer. 1 nus gratiæ, quia initium sapientiæ, est timor Domini, quem lex efficiebat. Erat ergo lex radix gratiæ: sed, quia per legem non erat iustitia, ideo per legem non erat gra
Galat. 3 tiæ ficus, seu fructus. Apertum est, quod ficus sub uno cortice mel habet, in quo melleo humore grandis natat granorum multitudo. Hoc uero habet charitas, quæ humor melleus est: in quo omnes homines debent contineri. Neque enim charitatem habet, qui mel (in quo omnes diligat homines) non habet. Cum igitur lex Moysi ex se gratiam, et charitatem non contineret, nec causaret, plane fit, ut ficus esset cum folijs, sed sine fructu. Perte-sus igitur Dominus huius arboris (meliorem plantare uolens) exsiccat legem illam: dicitq; illi: nunquam ex te nascatur fructus, idest iam ex te nemo saluetur, ueniãt omnes ad Euangelium, in quo saluentur, Sciantq; post resurrectionem, legem illam mortuam, & post Euangelij

geliĳ promulgationem esse mortiferam. Iam igitur in lege nemo saluatur.

Ex sanctis nouimus, quemuis nostrum esse ficulneā, in terra Euangelica plantatam, nouimus etiam Dominum esurire huius arboris fructus: & quòd mane esurit. Sed quid est, quòd ueniat, quærens fructus, quando tempus non est? Respondere timor est. Multos nouimus in iuuenili, & florenti ætate defunctos, obĳsséq; diem suum, quo tempore non Deo seruiebant, sed mundo. Quid hoc est? certè uenit Dominus ad ficum, quærens fructum: quo tempore minus ficus fructum habet: siquidem in iuuenta potius uidetur tempus fructificandi carni, & mundo, quam Deo. At non inuentis fructibus maledicitur arbor ea, qua nulla esse potest maledictio maior: nunquam nascatur in te fructus. Et certè in inferno non nascetur: qui enim arbor in medĳs ignibus fructum proferat?

Vidimus multos recens sponsatos, multos initio suarum aut deliciarum, aut diuitiarum: quo tempore Deo non fructificabant: quo tempore arridente fortuna, uidebatur tempus non esse, ut Deo seruiretur, sublatos tamen e medio. Quid illud? quærit Dominus ficus, cum tempus esse non uidebatur.

In summa, multi sunt in peccato mortali: fructus charitatis non habentes, folĳs Christianissimi contenti. quærit in his Dominus fructus, cum tempus non esset: & excandescens, occidit: & in ariditatem inferni detrudit. Vanissimum ergo fabulamentum est dicentium, tunc nos Deum è uita subtrahere, cum sumus paratiores. Imò uerò frequenter præoccupamur, qua ho-

ra non putamus. Vt parabola nos illa docet de diuite, qui multa in multos annos bona congesserat, sed illa nocte
Lucæ 12 repetita est eius anima.

Hebr. 12 Accipe et aliud: Castigat Dominus frequenter filios
psalm. 72 suos: quis enim est Pater, qui nō castiget filium suum,
Esaiæ 50 & castigat sæpe, etiam mane? Dicitur enim: Castigatio mea in matutinis. & item: Mane erigit mihi aurem.
Iob 7 Quod solent patres, cum castigant filios, erigunt illis aures. Et quidem sanctus Iob queritur, quòd sua castigatio, etiam a summo mane incipiebat. Porro, cum castigamur, tempus uidetur potius recipiendi a Deo consolationem, quàm quod ei patientiæ dulcedinem exhibeamus. Anima tunc potius uellet a Deo cibari, quam Deum esu-
Matth. 5 rientem fructibus melleæ ficus alere. Sed, si Deum esurientem non alat, maledicitur. Qui enim erubuerit me, erubescam & ego eum: maledicitur ergo, quia in culpā cadit mortalem. At, qui culpa mortalis, quantum est ex se, fructibus caret in aeternum.

Rursum, quòd mane fructus in nobis quærat, id dicat, quam uelit nos semper esse paratos, semper fru-
Matth. 6 ctus habere expositos, quos Dominus edat. nunquam
Lucæ 2 induciæ dantur: primum omnium quærite regnū Dei,
Eodem. nunquam sine hoc regno inueniamini. Estote parati, quia nescitis diem, ne'q; horam. Sint lumbi uestri præ
Matth. 25 cincti, & lucernæ ardentes in manibus uestris. Sane, quia nocte carebant oleo uirgines, & sponsæ, non intrauerunt ad nuptias. At quis crederet sponsum uenturū media nocte? uenit igitur, cum non esset tempus fru-
Psalm. 70 ctuum. o quàm recte dictum est: Ne derelinquas me in tempore senectutis, cū defecerit uirtus mea, id est, cū fru

flus pra tempore, adferre desiero. Ama igitur Deũ & obserua legem eius omni tempore. Et item, omni tempore, benedic Deum. Deuter. 6

Mirantur Apostoli ficum aridam. Quis non miretur animam in inferni ariditatem coniectam? Maxime, si consideres Dei in se clementiam, Dei in homines amorem, si hominis in se imbecillitatẽ ad peccandũ pronitatem, si hominis hostes eum ad peccandum allicientes, Genes. 8 *si ex alia parte pœnam in inferno infinitam spectes: quis non miretur a Domino animam exsiccatam? Miratur defunctum hominem, ruentem domum, euersam ciuitatem: o quam est magis miranda arens ficus.*

Quis comprehendat illud, Nunquam ex te fructus nascatur. *quod in inferno nihil boni anima possit, non potest patienter sustinere, non potest in tormentolaetari. Quis non miretur ficum nulli usui, nisi combustioni idoneam? & sane combustio ea est, ut in ea Dominus uelit ostẽdere potẽtiã iræ suæ. plane enim fecit potentiã in brachio suo, dissperdẽs superbos mẽte cordu sui.* Roman. 9 Luc. 1 *Si in uiridi ligno talis passio fuit, in arido quid fiet?* Luc. 23

Quod uero Dominus Apostolis potestatem montem eradicandi concedit, mihi creditu facile est. Data est Apostolis protentia super naturam, facti sunt Apostoli instrumenta, & organa deitatis. Si deitas montem eradicare potest, (siquidẽ deitatis nutu montes graui mole cõsistunt) poterunt etiam idem Apostoli Non attendas cordas in lyra, aut tubos in organo manum attende. Marc. 11 Prouer. 8

Sed equidem diabolus mons expresse dicitur apud Zachariam: hæc uerba: Quis tu mons magne coram Zorobabele, in planum (supple) deducaris. Quã uero frequen Zachar. 4

ter Apostoli in diabolum suam exercuerint potentiam, ipsum ex obsessis eradicantes, Acta apostolica declarāt.
Actor. 9 Vbi illud non silebo, quòd etiam sudaria, et semicinctia Pauli dæmones eijcerent.

Iam nemo nescit, per montes intelligi uiros potentissimos: exercitus confertissimus, iuxta illud: propterea
Psalm. 45 non timebimus, dum turbabitur terra, transferentur montes in cor maris, id est, etiam si uiri potentissimi, et exercitus robustissimi coeant, nō timebimus. Vide nunc Leonem Papam uno uerbo Attilæ regi obsistentem; & intelliges discipulum Christi, montem è sua firmitate eradicantem.

1. Cor. 5 Rursum, cum Apostolus Paulus excommunicat fornicarium, cum Petrus interficit Ananiā: quid aliud, quàm ficum, exsiccat? priuatus enim homo ecclesiæ suffragijs (id est, terræ cœlestis humore) certum est, quòd arescet. Et, cum imperatores exautorantur, & excommunicantur a Papa, quid aliud fit, quàm montes eradicari a discipulis Christi? Deponit Gregorius septimus Henricum quartum, Alexander tertius Fridericum primum, Innocentius tertius Fridericum secundum. Quis hic non
Ieremi. 1 uideat montes è terra depulsos:

Quia tamen Ecclesia non solum habet potestatem, ut eradicet, sed ut plantet: non solum in iram, sed in ædificationem, ideo rem ita intellige: Cum prædicator hominem diuitem, pompa, & splendore seculi fulgentem conuertit: ficum exsiccat. Atq; adeo exsiccat, ut, qui folijs prius luxuriabatur: nunc folia illa, pompamq; contemnat, & fugiat. At, cum idem prædicator Regem aliquem, Cæsarem, aut Pontificem è seculi uanitate, in mentem

reuocat Christianam: plane montem eradicauit è terra, in meliorem'q; locum dimisit: in mare scilicet lachryma rum, & compunctionis demergens. Ego uero non demi ror montem è terra deuulsum: sed miror cœlum in ter ram coniectum: regnum cœlorũ ad nos uenies, Deum'q; uenientem, & mansionem suam, in eo cubili facientem, ubi prius habitabant dracones. Lucæ 17 Isaię 35

Et cum uenisset in templum. Hæc, quam Christo Pharisæi proponũt, quæstio, mihi uidetur, non utcunque illi proposita: sed ex publico Iudaici senatus consilio. Ita que conuenerunt maiores illi, ut Christo grandem hanc quæstionem obijcerent: in qua, quicquid responderet, caperetur. Sicut ergo ex publico Iudæorum consilio mis si sunt Pharisæi interrogaturi Ioãnem, quis esset: ita & hoc loco, hæc interrogatio ex senatu processit, & coram frequentissima plebe Christo proponitur. Age igitur intelligamus concilium Iudæorum misisse ad Christum literatos uiros, qui eum interrogarent, in qua potestate hæc facis? Ioann. 1

Est uero interrogatio adeo grauis, ut nulla poßit gra uior esse. Super hac enim omnes sectæ controuertun tur. Iudæi, Mauri gentes super hac re nobiscum decer tant: habeat ne Christus potestatem diuinam, an huma nam? Ex hoc uno tota hominum salus dependet. Ex hu ius uiua fide iustus uiuit. Qui enim credit in me, etiã si mortuus fuerit, uiuit: et qui uiuit, et credit, nõ moritur. Romani 8 Ioan. 11

Porro, cum sit grauis quæstio ista, est etiam cornutum dilemma. Si enim Christus responderet, ex homini bus dicerent illi: cur blasphemas, dicens te esse Deum? si diceret, ex Deo, blasphemiã illi impingerẽt. Dominus ue

ro, simili dilemmate illis respondit: quocirca credibile est Pharisæos suā explicasse quæstionē hoc modo, In qua potestate hæc facis? ex Deo ne, an ex hominibus? quibus Dominus paribus uerbis respondet, Baptismus Ioannis ex Deo ne est, an ex hominibus? illi dicūt, Nescimus, timentes lapides turbæ. Vide quantus Ioannes baptista fuerit: ut, si quis diceret, uitam illum peregisse humanam, non Diuinam: a Iudæis esset lapidandus.
Ioann. 1 Vnde ascendendū tibi est, talis erat Ioannes baptista, ut testimonium eius toti mundo sufficeret ad credendum Christum esse Messiham: tanta erat uiri sanctitas, & autoritas, illi a Deo, non ab hominibus, data. Non igitur
Lucæ 3 immerito dictum est, existimāte populo, quòd esset ipse Messihas. Nec immerito Dominus dicat. Inter natos mu-
Matth. 11 lierum non surrexit maior Ioanne Baptista.

Quo collige, quam prudenter Dominus Pharisæis respōdit. Si uos, inquit, quæritis, in qua potestate hæc facio, Respondeo, Vos scitis fuisse Ioannem a Deo. Ille uero de
Ioann. 1 me dixit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et itē: Qui de cœlo uenit, super omnes est. Et itē: Non sum
Ioann. 3 dignus soluere corrigiam calceamenti eius. Plane ergo uobis ille respondit, potestatem hanc esse a Deo.

Respondēt illi, Nescimus. Quid? Soli uos estis peregrini in Israel, ut nesciatis, quod omnes sciunt? an non erat grauissima culpa, quòd rem tantā ignoretis? Vestrū erat disquirere, quid quisq; prædicatorum assereret, uerum ne, an falsum esset? Cur non examinastis, an Ioannes uere, an falso tanta assereret de Christo? examinastis enim, an Ioannes uerus esset Messihas?

Tunc Christus, Neque ego dico uobis, o uere uni

eum malum; Si Christus non dicit nobis, quis ipse sit, ut re perimus. Prima enim salus est, ipsum audire, se se manifestantem. Audit Saulus, Cur me persequeris? at il le. Quis es Domine? tota Sauli uita inde pendebat, quòd Dominus diceret: ego sum Iesus: Diuina est mihi pote- stas, non ex hominibus. Audit cæcus ille uidens: Credis in Filium Dei? tunc ille, quis est Domine? tunc Dominus, ut salutē daret in corde, qui dederat in oculis, ego sum, inquit. Quæ uero alia salus esset Samaritanæ, et Samari tanis, nisi quòd Iesus diceret, quis esset? Durasset adhuc in mundo densissimæ tenebræ, nisi Christus dixisset, quis ipse esset. Certe, si fides ex auditu, & auditus per uerbū Christi: ubi Christus non loquitur: caret anima uerbo ui tæ, & uita: rogate ergo, ut loquatur Dominus ad cor Ie rusalem, dicens, salus tua ego sum.

Actor. 9
Ioan. 9
Ioan. 4
Roman. 9
Isaię 40
Psalm. 34

Addit porro Dominus parabolam: cuius singula uer- ba sunt expendenda: Homo quidam. Rectissime nostri maiores Deum dicunt, hominem uocatum, quia affectu est in nos paterno. Adde, Christum, qui illos duos filios habet, hominem esse. Tum homo est, quia hominē deui- cit, & captiuum secum abduxit in cœlum. Vocatur er- go homo, sicut Scipio, Africanus. Tum tertio, si in hac re libet audire Platonem, imo & Ioannem dicentem: Quod factū est, in ipso uita erat omnes res creatæ sunt in Deo eminenter, &, licet in se morti obnoxiæ sint, in Deo tamen sunt uita. Est igitur in Deo lapis, seu lapi dis idea. Est homo, siue hominis idea. Est igitur Deus ho mo, non hic miser, sed ille idealis.

Hic homo duos filios habet. Ergo arbitror hos duos fi lios ita intelligi, ut prior significet Christianos, ad Chri

stum è peccatis conuersos. Posterior, Iudæos in legis iustitia fidentes: & ideo in Iudaismo perseuerantes. Hi, & illi peccatores, sed illi peccatum suum agnoscentes, ad Christum iustitiæ asyllum confugerunt. Hi iustitiam
Roman. 9 sectantes, iustitiæ Dei non fuerunt subiecti. Ergo hi filij sunt noui Christiani, & pertinaces Iudæi. Miraris forsan: quòd hos, & illos, cùm peccatores essent, uocarit Dominus filios: sed admiratio crescet, si spectes, quòd
Sapient. 2 pro his & illis Deus misit Filium suum: quem morte turpissima condemnari pro nostra salute permisit. Sic
Ioann. 3 Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum in hoc daret, ut omnis, qui crederet per illum uitam æter-
Ephes. 3 Roman. 5 nam assequi posset. O incredibilem charitatis longitudinem, latitudinem, profunditatem? Certè commendat suam Deus charitatem, quia pro inimicis filium suum mori uoluerit. Video iam causam, cur Deus tot in orbe peccatores ferat. Planè, quia eos diligit, sunt illi quidem inimici ex peccatis suis: sunt tamen dilecti ex Dei clementia, et ex bona, quā a Deo receperunt, humana natura.
Roman. 11 Sicut Paulus de Iudæis dicit: quòd sint inimici ex infidelitate, sed amici propter patres suos. Admiranda igi-
Roman. 3 tur Dei est in nos clementia: simul & nostra horrenda miseria. Quòd Deus duos filios habeat, utrumq; malū:
Rom. 11 noluit ille ire, noluit alter Deo parere: omnes igitur peccauimus: omnes egemus gloria Dei. Conclusi omnes sub peccato sumus. Quæ igitur restat superbiendi ratio? imo uero uereor, ne licet Patri dixero, me in uineam iturum, tandem mors me euntem abripiat, non laborantem.

Dixit ergo Pater filio priori: Fili uade. Intellige, hoc esse auxilium supernaturale, quod Deus utrique

fillo communicat. Illuminat enim omnem hominem ue nientem in hunc mundum: & quia non dixit: Fili uis ire, sed Fili *uade: & uade, est uerbum efficax, intellige, auxilium Dei quatenus ex Deo est, esse sufficiens ad eundem, si ire filius uellet. Non est igitur auxilium uanum, & fallax: sed naturà ualens, & forte: & adeò forte, ut hominem infixũ in limo profundi: hominem, qui descenderat in altitudinem maris, & ad uentrem inferni, (si homo ipse uelit) arripere poßit, & in altitudinem cæli conijcere. Non est igitur auxilium illud solum illuminans intellectum, sed afficiens & uelut mouens uoluntatem. Iam inspice, quoties auxilium hoc, unde nostra pendet salus, abijciamus? Deus tamen ferè nunquam cessat, hanc incomparabilem è cœlu pluuiã instillare. Quis non laudet Dei munificentiam: uitupere, nostram stultitiam? Deum, qui talia det inimicis. Nos qui talia reijciamus stulti.* Ioan. 1 Psalm. 68 Ionæ 2

Vade operare. *Qui tandem est, quòd Dominus opere nostro delectatur? si posuit Deus hominem in paradiso, ad operandum: num in uinea erit ociandum? Paradisus nomen est deliciarum, uinea laboris. Si lubet inebriari ex uineæ uino, lubeat sudare in uineæ labore: in sudore enim uultus tui uesceris pane, quanto potius bibes uinum? Certè nunquam non intellectus noster & uoluntas aliquid agunt: an non potius tibi erit, appende re laborem tuum in panibus, unde inebrieris: quàm in ocio, unde tibi ueniat egestas? Si natus es ad laborem, cur horres laborem? num horret uolatum auis, natationem piscis?* Genes. 2 Genes. 3 Isaie 5 Iob. 5

Dicit tamen, Vade operare in uinea. *In qua si nõ*

laborauerit extra eam, labor erit perpetuus: quia extra uineam non contingit laborare ad meritum, sed pati ad pœnam, operare in uinea, id est in ecclesia, extra quā nullus labor uinum meretur.

De Suma Trinit. c. firmit. pa ra, vna.

Nota uerbum paternum: Operare in uinea, Ita solent patres filios admonere, Vade, operare in uinea, id est, in re tua, nō alij laboras: sed tibi, ubi uindemia cedet. Et, licet mea uinea sit, & propterea esset operandum: licet nihil inde tibi commodi cederet: sed operare, quia tuū commodum erit, qua ratione non dixit, bene operare, diligenter operare: sed operare, nam tua res agitur.

Isaiæ 26 At, quia uinea tota sancta est, piaculum erit in sanctitate peccare, scilicet in terra sanctorum inique agere.

Filius dixit, Nolo. O impudentem libertatem. Dic, quaenam creatura hoc te uerbū dicere docuit? aut quid

Ieremi 2 in Deo inuenisti, quod ad id dicendum animaret? Cur non omnes creaturæ contra tantam impudentiam insurgunt armatæ? Cur & creator talem fert in creatura iniquitatem? Quis dicit nolo, & cui dicit? quaenam est causa dicendi, & quæ tandem erit pœna dicentis? O Nolo, tu cōtemnis Deum: tu irritas creaturas, tu occidis tuū, qui te dicit, tu claudis cœlum, tu reseras infernum, tu inferni flammas accendis, tu tortores tantæ inuerecundiæ uindices præparas. O, Nolo, si tu nō fuisses: nec ange

Sapient. 1 lus laberetur è cœlo, nec homo exulasset è paradiso, nec ulla miseria esset in orbe. O, Nolo, fons, radix, & abyssus omnium malorum. o mons Gelboe, ubi omnes fortes

1 Reg. vlt. cadunt, maledicat tibi omnis creatura.

Sed bene habet: Ex gratia Dei factū est, ut, qui prius dixit, Nolo, postea pœnituerit. Nam pœnitentia motus

abijt, eam pœnitentiam Deus offensus, animo offendentis inseruit. Offensus enim adhuc pater est, & affectu paterno, filium per pœnitentiam reuocat ad uitam, quem proprium, Nolo, perduxerat ad mortem.

Et pœnitentia motus abijt ergo pœnitentia motus est, efficacia est, & impulsus ad operandum in uinea. Qui ociosi non operantur in uinea, pœnitentes uere nõ sunt. Pœnitentia affert secum gratiam, & uirtutes, quibus, uelut manibus, anima laborat in uinea.

Accedens pater ad alterum, dixit similiter, *id est præbuit auxilium sufficiens, ut, si filius hic uellet resurgere, posset. Est igitur Dominus Sol illuminans omnem, non se subtrahentē. Est ignis calfaciens omnem, nõ se auertentem.* Ioann. 1

Dicit filius: Eo domine. *Verbum est Iudæorum in sua lege fidentium, & de eius se exactissima obseruatione iactantium. Dicit enim ille: Ieiuno bis in sabbato, etc. et alij non edunt, nisi lauent manus lectos, urceolos, etc. Sed, quia hæc exterior obseruatio (sine interiori) mundare animam nõ potest (ad modicum enim utilis est) ideo, licet Iudæus dicat, se ire in uineā, nõ it tamen. Quicquid enim fit, si non ex Christi amore fiat, non est in uinea laborare. Attendant hæc Prælati, reges, clerici, laici, qui multa faciunt: nõ ex gratia Christi, sed ut uideantur ab hominibus: receperunt mercedem suam.* Lucæ 18 Marc. 7 Hebr. 9 I. Timo. 4 Matth. 6

Primus filius, qui dixit, Nolo: postea iuit: fecit uoluntatem patris. Quid? num fuit uoluntas patris, ut ille diceret nolo? o altitudo diuitiarum scientiæ Dei? Iuste Paulus inquit. Cõclusit Deus omnia, in incredulitate, ut omnium misereatur. At non fuisset misertus pater filij, nisi Roman. 18 Eodem.

prius noluisset filius. Ergo licet pater noluerit, ut filius diceret nolo: permisit tamen, uolens nolentis misereri.
Lucæ 15 Hoc, hoc est gaudium coram angelis Dei super uno peccatore prius nolente, postea pœnitentiam agente: ac ita diuinam uoluntatem implente. Certè uoluntas patris non est, quod sit delictum. Est tamen, ut ubi abundauit
Rom. 5 delictum, gratia superabundet.

Rectißimè ergo infertur: Publicani & peccatores præcedent uos in regno Dei. Id est, in regno gratiæ, non cuiusque, sed superabundantis. Sanè in lege ueteri, gratia dabatur hominibus: sed dabatur angusta, non superabundans. Dabat Deus panem arctum,
Isaię 30 & aquam breuem. Lex uerò nostra, lex gratiæ est, ita superabundantis, ut flumina de uentre eius, qui eam re
Ioann. 7 cepit, fluant aquæ salientis in uitam æternam. Hãc gratiam superabundantem, & effluentem recipiunt sæpè, qui maximè peccatores fuerunt. Nescio enim cur factũ
Actor. 2 sit, ut Apostoli affluentissimam gratiam accepturi, in die pentecostes, fœdissimè lapsi sint, in tempore Passionis. Num conclusit eos Deus in peccatum, ut eorum misereretur? num noluerunt, & relicto eo fugerunt, ut in
Matt. 26 regno Dei reliquos præcederent? Ergo Deus nõ uult peccatũ esse, sed, ubi peccatũ est, gaudet uideri misericors.

Certè, si Iudæus sine fide Christi suam legem seruaret præmia humana, suæ humanæ iustitiæ referret. Bo-
Isaię 1 na enim terræ comederet, laboresq; manuum suarum manducaret. Porrò uolens Deus maiora præmia fidelibus dare, aliam iustitiam inuenit: quam uires non attingunt humanæ scilicet iustitiam fidei, quam Christus & sua Sacramenta largiuntur. Hanc iustitiam recipi-

unt publicani & peccatores. Non ueni, inquit, uocare iustos, sed peccatores. Et, fidelis sermo: Christus uenit pec catores saluos facere. Porrò peccatores hi, Christi iustitia recepta: tāto praecedūt Pharisaeos in sua iustitia fidentes, quāto coelum terrā, aeternitas seculum, Deus hominem. Matt. 9 2. Timo 1

Porrò hoc uerbum uidetur Dominus dixisse, ut Pharisaeos prouocaret ad fidem. Paulus ferè in eodem argumento inquit: Iudaeorum delicto, salus est gentibus, ut illos illi aemulentur. & infra: ministerium meum honorificabo, si quomodo ad aemulationem prouocem carnem meam. Ita nunc Christus dicere poterat Pharisaeorum delicto, salus est publicanis & peccatoribus, ut hos illi aemulentur. Quid enim aliud Pharisaei in publicanis ad Christum conuersis, spectare poterant: quam eximiam sanctitatem? Roma. 11 Eodem.

Iam in illo uerbo Praecedunt, indicatur Pharisaeos i retrò manere: at graue malum est, retrò esse dictum est: Abierunt in uoluntatibus, & in prauitate cordis sui mali facti sunt retrorsum, non in antè. Paulus etiam quae retro sunt obliuiscitur, in anteriora se extendens. At in maioribus ecclesiae, retrò manere, grauissima culpa est. Profitentur enim se esse pastores, qui ante oues suas uadant. Et prudentissimè Hierony. inquit, grauissimum est malum, si laicorum uita, uitam sacerdotum excedat. Crescebat haec in Pharisaeis culpa, ut, qui uidebant Ioannem, cuius tam erat uita singularis, ut etiam publicanos ad meliorem mentē reuocarit. Pharisaei tamen immoti durabant, ideo subdit Dominus: Vos uidentes, nec poenitentiam habuistis: ut crederetis, &c. Vides grauissimam culpam: non poenitere, ubi Ierem. 7 Philip. 3 Ioann. 10

predicator prædicat magnificè, uiuitq; sublimiter.

Aduerte illud, Non egistis pœnitentiam, ut crederetis. *Ergo quadamtenus fidem pœnitentia præcedit. Rectè igitur Paulus: Conscientiam bonam relinquentes, a fide naufragauerunt. Rectè & S. Thom. in 2. 2. quæst. artic. 7. dicat, uirtutes quadam ratione præcedere fidem. Id intelliges, si uideas, quod qui uehementius pœnitent, radijs lucis uberius illustrantur. Qui non pœnitent, fidem habent sæpe tenebricosam. Ergo fidei ingressum pœnitentia sequitur, progressum sæpe præcedit.*

Aliam parabolam aud te. *Satis a Patribus de uinea Iudaica dictum est. Dicam, quæ ad uineam Christianam pertinere uidebuntur. Si enim Deus Iudaicā*
Esaiæ 5 *uineam in cornu filio olei, idest loco pinguißimo collocauit, profectò Christianam uineā in multo pinguiore loco plantauit. Certe singulos Christianos plantauit in Ecclesia (ut uites in uinea) impinguatam sanguine, & pin-*
Ioann. 19 *guedine Christi. Plane hortus ille, in quo Christus orās sudauit, impinguatus est Christi sudore sanguineo. Vnde et uere nomē Gessemani, idest hortus pinguis dici meruit. Quæ enim pinguia sunt, uehemēti calore soluta, terram pinguedine rigant. Ita diues Christus, uehemēti charitatis calore in horto succensus, sanguinem fudit, quo hortus rigatus, pinguis effectus est. Hortus hic Ecclesia est. in hoc pingui solo (ut in cornu filio olei) plantātur qui baptismum suscipiunt. Vt ex pinguedine Ecclesiæ sugentes, uinum Deo proferant suauißimum.*

Quam uero sapienter Christiani dicantur uites in hac uinea plantata, dicam, ut potero: res enim grandis

est. Primum, ut nouellæ plantationes egent pedamentis, & fulcuminibus, quibus alligentur: ita nouellus in uia Christiana eget magistro, et doctore, cui nitatur, ne facile cadat. Vt igitur a Mose, et Iosue inducuntur Iudæi in terram promissam: ita a doctoribus, & ductoribus eriguntur pij in uitam æternā. Nec est leuiter inspiciendum, quod etiam Moses ducatum, & consilium a socero Ietro obnixe requirit. Nemo igitur uiam Christianam solus sine magistro ingrediatur. Væh enim soli. Iosue 1, Exod. 18

Tum necesse est uitem putari, ne uirtus uitis in folia luxurians, euanescat: ita necesse est carnales Christianorum affectus amputari, ut uirtus spiritualis multum proferat fructum. Egregius agricola Deus est: is sæpe palmites rescindit, qui uidebantur in uite pulchri, et necessarij. rescindit a pia matrona maritum, filios, facultatem, ut uere uidua, & desolata manens, in Deum speret, & ita fructum adferat in patientia. Eccles. 4, Ioann. 15, 1. Tim. 5, Lucæ 8

Quod, si rescisa uitis multum illa lachrymet, tabescit eius intima uirtus: ita, si (cum Deus bona tua rescindit) multum doleas, caue, ne tabescas: dole cum Aaron pro filijs defunctis, sed interim ne multum doleas, sicut gentes, quæ spem non habent. Leuitici 10, 1. Thess. 4

Sed maxime ex uite racemos expectamus. Quam causam arbitror esse, quod Dominus fideles uoluit uites appellare, ut, ex quibus charitatis racemos desideret, nihil moratur racemorum genus, aut colorem, aut saporem, modo charitatis racemi sint. In racemo multi acini sunt, ex uno pediculo pendentes: ita in nobis ex una charitate omnes homines debent dependere. hoc enim est preceptum, ut diligamus inuicem. Hos racemos si uites Ioann. 15

habeat, generosa uitis est.

Vt uero racemi recentes acidi sunt, nisi fiant sole torrente maturi: ita nouella charitas aliquid ex carne nostra, acoris habet, donec tribulationis igne purgetur. Qua ratione Dominus electos, in tribulatione probat, sicut aurum in fornace. Sapient. 3

Demum uix ad maturitatem proficit uua, in humenti loco proueniens: ita uix charitas, in delicijs nutrita, grandescit. At uero neque uitis terram perpetuo sitientem patitur, alioqui corrugata siccatur. Ita et charitas suis aliquando fomentis eget. Cōsolatur enim Deus suos in tribulatione eorum. 1. Tim. 5 2. Cor. 2

Habuit sepem, turrim, et torcular Synagoga uetus: habet & Ecclesia nostra. Et quidem non est, quod dubitemus, protectionem Dei esse sepem, quae, cum aufertur, exterminat uineam omnes, qui praetergrediuntur uiā. Dictum etiam est: quod saluator ponetur in uinea murus, & antemurale, ut nihil sibi uinea timeat, tali muro uallata. Maxime, cum murus res uiua sit: & nunquam dormiat, nec dormitet, qui custodit Israel. Protectio ergo Dei, imo Deus ipse est uineae seps. o foelicem uineam, ita muratam. o foelicem tali muro discinctam. Scio uulpeculas paruas in uineam irrumpere: sed id permittit Dominus, ut colonorum curam excitet. Psalm. 79 Isaię 26 Psalm. 120 Cantic. 2

Sed age, quid torcular est, quid turris: res est explicatu difficilis. Ex Isaia habemus: Torcular calcaui solus, & calcaui eos in furore meo, idest calcaui peccatores in furore meo, & respersus est sanguis eorum in uestimenta mea. Da igitur tu mihi locum, in quo Deus calcauerit peccatores, et is locus torcular erit. Certe, si infernus Isaię 63

in hac

in hac uita non sit, ubi conculcet Deus peccatores: manifeste colligitur, quod torcular huius uitæ sit iustitia, uindictam de malis accipiens: in hac calcauit Deus peccatores. Id, quia elegantissimum est, non grauabor explicare.

Sicut in Adam omnes fuimus carnaliter: ita in Christo spiritualiter: & quia omnes peccauerunt, fit, ut peccatores per fidem in Christo inueniantur. Porro, cum Christus ad crucem adducitur, adducuntur etiam in eo peccatores, eius scilicet membra: adducuntur uero, ut Iustitia Dei, suam in illos exerceat uindictam. Adducuntur ergo ad torcular: Cum ergo uides Christi carnem affligi, lacerari, torqueri: intellige nos etiam in illo afflictos, & iustitia (uelut torculari premente) compressos. Ergo Christus ex deitate uindex, ex humanitate depressus: ex deitate, calcans nos in furore suo: ex humanitate locum nostrum gerente, in furore calcatus: & ita sanguis noster, id est pœna peccatis nostris debita, uestimentis Verbi æterni, id est carni, respersus est. Iustitia igitur torcular est.

Roman. 15
Roman. 3
Roman. 12

At, quia in torculari calcantur uuæ in eum finem, ut ex eis exprimatur uinum: idcirco grandis est misericordia, quod in Ecclesia torcular iustitiæ Deus statuerit. Videlicet, ut, si torquemur, non premamur, ut damnemur: sed ut uinum Deo optatum proferamus. Certe grandis est in inferno labor: grandis etiam est in Iudaismo, & in paganismo. Sed labor hic torcular non est: non enim inde uinum dulce, Deoq; gratum hauritur. Grande igitur beneficium est torcular in Ecclesia, quod a peccatoribus meliorem exprimit uitam. nemo est, qui non peccet:

1. Cor. 11

nemo igitur sit, qui prem a torculari refugiat. Non enim premitur, ut prematur, sed ut sorijs liber, & mu

Hebr: 12 dus uinum Deo exhibeatur. Quis enim Pater est qui filium non castiget? Castigatio ergo paterna torcular est.

Turrem uero arbitror est charitatem Dei, & benignitatem, seu misericordiam. Quae cum ubiq; splēdeat, maxime uero in Ecclesia, & in hac maxime in Sacramentis, & ex his maxime in eucharistia. In Sacramentis igitur reconditi sunt thesauri Christi, uelut in fortissima turri. Continent, inquit Concilium, Sacramenta

Concilium Florētinum in decr: Armenorum. gratiam: continent ergo coelestes thesauros. Sicut turris ubinea uase uino plena continere solet. Iam, ut solent ad turrem se se recipere agricolae: ita ad sacramenta recipere se debent, qui in uinea laborant. Quod si quidam animas pias ab Eucharistia reuocant, profecto reuocant agricolas, ne in turrim se recipiāt: ubi omnia bona sunt recondita. Agnosce ergo prouidentiam Dei in uineam suam. Ipse est uinea septum: Eius iustitia (sed in bonum) est torcular: Eius est misericordia turris.

Hanc plane diuinam uineam Deus colonis locauit, sciens sine colonis posse quidem non nihil uineam, sed parum: sed quantum creuerit colonorum diligentia, tanto crescat copia fructus. Quae ratio est, quod hoc loco non exigit Deus a uitibus fructus, sed a colonis. Fructum aliquando exiget a uitibus singulis, sed fructus plurimum exiget a colonis. Qua ergo poena dignus erit colo-

Lucae 15 nus, qui multorum in uite fructuum esse causa debuerat: causa contra est, uel exigui, uel nullius, uel (quod peius est) uenenati fructus? Libet hic quaedam annotare.

Primum: tantum excedere debet praelatus subditos,

quantum uites colonus. Quod & in parabola pastoris indicatum est: excedere enim debet prælatus subiectos, ut pastor oues, & (si places) ut piscator pisces. Ioann. 10 Matth. 4

Secundum. Nō admodum curant, qui uineas habent, eas uiris bonis locare, modo ijs locent, qui bene uineas colant. At Deus, huius sanctæ uineæ plantator, utrumq; requirit: Et quod bonus sit colonus, & quòd bene colat. Cum ergo uineam nemo locet ignaro colono: quæ causa est, quòd uinea sacra ignorantißimis locetur hominibus? Cum sit ars artium regimen animarum, potius de post fœtantes deligendus esset, qui uineam spiritualem coleret, si artem nosset colendi, quàm uir illustrißimus, si esset artis ignarus. Psalm. 77

Tertium: Et illud meminerit colonus, colonum se esse uineæ, non dominum. Colere debet, non dißipare: ædificare, non destruere, laborare, non ociari. Cur ergo credunt uostri curati, se simulac curam receperunt animarum, iam earum principes esse? 2. Cor. 1

Quartum: Non sat est colono, si sui rationem habeat. non ei de se solo, reddenda ratio erit. Non suos solū Deo adferre debebit fructus, sed etiam uineæ. Recte Paulus, etiam si sanctißimus esset, etiam si nihil sibi conscius esset, uæ tamen (ait) mihi, si non euangelizauero. Vt enim Dominus dat mnas suas, ut ad mensam exponendo, ipse cum usuris recipiat, ac uelut ditior fiat: ita locat uineā, ut labore in eam collocato, Dominus fructus reportet in benedictione, & ita ditior uideatur. 1. Cor. 4 Luce 19

Quintum. quam subiectionem habent uites colono, habeant animæ prælato. Nec dubito, quin haberent, si sanctum intelligerent esse colonum.

Sextum. O, si, cum Prælatus suam Ecclesiam intrat, sæpem aspiceret, torcular, & turrem. Non enim sine cau
Ioann. 10 sa uoluit Deus esse uineæ & murus, & ostium: ut, cum in nostram Ecclesiam intramus, diuinitatis admoneamur.
Exod: 3 diuina sunt omnia, tolle calceamenta.

Postea quam uinea locata agricolis est, peregre Dominus abest. o rem miserabilem: ubi uinea de manu Domini uelut egreditur, & in manus hominum ingreditur, ab ea Dominus peregre proficiscatur. Adeo enim quidã coloni, uinea suscepta, superbiunt: ut Dominus, eorum superbiam non ferens, longe discedat. Videas clericum, aut monachum, doctrina, & moribus insignẽ. At, ubi Dominus uineam ei locauerit: adeo contra Dominum se se erigit: adeo fastu, superbia, et luxu corrumpitur: ut cogat a se Dominum longe proficisci. Surge, o
Cantic. 3 miser, tene eum, nec dimittas, donec introduxeris eum in domum matris tuæ. Quis igitur non uereatur locatã suscipere uineã, si hac occasione superbiturus est animus, & abiturus est Dominus?

Intellige & illud. Talem se Dominus ostendit, qualem de eo opinionem habemus, ut diuus admonuit Gre-
Ioann. 20 gorius. Horculanus uisus est Magdalenæ: quia nondum
Lucæ 24 illa de Christo deitatis opinionem conceperat: sed eum uineæ, seu horti dominum crederet. Peregrinus uisus est euntibus in Emaus: quia non illum uitam esse credebant, sed a uita peregrinum. Ita nunc longe profectus uisus, & dictus est: quia & a colonorum animo longe discesserat, & illi eum, uelut lõge distantem, arbitrati sunt. An non quidam Prælatorum ita uiuunt, ac si nullum Deũ esse crederent, aut, si esse credunt, lõge abesse

existiment? Recte de anima meretrice dictum est: non est uir in domo sua, abijt uia longissima. Ita enim mise ra credit anima. Recte et Psaltes, de peccatore loquens: non est (inquit) Deus in conspectu eius: ideo inquinatae sunt uiae eius omni tempore: auferuntur iudicia tua a facie eius. Seruus ille malus capit inebriari: quia credidit dominum longe abesse, ac ideo longam facturum moram. Prouerb. 7 Psalm. 9

Sed hoc adde: Cum uideas Deum adeo malorum dissi mulatorem: cum uideas nequitiam ita uigere: an non ui detur Deus longe profectus? si enim mala non sustinere t, adesse uideretur. Cum uero ita nequiter nos agentes sustineat, peregre profectus dicitur. Luc. 19

At, si Deum nobis nostra peccata fecere remotū, nec uinea coli (ut debet) potest, nisi sit ipse propinquus: fit aperte, ut tota uita nobis sit ad Dominum clamandum, ut ueniat. Nam, licet remotus uideatur, audit tamen ora tiones nostras. Nec enim dormit, aut in itinere est: ut sa cerdotes Baalis ridens dicebat Elias. O utinam nostri Praelati, cum uineam de manu Domini suscipiunt colen dam, ita ad eum clamarēt, ut clamauit Salomon, regno ex Dei manu suscepto. Nihil enim ei fuit antiquius, quàm orare, ut de remotis Dei sedibus sapientia Dei illi daretur, qua recte uineam colere liceret. 3. Reg. 18

Cum autem tempus fructuum esset. Non est cri men, quod uitis non omni tempore fructus ferat. Tempus enim infantiae, tempus pueritiae idoneum non est fe rendis fructibus. imo &, cum primum quis ad Deum conuertitur ex antiqua peccatorum fece, uix maturos Deo fructus offert. Dictū enim est, anno tertio decimas dabis Sapient. 9

leuitæ, & aduenæ: nondum enim terra idonea est fructus ferre perfectos. At, quod, qui propter ætatem debue-
Deuter. c
Hebr. 6
rant esse magistri, propter ignauiam, lacte adhuc egeant: id graue crimen colonorum est. Graue est etiam, quod iam ætate maturi, iam prope senescentes, & fere in autumno constituti homines, fructibus careant: hac est grauis culpa colonorum. Nescio uero, an quod dicam, uerum sit. Dum gens aliqua de nouo in fide plantatur, sua tempora habet a Deo præfixa, suam scilicet quasi infantiam, maturitatem, autumnum. Si in autumno gens fructus non fert, sæuit tunc Dominus. Nec enim sæuijt in gentem Cananæam, donec compleretur eorum
Genes. 15
nequitia, id est donec in suo autumno fructibus uacua inueniretur. Quis non uidet regiones illas Ierosolymæ propiores, in quibus fides primum plantata fuit, iam fide carere? & quis non suspicatur, eius rei causam fuisse: quia regiones illæ in suo autumno fructibus caruerũt: Et nos quidem in autumno sumus: si que enim
1. Ioan. 2
Matth. 24
nouissima tempora sunt, hæc nostra uidentur. Vbi adeo abundauit iniquitas, & refriguit charitas multorum. Admonemur ergo, ne sine fructibus uinea nostra sit, ne
Isaie 5
ue pro uuis protuleris labruscas. Mittit ad nos Dominus seruos in tempore fructuum. Dices Christo gratias, quod nõ lapidamus Dei seruos. Imo eius prædicatores ueneramur, et reueremur. Ego uero ad interiora oculos conuerto. Si eorum monita opere complemus: non lapidamus, neque occidimus. At, si eorum dicta contemnimus, hominem quidem ueneramur, prædicatorem lapidamus, ueneramur eius eruditionem, amplectimur gratiam? sed lapidamus prædicationem. Et equidem, si sari-

ctus prædicator est, non euadat calumnias maledicorũ, æmulationes iniquorum, nonnunquam & lapides eorum, qui uidentur quidem Dei zelum habere, non habent tamen. Nec immerito Dominus dicit: Ecce ego mitto uos tanquam oues in medio luporum. Nescio, quibus furijs agantur nostri seculi homines quidam: Vbi splendere uident prædicatorem, eum obnubilare contendunt. Vbi arborem frondescere conspiciunt, illi admouent ignem. Matth. 10

Hic est hæres, occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Liceat nũc inter Christianos uera libere loqui. Sane sunt multi, qui piorum animos a sacratissimæ Eucharistiæ usu auocent. an non id est, hæredem è sua uinea eijcere, & fere & occidere? Viuit enim in suis Christus: si a suis eijcitur, perinde est, ac si occidatur. Tũ qui auocant pios homines ab oratione Dei, a diuinorum contemplatione, an non tibi uidebuntur Christum occidere? uel certe Christum a uinea sua eijcere? adfert oratio, & contemplatio Christum ad uineam: qui Christianum ab oratione pellit, Christum a uinea propellit. Si Magdalenam a Christi contemplatione remoueres, putaret illa, se a uita abalienatam: uideretur'q; Christus a sua uinea reiectus. Galat. 2

Dices: Quænam fuerit causa, quod coloni Christianos a communione, & ab oratione repellant? plana causa est. Viuunt illorum nonnulli tepide: nonnulli & inique. Dũ nõ adsunt uiri deuotionis, et splẽdore, et feruore flammãtes, fruũtur illi suis delitijs in pace. Dum uero in medio noctis flamma accensa est: qui male agit, odit lucem: & lucem conatur extinguere, ne per lucẽ arguã

tur opera eius: ne per lucem agnoscatur eorum uita uel peruersa, uel frigida. Venite igitur, occidamus eũ, ut, luce sublata, nos nostro honore, diuitijs, & delitijs, omniũ malorum timore sublato, fruamur.

Mirari interim subit humani animi feram audaciã. Nostra, inquiunt, erit hæreditas. *Quid tandem est, quod Luciferum mouit, ut hæreditatem Dei desiderarit? ero, inquit, similis altißimo. Quid mouit Adamũ, ut hanc hæreditatẽ cuperet? uoluit enim esse sicut Deus. Quid mouit Gigantes illos, ut turrem construerẽt, quæ in cœlum pertingeret: quasi diuinitatem sibi de cœlo uẽ dicaturi? Quid prorit at hos colonos, ut diuinam hæreditatem, idest cœlum terrenum, regnum scilicet Dei, sibi arrogare concupiscant? Certe qui legem Dei semel contemnit, Deum etiam cõtemnit. Deum contemnens, Deũ se in corde suo effingit, Deumq́, se esse uult. Quid iam mireris, si quis Deum se finxit, diuinam uelit hæreditatem? Vide, quid sit, male incipere. proruit iniquus ex Dei contemptu ad deitatis furtum, & inde ad Dei in se ocasionem.*

Isaię 14

Genes. 3

Genes. 10

Ezech. 28

Attende rursum, in quem puteum auaritia deijciat auarum. Vt sit hæreditas nostra (dicunt) hæredem occidamus.

Nota etiam: Non dicuntur uites occidere, sed coloni. Raro plebecula ferociam habet: magnates sunt, qui bellum Deo inferre non uerentur.

Nota etiam: Si adeo creaturæ deitatem exoptant: si adeo coloni hæreditatem uelint esse suam, plana uia id assequi poterunt. Iustitia id paratur, & probitate. nam per impietatẽ uia patet ad omnem miseriam. Vir pius

esto tuus erit honor, tua ecclesia, tuũ cœlum, tuus Deus: omnia enim uestra sunt: si modo uos estis Christi. Quid faciet Dominus uineæ his colonis? Circunstantes respondent, & Dominus confirmat: Malos male perdet. Quid est male perdet? num facit Deus aliquid male? nũ qui bene omnia fecit, hos solos male castigat? imo profecto non male, sed bene perdet. Respondери potest, hunc esse tritum loquendi usum: cum uehementer, quẽ læsimus, dicimur, eum male tractauisse. 1. Cor. 3 Marc. 7

Sed rem profundius dicamus. Cum Deus hominem castigat ad eius emendationem, bene eum castigat. Sed, cum eum ad condemnationem castigat, male eum perdit. Solent calidi homines, cum ludunt, principio parua perdere, ut sic colludentem alliciant, et ab eo maiora lucrentur. Qui igitur initio perderet, ut in fine lucrũ acquireret, is bene perderet. Sed, si perderet non lucraturus, male ille perderet. Ita profecto Dominus lusit cum Petro, cum Paulo: Initio eorũ iacturam permittens, ut eos postea maiore lucro reciperet. Id sane erat, bene eos perdere: quos postea melius recuperaret. Sed, cum Iudã, cum Iudæos amisit, nolẽs postea lucrari, id uero fuit male perdere. Psaltes inquit: Vendidisti populum tuum sine pretio, & non fuit multitudo in commutationibus eorũ. Cum igitur Paulus spirat minas, & cædes, uendebat Deus Paulum Paulo, mundo, & dæmoni. Non sine pretio: uendebat enim Paulum superbum, ut sibi redderetur Paulus factus humilior. Sed, cum Iudas perijt, uenditus est sine pretio. Non fuit in melius commutatio facta: id enim est, esse multitudinem, & meliorem conditionem in commutatione. Cum igitur ita Deus uendit, Matth. 26 Matth. 27 Psalm. 43 Actor. 9

male, & infœliciter perdit.

Psalm. 17 Adde & illud: Psaltes inquit, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruersus eris. Igitur, sicut cum pijs uidetur Deus omnium pius, quia maiora illis tribuit, quam in cor hominis ascendere potuerint. Dicit

2 Cor. 2 enim Paulus, quod nimia charitate Deus dilexit nos: ut ergo Paulo uisus est Deus nimius diligendo: ita uideri alicui potest nimius puniendo. Certe, si damnationem fragilium hominum perpetuo, et in inferno palmo metiaris humano, uix te continebis, quin dicas: Malos male Deus perdit. Igitur male perdet, timenda uox nimiū est. Adeo enim in malos sæuit Deus, ut nimius uideatur: ut male, & iniuste perdere oculis humanis appareat. Iuste puniet Deus, quis neget? sed maluit Dominus hac asperrima uoce colonos malos deterrere, malens sibi excessiuæ uindictæ notam inuri, quam colonos sibi de impunitate blandiri.

Dicam & illud: Si quis in inferno punitur, posset suā pœnam ferre patienter: si posset cum uirtute in ea miseria quiescere, malos bene perderet Deus, idest perditio bona esset. nam pœnam tolerare patienter, licet perditio sit, mala tamen non est. Sed, cum damnati pœnam suam maiore culpa, et rabie exasperent, et exacuant, perditio

Matth. 4 mala est, quā nulla uirtus, nulla patientia comitatur.

Denuum audi. Vites infructuosas comburet Deus igne inextinguibili: incredibilis pœna uites exuret. Sed malos colonos duplex, imo centuplex pœna manet, quia

Sapient. 6 & sibi, & uitibus fuerunt exitij causa. An non tibi mala perditio uidebitur centupla, quæ etiam simpla nimium intolerabilis esset. uere igitur potentes potenter

tormenta patientur.

Vineam suam aliis locabit agricolis. *Forsan, quia agricolæ, qui in Iudæa, & Palæstina Ecclesiam Christianam colebant, fructus non præstiterunt, uinea caruerunt. Trãslata enim Ecclesia est a Palæstina in Graeciam, Aegyptum, Africam. Quas nunc uineas desertas uidemus, forsan colonorum culpa. Faxit Deus, ne etiam transferatur a nobis. Et certe a quibusdam clericis ablata uinea est, et quibusdam religiosis locata, ex quibus ad alios. nunc qui tenent teneant, donec alij succedant.*

Nunquam legistis. *Ergo uitio uertitur clericis non legere, scilicet scripturam non euoluere. Scientia enim de illorum ore requirẽda est, sed quidam coniuratis animis decreuerunt screpturam nec de nomine cognoscere.* Malachia

Lapidem, quem reprobauerunt, ædificantes. *Vides non dici colonos ædificatores arte, sed ædificantes actu: non artifices officio, sed exercitio. . Vbi ergo sunt qui dicunt, Prælatos posse non residere, si Dominus dicit, quod manus admotas operi Ecclesiæ suæ tenere debeant? quid uero, si manus habeant Ecclesiæ admotas, nõ ad ædificandum uerbo, et exemplo, sed ad dissipandum uerbo, & exemplo?*

Vide etiam, an nostri ædificantes lapidem approbẽt, an reprobent? Lapis humi iacuit: a multis conculcatus est. Frigori, et æstui, pluuijs, et gelu erat expositus. (erat enim pastor, qui, sicut Iacob, frigore urgebatur, et æstu.) Vide nũc, an Prælati frigora probẽt, et æstus. Vide, an humilitatẽ sectentur, et crucem? forsan Prælatus laudat lapidis obiectionẽ, et uilitatẽ: sed quod laudat, et probas uerbo, id si reprobas exẽplo, quid hic ædificabit? alte- Psalm. 11 Genes. 31

ra manu ædificans, altera ædificata destruens: altera ma-
Eccle. 34 nu telam texens, altera texta retexens.

Porro, quicquid ædificantes faciant, tandem Christus caput efficitur anguli. Caput est, quia in summo loco se det super omnem principatum. Caput est, quia homi-
Ephes. 1 nes, & angelos, ut caput, gubernat. Et gaudet Christus nomine capitis: ut enim caput, licet sit in altissimo loco, non tamen uidetur sibi uiuere, sed toti. Non uident oculi se, sed quæ corpori necessaria sunt. Aures non sibi seruiunt, sed corpori. Os non sibi cibum seruat, sed in corpus traijcit: ita Christus non uenit sibi, sed nobis: non uenit ministrari, sed ministrare, et animam suam dare pro multis.

Matth. 20 Quod, si Christus utrumque parietem antea diuisum in se connectit, quare nunc tanta est inter eos discordia? Si a Domino factum est istud, ut unirentur gentes, & Iudæi, cur, quos Deus coniunxit, separat homo?
Matth. 19 Christus dissipauit maceriam, uos reædificatis?
Ephes. 2 Christus aboleuit inimicitias per carnem suam, uos eas instauratis? Mirabilis est unio in oculis nostris: at nunc non mirabilis est unio in oculis nostris.

CAPVT XXII.

Respondens Iesus, dixit, &c.

PARABOLA hac (nisi fallor) minimus apte quadrabit ante Christi aduentum intellecta: quo tempore Deus Filio, et humanitati nuptias non fecerat, licet promiserat. Qua causa serui, uocantes ad nuptias, non uidentur fuisse Prophetæ.

Secundo, nec perfecte aptari parabola potest ad tempus, quo Christus nondum mortuus erat, nec Spiritum sanctum miserat. Siquidem ante Christi mortem, et Spiritus missionem non erãt omnia parata. Maxima enim pars regñ conuiuij Spiritus sanctus est.

Igitur simile est regnum cœlorum homini regi, qui tempore incarnationis fecit nuptias filio suo. Sed, quia ante prandium multa parari solent: maxime cum regiũ prandium est, & pro regia dignitate (ut Assuerus fecit) parandum: hac causa triginta, & tribus fere annis necessaria conuiuio parabantur. Mortuo uero Christo, & Spiritu sancto misso, erant iam omnia parata. Tũc serui inuitarunt, ut ad prandium Iudæi uenirent. Dicentes: Venite, parata sunt omnia, nihil tunc deest. Iam primũ inspice, qualis est sponsus: qualis etiam sponsa. Ille rex, & rex summus: hæc ancilla est, & uilis. Ille Deus, hæc puluis. Ille spiritus; hæc caro. Et, si rei magnitudinem audes penetrare, intellige qualis desponsatio sit, ut Deus suum esse, suam subsistentiam det huma

Hester. 1

Genes. 1

ne naturæ. Dedit ergo ei suam infinitatem. contra uero nostra humanitas Verbo Dei esse dedit humanum. At
Esai. 40 *omnis caro fœnum: uide, quid caro dederit Deo. certe, ut laboraret, ut crucifigeretur, & sepeliretur.*

Expende secundo, quid regem mouerit, ut filio suo,
Coloss. 1 *filio sibi æquali, filio unigenito, filio dilectionis suæ, idest*
Matth. 17 *dilectißimo, in quo sibi bene complacuit, eam sponsam coniungeret, quæ uilis, quæ pauper, quæ uilißimis, & pauperrimis esset cognata: quorum miseriam non nisi magno labore sponsus sit releuaturus. Profecto commē-*
Romano. 5 *dauit hac ratione suam charitatem Deus, quod sic dile-*
Ioann. 3 *xerit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Ve-*
Ephes. 2 *rißime ergo Paulus: Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, conresuscitauit nos in Christo.*

Tertio expende, quod cum Sponsa, idest humanitas
Hebr. 2 *Christi sit omnium nostrum cognata, sumus nos omnes illi fratres. Nec enim Sponsus confunditur nos appellare fratres. si fratres nos ille uocat, & re uera sumus, igitur diuites sumus in Christo, in quo benedixit nos*
Ephes. 1 *Deus omni benedictione spirituali in cœlestibus, non de*
Genes. 49 *pinguedine terræ: Vt Isaac benedictionem dedit filio Esau, non in benedictione abyssi iacentis deorsum, uberum,*
Genes. 49 *& uuluæ, ut Iacob benedixit Ioseph filio: sed benedictione spirituali, de rore cœli, de cœlo desuper, ut*
Ioann. 15 *ipse Iacob dicebat. Certe sponsus parcus non est. sed sicut quæ audiuit a Patre, nota fecit nobis, ita quæ accepit a Patre, donata uoluit esse nobis. Neque enim buc-*
Iob 31 *cellam comedere uoluit, quin ex illa & nos comederemus, ut Iob dicebat.*

Quarto uide: quo rex maior est, eo eius sunt festa maiora. Durauit enim conuiuium Assueri 180. diebus. At Deo nullus rex maior, nec ullum rex hic maius festum habuit, quam has filij sui nuptias cum humanitate: uult igitur celebritatem hanc non paucis durare diebus, sed per omnia secula mundi. Igitur usque ad diem iudicij prandium nuptiale est, cui aeternitalis coena succedit. Igitur, licet dies ille, quo Verbum caro factum est, iam transierit, cogita tamen esse praesentem etiam num, ut Deo re uera praesens est. Vocat enim ea, quae non sunt, ac si essent. Deo non transiit: nec igitur nobis transeat, sed intelligamus, totum nostrae uitae decursum esse nuptialia festa. Paulus inquit: relinquitur Sabbatismus populo Dei: qui sabbatismus durat, donec hodie est, idest dum uiuimus: igitur in Sabbato sumus, in festo sumus, uita nostra nuptialis, & festiua est. His nuptijs te para, te orna, talem te exhibeto, qualem exhibere dignum est. Soror tua hodie nubit; & regi nubit, & rex uult te ditare, modo idem uelis & tu. Maxima tibi uult dona praestare, ut coelo sis maior. Omnia enim uestra sunt.

Esther. 1

Rom. 4

Hebr. 4

1. Cor. 3

Quinto aduerte, quod licet nuptialis thalamus fuerit uirginis uterus, palacium scilicet regale. At domus regia, in qua prandium paratur, templum Dei est. Sat scio, totum orbem templum esse Dei. Dicit enim Psaltes: In omni loco dominationis eius, benedic anima mea Dominum. quasi diceret: Totus orbis est templum, ubi benedicere Deo licet: sed uero templum specialiter Deo dicatum, domus regia est, nuptialis domus est, ubi festa, & conuiuia sunt apparata. Vbique locorum Deū

Psalm. 102

Ioan. 4 per fidem, & amorem edere possumus: sed speciatim locus prandio paratus templum est. Hac igitur cogitatione Christiani armemur. Cum in templum ingredimur, existimemus nos intrare in regiã domum, ubi Sorori nostræ celebrantur nuptialia festa: ubi & nobis regalia cõuiuia sunt præparata. At, si festa a Deo nostri causa parantur, mittit Deus seruos suos, qui inuitatos uocent.

Hic primum intellige. Nemo uocare ad nuptias de-
Psalm. 49 bet, nisi seruus regis. Ergo peccator tu, qui diaboli seruus es, quare enarras iustitias Dei, & ad eius nuptias uocas? Secundo, intellige neminem seruum Dei munus uocationis debere sibi arrogare, nisi mittatur. misit, inquit, seruos suos. quomodo enim prædicabunt, nisi mit-
Hebr. 5 tantur? Merito igitur Paulus perpetuo cum scribit, de
Roman. 10 sua uocatione comminit, dicens: uocatus Apostolus.
Roman. 1 Et segregatus, &c. Intellige etiam, quod sit prædicatorium munus. Hoc enim explicat textus, cum dicit: misit seruos uocare ad nuptias. Ergo functio prædicatoria est, ut intelligant homines, ad se nuptias pertinere: se esse ad nuptias inuitatos: inuitariq́; ut edant, et ut diuites fiãt, modo uestes, & ornatum nuptijs dignum adducant. Demum intelligant, uitam priorem alijs festis insumptam: sed, postquam inuitati sunt, nuptijs esse insumendam. Quarto intellige: misit, inquit, uocare inuitatos. nondum quisquam eos inuitauerat, & inuitati uocantur: nam eo ipso, quod homines sumus, rationem habentes, inuitati sumus. Ratio enim docet nos, non nostrũ esse prandium, nec nostra festa ista terrena: sed Deum esse, ad quem comparandum sumus ante creati. Imo uero apertissimum est, quod, si fratres sumus Sponsæ, etiam si

non

non inuitemur, inuitati sumus. Ipsa nos enim cognatio inuitauit. & , quia plus iusto tardamus: ideo rex seruos misit, ut propere ueniamus. Eo maxime, quod seruorū est, expectare, & adesse, non expectari, & uocari.

Sed inuitati renuunt uenire: o blasphemum, o phreneticum facinus. pauper es, famelicus es, tristis es, mortuus es, uocaris ad uitā, ad festa, ad conuiuia, ad opes immensas, & renuis? Si saperes, & non uocareris, magnam tibi iniuriam irrogari putares: nunc non aduertis, quātam iniuriam tibi, orbi, & Deo, perditus inferas? Quid inuenisti in nuptijs iniquitatis, quod non uenias? Si bonum, & summum bonum animos nostros ad se rapit, cur non rapit animum inuitatorum? An ne animus noster stupuit? Ierem. 2

Misit rex alios seruos, qui dicerent: Tauri mei, altilia mea parata sunt. Igitur conuiuium erat ex tauris, & altilibus. Dubium iam est, qui sunt tauri, & altilia? Et ego credo, tauros, & altilia Christum unicum esse: maxime in Eucharistia. Suadeor hac ratione. Vnicus Christus uocatur agnus, uitulus, hircus, ouis, uitula, ruffa, turtur, passer occisus, & alia multa: Certe, quia unicus ipse omnium illorum uim comprehendit, & unicus ipse pro illis omnibus ualet. Si igitur unus ipse uim habet multorum taurorum, & altilium, siue pinguium: ergo ipse est tauri, & altilia. Vt enim manna habuit omnis saporis delectamentum: ita Christus habet omnium sacrificiorum efficaciam. Et certe illæ taurorum hecatombes, quas Salomon, Ezechias, & Iosias Deo sacrificauerunt, figuram unius Christi referebant. Et intellige Tauros referri ad Christum secundum carnem. Alij Sapient. 16 3. Reg. 8

lia ad ipsum secundum animam. Dicuntur porro occi-
sa: quia in cruce anima est, a carne separata, & ita
Christus occisus. Quod igitur est aliud prandium regia
magnificentia dignum, quam Christus? qui de se ipse di
cebat: Nisi manducaueritis carnem meam, non habebi-
Ioann. 6 Exod. 16 tis uitam. et sicut Deus Iudæis prandium parauit in de
serto, dans illis manna: ita & prandium, quod Christia
nis in hoc mundo Deus parat, manna est, id est, Christus
Ioann. 6 panis uere Angelorum. Ideo Paulus dicit: Habemus al
Hebr. 13 tare, de quo edere non habent, qui altari deseruiunt, id
est, habemus prandium regale, & nuptiale: si quæras,
quod? Certe altare Christi.

Item quænam alia sunt saginata, per emphasin, nisi
Psalm 15 Christus? Ipse est pinguis, & medullatus. Ipse omni ro
Genes. 27 re cœli, & pinguedine terræ plenissimus. Ipse, in quo
Coloss. 2 omnes thesauri scientiæ Dei inueniuntur. Ipse, in quo
Genes. 45 habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Ipse
Ioann. 1 benedictus de cœlo de super, & benedictionibus abyssi
iacentis deorsum. tandem ipse est, de cuius pinguedine,
& plenitudine nos omnes accepimus: quem mihi san-
ctum dabis alium omni ex parte pinguem, & altum,
nullaq; ex parte marcentem? Est ergo Christus omnia
uolatilia, & omnia altilia.

Sed nota: est Christus altilia, sed occisa: itaq; si pinguis
in anima es, ideo es, ut occidaris, ut mortificeris: uiuifi-
1. Petr. 3 Psalm. 65 catus spiritu, ut carne mortificeris. Holocausta, inquit,
Genes. 4 medullata offerā tibi: ergo, si medullata et pinguia, holo
causta sint, quod enim pinguius est, Deo offerendū est.
Sed cur nō dixit: Tauri sunt apparati, conditi, in men
sa præsentes, tantum dicit: Tauri, et altilia sunt occisa.

Certe admonuit te, quanto sumptu paratum tibi conuiuium est. Vnicum enim illum cibum, quem sibi uiuum rex comedebat, ut tibi saperet, occidit. Dicit rex: Venite, quia filium meum, ut cibus esset uester, occidioni permisi, nõ peperci nobilissimo uitulo pascuali, ut illum uobis pararem. Et equidẽ totus cibi apparatus in hoc uno continetur, quod Christus occidatur. Ipsa enim occisio, in amoris igne assatio fuit. Recte ergo dictum est: Non comedetis ex eo quicquam coctum, nec crudũ, sed assum tantum igni. Non est nostri stomachi tam ualens natura, ut uiua digerere, & concoquere possit: sed, quae alienus assauit calor, haec nobis conuenientia cibaria sunt. Ita assus in amore suo Christus, cibus nobis congruus erit. Panis, quẽ Elias edit, subcinericius est, assus igne: erat etiam subcinericius panis Gedeonis. Iam panis noster igne sacerrimo paratus est: nemo igitur dicat, Durus est hic sermo. Neque enim caro cruda, sed assa nobis offertur comedenda, non datur manna Iudæis, carnis crudæ saporem habens, sed gustus eius erat similæ cum melle. at similia placenta est, igne assante parata.

Gene. 18

Exo. 12

3. Reg. 19
Iudic. 7
Ioann. 6

Exod. 16

Sed rem hanc profundius penetra: quaeris cur tauri, et altilia sunt occisa? Certe eadem fuit necessitas, quod tauri essent occisi, quae fuit, quod Christus esset Cruci suffixus. Paulus inquit: Pontificem nostrum per omnia tentatũ, ut potens esset tentatis auxiliari: ita fuit occisus, ut omni morienti posset ferre subsidiũ. Lassatur Christus, sudat, cõtumeliis afficitur, et flagelis: ut potẽs sit, lassis sudantibus, probris, et uerberibus affectis auxiliari. Ita fortis taurus, et robustus ligatur, urgetur, occiditur: ut robo

Hebr. 2

ret ligatos oppressos, occisos. Morte enim sua mortem nostram destruxit: & mortem uitijs, & dæmonibus intulit, sicut Samson, qui moriens hostes suos perdidit.

Iudic. 16

Mortalis hominum natura non nisi mortalem cibum edit. Dicit ergo rex: Mortales, en mortalis cibus, taurus occisus: edite. Edere non poteratis Deum uiuentem in se cula, Deum ultionum, Deum exercituum, Deum terribilem, & qui aufert spiritum principum, terribilem super reges terræ. (Dicunt enim: Bethsamitæ: Quis accedere poterit ad Deum sanctum istum? Certe nihil mirum. Cornua enim in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius,) si ad terribilem accedere taurum uerremini, num uerebimini, ad ligatum, ad oppressum, & occisum accedere?

Psalm. 93
Psalm. 75
1. Reg. 6
Abac. 3

Demum Gentiles participes fiunt dæmoniorum, quando de idolothitis edunt, idest quando edunt de tauris occisis, qui dæmonibus immolabantur. Ergo Christiani si uultis participes esse Dei, edite de tauro uestro occiso: Deo æterno in holocaustum immolato. Parati sunt igitur tauri, & altilia, edite. Taurus comestus efficiet uos robustissimos tauros, auis pinguissima comesta pingues animas uestras reddet. Reddet enim uos participes Dei, reddet uos deos Deus ipse comestus.

1. Cor. 10
Ibidem.

Porro uasa, in quibus tauri hi, & altilia nobis edenda proponuntur, sunt septem Sacramenta, in quibus nunc Christi robur continetur, sanguis, meritæ, pinguedo, sapor cœlestis, et reliqua, regio apparatu dignissima. Parati sunt ergo cibi. parata & uasa gratiam continentia, parati & ministri, qui hæc nobis ministrent. Parati enim sunt Pontifices, & Sacerdotes, reliquus etiam cle-

Concilium Florent.

rus. An non ministri tanto conuiuio digni? Sed conuiuij architriclinus Spiritus sanctus est. Certe, si conuiuator Deus est, si sponsus Deus, si etiam cibus Deus, an non et conuiuij moderator erit Deus? Est ergo Spiritus hic autor pacis inter conuiuas. Autor lætitiæ, et gaudij nuptialis. Autor, & doctor reuerentiæ in conuiuantem, in cibum, in domum, & in uasa. O uere regale, & Deo dignum conuiuium. Vbi omnia diuinitatem redolent, ubi sunt omnia diuina. O uerbum omnibus seculis abscon sum. Omnia sunt parata. Paratus Deus conuiua, Deus cibus, Deus architriclinus. Vasa diuina. Quid, si tantum, taleq; conuiuium negligis, aut contemnis, quos non ignes patieris?

Sed multi negligunt: abijt alius in uillam, scilicet in rus, & agrum suum, alius uero in negociationem, alius duxit uxorem. Profecto rusticatio licita est. Dicitur enim, Ne oderis opera laboriosa, & rusticationem, quã creauit altißimus. Posuit enim Deus hominem in paradiso, ut in eo operaretur. Itidem negociatio licita est. Dicitur enim: Gustauit, & uidit: quod bona sit negociatio eius. Et Apostolus non prohibet, quin homines emant: uult tamen ita emere, ac si non poßiderent. Idipsum de re uxoria dicit Paulus: Qui filiã suam locat, bene facit. Cur igitur, si hæc tria bona sunt, hi dicuntur conuiuiũ neglexisse, qui illa tria exercebant? Certe ratio est, quia, licet bonum sit rus, & bona negociatio, & bona uxor: ita tamen hominis animum implicant, ita curis obruunt, ut facile animus his implicatus abducatur a Deo, diuiniq; obliuiscatur conuiuij: nã, qui magno feruore res seculi tractat: seculi, non Dei, conuiua uidetur.

Eccles. 7
Genes. 2
Prouer. vlt.
1. Cor. 7
Ibidem.
Ephes. 5

1. Cor. 9 Ideo Paulus dicit: Qui in agone cõtendit, ab omnibus se
Lucæ 21 abstinet. et Dominus: Cauete, ne grauentur corda uestra
Iacob 4 ebrietate, & curis huius seculi: et Iacobus: Qui amicus
1. Cor. 7 est huius mundi, Dei inimicus cõstituitur. Rursum Paulus: Qui habent uxores, tanquam non habentes, qui emunt, tanquam non possidentes, qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Ac si diceret: Bona est res uxoria, sed cauenda, bona negociatio, sed periculosa: bona rusticatio, sed curis, et labore plenissima. Idẽ subindicat Ioã
1. Ioann. 2 nes, cum dicit: Quicquid in mundo est, est concupiscẽtia carnis, (rem uxoriam nonnihil attingẽs) concupiscentia oculorum, (possessionum, et agror cupiditatem innuens) & superbia uitæ, quæ maxime in negociatione notatur.

Quod uero hi negligentes, contumelijs, et morte Dei seruos affecerunt, duo nobis indicant. Constantiam scilicet prædicatorum, qui usque ad contumelias, usque ad
Ierem. 6 / Esaię 3 / Ezech. 13 / Ibidem. mortem, homines ad cõuiuium uocantes perdurant. Alterum uero est, quod sit prædicatorũ munus. Non enim est pacem semper populo nunciare. Non est populũ beatum dicere. non est sordidum parietem palearia facie celare: non est puluinos sub omni cubito, & ceruicalia capitibus supponere. Si enim hoc esset prædicare, nunquam prædicator ad contumelias, uel mortem ueniret.

Vbi inuitati uenire negligunt, imo opprobrijs, et morte afficiunt Dei seruos: tunc Rex irascitur, & maxime sane merito: ut, qui uideat, se, séq; amantem, et se amantem contemni, Sponsum, sponsámq; despici & tam insigne conuiuium, tantóq; sumptu præparatũ reijci. Mittit exercitus, perdit homicidas illos. Audis homicidas solos occisos? sed cum subdit: Et ciuitatem illorum suc-

tendit igni: *facile colligis? & uxoratos, & qui uillas emerant, & negociatores omnes ad unum exterminatos. Licet ira potißime in occisores deſæuierit.*

Expende *nunc*, miſſis exercitibus. I*taque rex ſummus (qui auertens faciem, omnia turbat) mittit, non unum, ſed plures exercitus (eſt enim* Deus *exercituum) contra unum miſellum hominem, qui folium eſt, quod uento rapitur.* O *miſerum homulum, quem unus angit pulex, quem una rapit febricula, quem una nox in ſomnis frangit: quid faciet, cum multos contra ſe uiderit exercitus?* Cum *armatos contra ſe uiderit dæmones, inferorum ignes, niuium frigus, pœnarum perpetuitatem, iram* Angelorum, Dei *furorem, & omnem creaturam pugnantem contra inſenſatos? quid faciet, cum uideat armatas contra ſe ſuas cogitationes, curas, affectiones, membra, & totum ſe contrarium ſibi factumq́; ſibi grauem?* Pugnant *contra eum bona, quæ fecit, & quæ non fecit.* Mala, *quæ fecit, & quæ non fecit.* Bona, *quæ accepit, mala, quæ ſuſtinuit, gloria ſanctorum, tormenta miſerorum, quo quo ſe uertit, omnia contra ſe pugnare animaduertit.* Sane *uiuenti exercitus beneficiorũ* Dei *illi miniſtrabant: nunc exercitus tormentorum contra illum deſæuiunt.*

Psalm. 103
Isaiæ 6
Iob. 13

Iob 24
Sapienſ. 5

Expende *aliud.* Ciuitatem *illorum igni ſuccẽdit.* Cur *ergo quærimus, quod tot malis morborum, famis, et miſeriarum opprimimur?* Tolle *neglectores* Euangelij, *tollet* Deus *exercitus uaſtantes.*

Item *expende: Deum iratum non fuiſſe cõtra primos, quibus nihil de tauris occiſis dictum eſt.* Ea *enim ignorantia* Dei *furorẽ mitigabat.* At, *ubi opes* Euãgelicæ, *et*

beneficia Christi nobis aperiuntur: tunc negligere, Dei contra nos excitat uindictam. Vt ita contra ciuitatem no
1. Reg. 22 *stram sæuiat, ut sæuijt olim Saul contra Nobæ, ut Iosue*
Iosue 6 *contra Hiericho.*

Videns Dominus paucos esse, qui tam lauto fruantur conuiuio: nolens interim sua perire (nam dixit: Col-
Ioann. 6 *ligite fragmenta, ne pereant,) iubet seruis suis, ut ad exitus exeant uiarum, & inde, quos inuenerint, uocent. Locus hic referri ad prædicatores potest, & ad inuitatos. Prædicatores iubentur è ciuitate exire, extra urbis septa egredi. Certe in ciuitate omnia tractantur humana. Iubentur ergo exire a rebus humanis, a modo uitæ humano, a modo loquendi, intelligendi, & uolendi humano.*
1. Cor. 2 *Vt uiribus fidant diuinis, non humanis: ut sermo sit, nõ in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus. Qua ratione Baptista prædicabat in deserto,*
Matth. 3.4 *& Dominus in deserto prædicare solebat.*

Iam, quod subdit: Quos inueneritis, uocate. *Indicat non esse deliciosam prædicatorum functionem, sed laboriosam. Vix enim inueniuntur uocandi, nisi lachrymis, ieiunijs, & oratione prædicatorum. Sed, si ad inuitandos locus hic referatur, locus est difficilior. Cur enim ex uijs, non ex uillis, & oppidis uocentur? Et quomodo in uijs tot reperiantur, qui impleant locum nuptiarum? Primum intelligi posset.* Ite ad exitus uiarum, *id est,*
prouer. vlt. *ad initia uiarum. Solent enim uiles homines, maxime extra ciuitatem, ad initia uiarum inueniri, maxime apud Iudæos, qui sua negocia in portis ciuitatis*
prouerb. 1 *exercebant. Ita dicitur: Sapientia foris prædicat, in plateis dat uocem suam, in capite turbarum clamitat, in*

foribus portarum urbis profert uerba sua. At fores portarum initia uiarum sunt, ubi homines tunc esse solebant.

Nunc audi mysterium. Via publicæ sunt mores humani, per quos omnes ex Adam nati decurrunt. Mores humanos intelligo, cupiditatem honoris, diuitiarum, deliciarum. Finge nunc prædicatorem coram se mille auditores habere. Habet quidem mille in uijs suis currentes, & ambulantes secundum desideria cordis sui. Si ex his aliquis ad nuptias uenturus est, prius extra uiã suã debet constitui. Deus enim, quem uocat, excitat, illuminat, inflammat, iustificat: hæc non fiunt in uia. Abducit Deus eum, qui erat in uia, extra uiam, ad exitum uiæ, ut ad cõuiuium adducat. Adducitur extra uiam Abrahã: cum educitur de terra sua, & cognatione sua. Et sponsa non inuenit sponsum in uia, sed paululum, cum pertrãsisset uiam ciuitatis. Et Dominus illuminaturus cæcũ, apprehendit eius manus, educens eum extra uicum. Romans 8 Genes. 12 Cantic. 3 Marc. 8

Igitur Dominus, cum aliquem trahit (per prædicatorem) ad Christum, extra antiquos mores educit: in eoq; statu constituit, qui finis sit uitæ humanæ, & initium diuinæ. Is enim, qui uetus erat homo, quiq; incipit esse nouus, priorem, idest prophanam finit uitam, nouam, idest diuinam incipiens.

Nec illud est tacendum, quod textus dicit: Congregauerunt omnes: quia uocatio Euangelica est ad congregationẽ, ad unitatẽ, ad pacem: est enim ad cor unũ, & animam unam: est, ut id ipsum omnes dicant, & sapiant: est, ut charitatem fraternitatis diligant: est, ad uinculum pacis, & ut unanimes in domo Dei habitemus. Actor. 4 1. Cor. 1 Roman. 12 Psalm. 67

Addit textus: Impleta sunt nuptiæ discumbentium. *Sed hic impletur illud: Multiplicasti gentem, sed nō magnificasti lætitiam. Nec enim lætatur Dominus in multitudine filiorum sceleratorum. Itaq; Ecclesia nunc Christianis plena est, discumbentibus repleta est. Verum non omnes filij, non omnes obediunt Euangelio, non omnes quæ unitatis, & pacis sunt, sectantur, non omnes, quæ sursum sunt, quærunt: est ergo sola ciuitas, cū sit plena populo.*

Isa. 9

Eccles. 15

Roman. 9

Roman. 10

Trenor. 1

Quid uero monstruosius, quam nuptias plenas esse discumbentibus, nec tamen eos, qui discumbunt, edere? Habent regias coram se dapes, non edunt tamen: cum tamen norint, quod, nisi edant, morientur. Sed allia, & porros, ollasq; Aegyptias quærimus. Mãna uero nauseã nobis mouet, ut pote qui cibus leuissimus sit. Calatū igitur ficuum malarum, non uero bonarum, amplectimur.

Ioan 6

Exod: 16

Ierem. 24

Intrat uero rex in conuiuium, ut uideat discumbentes. *Est enim solemne in Scripturis, tunc dicere quod Deus intrat, cum facinus aliquod insignius designaturus est. Ita iuit ad uidendum, an clamor Sodomorum ita esset, ut ad cœlū ascendebat. Certe non egebat uidere, sed, quia facinus insigne erat facturus, uidere pergit. Significabat etiam iudicem non debere contra scelera inflammari: et sceleratos punire: nisi ubi tam certa sunt testimonia, quæ ipsam rem uidisse testentur. Intrauit etiam Dominus in ciuitatem, cum templū purgare uolebat, intrauit in castellum, cum contemplationem erat magnificaturus, et actionem approbaturus. Sic intrat nunc, insignē miseri hominis ultionem executurus: nec enim adeo erat miser feriēdus, nisi a rege uideretur.*

Genes. 18

Ioann. 12

Lucæ 10

Iam aduerte: Vidit, *inquit* hominem. *En culpa prima. In diuino conuiuio, ubi Deus est autor conuiuij. Deus sponsus, sponsa diuina, & omnia diuina. Cur miser diuinis, hominem miscuisti?* Eo *ipso, quo e uia ad prandium abductus es, hominem exuisti, Christum induisti, ut iam non esses homo, ut reliqui homines: sed, ut lux Christus, uelut Deus. Cur igitur Christum exuisti, quo indutus eras de nouo: et pannosum sordentemque, iterum uestisti hominem, quem exueras? Ante uocationē homo eras, imo et bellua eras, ferri id poterat, dum eras in exitu uiarum: at, ubi uocatus est, exuisti Adam terrenum, data est tibi uestis nuptialis Adami cœlestis. Exuisti te tunica tua, quomodo rursum illam induisti? Lauisti pedes, quomodo illos rursum inquinasti?* Galat. 8 1. Cor. 15 Cantic. 5

Iam si culpa est: quod homo inuentus sis: quæ culpa fuerit, si bellua inueniaris? Sed forsan cum dicit: inuenit hominem, eo uerbo omnem miseriā innuit. est enim uniuersa uanitas omnis homo uiuēs. ergo, si inuenit hominem, uniuersam inuenit uanitatem. uide si in cōuiuio, sunt ubi uniuersa diuina, conueniat homo, qui est uniuersa uanitas. Psalm. 38

Vide uero, quod non certa quadam hora intrauit rex, sed ex tempore. Vigilate itaq;, quia qua hora non putatis, introibit rex, & nudo dicet: Amici quomodo huc intrasti, non habens uestem nuptialem? *Multa se nobis offerunt dubia. Primum cur uocat amicum eum, qui inimicus est, eum, quem tam acriter est puniturus? Secundum: Cur dicit: Quomodo intrasti, an non erat quadrantius requirere, quomodo hic discumbis, nō habens uestem? Non enim intrare sine ueste erat inuere-* Matth. 24

cundiæ tantæ, quantæ recumbere. Tertium, cur misero datur uicio, quod sit sine ueste: quā tamen nōdum forte acceperat? Nemo enim uestem hanc de se habet, nisi ei

Ioann. 3

data sit desuper. Si igitur ei data non est, cur crimen est, eo carere, quod non erat illi concessum?

Hebr. 2

Ad primum: ille uocatur amicus, licet nudus, quia frater est sponsi, quia frater est sponsæ, quia reliqui conuiuæ sunt illi cognati, quia eius gratia Deus epulum instituerat, & quia, si pœnituisset, & non obmutuisset, uere amicus esset. Græcis uero loco uerbi, Amice, Socie dicitur: quod uerbum uehementem nudo pudorem incussit. Cur nudus es, quem socium sponsus habet in humanitate? quem domus hæc, et conuiuium socium fecit qui tam nobili societati socius esse uoluisti? Si inimicus

Psalm. 54

ueste nuptiali caruisset, sustinuissem utique: at tu homo socie, qui mecum dulces capis cibos, qui in hac regia domo mecum ambulas confidenter. Vocatio mea te mihi so

2. Petri 1

cium fecit, fidei professio, sacramentorum usus, Ecclesiæ communitas, unius diuinæ naturæ consortium: (non in natura, sed in gratia) hanc tantam, & tam firmam societatem unius uestis reiectio disrumpit: quomodo ergo cares ueste?

Ad secundum id dicendum, non solum regis iniuriā esse, quod sine ueste discumbas, sed etiam quod sine ueste introeas. Ante ianuam, & in ipsa ianua ueste carere iniuria non est. Baptismus siquidem ianua est Ecclesiæ: ante baptismum uero, & in ipso baptismo nondum gratiam habere, & nondum Christum induisse, commune est: Baptismus enim uestem hanc nō solum contritis, sed attritis etiam donat. Post ingressum uero per Baptismū

ianuam iam non licet sine ueste coram rege comparere. Apocal. 7
Est uestis tibi cōcessa pretiosissima. Magno sumptu texta est. Lota est in sanguine agni: grauissima est iniuria, illam amittere, eo præsertim, quod ea ueste amissa, necesse est luctuosa ueste, ima dæmoniaca, et infernali uestiri. uide, an congruat luctuosissima uestis solennissimo, & diuinissimo conuiuio? Recte dictum est: Vestimentum Isaiæ 9
mistum sanguine erit in combustionem, & cibus ignis: quia paruulus natus est nobis. A tempore enim nuptiarum paruuli cum gente nostra, iam uestimento sanguine resperso uti non licet. Si enim uellere meo agnus se uestiuit, neque, quod assumpsit, dimisit: iustum est, ut, quem Christum ego indui, nunquam dimittam. Iniuriam fecisset Dauid Ionathæ, Regis filio: si, quam ille uestem Dauidi dedit, & a se abstulit, Dauid contemneret, 1. Reg. 18
& reijceret. Si decor noster totus est in uestitu deaurato, nobis a rege concesso, cur cum pro dæmoniaco commutamus? Psalm. 44

Ad tertium responderi potest: non uitio uerti misero illi, quod sine ueste fuisset in sepibus, inq; exitu uiarū, sed quod uestem in ipso liminis ingressu ipsi donatā, nō conseruauerit, sed amiserit. Quod, si etiam uim uerborum expendimus, crimē miser hic admisit, quia per baptismum ingrediens, non se illi idoneum præstitit, ut ueste nuptiali amiciretur: indicatur enim hoc loco esse quosdam, qui ex quo baptismum acceperunt, nunquā in gratia extiterunt, ac ideo nunquam uestem nuptialem habuerunt. Cum igitur sit facillimum, uirtute baptismi uestem nuptialem accipere, crimini datur huic misero, ꝙ impœnitens, & iniquus ad baptismum accesserit: ac ea

causa, uestem recusauerit, quam illi aqua baptismalis largiebatur. Caueant igitur qui ad baptismum accedunt, ne sine prioris uitæ pœnitentia, & nouæ desiderio, ad rem tantam accedant: alioqui ueste nuptiali carebunt: & timor est: ne quam semel in baptismo non acceperunt, perpetuo non accipiant. Quod, si crimen est ingredi sine ueste, quantum erit manere in domo, uersari, discumbere, perseuerare? Coniice etiam magnitudinem conuiuij, in quo sine ueste reperiri, tanta pœna punitur.

Luc. 15 Luc. 18 Nudus uero obmutauit. O si nudus uerba illa Acolasti dixisset: Peccaui in cœlum & coram te. Non sum dignus uocari filius tuus. o, si cum publicano pectus percussisset. o si cum Maria retro succederet, & pedes Do- Luc. 7 Genes. 3 Genes. 4
mini lachrymis rigasset. Sed obmutuit: sic Adam & Eua non ad pœnitentiæ, sed ad excusationis uerba prodierunt. perinde ergo fuit, ac si tacuissent. Si & Cain licet loqueretur: tacuit tamen.

Verum, si ad tempus, Iudicij extremi, & mortis cuiusq; uerba hæc referantur: iam tempus non est pœnitendi, sed obmutescendi: quid enim dicet, cui tot monstrantur Dei beneficia, tot ab eo impensa auxilia, tot instituta remedia, toties Deus contemptus, toties uiolata sacramenta? quid dicet is, qui caret ueste nuptiali, quàm Deus autor conuiuij, sponsus, sponsa uasa, & omnis apparatus conuiuij illi donabant: & eum, ut acciperet rogabant: Sed Deus etiam si nudum oculis suis uideat, non condemnat tamen, donec spacium illi sit respondendi. Vt iudices neminem inauditum condemnent.

Traditur nudus ille ministris. Satis huius miseri indicatur infœlicitas hoc unico uerbo, quod tradatur mi-

nistris. Satis indicauit Christus suæ passionis acerbitatem, cum dixit: Ecce ascendimus Ierosolymam & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, id est, relinquet Pater eum, ut libidinem suam in eo expleant illi. Iam uide qualis passio fuerit agni, inter rabidos lupos & leones, idem cogita de misero rudo, inter furentes dæmones, nisi quod hæc maior passio est, ut, quæ ab hostibus acerbioribus, crudelioribus, potentioribus, et uenenatioribus erit. Vt igitur intrare in gaudium Domini, res est omni cogitatione maior: ita tradi ministris inferorum, res est omnem intellectum exuperans. — Matth. 20; Matth. 25

Explicatur tamen hæc res, utcumq;. Ligant ministri nudi manus, & pedes. Intellige damnatorum manus adeo stupescere, adeo torpere, ac si fortissimis uinculis essent obligatæ: nec enim immerito damnati dicuntur in fasces colligi, & in ignem mitti. Id uero intelliges, si aduertas dotes agilitatis in corpore glorioso. intellige totum contrarium in corpore damnato. At sicut in corpore beato dotes corporis, procedunt ex dotibus animæ: quia dotes corporis indicant gloriam animæ: quo fit, ut agilitas corporis ex agilitate animæ procedat: ita & uincula corporis damnati, ex uinculis animæ progrediuntur. Potentiæ enim animæ infœlicis ligatæ sunt, ut nihil boni agere possint. Vide miserum spectaculum hominis, qui nec intus, nec extra, potest quicquam facere, quod uelit. Sapienter igitur dictum est: Pluet super eos laqueos, ignis, sulphur, spiritus procellarum pars calicis eorum, quia iustus Dominus. Pluet ergo Dominus laqueos in manus damnatas in pedes, in omnia membra exteriora: in sensus exteriores, & inte- — Matt. 13; Psalm. 10

uiores, in intellectum, in uoluntatem. o spectaculum in fœlix? Puta te uidere fortissimum leonem, eumq́; grauissimè famescētem, habereq́; escas præsentes, quas, quia
psalm. 10 fortissimè ligatus est, contingere non possit.

Quod uero, inquit: Mittite in tenebras exteriores. Sic intellige: Tenebras faciet sulphur, & spiritus
Esa. 10 procellarum: dicitur in Isaia, quòd inferni nutrimenta sunt ligna multa, & ignis: & quòd flatus Domini erit sicut torrens sulphuris succendens ea: necesse uero est, fumum esse, ubi ligna sunt multa, (quæ forsan sunt corpora damnatorum) & ubi torrens est sulphuris succensus. Tenebras igitur facit fumus, sed exteriores facit, quod tenebræ illæ non sunt nostris similes. Exterius sunt extra mundum istum, sicut lux gloriæ non est similis luci terrenæ, sed exterior est, multo iucundius exhilarans hominem, quam quæcunq́; lux corporalis: ita tenebræ illæ erunt exteriores, grauius offendentes, quam palpabiles illæ Aegyptiæ. Sed tenebræ exteriores signum erunt gra
Exod. 10 uiorum tenebrarum: quæ erunt in mente damnata, sicut in beatis, lux exterior erit signum beatissimæ lucis interioris.

Ibi erit fletus. Nascetur fletus hic ex acerbissimo dolore. qui etiam lapidea damnatorum corda in lachrymas resoluat: erunt enim in inferno non fœminæ solæ, quæ lachrymas habent in parato, sed erunt uiri rusticissimi, qui flere in uita non poterant, at in inferno flebunt, non quod ibi erunt lachrymæ, sed erit tantus dolor, ut cuiuis etiam fortissimo lachrymas excuteret. Stridor dentium. qualis in accessionibus, febrientibus contingere solet. Intelligis ergo frigus, intelligis corporis discrasiam,

discrasiam, & intemperiem. Si uero frigus est, initium febris erit: transibunt enim ab aquis niuium, ad calorem nimium. Est ergo status ille, hominis grauissimo morbo in corpore correpti, et grauissimo dolore in animo prostrati. Pauci electi. *Videlicet, quia homicidae occisi sunt, ciuitas exusta: soli inuitati sunt, in uijs forte inuenti. Et ex his multi uestem proiecerunt, ut est in nostro Christianismo uidere.* Iob. 24

Sed attende, obsecro: Ex omnibus, qui Aegypto exierunt, solus Iosue terram promissam ingreditur. At ex omnibus inuitatis (quantum haec historia prae se fert) unus caruit ueste nuptiali, & ideo a terra, imo a regno Dei in tenebras exteriores eijcitur. Quid uult parabola ista? Ex Hebraeis unus seruatur: ex Christianis unus periclitatur? Respondeo: Vtinam solus esset unus, qui ex Christianis periret. Iam enim certi essemus, quod nullus damnaretur. Siquidem ille unus, ut Iudas, iam scimus quod perditus sit. At Zacharias uix unam partem dicit seruari, non reliquae, inquit, despergentur & deficient. Quid, hic igitur unus perit solus, illic unus seruatur solus? Certe status ille legis antiquae neminem ad perfectum adducebat, quantum erat de se neminem iustificabat. Ideo in eo uix unus dicitur seruari: licet ex gratia Dei multi seruarentur. At status gratiae omnes saluat, quantum est ex se. Deuter. 1. Zacha. 13 Hebr. 7 Hebr. 9

Tunc abeuntes Pharisaei. *Vt illi Pharisaei conuenerunt, ut IESVM caperent in sermone: ita nunc Pharisaei quidam, in nihil aliud intendunt, quam ut mistrũ praedicatorem, pauperemq; theologum capiant in sermone. Quam uero si horum grauis iniquitas, uel ex*

Dei, in loco isto furore coniicias. Vix enim inueniat Christum tam grauia uerba dixisse, quam nunc. Quid me, inquit, tentatis hypochrytæ? quibus uerbis quatuor illis crimina obiecit. Primum, quod essent hypochritæ,
Matth. 24 quibus nunquam non inclamat, uæ. Id uero uitium longißime a Christiano, & maxime religioso pectore, abesse deberet. In alijs sectis locũ habeat: in Christianitate locum non habet. Falsitas enim longe a ueritate debet di-
Ioann. 5 stare. Adoratores uero quærit Deus, qui adorent eum spiritu & ueritate. Secundo obiecit, quod essent tentato-
Apocal. 10 res, quod nomen, et munus, diaboli est. Tertio: Cur tentatis me? Beneficum, innocuum, prædicatorem, medicum, & uiuificatorem uestrum? at quod Prædicatori
Matt. 25 Christi fit, Christo fit. Et sane nihil hos ad tentandum exagitat, nisi luciferina superbia, & inuidia rabiosa. Quarto: quid tentatis? quam causam afferre poteslis, nisi animum perditißimum?

Proponunt isti uerba mollita super oleum, sed ipsa
Psalm. 54 sunt iacula: & arbitror illos prophetasse: (sicut Cai-
Ioan. 11 phas) ut uerba dicerent, quibus illa, que arentur, licet imprudentes. Fatemini Christum esse ueracem, ergo fa-
Roman. 3 temini esse Deum. Est enim solus Deus uerax, & omnis homo mendax: cum enim homo non sit totum esse, sed habeat plurimum de non esse: quantum illi ex esse deficit, tantum de ueritate deesse fatemur. At Deus, ut solus est totum esse: ita solus est ueritas. Vere ergo cœlũ,
Mich. 24 & terra: sed non uerba mea, transibunt. Cœli enim
Ioan. 15 non sunt ueritas, sicut Deus est ueritas.

Secundo Dicunt: Viam Dei in ueritate doces. Igitur fatemini Deum esse. Docuit sane Moses uiã Dei,

sed in figura: in figura enim omnia contingebant eis. 1. Cor. 10
*Machumet docuit uiam diaboli. Philosophi uiam natu-
re: uiam certe Dei, sed, ut erant homines, uiam Dei mil
le falsitatibus implicatam docebant. Cur id tandem?
Certe, quia Deum nemo uidit unquam: at unigenitus,
sicut solus Patrem nouit (nemo enim nouit Patrem, nisi* Ioan. 1
*Filius) ita solus uiam Patris in ueritate docere potuit.
Dic, quis te docere poterat uiam ad cœlum: nisi qui de
cœlo descenderat? Igitur si uiam Dei certo, & sine er-* Matt. 11
rore docet, Deus est.

Id uero quod addunt: Non est tibi cura de ali- Ioan. 3
quo, *significare uidetur, quod nulla re indigeat: ac ita,
quod nihil illi desit: quod enim nobis deest, id curamus,
eius curam habemus. at contra, qui sibi sufficit, nullius
curam habet. Et sane Hebræi uocant Deum, Sadai, id
est, nullius indigentem, sed sibi sufficientem: & equidē
nullius rei curam habere, fœlicitas summa est. Curæ
enim sunt, quæ uitam nostram reddunt infœlicem. Re-
cte enim Marco curas in inferni uestibulo collocauit.
Ergo nullam curam habere diuinum potius est, quam
humanum. Quis enim est, nisi stupidus, qui non ali-
qua cura tangatur: si non temporalium, certe æternorū.
Ergo si Christo non est cura de aliquo: nullum malum
habet, nullo bono caret. Deus igitur est, qui bonorum no* Psalm. 15
strorum non eget.

Quod uero inferunt, Et personam hominum
non accipis. *argumentū profecto diuinitatis maximū* Act. 10
*est, quia apud Deū non est acceptio personarū, qui per-
sonam regis non accipit, qui mori nihil timet. Deus est:
uel multum de Deo habet. Elisæus nihil ueretur perso-*

nam regis Ioram. Cur ita? quia (ut ipse dicit) in conspe-
4. Reg. 3 ctu Dei stabat. Ergo personā non accipere, Dei est prin-
cipaliter. Ab eo uero uiris pijs id donum, sicut et reliqua,
communicantur. Vides ne Pharisæos diuinas Christo lau-
des, licet imprudentes, obtulisse?

Audiamus, quid uelint. Licet ne censum dare Cæ-
sari? quæ quæstio etiam diebus nostris quæri solet. An sci-
licet ex conscientia teneamur tributa pendere Regibus?
Aduerte igitur, qui sint, qui quærant. Sunt enim Phari
sæi, (idest illius temporis religiosi,) &, quia socij isti sa-
cerdotibus erant, credibile est, adfuisse nonnullos de gē
te Sacerdotali. Certe ex Marco id constat, hos Pharisæos,
uice Sacerdotum ad Christum accessisse: quare respon-
Marc. 12 sio Domini ad Religiosos, et Sacerdotes spectat. Cum er-
go dicat, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, uidebi-
tur prima fronte, ex hoc Domini responso, Religiosos, et
Sacerdotes non esse a uectigalibus liberos. Cuius contra
rium decreuit Bonifacius octauus in c. quanquā de cē
sibus lib. 6. asserens, Ecclesiasticos liberos a uectigali-
bus esse, nō iure solum humano, sed etiam diuino. Cuius
Genes. 47 causam Glosa notauit. quia Sacerdotes olim Aegyptij
liberi fuerunt a conditione uectigali, & Sacerdotes etiā
1. Esdr. 7 Iudæi liberi etiam erant, ut Esdras pronuntiauit: quam
rem, ut a iure diuino manantem, Alexander quartus cō
stituit, ut uidelicet Ecclesiæ sua immunitate gauderent,
c. 1. de immunitate Ecclesiarum lib. 6. Facile quis nodū
hunc dissolueret dicens: Hoc Domini responsum datum
est solis Pharisæis, qui erant religiosi, non uero Sacerdo-
tibus: quocirca ex uerbo Domini Sacerdotes non sunt ue
ctigales, sed soli religiosi, qui Sacerdotalem uitā non ha-

bent. Sed non est animus, in quæstionibus his immorari. Et si enim iure diuino non haberemus textum, qui eos a uectigalibus liberaret, satis sunt humanæ leges, quæ immunes eos reddiderunt.

Sed ex Christi responsione dubia quædam oriuntur. Primum, si tributum debetur Cæsari, num illi debet dari, etiã si ipse non petat? Sunt enim plurimi, parati quidem tributa exactoribus regum pendere, si exigant. Et, quia non exigunt, idcirco a solutione desistunt. At uero, si ita tributũ regũ est: sicut est numus, aut uestis, quã ego alienam habeo: necessario reddi debet, etiam non petenti, etiam oblito.

Secundum dubium est: Hoc argumentum uidetur Dominus fecisse: Cuius est, inquit, imago? Si Cæsaris, reddatur ergo numus Cæsari. Atqui argumentum non ualet: sunt enim apud me numi regio signo signati, non tamẽ proinde sunt regi reddendi, cũ mei, nõ ipsius sint. Tertium, quod ex secundo nascitur, dubium est, quanã sunt illa Cæsaris, quæ Cæsari reddẽda sunt. Vt enim nõ omnia Deo reddimus, licet omnia ipsius sint: ita nec omnia Cæsari reddenda sunt, cum non sint eius omnia.

Ad ultimum dubium primo loco respondere libet: et quidem non erat facile dicere, quænam sint Cæsaris iura. Sed Deo gratia, qui per Samuelem regni iura monstrauit, tunc uidelicet, cum Saul erat regno inaugurandus, ea uidere licet 1. Reg. 8. At in summa, ius regis est, ut alatur a regno, & alatur in pompa regali, tum ut ei regnum subministret omnia, quæ necessaria fuerint et ad bella gerenda, & ad pacem conseruandam.

Vnde et ad secundum dubium responsio patet. Argu-

mentum enim Domini efficacißimum est, eo supposito, quod Cæsar tributū exigebat ad iustitiam exequendam, pacem tuendam, bellum gerendum, splendorem regium seruandum. Si dicas: quid uero si id Tyberius petebat, ad suos luxuriosißimos sumptus? Fuit enim ille libidinosißimus, idemq; profusißimus. Responsio est. quod cum rex, quid postulat, nec de causa in iustitia constat, ei obediendum est. Præsumitur enim in dubio, sancte & iuste petijsse. Ergo argumenti uis, & efficacia est. Quod Tyberius rex uester sit, euidenter perspicitur, ex numi currentis inscriptione. Nec enim numus ualere solet in regno, non regis signo percussus. Quod uero causa sit iusta ad petendum: uel constat, uel in dubio creditur esse iusta: reddendus est ergo illi numus.

Suetonius in illius uita.

Ad primum uero dubium: ex Summistis petenda responsio est. Id tamen certo scio, quòd, si petatur census a rege, negari illi nō potest. (nisi de iniquitate constiterit.) Id etiam scio, minime, fraudibus, dolo, uel dißimulatione posse nos uti, ne census non petatur. Id etiam intelligo, quod, si uiri pij non credunt subditos, ad offerendum certum quendam censum arctari, quod non tenebuntur ipsi per se offerre. Legū enim efficacia ex piorum usu dependet. At, si usus esset, ut uectigalia offerrent subiecti, non dubito, quin non offerens peccaret.

Dist. 1. cap. non omnes vi. Syluestrū. verb. ieiunium princ.

At nunquid Cæsar liber est? Si subditi sua illi reddunt, an nihil & ipse reddet? Certe rex coronam habet, sceptrum, & gladium: hæc reddere populo debet, reddat caput suū omni uirtute coronatū, reddat se perfecta pace subiectis gratiosū, perfecta uindicta hostibus terribile. Dicere plebs suo regi potest: Dic, o rex, Hæc corona, hoc

sceptrum, hic gladius, cuius est imago? Profecto corona uirtutis, sceptrum iustitiæ, gladius bellicæ fortitudinis. Hec igitur et Deo, et tuo populo redde. Crede coronam, sceptrũ, & gladium, populi habere sculptã imaginem, ut, hæc populo, quæ populi sunt, reddas: nec.n. sine causa in pectore, & humero pontifex habebat populum designatum. Exod. 39

Dicamus iam de Deo: cui, quæ sua sunt, Christus reddi iubet. At omnia Dei sunt, num ergo omnia Deo reddemus? certe Domini est terra, et plenitudo eius. Domini sũt cardines orbis terræ. Meus est, inquit, orbis terræ, et iure. Si enim ipse fecit nos et omnia, iure creationis sui sumus, sua sunt omnia. num igitur omnia illi reddemus, nihil nobis, parentibus, amicis et Cæsari relinquemus? Psalm. 23 1. Reg. 2 Psalm. 49

Memor sum, in lege ueteri Dominum ita constituisse: ut, si Iudæi Deo primogenita sua tribuerent, Deus illis reliquorum liberum relinqueret dominium. Quo forte fit, ut, si nos nostra Deo tribuamus spiritualia primogenita, reliquorum fere liberum habeamus usum. At primogenita reddere, hic opus, hic labor est. Primogenitus noster est ille amor, ille affectus primus, grandis, fidelis, integer: hunc redde Deo, nam hunc maxime a te exigit Deus, sic enim dicit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, anima, memoria, fortitudine, uiribus tuis, & rursum: Fili præbe mihi cor tuum. & item: Si charitatem non habuero, nihil sũ. Si hunc tuum affectum Deo reddideris, omnia, crede, illi dedisti, dedisti ei cœlum, terram, Angelos, imo & Deum Deo, si fas est dicere, dedisti. Rogas quomodo? Plane ex Gregorio habemus, ꝙ homo est omnis creatura. Da igitur te, Exo. 13 Deuter. 6 prouerb. 23 1. Cor. 13 Homil. in c. 13. Marci.

& omnem creaturam dedisti. An non omnia etiam Angeli homini ministrant? quid, an non ipse Deus fatetur,
Matth. 20 se hominis esse ministrum? At, qui dat se alicui, dat etiã illi, quaecunque sibi ministrant: da igitur te Deo, et Deũ Deo, (absit uerbo inuidia) & omnia Deo tribuisti.

Ioann: 16 Ita Christus ad Patrem: Tu, inquit, misisti me, et quaecunq; habet Pater, mea sunt. reddit se Patri Filius, dicens: Nunc ad te uenio. at, reddens se, reddit, quae accepit.
Ibidem.
Ibidem.
Psalm. 8 Sic plane, Deus nobis subiecit omnia. si nos Deo reddimus, omnia reddimus, implemusq; mandatum Dei, Reddite, quae sunt Dei, Deo. Fecit Deus flumen omnium creaturarum, quod ualido impetu in hominis obsequia, quasi flumina in mare intrarent. si nos Deo reddamus, flumen illud, uelut alueus Iordanis, in suum reddit principium. O uero quale flagitium, si flumen hoc nõ in Deũ, sed in diabolum corriuetur.
Eccles. 1
Iosue. 3

Dicamus id rursum: Non petit a nobis omnia Caesar, sed quae sua sunt imagine sculpta: ita Deus non a nobis omnia petit, sed ea, ubi sua refulget imago. At, licet in omni creatura similitudo deitatis conspiciatur, in sola hominis anima, Dei imago resplendet. Hanc igitur animam secundum intellectum, & uoluntatem, Deus a nobis requirit. Vt, sicut Caesar defendit eos, qui censum tribuerint, ita & Deus defendat, & seruet eos, qui mẽtem suam numini dicarint.

Vide uero: Imago Caesaris numo impressa, res mortua est. Imago Dei animae impressa, uiua res est. At uiua Dei imago Deus quidam est, scilicet intelligens, uolens, immortalis, Dei capax, orbis rex. Sed deturpauit homo hanc diuinitus sibi impressam imaginem. Venit Chri-

stus, et deturpatam lõge fœlicius reparauit. Quid enim aliud hominem perfecte pium esse credas, quam Deum terrenum, siue terram diuinam? Nos, inquit Paulus, glo- 2. Cor. 3
riam Dei speculantes, in eandem imaginem transforma- Sapient. 7
mur, scilicet in imaginem Dei, quæ est Christus. Christus Ioann. 14
enim imago Dei, nos Christi. Vt enim, qui uidet Christum, uidet & Patrem: ita, qui Christianum perfectum uidet, Christum fere uidet. Est Deus inuisibilis: at Ioann. 1
in Christo uisibilis factus est. Christus ascendens in cœlum, iam nõ in se uidetur, uidetur uero in perfectis Christianis. Quæ fecisset, dixisset, cogitasset Pater: hæc cogitauit, dixit, fecit & Christus. Iã, quod dixit, fecitq; Christus, hæc facit perfectus Christianus. Opera enim, quæ Ioann. 14
ego facio, inquit, & ipse faciet, & maiora his faciet. An non uides Dei imaginem per Christum reparatam? Qui ex Adam (si perstitisset) nascerentur, imaginem Dei intactam reciperent: modo tamen, quodam naturali, scilicet per generationem naturalem. At, qui in Christum renascuntur, imaginem Dei recipiunt pulchram, modo supernaturali: surgit enim noua Galat. 5
creatura in baptismo. Nascitur noua creatura per Eucharistiam. qualisnam creatura? Num nouum cœlum, aut Angelus nouus? Minime. sed, sicut nouum in terra Christus, ita nouum in orbe perfectus Christia- Ierem. 31
nus. Est igitur per Christum fœlicissime Dei in nobis imago reparata.

Quid ergo exigit a nobis Deus? Certe, ut ei reddamus animam nostram, hac Dei, et Christi imagine insignitã. Nam et ideo, character in baptismo impressus nobis est. Hanc deitatem nobis impressam dæmoni tu ne subijce,

1. Cor. 6 *sed glorificate, & portate (inquit) Christum in corpore uestro. Si dedit se tibi Christus, tu redde te Christo: & reddes te quendam Christum. quantum te illi reddideris per amorem: tantum te in illum conuertes per unio-*
Dionysius. *nem gratiæ & charitatis. Est enim amor conuersiuus, conuertit amantem in id, quod amat: ut igitur ita Deus dilexit hominem, ut efficeretur homo: ita æquum est, sic nos Deum diligere, ut dij quidam efficiamur. Recte Pau-*
Gal. 2 *lus in Christum per amorē conuersus inquit, uiuo ego: iam non ego, uiuit uero in me Christus. Recte et ipse ad-*
2. Cor. 5 *monet, ut, qui uiuunt iam non sibi uiuant, sed Deo.*

Porro, cum in iudicio, nos Deus interrogauerit, Cuius est hæc, quam habes, imago? Reddidistine imaginem meam mihi? Induxistine imaginem diaboli, super imaginem Dei? Quis tam horrenda uocis: imo ingentis fulminis fragorem queat perferre? O uos quibus diuina imago & uiolata, & fœdata est, nunc eam reparare contendite, ne uos uox illa perterreat. Pœnitentiæ lachrymæ sunt: quæ fœditatem, & sordes detergunt: Eucharistiæ usus eandem imaginem, splendori & nitori restituit. Ad hæc sacra uenite ne uos horrenda il-
Matth. 25 *la execratio (Ite maledicti) apprehendat. Tunc cer-*
Matt. 25 *te Christus, æquus iudex, reddet cuiq; sua. Si imaginem affertis Dei, reddet Deus, quæ sunt Dei Deo, red-*
1. Cor. 15 *det semideum perfecto Deo. Ideo enim dicit: Intra in gaudium Domini tui, ut uidelicet sit Deus omnia in omnibus. At, si imaginem affertis diaboli, reddet uos diabolo: cui uos prius dederatis, Domino respondente:* Reddite quæ sunt Dei Deo: *omnes mirati sunt. Quidni mirarentur, cum tota uitæ nostræ ratio, ex illa*

responso dependeat: &, cum mirabiles ex eo nascantur effectus? Primum enim hinc nostra manat prudentia. Si enim mundus, caro, diabolus, aliquid nobis offerunt, si sapimus, dicturi sumus: Cuius est hæc imago? Si diaboli, si peccati: reddamus illam peccato, dæmoni, non uero animæ nostræ. Si quid uero offertur sanctum, ac pium, quære cuius est imago? Si uirtutis, si Dei, arripiamus, ut Deo, quod suum est, offeramus. Si tribulatio, si angustia, si demum crux, nobis offertur: & illa non imagine Christi sola, sed ipsomet Christo est insignita, eam amplectamur, ut Deo optanti reddamus. Amplectemur uero, si per patientiam Cruci Christi configamur. At, si impatientes sumus, caueamus: ne diabolo tribuamus. Galat. 2

Rursum si infœliciter te diabolo tribuisti, ad thronum gratiæ Christi accede, cum fiducia. Dicito ei: Domine, cuiusnam est hæc, quam mihi appreßisti, imago? Si tua est, quia est: redde eam tibi. non est hæc oratio leuiculi momenti. Certe, horsum ille de cœlo in terram descendit: ut fœdatam in nobis imaginem repararet, etiam nõ a nobis rogatus: quid putas faciet, hac ratione precatus? An non ille dicit: Ego feci, ego feram. Si ergo Domine, tuæ in me Christianitatis imaginem insculpsisti, refice, quod per me defecit. Hebr. 4 Isaiæ 46

Adde & aliud. Cum pauperem uides plagis, et uulneribus fœdum, si uibicibus liuidum, id tecum reputa. Cuius hæc est imago? An non est Christi, in Cruce pẽdẽtis? An nõ est Christi, amore nostro languentis? quod, si et uiscera miserationis aperueris, reddidisti Deo imaginem suã. Similis factus es Christo, miserias nostras dolẽti. Simi Isaiæ 53

lis factus es Deo, qui ex misericordia languores nostros ipse tulit, & dolores ipse portauit.

Finge tunc, litem esse inter auaritiam, & misericordiam. Iubet illa numos recondi, iubet hac in pauperem collocari: in ea lite Deus est iudex. Is dicit: Cuius est hic pauper imago? Certe Christi. Reddite ergo, quæ sunt Christi, Christo. Quæris, quæ sunt Christi? Profecto est misericordia. Eius enim proprium est misereri: redde ergo Christo in paupere misericordiam.

Eandem litem esse existima inter Angelos, & diabolum. Diabolus rapit peccatorem, uolens eum esse suum. Angeli eundem optarent esse suum. Accedat tunc peccator ad Christum, ostendens ei animam, eius imagine insculptam & dicat: Domine cuius est imago hæc? Si tua est, & tu dixisti, ut reddatur cuique suum: tu, qui potens es reddere, redde tuum tibi.

Ne graueris, & illud audire: Inter misericordiam, & iustitiam Dei super uno peccatore litem esse crede. uult iustitia peccatorem inferno dare. Est enim propriis infernus peccatori locus. Habet siquidem peccator diaboli, bestiæ, & inferni characterem. At misericordia contendit, reddendum peccatorem Deo in quam rem euincendam offert Deo denarium aureum, id est Christum, in Cruce pendentē, sanguine rubentē, uibicibus liuidum, que insignia erāt peccatorū nostrorū. Est enim Christus in Cruce fixus, non peccator, sed peccatoris imago. Habet enim liuores, quos nostra peccata meruerunt. Dicit igitur misericordia, Domine, cuius est imago hæc in Filio tuo sculpta? an non est peccatorum? redde igitur peccatoribus Christum. o si in hac conten-

Apoc. 16

Isaiæ 53

tione misericordia uincat?

Demum illud addã: Cum tentamur, contẽtio est inter uitium, & uirtutẽ. Vitium dicit: An liceat animã hanc (uelut cẽsum) uitio, mundo, carni, aut dæmoni dare? esto tu in ea re iudex. Dic: Cuius est hæc imago huic animæ impressa? Si Dei est, cur dæmoni, aut uitio tradas?

Non te prætereat: quòd Deus, fucatam faciem uidẽs, tamq; non agnoscens, dicet: Cuius est hæc imago? & quia superbiæ, uanitatis, & frequenter libidinis est, uerendum erit, ne dicat: Detur hæc imago ei, cuius est. Detur dæmoni. Ipse enim rex est super omnes filios superbiæ. Contenti esse debueramus facie nostra: est hæc facies extima intimæ imago faciei, & per uultum externum, de interno iudicamus. Est igitur facies nostra imago animæ: at anima est imago Dei. est ergo facies extima etiàm & ipsa, quadamtenus Dei imago, licet remote: quis uero est, qui non facie Dei contentus esse debeat? Meminerimus, faciem Christi in cruce, faciẽ fuisse Dei. At non erat illi aspectus neque decor. Iob 49 Genes. 1 Isaie 53

Non libet præterire, quòd uiri deuoti, pijque dubitãt frequenter: an sit seruiendum proprio corpori, parentibus, patriæ, cognatis & amicis? &, qui se Deo dicarunt, (sicut olim Pharisæi) iudicant non esse censum seculo, dandũ, non carni, non amicis. At Dominus dari seculo, quæ sua sunt, iubet. Illa uidelicet, quæ seculi habent imaginem. Inter quæ sunt, deliciæ, diuitiæ, honores. Trãseunt hæc cum seculo, & seculi necessitatibus inseruiunt, idcirco seculi habent appressam imaginem. Omnia si quidem temporalia sigillum temporis habent. Dãda ergo seculo sunt, ex Christi sententia, 1. Cor. 7

quæ seculo necessaria sunt, id est, quæ seculum necessario exigit. Vt enim Cesar non tibi omnes corradit numos: sed eos, quos si non dares, turbatio nasceretur, & scandalum, ita ea seculo trade, quæ, si non tradis, seculum turbas, & exagitas. Redis Cæsari, quæ suo iure illi debentur, redde etiam seculo, quæ illi iure debes. Vtinam reliqua Deo redderes. Redde igitur superiori obedientiam, maiori honorem, parentibus pietatem, amicis beneuolentiam, cognatis egentibus subsidium. Nec Deum te defraudasse suo debito existima. Imo, si hæc, seculo propter amorem Dei exhibueris, id Deo totum exhibitum certo scias.

Vltimo, id admonendi sumus: quòd, quia Christiani, inter omnes creaturas, speciali ratione sumus Christi, ideo reddamus nos Christo. Id uero maxime sacerdotes & clericos respicit. Hi enim sors Christi sunt, & hæreditas: &, quorum Dominus est pars hæreditatis & calicis, a quo speremus nobis restituendum, quod pro eius amore relinquimus: qui eius sumus charactere insigniti, imagine, scilicet regis nostri. Si imago Dei nobis appressa est, reddamus nos Deo. Speciatim etiam hæc uox, ad monachos clamat. Monachi enim per uotum solemne Deo se tradiderunt. Iam ipsi se interrogent, cuiusnam hic habitus est imago? certe hominis mundo defuncti, Deo traditi. Redde igitur te, o religiose Deo, alienum te exibe mundo. Ita ergo Deo ministra, sicut ministri regum, regibus ministrare solent. Speraque ab eo non uineas, & oliueta, ut olim ministri Saulis. Sed spera Deum, qui se tradet tibi, multo fœlicius, quàm tu te illi tradideras.

Psalm. 15

1. Reg. 8

In die illa accesserunt. Quod Moses mandauerit functo fratri excitare, latissimum offert explicandi campum. In primis uidetur Moses sibi consuluisse. Sciens enim se moriturũ sine liberis, id est, quòd lex sua neminem iustificaret: si quidem ex operibus legis, non fit salua omnis caro. Si enim per legem iustitia, Christus gratis mortuus esset. Videns igitur Moses, sibi semen non nasci, legem sanxit: ut frater suus, qui est Christus, sibi defuncto semen suscitaret. Quòd uero Chistus frater dicatur Mosis, ipse ait. Prophetam, inquit, suscitabit Dominus de fratribus tuis. At, quòd Christus excitarit semen fratri, id est, Hebræis: inde colligas, quòd Christus fideles effecit, quos Paulus filios Abrahæ appellat, et ideo Petrus Christianos recens factos dicit esse filios prophetarum & testamenti. Sunt enim Christiani ueri Iudæi, & uera circuncisio, & ueri filij Isaac, ut Paulus asseuerat, in spiritu, scilicet non carne.

Galat. 3
Eodem.
Deut. 18
Romani 4
Actor. 2
Rom. 2. 9

Hic aduerte, quòd si Christus coniungitur Ecclesiæ, ergo Moses & eius lex iam mortui sunt. Translato enim Sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat. Porro, cum Deus dicit: Sacrificium & oblationem noluisti, aures autem, &c. apertum est Deum uoluisse: & mortem legis antiquæ, (cuius sacrificia non uult) & nuptias uiri sequentis, id est, Christi. Demum, cum dicitur Abrahæ, In semine tuo benedicentur omnes gentes, non de semine naturali, id intelligas. Christus enim non propagatur ex semine naturali, sed ex Spiritu sancto.

Hebr. 7
Psalm. 39
Genes. 12
Matth. 1

Sed alterã accipe huius loci explicationẽ. Anima nostra duplici uita uiuere potest, quasi duplici uiro nupta.

1. Cor. 15 Prior est uita terrena, carnalis, animalis. Altera spiritualis, cœlestis, diuina. Vtinam moriatur uita prior sine liberis, id est, sine fructibus carnis. Si enim renunciasti
Galat. 5 Satanæ & pompis eius: si uita tua abscondita est cum
Coloss. 3 Christo, corpore interea mortificato, an non dices, uirum priorem sine liberis defunctum? Quid tum lex iubebit? certe, ut secunda uita cum anima uiduata, nubat o fœlicem uirorum commutationem! Siquidem uiro primo uiuente, nupsit homo sibi. Imo nupsit diabolus homini: at in secundis nuptijs iungitur Deus animæ. & licet uideatur maritus secundus, non carni fructificare, sed spiritui: at profecto nunquam caro, ita sibi fru-
Roman. 8 ctificat, quam cum spiritu gubernatur. Spiritus enim qui nunc mortalia corpora mortificat: idem, mortificata excitabit in uitam æternam, in delicias, opes, & diui-
Galat. 5 tias: quas caro nunquam sibi fructificare potuisset, nec ista solum in alia uita, spiritus parat carni: sed & in ista similiter. Vbi enim pax gaudium, & iubilatio iocundior, quam in carne per spiritum defuncta? quin et
Psalm. 85 opera, quæ spiritus facit, caro sibi arrogat: ut, quæ sit spiritus consors. Pœnitentia siquidem, & patientia, naturaliter ex spiritu nascuntur: sed legaliter carnis esse uidemus. Quid uero si quis relinquat uxorem, et liberos:
Matth. 19 annon centuplum accipiet? certe, relinquens filios suos, uidebitur sine liberis defunctus. Sed ubi et nascuntur centum alij spirituales, annon melius sua carni fructificauit? Demum: Si uides Christum, in cruce pendentem,
Matth. 26 iudicabis eum sine liberis defunctum. Omnes enim relicto eo fugerunt: ast ubi resurrexit, humanitas uita uiduata priore, uitæ nupsit æternæ: quæ multos filios produxit.

duxit. Vidit enim semen longenū: hi porro filij, morientis Christi semen dicuntur. Siquidem ex latere Christi in cruce morientis, ecclesia genita est. Isaie 53

Tertia explicatio sit: Viuimus, huic seculo, uelut marito alligati. Vtinam cum seculum hoc nobis morietur, sine liberis moriatur, id est, sine secularibus uitij, et uanitatibus. Si cum ego moriar, uicijs seculi caruero: certe seculum defunctum erit sine liberis: & seculum aeternum iungetur mihi, dabitq; aeternitatis opera: quae in albo et catalogo seculi defuncti censebuntur. Praemia enim aeternitatis merita fuere seculi prioris. Reddet enim cuiq; Dominus iuxta opera sua. Roman. 2

Quarta explicatio dura est. in hoc seculo Deo nupsimus misericordi. Si uero impia anima est, liberis ex hoc uiro carens: cum eo morietur, morietur etiā ei misericor Deus. Christo misericordi succedet ipse, Christus uindex, iustus terribilis. Huic alligabitur misera anima, non ad uitam, sed ad uindictam. Ideo excitabit iram, uindictam, tanquam semen fratri defuncto. Incredibilis enim erit dolor, quòd Christo misericordi abusi simus. Psal. 75

Sed age dicamus de Sadducaea quaestione. Rogant illi cuius erit ea uxor, quae septem uiris nupsit? Magna foelicitas est, quòd septem mulieres apprehendant uirum unum, dicentes: Panem nostrum comedemus. Tamen id a te uolumus, ut nomine tuo, uelut umbra tegamur. Contigit foelicitas haec, cum multorum discipulorum erat cor unum, & anima una. Apprehenderunt enim tunc non solae septem, sed animarū uniuersitas uirū unū, id est, Christum. Et contingit etiā nunc, quādo Isaie 4 Actor. 4

desideriorum nostrorum uniuersitas, uni Christo copulatur. Id'q; tam sine spe temporalis premij, ut facile quis-
Matth. 19 que sua alijs distribuat: Id enim est dicere, panem nostrum comedemus, id est, parati sumus non solum non quærere nobis temporalia tua, sed optamus dare tibi etiam nostra. Igitur fœlicitas est uni Christo hærere. Infœlicitas uero esse incipit, cum prior nobis uir moritur, & secundo copulamur: omnis enim ab uno
Genes. 1 defectio misera est. Qua ratione sancti dicuntur, Deum non benedixisse diei secundæ: secundum enim cadit a primo.

Ioan. 4 Quod si secundo uiro copulari miserum est: quam erat Samaritana infœlix, quæ quinque uiros habuerat &, quem tunc habebat, suus non erat? quinque uiri illi, quinque sunt sensus, & intimi & externi. Sunt illa
Luc. 14 boum iuga quinque, ob quæ miser ille inuitatus ad nuptias non uenit. Iam miserum erat quinque uiros habuisse, sed ad cumulum miseriæ pertinebat, quod, quem uirum tunc haberet, suus non esset. Si enim mundo inseruisti, nunc uero Christo certe quinque uiros habuisti, sed, quem nunc habes, tuus est. At, si dæmoni etiam nunc seruis, ea demum uera miseria est. Quòd, si quinque nupsisse uiris, miserum est: quam miseriam esse putas, uiris septem nupsisse? miserum id plane: sed frequens ijs maxime, qui resurrectionem cum Sadducæis negant. horum anima, non septem solum, sed uniuersis uitijs subiacebit. Vir animæ tuæ amor tuus est. Vt enim uxor
Rom. 7 uiro suo uiuit, parit, seruit: ita & anima ei q amat. Si igitur resurrectionem futuram negas, libere nunc unũ, nunc alium amorẽ anima sibi desponsat. At miseri mum

li amores, liberis carent, & fructu. Quem enim fru- Romani 6
ctum (inquit) habuistis, in ijs, in quibus nunc erubesci-
tis? solus enim amor Dei, (ut natus ex ipsa fœcunditate)
fœcundus est: cæteri amores, si fructificant, spinas fru- Hebr. 6
ctificant, igni, non cœlo dignas. Seculi amor, ficus est,
folia non fructus habens. Si uero sine fructu, & post Matt. 21
multos amores anima tandem in fine uitæ inueniatur,
nullius amoris erit: tota enim dolori, non amori man
cipabitur. Sed, si Christo placuerit, ut è terra promis-
sionis septem nationibus depulsis, (uelut septem seculi Deut. 7
amoribus) suum ipse tibi amorem instillet, anima tua
referet è Christo fructum, atque ideo Christi erit.
Quàm uero cauerat Deus in Deutero. ne quis fideliũ Eodem 7
filiam suam alicui ex illis nationibus septem copularet.
Sciebat, malo nostro futurum: si animam nostram, ali-
cui seculi amori penitus subderemus. Et arbitror se- Lucæ 7
ptem illa dæmonia, quæ Christus ex Maria deiecerat,
septem illos fuisse seculi amores, quibus sese maria
subdiderat.

Audi & hoc: Primus uir, quem Christiani a baptis
mo ducunt, est innocentia, puritasq; uitæ. Si hic in no-
bis moriatur, crede eum sine liberis mortuũ fuisse. Mor
tificantur enim quæuis bona opera, si gratia moriatur
in nobis. Si igitur status innocentiæ moriatur: lex Dei
iubet, ut succedat status pœnitentiæ: quæ suscitet liberos
per mortem prioris innocentiæ mortificatos, & ita
est. Omnia enim opera per peccatum mortificata,
per pœnitentiam uiuificantur. Dices: Quid, si hæc pœ
nitentia prima moriatur? certe et ipsa si moritur, sine
liberis (ut prior innocentia) moritur, Sed succedat pœni

tentia secunda, & tertia. Vah porro animæ si contingat defungi munere uitæ, uiris omnibus suis iam mortuis, id est, uæh si contingat eã in peccato, sine pœnitentia & si ne fructibus pœnitentiæ a uita recedere. In resurrectio ne siquidem nullius erit. Si enim Dei nõ est, nullius est. Nullius certe boni est. Sed redeo ad Domini responsum.

Respõdet itaq; Erratis nescientes Scripturas, ne que uirtutem Dei. Ita plane: nullus error est, qui ita
Roman. 10 funditus euertat Scripturas, ita Dei uirtutem abijciat; ut error negantium resurrectionem. Siquidem finis le
1. Cor. 15 gis & Scripturæ est Christus: at si resurrectio non est, nec Christus etiam est, nec eius gloria est, ad quam toto nisu nos inuitare contendit. Si resurrectio non est, tota Christianitatis machina suo pondere ruit. Ruit & tota fabrica legis ueteris, quæ unice Christianismo fũdamẽ
Hebr. 4 ta iaciebat. Sane Paulus, inquit, locum illũ psalmi. Qui
Psalm. 94 bus iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam, intelligi non posse, de requie terrena. Si enim de ea intel ligeret, iam erant in eam, requiem inducti. Quomodo ergo iuratur, quod non essent inducendi? Vnde colligo si locus ille non intelligitur de requie corporali, sed æter na: loci igitur similes de æterna intelligentur, at nulla est, requies æterna Sadducæis, igitur perit Sadducæis scriptura. Idem contendit Stephanus probare, de
Actor. 7 Abraham, cui Deus terram promisit. At si temporalem intelligebat, nec passum illi terræ dedit. Quid con tendo, error Sadducæorum non euertit modo sacras scri pturas, sed & euertit omnes omnium legum scripturas. Si enim mortalis anima est, nihili Deum faciam. et quæ erit in Deum pietas? in homines fidelitas? Hæc plane ra

tio Deum cogeret, animam facere im mortalem: ne lasci uientem animæ libertatem, sine lege, & sine iugo, & sine præmio bonorum, & pœna malorum, relinqueret.

Euertit etiam hic error uirtutem Dei. Vbi nota: Satis quidem ostensa est uirtus Dei, in mundi creatione. Sed omnibus sanctis confessum est, multo magis eam ostensam, in peccatoris a peccato excitatione. At, quia Christus sua excitatione a mortuis, effecit: non ut unus peccator, aut alter: sed ut, quotquot uellent, a mortuis resurgerent, ideo summa Dei uirtus in Christi resurrectione monstrata est. Vt enim in Adam omnes moriuntur: ita in Christo omnes uiuificabuntur. Paulus inquit: Deus, qui diues est in misericordia, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, & conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus, an non summa hæc potentia, & uirtus Dei fuit? Vide catenam hanc. Quia Christus surrexit, eo surgente surreximus & nos tunc, id est, data est surgendi facultas tunc. Inde fit, ut resurgamus a peccato nunc: surgente anima a peccato nunc: surget in iudicio corpus. Hæc fecit uirtus Dei in Christi resurrectione: quam si negant Sadducæi, negant et Dei magnam illam uirtutem. Quã admiratur Paulus dicens, Vt sciatis, quæ sit super eminens magnitudo uirtutis eius in nos, qui credidimus secundum energiam potentiæ uirtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans eum a mortuis. Vbi uides, eadem potentia Deum, Christũ suscitasse, et fecisse, ut nos crederemus, & per charitatem a mortuis liberaremur. Summa Dei fuit potentia, carnem Christi mortuã excitare. Eam in cœlum ex tollere, ad dexteram suam col

1. Cor. 15
Ephes. 2

Leo, & Caius. PP. in Epist. suis.

Ephes. 1

Danieli 7 1. Cor. 15 Ephes. 2 Roman. 8 locare, omnia illi subijcere, nosq; simul cum Christo excitare, (ut Paulus docuit) & in cœlestibus dare consessum. Recte ergo Dominus: Erratis, nescientes uirtutem Dei, per quã declaratur Christus esse Filius Dei, Paulo dicente: Qui prædestinatus est: (Græci habent, qui declaratus est Filius Dei) in uirtute, ex resurrectione mortuorum.

Si nonnihil rimari libet huius egregiæ uirtutis, expende quod sequitur: In resurrectione, inquit, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut Angeli Dei. Magna, crede, uirtus, quæ mortalia corpora, immortalia reddit, imo cœlestia, imo uelut Angelos Dei. Vt igitur Angeli sunt subtilissimi, agilissimi, impassibiles, in cœlo regnantes: ita erunt & corpora nostra. An non grandis hæc uirtus, & digna, quæ emphaticos uirtus Dei hoc loco dicatur? expende Angelorum conditiones, & illas resurgentibus tribue. Imo & tibi Virginem sacram exhibemus, quæ non sicut Angeli Dei, sed maior sit omnibus Angelis Dei. O uere beatos, qui resurgent: ut in quos Deus benefaciendo, potentiam suam sit ostensurus. Ostendet enim illis diuitias gloriæ suæ, ut ait Paulus, & Ioannes inquit:

Roman. 9 1. Ioan. 3 Psalm. 81 Lucæ 20 Charissimi, nunc filij Dei sumus: sed nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quia, cum apparuerit, similes ei erimus. Non ergo solum filij Dei, sed dij quidam erimus.

Vltimo Dominus Sadducæorum errorem confutat, quod Lucas copiosius differuit, dicens: Quod resurgãt mortui, Moses ostendit, cum dicit: Dominum Deũ Abraham, Deum Isaac, Deũ Iacob. Deus autem non est mor

mortuorum, sed uiuorum: omnes enim illi uiuunt. Hic locus hactenus de animabus Sanctorum expositus est: nescio tamen, an sit de corporibus sermo. Tunc urges, quo modo corpora Sanctorum mortua non sunt? Ita sane, quia non est mortua puella, sed dormit: mortua erat profecto, at non mortua, sed dormiēs, dicta est, quæ erat surrectura. similiter Lazarus dormit, licet esset mortuus: quia tamen erat surrecturus, dormire dicitur. Ita Abraham, Isaac, Iacob, non mortui dicuntur, sed dormientes, utpote surrecturi. Ergo ex usu sacrarum Literarū non dicuntur pij mortui, quia sunt uicturi. Ergo resurrectio corporum erit. Matth. 9 Ioan. 11 Iob 7

Vide, obsecro, Licet corpus Christi in sepulchro mortuum esset, uita humana: mortuum tamen nō erat Deo. Nam uita Verbi diuini, erat illi corpori substantialiter unita: ita & ego existimo, corpora piorum, licet defuncta, Deo tamē uiuere: quia, sicut animabus Sanctorum Deus unitur per gratiam: ita et eorum corporibus adest per specialem aßistētiam, quam miracula a corporibus piorum edita facile testantur. Habet enim Deus specialem & amorem, et curam corporum piorum: qua ratione uiuere dicuntur.

Adde & illud: Deus dicitur Abraham, quia Abraham coluit Deum. Nec ob id solum, sed quia Abraham habet speciale ius in Deū, ut Deus sit eius. Ita enim dicit ipse ad Abraham: Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Et sæpe dicit: Si serueritis mihi, ero uester Deus. Vt igitur operās habet ius in mercedem suam: ita & pij in Deum. uiuunt igitur pij, poßidebuntq; eorū corpora Deum. Genes. 15 Leuit. 26

Actor. 2 Adde etiam: Petrus dicit Christum surrexisse a mortuis, solutis doloribus inferni: iuxta quod erat impossibile, teneri eum ab eis. Nec enim infernus uim habet eos tenendi, qui Deo iuncti sunt. Si ergo Abraham, & Isaac, Deum habuere sibi coniunctum, non potuit eos infernus tenere. Igitur eos Deus excitabit, ut fruantur aeternitate, qui Deo se copularunt in tempore. Recte igitur dicit Dominus: o mors ergo ero mors tua, & morsus tuus inferne. Liberat enim a morte, & inferno, eos qui se pietati addixerunt.

Osee. 13 Adde quarto. Cum dicitur Deus Abraham, non ita intelligas: ut cum dicitur, Deus terrae, aut coeli. Sed ita Deum esse Abrahae, ut est Pater filij, sponsus sponsae, uir uxoris: & fere, ut est anima corporis. Nam Moses dicit: Ipse Deus est uita tua, & longitudo dierum. Si ergo ipse est uita nostra: & ipse est uita aeterna, aeternitatē suis praestabit. Id enim orauit Dominus. Oro Pater, ut unū sint, sicut ego, & tu unum sumus: ut igitur filius a Patre non diuellitur, ita nec pij a Deo suo.

Deut. 30

Ioann. 17

Genes. 5 Adde quinto, Dicitur in Genesi. Ambulauit Enoch cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus. Igitur ferre secum Deus pios potest, ut Enoch tulit. Ratio uero quare istum tulit, erat: quia ambulauit cum Deo. Signū igitur habent, qui cum Deo ambulauerint, quòd eorū animas, & corpora secum olim feret Deus.

Pharisaei audientes, &c. Pulcherrimo fine suas cū Pharisaeis Dominus disputationes absoluit. Nam priori disputatione docuerat futuram hominum resurrectionem, & angelicam eorum in coelo conuersationem. Ista uero disceptatione docet, quā unica uia, haec conuersa-

tio, & uita beata comparari poßit. Videlicet duobus, hisq; maximis mandatis, Dei, scilicet & proximi dilectione. Ita par erat: ut qui de cœlo descenderat, uitam cœlorum ostenderet, & qui in terris cum hominibus conuersabatur, modum doceret: quo terrestribus uia pateret ad cœlum. Ex his iam agnoscis pondus, magnitudinem'q; dubitationis, quam Christo Pharisæus proponit. Fuit enim dubitatio hæc: Quodnam est mandatum, quod si impleuero, Deo placeam, faciam'q; satis: adeo ut si in alijs negligentior fuero minus mihi sit crimini dandum: quod'q; si non impleuero, etiam si reliqua exequar, Deo non simplaciturus: ut qui minora consectatus, maiora negligam. Qui excolans culicem, camelum deglutiam: folia habens, fructibus caream. O uos igitur appello, monachi, clerici, laici, qui circa exteriora opera uersamini: uestra hic agitur causa. Dubitatio Pharisæi ad uos spectat. Videte etiam atque etiam, an responsio pertineat. Videte an diligatis. Si non diligitis, legite caput sequens, & uitam uestram acu pictam inuenietis.

Ioann. 3
Baruch. 3
Matth. 23

Respondet Dominus: Diliges Dominum Deum. Hoc mandatum maximum est: maxime a Deo requisitum, maxime a nobis curandum maximam quietem, & pacem afferens, maxime in cœlo coronandum, si impleatur, maxime in inferno puniendum, si negligatur: Maximus Deus: maxima affectio amor. Ex maximorum duorum connubio, maximus est partus. Maximū mandatum, sine quo reliqua, parua: imo sine quo, secundum apostolum ipsa maxima, nihil sunt. Nam si dedero facultates pauperibus: tradidero corpus, ut ardeat, an

1. Cor. 13 non hac maxima? at sine maximo mandato, adeo non sunt illa maxima, ut nihil sint. Contra uero, quæ minima sunt, cum maximo mandato, maxima redduntur.
Matth. 10 Calix aquæ frigidæ, ex dilectione, res maxima est. Siquidem ipsum meretur cœlum. O uere alchimicum aurum: quod quicquid tangit efficit aurum. O uere uita uirtutum, sine qua nulla uirtus uiuit. O uere quasi Deus uirtutum, bonorum operum, & totius orbis uitæ Christianæ: auertente te faciem, omnia in nihilum redi-
Psal. 103 guntur, sed, flante te, & spiritũ tuũ mittente, omnia recreātur, & facies terræ renouatur. Tu ad inferos ducis si deseris, reducis, si adsis: mortificas omnia, si absis, uiui-
1. Reg. 2 ficas, si uenis: si fugis, homo iacet, cadit, moritur, in inferno sepelitur, si redis, hominē uiuificas, ditas, deū fere efficis. Res omni admiratione mirabilis, tua præsentia nihil fœlicius, tua absentia nihil miserius: quia tua præsentia Deum adfert, absentia aufert.

Diliges igitur Deum toto corde. Cur uero? cur ita hominem liberum grauas? cur ita liberum in compedes conijcis? ut se totum tibi tradat, nihil ex se sibi reseruās? Dura exactio est, dedisti homini omnia, & statim re-
Psalm. 8 petis omnia? Demum quid durius, quam ex toto corde amorem requirere? At ita se lex habet: imo & ita tota exigit ratio.

Primum. Deus totum quodam meum est, cuius ego, ueluti pars quædam sum. At ita pars suum diligit totum, ut morti se pro suo toto obijciat: obijcit enim se brachium, caput uulnerare uolenti. Diligit igitur brachium suum totum ex toto.

Secundo. Dilectio est quidam omnium affectionum

deus, quo enim ille impendit totus homo contendit. Amor enim meus, pondus meũ. inquit August. Deo igitur omnium, da deum tuarum affectionum. Quem si non dedisti, nullam affectionem te dedisse crede. Augus.

Tertio, oculos tuo attolle. Finge mundum aut non esse, aut guttulam esse respectu Dei. Conijce tunc in Deũ oculos, uidebis lucis immensitatem, pulchritudinis infinitatem, bonitatis interminabilitatem: an non hic, tuum a te extorquebit amorem? an non raperis, non inflammaris? dignus est tuo maximo amore. Indignißimum est, si illum ames amore minore. Isaiæ 40

Quarto, Iam si oculos ab illa luminis abysso, ad creaturas cõuertis, uidebis infinitos pene angelos: pulcherrimos, optimos, nobilißimos, fulgentißimos, quorũ cuiuis totus hic uisibilis orbis subijcitur: corporalis enim creatura, spirituali subiecta est. Tum uidebis micantes cœlos, fulgentißimum solem, pulcherrimam lunam, splendentia sydera: adeo hæc pulchra, ut plerisque mortalium, ea ut Deos coluerint: Descende hinc: uidebis rerum pulcherrimarum, & nobilißimarũ quandã infinitatẽ. Si quæris, quid hæc omnia faciant? Certe id unũ contendunt super eo uno decertant, ut unum illum celsißimum, atq; infinitum Deum colant, adorent deperreant. Non est culex, non est pulex, qui id pro uiribus non nitatur. Quid igitur? Num ubi omnia super diuino certant amore, solus cessabit homo? ubi omnia sudant, ut Deo seruiant, solus desidebit homo? Prouocans nos, cuncta uellicant, urgent, ut amemus. Quis aures nostras plumbo sopiuit? Daniel. 7 D. Thom. 1. parte Ierem. 8 Psalm. 18 Psal. 148

Quinto, Et profecto, si ad uertas, intelliges: q̃ om-

nia Deum, etiam cum dispendio suo diligant. Nam quod
Hebr. 1 angeli Deo ministrent hoc seruire, regnare est. Sed quod
homini ministrent, idq; ex iussu Dei, annon hoc eorum
dispendium est. Voluntantur orbes cœli perpetuo, quia
Deus iubet: id compendium est, propter eum, scilicet, qui
eos subiecit in spe. Sed hominis causa perpetuo rotari, an
Rom. 8 non id dispendium est? Ideo enim omnis creatura inge-
Ibidem. miscit, & parturit, huic uanitati subiecta. Corrumpun
tur creaturæ inferiores dignus profecto in obsequium
creatoris interitus: sed num dignus, in obsequium homi
nis? Si igitur ex toto corde (etiam cum proprio interitu)
cuncta Deum amant, annon indignissimum est, solum in
ea re hominem marcescere, propter quem ad amo-
rem instimulandum, suum omnia dispendium pa-
tiuntur?

Sexto, Quòd si solus in seculo diligat homo Deum,
Gregorius super Marcum. diligunt etiam omnia Deum. Cum enim homo omnis
creatura dicatur: ubi homo diligit, omnis creatura dili
git. Vbi homo non diligit, uelut omnia suo fine frustrã
tur. Si rex alicui seruiat, illi seruit & regnum. Ergo
si huius uisibilis orbis homo rex est: cui hic seruit, cun-
Psalm. 8 cta cum eo seruiunt. Quæ uero maior erit orbis contu-
melia, quam cum ipse Deo seruiat ex toto corde, homo
qui rex eius est, alij cogat inseruire.

Septimo, Quid? quòd si alij seruis, perdis te, mille
peccatis macularis, mille curis torqueris, mille miserijs
affligeris. Videlicet, quia amorem tuum, in loco non suo
locasti. Solum igitur tunc summa pace frueris, si sum-
mum tuum amorem, in re summa collocaueris.

Octauo, Durum ne tibi uidetur, si præcipiat tibi Domi

nus,ut corpori necessaria quæras? Si id durum non est, cur durum uidetur, quod præcipiat Dominus, ut amorem Dei, animæ tuæ necessarium, & quo anima uictura est, quæras? Viuit corpus cibo, uiuit anima amore: qui Deum non amat, non uiuit.

Nono: Et equidem, etiam si amor Dei ad uitam necessarius non esset, nitendum erat tibi, qua ratione posses, ut Dei amicus esses. Quis enim non uehementer ambiat, regis amicus fieri? quis non optet a rege uehementer amari? Cur igitur nō magis Dei amicitiam ambiat? at, si uis a Deo uehementer amari, una ea ratio est: Tu Deum uehementer amato. Deus te ad certamen amoris prouocat. Angeli sunt huius certaminis spectatores: an non scelus est, nihil ista curare?

Decimo: Vel eo maxime, quod nihil Deus debuit facere, ut nostrum a nobis extorqueret amorem, quod nō fecerit. Si Deus esset quiuis nostrum. Et quiuis nostrum Deus esset: quid tunc facere poterat, quod nunc non fecerit? omnes sane artes, omnem industriam, omnes machinationes adhibuit, quibus duritiam cordis nostri expugnaret. Expende beneficia, incarnationem, paßionē, eucharistiam: tot sunt hæc, & tanta, ut in cor hominis nō ascendant. Nihil Deus fere facit, quo non amorem meū uenari cōtendat. Quid igitur, ardet Deus amore meo: ardet totus orbis amore Dei: & in medio ardentis fornacis frigeo? totus orbis ardet, solus ego non accendor? & quænam maior esse malicia potest? Isaie 9

Vndecimo: Age, quantum amat lapis centrum? quātum pisces suum mare? aues suum aer? Si igitur Deus centrum mihi est, ubi quiescam? si mare, ubi uiuam? si

Act. 17 aer, ubi respirem? (in eo enim uiuimus, mouemur, & sumus) quis meæ mihi quietis, & uitæ, sensum ademit. Contendunt omnia in quietem suam, in pacem, & fœlicitatem. Cur non ego item? auulsus lapis a centro, rabiem habet redeundi. Cur non item & ego reuulsus a Deo? Conuertere anima mea in requiem tuam.

Psalm. 114
Eccles. 1

Duodecimo, Vides flumina magno impetu in mare proruere. Cur ita? certe, quia ex mari prodierunt, & omnia corruptibilia infatigabiliter, in corruptionē properant: quia ex corruptione ortum habuerunt (generatio enim ex corruptione est.) Si igitur res brutæ toto, nisi eo labuntur, unde uenerunt: o mortales attendite ad æternam laci, unde prodijstis. Ex solo Deo anima uestra prodiuit, ex solo illo immenso pelago, riuulus animæ uestræ profluxit: cur igitur non præceps in Deū illa ruit?

Isaię 51
Genes. 1

Decimotertio, Reddit imago ad id, cuius est imago: totum me, mea reddit imago. At anima mea Dei est imago: (ad imaginem Dei facta est) reddat igitur Deum, cuius est imago. Si ergo Deum reddit immortalem, intelligentem, cur non etiam reddit amantem? Cur non amat, sicut Deus amat? cur contenta est Deum in parte, non in toto reddere, quòd potest?

Decimoquarto, Quòd si hæc ratio uim in naturalibus habet, certe in spiritualibus multo habet maiorem. Per baptismum enim Dei in anima imago reparata est, nouæ ad amandum uires additæ. Quid enim aliud sunt fides, spes, charitas, quàm flammantes titiones, quam ignis in terram missus, quibus uel ferrea pectora accendantur?

Lucę 12

Decimoquinto, Accedunt his, & alia flāmæ: quid
enim est Ecclesia, Eucharistia, Sacramenta, Cātus, Præ
dicatio, crux Christi, & sanctorum imagines, quàm ar
dentes fasces? quàm mons ethna, ubiq; ignes euomens?

Decimosexto, Conquereris forsan, quòd laboribus,
& ærumnis uictus, Deum mente lugubri (ut Aaron) Leuit. 10
amare non possis. Vide uero, ne forte isti labores ictus
sint ferri, ut extorqueant ex tuo silice flammam. Deus
enim uidens te beneficijs non emolliri, sed in modum si
licis indurari, silicem percutit, ut scintillas proferat.

Decimoseptimo, Quòd, si nec hi ictus te mouent: mo
ueat æterna, quæ te pœna manet. Moueant illæ frigen Iob 24
tissimæ niues, ut frigentem nunc a te niuem, excutias.
Moueant illæ ardentissimæ, non amoris, sed furoris flam Matth. 4
mæ: ut nunc dulci amoris igne inardescas. Sin minus,
scito, quòd quem Deum habuisti nihil non facientem,
quo te ad amorem prouocaret: habebis nihil non facien
tem, ut de te hostilem sumat uindictam.

Decimooctauo, Contra uero parauit diligentibus se,
quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, neque in cor ho 1. Cor. 2
minis ascenderunt. Parauit, ut inebrientur ab ubertate Psalm. 35
domus Dei. Vt torrens uoluptatis in eorum os influat: Isaie 25
parauit in monte æternitatis conuiuium pinguium me
dullatorum. Parauit, ut intrent in gaudium Domini Matth. 25
sui, qua re, quid par, nedum maius cogitari potest?

Decimonono, Et equidem licet amor ex toto, princi-
pio durus uideri possit: at ubi cæperis, durius uidebitur
ab eo recedere, quàm primum uidebatur accedere. Est
enim suauis spiritus tuus Domine, super mel dulcis.

Vigesimo, Sed quid moror rationes congerens, cum Eccl. 24

omnes rationes breuissime Christus adduxerit: Diliges Dominum, Deum tuum? *Si Dominus est, & si*
Malachi 1 *amari iubet parendum illi est. Si Deus est, omnium bonorum thesaurus est. Si igitur amamus guttulas ex hoc pelago prodeuntes, amemus ipsum omnium bonorũ mare largissimum. Si tuus est, ama quod tuum est. quod esse poterat maius amoris irritamentũ, quam Deus tuus? Amat Pater filium suum, Sponsa sponsum suum, agricola agrum suum. Adeo auarus est homo, ut allici non possit, nisi cum pronomine, suus. ama ergo Deum tuũ. Finge omnes dulcedines, diuitias, honores, suauitates, blanditias (deficit animus) eas omnes uno uerbo comprehensas habes, cum dicitur: Deus tuus, quid ti prouocare ad amandum potest, quod non in eo uerbo habeas comprehensum?*

Sed forsan quaeris, quid sit, Ex toto corde, anima, mente? *Ego dicerem, hos esse gradus amoris: Primum est incipientium, Secundus proficientium, Tertius perfectorum: nam, si e corde tuo nulla exeat mala cogita-*
Matt. 15 *tio, nec furtum, homicidium, etc. tunc diligis ex toto corde: totum cor Deo, nullam eius partem uitio concedens. At, ubi contendis nihil aliud cogitare, memorari, cupere, nisi Deum: tunc diligis ex tota anima. Animã Deo, non alio plenam habere laborans. Sed, ubi ascendisti ad*
Psalm. 72 *perfectionem spiritualem, ubi cor, & caro defecerunt in salutare Dei, tunc purus diligit spiritus. Tunc diligis*
Psalm. 76 *ex tota mente, fortitudine, uiribus. Tunc fastidio sunt omnia temporalia, renuit anima in alio cõsolari, quam*
Psalm. 74 *in Deo. Omnia ossa dicunt, Domine, quis similis tibi? Sed canant experti.*

Atten-

Attende. Non sat est, si Deum diligas: diligit enim *Maurus & Indus.* Diliges ergo ex toto corde: at prauum est cor hominis, & inscrutabile. Plenum est ambagibus mille, latebris mille, adeo ut David se non intelligat, cum dicit: Ab occultis meis munda me. latent in his latebris uitia multa, adeo ut ipse dicat. Delicta, quis intelligit? Quis igitur gloriabitur mundum se habere cor, & quòd Deum toto corde diligat? Quantum uis ergo ames, time, ne non ex toto corde ames. Vt simul & amans sis, & humilis. Eodem ergo praecepto et amari se noluit, & nos humiliari docuit. Ierem. 17 psalm. 18 Eodem. prouer. 20

Adiecit secundum praeceptum. Diliges proximum, sicut te. Vbi iam sunt querelae maiores. Cur amen proximum, sicut me? num alam omnes sicut me? uestiam sicut me: num omnium curam capiti meo impo nam? quis queat grauissimum implere praeceptum? At ne graueris. Tua res agitur: Omnibus proximis tuis tui cura mandatur: tu etiam omnium curam suscipito. Noli esse liber, ubi uis omnes esse subiectos. Si quem offendisti, exoratum eum uis, ut tibi condonet. Igitur, si ab aliquo offensus es exorari te permitte, ut etiam remittas, Si pauper es, uelles tibi donari, dona & tu pauperibus. Sit aequalanx, Alijs da, quod ab alijs cupis. Alioqui, usurarius es, qui plus requiras, quã dederis. Nihil igitur grauius haec lex imponit, quàm illud, quod tibi ab alijs uis: id tu alijs uelis.

Sunt tamen, ut in dilectione Dei, ita & proximi, quidam gradus. Primus est infimus. Vt nihil proximo contrarium uelis: uelisq; ei, quae necessaria sunt. Est hic gradus uelut naturalis. Secundus gradus est altior, cum

animam tuam tradidisti proximorum negocijs curandis, ut, cum totum te tradis curandis firmis, docendis inscijs, &c. Tertius est multo etiam altior: *ubi tota mente eos amas, eorum salutem spiritualem toto affectu quærens, ardesq;, et optas illis salutem æternam.* Et adeo hoc
Roman. 9 *ureris igne, ut anathema esse cupias pro fratribus, ut deleri postules de libro uitæ, ut eis uita tribuatur, ut animã*
Exo. 32
Ioann. 15 *ponas pro amicis tuis.* Hac charitate nulla maior est.

Et certe, sicut non datur perfectio amoris Diuini in Via: (licet sit quædam eius perfectio, ut uia) ita non datur perfectio integra amoris proximi in Via: sed erit in Patria. Quod ita intellige, Iußit Dominus hoc mandatum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Quis
Ioann. 15 uero est, qui ita se ex summo in imum deijciat, proximorum causa, sicut se Christus deiecit? Contendendum ergo nobis uoluit in uia, ut assequamur in patria.

Quam uero gloriosum esset regnum, ubi omnes ita inuicem amare contenderent, sicut nos Christus ama-
Roman. 12 uit? Sumus omnes unum corpus in Christo, unico spiritu, uelut anima, uiuificamur. Vnus Deus nobis est,
I. Cor. 12 una fides, unum baptisma: cur igitur non quærat
Ephes. 4 quisque alij, quod sibi? Siquidem ipse cum alijs non diuersa sunt, sed unum in spiritu. Sed his mundus
Ioann. 16 est ex diametro contrarius. Intellige uero, maxima hæc esse mandata, ad quæ implenda non sat sunt omnes omnium uires, nisi Dei maximi auxilium adsit supernaturale.

Sed tractemus Christi interrogationem: Cuius filius est Christus? Potuit ne grauior quæstio hominibus proponi? Si enim dicas, Solius Dauid, en tibi æterna damna

tio. Si dicas, Solius Dei: æterna item damnatio. Si dicas, Dei, & Dauid, beatus eris, si id cum Simone Bariona confitearis. An non super hac quæstione totus orbis dimicat? Mauri, Iudæi, Indi super hoc unico uerbo digladiantur. Et equidem iure duobus maximis mandatis quæstio hæc adiuncta est, ut intelligamus, Christum Filium esse Dei, & hominis, et hoc unicum nos ad Dei, et hominis dilectionem accendat. Quis enim non amet Deum propter hominem, hominem factum, & hominem, qui ex Dei unione sit ipse Deus? Si quia Deus lucem habitabat inuisibilem, amare eũ negligebas, en inuisibilis uisibilis factus est. Si hominem (ut uilissimũ) amare dedignaberis: en Deo homo unitus est. Est igitur filius Dei Christus, & filius Dauidis, ut Dei, et hominis amorem a nobis extorqueat.

Matth. 16

1. Timi. 6

1. Tim. 1

Ioan. 1

Respondent illi: Est filius Dauid. Si id intelligunt Christiani, flectant statim genua sua. Nec enim continere se potuit hoc loco Paulus, quin gratias Christo ageret magnificas, cum Deum filium esse hominis prædicabat. Quorum Patres, inquit, ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Vix similem de Christo confeßionem protulit Paulus, quam ubi mentionem fecit, quod Christus esset filius Dauid, & aliorum Patrum. Quid ni in ea uerba prorumperet, uidens, quod ex illo filio Dauid nos omnes accepimus gratiam pro gratia? Quia enim Verbum Dei habitauit in nobis, ideo uidimus gloriam eius. Et, quia Verbum caro factũ est, ideo dedit potestatem, ut homines filij Dei esse possent. De eo Dauid dicit: Dixit Dominus Domino meo: quodnã miraculum, quam rem

Roman. 9

Ioann. 1

Eodem.

seculis inauditam, Dixit? Certe, sede mihi dexter, mihi æqualis. Merito Dauid rem narras stupendam. Quòd
Ephes. 1 caro, quòd sanguis, quòd terra cælos ascendat, cælos penetret angelos super grediatur, & in Dei sedeat æqualitate: quòd similis filio hominis, usque ad antiquū
Dan. 7 dierum perueniat. Iure & a Dauide dicitur, & a Christo repetitur. Huic tota Philosophia repugnat, natura reclamat. Sed fecit in hac re Pater potentiam in bra
1. Reg. 2 chio suo. Nec enim grandius aliud efficere potuit. Vere exaltauit in ea re humilem.

Sede, inquit, Donec ponam inimicos. Nostra fuit
Roman. 5 caro, Deo inimica: reconciliati enim sumus cum inimici essemus, Hanc carnem inimicam, iam reconciliatam, Deus subuexit in cælum, ut esset sub pedibus Dei. Non enim uult scabellum suum perire, sed seruari: obedientiam scabelli uult non mortem. Et hic etiam Deus fecit potentiam in brachio suo, ut scabellum inferno dignum in cælestibus collocaret.

Hæc sunt uerba Patris ad Filium: quæ oportet nos ei etiam dicere. Dicamus ei: Sede in dextera nostra, donec ponamus inimicos tuos, &c. Certe appetitus noster, caro & uoluntas carni affecta, sunt Christo rebelles. Sede igitur in dextera nostra, id est. in nostro loco meliore: in nostris melioribus bonis. Qui tantum credit, reliqua uero malus est, Christum habet sedentem in bono sane loco, id est, in suo intellectu, in fide. At non habet sedentem in meliori loco, id est in uoluntate, & charitate. Quod fortasse innuitur, cum dicit, sede a dextris, & non solum ad dexteram. Vult enim Christus collocari, non in uno tantum bono, sed in melioribus bonis, Rursum, qui frequens

ter cadit in uitia, & & frequenter inde resurgit, non habet Christum sedentem, sed discurrẽtem. Non fixum, sed festinum. Dicamus ergo ei, Sede fixus in melioribus bonis nostris.

At non sedebit in nobis Christus, ut nos interim dormiamus, aut marcescamus. Sed, ut ponamus inimicos eius sub pedibus suis. An nescis appetentias tuas esse Christo inimicas? an nõ inimici hominis, domestici eius? an non prudẽtia carnis inimica est Deo? An nõ lex carnis repugnat legi Dei? Tu igitur contende, ut hi inimici suppedaneum Christi pedibus fiant. O uera fœlix anima, ubi hostes Christi, sunt Christo subiecti. Vbi solus Christus imperat, & regnat. Vbi nos, iam liberati de manu inimicorum nostrorum, seruimus Deo in sanctitate & iustitia. Vbi quiescimus omnium malorum terrore sublato. ubi in pace in id ipsum dormire licet. Vbi cõfregit Dominus arcum, gladium, scutum & bellum.

Mich. 7
Roman. 8
Rom. 7
Lucæ 1
Prouer. 1
Psalm. 4

At, sicut Pater in cœlo non non solus, sed merito Christi adductus, Christo subijcit hostes: ita nec nos soli, sed ex meritorum Christi efficacia, suos illi hostes subijcimus. Vt enim factus est Christus nobis sapientia a Deo, ita factus est uictoria: ut, qui gloriatur, in Domino glorietur.

Psalm. 75
1. Cor. 1
Eodem.

Iam, quale supplicium merebitur qui, cum Christum in dextera collocare debuisset (ut quem Pater ad suam dexteram collocauit) ille non ad dexteram, sed sub pedibus suorum inimicorum deijcit? o facinus, o scelus. At tu, qui peccas, quiq; iniquus es, Christum statuis sub pedibus luxuriæ tuæ, auaritiæ tuæ. An

Isaie 43 non hæc Christi querela est. Seruire, inquit, me fecistis in peccatis uestris, facis igitur Christum seruum iniquitatum tuarum. Flebat Ieremias, quòd hostes animæ facti essent in capite. Si hostes in capite, ubi nam Christum collocasti? cecidit corona, inquit, capitis nostri: Igitur ad pedes lapsa est: Christus uero corona capitis est. Per Dauidem queritur coràm Patre Christus. Miserere mei, quia cõculcauit me homo, cõculcauerũt me inimici mei. Et Paulus inquit. Quanto putatis deteriora mereri supplicia, qui filiũ Dei conculcauerit? uides igitur, quòd iniqui Christum pedibus calcant. Quem Pater posuit ad dexteram suam, super omne nomen, quòd nominatur in hoc seculo & futuro, eum iniquus sub pedibus dæmonum, & uitiorum statuit.

Trenor. 1

Tren. 5

Psalm. 55

Hebr. 10

Ephes. 1

CAPVT XXIII.

Tunc locutus est Iesus.

ARBITROR Christum sub nomine Scribarum & Pharisæorum, nostri temporis religiosos et literatos designasse. Cum enim Scribæ illi & Pharisæi, solum essent, quadraginta annis post Christum duraturi, non erat opus, tam longa ad monitione, qua nos euangelium admonet, in tam exiguum tempus contexere. Præmonuit ergo Christus & literatos & religiosos, tum eorum auditores & discipulos. Iudicio meo, est Euangelium hoc speculum, ubi & hi, & illi se conspiciant. Maxime uero pars hæc

Euangelij prior ad auditores pertinet, quibus dicitur: Super cathedram Moysi. Vbi primũ se offert dubiũ, Cur non dixit, super cathedra Christi. sederunt prædicatores, & doctores. Respõdeo, forte hæc prior erit ratio. Quia non uidebatur futurum, ut super cathedra Christi malus aliquis sederet. In cathedra hominis, iniquũ sedere, tolerabile est. Cũ enim omnis homo ab adolescẽtia ad malum pronus sit, quid mirũ si in cathedra eius, qui ad malum pronus est, iniquus unquã sedeat? At iniquum in cathedra bonitatis, Dei ipsius sedere: res est intolerabilis. Est Christus agnus, in id mortuus, ut tollat peccata mundi. est salus, quæ sciuit infirmitatem, ut infirmitates nostras sanaret: est lux obtenebrata, ut tenebras nostras depelleret. Vide iam quale sit statuere peccatum, languorem, tenebras, imo & dæmonem ipsum in eius cathedra', qui mortuus est, ut hæc omnia dæmonis opera destrueret, ipsumq; mundi principem, diabolum, foras eijceret.

Genes. 8

Ioann. 1
Isaie 53

Ioann. 8, 9

1. Ioann. 3

Ioann. 12

Altera ratio est. Quia ipsa Christi, ex se, cathedra peccato repugnat. Certum est dari gratiam Episcopo ad prædicandum. Ergo cathedra Christi formaliter (ut Theologi loquuntur) gratiam suo ministro largitur. Vt enim gratia datur sacerdoti, ad sacerdotium exercendũ: ita & Episcopalis cathedra de se gratiam dat episcopo, ad sancte prædicandum. Vt ergo ex se Christianus, ut qui ex eo natus est, non peccat. Quia Christianitas ex se peccato repugnat: ita qui in Christi cathedra sedet, ex se, non peccat: sed quæ dicit, facit. Quia id ipsa cathedra præbet: saltẽ Episcopus, quorum illud propriũ munus est. Hac ergo ratione nõ dixit, In cathedra Christi

1. Ioannis 3

sedet malus, ut nec conueniebat dici: In igne, sedet frigus. In sole, tenebræ. In iustitia, peccatum.

Vnde tertia ratio colligitur: Non dixit, In cathedra Christi sedet, qui non facit. Quia malus uir, quantum de se est, cathedram Christi in cathedram uertit Moysi. Cathedra enim Christi, est amoris, gratiæ, filiorum. Cathedra Moysi est timoris, literæ, seruorum. Si igitur in cathedram Christi malus ascendat, cathedram filiorum ex se, in cathedram uertit seruorum. Vt igitur Christianus, qui spiritum adoptionis non habet, sed timoris potius, is spiritum Moysi repræsentat: ita prædicator malus scribam agit potius et Pharisæum, quam Christianum prædicatorem.

Dubium alterum est. Cur meminit cathedræ? cur nō simpliciter dixit, quæ scribæ dixerint uobis, hæc facite? Respondeo, Admonuit prædicatores officij sui, ne, dum prædicant, se priuatos homines esse putent: sed personam, et autoritatem se habere Moysi, id est, Dei. Vt enim cum Papa quidpiam præcipit, & ipse & nos præcepta illa, putare debemus esse diuina, (ut frequentißime pontifices dicunt in decretalibus suis) ita & prædicator cathedram illam putet esse Dei. Et quod, qui in cathedra illa est, Deum agit, &, uelut Deus, quidam est. Vtinam id & prædicatores spectarent, & etiam auditores.

Dubium tertium est: Cur dixit, Sederunt Scribæ, & Pharisæi? siquidem Scribæ, sonat literatos. At, cum nullus, nisi literatus, in cathedram ascendere debeat, sat erat dicere, super cathedram Moysi ascenderunt literati. Nisi forsan Pharisæis illiteratis esset concessa docendi facultas. Respondeo. Quantum mea fere

opinio, hic per Pharisaeos repraesentantur religiosi: qui monachatui addicti sunt. his conceditur praedicandi au toritas, etiam si minus sint literati. Tanta enim est illis cum Deo familiaritas, ut ex illo ad Deũ accessu, fiãt illuminatissimi, &, uelut Moses, radijs fulgentibus cornuti. Illum igitur fulgorem in recessu conceptum, in cathedra spargent. Quòd si secus praedicauerint, faciendum est tamen, quod dicunt. Personam enim Dei ex loco, ex habitu, ex professione, ex functione repraesentãt. At scribae, Theologos significant: qui labore, & industria, literas sibi compararunt. Aduerte igitur nemini esse in cathedram ascendendum, nisi literatus sit. Aut certe monachus, cui praedicatio uitae merito conceditur. Exod. 34

Quartũ dubiũ: Cur dixit: Super cathedrã sederũt, non uero ascenderunt, aut steterũt: etenim praedicatoribus nostris mos est, stando praedicare. Respondeo: Duo uidentur hic indicari. Alterum, quod non omnibus praedicatoribus obedientia debeatur, sed his, qui praedicant ex officio, & munere sibi commisso. his enim, qui nondũ praedicant ex functione commissa, sed, ut se ad praedicandum exerceant, nondum parere tenemur. Ii enim nondum in cathedra sedent, licet sedere contendant. Alterũ est, quod ijs maxime parendum est, qui iam diu sederũt in Sapientia legis: quibus non est eruditio noua, et, uelut in uentre Heliu, ad modum musti feruens: sed, qui habẽt res uelut excoctas, maturas, non praecoquas, aut praecipites. Indicatur etiam, quòd potissime parendum sit Episcopis, quorum est in cathedra sedere. Iob 32

Quòd uero sequitur: Quod dixerint uobis serua-

te,& facite: duo subindicat: alterum, quanta cura, & ueneratione uerba Dei seruanda sint. Recte David: In toto corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Si eum effectum habent eloquia Dei seruare ne peccemus, an non dignissima sunt, quae seruantur? Profecto uerum illud est: Si seruaueris ea, conseruabunt te, & uerum illud, quod semen est Verbum Dei. Quod cum tantopere diabolus reuellere ex corde nostro procuret: an non mille seris, & repagulis esset seruandum, ne euelleretur? Semen enim, quod coelum profert, merito seruandum est. Alterum est: quid seruare Dei oracula prodest, nisi ea faciamus? Seruate, inquit, & facite. Certe literati homines, Scribae, & Pharisaei uerba diuina seruant: sed non omnes seruant, ut faciant: at non est ille beatus, qui seruat, ut doceat, sed ut faciat. Misericordia enim et bonitas in eos, qui sunt memores mandatorum Dei, ad faciendum ea.

Psalm. 18 — Eccles. 15 — Matt. 15 — Psalm. 102

Porro facienda sunt, quae praedicator dicit, quia in cathedra Dei sedet, & uerba Dei docet. Dices: quid, si errores doceat? Plane dum nescitur, an erret: facientes, quae dicit, meremur. Meretur enim uetula, errans ex mandato praedicatoris, quem uera dicere credit. ubi non opus iustitia uetulam commendat, sed obedientia praedicatoris.

Iuxta opera eorum nolite facere: Profecto hoc audito sermone, erat cur contristarentur Iudaei. qui, si suos Pharisaeos non imitarentur, uix habebant, quem possent imitari. Sed, o gens Christiana, non est uobis propositus, hic aut ille praedicator, quem sequamini. Propositus est uobis Christus: exemplar fulgentissimum, in quem

1. Petr. 2 — Hebr. 12

transformemini, cuius uestigia sequamini. Audite prædicatorem, sed aspiciate Christum: autorem fidei, & consummatorem. Prædicat prædicator uoce: prædicat propositus Christus opere. Sapienter Petrus. Proposuit Pater Christũ, ut sequamini uestigia eius, quare? quia peccatum nõ fecit, nec est inuentus in ore eius dolus. Prius fuit peccatum non facere: mox dolum non loqui. 1. Petri 2

Ergo, inquit, quæ faciunt, nõ facite, sed quæ dicunt: quia illi magistri, sunt non dicendi, sed faciendi. Magistros dicendi eloquentia facit. Magistros Christianitatis facit Spiritus sanctus, qui fecit alios Doctores, alios Prophetas mendacissima persona, seu larua, est prædicator, dicens, non faciens. Si enim magister Christianus es, Spiritus sanctus te fecit: & non es tu, qui loqueris, sed Spiritus in te: si non facis, quæ dicis, iam non in te loquitur Spiritus, aut certe te spiritui tubam, seu organum spurcum offers, per quam Deus insonet, gladium ferruginosum manui diuinæ tribuis, quo scandat, diabolum ei offers, per quem diuina opera faciat. o uos prædicatores, qui gloriam in excelsis Deo canitis, pacemq; terræ affertis, contendite, ut Angeli sitis. o qui desponsare Deo animas cupitis, uidete, ut famuli sitis Abrahæ fideles. Qui tubæ estis, quibus sint congreganda Israelis agmina, uide te ut argenteæ tubæ sitis, non terrenæ. Ephes. 4 Matth. 10 Luce 1 Genes. 24 Num. 7

Sed, quænam sunt mala Pharisæorum, ut illa nostri caueant prædicatores? Primum est: Aligant onera importabilia, quæ ipsi nec digito mouere uolunt. Quidnã hoc est, o Christe seruator? An nõ tu per manus Moysi graues, legẽ dedisti, & eam importabilẽ? dicente Petro onus eã fuisse, quod neq; nos, inquit, neq; patres Exod: 19 Acto: 15

nostri portare potuimus. Cur ergo alijs crimẽ impingis, cuius tu uideris autor fuisse? Rursum: quomodo uerũ est, Pharisæos neque digito onus cõtingere: cum ieiunent bis in Sabbato, decimas dent eorum, quæ possident: nec iniusti sint, neque auari. Et Paulus Pharisæus uiuebat sine querela. Quod, si per onera traditiones intelligas: sane in illis, nimij potius sunt ferendo, quam morosi non contingendo. Demum: quid uis, cum dicis digito, non cõtingunt? Si pede, aut manu dixisses, erat id facile: sed digito, obscurum? Ad hæc uideri responsum poterat, si de tempore nostro intelligamus. Onera hæc importabilia esse excommunicationes, suspensiones, interdicta, irregularitates, & cætera onera Ecclesiastica: quæ Prælati Christianis imposuerunt, cum tamen eorum pleriq; ab excommunicationibus, & alijs censuris liberi sint: pleriq; non ieiunent, aut carnibus abstineant.

Lucæ 18

Philip. 3

Marci 7

Sed libet rem hanc introrsum aspicere: Onus quod cuiq; nostrum imponitur, non est hæc, aut illa legis particula, sed lex tota. Hæc enim est colligata fascis, & manipulus collo impositus. Non ergo queritur Dominus, quòd Pharisæi non contingant unum, aut alterũ præceptum, sed quòd totum onus digito non tangant. Quid enim, si Pharisæus decimas hinc det, illinc uero odiat, inuideat, superbiat? Profecto partem legis fert, non totam. hi ergo sugillantur, quòd, cum totam legem alligent, non totam mouere contendant.

Sed audi: Non eos Dominus accusat, quòd onera alligent: sed quòd alligent importabilia, quæ ipsi non moueant. Aperiat Dominus sensum nostrum, ut hæc penetremus. Plane lex Christi sine amore sine spiritu, uix

portabilis est. At non accusatur Deus, eam legem ferens. Si enim tulit, dedit etiam spiritum, & uires, quibus portetur lex: imo quibus iugum fiat suaue, & onus leue. Matth. 1
Quòd, si etiam prædicatores digitis legem mouerent, & perficerent, darent & ipsi (suo modo) spiritum, seu gratiæ uires. (Ita Paulus dicit: Cupio uidere uos, ut aliquid impertiar uobis gratiæ spiritualis) id est, daret per ipsos Deus. Fieretq; ista ratione lex portabilis, quæ ex defectu amoris, & spiritus importabilis uidetur. At defectus amoris sæpe ex defectu uenit prædicatoris, dicentis non facientis, alligantis onera, non ea mouentis. Profecto, qui legem mouit, & perficit nouit etiam quomodo sit illa ferenda: & quomodo ad orationem sit recurrendum, ut uiuendum, ut uires ad ferendum ipsa præstet. Videntes uero auditores legem a prædicatore ferri, & modum, quo sit ferenda, inspicientes: concipiunt et ipsi uigorem, animantur, accenduntur, inflammantur, arripiunt onus. At, ubi humeros prædicatorum liberos ab onere uident, recusant & ipsi onus, putantes ferri non posse, quod illi doctores ferre recusant.

Interim nescio an aliquid mysterij in illo uerbo lateat: Nec digito contingere uolunt. Res spirituales licet manus non habeant, digitos tamen tres dicuntur habere, quibus res moueant. Ita Isaias: qui tribus digitis appendit orbem terræ tres illi digiti sunt potentia, sapientia bonitas, ijs tribus digitis, contingi, moueri, & portari lex dei debet. Et ijs perfecte portat, qui omnibus portat. Qui animose fert legem, non adeo tamen prudenter, is uno fert digito: qui uero animose, prudenterq; sed non amanter, fert, duobus eam digitis portat.

Romani 1 (margin)

Isaiæ 4 (margin)

At, qui legem non amat, imo abominatur, ut Pharisæi illi, is neque uno digito contingere uult. Id est, quod in Pharisæis Christus accusat. Intelligãt Episcopi, quid in ijs, quos ad prædicandũ accersunt, requirere debeant.

Attende nunc: Illi imponunt onus ore, non manibus: non portant, non mouent, imo nec contingunt, ille portat, qui legem impleuit, is non portat, sed mouet, qui cupiens perficere legem, eam aggreditur, uictus tamen carnis fragillitate sub onere ruit: is non portat, nec mouet, sed contingit, qui optat, quidem a peccatis egredi, et legem incipere, non aggreditur tamen, nec tentat, an ar- 1. Reg. 17 *matus incedere possit. Is uero nec digito contingit, qui legem odit, quiq; nihil legem curat.*

Secundum peccatum, cuius Dominus Pharisæos ac- Matth. 5 *cusat, est:* Quia omnia faciunt, ut uideantur. *Dices: An non necesse est Episcopis, ut uideant homines opera eorum bona, & ita glorificent Deũ? Adde, quòd Theologi fatentur, gloriam esse inter bona humana præcipuum. cur ergo Pharisæi traducuntur, quærentes, quòd adeo bonum est? Equidem, quòd ex bonis humanis humana gloria quæratur, forsan non esset scelus horrendum. At, quòd omnia & diuina, & humana, sacra et prophana, ad uenandam gloriolam inclines, non potest non esse piaculum. Quod enim Dominus instituit in gloriam suam, & cultum suum, id eo referendum est: at, si tu horum adulterator, hæc tibi uelis desponsare, proprio marito uiduata, an non est facinus? Lege Caietanum in fine Secundæ Secundæ.*

Sed profundius penetra. Vita Christiana tota consi- Psal. 44 *stit ab intus. tota est in homine interiore renouando. Si*

Igitur tu totam uitam extra consumis, nihil curans interiora: hoc est cũ uita Christiana ex diametro pugnare. 2 Cor. 5

Scito uitam Christianam Deum semper præ oculis habere, ut, quem unice diligat, & depereat, ut cui uni totum se consecret, cui uni contendat sua facta probari. Iam si omnia facias, ut hominibus placeas, Christi seruus non es, (ut inquit Paulus) ergo directißime pugnas cum uita Christiana Charitatis, ut igneæ, ascensus sursum est, Cupiditatis, ut terrenæ est descensus deorsum. de hoc statim. Galat. 1

Tertium Pharisæorum peccatum est supeobia, et celsitudinis appetentia, non quouis loco, nec inter quosuis, sed excellentiæ in conuiuijs, in Ecclesia, in foro. Itaq; æstimabant se Pharisæi meliores ijs omnibus, qui in Ecclesia, & in foro conueniebant. O Luciferinam superbiam? quæsiuit Lucifer cathedram in cœlo, ut esset similis altißimo, quæsiuit & Pharisæus in Ecclesia, (quæ cœlum quoddam est,) cathedram meliorem, similem altißimo: quærere enim cathedram super omnes, est Dei cathedram quærere. Vtinam non hac scabie essent nũc infecti, qui literatorum & religiosorum nomen sibi uendicant, qui ex professione locum inferiorem essent potius uenaturi. Isaiæ 14

Quartum peccatum, ex tertio nascens est: uelle uocari ab hominibus Rabbi, Pater, Magister. Id nobis explicat Paulus, dum dicit, Corinthijs fuisse dißidia: alijs dicentibus, Ego sum Pauli ego Cephe, ut & nunc mos est deuotis hominibus, maxime fœminis dicere: Pater meus ille, Confessor meus iste. Iactabant ergo primi illi ad fidem conuersi: alij quod a Paulo essent con- 1. Cor. 1

uersi. alij quod a Cepha, & a summis Apostolis. Vt Apostolus meminit, dicens: Existimo me nihil minus fecisse, a magis Apostolis. Nascebatur hic affectus nouis illis
2. Cor. 11 Christianis, ex Pharisaismo: ubi honoris causa discipuli, se cuiusdam dicebant esse magistri: quâ etiam ratione, & magistri circuibant mare, & aridam, ut multos haberent discipulos, non in Dei, sed in suam gloriam.
Matth. 23 Circuibant igitur terram, ut unum facerent proselytũ, a quo Patres, magistri & Rabbini uocarentur.

Hoc præmisso: Cum Dominus uetat uocari magistros, non uetat pietatem, & reuerentiam: sed idipsum, quod Paulus, dicens, Cum sit inter uos zelus, & conten-
1. Cor. 3 tio, super patribus & magistris, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Igitur carnalem illum affectum, unde dissidia nascuntur in uita Christiana, hunc prohibet Dominus. Vult te, patrem tuum diligere, & plenis buccis patrem nuncupare: sed quòd, eum, qui te Christi pietatem docuit, ita carnaliter ames, ut inde, aut tu, aut ille in superbiam incidatis, id uero prohibet Dominus. Voca magistros, & rabbinos, quantum uelis, sed ita magistros factiose nuncupare, ut cæteros aliorum discipulos contemnas, ueq; ex tui amore magistri Deum obliuiscaris, id Dominus uetat. Videant religiosa, si quid horum illis conueniat.

Sed, ut hæc tibi sint perspectiora, uitam Christianam ob oculos præscribo. Vita est hominis, ex mundo ad ueritatem, per Christi lumen, conuersi: hominis unice Deũ amantis, Deum ex intimis ex præcordijs diligentis: reliqua quæ Deo minora sunt, parui pendentis. Vbi enim agnouit, quis Deus sit, nouit, quàm mundus non sit. Est

uita

ulta hominis cupiētis Deo hærere, iungi, unumq; cum eo fieri: ac proinde horrētis quicquid huic adhæsioni impedimento est. Et, quia omnis affectus (si excessiuus sit) ad creaturas magno est impedimento: ideo hūc uult resecare, & mortificare. At, quia per sui despectum, & odium intelligit maxime se Deo probari: ideo tantum abest, ut se amet, aut gloriam suam quærat, ut maxime hanc timeat. Id uero admonet Christus, ex re uiæ Christianæ esse despectum: & Crucis, non honoris, desideria. Norunt hæc experti. Lucæ 14 Galat. 6

Addit Dominus epiphonema. Qui se exaltat, humiliabitur. Ego quidem rem hanc sæpe expendens, admiror: Cur Dominus superbiam, & celsitudinis appetentiam tantopere odiat? Nec enim alijs uitijs tantopere uidetur infensus: cum multa sint alioqui, multo maiora. Rem hanc tractanti quædam occurrerunt causæ, quas subijcere libuit.

Prima est: Deus est purißima ueritas: non potest igitur non summe odire mendacium. At mendacium grauißimum est, putare te esse aliquid, cum nihil sis, iuxta Apostolū. hoc igitur mendaciū grauiter: odit Dominus. Ioann. 15 Galat. 6

Dices eadem ratione, summe odibit Dominus omnem iniustitiā, cum ipse sit iustitia summa? Respondeo: Grauior est corruptio, & magis horrenda, quæ in fundamento latet, quam quæ in tecto, aut pariete. At putare te aliquid esse, corruptio est, in ipso esse: quod omnium, quæ in nobis sunt, fundamentum est: ac ideo magis odio habetur. Spiritus est Deus, ideo uult in spiritu, & ueritate adorari. Recte igitur Psalmus: In ueritate tua humiliasti me. Humilias enim se is, cui ueritas illuxit. Ioann. 4 Psalm. 118 Psalm. 50

Psalm. 30 Hanc ueritatem diligit Dominus, & ei incerta, & occulta manifestat. Vnde Dauid: Ego dixi, protectus sum a facie oculorum tuorum, (idest uilis sum in oculis tuis) qua causa, inquit, exaudisti orationem meam. Diligite eum omnes Sancti, quia ueritatem requirit quã? Hanc, ne credes te aliquid esse, cum protectus sis a facie oculorum Dei: alioqui retribuet abundanter facientibus superbiam.

Secunda: Aut Deus est in te, aut non est, Si non est in 1 Cor. 5 te, cur non magis luctum habuisti? Si in te: facit agnoscere te: & ita humillas te. Inquit Ieremias: Postquam ostē Ierem. 31 disti mihi, percussi femur meum. Solent enim, qui se errasse comperiunt, femur palma percutere.

Tertia: Si peccator es, cur te exaltes? Si inimicus es, Roman. 9 contra quem (ut contra Pharaonem) suã Deus demonstrabit iram, cur te exaltes? Si Deum, quantum est ex te, peccando occidis, cur exaltes? Si peccata tua Christũ morti addixerunt, cur superbis? Si turbasti Vniuersum, Deũ Titum. 1 sub diabolo statuens, si Deum licet uerbis fatearis, factis tamē negas, si exula cœlo es, si ciuis es inferni: quae te superbia cæcat, ut altum te esse credas, quem tam uilē peccata reddiderunt?

Quarta: Dum se exaltat superbus, alios contemnit, quod cum charitate ex diametro pugnat. quo non solum æquales sibi proximos facit, sed eos se superiores existi-
Philip. 2 mat. Ait Paulus: Et Deus, cum charitas esset, et cum al-
1. Ioan. 4
Matth. 20 tus esset, formam serui accepit, in qua non solum unus
1. Cor. 13 ex nobis factus est, sed omnium nostrum minister esse uoluit. Recte Paulus, charitas non inflatur.

Quinta: Si uexillum charitatis est humilitas, uex-

lũ diaboli est superbia. Ideo enim rex dicitur super omnes filios superbiæ. Odit igitur Dominus eos, qui charactere bestiæ sunt insigniti, idest qui uexillum portant superbiæ. Iob. 41 Apoc. 19

Sexta: Tu, o superbe, in te ipsum, intra tua fundamenta perscrutare. Genus, opes, fortuna, fundantur in corpore. Virtutes, eruditio, fundantur in anima. Perge porro. Vbinam fundantur, corpus, et anima? An non sunt ex nihilo nata? Egregium plane tuæ celsitudinis fundamentum. Firmissimæ uero arrogantiæ tuæ columnæ. Rideas ne nunc Deus, an odias eũ, qui, cum nihilo nitatur, excelsa de se putat?

Septima: Vis uidere, quis sis ex te? Expende, quo descenderit Christus ad subleuandum te: et intelliges, ubi malorum tua celsitudo iacebat. Descendit ille in altitudinem maris (omnium scilicet malorum pœnæ.) Descendit in profundum, ubi nõ est substantia. Quo, Redemptor, pergis? quæro in altitudine uentris inferi, iacentem illic hominem, ut inde eum eripiã. Et qui tam iacet profundus, excelsum se credit? Psalm. 68 Eodem. Eccles. 51 Matth. 13

Octaua: ne conijcias oculos in hanc uitam, ubi bona malis permiscentur. conijce oculos in uitam futuram, ubi quisque pro dignitate propriũ locum sortitur. Iam, quæso te, si Deus nõ tui misereatur, quis erit locus tuus? An non erit infernus? Cur ergo extollis te, cui dignus locus infernus est? an nõ merito odiat Deus hominem, cui tam corruptum iudicium est, ut se aliquid esse credat, cum tamen sit dignus inferno?

Nona: Datur tibi sacra Eucharistia in cibum, et Christi paßio in remedium. An non agnoscis magnitudi-

nem morbi, & miseriæ tuæ: cui tam prætiosa fuerit necessaria medicina? Alioqui stultũ est, facilli morbo sum ptuosissimam impendere medicinam.

Decima: Illud etiam magno mihi argumento est, quã simus miseri. Quod cum Deus nihil non fecerit: cum omnia sua artificia, & adinuentiones, ad prouocandos homines in sui gratiam, & cultum insumpserit: nos
Isaiæ 5 adeo stupemus, & lapidescimus: ac si nihil ille fecisset. eximie mala uinea est, quæ summa cura exculta, labruscas profert, non uuas. Mortui sunt, quos tanti amoris stimuli, nihil excitant. Cur igitur nos exaltamus? Qui se exaltat, humiliabitur.

Sed, qui se humiliat, exaltabitur. Magni artifices, quo sibi maiorem gloriam parent, uiliorem materiam pulcherrimo operi subijciunt. Vt, quo uilior materia est, eo artificis plus resplendeat manus. Si uis igitur, ut Deus pulcherrimum in te opus perficiat, humilia te: quo te uiderit in oculis tuis uiliorem, hoc præclarius absoluet opus.

Et nescio, quid causæ sit, quod cunctæ res exiguæ, sunt nobis gratiores, exiguus puer, exiguus uitulus, catellus: Emanauit ne hoc nobis ingenium, ex diuino? Cui
Matt. 19 exigua & humilia placent, adeo ut nisi efficiamur par
1. Reg. 15 uuli, non intrabimus in regnum cœlorum. Cum Saul
1. Reg. 16 paruulus esset, rex inauguratus est. Dauid omnium fratrum minor ungitur in regem. Et profecto nemo est, qui non humiles amet, & exhorreat superbos. Quis enim superbo conuiuet? Et quis non cum humili conuersabitur?
Psal. 38 Dictum mihi hactenus est: quòd homo sit uniuersa

uenias, imo omnium malorum pelagus. quomodo igitur in eum intrabit omnium bonorum pelagus Deus, nisi se homo euacuet, liberetq; se per gratiam Dei omnium malorum abysso? Ad me ipsum, inquit, anima mea turbata est, propterea memor ero tui: Ita plane: Tunc dignum est memoriam habere Dei, cum anima turbatur ex intima inspectione sui. Vis igitur Deum, uis oleum exultationis, pete uasa, sed uacua, & non pauca, id est, ut te non in paucis, sed in multis euacues. Vis animam tuam sanari? gustato eam: et ubi eius amarorem gustaueris, clamat: Mors in olla. Si noueris mortē ollæ tuæ, inuenies uitã animæ tuæ. Ideo.n. Deus exaltat humiliatum, quia generosus est Deus. Nihil uero tam natiuum generosis, quam parcere subiectis. Remittit enim leo, quas conceperat iras, ubi subiectum conspicit inimicum. psalm. 41 | 4. Reg. 4 | Eodem.

Et equidem naturalißimum cuique est, afflictis commisereri. Ea enim ratione Rethores docent, in causa difficili, ut se dicturus humiliet. Hac enim uia auditorum sibi animos conciliabit Cum ergo Deo proprium sit misereri, miseros, quærit quorum misereatur. Imo cum nulla in Deo maior sit uirtus, quàm misericordia: ita nihil magis amat, quã humiles, in quos se effundat. & nihil magis aduersatur, quam superbos, qui diuinæ misericordiæ non se credunt egere. Vide Diuũ Thomam, 2.2. quæst. 30. artic. 4.

Finge, Deum ditißimum esse flumen omnium gratiarum, fontemq; omnis boni, nũ fons aut flumen per acclivia subit? Minime: sed per decliuia: omnis ergo uallis hoc flumine implebitur. omnis mons & collis deseretur. Iacobus dicit: Omne datum optimum, de sursum Isa. 40 | Iacobi 1

Ioann. 4 est descendens. Descendens inquit, si descendit: igitur in humiles descendet, non in elatos.

Adde illud Domini: Si quis biberit ex aqua, quā ego
Ioann. 7 dabo, fiet in eo fons aquæ salientis. Si quæris unde orietur fons: addis, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Cur non dixit: fluent flumina ex capite, ex pectore, ex corde? Et cur non dixit: Aquæ currentis, sed salientis? Certe, quia per uentrem locum uilem, infimum, & abiectum intelligimus. quocirca, si ex te, aquæ emanaturæ sunt, ex tua uilitate, & abiectione, ab imo tuæ cognitionis sunt emanatur. Iam, si aquæ salienti, ex imo loco salient. Nec enim salit aqua, nisi ex infimo loco.

Item, stultus es: si alia ratione exaltare te uis, nisi ea,
Ioann. 12 qua Christus exaltatus est. at hic per Crucem exalta-
Philip. 2 tur. humiliauit enim se usque ad mortem & mortem
Ioan. 2 Crucis. Ergo uel mēbra nos non esse Christi fateamur: uel, sicut ille ambulauit, ambulemus. Consilium fuit Deo uiam ad cœlum nobis aperire. sed nulla, nisi humilitatis, aperta est.

Iam quid credis in cœlo esse? Certe est humilitas.
Apocal. 4 Omnis illa beatorum curia, humilium curia est. Quid enim aliud est, quod Ioannes uidet: seniores in facies suas procidere, nisi humilitas ex Dei & sui cognitione dimanans? Sicut in inferno non sunt nisi superbi. Di-
Psalm. 71 ctum enim est: Superbia eorum, qui te oderunt ascendit: amabit ergo Dominus humiles similes in terra illis, quos amat in cœlo.

Denuum: ut arbitror, nulla in terris beata esse anima potest, nisi humilis: etiam secundum rationem natura-

lem. Cum enim uita haec sit plena malis, quasi sagittis: & plena laqueis, & retibus: quis euadere poterit uolãtes sagittas, expansos laqueos, nisi qui se contrahit, & paruulus efficitur?

Vęh autem uobis Scribae. *Hic mirari libet Dei longitatem, hominum uero ex Deo dignitatem, ex se indignitatem. Profecto, si homines claudũt regnum Dei, ijdem aperire possunt. An nõ miraris diuinam magnificentiam? qui regnum suum, (imo seipsum) in manibus hominum statuit: & clauem eis dedit, qua faciam illam coeli ianuam aperiant, & claudant? Rursum, non miraris clauigeros hos, qui in sua ditione, regnum ex manu Dei habent? Quod si id miraculum erat tempore legis ueteris: quanto maius est tempore legis nouae: in qua Christus aperte Petro, & eius uicarijs, claues tradidit regni coelorum? quanta uero socordia est, tantum negligere munus? Imo quantum scelus, coelum occludere, cum esset aperiendum? Voluit Deus regnum suum aperire, & Christus illud aperuit, & magno suo sumptu apperuit, deditque tibi clauem, ut aperires. Tu uero contra claudis: quòd, si tibi tantũ clauderes, tibi tantum malum efficeres: at cum alijs claudas, summũ est nefas.*

Vęh uobis, qui clauditis regnum coelorum ante uos. uos enim nõ intratis, nec finitis intrare. Matth. 16

Non negligenter audiendum est uerbum illud: Non finitis intrare uolentes. *Nam insitus a natura nobis est ignis hic, & impetus quaerendi semper beatitudinem. Nihil enim facimus, quo non eam quaeramus. Contendunt quippe etiam mali, intrare in beatitudinẽ, licet decipiantur, in terra quaerẽtes, quod in coelo quaerere debuissent: sed tandem illa terrenorum inqui-*

ſtio ex naturali ad quærendam fælicitatem propenſione deſendit. Quærunt igitur eam omnes, licet male quærant multi. Si ergo mali doctores auxilio ſunt ad male quærendum, & ,ut quæratur in inferno, quod erat in cœlo quærendum: an non recte illis Dominus inclamat uah? Iam ſunt multi, qui, melius nati, ueram fœlicitatem inuenire contendunt, atque ita uolunt intrare. His ſi mali doctores pro fœlicitate offerant infœlicitatem, an nõ hoc ſumũ piaculum eſt, æterno uæh dignũ? At miſeri illi, quibus regnum clauditur, decimas et red ditus dant doctoribus ſuis, ut aperiant, & ipſorũ doctorũ profeſſio eſt aperire: et ipſe Deus in populis eſt, cupiẽs, ut ſibi aperiatur: et in doctorib. cupiẽs, ut aperiãt. Quale uero eſt hominem è ianua cœli eijcere, & in infernum conijcere? o Epiſcopi, o prædicatores, quis docebit uos fugere a iudicio gehennæ? Id certum uobis ſit: Si non ſinitis intrare, hæc una cauſa eſt, quia uos ipſi non intratis, at, ſi intratis, cauſa eſt, ut intrent alij. Quã multis uotis erat a Deo efflagitandum, ut non ſineret uicarios ſuos uiam cœli obſtruere: utque in locum ſuum eos ſufficeret, qui id facerent, quod ipſe fecit. erat quidem ianua cœli occluſa, & Angelus in porta Paradiſi, diſtrictum, & flammantẽ habens gladium, ne quis intraret. At Chriſtus ſuum fudit ſanguinem, quo gladij flamma extingueretur, & Angelus ſtatione pelleretur. Hoc exemplum uobis, o doctores, accipite. Quod ſi non placet, Chriſto placeat, ut, uobis ſubmotis, nos intrare compellat.

Matth. 3

Geneſ. 3

Lucæ 24 Væh uobis qui comedi

Secũdũ uæh, eſt cõtra eos, qui oratione prolixa armati imbecillium domos inuadunt: uere indigniſſimum

erat, tantam orationi iniuriam irrogari: ut ipsa tanti mali esset instrumentum. Sane anima ab oratione digna exit diues, amoris plena, Dei desiderio languida, aeternorum cupiditate feruens, bonorum suorum oblita, diuinarum suarum prodiga, proximorum nexu ligata, imbecillium miserijs compatiens. Exit tandem, uel diuina, uel deificata. Qui ergo fieri potest: ut longa oratio, aliena surripiat, quae propria despiciat? Qui fieri potest, ut oratio Dei, in eos saeuiat, qui sunt Deo relicti? At certum est, Deo relictos esse pauperes: qui pater est orphanorum, & iudex uiduarum. Quanto igitur uah, digni sunt, qui Deo contra Deum armantur: quique Deum faciunt, contra Deum insurgere? Igitur existima, cũ oratione abuteris, te Deo ipso abuti. Et, cum oratione uiduam laedis, te Deo Deum laesisse. Cuius uerba sunt. quod uni ex minimis fecistis, mihi fecistis. Et quidem ferri poterat, si uiduae domum per orationem in aliquo laesisses: at, quod orando, totam eius domum deuores, id quis ferat? Age nũc uide an plerique, qui in Deo gloriantur, lites contra uiduas, & orphanos intentent? Et si in omnibus fere uincant, & praetextu religionis pauperum facultates deuorent?

Ex dictis multa colligere est. Primum: Caue ne abutaris oratione. Secundo: ne rebus diuinis armeris contra pauperes. Tertium: Attẽde Deum curam habere uiduarum, & orphanorum. Quarto, mirare, qui fieri possit, ut longa oratione orans malus sit. Sed credo longam illam, non adeo ueram orationem fuisse. Alioqui dictum est, Qui conseruat legem, multiplicat orationem.

[Margin notes: tis domus uiduarum, oratione lõga orantes. — Psalm. 9 — Psalm. 67 — Matth. 25 — Eccl. 35]

Veh vobis, qui circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proselytum.
Roman. 10
Psalm. 68

lus adeo Iudaeos accenderit, ut quo unum facerent proselytum, mare circuirent et aridam: Cur non ergo Christianos idem zelus inflammat? Illos instimulabat zelus legis, non gratiae Moysi, non Christi timoris, non amoris, sanguinis pecudum, non sanguinis Christi: Cur ergo nos ita desidemus ignaui? Illi peccatores habebant zelum Dei, non secundum scientiam: nos uero, zelus domus Dei non comedit.

Quòd si non zelus Dei, sed auaritiae potius ignis, illos ad orbem circumeundum animabat: an non hoc magis facies confundit nostras: quod malicia fuerit, quàm bonitas potentior? Re uera stupendum est, quòd nostri homines, ad aurum comparandum tot subeant pericula, ad aeternitatem uero adipiscendam sint adeo segnes. Cum Paulus dicat: Humanum dico propter infirmitatem carnis uestrae, sicut exhibuistis membra uestra, ad circumeundum uestris cupiditatibus orbem: ita exhibere, ad dignum Deo cultum offerendum.

Roman. 6

Porro, quàm est maior uirtus, quàm quaerere, parta tueri? Imo, quàm est summa crudelitas, quem summo nisu filium peperisti, magna rabie necare? Circumisti orbem, ut Deo filium dares. Et in terra Dei, coram oculis Dei, à Deo aufers, diabolo tribuis. an non id summum flagitium est? Flagitium uero par, illud etiam erit, te interficere filios Dei, quos Deo summis laboribus alij pepererunt. o si excitarentur hoc uerbo, qui Christiano nomine gloriantur, ne nouiter ad fidem conuersos, male tractarent? Sunt exempla morum nostrorum, adeo corrupta: illosq; adeo exasperamus, ut se po-

Ierem. 16

tius uellent iugo infidelium premi, quam nostra societatis participare.

At graue dubium: Quomodo nouiter conuersi, malo nostro exemplo, fiant dulpo filij gehennæ, quàm nos? Cum potius, nos digni hac duplici pœna essemus, ut autores duplicis culpæ? Credo id esse dicendum? Culpa hominis, semel a Deo illustrati, quiq; bonum Dei gustauit Verbum, dupla est ad culpam eius, qui nunquam illustratus fuerat, quiq; nunquam uirtutes expertus erat seculi uenturi: ut habet Apostolus: Porro Pharisæi isti, ut pote a malis parentibus orti, & qui ipsi genimina essent uiperarum: nunquam diuino fuerant lumine perfusi. At proselyti, ut diuina luce conuersi, si postea cô uertebantur a sancto mandato, duplici et culpa, & pœna digni erant. Igitur peccata eorum, qui semel diuinam gratiam hauserunt, sunt multo maiora. Hebr. 6 Matt. 3 1. Petri 2

Iam, nouimus, quod duplum in sanctis Literis, notæ sit non taxati numeri, sed maioris, ut illud, fiat in me spiritus tuus duplex, id est, magnus. & illud: de quinque panibus & duobus piscibus, de quo supra. Igitur duplo filius gehennæ, id est, maxime puniendus in gehenna. 4. Reg. 2

Hinc collige multa. Primum: Per malos ministros, aliquando infideles conuerti, & diuina ueritate illustrari. Secundum: Si hi conuersi peccent, grauißime peccare. Tertium: Dignum esse, uel unum conuertendum propter quem mare, & aridam circuiremus: sicut Pharisæi circumibant. Nam & Christus, pro uno etiam animam fudisset, adeo charitas non quærit, quæ sua sunt. Quartũ: Infideles minus peccare (alijs paribus) quàm 1. Cor. 13

si conuersi, postea peruertantur. Quintum: O labores cassos, & male collocatos, eius, qui circumiuit mare, & aridam, qui noctes, diesq; laborat, ut prædicet, si sua corrumpat uita, quem comparauerat doctrina, si & ipse, & quem conuerterat, sunt ambo in gehenna torquendi? In quarto uæh sunt quædam, mihi annotanda. Primum: Reprehendit Dominus Pharisæos, quòd magis auro templi, & donis altaris afficiebantur, quam ipsi templo, & altari, uidelicet magis amantes sua, quàm Dei. An non istud Væh, quibusdam clericis quadrabit? qui cupientes beneficia, non de Dei cultu, sed de donis altaris curant: nihil aliud quærentes, quàm quantum dona & redditus ualeant. Item & canonici quidam, cum sermo est, de templo uel altari, nihil curant, at, si mentio fit de opimis distributionibus, currunt ad horas.

Væh, qui dicitis, qui iurauerit in templo nihil est, qui in auro, debitor est.
Philip. 2

Nota, quod in tribus prioribus uæh nunquam Dominus in Pharisæos excanduerat, at in hoc quarto uæh. duces eos uocat cæcos, & stultos. Vt notaret in clericis grande esse auaritiæ malum. Cuius argumentum, non aliud quæras, quàm quod auaritiæ causa, Pharisæi, & Iudas Christum morti tradiderint. Re uera magna cæcitas est, donum aspicere: non curantes eam manum, quæ donum largitur. Oculos erige, & si amas censum: eum ama, cuius causa censum lucraris. Cur porcus es, soli glandi attentus, nunquam glandiferam quercum aspiciens? Certe habes, quod cupiditas cæcos efficiat. An non cæci sunt: qui non uident ea, quæ perpetuo in manibus uersant? Quid uero aliud uersamus clerici, quàm Deum, quem quotidie in altari tractamus? Si ergo semper donaria templi, nunquam uero Deum

Math. 26

uidemus, an non cæci sumus?

At non solum cupiditas facit cæcos, sed etiam stultos, & in fide errantes. Quid enim aliud est, quàm error in fide, id quod Pharisæi dicebant, quod iurare in templo & in altari, nihil sit. Agnoscis uerum esse, quod Paulus dicebat: Cupiditas est radix omnium malorum: quam quidam appetentes errauerunt a fide. 1. Timo. 6 Eodem.

Secundo, notandum illud: Qui iurat per altare, iurat & in eo. & in omnibus, quæ in eo sunt. Pari ergo lege, qui habet altare, habet omnia donaria, quæ in eo offeruntur. Cur igitur, qui curam habet animarum, cum ius in altare habeat, non item ius habet in omnia altaris donaria? Iniquum uidetur: te altare poßidere, & altari ex toto inseruire; alterum uero ab altari omnia sibi dona corradere.

Tertio, notandum: quod templum sanctificat omnia, quæ templi sunt. Vt iam non liceat, res templi, in prophanos usus, nisi sacrilege) conuertere. Quanto igitur uerius, altare sanctificabit, omnia donaria & redditus, qui altaris causa clericis offeruntur? Quod, si census ex altari sanctificantur: iam uideant illi, an in profanos conuerterint usus. Videant, an sacrilegum sit altaris donaria meretricibus conferre. Euangelium enim est, quòd altare sanctificat donum. Ne ergo sancta proijciantur canibus, neque margaritæ offerantur porcis.

Quarto: Si templum illud, & altare antiquum, in quo sola erat umbra futurorum, (id est, in quo nondũ Christi aderat præsentia) sanctificabat dona adeo, ut crimini daretur Pharisæis, quod nihil ipsum æstimarent: Matth. 7 Hebr. 10

quanto magis sanctificabit nos nostrum altare: & criminis arguemur, si non summo ipsum pretio aestimauerimus? Et quia in altari aqua uino commiscetur, populi cum Christo unionem significans, fit plane, ut in altari populus Christo unitus Deo offeratur. Sanctus igitur populus est, quem ipsum altare Deo, & sanctificauit & obtulit. Cur ergo populus sanctus, rebus se prophanis immiscet?

Vęh, qui decimatis mentham & relinquitis grauiora. iudicium misericordiā & fidem.
Ioann. 6
Ioann. 5

In quinto uah, illud mihi dubium occurrit, quid sibi uelit, iudicium, misericordia & fides. Quae, cum sint grauiora legis, essent nobis apertius scienda, & obnixius obseruanda. Sat scio Dominus Hierony. in capit. Malach. 6. & Isai. 16. explicasse hoc uocabulum Iudicium. Vt facere iudicium sit, quae agas, cum ratione & iudicio agere. Sed nescio, an sit apertius: Iudicium significare aequitatem, & frequentius iuris sonare rigorem, quomodo si in cunctis fere locis accipias, omnia iure quadrabunt. Vt illud: In iudicium ego ueni in mundum, id est, in aequitatem, & rigorem. Et illud: Pater omne iudicium dedit Filio, id est omnem aequitatem, & iustitiae rigorem.

Porro apertum est: quid misericordia significat. Fides uero licet Caietano significet ueracitatem, atqui arbitror, fidem uinam significare. Ad id credendum adducor ex testimonio Michaeae. Vbi cum Dominus, idem quod nunc argumentum tractaret, contemneretque oblationes, quae sibi offerebantur: ita dicit, Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, & quid Dominus a te requirat. Vtique facere iudicium, diligere misericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Quae ego uerba,

Mich. 6

nunc a Christo adducta existimo, ut idem sit Christo fides, quod Michææ, sollicitum ambulare cum Deo. At sollicitum ambulare cum Deo est: ipsum uehementius amare, eiusque offensam diligentius cauere. Id uero fides uiua est. Porro hæc sunt grauissima legis. Deo fidem uiuam seruare, proximo indigenti, misericordiam largiri: peccanti uero iustitiæ æquitatem seruare. Hæc enim tria in duobus illis, de Dei & proximi dilectione mandatis concluduntur. Idem enim est fides uiua & amor Dei. Idem uero misericordia, & iudicium, quod amor proximi. Matth. 7 & 22

Iam, quia in lege ueteri, multo uehementius quærebatur rigor, quàm benignitas: ideo primo loco requirebatur iudicium. At, quia in lege noua potius inquiritur amor, quàm seueritas: idcirco fere tacetur iudicium, et proximi præcipitur amor, Vt, quãdo is puniendus erit, ex amore puniatur.

Et arbitror, hæc tria esse, quæ Dominus dixit: de quibus Paracletus arguet mundum. De peccato quidem, quia non credunt, inquit, in me. En tibi fides. De iustitia, quia ego, inquit, ad Patrem uado, id est, arguet mundum de iustitia seu probitate, & misericordia: quia Christum occiderunt, & ad Patrem ire fecerunt. De iudicio demum, quia omnis iustitiæ rigor, in mundi principem seruatus est. Ioan 16

Sed alterum, occurrit subtilius dubium. Cur de mentha, anetho, et cymino, potius, quàm de alijs rebus, mentio facta est. Et cur de horum decimatione. Et plane, si Galeno & experientiæ credimus, mentha amarorem quẽdã habet, quo lumbricos interficit. Habet etiã acerbi

tatem, qua sanguinis electiones reprimit. Quod profecto quadrantissime conuenit rigori iudicij: quo nocentes, & sanguinarij opprimuntur, & occiduntur. Anethum multo est mitius. Sedandis enim doloribus apponitur. Quod quadrat misericordia, paupertatis dolores sedanti. Cyminum flatus tollit: Id, quod uinae congruit fidei. Haec enim est, quae flatus, et superbias hominum tollit, dans gloriam Deo, ut Paulus habet.

Rom. 4 Porro, non uult Deus, ex his tribus, solas sibi decimas dari. Imo uero uult, integram fidem, plenã misericordiam, syncerumq; iudicium. Contra, Pharisaei contenti nonnihil fecisse misericordiae, nonnihilq; mortuae habere fidei, iam putabant se sanctos esse. At Dominus ex his legis grauissimis non quaerit, quae parua sunt, sed quae integra. O uos igitur Christiani, qui forsan ex his non decimam, sed neq; centesimã Deo datis, cauete hoc uae.

Vah, qui mundatis, quod de foris est, calicis, sed intus pleni estis rapina.

Vah sextum, illius admonet: quod nos simus uasa, quorum externum corpus sit, intimum anima. Intra uasa haec liquor est, cibus est. Amor uidelicet, et cor nostrum. Quem cibum cupit sibi daemon, cupit mundus, cupit homo, cupit & Deus. Nescio, quis sit huius cibi sapor, quẽ sibi tantopere cuncta desiderant. At, si esurus, & bibiturus est Deus ex corde, & amore nostro: potius comedet, et bibet ex eo, quem nobis ille dat, quam ex quo nos illi damus: at, quia uasa animata sumus, nonnihil ex uase haeret cibo, quem dat Deus. Ne Lutherus putet, hic iam contra nos triumphasse. Vasa nos sane sumus, sed quae aperire ora possimus, aut claudere: dictum enim

Psalm. 80 est Aperi os tuum, et implebo illud, quasi dicat: O uas, tuum os aperi, ut impleam te eo cibo, & potu, quem ego

esurus,

esurus & bibiturus sum. qua ratione & illud intelligitur. Qui aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo. Quid cœnaturus es? Num manducabis carnem taurorum, aut hircorum sanguinem potabis? Minime. non igitur cœnabis, nisi quæ diuina sunt. Tu ergo affers tibi cœnam? uasis, (id est, nostri) erit os aperire, aut claudere: & in domo nostra cibus condietur, & parabitur, qui ex Deo ueniet, & ex quo Deus cœnabit. Apoc. 3 Psalm. 46

Iam ubi anima plena est liquore, quem Deus bibet: & fructu, quem edet, adeo Deus ea anima gaudet, ut eam, fontem hortorum, & puteum aquarum uiuentiū esse asserat. Videlicet, quia in horto cibi, & in puteo aquæ inueniuntur, uis uidere Deū sitientem: audi quid fœmina dicat. Mulier da mihi bibere. Vis uidere Deum cibi suauitate gaudentem, audi quid dicat: Fauus distillans labia tua, mel, & lac sub lingua tua, & demum meliora sunt ubera tua uino. Cantic. 4 Ioann. 4 Cantic. 4 Cantic. 7

Quis hic non clamet? o Deum unice humanissimum, num tibi cibus in domo tua deest, ut cibum hominum cupias? An non tu dixisti: Si esurio, non dicā tibi. Meus enim est orbis terræ. cur ergo nos nunc, uasa tua nominasti, quæ mundari cupis, ut tuos in nobis cibos manduces? Sed quis potius grandi clamore eos, qui ad Deum conuersi sunt, admoneat: ut, quia uasa Domini sunt, & cibū Domini portant: perspiciant, quid portēt. Si fas dicere est, ex uberibus animæ lactatur Deus. Dices ne Deus ab uberibus animæ pendet? Respōdeat spōsa dicens: Quis det mihi te fratrē meū, sugētē ubera matris meæ? Quod desiderium sponsæ, Christus ex uberibus matris dependens, corporaliter impleuit, & spiritualiter Psalm. 49 Canti. 8

impler, cũ ad sponsam dicit: Erunt ubera tua sicut botri uineæ, et guttur tuum, sicut uinum optimum. et sponsa respondet: Dignum dilecto meo ad potandũ, labijsq; & dentibus illius ad ruminandum. & infra, Surgamus (inquit) ad uineas. ibi dabo tibi ubera mea. Dedit nobis sponsus hanc dicendi facultatem: cum dixit, qui fecerit uoluntatem patris mei, ipse meus frater, soror, et mater est. Si anima, patri obediēs, Christi mater est: quid mirum, si eũ illa lactet, siq; ille ab eius ubere pendeat? Imo uero, cum fratrem cibas, et potas, cumq; illi uiscera miserationis effundis: tũc existima, Deo sitienti ubera lacte plena admouisse.

Cantic. 7
Eodem.
Matth. 12
Matth. 25

Vbera igitur, seu uasa, quæ Deum cibant, et potant, magnopere oportet munda seruari. ita plane. Sed caue, ne mundiciam quæras in extimo uasis, idest in corpore. anima est, quæ munda seruari debet. Quod ubi feceris, mundum te crede corpus habere. Munda, inquit Dominus, quod intus est uasis, ut fiat, quod & foris est, mundum. Cur igitur Lutherus dicit, nihil nos in nostra iustificatione operari: cum dicat Dominus: Munda, quod intus est, uasis. Si mundaturi sumus, aliquid, & multũ facturi sumus.

Ne uero uageris, quærens, quo cibo, et potu Deus in uase tuo mundo alatur. Scito, amore Dei, & proximi ipsum uelle uas tuum, atque ubera repleri.

Matth. 22

In septimo uæh, Dominus dicit, Pharisæos esse sepulchra, ossibus mortuorum plena. Ego uero sub eius facultate adijcerem, eum, qui in peccato mortali est, non solum sepulchrum, sed paruum quendam infernum esse. Eum maxime, qui in profundum peccato-

Væh, qui similes estis Sepulchris dealbatis, de foris spe ciosis, intus immundis.

rum unit. Profecto Philosophi concesserunt, hominem quendam mundum esse minorem. Abbreuiatus enim mundus quiuis homo est. Et, sicut gloria cœli abbreuiata est in quouis iusto: ita horror inferni abbreuiatus est in quouis iniquo. Vnde & sanctæ Literæ, animam iniquam dicunt, cubilia esse, ubi habitent dracones, desertū esse, ubi habitent bestiæ. locum esse, ubi sint tenebræ, & umbra mortis: & denum sepulchra esse, oßibus, et omni spurcitia plena. Sane, ossa uires sunt, & potentiæ animæ. Vt enim super columnis ædificatur domus, & super oßibus consistit corpus: ita potentijs suis anima nititur. Nec enim anima sine potentijs suis erit. Hæc ossa, si Deus in anima est, irrigata sunt: &, si sancta deuotio adest, ossa sunt medullata. Id uero præcipue, cum omnia ossa dicunt: Domine, quis similis tibi? Gustantes enim potentiæ animæ, quam suauis est Dominus, dulcedinem in Deo sentiunt: quam cum in creaturis non inueniant, in ea uerba prorumpunt: Domine, quis similis tibi? Cōtra, si Deus ab anima absit: ossa, sicut cremium, arescunt. Putredo in ossa ingreditur, & uermes subter eis scatent, ut cecinit Abacuc. Tūc confringuntur ossa, et dißipantur secus infernū: parum est confringi dißipari, imo uero moriuntur, ut hic Dominus asseuerat.

Prouer. 18
Esaię 35
Deut. 32
Esaię 9
Psalm. 65
Psalm. 34
Psalm. 33
Psalm. 34
Psalm. 108
Abac. iij.

At, si ossa hæc, Dei uita destituta, ad cœlum interim suspirent, suspiciant, clament, spes uitæ est. Nam apud Ezechielem dicitur, quod erant multa mortua ossa in campo: quæ, quia non sepulta iacebant, sed cœlum discooperta uidebant, reuixerunt. Quid uero est? Ossa discooperta, & non abdita esse, nisi adhuc inter ossa, & cœlum, respectum esse suspirium, & clamorem?

Ezech. 38

Quòd si iam ossa, sub profunda consuetudine, sepulta latent, id est, si uires animæ, sub habitibus uitiorum diu
Treno 3
iacuerunt, hæc Ieremiæ, mortui sempiterni uocantur, cum dicit: in tenebrosis collocauit me, quasi mortuos sem
Ioann. 11
piternos. Hæc uocantur proprie, ossa mortuorum, sub sepulchri lapide clausa. Quod malum a se Dauid opta
Psalm. 68
bat auerti, dicens: non me demergat tempestas aquæ, nec urgeat super me, puteus os suum. Vrgeri enim os, est la
Treno 3.
pide claudi. Et Ieremias flens dicit: Lapsa est, in lacum uita mea, & posuerunt lapidem super me. Videlicet, quia peccatum Iudææ, usu erat firmatum, &, uelut se pulchri lapide clausum. Hic est, infœlicißimus hominis status, ubi nullum oßibus cum cœlo commercium est, in quo statu Dominus pharisæos esse dicit.
Ioann. 11
Verum, si quis sua sic ossa sepulta intelligit: ne despe ret. Lazarum enim Dominus excitauit, sub lapide se pulturæ iacentem. In qua excitatione, licet Dominus la
Matth. 27
chrymas fundat, sed tandem defunctum excitat. Ideo enim sub lapide monumenti, abdi uoluit ipse defunctus, ut hos defunctos lapide conclusos, secum ad uitã
Ione. 2
reuocaret. Et ideo ipse, cum Iona ad profundum descen dit aquarum, (a morte, ut a ceto, uoratus) ut nemo quã uis peccato uoratus desperet, se è mortis, & peccati fau
Genes. 37
cibus eripi posse. Id enim significauit Ioseph, a fratribus in cisternam ueterem demissus, & postea eductus, fratrum factus saluator. Quia uidelicet Dominus, ad pœnam peccato ueteri debitam, descendit: ut inde fratrum suorum commodo eductus, eorum posset esse seruator.
Veh, qui æ dificatis se.
In octauo uah, lis doctoribus est: quid peccauerint

pharisæi: iustorum monumenta facientes, ut Dominus tantum uæh, illis interminet? Quantum coniicio, duplex peccatum peccauerunt. Primum, quod uiri iniqui, ac proinde prophani, ossa prophetarum auderent contrectare. Si enim Sobnæ uolenti in loco religioso sibi sepulchrum excidere, (cum tamen iniquus esset) dictum est, Quis tu hic? Et quasi quis hic? quia excidisti tibi sepulchrum, quasi diceret: Quid prophano, cum sacris? quid Beliali cum Christo? Si igitur Sobnæ iniquo, fas non erat, in religioso loco sepeliri, quanto fortius dicitur his uæ: qui, cum iniqui essent, religiosa sanctorum corpora tangebant? Nouimus etiam: quòd sacrificia, in censum & reliqui cultus, a sanguineis manibus exhibiti, abominabiles Domino sunt, ut ait Isaias: ergo & sepulcrales honores, uiris sanctis a peruersis exhibiti, abominabiles Domino erant.

pulchra prophetarum. estis plane filii eorum, qui eos occiderunt.

Isaiæ 22

Isaiæ 1

Alterum peccatum erat, quòd dicerent: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine. Quæ sunt uerba peruersorum, & in uiribus suis confidentium. At profecto nullum non malum audet animus iniquus, si a Deo relinquatur, Cuius rei argumentum est Iudas Christum prodens: imo & argumentum est, pius Petrus Dominum tam fœde abiurans. Contra uir pius dicit: nisi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. ac si diceret: nisi me Dominus adiuuisset, quid minus, quam dæmon, efficerem? Et quid non fecissent Pharisæi in prophetas: qui ita faciebant in Dominum prophetarum?

Matth. 26
Matth. 26
Psalm. 93

Porro huius literæ sensus planus est: Vos dicitis,

quod patres uestri occiderunt prophetas. Testificamini igitur uerbo, quod estis filij eorum. Implete ergo mensuram patrum uestrorum, ut idem et facto testificemini: quod facietis, me & meos occidentes.

Dicam nunc quædam mortalia puncta. Primum: Hi, qui in peccatis sunt, & Sanctorum reliquias serico, & auro concludunt, sibi eas ad collum suspendentes: an non isti ædificant monumenta iustorum? Ex alia parte, Christũ Dominum in suo corde occidentes, et fratrum suorum, (fortasse innocentium,) sanguini insidiantes.

Secundo, multo patentius idem reperies in his, qui basilicas ædificant, in honorem iustorum, cum sint ipsi peruersi.

Tertium: Occultius idem faciunt mali prædicatores. Cum enim exornant Sanctorum dicta, & facta, (quæ horum sunt monumenta,) an non tibi uidentur exornasse monumenta Prophetarum? Idem mali faciunt scriptores: qui, cum sint iniqui, audent explicare sensa sanctorum. Multo uero peius, qui proximum odit, sepulchrum illi, in corde suo parat. Si igitur proximus iustus, & sanctus est, certe, qui eum odit sanctorum ædificat sepulchra. Imo & ille, qui mortale peccatum parat committere, non prophetæ, aut iusto: sed Deo ipsi ædificat sepulchrum. Vt enim, qui iustus esse cupit, in anima sua, Christo parat templum, & sedem, ubi sedeat, ita, qui peccatum adornat, sepulchrum adornat, ut Christum in obliuione sepeliat. Idq; maxime, si peccatum diutinum fuerit.

Demum, corpora nostra monumenta esse debent iustorum, in quibus iusti non uiuunt. Viuunt enim, non

in carne. Sed illuc, ubi est terra uiuentium, Præcipitur Psalm. 142
ergo nobis, ut potius iustorum, quàm monumentorum
rationem habeamus.

Ideo, ecce, ego mitto, &c. Tria mihi hoc loco an notatione digna uidentur. Summa, scilicet. Dei benignitas in homines, summa hominum malicia in Deũ, summa Dei animaduersio in peccatum. Primum facile cognoscimus, cum Deus dicit: Ecce ego mitto ad uos, occidendos a uobis. Ego Deus, summo amore, & charitate, qua uos diligo, summa prouidentia, qua commodis uestris consulo. Ego creator uester, Ego Pater uester, Mitto nomine meo, loco meo, ut uidelicet putetis illos esse me. Nec tamen mittentis, uel amor uos continet: uel autoritas terret: Inquit Dominus, Sicut me misit Ioann. 20
Pater, & ego mitto uos, illa uidelicet autoritate, sapientia & charitate: qua me Pater Filium natura misit, & ego uos filios per gratiam mitto. Itaque, cum Psalm. 81
Apostolus uideas, & Christos, et deos uidere existimes. Quòd, si magno probro datum est regi Ioas, quòd Zachariam filium Ioiadæ, (a quo tot susceperat beneficia) 2. Parall. 24
interemerit: quanto probro dabitur Iudæis, qui occiderint apostolos, et alios discipulos, ab eo missos: a quo tãta bona susceperant? & certe, legatos principũ omni securitate gaudere ipsa natura iubet. Cur igitur legatos Dei, in salutem hominum missos, homines interimunt? Maxime, cum hi Dei legati, non uacui ad homines uenerint. Nam cum Dominus dicit, Ecce, ego mitto ad uos, intellige, mitto in uestrum commodum, cœlestes naues, cœlestibus bonis oneratas. Cur igitur, parricidis manibus in profundum eas mortis demergitis? & qui

Rom. 8 dem, omnium hominum approbatione, sapientes & literati, (hi maxime, qui spiritu Dei aguntur) in omni ueneratione suscipiuntur. Cur igitur uos occiditis sapientes & literatos: quorum sapientiæ, Salomonis collata sapientia, non erat æqualis. Sapientia enim apostolorũ, non erat huius seculi, neque eã aliquis principũ huius

1. Cor. 2 seculi cognouit. Sunt mihi hoc loco non nulla aduertenda. Primum: Non est hic sermo de prophetis, sapientibus, aut scribis, qui Christum præcesserunt. Sed sermo est de apostolis, qui eum secuti sunt. Id probatur ex textu dicente: Ex eis alios occidetis, alios lapidabitis. Est igitur sermo, de occidendis, & non de occisis. Item dicit, Ex eis crucifigetis: at non legimus ante Christi aduentum aliquem prophetam crucifixum.

Secundo, Prophetæ uidentur dici, qui uaticinentur de futuris. Sapientes, qui consulant de præsentibus. Scribæ, qui referant præterita.

Tertio, nõ sunt diuersi prophetæ a sapientib. Sed ij dẽ apostoli, ut erant sapiẽtes, & scribæ: ita erant prophetæ. In quos enim insiliit spiritus Domini olim prophe-

1. Reg. 9 tæ dicebantur. Vt Samuelis, & Saulis historia docet. At

Actor. 2 in die Pentecostes Spiritus sanctus in apostolos uenit.

Quarto, Habent Episcopi exemplum in Christo, quos prædicatores mittere debeãt: debẽt enim esse uiri, in quibus sit sanctus spiritus, uiri prudẽtes, et in sanctis Literis docti, ut simul sint prophetæ, sapientes, & scribæ.

Quinto, Quòd Iudæi cum Domino tunc fecerunt, quotidie in ecclesia fieri existima. Cum enim prædicatores idoneos, aut persequimur, aut non recipimus, locũ gerimus Pharisæorũ. Habes igitur pectus Domini, sum

tua in nos charitate refertum, Qui adeo nostri amans est, ut dilectos suos, imo illum dilectum Filium suum, persequendos, imo occidendos, ut uel unum proselytum fiat, mittere non cessat. Sed de hoc supra in parabola de uinea expressimus.

Iam accipe hominis impietatem. Ex illis; inquit, alios occidetis & crucifigetis. Deum immortalem, & quale est hominis ingenium? Cur attollitur & superbit homo, qui tantum flagitium audet? Cur miser adeo furis, ut in legatos Dei, in Deum ipsum insurgas? Cur adeo insanis, ut in tuam utilitatem, in te ipsum sæuias? Quis uidit unquam tale? Si hi Dei legati, ad uos missi, uos aut uestra raperent, non erat adeo in eos sæuiendum. Nunc uero, quid mali fecerunt? Legatione funguntur pro Deo, obsecrant pro Christo, ut recōciliemini Deo. Et uos in eos, et in Christum peccatis? et sanguinē testamenti pollutum ducitis? Agnoscis igitur, quis sit homo: agnoscis, perpetuum carnis cum spiritu odium, perpetuas mundi cum Christo inimicitias: agnoscis diaboli cum Deo irreconciliabile bellum. Cum igitur homo sine Deo caro sit, mundus sit, membrum diaboli sit: quid non committet flagitij? Nemo ergo dicat, Si in diebus patrum fuissem, scelus eorum non admisissem. Homo enim ad malum est ab adolescentia pronus: & ad malum a diabolo instigatur: imo profecto quædam mala intētat homo, quæ uix demonē intentasse credas.

2. Cor. 5
Hebr. 10
Galat. 5
Ioann. 15
Genes. 8

Nunc accipe summam impietatis pœnam, ut ueniat, inquit, super uos omnis sanguis iustus. Vbi grauia mihi occurrunt dubia. Primum, Cur in occisores, & crucifixores apostolorum, omnis sanguis iustus

ueniet? Secundum, Cur mentio est, de sanguine Abel, & Zachariæ: non uero de sanguine tot prophetarum, qui in diebus Manasses regis fuerunt occisi. Ternum: Quis fuerit ille Zacharias? Quartum: Cur non dixit, in Iudæos uenturum suum sanguinem: sed solum uenturam crucem, & lapides apostolorum, & aliorum Christi discipulorum? Ad hæc, ut clarius respondeam, libet a tertio inchoare. Et quidem si constaret Zachariam Ioannis patrem, fuisse occisum inter templum, & altare: nulla erat difficultas in toto textu. At, quia id non constat, & maiores nostri fere huc propendunt omnes, ut Zacharias hic sit filius Ioiadæ, ita & ego profiteor: ille enim occisus est inter templum, & altare, scilicet, in atrio templi, & occisus est a populo publica autoritate Regis, ut hic Dominus dicit (quem occidistis) sicut. 2. Paralip. 24. habetur.

2. Parall. 33

Hęc fuit sententia D. Basilii, homi. 25

Iam nunc ad secundum dubium est nobis gradus, et quidem ego optarem dicere, mentionem fieri de Abel, et Zacharia exclusiue. Vbi nota, sanguinem Abel uindicatum. Quia eius, occisor Cain a Lamech interfectus est. Rursus sanguis Zachariæ uindicatus est: Ioas rege occiso, & populo mille calamitatibus affecto, ut citato loco textus habet. At omnis sanguis iustus, inter Abel & Zachariam, inultus fuit Nec enim dabis iustum, in eo internallo occisum, de quo ultio scripta legatur. Nisi forsan Naboth, sed Naboth non a Iudæis: sed ab Israelitis, id est, a Samaritanis occisus est. Achab enim non erat Rex Iuda. Quia igitur omnis ille, sanguis iustus, fusus fuerat, sine sumpta uindicta, quæ legatur, ideo di

Genes. 4

3. Reg. 21

est Dominus: Illam uindictam nondum sumptam, effundet in nos Deus: illam sumet a uobis.

Quòd, si hæc plana solutio, quia noua, reijcitur dicendum erit: non hic esse mentionem de Abele, aut Zacharia, ut de personis quibusdam: sed de eorum statibus. Abel pastor fuit ouium, Zacharias summus pontifex, est igitur sensus: Veniet in uos omnis sanguis ab infimo statu, ad summum hominum gradum, ut solet a nobis dici. Omnes mors proripit a Papa ad eum, qui non habet capam. Rursum Abel, priuato odio occisus, Zacharias publico consensu. Abel in agro, id est, loco prophano: Zacharias in atrio templi, loco sacro. Igitur sensus est: Veniet in uos omnis sanguis publice, & priuatim effusus, in loco sacro, & prophano dispersus: infimæ & summæ conditionis hominum.

Et, si hæc placet expositio, nonnulla colligere ex ea licet. Primum: Si sanguis Abel, & Zachariæ, non semel, sed bis uindicatur, quanto magis uindicabitur sanguis iustus, qui adhuc uidetur inultus? Magna est ergo Deo ratio sanguinis iusti. Et profecto durus sermo uidebatur ille: Ego Deus Zelotes uindicans in tertiam, & quartam generationem: at hic uides uindicari in tricesimam, & quadragesimam generationem. Nam Abel præcessit annis multis Pharisæos hos, cum quibus controuersia est. Nemo igitur uiros pios, eosq; maxime, qui prædicant persequatur: nemo eis molestus sit, nemo tangat pupillam oculi Dei Christos meos (ut ipse inquit) nemo in prophetis eius malignetur. Quòd, si malignari contigerit, uindicanda iniuria est, aut in ipso, qui fecerit, aut in successoribus eius. Fit ergo ex dictis facile, nos labo-

Exod. 20 & 34

Zacha. 2
Psal. 104

res nostros omnes ascribere debere nostræ culpæ: si unquam persecuti sumus prædicantes.

Ad primum iam dubium uenio: Cur in Pharisæos illos omnis sanguis iustus ueniet? primum, quia ocadẽ-
Matth. 25 *tes Apostolum, occidebant Christum. Occidẽtium enim Apostolum hæc erat mens, is animus: si possent eradicare Christum e terra uiuentium. Cui uoluntati Domi-*
Acto: 9 *nus respondit, cum Paulum persecutorem alloquitur,*
Actor. 7 *cur me persequeris? nec enim Pauli nisus erat cõtra Stephanũ, sed contra Christum. Si igitur in Apostolis Christus occidebatur, (ex Pharisæorum animo) sicut Christus excedit omnes iustos, & sicut omnis iustorum iusti-*
Isaię 45 *tia ex Iusto hoc (quem nubes pluerant) dimanebat: ita, qui hunc iustum occidit, omnes iustos cũm eo occidit. igitur meretur pœnam pro omnibus iustis. Agnouerunt*
Matth. 21 Isaię 45 Actor. 5 *Pharisæi, Christum esse suum Meßiham, saluatorem, et iustitiam cum eo simul ortam. Si igitur rabie feroci Apostolos occidebant, (ne in illo nomine prædicarent) sit sane, ut omnes iustos ictu unico obtruncare uellent. Ergo rationis efficacia hæc est, in Christo sunt omnes iusti: At in Apostolis Christus occidebatur, odio iustitiæ. Igitur, qui Christum (ex illo odio) occiderat, omnium iustorum debitor est. Interim clamo, o uos, qui mortaliter peccatis, perspicite, quod Christum occiditis, peccatum uestrũ mortale est, quod mortem affert uitæ. Sed heu, nõ affert uitæ in uita, sed uitæ in peccatore.*

Secundum: uidentur mihi priora ante Christum secula tenebris, & ueritatis caligine plena: at Christi, & Apostolorum secula multo illustriora sole. Adeo enim Christi prædicatio erat aperta, adeo miraculis illustra-

tæ, adeo uitæ altitudine fulgida, ut re uera plena esset terra lumine, & scientia Domini. Iam, qui in tenebris manens, occidit, fere meretur ueniam. Quia Paulus di cit, Veniam consecutus sum, quia ignorans feci in incre dulitate. Porro Pharisæi, non cæci, sed uidentes Christũ, et suos occidentes, merentur totam eam pœnam, quam priores fere ignorantes meruerunt. Alligabat misericor des Domini manus, priorũ seculorum ignorans incre- dulitas: effusa ergo est ira in uidentes, quæ fere effundi in cæcos non debuit. Clamet igitur prædicator, Grauius est persequi prædicatores, & eis non acquiescere: quam antiquorum sanguinem effudisse. Omnis iustus san- guis ueniet super his, qui ueritati iam fulgenti non obe diunt. Nam nostrorum temporum mala ex hoc fonte di manant.

Isaię 11
1. Tim. 1
Ioann. 9

Expende, an locus ille Pauli hic quadret? Adimpleo ea, quæ desunt paßionum Christi in carne mea. Pas- sus sane fuit Christus in carne sua: reliquum est, ut pa- tiatur in carne prædicatorum suorum. Quod licet ce- dat in commodum Ecclesiæ: at cedit in immensum ultio nis pondus contra persecutores. Coloss.

Ad quartum dubium respondeo, mitem Dominum noluisse mala minari his, qui crucifixerunt eum: sed mi natus est persecutoribus discipulorũ. Videlicet propria oblitus iniuriæ, memor iniuriæ suorum. Et forsan con- donata est hæc pœna crucifigentibus, cum Dominus di xit: Ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Forsan hoc uerbum Patri æterno alligauit manus, tanti sceleris ul- trices. Sed culpa sequentium usque ad mortem discipu- lorum eas dissoluit. Luce 23

Addit iam. Amen dico uobis, uenient hæc omnia? quæ omnia? non enim retulerat, nisi sanguinem iustum effusum. Sane, quia illa, quæ Dominus conceperat, adeo erant horrenda, adeo crudelia, adeo multa, ut effari uix posset. Ideo tacuit, sed in passione dixit, tanta futura

Lucæ 23 hæc omnia mala, ut rogaturi essent homines montes, ut se operirent, &c.

Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas, &c. Libet sensim gallinam hanc exponere: primum gallina exponit se frigori, niui, & pluuiæ, ut tegat pullos,

Matth. 4 sub dio sint. Profecto, cum Dominus in deserto iace-

Psalm. 90 bat, frigoribus & pluuijs patens, hanc gallinam referebat. Id est quod Psalmus dicit, Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis. Sed hoc ex sequentibus erit lucidius.

Secundo, Exponit se gallina miluorum rapacitati: cum quibus, unguibus, & rostro contendit: adeo, ut non nunquam gallina pennas amittat in pugna. Videsne Christũ crucifixum? agnosce gallinam sine pennis. Venerat Dei iustitia, rigorq; famescens, peccantes pullos raptura: exponit se, nostra mitis & pugnatrix gallina, contra Dei iustitiam, pro peccantibus pullis, hæc potens, illa amans: hæc sanguinis cupida, illa pullorum mater. Contendit gallina contra Dei iustitiam: nunquam tam fuit atrox in seculo pugna. Tandem gallina sine pennis percussa, uulnerata, pullos defendit. Id significauit gal-

Ioann. 18 lina dicens: Si me quæritis, sinite hos abire. id est, ne tangatis pullos meos: Ego me pro illis obijcio: uidesne, quàm sit uerum illud, quod gallina ad Deum dicebat: In me transierunt iræ tuæ, & terrores tui con-

turbauerunt me. Certe, quia hos excepit gallina, ne exaperent pulli. Psalm: 87

Tertio, Cum gallina tegit pullos suos sub alas: plane suum eis impartitur calorem, & subinde eorum in se recipit frigus. Agnoscis igitur Christum inopem, ut sua nos inopia ditaret. Agnoscis Christum factum hominem, ut nos efficeret Deos. O quantum frigoris, laboris, & doloris nos illi communicauimus. uere enim languores nostros ipse suscepit, & dolores ipse portauit. Vides ne crucis tormenta? frigora nostra illa sunt. At contra, uides in ecclesia Christi gratias et dona? Christi calor illa sunt. 2. Cor. 8

Quarto, Cum gallinam fere exhaustam uides, crede te par est, pullos eius exhausisse uigorem. Pulli enim crassiusculi fiunt, fere matre consumpta. Cum ergo audis Laurentium in prunis, firmum: Andream in cruce constantem, pingues, Christi pullos audis. At contra, cum Christum audis, in horto, & in cruce, arescentem: intelligis pullos matris, suxisse pinguedinem. Illamq; matris maciem, in pullorum adipem conuersam. Matth. 26

Quinto, Quàm uero gallina, cui pulli sunt, clamosa fit, nunquam non clocitat: sed tunc maxime, cum pullus quispiam pipit derelictus. Porro gallinam nostram clamosam esse, satis indicat locus ille Prouerbiorum, Sapientia foris clamitat, in plateis dat uocem suam. Quam uero accurrat pipientibus pullis, ipse docet, cum dicit: clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione. Docet etiam Dauid, dicens: Clamaui, & Dominus saluabit me: et rursum: Ad Dominum cum tribularer, clamaui, et exaudiuit me, et prouer. 1 psalm. 90 psalm. 54 Psalm. 43

rursum: In tribulatione mea inuocaui Dominum. En
Psal. 17 pullus pipiens: iam nunc audi gallinam: intonuit, inquit, de cælo Dominus, & altißimus dedit uocem suam.

Sexto, illud uero neutiquam prætereundum. Aperit gallina alas suas, sub quas pullos admittat: aperitura, si liceret, & corpus, ut eos intro reciperet. Ita aperuit Dominus in cruce brachia sua, ut nos omnes susciperet. Et, quia ei fas fuit, corpus & cor aperire: idcirco, latus aperuit & cor, ut nos intro ingrederemur.
Ioann. 19
Roman. 12 Nec eo contentus, sua nos membra esse uoluit:
Ioann. 17 unumq; sibi nos effecit. Ita enim ille habet: uolo Pater, ut unum sint: sicut ego & tu unum sumus. Adeoq; uoluit, sui cordis penetralia, omnibus patere, ut pullis
Matt. 25 suis dicat, intra in gaudium Domini tui. At, qui in gaudium Dei plane nemo penetrare potest, nisi ad ultima et intima cordis admissus.

Septimo. Demum nihil gallina edit, quod aut non det pullis, aut impartiatur. Ita plane nihil Dominus
Ioann. 20 habuit, cuius nos non participes efficeret. Nam sic ait, Sicut me misit Pater, & ego mitto uos. communicauit mihi Pater bona sua per naturam, communico uobis bona mea per gratiam. Ego Christus, pastor, Doctor, Rex, Sacerdos, Pōtifex, in dextera Dei sedens, Deus. Hæc omnia nobis, nostro modo, ille donauit: ut nulla esset buccella panis, quam Christus ederet, & quam alijs
Iob. 31 non communicaret.

Audisti gallinæ ingenium: iam audi pullorum, id est, hominum, debitum. Primo, Credere, quilibet Christianus debet, ortum se ex fomento & calore gallinæ, Itaq;

in

in Christo, id est, in ui, & efficacia meritorum Christi nati sumus. Cũ uides Elisæum expansum super puerũ, & eius calore puerũ rediuiuum. An nõ succurrit tibi, Christum esse gallinam, cuius complexu & calore, mortui pulli (qui sumus nos) reuiuiscamus. 4. Reg. 4

Secundo. Aestimare quilibet Christianus debet: quòd, si Dei gratiam habet, Christi calorem habet. Vt, sicut hæret ex gallina pullis calor: ita hæret ex Christo pijs gratia. Quòd, si calor uitæ quædam est, uitam ouis impartiens: ut ex ouis, pulli gallinæ similes nascantur: uides Christiane, si pius es, te prope Deum esse. nam Christus gallina (quæ te exclusit) Deus est, & Deum te fere facit. gignit enim quiduis sibi simile. Quod & diuus Ioannes asseruit, cum dixit: potestatẽ dedit eis, filios Dei fieri. His scilicet, qui ex Deo nati sunt, quasi diceret, pullis, qui ex gallina nati sunt. Ioan. 1

Tertio, Intelligat Christianus, dum pius est, se sub alis Christi esse, atque ideo se a Christo alendum. O igitur pulli, nolite soliciti esse, animæ uestræ, quid manducetis: nec corpori, quo induamini. Hæc enim omnia uobis uestra præstabit gallina. Matth. 6

Quarto, Aduertat Christianus, ꝙ, sicut ipse Christi est: ita & alij Christi sunt. Omnes enim pulli (cum sub alis matris sunt) æquales fere sunt, non odia gerunt, non corrixantur, nõ pugnant. Cur igitur nos Christiani sub alis Christi pugnamus? certe in uentre Thamar, fratres corrixentur, in uentre Rebeccæ fratres pugnent, at sub alis gallinæ, id est, Christi, id minime licet. Genes. 25

Quinto, Vt pulli sub alis sunt, uelut in abscondito: ac ideo in silentio sunt: ita & Christiani sub alis Christi si-

leant, unicum illud præsidium sibi esse putantes. Ita enim & Dominus ad Achaz dicebat. uide, ut sileas, uide licet Dei præsidio tutus. Cur ergo Christiani in laboribus remurmuramus? Si sub alis Christi sumus, sileamus. Sumus enim nos, de quibus Dauid dixit, Abscondes eos in abscondito faciei tuæ. Proteges eos in abscondito tabernaculi tui.

Isaiæ 7

Psalm. 26

Sexto: Iam, sicut contra miluos nullum remedium pullis est, nisi gallinæ ita nec nobis cótra dæmones aliud præsidium est, nisi Christus. Nec enim aliud nomen sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat saluos fieri, nisi in nomine Iesu Christi.

Actor. 5

Septimo: Cum pulli grandescunt, solet gallina, uelut læta pinguescere. Erat igitur nobis uehementer conandum, ut grandesceremus, si non ob aliud, certe, ut Christo gaudium, & lætitiam exhiberemus.

Iam, quoties hæc gallina uult, nos nunc, illos tunc, congregare, et nos nolumus? plane nullus est, nec barbarissimus hominum, quem Deus non illuminet, instimulet, et uelut impellat, ut pullus gallinam sibi cibum afferentē agnoscat. Vnde enim nos alimur, nisi a Deo? Quid enim habes, quod non accepisti? Cum ergo ex necessarijs nihil Deus relinquat ad nos congregandos, quis non uideat, quam sæpe ille nos congregare uelit? Ah nos nolumus. O homo, quid est, quod non uis esse sub tegmine alarum diuinarum? fomentum non uis diuinum? protectionem fugis diuinitatis? beatitudinem renuis in cœlo, et in terra? O hominis insaniam: at non insania sola sequitur enim in textu. Relinquetur Domus uestra deserta: ac ideo uacans, ut intrantes in ea septem dæmones, fiant no

1. Cor. 4

Lucæ 11

Esaiæ 11

uißima hominis peiora prioribus. Deserta, ut in ea habitent ululæ, struthiones, & dracones. Deserta, ut non inde Deus primitias colligat, sicut de montibus Gelboe. Deserta: ac ideo uidua, quæ erat Domina gentium. Expenditu ne uerbū illud, Relinquetur uobis? Intelligis ne uerbi energiam? equidem summum bonum hominis est, hominem relinqui Deo. Quod Dauid explicauit, dicens: Tibi relictus est pauper, pullus uidelicet matri suæ. Si igitur summum bonum est, hominem relinqui Deo: quale malum erit, hominem relinqui sibi? Si relinqueris tibi, (cum sine Deo sis dæmone inferior) quid non in te faciet dæmon? Memor esto, quid fecerit in corpore iusti Iob. O quid fecisset in anima, si facultas ei data fuisset? Precor te, expende, quid sit, Deū hominem deserere (uidelicet non dando auxilia efficacia, quibus conuerti deberet.) Deserit tunc pastor ouem, medicus infirmum, ut us languentem, lætitia tristem, anima corpus, Deus hominem.

2. Reg. 1
Thren. 1
Psalm. 9
Iob. 1 2
Lucæ 11

Vltimus locus in textu est: Non me uidebitis, donec dicatis, Benedictus qui uenit in nomine Domini. *Qui locus intelligi nequit de generatione Iudæorum, quæ eo tempore erat: illa enim in peccatis suis mortua est, ac ideo nunquam dixit,* Benedictus qui uenit in nomine Domini. *Rursum intelligi nequit de generatione Iudæorum, in die iudicij damnata: hi enim nūquam in Christum bene afficientur. Debet igitur intelligi de generatione Iudæorum, aliquanto ante Iudicij diem. De quibus Paulus ait: Cum plenitudo gentiū intrauerit, tunc Israel saluus fiet. Hi igitur corde fideli Christo (quem oculis fidei uidebunt) dicēt:* Benedictus

Roman. 11

qui uenit in nomine Domini: ut sit sensus huius loci, generatio Iudaica, hactenus uester maritus fui: hactenus uos in humeris meis portaui: hactenus salutem uestram quæsiui: prophetas, scribas, & sapientes mandaui. Iam amodo libellum repudij uobis trado, amodò uos desero. Non maiorem uestri, quam aliorum infidelium curam habens, ad generationem quippe meliorem me confero, nec licebit iam me in uestra generatione uidere: donec proxime ad Iudicium ad me conuertamini, & uideatis me, in spiritu per fidem, & in Eucharistia, per panis speciem: & forsan aliquis uestrum me in carne uideat per reuelationem. Et equidem Dauid, uidens arcam Dei, dicebat, Sic in sancto apparui tibi: ut uiderem uirtutem tuam, &
Psalm. 62 gloriam tuam. Quanto igitur uehementius, qui Eucharistiam uidet, Christum uidere dicatur.

Sit illi gloria, & imperium in secula, Amen.

CAPVT XXIIII.

Et egressus Iesus de templo, &c.

PRIMA Huius Euangelij pars non est adeo difficilis, ut terribilis. Locus ille templi, Deo sacer, Dei laudibus sonorus, domus Dei, Domus orationis, Christi uestigijs sacratus, diuæ Mariæ, Sanctorum, & Angelorum præsentia insignis, ita corruit: ut in eo lapis super lapidem non maneat. Videlicet, quia Christus inde egressus est. Nulla ergo regia dignitas, nulla sublimis eruditio, nullũ illustre genus, nullæ aggestæ diuitiæ durant si inde Christus egrediatur. Stupeant licet, & admirentur mortales, humanas ædificationes, auro, genere, literis, & dignitate fulgentes: uanũ tamen est, ubi Christus non est.

videtis hęc omnia: Nõ relinquetur lapis super lapide, qui nõ destruatur.

Et quod mirere magis: ipsa anima, prius Dei præsentia, eius amicitia, eius diuitijs gaudẽs: ipsa anima cœlũ facta, ubi egreditur Christus, non iam cœlum est, non iam pulchras habet ædificationes: sed misera fit, in qua nec relinquitur lapis. Quis non admiretur animæ sanctæ ædificationes? Quis non attonitus spectet animam Christi, sanguine redemptam, sacramentis Ecclesiæ diuitem, eximijs auxilijs Dei munitam, singularibus donis donatam? At hæc omnia, si Christum habitatorem non habent, penitus corruunt. Et, o rem omni consideratione dignissimam. non relinquitur lapis, omnia merita, omnia opera, quæ prius fecisti, corruunt: si pecca-

uentur: anima si quidem in inferno est sub omnibus rebus collocata.

Secunda huius Euangelij pars sequitur: Accesserunt discipuli, dicentes. Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui. *Quæ quàm sit difficilis, tanta super ea autorum diuersitas declarat. Alij enim signa per eam destructionis Ierosolimæ, explicari dicunt, Alij signa destructionis mundi, explicari defendunt. Ego uero affirmatißime contenderim, hic ordinem tradi, et cathenam, eorum, quæ a Christi paßione ad diem iudicij futura sunt.*

Credebant apostoli a morte Christi, restituendum regnum Israel, non amplius futuram famem, pestem, bellum: sed futurum, ut populus sederet, in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta sicut & nunc Iudæi credunt. Ab hac persuasione eos, & nos Dominus diuellit: Docens quē sit mundus habiturus statum, ab eius recessu, usque ad suum secundum aduentum. Actor. 1 Isaie 32

Quàm uero sit hæc nostra sententia uera, facile, quiuis colliget, qui Marcum Matthæi abbreuiatorem, attentius legerit: ijsdem enim fere uerbis Marcus loquitur, quibus Matthæus. Atqui apud Marcū, ita habetur: In diebus illis post tribulationem illā sol contenebrabitur: Matthæus ita: Statim post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur. *Porro dies illos Marcus dicit, futuros tantæ tribulationis, quales numquam fuerunt. Iam argumentum est euidens, si post dies summæ tribulationis, stàtim sol obscurabitur: at nondum plene sol obscuratus est: ergo tribulatio illa summa,*

nondum facta est. Perge porro. Si in diebus summæ illius tribulationis, erit uah prægnantibus. Ergo, si tribulatio nondum fuit: uah etiam prægnantium nondum fuit. Et eadem ratione, nec tempus illud præcessit, in quo fideles admonentur, ut ad montes fugiant.

Idem ergo tempus est, in quo abominatio futura prænuntiatur, & in quo summa tribulatio erit, & in quo uah prægnantibus erit, & fuga fidelibus indicitur. Et post, quod statim sol obscurabitur, & Christus ad iudicandum ueniet. Futura sunt hæc, non præterita.

Rursum. Matthæus dicit, Prædicabitur Euangelium in uniuerso orbe, & tunc erit consummatio. *Cum igitur consummatio nondum sit, neque prædicatio in toto orbe facta est, licet diebus nostris, parum absit, ut in toto orbe Euangelium effulserit. Apertus ergo literæ ordo est, ut omnia referantur ad temporum successiones, ut sit hic sensus: Quæritis a me, o discipuli, quãdo mundus consummabitur: admoneo uos, multa prius futura. Primũ,* Venient multi in nomine meo. *Id est, qui dicent se Christos esse, ut Simon, Menander, Ben Cozba, Machumetus. Secundo, erunt prælia & opiniones præliorum, id est, prælia, & præliorum seminaria. Erunt item pestilentiæ, fames: neque enim aduentus Christi, hæc generalia seculi abstulit mala, & in hu non dum finis. Tertio, tradentur Christiani in tribulationem, occidentur: quod factum est, usque ad tempora Constantini, & Theodosii. Quarto, erũt Christiani odio omnibus gentibus: cuius ueritas diebus nostris testantissima est. Neque enim est natio, quæ nomen Christianũ nõ odio habeat, Iudæi, Persæ, Turcæ, Tartari, Indi.*

Quinto, erunt multi pseudo prophetæ: quos ex Lutheranis, plures uidemus, quam uellemus. Sexto abundabit iniquitas & refrigescet charitas. quia a prædicatoribus frigidis, frigidus populus instituitur. Id uero malum, a diebus multis patimur. Septimo, Prædicabitur in toto orbe Euangelium. Cui rei ab annis 60. opera nauatur strenua: diebus enim nostris, ignotæ omnibus seculis nationes, audierunt Euangelium Christi. Octauo, erit abominatio desolationis in loco sancto. quod signum nondum uenit, cum uenerit, summa erit orbis tribulatio. Tunc uæh prægnantibus, tunc aderunt Antichristi, qui inducent electos, si fieri posset, in errorem. Inde erit nonum signum. scilicet Solis obscuritas. Et decimum apparebit signum crucis, & ueniet Christus. Hic est rerum omnium cursus, & cathena: cuius cum maiorem partem cernamus completam: certum est & reliquā complendam.

Ex his, tandem habes, quid sit mundus: est enim thesaurus errorum, seminarium bellorum, locus pestilentiæ, tortor famescentium, afflictio fidelium, odiū Christianorum, iniquitatis abundantia, charitatis gelu, pseudo prophetarum fons, Antichristi pater. Quantum hic locus ab inferno distat? At libenter in his malis habitamus in experti meliora.

Habes secundo, quam nulla Christiano promittitur in hoc mundo requies. Vndique te uallant. o Christiane miseriæ: tu tibi fugā in montibus colloca, nō terrenis, sed cœlestibus, tibi Christi professio non mundi gratiam, sed odium conciliauit. Non unius, aut alterius, sed omnium gentium. Sed age, singula attingamus.

In primo signo nos Christus admonet dicēs: Quia uenient multi in nomine meo, uidete, ne seducamini. *Vbi primum nota, quanta sit hominum impudentia, qui Christi nomen sibi arrogare audent. Quis fore crederet hominem tot miserijs obnoxium, qui sibi nomen Deitatis uendicaret, & munus?* Ego, *inquit,* sum Christus, *o summa hominum temeritas? o etiam diuinitatis, summa celsitudo, quæ tanta est, ut nemo sit, qui eam non appetat. Est plane angelis, & hominibus diuinitatis insitus appetitus. At diuinitas non comparatur arrogantia nominis diuini: sed abiectione animæ, & uitæ puritate.*

Secundo, Nota quod dicitur. Et multos seducent. *O nostram stultitiam, & stoliditatem: qui in re tanti momenti seducimur. Vix credimus Christo, tot miracula facienti, uentura certo prædicenti, nos ad Deum conuertenti, totum orbem per exiguos homines illustranti. Et credimus, & seducimur a falsarijs? Plane uideo, naturale esse homini, summum bonum amare, & desideratum gentibus expectare: sed quæ non cæcitas est, cuiuis se summum bonum uendicanti, uictas manus porrigere?* Genes. 49 *Christus, expectatio gentium est, desideratus earum: quem etiam irrationalia ingemiscunt,* Roman. 8 *& parturiunt. Cur ergo credas ei, qui Christus non est?*

Tertio, Illud uerbum: Videte ne seducamini: *ingētis fiduciæ est: quasi dicat, Ea feci, quæ nemo alius* Isaiæ 15 *fecit. Opera a me facta testimonium perhibent de me.* Ioann. 10 *Ideo etiam, si angelus de cœlo aliud Euangelium attulerit, uidete, ne seducamini.*

Quarto, Apte uero Dominus, principiũ suarum ad monitionum id statuit, ne seducamur: sciens fundamentum, & radicem uitæ Christianæ esse fidem rectam, non fictam: in Christum genuinum, non factitium. Vtinam, uerum non factitium Christum, sibi multi depinxerint. Credentes, si totam uitam peccent, in morte fore saluandos. Cum tamen uerus Christus dicat, Contendite intrare per angustam portam. multi enim quærent, nec poterunt. — Galat. 1; Concilium Trident.; 1. Tim. 1; Matth. 7; Luc. 13

In secundo signo secunda admonitio est. Audituri estis prælia, uidete ne turbemini. Non turbetur cor uestrum, neque formidet, si in Deum, & in Christum creditis. Per fidem habetis accessum in gratiam Christi: state ergo, & gloriamini in tribulationibus: scientes, quòd tribulatio patientiam, operatur. Hic sunt quædam annotanda. Primum, prælia ponuntur in capite malorum: utpote a quibus omnes fere soleant oriri miseriæ. — Ioann. 13; Roman. 5

Secundum, si prælia, pestis, fames, terræmotus, initia sunt dolorum: quanti erunt ipsi dolores? si talia initia, qualis erit & finis? O uere dictum, Totus mundus in maligno positus est. qualis igitur radix malorũ est mundus: unde tales prodeunt rami? — 1. Ioann. 5

Tertium, Cum mala, quæ Christus hic recenset sint summa, quæ homini contingere possunt: cur in tantis malis, Christus suos non turbari iubet? Quid marmorá ne sumus? pectus ne nobis est æneum? aut cor ferreum? Num meliores sumus, quàm patres nostri, qui hæc mala timuerunt? Timuit Ieremias bellũ, docuit famem. Fugit Elias Iesabelem: & præ molestia fasti- — Ierem. 14; 3. Reg. 19; Eodem.

diuit ultam: cur Christus nos iubet esse securos? Certe, quia hæc mala naturalia sunt. At fides in Christum ui
Mat. viii ua, supra naturam est. Si supra dæmones infernum, et mortem, uiua fides imperium habet, imperet. Si gla-
Lucæ 12 dium distringat, Nolite, inquit, timere, qui occidunt corpus: imo eo ipso ne timete: quia occidunt corpus. Si so-
Roman. 8 la ea timenda sunt, quæ animam a Christo diuellunt: reliqua non sunt timenda. Dicit enim Paulus, neque mors, neque uita, neque ulla creatura, poterit nos separare a charitate Dei, nulla igitur creatura timenda.
Hebr. 10. Si Christiani accesserunt ad montem Sion, ad ciuitatem Dei uiuentis, ad Ierusalem cœlestem: qui ad cœle-
Roman. 5 stia accesserunt, quid timeant terrena? Profecto, qui glo
Iacobi 1 riatur in tribulationibus, non facile turbatur ab eis. Qui omne gaudium existimat, cum in uarias tentationes incidit, facile permanet firmus. Cum talibus igitur Christus loquitur.

Admonitio tertia est. Tunc tradent uos in tribulationem. Prius admonuerat, de malis generalibus, non timendis. Nunc de malis, quæ speciatim propter confessionem Christiani nominis, euenient. Sunt uero mala hæc, tribulatio, mors, odium. Scandalizabuntur in nobis multi: trademur a falsis fratribus odio habebimur a ueris: surgent pseudoprophetæ ex nostris, & seducentur multi: erunt pleriq; frigidi, & iniqui: &, qui charitatem habebunt, tepescentem habebunt.

Horum sensus planus ex Marco habetur. Ex quo colligere licet, quòd ut sensim prædicabitur Euangeliũ, per diuersas mundi ætates, & regiones, ita sensim per easdẽ regiones, & ætates, Christiani odio habebuntur. Non

est igitur sensus, quòd totus mundus, uno aliquo tempore, Christianos oditurus sit. Sed quòd, ut sensim prædicabitur Euangelium: ita sensim habebitur & odium.

Cur uero Christus, Euangelium suum cum suorum tribulatione, & morte, prædicari uoluit? Nulla enim ciuitas erit, non Christiano sanguine tincta. Resp cœlum est rotundum, & in quauis eius parte est Dei gloria, a beatis uidenda: uoluit ergo Deus ex singulis orbis partibus, ad singulas cœli plagas martyres euolare. Vt nullus esset in cœlo locus, qui non martyrum sanguine fulgeret. Emisit ergo orientalis terra martyres, ad orientalem cœli plagam: ita & occidentalis, australis, & Borealis. Et quod de martyribus diximus, de reliquis sanctis dicendum uidetur. Iam, sicut a qualibet mundi parte, uoluit Deus sanctos in cœlis habere. Ita, a 4. angulis terræ, uoluit malos in infernum descendere. Rotatur ergo per orbem Euangelium (sicut sol in gyros suos reuolutus) ad cœli rotam sanctos, ad infernu pœnam malos, emittens.

Secundo, Sicut in Iudæa, Euangelij prædicatio, in Christi tribulatione, & sanguine fundata est: ita & eiusdem in orbe promulgatio, in prædicatorum tribulatione, & sanguine fundari debet. Tu igitur, qui prædicatorium munus affectas, uide an prædicationem, tuo tingi sanguine cupias. Qui enim filij generandi sunt, prædicatorum cupita morte gignentur.

Tertio, Prædictio Christi: qua prædixit suum nomē in toto orbe diffundendum, suæ diuinitatis argumentū clarißimum est. Quis enim nisi Deus rem tam longe futuram (quam nostra experientia comprobauit) præ-

dicare potuisset? Certe, tempore Christi, nulla Antipo-
dum notitia erat: at nunc, etiam illis Euangelium præ-
dicatum est.

Quarto, Quo tempore, abundat iniquitas, friget cha-
ritas: abundãs enim iniquitas, Deo manus ligat, ne cha-
ritatem multis largiatur. Et si largitur, non feruescen-
tem largitur. Vt enim abundantia bonorum operum
Deum mouet, ut larga manu opes effundat suas: ita &
abundantia iniquitatis, eum ueluti cogit, ut manus con-
trahat suas. Hoc loco id dicitur: Quia abundabit ini-
quitas, refrigescet charitas multorum. *Fieri tamen*
nequit, quin aliqui sint charitate feruentes: uel decem
Genes. 17 *uel quinque alioqui cum Gomorra periremus. Aliqui*
igitur sunt, qui feruent, multi tamen sunt, qui frigent.
Luce 13 *Sunt enim pauci, qui seruantur, scilicet, qui perseuera-*
uerit usque in finem, saluus erit.

Quinto. Quo loco uidetur indicari, quòd sicut or-
dinarie, & ex communi cursu, qui male uiuit, male
etiam moritur: ita qui bene uixit, & perseuerauit, hic
bene moritur & saluatur. Qui enim fiat, ut diues
Deus tunc se a seruo suo subtrahat: cum eius est remune-
Psalm. 9 *raturus labores? Qui fiat, ut bonus Deus, quem per to-*
tam uitam seruauit, in morte relinquat? Qui fiat ut ad-
Eccl. 11 *iutor in opportunitatibus, in tribulatione, in illa mor-*
tis tribulatione deserat? ergo qui exultant in malis, con-
senescunt in malo, ut in Ecclesiastico habetur. Et natio-
Sapient. 3 *nis iniquæ, diræ sunt consummationes, ut Sapiens ait, et*
Psalm. 33 *to peccatorum mors pessima. Contra, pretiosa in con-*
Psalm. 115 *spectu Domini, mors Sanctorum eius. Plantati enim*
Psalm. 91 *in domo Domini, in senecta erunt uberi, & bene pa-*

biantes: ut laudes Domini annuntient.

Sexto, Prædicabitur Euangelium regni. *Igitur* 1. Pet. 2
Euangelium facit reges: facit enim regale sacerdotium, 1. Ioann. 3
uocat ad regnum Dei, aperit regnum Dei: ius dat ad regnum Dei. Quidni? si similes Deo facit, faciet, & reges. Regia membra sunt pij, Christi regis. Iniuriam ergo irrogat Euangelio, qui peccato seruit.

Septimo, Prædicabitur Euangelium in testimonium omnibus gentibus, *ut, scilicet, Apostoli, omnibus gentibus testes essent Christi. Vita enim eorum, prædicatio, & miracula, testimonium præbent cunctis, quis Christus fuerit. Rursum Euangelij prædicatio, bonis testimoniū est ad gloriam, malis ad pœnam. Octauo, prædicato Euangelio per orbem, erit consummatio. Quæ enim in orbe fiunt, gratia Christi fiunt. Quia omnia in ipso condita sunt, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris. Et ipse primogenitus est omnis creaturæ. Tandiu ergo mundus durabit: quandiu per orbem, Christi nomen annuntiabitur. Cum uero per omnes prouincias, exierit prædicatio Euangelij, finietur orbis, qui hoc unū expectabat.* Roman. 10 Actor. 1 Coloss. 1

Admonitio quarta est: Cum Christiani uiderint abominationē desolationis dictā a Daniele, (*quæ acute intelligēda est*) tūc, qui in Iudæa sūt, fugiāt.

Hoc loco multa mihi sunt dicenda, licet nihil interim de hebdomadibus Danielis attingam. Non quòd earum difficultate uictus succumbam: sed quòd in alio nostro libello, rei difficillime clarißimam lucem inuexerim: qua causa, nolui locum hunc re non necessaria grauare. In calce igitur noni capitis, ex Daniele, Daniel. 9

ita legitur: Erit in templo abominatio desolationis, &c.
At hebraice aliquanto differenter: sic enim habet, Et super templum abominationes desolationis. Scio Munsterum & Xanctem, pro templo legisse, expansionem: hoc modo propter expansionem abominationem, erit desolatio. At, cum 70. interpretes, & Christus Dominus legerint, Templum, non est, cur nos Expansionem legamus. Stat ergo textus Hebraeus ita, Super templum erunt abominationes desolationis. Vbi non unica abominatio futura, indicatur in templo: sed multae. Et ita plane a tempore Christi passi, multae abominationes fuerunt in templo. Prima, quam Pilatus induxit. Secunda, quam Adrianus Cesar. Tertia, quam Mauri inuexerunt. In templo enim Salomonis suum colunt Machumetum. Quarta uero est, quã expectamus, reliquis maiorem. De qua Paulus haec uerba praedixit: Filius perditionis, qui extollitur super omne, quòd dicitur Deus: ita, ut in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus. Hic qui in templo Salomonis (hoc enim templum per emphasim, eo tempore, templum Dei dicebatur) sedebit, omnium sententia Antichristus est. Cum igitur inter abominationes templi, haec maxima erit, iure Dominus eam expressit, dicens: Cum uideritis abominationem desolationis, (id est, antichristũ) tunc, qui in iudaea sunt, fugiant. Merito quidẽ dicit, Qui in iudea sunt, cum enim eo tẽpore, Antichristus in Iudaea uersabitur, eo etiam loco eius tribulatio maxime grassabitur. Licet enim in alia loca tribulatio fundenda sit: at maxime in Iudaea, ubi Iudaei, cum suo Antichristo, Christianis persecutionem parabunt.

2. Thess. 2.

rabunt. Admonentur igitur, ut fugiāt, nullā de rebus, solum de uita, rationē habentes. Et, quia tribulatio per aliquot annos est sæuitura, orare nos iubet, ne in sabbato, aut hyeme fugiendum nobis sit: pijs enim Christianis maxime afflictis, piaculum uidebitur in sabbato, id est, in festo fugam adornare.

Nota secundo, Erit tribulatio: qualis non fuit, neque fiet. Deus bone, cur tuos adeo urges? Cur hostibus tuis tantum uirium concedis? Cur mundum adeo malo fine consumas? Prima responsio est: Res spirituales, non nihil naturalibus proportionantur, at in corporalibus, mulier in tristitia, & dolore filium parit. Et, quò maior est edēdus puer, maiorem dolorem incutit matri. Dolor que ille acerrimus esse debet, qui matrē, parientem occidit. Iam mundus hic noster (omnis, scilicet, hæc creatura) nunc parturit, & ingemiscit partum æternitatis. Cum ergo hic partus edendus erit, mundus necessario dolebit. Et, quia summa res est, quam parit, acerrimus dolor erit in partu: tantusque erit, ut eo dolore sit mundus moriturus. Moritur Rachel, cum filium dextræ pariit, qui filius æternitas est: nam in dextera Dei longitudo dierum. Et moritur Christus, cum partum Ecclesiæ Christianæ editurus est. &, quia partus rei eximiæ erat edendus, eximius dolor Christum parientem oppressit. Illa plane maledictio, qua maledixit Dominus Euæ, dicens: In dolore paries filios, non Euam solam parientem implicauit Christum in cruce, implicabit mundum in fine: sicut & Paulum implicabat, Cum partus doloribus afflictatus, dicebat: Filioli, quos iterum parturio, donec formetur in uobis Christus. Sola Virgo sacerri-

Ioan. 16

Roman. 9

Genes. 35
Prouer. 3

Genes. 3

Galat. 4

ma summum paritura filium, summos dolores euasit. At certe, quos euasit ad præsepe, sustinuit ad crucē. Vbi doloris acerrimus gladius eius tenerrimum cor transuerberauit.

Altera responsio est. Acerrimus dolor, et terribilium maximus, dolor mortis est: quem hæ partes corporis maxime sentiunt, quæ in homine sunt nobiliores. Cum igitur morietur mundus: nobilißimas eius partes, (pios scilicet,) maxima quassabit tribulatio, quia in eas mali corporis humores maxime grassabuntur.

Aristot.

Tertia responsio: quia, cum dæmoni iam iam neganda erit lædendi licentia, tunc cōcedetur ei, ut liceat maxime lædere.

Quarto: Erit maxima tribulatio piorum: ut maxima Dei mansuetudo prouocetur, ut ad iudicium exeat, et uindictam de malis hominibus sumat. Alioqui pius Deus, nisi tam uehementi iniquitatum clamore (sicut in Gomorra) non erat ad ultionem irritandus.

Genes. 18

Quinto: Deus non eijcit malos ex sua hæreditate: nisi cum est illorum completa malitia, ut de Cananæis, sacra habet historia. Cum igitur mali sint mundi hæreditate pellendi, necesse est, ut per summas iniquitates eorū malitia compleatur.

Genes. 15

Sexto: Nemo in cœlum iturus est, non plene purgatus. uoluit igitur Deus hoc breui compendio. pios in hoc seculo purgare. siquidem post diem iudicij, iam nullum purgatorium erit. Instituitur ergo purgatorium præsens ijs, qui purgatorium postea non erunt habituri.

Quo, Cōtra Lutheranos purgatoriū esse conuincitur. Et quāta sit purgatorij pœna, fideles colligere poßunt.

Vultimo: Nota illud, Nisi breuiati fuissent. Intellige mundum hunc nostrum, naturali Dei ordinatione casu rum (contra quam Philosophi arbitrati sunt) id indicat eius quotidiana diminutio, & uelut aperta senectus. Priora secula fuere uiridia, iam nunc natura marcescit. Quod uero antiquatur, prope interitum est. Hebr. 8
Scit ergo Deus, quot sint dies, quibus duraturus erat mundus, naturali ordine seruato. Hos igitur seculi dies Deus abbreuiabit: ne in errorem inducantur electi. Vt enim mali homines, qui naturali ordine, erant longũ psalm. 54 psalm. 36
uicturi, propter scelera sua, non dimidiant dies suos: sed sicut fœnum uelocius arescunt, imo, sicut fœnum tectorũ, quod prius, quàm euellatur a natura, exsiccatur a Deo: ita et malus mundus non implebit dies suos, sed eius dies exsiccabuntur & abbreuiabuntur. Hinc est iudicio meo, quod cum Angeli omnia naturalia norint; diem iudicij tamen nesciunt, quia eum diem Pater posuit in sua potestate.

Admonitio quinta est: ne Christiani exeant è locis tutis, (in quos se receperant,) ut Christum uideant. Si enim exierint præsens impendit periculum. Adeo enim Antichristus, & sui prodigijs editis fulgebunt, ut, qui conspexerint homines, facile in errorem abducantur. Actor. 1
Vbi primum aduerte, Demonis potentiam adeo magnam, ut signa faciat magna. Aduerte item, quam sit electionis potentiam maior, quæ electos non sinet abduci. Aduerte tertio, fieri non posse, ut electi actu cadant: quod Theologi sensum compositum dicunt. Licet enim cadere poßint, sed actus cadendi, est cum electione repugnans. Dixit ergo dominus, o Christiani, qui partim

tribulationum pondere, partim charitatis feruore, meũ optabitis aduentum, cauete, ne ex locis uestris ad uidendum exeatis, non erit opus uestro exitu. Ego enim, cum uenero, non in terram, sed in aera ueniam, ad quem locum ego uos congregabo. Vbi enim fuerit corpus meũ, eo uos ego adducam aquilas meas.

Sunt hic multa dignißima. Primum illud: Fulgur exit ab oriente. Non dicit, sicut fulmen, quod exiguæ lucis est, sed sicut fulgur, quod unico ictu totum aerem illustrat. Ita igitur Christus ueniet, totũ aerem ab oriente in occidentem illustraturus. Eam lucem uidebunt & qui in oriente, & qui in occidente fuerint. Plane uallis Iosaphat erit præcipuus iudicij locus. At mortales per terrarum spacia diffundentur, Iudicis lumem uidẽtes.

Secundo dicit: Sicut fulgur exit ab oriente. Vnde Dominus uidetur ab oriente exiturus. Cui applaudit communis Christianorum sensus, credentium, quod in oriẽte humanitas Christi sedeat. Ab eo ergo loco ueniet, Psalm. 67 ubi nunc est. Vt enim ascendit Dominus super cœlum cœli ad orientem: ita descendet e cœlo cœlorum, sicut fulgur ab oriente.

Tertio, sicut fulgur exit. Fulgura e tenebrosis nubibus rutilant, quo indicatur aduentum Christi tempore tenebroso, et cœlo nubilo futurum: nam quod noctu Matth. 25 ueniet Dominus, testatur Euangelista, dicens: Media nocte clamor factus est: ecce sponsus uenit. & illud, Dies 1. Thess. 5 Domini sicut fur de nocte ueniet: & in illa nocte erũt Lucæ 17 duo in lecto uno. & item: Dies Domini sicut fur in no- 2. Petr. 3 cte. Igitur, ut Dominus media nocte natus est omnibus, ita media nocte, uelut nascatur pijs, quæ erit nox

hominibus, sed dies Christo. Ideóq; dies Domini dicitur.

Quarto, Sicut fulgur, dicit: non sicut fulgura, ut intelligas, breuißimo tempore iudicium complendum: atque etiam subito, & inopinate. Ergo uigilate, quia nescitis diem, neque horam. Marci. 13

Quinto, sicut fulgur, illuminans omnia. Illa enim clarißima lux adeo splendebit, ut sufficiat illuminare etiam occulta cordium. Licet enim corporea erit lux illa: erit tamen instrumentum deitatis, quo illuminabit Deus cordium secreta. 1. Cor. 4

Porro quod dicit: Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Indicat primo illud Pauli: Rapiemur in nubibus, obuiam Christo. Itaq; corpus Christi rapiet ad se corpora nostra, non quidem uiolenter, sed eo modo, quo aquilæ subleuantur in cœlum. 1. Thess. 4

Secundo indicatur, quod uirtute humanitatis Christi, illa aquilarum congregatio fiet. Ideo enim nō dixit: Vbi ego fuero: sed ubi corpus meum fuerit. Igitur, sicut humanitas Christi fuit instrumentum meritorum Christi: ita & erit instrumentum eleuationis corporum beatorum. Et, sicut uirtus odoris allicit aues in locum, ubi earum cibus est: ita & uirtus odoris suauißimi a corpore Christi prodeuntis alliciet ad se corpora nostra. Et, licet potuisset dicere: ubi fuerit corpus, congregabuntur membra eius: maluit tamen indicare, quod, sicut diuinitas Christi est cibus animarum, quo rapiuntur animæ beatæ: ita & corpus Christi est cibus corporum Sanctorum, quo beata corpora rapientur.

Tertio: Indicatur etiam nobilitas corporum beatorum: sicut enim aquilæ sunt reginæ auium: et solet dici,

esse diuinas: ita & corpora beata erunt excellentissima corpora: imos, fere diuina. Erunt enim iuxta Apostolū, corpora spiritualia, forsan cœlis nobiliora, seminata quidem in ignobilitate, surgentia in gloria.

1. Cor. 15

Quarto: Indicantur etiam dotes corporum beatorū in primis agilitas & leuitas: par, & maior leuitate aquilarū. Indicatur etiam Christum solem esse, in quem aquilæ suos figant oculos. O rem stupendam, corpora adeo grauia, leuia fieri, sicut aquilarum.

Statim autem post tribulationem, &c. Nó sum adeo lipientibus oculis, quin huius loci difficultatem uideam. Sed age, aggrediamur. In primis statuere cupio historiam iudicij ad literam. Historia hæc est. Primo: Sine interuallo notabili, post persecutionem Antichristi sol obscurabitur: itaque non interuenient dies illi quadraginta, quos Lyra commeminit: sed statim post tribulationē illorum sol obtenebrabitur. Neque post illam tribulationem intercedet fidelius pax: sed statim, peracta tribulatione, tenebræ aderunt Solis. Vt manifeste conuincit uerbum illud: Statim post tribulationem sol obscurabitur. Secundo: Sol obscurabitur, non per interiectum nubium, uel ad aparentiam hominum: sed per miraculosam luminis perditionem. Erit dies illa iudicij, dies ueritatis non apparentiæ. Tertio: Qua etiā ratione, & Luna miraculose lumen suum amittet. Quarto, cadent item re uera stellæ. Deo aliquot illarum uibrante deorsum, quò sic ex paueant hominum animi. Neque maioris id miraculi est, quam quòd sol, aut luna luce priuentur. Neque rursum necesse fuerit, illas cadentes stellas, in terram ruere: sed sat erit,

si in elemento ignis permaneant, aut aeris: donec in locum suum remeare iubeãtur. Quinto: Tunc cœlorum uirtutes commouebuntur, id est, cœli ipsi trement: ut solet tremere terra, iuxta dictum Iob: Columnæ cœli tremiscent, & Petri: Cœli magno impetu transient. Erit uero ille tremor, & commotio aperta. Sexto: Quo etiam tempore, magno mugitu sonabit mare, & flumina: ut Lucæ 21. habetur. Iob 26 2. Pet. vlt.

Fient hæc omnia ita: quia mundus tunc moritur. Vt igitur, cum, quis moritur, oculi amittunt suam lucem, concutiuntur membra, effluit aluus: ita oculi mundi, (qui sunt sol & luna, & stelle) lumen sensim perdent. Quatiẽtur eius ossa, quæ sunt cœli. Effluet magno mugitu mare: qui aluus mundi est. Ecclef. vlt.

Porro, cum hæc fieri incipient, homines nihil tale metuentes, sed in agro suo laborantes, ad molam suam molentes, in lecto suo iacentes, euigilabunt: egredientur aliqui e domibus suis, curent ad publicas uias: spectabunt sursum in cœlum: arescent præ timore, et expectatione aduenientis iudicij. Sentient enim eum clamorem, spõsi esse ad iudicium uenientis, extimescent, expauescent, labentur in terram. Matth. 25

Hominibus ita pauidis: En tibi Crux Christi descendit, cunctis astris splendidior, mediam mundi noctem, suo splendore, in meridianam lucem conuertens. Hoc est signum filij hominis. Descendet, inquam, non ad aerem. In cœlo enim consistet. Apparebit, inquit, signum Filij hominis in cœlo. Vt intelligatur: futuram lucem, non iam huic Soli deberi: sed meliori multo luminari, scilicet Cruci. Noua uero rei miracu- Matth. 24

lo homines attoniti: cum lucentem Crucem uident, nigredinem, et tenebras propriae conscientiae cognoscent. Plangent se omnes tribus terrae. Quidni plangent inimici
Philip. 3 Crucis Christi, cum ipsa splendentis Crucis lux, impietatis impios condemnabit?

Veniente uero Cruce, & fixa in coelo: ecce sonitus, & clangor immensus tubarum & buccinarum intonat, altius perstrepit, totum implet orbem. Non erit fictitius, sed uerissimus sonus: ipsissimus quem tubae praeliorum edere solent. O Christe, praelium inis? Contra quem sunt hi sonitus? contra quem belli apparatus? Num contra hominem? Vermis est, multo minori apparatu in nihilum redigetur. Sed ita par est, ut suam ille ostendat magnificentiam, ut uel hac ratione qui hac agnoscimus, caueamus a tanta ira, quam tanta bellica
1. Cor. 15 pompa demonstrat.

Dicit Apostolus: In ictu oculi, in nouissima tuba. Vbi expende, si nouissima tuba, igitur multae erunt tunc tubae. Et si nouissima, clangent prius aliquae, & demum aliae. Eueniet igitur ita, Christo descendente, totus mun-
Psal. 96 dus intonabit, immenso belli sonitu.

Et quia Psalmus dicit: Ignis ante ipsum praecedet, certum mihi est, ex pedibus Domini, rotundum ignem, qui omnes tunc uiuos absumet, quinque purgabit terram.
2. Petri 3 Vt impleat, quod a Petro dictum est: Elementa calore
Eodem. soluentur. Nec tamen ascendet ignis ille, nisi quo aquae diluuij ascenderunt. Nam supra eum locum Christus omnibus spectandus consistet. perstrepent igitur tunc omnia sonitu: sed, peracto mundi incendio, clanget nouissima tuba. Et Archangelus uoce magna

(ut Apostolus ad Thessalonicenses est autor) clamabit, uocans mortuos ad iudicium. Aderunt omnes, nullo excepto. 1. Thes. 4

Tunc mittet Dominus Angelos: Qui e medio malorum congregent pios. Hi in aera rapientur, expectantes ultima iudicis uerba. Hæc historia. Matth. 13

Primum se offert: Cur Dominus uult solem, lunam, & stellas obtenebrari? Cur uult hunc mundum emori? Primo quidem: ut uel tunc impij compuncti, ad pœnitentiam redeant: & pij, si quid dignum pœna fecerunt, defleant erratum. Secundo: Ita necesse erat, ut senio confectus mundus, cum moritur, mortis edat signa. Tertio: Ita manifestat iram suam iudex, ut intelligamus iam nunc: Si cœlum iram descendentis iudicis ferre nequit, sed obtenebratur: & defluxum patitur stellarum, quid peccator ferre poterit? Quarto: Ita implet, quod in Sapientia dicitur, Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorũ. Intelligent ergo impij totum orbem cõtra se iratum, tenebris armari: ut tenebris et morte obruãt Christi inimicos. O miserũ me, qui uidebo creatorẽ, et creaturas omnes cõtra me armari, me uidelicet imbecillẽ, fragilẽ, & infirmũ. Addit locus citatus: Acuet diram iram in lanceam: & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Quinto: Sicut moriente Christo, sol & luna tenebris obtecta sunt, & terra tremuit: Ita moriente genere humano in impijs multo magis obscurabitur orbis, hinc dolore morientis heri, hinc rabie offensi Dei accensus. Sexto: Necesse est, ut moriatur Christus, si resurrecturus est: moriatur granum frumenti, si renouãdum est: ita, si futurus

Sapient. 5

Eodem.

Matth. 27

Isaiæ 30 est nouus mundus, si sol fulsurus est septies, moriatur igitur. Vt doceat nos: si uicturi sumus, prius moriamur oportet. Septimo: Si tantis tenebris mundus tegitur, ubi iudex uenit iratus: non id igitur opus est iudicij: non est opus suum irasci condemnare, punire: alienum opus eius, peregrinum opus eius, ut apud Isaiam

Isaiæ 28 habetur: Peccata nostra uelut eradicant Deum a sua natiua pietate: Alioqui, si lubens & gaudens uenisset ad pœnam, rideret orbis, plenaq; cuncta gaudio essent.

Secundo illud offertur, Cur Christi Crux in cœlo fulgebit? Et quidem, iudicio meo, non apparebit solum, sed & fixa in cœlo manebit. Quid enim? Si cicatrices in Christi carne perseuerabunt: Crux non erit in cœlo perseueratura? Quidni, Crux Christi erit in cœlo, si caro nostra erit in cœlo? Sed age cur in cœlo Crux?

Genes. 3 Primo: Si Deus gladium flammeũ ante Paradisum collocauit, ut homines ab eius ingressu arceret: quid mirum, si Crucem in cœlo, (id est, meliori Paradiso) collocat: in qua est flãma gladij extincta, & acies hebetata?

Si duces cum triumphant: urbe aliqua capta, uictoriæ uexillum in summa arce constituunt: quid mirum si Christus cœli arce capta per Crucem, Crucem in

Matt. 11 cœli collocet loco? Certe regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud: rapiunt uero per Crucem. Collocetur igitur in regno cœlorum.

Profecto conuenit clauis ianuæ: Si igitur cœlũ tunc toti piorum multitudini aperitur, (qui tunc in carne cœlum conscendet,) an non quadrat Crux cœlo: per quam, ut clauem, cœli ianua aperta est? Nam fortasse

Crux est clauis illa Dauid: quæ, ubi aperit, nemo claudit, & ubi claudit, nemo aperit. Apocal. 3

Crux, currus igneus est, qui Eliam è terra in cœlū sustulit. Quid mirum igitur, si uero Elia super cœlum eleuato, eius Crux ad ualuas cœli remaneat? Profectò Baptismo Christus baptizari uoluit, in Crucis torculari: & coarctabatur spiritus eius, donec perficeretur. Optabat igitur Christus Cruci affigi: optabatq; cœlū illud nobile & spirituale. (suum scilicet corpus) Cruce insigniri. Quid igitur mirum, si cœlum hoc materiale eadem Cruce uelit exornari? 4. Reg. 2 Luc. 12

Insculpitur ergo Crux cœlo: quia non erat fas beatos Crucis aspectu in æternum priuari, regnantes: quā ita coluerunt, & dilexerunt, in terra militantes. Paulus dicit: Absit mihi gloriari, nisi in Cruce. Dignum ergo est, ut Crucem, quam coluit in terra, uideat in cœlo. Arbitror enim, quòd tam exhilarabit oculos beatos Crux in cœlo, post iudicium uisa: quàm exhilarat cœlum, & Sol, in suo orbe refulgens. Galat. 6

Et quidem: uenter, qui beatos genuit, Crux est: mater, quæ deperit, Crux est: pectus, quod lactauit, Crux est. Erat uero indignum, matrem, quæ filios cœlo donasset, extra cœlum collocari.

Ponitur in cœlo Crux: ut sciant impij, quòd sicut pios, ipsi insensati, habuerunt in derisum: uitam illorū, æstimantes insaniam, & finem sine honore: at postea uidebunt eos inter sanctos computari, & inter filios Dei eorum sortem esse: ita Crucē, (quam existimauerūt stultitiam, ignominiam, & scandalum,) uidebunt inter stellas lucentem, sole & luna multo splendidiorem. Resti- Sapient. 5 1. Cor. 1

uult ergo Cruci Christus honorem, quem ei mundus abstulerat. O rerum omnium mutationem? o noua omnia facta? Quis credidisset unquam furcam, & suspendium cœlo donanda? Certe, rerum omnium dedecus et horror Crux erat: at eadem decorẽ cœli superabit. Vult ergo Dominus, se potentem ostendere, qui mundi horrorem, facit beatorum lætitiam. Quid in homine faciet rationali, qui hoc in Cruce fecit irrationali?

Genes. 9 *Demum, sicuti fuit arca Noe, super montes Armeniæ collocata: postea quam homines ab aquis diluuij seruauit. ita & Crux, ubi homines ab aquis huius seculi, seruauerit, in cœli montibus collocabitur.*

Genes. 9 *Crux in cœlo est arcus fœderis in nubibus, de quo dixit Deus: Videbo arcum, & non amplius nocebo hominum generi: ita, Cruce cœlis suffixa, nõ amplius pij damnum sentient.*

Demum Crux apparebit in cœlo, ut notetur cœlum Cruci deberi.

Tertium illud occurrit: Videbunt Filium hominis, uenientem in nubibus, cum uirtute multa, & maiestate. *Ego credo rem ita futuram, ut toto orbe, per Crucem in cœlo fulgentem illustrato, impijsq; plangentibus ex parte mundi orientali, nubium maximus turbo apparebit. Nubes illæ parte ima caligabunt, sed parte supera uehementissime lucebunt. Ex parte infera, fulgura & fulmina uibrabuntur. Vnde ignis forsan ille exardescet, qui terram comburet. Ex parte supera apparebit Christus cum sanctis suis ueniens. Cogit me ad id*

Psalm. 96 *dicendum Psaltes, qui dicit: Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium correctio sedis eius. Ignis an-*

te ipsum præcedet: qui inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: uidit, & commota est terra. Cogit me item Sapientia, quæ, cum agit de iudicio, ita dicit: Ibunt directe emißiones fulgurum, & tanquam a bene curuato arcu nubium, exterminabuntur. A petrosa ira plene mittentur grandines. Sapient. 5
Vult igitur Dominus, nubes, fulgura, grādines, iudicio adesse: quibus exterreat impios, illis rebus tam male usos. Omnia ergo cœlestia, contra miseros terrenos depugnabunt.

Porro, quod dicit: Veniet cum uirtute multa. Ita sane ad excitandos mortuos, ad glorificandos pios, ad exterminandos iniquos: ita sane uult ostendere gloriam suam, & diuitias misericordiæ suæ, in uasa misericordiæ. Roman. 9
Ita uult ostendere iram, & notam facere potentiam suam, in uasa iræ aptata in interitum. Ibidem.
Quis uero & magnitudinem gloriæ a Dei multa uirtute profectā intelligere, aut magnitudinem pœnæ a multo Dei furore prodeuntē sustinere poterit? Recte Paulus: Sciētes terrorem illum Domini, hominibus suademus. 2. Cor. 5
Quod uero dicit: Veniet in maiestate, id est, ueniet tota Angelorum curia comitatus, toto sanctorum agmine stipatus: ueniet cum luce immensa, & (ut supra dixi,) cum incredibili tubarum fragore. Vt uideant impij, hæretici, & infideles, quem contempserunt. Vt perpetuo hæreat impijs pauor ille, a iudicis uisione conceptus: et dolor ab eius amissa gloria procedens. Vt rursum pij aueant, cupiant, & gestiant gloriæ illius infinitatem.

Quartum illud est: A quatuor uentis, & a summis cœlorū. Et quidem uentos producit Deus a thesauris Psalm. 134

suis, idest ab intimis, et reconditissimis terræ uisceribus. Congregari ergo a quatuor uentis, est congregari ex abditissimis terræ locis.

Quod *uero dicit* : a summis cœlorum, *aperiri ex Philosophia potest. Cum enim multorū sanctorum corpora in uentum, et aerem uersa sint, (corpora enim combusta in aerem conuertuntur) fit, ut Angeli piorū corpora reposcant ab aere, qui in sanctis Literis cælum dicitur. Sed Ieremias hunc locum amplius exponit, dicēs,*

Ierem. 49 *Inducam super Elam quatuor uentos, a quatuor plagis terræ, & uentilabo eos in omnes uentos istos, nō erit gens, ad quā non perueniant profugi Elam. Colligi igitur a quatuor uentis, nihil est aliud, quam colligi ex omni dispersione terræ. Et colligi è cœlis : quam colligi, ex omni dispersione aeris, in quem multa sanctorū corpora fuerunt conuersa.*

Quintum, & *difficile est*: Ab arbore fici discite. *Cur ficus electa est in parabolam? Maxime cum ficus etiam Februario mense folia mittat? Cur ergo dicit Dominus* : Cum uidetis fici folia nata, dicitis: Prope est æstas. *Ad hoc dico, non habere textum : cum ficus protulerit foliola, seu gemmas, tum prope esse æstatem. Sed habet, cum ficus teneros habuerit ramos, & folia grandiora, tunc prope est æstas. Nā folia illa nō habet, nisi mense Maio, aut prope: tū uero prope est æstas.*

Sed iam age, parabolā explicemus. Cum Ecclesia nostra prelatos suos, & principes teneros habuerit, et delicatos: cum plena habuerit folia, idest uerba multa, et eruditionē multam, sed sine fructu: prope est æstas iudicij. In primitiua Ecclesia erāt Episcopi ad labores durati;

minimeq; teneri: non admodum ualebat tunc Theologorum Scholastica eruditio: erant uerba pauca, opera multa. Longe erat tunc æstas, nunc uero habes, quid uelim.

Sed intimius penetra: In paradiso duæ fuerunt arbores. Altera uitæ, altera scientiæ boni, & mali: ita in Ecclesia duplex est arbor. Altera est Crux, uita scilicet spiritualis, arcta, & angusta. lectulum scilicet, in quo sponsa sponsum quærit. Altera est caro nostra, uita scilicet animalis, & terrena. Cum uero nata fuit Ecclesia, Crux dura protulit ramos suos, Apostolos scilicet, Martyres, Monachos, Virgines. Erat tunc ficus carnis nostræ in hyeme, tota fœda, & deformis. At, ubi processit hyems, cœpit sensim caro nostra mollescere, & in gemmas erumpere. Diebus uero nostris tota ramis plena est, tota frondosa, & decora est. Prope igitur est æstas. Genes. 2. 3 Matth. 7 Cantic. 3

Et nota, quod caro nostra arbor est boni, & mali: Crux contra, arbor est mali & boni, id est. Qui è fructu carnis edit: nunc quidem bonum edit: Dictum enim est: Recepisti bona in uita tua: sed postea, qui bonum comedit, malum sentiet. Est igitur arbor primo boni, postea mali. At Crux nunc quidem mali, sed postea boni: ac ideo caro nostra arbor scientiæ, Crux uero arbor stultitiæ dicitur. Genes. 3 Lucæ 16 1. Cor. 1

Cur uero caro nostra, & eius animalis uita, ficus uocatur, audi: Vix credo est arbor, ficu fragilior, adeo, ut prouerbio locum dederit: ficulneo baculo fragilior. Nulli ædificio ficus arbor est apta. Vmbrã habet pessimã, adeo, ut, qui sub ea dormiat, stupidus fere surgat. Ocissime

senescit. Esa pediculos gignit. At a cælo non tangitur. Quam commode hæc carnali uitæ conueniunt? Ea enim nihil fragilius, Non est ædificio cœlesti idonea. Vmbram mortis habet pessimam. quia mors peccatorum
Psalm. 33 *pessima. Ocissime omnis carnalis uoluptas finitur. Vermem conscientiæ gignit. Et a cælo non tangitur: Carna*
Psal. 72 *les enim homines in labore hominum non sunt, & cũ hominibus non flagellantur.*

Hæc uero carnalis uita est: quæ Antichristum profert, pseudoprophetas gignit, in errorem Christianos abducit. uide quos pariat fructus hæc arbor infœlix. Cum uero ficus hæc ramos protulerit suos, carne quidem teneros, folijs uero diuitiarum, uerborum, eruditionis fulgentes: sed sine fructu, tunc prope est æstas.

Vbi notæ: Non hic dici æstatem regnum Dei: sed eã summam tribulationem, quam sunt pij passuri: quando triticum electorum, ardoribus torrebitur, falcibus
Math. 13 *metetur, tribulis attereturs: Sed reiectis zizanijs in horrea Dei congregabitur.*

Sextum est: Non præteribit generatio hæc. *Notæ, apud Dauidem, & Isaiam de duplici generatione mentionem fieri. Prior fuit generatio uetus: literæ, & timoris. Altera est generatio gratiæ: spiritus, & cha-*
Psalm. 70 Psalm. 21 *ritatis. De hac dictum est: Ne derelinquas me, donec potentiam tuam anuntiem generationi, quæ uentura est.*
Psal. 77 *Et item: Annuntiabitur Domino generatio uentura. Et annuntiabunt cœli iustitiam eius, populo qui nascetur. Et item: Scribantur hæc in generatione altera, & populus, qui creabitur laudabit Dominum. Et forsan,*
Isaie 53 *de hac uerificatur dictum Isaiæ: Generationem eius,*

quis

quis enarrabit? De hac Dominus dicit, quòd non præteri bit generatio hæc, donec omnia fiant. Licebit etiã de Iudæorum generatione intelligere. Neque enim contemnendum est, quod eorum generatio per tot secula duret: gens omnibus gentibus exosa, sine rege, sine lege, sine urbe, sine prouincia, sine Cheraphin.

Septimum, idq; difficillimum, De die illa nemo nouit, nisi Pater. *V bi duo certa statuo. Primum: nouit Christus secundum diuinitatem diem iudicij. Hanc nemo nisi Arrianus negabit. Alterum est, nouit etiam secundum humanitatem diem iudicij. Hanc nemo negabit, qui Christum iudicem fateatur. Age igitur, qui fieri potest, ut ipse Christus de se dicat, quod neque Filius nouit?*

Ad hoc primum respondeo: Quòd dies illa dicitur dies iræ, furoris, ultionis, zeli, uindictæ: ut ergo non nouit Dominus operarios iniquitatis, ipse equus, &, ut non nouit uirgines fatuas, ipse sapiens, neque peccatum nouit ipse bonus: ita neque nouit diem iræ ipse clemens: neque diem furoris, ipse patiens. Nouit sane diem illum: sed non nosse dicitur, quia refugit, exhorret, dolet. Plane, cum Christus primum uenit, nõ uenit, ut iudicet, sed ut saluet. Saluator igitur nescit iram, non nouit furorem: Veniet postea in secundo aduentu: non iam pius, sed zelator, & tunc diem furoris sciet. Interim uero, quòd ad saluandũ misericors uenit, iram, et furorem dicitur ignorare. At Pater æternus, apud quem, sicut est misericordia, ita & ira diem iræ plane cognoscit.

Sophoni. 1
Matth. 7
Matth. 25
2. Cor. 5
Ioan. 3
Eccl. 16

Secundo, respondeo: Christus (ut homo,) dicitur uir dolorum, & sciens infirmitatem: quia omnem dolorem,

& infirmitatem cognouit, proprio eas gustu degustãs.
Luc 53 Nouit ergo eas proprio experimento. At iram illam iudicij, dolorem illum, terrorem, calamitatem, miseriam, Christus non gustauit. Solu enim damnandis relinquũtur illa gustanda. Nullus interim uiuorum, neque homo, neque Angelus, nec ipse Christus, (ut homo) illius doloris acerbitatem gustauit, & ideo non nouit. Pater uero infinitate sua scientiæ nihil non comprehendit. Ideo dicitur cognosse, & æstimare, quòd Christus (ut homo) non nouit: quia non gustauit.

Tertio respondeo: Anima Christi finita est: ac ideo infinitum comprehendere nequit. Autor est Thomas. 3. Part. quæst. 10 Porro, quia ira Dei, (qua in impios sæuiturus est,) infinita erit: ideo Christus (ut homo) eam nescit: Sed solus Pater eam comprehendere omnino potest. Filius, ut homo, comprehendere non potest, qui uidetur germanus literæ sensus. Tanta enim erit Dei Patris ira in die illa, ut mens finita, eam comprehendere omnino nequeat.

Quarto, respondeo: Anima Christi nescit diem illam, neque horã: quia tunc neque dies est, neque hora. Cum enim cœli cessarunt a motu, dies naturalis non est, neque hora. Hora enim et dies fiunt a regulato cœli motu. Est ergo sensus: Ne quæratis discipuli, quo die, hora, aut mense, iudicium erit. Non erit tunc horarum, aut dierũ ordo, quæ ab hominibus cognosci solẽt. Incipiet tunc æternitas, quæ soli Deo a natura sua nota est.

Quinto, respondeo: Animam Christi, & Angelos, cõsiderari posse in naturalibus suis, aut etiã cũ diuina reuelatione. Dies ergo iudicij, utpote omnem naturã superans, nulli menti creatæ naturaliter nota est. Igitur

mens Christi, secundum suam naturam, cū diem dicitur ignorare: quē Pater æternus ex sua natura cognoscit.

Sexto, respondeo: sacram Scripturam non abhorrere a formalibus locutionibus. Nam Ioannes dicit: Qui natus est ex Deo, non peccat: sed neque peccare potest. 1. Ioan. 3
Intelligens quatenus ex Deo natus est. Rursum dicit: qui in Deo manet, non peccat, id est, quatenus manet: ita etiam Filius Dei diem iudicij non nouit, id est, quatenus magister Ecclesiæ, est Pastor, Rex, Dux, Saluator: nouit tamen quatenus iudex futurus est. Si enim quatenus magister, & pastor nouisset: id Ecclesiæ reuelasset. Quæ enim audiui a Patre, (inquit) nota feci uobis. Et uerba, quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt. Et item: spiritus suggeret uobis, quæcunque dixi uobis. quod ergo non docuit Ecclesiam, dicitur non nouisse, ut Ecclesiæ magister. Eodem. Ioan. 15 Ioann. 17 Ioan. 14

Sed, age, quæ erat necessitas, quòd Christus hæc uerba diceret, quæ fuerunt multis errādi occasio, &, quæ Christo uidentur dedecus impingere? Primum, ut nemo fidelium precibus in æternum pulsaret, aut homines, aut Angelos, aut Christum, ut diem iudicij reuelet. Desperent igitur homines, se hanc rem posse cognoscere. Secundo: Nullam Christus sui honoris habet rationem, ubi agitur de nostra salute. Vult potius, ut uigiles habeamus animos, expectantes Dominum nostrum: quam quòd sciamus, eum scire, quod nos uoluit nescire. Tertio, Si dixisset se scire, nec reuelaret, non tam suæ charitati inureret. potius ergo uoluit, firmam nos de sua charitate habere opinionem: quàm de eius omni scientia, certum habere conceptum. Dixit enim Matt. 24

Vos dixi amicos: quia, quæ audiui a Patre, nota feci uo
Ioann. 15 bis. Quarto: Ne quis per Epistolam, aut Prophetiã, aut
reuelationem, se diem iudicij nosse iactaret.

Octauo, Explicandum est illud: Erant edentes &
bibentes. Quæ uerba emphasim habent, id est, tota id
curantes. Et certe nostra humanitas has duas habet cu-
piditates: alteram edendi, ut seruetur indiuiduum, alte
ram nubẽdi, ut seruetur species. Si igitur qui toti se huic
curæ (quam Dominus inseuit nostræ naturæ) subiece-
runt, damnãtur: quanto potius damnabuntur qui se to
Matth. 13 tos dederunt superbiæ, auaritiæ, et alijs, quæ non Deus,
Matth. 6 sed diabolus zizania dispersit.

His uerbis uoluit Dominus admonere, quod prius
iam admonuerat: scilicet ne solliciti simus animæ, quid
manducet, &c. sed quæreremus prius regnũ Dei, & re
Luc. 21 liqua omnia essent nobis ad manum futura. Neue gra-
uarentur corda nostra, crapula, & ebrietate: sed diei iu
dicatoriæ incertitudo, præmiorum, et pœnarum infini
tas animos nostros haberent erectos, atq; suspensos in
cœlestia desideria. Præcipit id Paulus dicens: Reliquum
1. Cor. 7 est, ut, qui habent uxores, tanquam non habentes
sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui emũt, tã
quam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tan
quam non utantur: præterit enim figura huius mũdi.
Eodem. Et uolo uos sine sollicitudine terrena esse: sed infinitatis
illius curam habere. Quod si præstaremus: quadraret
in nos illud Apostoli: Vos non estis in tenebris, ut dies ille
1. Thess. 5 uos sicut fur comprehendat.

Vltimo explicandũ est: Cur Dominus specialem me-
minit, de molentibus in mola, de recumbẽtibus in lecto,

de laborantibus in agro?

Primo: His uerbis circuiuit omne hominum genus. Viros fœminas, pauperes, diuites, nobiles, seruos, uigilantes, dormientes, urbanos, rusticos. Secundo: Hoc explicatur ex Exodo, ubi habetur. Morietur omne primogenitum in terra Aegypti: a filio Pharaonis, usque ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molam, id est, a summo ad imum. Sic ergo, cum assumit Deus, ex sedentibus in lecto, usque ad molentes in mola, intelligimus eum assumere ex summis usque ad imos. Exo. 11

Et nota, primam hoc loco haberi rationem eorũ, qui in agris sunt: quia rusticationem creauit altißimus. Postea primus ciuitatum structor fuit Cain, Vltima uero ratio habetur de ociosis. Eccl. 7 Genes. 4

Nota etiam: Vnus assumetur, & unus relinquetur. O utinam media pars hominum saluetur: optandũ illud esset. Et non tãtopere formidaremus tremendum illud, quod ex quatuor seminis partibus, sola quarta profecit. Vigilandum ergo nobis erit, si ex duobus unus est relinquendus. Assumetur, inquit, & relinquetur. Tacetur interim quo assumetur, et ubi relinquetur: neutrum enim humanus animus capere poterat. Matth. 13

Si sciret Paterfamilias, qua hora fur ueniret. Hoc loco, nomine furis, non diabolus, neq; aliquis alius: sed solus Christus significatur. Id ita esse ipse cõtextus arguit, qui sic habet. Si sciret Paterfamilias, qua hora fur ueniret, uigilaret, ita & uos uigilate: quia ne scitis, qua hora filius hominis ueniet. Manifeste se comparat furi. Idẽ in Apoca. 3. Si nõ uigilaueris, ueniã ad te, sicut fur, quod repetitur Apocal. 16.

Cur uero Dominus sic se nominauerit, non est facile dictu: sed prima ratio sit, quia malis hominibus non de die, sed noctu ueniet. (ut fures solent) Pijs non uenit Christus, ut fur. Nā iuxta Apostolū, Vos nō estis in tenebris, ut dies illa, tāquā fur uos comprehendat. At, quia mali in tenebris sunt peccatorū, Christū, ut furem, sentient, de quo dictum est, quòd cum peruerso peruersus eris. Videbitur igitur impijs peruersus Christus.

1. Thess. 5

Psal. 17

Secunda: Et, sicut fur nō expectat, ut furetur: quo tēpore uigilantior est Pater familias, sed quando est somnulentior: ita Christus non abducat ex uita impium, cum aptior ille cœlo est: sed aliquando, cum est ineptior, & inferno habilior. Falluntur, ergo, qui credunt: tunc Christum homines uocare, cum sunt illi meliores, imo, si impij sunt, aliquādo uocantur, quando peiores sunt, ut Iudas aperte monstrauit.

Matth. 27

Tertia: quia fur non uenit, nisi, ut furetur, & mactet, & perdat. Ita Christus contra impios uenit: ut eos donis, quæ habent, spoliet, occidatq; ea morte de qua dicitur: eum timete, qui animam mittere potest in gehennam. Neque satis erit Christo impium, expoliasse, & mactasse, nisi et eum omnino perdat, ut bonum ei esset, si natus non fuisset. O miseriam, is, qui in furem hunc incidit, non solum expoliatur, nec seminiuus relinquitur, sed ita mactatur, ac si nihil uitæ haberet: & id; quod habet, melius esset, si non habuisset. Iure flebat Ieremias dicens: Factus est mihi quasi inimicus, & quasi hostis. At misero, qui spoliatur, non fit Dominus, quasi hostis, sed fit acerrimus hostis: non quasi inimicus, sed fit acerbissimus, inimicus, ut uere Propheta dixerit: Vrsus

Ioan. 10
Matth. 10
Matth. 16
Lucæ 10
Tren. 2
Tren. 3

insidians factus est mihi leo in absconditis. Ergo, cum *aufert Dominus a uiro pio temporalia bona, fur forte dici potest: sed fur est meridianus, non nocet, aut parum nocet, sed uæh cum ab impio bona abstulerit æterna, fur tunc est nocturnus.*

Dices, Si fur est, quid furatur? Certe, quicquid bonũ tibi esse potest, relinquens quicquid noxium esse potest.

Non sineret perfodi domum suam. *Num potest homo diuinæ resistere uoluntati? Si ille uult domũ fode re, quis homo est, ut non sinat? Ad hoc primum respon deo: Quòd uiri sanguinũ, et dolosi non dimidiant dies suos. quod Ezechias dolebat dicens: Dixi in dimidio die rum meorum, Vadam ad portas inferi, id est, ex impijs esse uidebar, quorũ Deus dies dimidiat. Cum ergo peccator, a peccatis suis cessat: tunc non sinit, quod Deus il li dies dimidiet. Neque ergo sinit, quod sui corporis domum perfodiat. iubet igitur Dominus, ut uel certe a pec catis cessemus: sicq; non sinamus, ut domus nostras ille perfodiat.* Rom. 9 psalm. 54 Isaie 38

Secunda responsio est: Apostolus dicit: Licet terrena hæc habitatio corrumpatur, illa tamen, quæ in cœlis est, non manufacta, in æternum est duratura: hæc uero habi tatio cœlestis, cũ non peccamus, destruitur. Deus enim il lam perfodit, quã nostra merita prius construxerant. Iubet ergo Dominus uigilare: nec committere, ut perfodiat Deus cœlestẽ illam mansionem: quam a baptismo in cœlis cœpimus ædificare. 2. Cor. 5

Tertia responsio est: anima, quæ uigilat, quæq; diligit aduentum Domini cum Paulo, statim, ut ad mortẽ sentit se uocari, & Christum pulsare intelligit, cõfestim

2. Tim. 4 illi aperit, Cupiens dissolui, & esse cum Christo, cu-
Apoc. 3 piensq; transire in locum tabernaculi admirabilis usq;
Philip. 1 ad domum Dei. Non ergo sinit se perfodi: quae uenienti
psalm. 41 statim aperit. Porro peccatrix anima, quae adulterum, id est, peccatum habet in lecto, id est, conscientia: cum mortem pulsantem, & Christum sentit uenientem, uoluntatis ostium occludit. Neque enim uult mori. At Deus languore corpus perforante, animam e domo educit. Sinit igitur peccator corpus perfodi, nolens Christo uoluntatis portas aperire.

Quarto: Cauti uiri, cum mensis Martius adest, ipsi sibi uenas secant, sanguinem minuunt: malos humores potionibus euacuant: atque ita non sinunt medicũ,
Roman. 8 uenas corporis scindere, aut aperire. Contra uiri in se indulgentiores, corruptos in corpore fouent humores: atque ita medicis corpora sua perfodienda concedunt: Ita plane pij homines carnem mortificant, ut ita eam effodiendi occasionem non praebeant. Sed Christianos negligentes perforat Dominus. Aliquando sicut medicus, ut sanet: in morte uero, sicut hostis, ut perdat. Vigilate itaque, ne uos Dominus, sicut hostis, perfodiat.

Quinto: Qui domum habet egregie aedificatam, murisq; fortibus cinctam, nihil furem, aut hostem timet. Porro cui domus est exesa, & debilis: is uigilet, curetq;, ut, si quis in pariete infirmior est locus, is instauretur et reparetur. Alioqui ansam furi dederit (si locum nouerit) ut fodiat & furetur. Ita plane si uirtutibus plenus, moribusq; integer fueris, minime sines animam tuam diuinae ultionis gladio feriri: At, si maculam dedisti in gloriam tuam, si culpam admisisti lethalem:

Christus, ueniens in morte, per illam culpæ rimam, intrat, ut te expoliet. Egregie Isaias: inter reliquas fœlicitates, quas uiro pio promittit, unam illam dicit: Vocaberis (inquit,) ædificator sepium: quod Hebræis sonat, uocaberis reparator ruinarum, indicãs pij hominis uigilantiam, qui in id uigilet semper, ut nulla suæ cõscientiæ pars ruinas habeat, quas non reparare contendat. Ecclesi. 47 Isaiæ 58

Sexto: o Christiane, si intra Christum es, si te in petra abscondis, non sinis te perfodi. Obijcis Christum tibi murum, & antemurale: ne timeas, iam pro te Christus in Cruce perfossus est, securus esto, non ueniet ad te calix. At, si extra Christum es, te para. Angelus ueniet percutens, percutiet te, percutiet primogenitum tuum, nisi te Christi sanguine linit um uiderit. Exod. 33 Isaiæ 26 Treno 4 Exod. 12

Septima responsio: Peccasti & langues: uult Dominus tunc rumpere parietem corporis tui: antequàm id fiat, tu illi obijce lachrymas, gemitus, & pœnitentiam, hac ratione sines quidem perfodi domum, sed patri, nõ furi, amico, non hosti, illi, qui ad te ditandum, non expoliandum, uenit.

Ideo & uos estote parati. *Qua ratione parabimur, egregie explicauit Lucas. Sint lumbi uestri præcincti, & candelæ ardentes in manibus uestris. Tria igitur exigit Dominus: castitatem in lumbis, misericordiæ oleum in uasis, charitatis cœlestem lucem in operibus. Castitas mortificat carnem. Misericordia exornat animam. Sed lux charitatis illustrat utrumq́; . Amor igitur Dei, amor proximi, & carnis castigatio paratum hominem reddit. Et id fortasse est, quod infra requirit Dominus, ab ijs, quos in cœlum subuecturus est,* Lucæ 12 Matth. 25

Eodem. Videlicet, ut uirgines sint, lampades habeant, cum oleo accensas. In uirginitate, castimoniam intellige. In oleo, misericordiæ opera, In luce, gratiam. Et sane res, digna consideratione, cur adeo amet Dominus corporis castigationem. Dicit enim Ieremias: postquam conuertisti me. percussi femur meum, uidelicet, quia castigabat se, abstinendo etiam ab ijs, quæ coniugati sibi concedunt. Quod fortasse significabat, quod post luctam Iacob cum Angelo, emarcuit femur. Vt enim nobis cum Angelo luctatum est, incipimus confestim, naturali quadã inclinatione carnem affligere. Profecto, quia Angelus hic, cum quo luctamur, habet gladiũ, sed super femur: ideo percutit femur antagonistæ. Memento Patriarcharum: uidebis eos suam carnem cohibuisse. Iob fœdus cum oculis pangit, ne uirginem uideat. Abraham uix acquiescit Saræ roganti, ut cum Agar congrediatur. Isaac, una Rebecca contentus uiuit. Qui uero ex maioribus illis, paulo fuerunt in libidinem effrenatiores, pœnam culpæ suæ, non exiguam retulerunt. Satis id Samson, Dauid, & Salomon, ostenderunt.

Ierem. 31

Genes. 32

Psalm. 44

Iob 31

Genes. 16

Genes. 24

Quis putas est fidelis. Refert Lucas, postquã Dominus præcedentia uerba dixisset: Petrum a Domino quæsisse: Ad nos dicis hæc, an ad omnes? Tunc Dominus, cum docuisset, quæ ad salutem generalem erant necessaria: uidelicet lumbos habere præcinctos, & lucernas in manibus ardẽtes: subintulit, quæ prælatis essent necessaria. Dicit ergo: Quis putas est fidelis seruus, &c. Vbi primum uerbum est, Fidelis. equidẽ, cũ Petrus Christum Filium Dei confessus est, se fidelẽ exhibuit. Qua causa Dominus ei prælationis promisit digni

Luc. 12

Matth. 16

tum. Et licet promissionem Dominus Petro non impleuerit, nisi ter interrogato, an Christum amaret: atqui hoc loco nulla de amore mentio est, sed solum de fidelitate. Vt taceant hæretici, qui dicebant, statim non esse prælatum, qui amare desierit. Ioann. vlt.

Secundum, uerbum est: Seruus, ubi multa egregia sunt. Primum, est humilitas. Seruus es, non dominus. te ipsum agnosce. Secundo: Inter Christianos nomen serui, dignitatis est nomen. Paulus epithetum illud, nũquam non usurpat dicens: Paulus seruus IESV Christi. Et quid mirum, si Paulus id sibi asserat: cum Dominus dicat: Non ueni ministrari, sed ministrare. Tertio, aduertat Prælatus, eo nomine non solum, seruum Dei & Christi se fateri: sed eorum etiam, quibus prælatus est. An non id satis esset: ut prælatus in suo contineretur officio? Roman. 1 Matt. 20

Verbum, tertium est: Prudens. de quo dicimus supra, cum de serpentum prudentia ageremus.

Quartũ uerbũ est: Quem constituit Dominus. Facessat iam Luther, dicens, Pontifices non esse superiores iure diuinos, sed solo hominũ delectu sublectos. Mẽtitur. Imo constituit Dominus super familiam suã. Sed heus, tu attende: familia hæc, Domini familia est, filiorum Dei, hæredum cœli: quam si recte alueris, tanta dignitate dignos effeceris: sin minus, heu in infernum, è tanto rerum protrudes fastigio. Vide, obsecro, quid sit prælatum esse familiæ Dei, Principum, pedagogum filiorum Dei magistrum. O rem omnium summam. Rom. 8

Quintum uerbũ est: Vt det illis cibum in tempore. Vbi uideo sanctos Doctores consentienter locum

exponere de prædicatione. Ego uero, ut ita esse, sed non maximum id esse credo. Cibus enim Christianorum caro Christi est, dicente ipso: Caro mea uere est cibus. Igitur munus prælati est, dignam reddere Dei familiam cibo diuino. Ad quam functionem, cũ sit necessaria uerbi prædicatio, ea prælatis incumbit. Quid igitur Episcopi contenti sunt, uicarios causidicos habere, qui lites tātum definiant. Minime hoc prælati officium est: aut arte officium minimum est. Pastor pascere gregem habet: minimum eius munus fuerit, si oues contendere contigerit, baculo eas auellere. Pascere igitur est propriũ munus pastoris. Audi Ezechielem de pastorali munere loquentem: Inducam eas (Pastor uerus loquitur) in terrā suam, pascam eas in montibus Israel, in riuis, et in cunctis sedibus terræ, in pascuis uberrimis, in montibus excelsis erunt eorum pascua: ibi requiescent in herbis uirentibus. Et in pascuis pinquibus pascentur super montes Israel. Parabolicæ hæc omnia dicta sunt: quin uno uerbo audi: Prælatus es, & pastor, da hominibus Deũ in cibum, fac eos Deum suum gustare, Deo ali, Deo pasci. Hoc erit dare tritici mensuram, Deum nosse, amare, & gustare, & uidere, quam suauis est. Ea sunt demũ pascua uberrima, herbæ uirentes, montes excelsi, riui lucentes: Tu gusta, & me non senties esse mentitum. Hinc igitur habes, quod sit pastorum officium, quod ex eorum dissuetudine pene in obliuionem abijt. Prædica, lege, castiga, obsecra, increpa, o pastor. At hæc omnia eo dirige, ut familia tua carnem Christi sumat in Eucharistia, Deumq; et eius saporem gustet in anima. Nec te credas, tuo munere functum, nisi hoc egregie peregeris.

Ezech. 34

Psalm. 33

2. Timo. 4

Ioann. 6

Porro quod dicit: Vt det illis cibum in tempore, *elegantissimum est. Det Prælatus Deum hominibus in tempore, ut Deus se illis det in æternitate. Det pastor in tempore, ne illo careat in inferno. Det pastor in tempore cuique oui, illud de Deo insinuans, quod illi sit pro tempore necessariũ. Det in tempore, quando eo cibo anima idonea est.* 1. Cor. 11

Beatus ille seruus, quem inuenerit ita facientem. *Non dixit, quem inuenerit, ita fecisse. Sed quid sibi uult, quod sequitur:* Amen dico uobis, *(ne sine iuramẽto res tanta dici uideatur)* super omnia bona sua constituet eum. *Num prædicator, qui prælatus est, erit super omnes Angelorum ordines? Num in cœlo erũt prælati super omnes Martyres? Num facient chorum ipsi soli, sicut facit Virgo beata? Quid est, super omnia bona cõstituet eum? Primo quidem in hac uita, dũ prælatus bonus munere suo digne fungitur, super omnia bona, idest super omnia dona Domini constituitur. Nam et Corinthios laudat Paulus, quod in omnibus diuites facti essent, nec illis quicquam deesset in ulla gratia. Et 1. Corinth. 3. dicit: Siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia uestra sunt, uos Christi, Christus Dei. Sed speciatim prælati habent Deum, ue lut sibi obedientem. Sicut de Iosue dicitur, quod, eo iubẽte, obediuit Dominus uoci hominis: habent item donum (si necesse foret) faciendi miracula, habent donum prophetiæ, datur eis potestas calcandi supra serpentes: habent igitur potestatem super totam naturam, adeo, ut super ægros manus imponant: imo super ægros eorum umbra cadat, & sanentur. An non id est habere super* 1. Cor. 1 Iosue. 10 Matth. 10 Marc. vlt. Actor. 19

omnia ius? Quid? In iudicio iudicabunt orbem, super
Matth. 19 ipsum constituti. Dices: Id conuenit uiris Apostolicis. Fa
teor: sed tales uult Christus suos esse prælatos. Demum in
gloria super omnia bona constituuntur. Vt, sicut in ter
ra status prælatorum est summus, ita & in cœlo. Nam;
sicut eo ipso, quòd Christus saluandi homines munus ac
cepit, meruit sibi locum super omnem principatum, &
Ephes. 1 potestatem: ita & prælati, qui functionem saluandi ho
mines habent, constituuntur super omnem principatũ.
Nec horreas uocem hanc, quòd prælati habeant munus
saluandi homines. Nam Apostolus 1. ad Corin. 9. dicit:
Omnibus omnia factus sum: ut omnes facerem saluos.
Et ad Roman. 11. dicitur: Si quomodo ad æmulationem
prouocem carnem meam: & saluos faciam aliquos ex
illis Hoc igitur munus generandi filios Christo, nutrien
di, & saluandi, nec Angelis datum, ideo super Angelos
est. Et quid mirum, si super omnia bona constituitur,
qui de bonis suorum subiectorum, quos ipse saluauit,
ita gaudet, ut de suis. Statum hic prælatorum intelli-
ge, qui Apostolicus est: licet quidam prælati Apostolici
nõ sint. De statu igitur Apostolorum, quæ diximus, sunt
intelligenda.

Si ille seruus cœperit percutere cõseruos, & bi-
bat cũ ebriosis. Vbi nota, qđ, cũ Prælati mucronẽ aliũ
nõ habeãt, quo feriant: nisi excõmunicationes, deberẽt
illo gladio parcissime ferire. Alioqui malus seruus dici-
tur, qui percutit conseruos. Secundo nota: quàm sit dam
natum in prælatis, conuiuijs & compotationibus indul
gere. Sane peccatum in illis mortale est, Tertio nota: Par
tẽ cũ infidelibus ponet: at infideles, nullũ in morte

remedium nouerunt. O miseros iniquos prælatos, quibus tantam Dominus pœnam minatur, ut scilicet in morte ipsi sibi salutis remedium, uelut infideles non requirant. Cur uero cũ infidelibus mali collocantur prælati? Certe, quia, qui domesticorum curam nõ habuerũt, sunt infidelibus deteriores. 1. Tim. 5

CAPVT XXV.

Tunc simile erit regnum, &c.

PRIMVM hoc statuo, Parabolam hãc de iudicio extremo intelligi: adducor ad id asseuerandum, primo, quia hæc duo capita Christus uoluit de hoc iudicio instituere. Secũdo, quia, si de iudicio particulari esset mentio, dixisset rex. Simile est regnum: at non dicit, Simile est: sed tunc simile erit. Tertio, quia usque ad iudicium ultimum non dormierunt omnes uirgines. Quarto, quia clamor mediæ noctis, & ianuæ clausura non aptantur nisi finali iudicio.

Secunda, Et hoc statuo: Per uirgines, solos hic fideles intelligi: imo uero forsan solos Christianos. hic enim Dominus, more prophetis trito, loquutus est. Illi uero suam Iudæã uirginẽ appellitabant, ut Isa. 4. Reg. 19. Sub sannauit te uirgo filia Sion, & Isa. 47. Sed in puluere uirgo filia Sion. & Iere. 18. Quis audiuit talia horribilia nimis: quæ fecit uiro Israel, & cap. 31. Rursum ædificabo te, et ædificaberis uirgo Israel. sic igitur Dominus suã Christianitatẽ, suos, scilicet Christianos uocauit uirgines. Idq; multis rationibus. Prior est Vir. Matth. 16

go dicitur ea urbs, quae nunquam expugnata est. At con
Matth. 7 tra Christianitatem, non praeualebunt portae inferi. Im
pugnari potest, & uentis agitari: sed excitabitur qui
Matth. 8 in ea dormit Christus, ne naufragium patiatur. Altera est, quia caeterorum coniugium polluit foeminas: at amplexus Dei non conspurcat, sed sanctificat animam. Ideo Ierem. 3. dicitur: Tu fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, uoca me, Pater meus, dux uirginitatis meae tu es. Vt enim Deus est ipsa puritas: ita, cui coniungitur, purum facit: unde & merito Zach. 9. dicitur: Quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & uinum germinans uirgines? Eucharistia enim ubi Christus est, & animae copulatur, uirgines germinat. Igitur sicut monachorum professio dicitur hominum perfectorum, licet sint multi imperfecti: ita & Christiana professio, est professio mente uirginum, nescientium peccare: licet
1. Ioan. 3 multi peccent. Dictum enim est, quód ubi semen Dei est, peccatum non est.

Tertia ratio, quia, cum omnis alia lex, immunditiam carnis pro munditia teneat: sola uita Christiana est, quae carni frenum adhibuit, & in ipsis etiam con-
1. Cor. 7 iugatis puritas est. Vnus enim unam agnoscit solum: rursumque a coniunctione se segregant pij, ut orationi uacent. Igitur si uitam Christianam sectis alijs conferas, uirginem inuenies. reliquas uidebis prostitutas.

Apoc. 18 Quarta ratio, quia coelum uirgineum est. Nihil enim inquinatum eo intrat, ut constuprare illud possit, ita & Ecclesia coelum est, aut certe regnum

coelorum

cælorum. Ex se igitur ex uirginibus est, sicut & eadem Ecclesia regale sacerdotium est: ita & uirgineum consortium. Matth. 13 1. Petri 2

Quinta ratio. Deus, cum te sibi seruum facit, hoc uni cum instituit, ut uirginem te a peccatis habeat, ut procul te ab amplexibus dæmonis submoueat. Horsum sunt sacramenta Ecclesiæ instituta. Horsum Christi sanguis effusus. Horsum & ipse mortuus est, ut uidelicet mundaret sibi populum acceptabilem, sine macula, sine ruga. Igitur, cum Christianum te profiteris, noueris te uirginitatem mentis professum, & a te eam uirginitatem Deum exigere, & quod omnia, quæ in Ecclesia sunt, ad illam te inuitant, & urgent. Nec te tamen prætereat, quod, si uirginem castam animam tuam exhibes Christo, exhibes sane ad fœlix, & faustißimum matrimonium, fœlicißimas nuptias, quibus tu poßideas, quæ illius sunt. Quis ad hæc non exclamet, & Dei munificentiam, & nostram stupiditatem? Cæsaris uxor es, o anima. quid Cæsaris? imo Dei ipsius. Quodnam maius miraculum? Ephes. 5 1. Cor. 11

Sexta ratio est: ut hac similitudine indicaret tum ingenium, tum amorem, quem a nobis Dominus exposcat. Illum uidelicet amorem, eam sollicitudinem, & anxietatem, atque desiderium erga sponsum uidēdum, quem habet sponsa, pudica uirgo: cum nobili regi desponsata est, & ille quotidie dicit, se cito uenturum.

Requires forsan, cur Christianæ animæ dicantur decem uirgines, non uero uiginti, aut alio quouis numero? & quidem, cum requireret Abraham a Deo minimū numerum fidelium, quorum gratia sodomitis parce- Genes. 18

Vnde Græci denarium uocant, decada. quasi dechada, id est, continentem & suscipientem omnem numerum: ita Christianitas omnem numerum uirtutum continet: quem Deus in baptismo, cuiuis Christiano infundit. Et nota Hebræis esse uocem. ASAR, cuius litera mediæ, punctum capitale læuum, significat decem: si uero ad dextram punctum addas, significat beatum & diuitem. Significatur igitur nihil interesse, inter Christianum & beatum, id est, inter decem, & diuitias, seu gloriam, nisi solam collocationem in dextra agni: nam dextri beati sũt. O igitur Christiane, nũc ex denarijs es: cõtẽde curã tuã ad dextrã reuocare, ut beatus efficiaris. Matth. 25

Iam uehementer torquet, quid sibi uelit, quòd hæ uirgines acceperunt lampades suas? & quidem difficile est nosse, quodnam uas sit: quod oleum, quod etiam lumen: sunt enim hæc tria in lampade lucente. Arbitror uas esse quemuis nostrum. Certe Iacob, cum moreretur, dicit de Leui, & Simeon, quod essent uasa iniquitatis, id est homines iniqui. Et cum Gedeon uasis fractis uicit, significabat, quod cum quiuis seipsum frangit, & mortificat (si lumen interius est) tũc uincit. Et plane, cum terrena respicimus, os uasis ad terram uertimus. At, cum nos samus temporalium utilitatem, & cœlestia cupere incipimus, os uasis ad supera reuocamus. Sed interim oleũ non est, neque lumen. Oleum, nihil aliud est, quam uiscera misericordiæ, opera pietatis in proximos. Si igitur pertæsus temporalium, meliora concupiscis, uas ad cœlum erectum est. Si pius es, & misericors ex animo, oleum uasi indidisti. Sed necdum lumen est. Quod igitur est lumen hoc? num fides? num charitas in Deũ? Genes. 49 Iudic. 7

Ego arbitror esse charitatem, & lucem quandam, quã Deus, cui uult, tribuit, cognitionem, scilicet uiuam, efficacem Dei, qua animus uidet se, Deum, religionem, mũdum, infernum, peccata, quæ non uiderat prius, etiam si doctissimus, & sapientissimus esset. Dicit Apostolus

Isaiæ 60 cum Isaia: Surge, illuminare: surge a mortuis, & illu-

Ephes. 5 minabit te Christus. O tu, qui tibi uiuere uidebaris, erige te, erige uas tuum, ut Deus te illuminet. Et 2. ad Corint. 4. Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris: per quod clarissima reddita est scientia Christi: habemus porro lumen hoc in nobis, uasis fictilibus (imo uero uitreis, quæ ad cuiusuis ictum confringuntur.)

Habes ne, o Lector, nos esse uasa fictilia: sumus igitur lampadum uasa, in quibus lumen habemus, non dico lumen fidei: habent enim & peccatores habitum fidei. Solum mihi sermo est de luce, & claritate speciali, quam Dominus communicat, quibus uult. De qua claritate di

2. Cor. 3 cit Apostolus: Nos autem, reuelata facie, gloriam Domini, uelut in speculo, recipientes, in eandem imaginem, et eandem Christi gloriam transformamur. At infideles, et hi, qui pereunt, opertam habent faciem: sic enim inquit

2. Cor. 4 Apostolus, Euangelium nostrum in ijs, qui pereunt, opertũ est. Qui uero uocati sunt ad pietatem, sicut Pau-

Actor. 6 lus, circumfulsi radio diuini splendoris, norunt, quod sit hoc lumen. De quo meritissime Dominus dicebat, Vide, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint, quasi dicat, Vide,

Lucæ 11 ne te lumen habere putes, nec habeas tamen.

Iam mecum expende, hoc lumen accensum, & quadamtenus uiuum durasse & in fatuis, & in pruden-

ribus, usque ad clamorem sponsi, media nocte uenietis. Nam fatuæ non dixerunt: Accendite lampades nostras: sed date de oleo: quia lampades nostræ prope extinguuntur. Tunc igitur uiuæ ad huc erant. Fit igitur, ut fatuitas fatuarum, non hæc fuerit, quod lumen haberent extinctum; sed quia non secum sumpserunt oleum, non in lampade, sed in lecytho, seu, gutto. Prudentes uero, in gutto seruarunt oleum: quo lumen fouerent, si languere contingeret.

Ex qua consideratione multa notãda se offerunt. Primum est, accipiunt omnes uirgines lampades suas. Igitur, si uasa sumus nos, quiuis se accipit. Certe Dei summus: sed ille relinquit nos in manu consilij nostri: & perinde permittit agere: ac si non sui, sed nostri iuris essemus. Alioqui quomodo tot regnarent peccata? Secundum est: Licet nos nobis relinquat: ea tamen ratione relinquit, ut lampades simus, & luceamus: sicut luminaria in mundo, uerbum uitæ continentes, ut Paulus dicit. Tertium, est: Nos nobis Deus donat, ut lampades simus: et cum eis accẽsis exeamus obuiam sponso. Tota igitur uiri Christiani uita est, expectatio uenientis sponsi: & exitus quidam a se ad sponsum: imo exitus est ab hoc mundo, ab hac uita ad cœlestem patriam. Est igitur uir Christianus Anna illa, Tobiæ iunioris mater: quotidie ad montes pergens, expectans si ueniret filius. in quo uno illa dicebat, se omnia habere. illa igitur quotidie exibat, & nos debemus quotidie expectare: dicit enim nos similes hominibus expectantibus Dominum suum. Quartum, Miseria nostra est, quæ nos dormire facit, & negligere, ex quo tardat Dominus:

Eccles. 15

Philip. 2

Tobiæ 11
Tobiæ 10

Luc. 12

itaque nemo est, qui non dormitet, & aliquando dormiat, ab ea scilicet instantia, & feruore, qua prius incepit declinans.

Hactenus hæc omnia conueniunt uirginibus, id est, Christianis, qui prope diem iudicij erunt, & nobis etiã, qui longe ab eo esse uidemur. reliqua ijs solum conueniunt, quos dies ille ultimus uiuos inueniet. Ex quibus cum alij pij futuri sint, & misericordiæ cultores, reliqui, quamuis a Deo uocati, & illuminati, operum piorum erunt desertores, prudentes illi, fatuæ hi, erunt uirgines. Reperiuntur ergo & hi, & illi in ultimo orbis die. Repente omnibus obscuratur sol: amittit suum luna lumen: cadunt stellæ, media nox fit. En tibi Christi crux, omnia illuminans. Intelligunt omnes sponsum uenire, excitantur a torpore, & negligentia priori. Intelligunt se statim iudicandos. Quiuis conscientiam suam excutit. Pij memores sunt operum suorum, quibus pauerunt inopes, quibus uestierunt nudos &c.
Matth. 25 His operibus uelut refocillantur, confidunt, lumen illud (quod prius acceperant) quo Deum agnoscebant, uelut fomento adhibito, exhilarant. At contra, qui hæc neglexerunt opera, cum se lumen uideant accepisse, nec tamen pia opera fecisse grauissime dolent: eo potissimũ, quia lumen habent, sed prope extinctum habent. Accurrunt ad pios reliquos, (erũt enim omnes tunc simul commisti: egressi uidelicet ad crucis spectaculum.) petunt ut orent pro eis sponsum uenientem. illi uix responsum dare uolunt. Id tamen dicunt. Quid a nobis nunc ista quæritis? Non sat temporis habemus, ut pro nobis oremus, ut nos sponso, imo & iudici uenienti appa

rimus. Properate ad prælatos Ecclesiæ, ad confessores: illi exhibent gratiam Dei, suamque pro hominibus intercessionem. Festinant miseri ad prælatos sicubi inueniant ad Confessores: hos, dum quærunt, ecce exit sponsus (ante, quem ignis omnia consumens) quo puncto moriuntur illi, & hi. Resurgunt illi, & hi. Optant fatui, ad Dominum ire. Dicunt enim: Domine, quando te uidimus esurientem? Vt ergo iudicem dicunt Dominum: ita & ab eo admitti cupiunt, sed frustra. hæc uidetur germana huius parabolæ intelligentia, quia nihil torquet in ea, nihil absurdi concedit, sed plane omnia declarat. Matth. 25

Dices: Quid igitur ad nos (si hæc parabola de his, qui proximi iudicio erunt) est intelligēda? Respondet Dominus, Vigilate: nescitis enim an uos futuri sitis illi, quos extrema mundi dies reperiet. Igitur tria tempora distingue. Primus ante diem rerum extremum. Secundus est, extremus ille dies. Tertius, est post aduentum iudicis, post raptos in aera pios, post eos ad gloriam & corporum, & animarum admissos: dum tamen in aere sunt cum iudice.

In primo tempore accipiunt omnes uirgines lampades suas, exeunt obuiam, dormiunt. In secundo tempore clamor sponsi uenientis fit, id est, obscuratur sol, apparet crux, anguntur excitatæ uirgines, parant se orationibus: sed maxime operibus antea factis: petunt fatuæ oleum, mittuntur ad Confessarios, illæ eunt, & fortasse ibunt daturæ eleemosynas, (ut Chrysostomus annotauit.) In tertio tempore uenit sponsus, rapiuntur in aera pij, clauditur ingressus impijs. Clamāt isti, Aperi nobis. At sponso nesciuntur. Distingue igi-

tur tempora: & intelligentia sana, et plana patebit toti parabolæ.

Redeamus nunc, ut racemationem faciamus, ex hube re hac uinea, eo præsertim, quia quæ in die iudicij contingent, similia ijs sunt, quæ in cuiusuis morte accidere solent. Primo, Simile est regnum cœlorum, decem uirginibus: *igitur regnum Christianorum est regnum uirginum, id est eorum, in quibus est castitas, pudor, pulchritudo. Eorum etiam, qui ab oculis multorum, a frequentia et publico abstinent. Eorum demum, qui ita pudorem zelantur, ac si diues esset thesaurus. Et plane regnum Christianorum, regnum cœlorum est: at in cœlis sunt sicut angeli Dei: ita Christiani in terra sunt (aut esse debent) uirgines in omnibus, sicut angeli Dei. Quòd si nubendum est: sit thorus immaculatus.*

Lucæ 20

Hebr. 13

Secundo, Porro Christiani nunc dicuntur, decem, quia sicut denarius omnes numeros claudit: ita & Christiana Ecclesia omnes etiam claudit, professione, quidem uirgines, licet re uera habeant animas adulteras. O igitur, si Ecclesia nunc, tantum contineret bonos: non item malos. O si non esset sagena ex omni genere piscium. O si campus non esset, in quo sunt tribuli, spinæ, & lapides.

Matth. 13
Matth. 13

Tertio, Quæ accipientes lampades. *Igitur tempus illud, noctis tempus erat: alioqui non fuisset necesse accipere lampades, ut occurrerent sponso. Tempus ergo uitæ nostræ noctis tempus est, & tenebrarum. Dies est si tempus gratiæ, tempori legis conferas. At nox est, si idẽ gratiæ tempus, æternitati beatitudinis compares. Si igitur nox est, sumenda tibi est lampas, qua uideas: alio-*

Roman. 13

qui in uia hac multa sunt præcipitia, tibi summopere cauenda.

Quarto, Iam, si uirgines hæ acceperunt lampades, et exierunt obuiam sponso: igitur è peccatis suis exierunt, id enim est, exierunt obuiam. *Plane, cũ Deus per gratiam suam illuminat peccatorem, ideo illuminat, ut exeat a peccatis, exeat a se, exeat a mundo, exeat ab omni creatura, & soli sponso se iungat. O mirabilem, illuminationis lampadisq; uirtutem ardentis? ideo illuminat, ut reliqua uideantur obscura, uideantur plena periculis, uideantur noxia, aut certe indigna, quæ amentur: solus utro Christus sit, in quem totum, & oculi, & cor sint conijcienda. Vis igitur uidere si illuminaris? uide si te lumen agit, mouet, & urget, ut soli sponso occurras, iungaris, & uniaris.*

Quinto, Ex qua aduersione intelligis parabolam hăc non de his intelligi, qui semper in peccato mortali iacuerunt, qui nunquam ex se, ex mundo exierunt: qui nunquam sponsi, aut desponsationis cum anima, sensum experti sunt. Quo terror grandis incutitur: uidemus enim horum uocatorum, & illuminatorum tantam perijsse multitudinẽ: quinque enim petierunt ex decem. Quam igitur sancte Paulus ad Hebræos scribit, ut, licet illuminati fuerint, ne collectionem suam deserant, utque patiẽtiam habeant. Hebr: 12

Sexto, Porro cum dicitur, Exierunt obuiam sponso. *docemur in quo consistat uita Christiana. Videlicet: si exeamus occurrentes sponso. Quod Apostolus ad Hebræ. 13. docuit:* Extra portam Christus passus est. Exeamus igitur ad illum, extra, castra, improperiũ eius por-

tantes: non enim habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus. Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo. Beneficentiæ autem, & communicationis nolite obliuisci. Quibus uerbis totius parabolæ sensum complexus est. nam, cum dixit, Exeamus ad eū extra castra, notauit exeūdum nobis ab uniuersis, quæ uidentur, coniiciendosq; esse oculos in solum sponsum. Cum uero dicit, Improperium eius portantes: castigationem carnis nostræ indicat, quod parabola in uerbo, uirgines docet. Porro, cum addit, offeramus hostiam laudis, accensam lampadem coram Deo semper esse uoluit. Demum, cum adiicit: Nolite obliuisci beneficētiæ, oleum
Ioann. 16 uoluit recondi in gusto. Age igitur, Christus exiuit a Patre, & uenit in mundum: & postea reliquit mundū, & rediit ad Patrem: tu igitur relinque mundum, &
Coloss. 3 ito, ubi est Christus, in gloria Dei sedens. Exiuit ipse se-
Matth. 13 minator, ut se in te seminaret: exi tu a te, ut te in illo se-
Matth. 12 mines. Exiuit ille, ut gigneretur a Virgine, tu exi a te, ut ille gignatur in te. Demum exeamus a mundo, quæ retro sunt obliuiscentes, & ad anteriora, idest ad Chri-
Philip. 3 stum respicientes. Exeamus a terra nostra, inquirentes
Hebr. 12 æternam patriam, sicut maiores nostri exierunt, quærentes æternam hæreditatem, a longe eam aspicientes, et salutantes.

Septimo: Exierunt igitur uirgines obuiam sponso cum accensis lampadibus. O, si tam fuissent fœlices, ut tunc clamor factus esset, & sponsus uenisset. Intrassent omnes ad nuptias, quia omnes paratæ erant. O, si omnes ii, qui a Domino uocantur, per intimam illuminationem, tunc uocarentur, per animæ e carne ex

rum: multo essent plures in cœlo. At distulit Dominus uenire, cum omnes illæ paratæ erant, expectauit usque ad tempus, quo oleum deficeret in lampadibus fatuarum. Vbi igitur sunt fatui dicentes, eo tempore quemque mori, cum ad cœlum est paratior: imo uero aliquando uocatur, cum non est adeo paratus, ut ex hoc loco manifeste conuincitur.

Octauo: Quinque erant prudentes. Id est pars dimidia uocatorum, illuminatorum, eorum, qui exierunt, fuit prudens. Sicut capite superiori dictum est, quod e duobus in agro, alter eligitur, prudens scilicet, alter relinquitur, uidelicet fatuus. & ex duabus molentibus, etc. Hoc uero numero quinario delectatus est Dominus: nā quinq; millia pauit in deserto, et quinq; panibus pauit, et quinque plagas habet in corpore, et demq; 50. die infundit paracletum, et 50. anno olim erat magnus Iobileus, Leuit. 25. et Num. 36. Recte igitur 5. sunt prudētes, quæ Iobilæi remissionem assequuntur, quæ panibus quinq; satiantur, quæ plagis Christi sanantur. Porro 5. fatuæ sunt, quia contra malum, bonū est. Sic contra uitam: mors. sic contra iustum: peccator. duo cōtra duo, et unum contra unum: ut habetur Eccles. 33. ut non solū sanctitas haberet aduersarios eos, qui peccatores sūt, sed etiam ipsos illuminatos, ipsos exeuntes obuiam, ipsas animas desponsatas. O Rex æterne, & quis saluus erit?

Matth. 24

Matth. 14
Actor. 2

Nono: Prudentes sumpserunt oleum. Intelligis, hac una ratione prudētes fuisse, quia sumpserunt oleū: fatuas uero miseras, non quia malæ fuerunt: uirgines enim fuerunt, lumen habuerunt, obuiā exierunt, sponsum inquisierunt, sed quia non sumpserunt oleum in le

cythis suis: & re uera, si lampades sumebant, si ad expectandum sumebant, necessario oleum sumere debuissent. At, quia oleum non dabatur gratis, sed uendebatur, infoelices uirgines forsan nummorũ amore, et auaricia, oleum non emerunt. Porro ipsum est hoc loco, recó-
Eccl. 17 dere oleum in uas, quod est, peregrinaturo recondere nummos in sacculo. Dicitur enim Eleemosyna uiri, quasi sacculus cum ipso. Ac si diceret, quasi oleum in lecitho:
Eccles. 25 quod manifestius est ex sequentibus. Dicit enim textus, Conclude eleemosynam in corde pauperis: & hæc pro te exorabit ab omni malo. Habes quod sit oleum, & quod sit uas ubi recdatur. Est enim cor pauperis, in quo eleemosyna recondatur. Neque uero terrearis, non inueniens, quã eleemosynam in cor pauperis eroges, cũ ipse sis pauper, minime terrearis. Si illuminatus es, si membrum Christi factus es, datum tibi aliquod donum est, & ad utilitatem (inquit Paulus.) Datum est tibi ali-
1. Cor. 12 quod talentum iuxta tuam uirtutem. Id si exercueris,
Matth. 25 in commodum eorum, qui tuo ministerio indigent, plane oleum seruasti in lecitho, recondisti eleemosynam in corde pauperis.

Decimo, Moram faciente sponso. Igitur licet re uera Christus inopinato ueniet, moram autem facturus est: quòd, si moram facturus est, non breui uenturus est. Dices, Quid igitur tantopere Dominus minatur aduentum suum, dicens: Vigilate, quia qua hora, &c. Respondeo, id certe est, quia cuique mors sua, suum iudicium est.

Vndecimo, Dormierunt omnes. Non uidetur id intelligi posse de morte corporali. Si quidem post mor

tem, non sibi alloquuntur uirgines. nec fatuæ petent oleum, nec prudentes remittent ad uenditores: qui iam non sunt. Videtur igitur dormitatio illa, tepor, & negligentiola in cultu Domini. Dormitio uero, aut peccatum mortale est, aut integra negligentia, & obliuio rerum diuinarum. Quod si ita est, miserum est hominem esse. Si enim omnes, qui Deo seruiunt, dormitant, & dormiunt: magna est humana fragilitas: quæ etiam illuminatos ad negligentiam inflectit. Recte igitur clamat Psaltes, Cum defecerit uirtus mea ne derelinquas me. & grauiter ille dixit: Quis est homo, qui non peccet? Psalm.70

Duodecimo, Media nocte, cum dormiunt illæ, clamor fit. *At hic clamor prudentibus ualuit ad gloriam, fatuis ad miseriam. Vnicus est clamor. hic omnes excitat, hic omnes facit ornare lampades. Sed hæc omnia fatuis ad damnationem profecerunt. Primum igitur si semper peccator fuisti, cũ mors tibi imminet, aut nõ excitaris, aut, si excitaris, nõ est tibi tempus ornãdi lampadẽ: aut enim subito moreris, aut sine Dei memoria moreris. Porro, si a Deo illuminatus fuisti, et exijsti e mundo obuiã sponso, non moreris nisi excitatus, nisi dato spatio lampadẽ exornandi. Habent igitur hoc priuilegiũ uirgines, quæ exierunt obuiam sponso, ne moriantur sine clamore, nisi excitatæ, nisi dato pœnitendi spacio. Sed mirabilis res, dato spacio excitatæ: quia caruerunt oleo, pereunt miseræ uirgines. Non igitur ualet, quod tempore mortis paras lampadem, quod excitaris: nisi oleum pietatis tibi recondideris. O rem omnium auribus inclamandam: Quid igitur adeo fidis in pœnitentia, quæ* Eccl. 7

morti uicina est?

Decimo tertio, Date nobis de oleo uestro. *Cur nō accurrebant illæ miseræ ad sponsum uenientem? cur non properabant emere, antequam sponsus ueniret? cur non rapiebant a prudentibus? uel certe, cur non etiam sine lampadibus ibant obuiam sponso: si sine proprio lumine, at certe ad lumen alienum prudentium, scilicet uirginum? Ego non dubito, quin misellæ uirgines ad sponsum clamassent, ad eius opem confugissent, misericordiam inuenissent. Sed prior negligentia parit eo tempore confusionem: parit de Christo desperationem. Clament igitur hoc in auribus omnium eorum, qui proximi morti sunt: Ne coniicito oculos in oleum, quod uobis deest: in illum conijcite, qui uere lumen est inextinguibile, in illum, qui oleum habet exultationis.* Ioan. 1 Psalm. 44 Roman. 10 *Omnis enim, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Sed quid admoneo? ipsa temporis angustia, ipsa luminis extinctio, ipsa olei defectio, ad Christum attollere oculos non sinit.*

Porro prudentes uirgines *(licet dormitarint, & dormierint, pari scilicet cum fatuis negligentia:) at opera pietatis habuisse, (quibus illud lumen suum, idest Dei cognitionem souerant, & exhilarent) illud unicum eas facit quiescere, & secure sponsum expectare. O quam uere dictum est: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Matth. 5 *Et eleemosina ab omni peccato, & a morte liberat: & non patietur animam in tenebras ire?* Tobiæ 4 *& rursum, eleemosyna purgat peccata, & facit uitam inuenire æternam. &, ignem ardentem extinguit aqua: ita & eleemosyna resistit peccatis,* Tobiæ 12

Eccles.3. & demum, Deus prospector est eius, qui red dit gratiam. eius meminit in posterum. Et in tempore casus inueniet firmamētum, quo priuilegio nescio quod sit maius. Certe intelligis, quod, etiam si cadas, surges, inuento firmamento, eleemosynæ scilicet, quam fecisti. Hoc summum est eleemosynæ priuilegium. At, si intelligas, quod, cum casui proximus es, eleemosyna facta firmat, ne cadas: is sensus parabolæ nostræ quadrabit: in qua uirgines fatuæ cadunt, quia non inuenerunt oleum misericordiæ, quod eas sursum ueheret, sed aquam negligentiæ, quæ eas suffocaret. At prudentes, licet aquis negligentiæ obrutæ, per oleum tamen sur sum elatæ sunt, ut iam intelligas illud: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Igitur, si fecisti tibi amicum Deum, & pauperes, datis eleemosynis, (licet aliquando deficias) recipieris tamen cum prudētibus uir ginibus. Quia (ut inquit Paulus) Beneficentiæ, & com municationis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus. Et demum: Date eleemosynam, & ecce omnia uobis munda.

Lucæ 16

Hebr. 13

Lucæ 11

Nec tamen intelligas eleemosynam eius, qui in mor tali est, ualere. Non id dixi: Sed, si eleemosynam dedisti, cum in gratia eras, hæc orat pro te: ut, etiam si aliquando nonnihil labaris, exciteris: ut ornes lampadem, ut intres ad nuptias cum sponso. Sed infœlices uirgines, quia non sumpserunt oleum, uident lampades extingui. Certe, sicut cupiditas facit errare a fide, ut Paulus docet, ita facit extingui cognitionem Dei. At, ubi cognitio Dei auferetur a damnatis, omnia dona gratuita

Vide quæ dixi Matthæ. 5. super illo, Beati misericordes.

1. Tim. 6

ſimul ab eis auferentur. Nihilque boni, *ſed omne malum, in eis reliquum erit.* Vt nihil illis *ſolatio, ſed omnia ſint eis in tormentum, ut uere dictum ſit.* Iacob 2 *iudicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecit miſericordiam.*

Decimo quarto, Ne forte non ſufficiat nobis & uobis. Potuit hinc ſibi errandi anſam. Lutherus arripere, Dicens, *merita Sanctorum ſibi, & non alijs potuiſſe prodeſſe, quia prudentes uirgines non præbent fatuis de oleo ſuo: uerum clare patet primum: quòd merita Sanctorum, nulli uallent, qui eſt in peccato mortali.* Secundum, *etiam alijs non ualent, quantum ad meritum conſequendi uitam æternam: quam ſuis quiſq; meritis, non uero alienis conſequi poteſt, (meritis Chriſti exceptis.)* At tertium *merita Sanctorum, & labores, quos ſufferunt. quando illis ſuperfluunt ad culparum ſatisfactionem: quando uidelicet patiuntur illi multa, peccant uero modica: tunc communicare alijs poſſunt.* Quod, *ſi non communicarunt prudentes uirgines, id ex humilitate fecerunt: cum crederent nihil ſibi ſupereſſe ſatisfactionum, pro culpis proprijs: quod tribui poſſet ad ſatisfaciendum pro alienis.* Ita igitur *reſplendet in ſanctis miſericordia, ut nunquam non ſe exerat humilitas, ita etiam reſplendet miſericordia, ut nunquam obſcuretur prudentia.*

Decimoquinto, Sed *qui ſunt illi uendentes, ad quos fatuas ire iubent?* Sane in Eccleſ. 4. *ſunt genera eorum, qui uendere uidentur gratiam, & ſpiritualia auxilia.* Primi *ſunt prælati: qui indulgentias uende-*

re, uideri possunt: siquidem eas dant ijs, qui numos suos in aliquod opus pium erogant. Secundi, sunt 1. Cor. 9
sacerdotes Confessarij: qui, cum carnalia nostra metăt, spiritualia seminant. Administrant igitur gratiam sacramentorum, & Christi satisfactiones populo, qui eis alit. Tertij sunt, pauperes spiritu, quorum est Matt. 5
regnum cœlorum, &, cum sit suum, uendunt illis, qui in eos eleemosynas collocant. Nam ex Apostolo, cum 2. Cor. 8
sanctis pauperibus damus eleemosynam, nostram temporalium copia, eorum temporalem subleuat inopiam: & eorum spiritualis copia nostrā subleuat spiritualem inopiam. Damus igitur illis, ut nobis il- 2. Cor. 8
lident. Quarto loco est Deus, qui uendit cœlum dan- ti nummum. ut Augustinus dixit, imo ut ipse Dominus dixit: Dato eleemosynam, & habebis thesau- Matth. 19
rum in cœlis. Quinto loco, mali homines, qui pios persequuntur, licet cœlum non habeant, uendunt tamen ijs, qui eorum persecutiones patiuntur, siquidem tribulatio patientiam operatur, & patien- tia spem. Inter hos, qui maxime uendunt, sunt Roman. 5
tertio loco dicti. Ad hos & reliquos prudentes fatuas remittunt.

Decimo sexto, Dum autem irent emere, uenit sponsus. O infœlices uirgines, si uel tantulum expectasset Dominus, redissetis cum oleo empto, & lampades fouissetis uestras. Nunc uero ante reditum uestrum, ante moram tam exiguam, clausa uobis ianua est: ut significaretur eo temporis spacio, non admodum ualere opera, quæ fiunt, sed ualorem habere, quæ facta fuerūt. Quis igitur non miretur, Deum tunc esse uelut furem,

qui fatuas adortus est, quo illæ aberant tempore. Sed ne mirere: imo agnosce, quàm iusta ratione Dominus, dum uiuimus, uigilare iubet: quia, cum morimur, sera pœnitentia est, nec pœnitemus tunc: licet mortis metus nos angat, amoris tamen Dei nullum tunc uestigium est.

Decimoseptimo, Clausa est ianua. *Profecto clausa est ianua sponsi, aperta uero est iudicis.*

Psal. 103
Genes. 27
Decimooctauo, Nescio uos. *Quia facies, quã illæ agnoscit, est exhilaranda in oleo, quo fatuæ carent. Nec enim Dominus per uocem agnoscit: nisi tangat manus & collum, ut Isaac fecit: & nisi lampadem accensam uideat, quam illæ afferebant extinctam.*

Sicut enim homo, &c. *Quid sit, hominem patrẽ familias peregre profectum, dixi supra cap. 21. Rursum, quid seruum malum mitti in tenebras exteriores: dixi supra cap. 22. Iam aduerte, maximum pondus, tũ Græcis, tum Latinis fuisse talentum. Quod uocabulũ Latini a Græcis mutuati sunt. Quo constituto, duplex huius parabolæ obscuræ mihi declaratio succurrit. Prior hunc habet scopum: Nullum fore hominem Christianum, qui cœlo potiatur, si fratribus, inutilis sit.*

Primo, Age igitur. Vocauit Christus seruos suos. *Vere enim nos omnes eius serui sumus: & iure incarnationis, & creationis: ac demum redemptionis.*

Psalm. 2
Dictum enim est, Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & populum tuum terminos terræ. Et

Isaiæ 8
rursum: Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus. Si igitur serui eius sumus, seruus uero sibi, sed domino quærit, fit, ut iure merito Christus a nobis exigat, ut

datis talentis negotiemur: ut eius sint usuræ, cuius sunt talenta, & nos etiam. Ne ergo conqueraris, quòd Christus te negotiari, & lucro incumbere iubet. Si.n.liber esses, aut otio indulgeres, aut negotio tuo. At seruus es: alteri igitur labora. Sed bona spes, tua erunt & talēta & lucra, quæ Domini tui benignitas est, ideo enim ait.

Secundo, Tradidit illis bona sua. Nullum siquidem bonum ille habuit, cuius nos non participes efficeret Rex ille, Sacerdos, Pater, Pastor, Doctor, lux. Et reliqua: horum omnium partem hominibus tribuit: ut nullam ille buxellam comederet, quin etiam ex ea nos pauperes comederemus.

Hic nota bona quintuplicia esse, scilicet bona externa, ut opes, honores, amici. Secundo, sunt bona corporis ut nobilitas, ualetudo, decor. Tertio sunt bona animi, ut uirtus, scientia. Quæ omnia naturalia bona sunt, Quarto, sunt gratiæ gratis datæ, quæ recensentur à Paulo. 1. Corint. 12. Quinto, sunt gratia iustificans cū omnibus uirtutibus infusis: quas Theologi infusas uocāt. Hæc duo bonorū genera supernaturalia sunt. Iob. 31

Ex his quinque generibus bonorum tria priora, nō adeo proprie dicuntur bona Christi: ipse enim asseruit, Regnum suum, non esse de hoc mundo. Quocirca, Ioann. 19 nec opes mundi inter bona sua dignatur, & propterea pauper dicitur Christus, & inops. Proprie igitur talentorum nomine, non hic temporalia bona significantur, Psalm. 87 licet ad prædicandum populo, nihil erit incommodi si talenti nomine ea nuncupentur.

Iam quintum genus gratiarum, non etiam dici talētum debet: ut enim Theologi dicunt, gratia iustificans,

cum uirtutibus infusis, non datur in aliorum utilitatē: sed in illius solum, qui accipit, commodum. Poteris tamen uti nomine talentis etiam in his. Proprie igitur talentorum nomen, ad quartum genus donorum & bonorum arctandum est. Cum ergo audis uocasse Dominum seruos suos, eis'q; dedisse bona sua: facile intelligis, omnes seruos uocatos, omnibus'q; talentum aliquod datum. Nullus igitur est Christianorum, qui non talentū habeat. Sicut nullus est, qui seruus non sit. Age igitur expende, quod accepisti, bonum est, & Domini tui bonum est, & talentum est. Si Domini bonum est, non potest non esse pretiosum. Dedignantur enim uiri principes, ullia inter bona sua deputare. At, si pretiosum est, idem'q; talentum: intelligis rem esse diuitem et maximi pretij.

Tertio, Vni dedit quinque talenta. Arbitror hos, quinque talentis donatos, esse ecclesiæ Pontifices: cum enim ecclesia electorum sit ex quinque uirginibus prudentibus aggregata, necessario fit, ut, qui quinq; uirginum (sua habentium talenta) curam habeat, quinque etiam habeat talenta. Nemo enim regere talentū alienum potest, si idem ipse non habet. At, dices, cū Ecclesia ex decem uirginibus constet, Cur non etiam dicantur pontifices decem habere talenta. Responsio est, omnia fieri propter electos.

1. Tim. 6 Quarto, Alii dedit duo talenta. Hos credo esse seculares Ecclesiæ magistratus: hi enim talentum unū habent, quia Christiani sunt: aliud rursum debent habere talentum, ut gubernent. Habent igitur duo talenta, Omnis potestas a Domino Deo est. est igitur pot- Roman. 13

stas talentum. *Dices: Si præsides seculares duo habent talenta: alterum commune sibi & alijs, alterum præsidentiæ, cur non item prælati ecclesiæ dicentur* 10. *habere talenta:* 5. *sibi & alijs communia*, 5. *rursum, quibus præsint? Respondeo: Non datur prælatis talentum præsidendi, non quia non uere superiores sint, sed quia non uult Dominus eos esse maiores: sed qui maior est inter uos, sit sicut minor. Reges igitur gentium dominantur & potestatem exercent: sed uos non sic, reputate uos, ut reliquos, quibus præfecti estis.* Matt. 20

Quinto, Alii uero unum. *Quo se gubernaret. quo sibi præficeretur.* Eodem.

His tribus generibus hominum tota Ecclesia comprehensa est, Pontificibus, magistratibus, subiectis.

Sexto, Vnicuique secundum propriam uirtutem. *Nulla hic mentio de bonitate cuiq; propria: sed de uiribus: nulli enim talentum dedit, cui uires non dederit, ad eius talenti usum. Vt enim naturæ prouidentia hæc est, si cui dat formam, dat etiam instrumenta: quibus ea forma suas functiones exequatur: ita eadem Dei prouidentia est, ut, si cui dat talentum, det & uires, quibus talenti munus exequatur. Igitur, imprudenti uiro, non dat munus pontificium. Si uero imprudens, Episcopus efficitur: non propterea talentum pontificium habet: non enim uocatus est tanquam Aaron. Similiter nec elingui datur talentum prædicatorium, quod est sub pontificio munere clausum.* Hebr. 5

Septimo, Profectus est statim. *Ita enim se gerit Dominus cum his, qui talentum accipiunt, ac si longissime abesset: ita peccare sinit: ita silet & tacet, ac si non*

esset. At, quod dicit, Profectus est statim: *si ad ascen*
Ephes. 4 *sum in cœlum referatur, uidebitur prius profectus, prius ascendisse in cœlum, & secum duxisse captiuitatem captiuã, quàm dederit donã hominibus. Quid igitur est, quòd dato talento statim proficiscitur: nisi quòd dato talento statim uult, ut exerceatur: & ut, qui accepit, ministret: nec requiem det sibi ullam? Vide Paulũ, ut accepit talentum, continuo ingressum synagogas, et*
Actor. 9 *prædicantem Iesum. Vide Apostolos, ut acceperunt*
Mar. vlti *Spiritum, scilicet cõtinuo prædicantes. statim igitur proficiscitur: ne qui accepit, Domino præsenti cupiens adesse, talenti curam omittat. Sunt enim, qui accepta gratia, toti uellent contemplationis dulcedini intendere: & nullatenus a Christi præsentia dimoueri. Hi intelligãt Christum nolle, ut aßistant præsentiæ Christi in Christo: sed Christo in Christianis aßistant.*

Octauo, Abiit igitur, qui quinque talenta, & qui duo, & lucrati sunt. At, qui unũ, defodit, &c. *Dices igitur omnes prælati, & magistratus seruantur: & omnes populares & subiecti damnantur? Minime*
Luce 19 *id quidem: Nam iuxta Lucam ex his, qui acceperunt singulas minas, alius fecit 10. alius uero 5. Igitur multi ex his, qui unicam ruinam acceperunt, lucrati sunt. Sicut contra multi ex prælatis perdiderunt. Dices: Cur igitur hic nulla deperdente Prælato fit mentio: tota uero mentio est de non lucrante subiecto? Plane, nisi hæc spes hic daretur, nullus ex prudentibus uiris esset, qui acceptaret pontificatum, rem tantopere & onerosam, & periculosam, & operosam. Additur igitur illis calor, additur animus, spes illis promittitur, fore, ut, si labora*

rint, edant de fructu manuum suarum. Porro, ne subiecti crederent, nihil a se exigi, & ideo otio torperent, idarco multos hac ratione perire indicatur. Nec igitur omnes prælati pereunt, neque omnes seruantur subiecti. Et secundo monstratur, non esse impoßibile, si quis talentu acceperit: etiam 5. talenta posse duplare: non esse impoßibile, ut quis quinque talentorum usui sufficere poßit. Rursumq; ostenditur facile esse, in unius etiam talenti usu, hominem posse dormire. Tertio etiam monstratur: ex natura talentorum potius esse periculum corporis, & ocij: si unicum, quàm si plura talenta receperis. nam, cum talenta nō sint res emortuæ, sed uiuæ: quæ animam ad operandum excitant, & impellunt: minus te incitabit unum, quàm quinque talenta. magis calesces, si quinque titionibus incendaris, quàm si uni co, difficiliusq; quinque talenta defodies, quàm unum. Quarto, etiam non uidebatur posse fieri, hominē quinque, aut duobus talentis ditatum, Domini sui curam, et obsequium negligere, non id ferebat tantarum diuitiarum in unum seruum facta collatio. At facilius multo cui minus dimittitur, minus diligit: & ita, cui minus donatur, magis obliuiscitur. Fateor cui multum donatur, posse non etiam diligere, sed minus id donationis, & donorum natura fert, aut ratio sinit. Quinto, intelligunt facilius, qui multis donati sunt, quam multum debeant: at qui exiguo donantur, putant in suum, non in aliorum commodum fuisse donatum. Sexto, Intelligant maiores, si adeo dura ratio ponitur, cum eo, qui nō duplicauit, quòd unicum acceperat: quanto durior cum eis, qui non duplicauerant quinque? Rursum in-

Prouer. 1

Luce 7

telligunt minores, (si fieri potest) ut quinque duplicentur, quanta erit culpa unum non duplicasse? Nota uero non requiri aut plus, aut minus, quam ut talentum donatum duplices, uidelicet, ut tecum alium (uel unum) in cœlum adducas: a Pontifice requiritur, ut quinque, id est, ut omnes electos in cœlum adducat: a Magistratu, ut contendat & ipse quosdam in cœlum adducere. Certe, si re ipsa adducere nequiuerit: orationibus, exemplo, & quibus id uiribus possit, contendat. Nam in textu conqueritur Dominus, quod talentun non exposuerit: non queritur, quod lucratus non sit. Videtur enim subintelligi, nullum exponere talentum suum, quin aliquid lucretur.

Defodit ille talentum in terram, quia conuersatio piorum in cœlis est. Ibi thesaurizant thesauros suos. At tota secularium, & terrenorum conuersatio, intentio, conatus, et prudentia in terra consistit: in terra enim scribuntur impij, ciues sunt terræ, terræ habitatores. Hi ergo talentum, cum magna talenti iniuria, in terram defodiunt, illi negotiantur. Hi ueritatem Dei in iustitia detinent, & ligant: illi currunt ad anteriora, ad æternæ salicet uocationis brauium.

Philip. 3
Matth. 6
Ierem. 17
Apoc. 8
Roman. 1
philip. 3

Patet igitur, quid sit defodere talentum: est enim detinere talenti uim in iniquitate: qui enim iniquus est, lapidem plumbi super talenti energiam imposuit. Talentum ignis est, semen est, ebulliens aqua est, & saliens in uitam æternam: sed nostra iniquitate, tum etiam & curis huius seculi obruitur, ne proferat, & exerat uires suas. O rem indignam. Spiritus sancti uires, & efficaciam, terræ uiribus, imo dæmonis, & inferni, reprimi,

1. Ioann. 3
Ioann. 4
Lucæ 21

& in imum detrudi. Palestini ebullientes aquarũ puteos, terra obsepiunt. Pharao contendit, ut Israelitæ terram defodiant, facturi lateres, quibus talentum opprimatur. Et (si aduertere libet) inuenies eos omnes, qui secularibus rebus inhiant, nihil aliud facere, quam ligone cogitationis, & operationis terram effodere, ut aurum, ut honores, ut delitias sibi comparent. Terram ergo e terra eruunt: cumq; ipsi in eam, quam fecerunt, foueam descendãt, necesse est, ut secum talentũ abducant, cumq; se in terram sepeliant, talentum etiam sepeliunt. Genes. 26 Exod. 1 Psalm. 7

Nono: Post multum uero temporis (*erit enim grande interstitium ab ascensione ad iudicium*) uenit Dominus, & posuit rationem. *Habet Dominus librum, in quo scribat cuncta, quæ largitur hominibus: habet memoriam tenacißimam, qua nullius dati obliuiscatur. Et qua ratione talenti in aliorum utilitatem conceßi rationem exiget: pari & omnium talentorum, in propriam utilitatem acceptorũ rationem ponet. Aestimat ille sua dona nimis: largitur & multa nimis: nos eorum nimis obliuiscimur. Quis uero intrare cum illo in iudicium poterit? quis ante illum iustificabitur? quis poterit stare in cõspectu Dei sancti huius? O quam uere dictum est, Oblatus est illi, qui decem millia talenta debebat. Nos tãtum debemus: ille tantum exiget, quis iustificabitur?* Psalm. 142 1. Reg. 6 Matth. 18

Decimo: Accedit qui quinq; accepit, & qui duo, *et offerunt duplum: at qui unum non offert lucrum. Excitor ad huius loci explicationem, ex hystoria Iudæorum, qui ab Aegypto egreßi sunt: e quibus soli Iosue, & Caleb ingrediuntur in terram promissam, reliquis* Num. 14

omnibus in deserto prostratis. Plane Caleb canem significat: canis uero prædicatores figurat, qui gregem a lupis custodiunt. Iosue dux ille inclytus principum secularium locum gerit. Prædicatores igitur, & magistratus cœlum intrant, reliqui prostrantur. Vides igitur, qui quinque, & qui duo talenta acceperunt, seruatos: qui uero unum prostratos. Sed nota: Sicut nemo ascen-
Ioann. 3 *dit in cœlum, nisi Christus, qui descendit de cœlo: (nam qui intrant reliqui, in Christo intrante intrant) ita & nemo inferiorum intrat in cœlum, nisi superiores, qui de cœlo (idest cœlesti conuersatione) descendunt. Nam qui ex inferioribus cœlum intrant, in humeris superiorum intrantium intrant. Intrant igitur, qui unum talentum acapiunt, sed non soli intrant, sed in superioribus: ut agnoscas, quam requirat Dominus charitatem, & obedientiam inferiorum ad superiores.*

Vndecimo, illud: Super multa te constituam, *explicatum mihi est in fine capitis superioris, cum enarrabam locum illum: Super omnia bona sua cōstituet eum.*
Ioann. 11 *Quod uero sequitur: Intra in gaudium Domini tui, ut detur mihi eum habere sensum: tanta est dignitas, tan-*
Ioan. 10 *tus est honor, filios dispersos in unum adducere: filios,*
Eodem. *qui perierant, seruare, pro ouibus animam ponere, ouibusq; uitā æternam largiri: ut eius dignitatis Christus factus amator, & carnem assumeret, & uitam pro ea comparanda, facile exponeret, atque comparata, diceret:*
Luc. 15 *Congratulamini mihi, quia inueni ouem, quæ mihi perierat, drachmam, quam amiseram. Vt igitur lætatur Dominus in operibus suis corporalibus: ita & Christus*
Psalm. 103 *in spiritualibus. Nullum gaudium huic gaudio est par.*

In hoc gaudium Pontifex, et Magistratus iubentur intrare. Postquam enim gaudet seruus in uisione Domini sui, iubetur etiā gaudere de dignitate domini sui, ut, sicut fuit in labore particeps, sit etiam in fructu laboris.

Duodecimo: *Iam accessit miser ille, qui unum accepit, dicens:* Scio, quia durus es. *Quod ex D. Bernardo hunc habet sensum: Sciebam, quod exactissime coli uelis. Sciebam, quod nullum peccatum nec mortale, nec ueniale, nec uerbulum etiam ociosum pateris: hominem terrenum totum uis esse cœlestem: durus es, non sum ausus aratrū tecum ducere, non sum ausus uitam spiritualem, adeo difficilem inchoare. Tu metis, et non seminas: metis tibi gaudium, et gloriam, ex hominū spiritualium obsequijs: at nec gaudiū illis das, nec gloriā, dū uiuunt. Demum congregas, quod nō sparsisti: dum uiri pij uiuunt, tu ipse excitas impios, qui eos persequantur, cumq; non spargas amorē inter homines: uis, ut pij amore cum persequentibus iungantur, ut ita omnes in cœlo a te congregētur. Hoc tuum est ingenium, hæc consuetudo, uis mandata tua custodiri nimis. Nunquā uel hœdū seruis tuis præbes, ut cū suis amicis epulentur. Percutienti in unam maxillam, alteram iubes obuerti, res dura est cultus tuus, deterruit me. Id, quod facilius uidebatur, peregi, neminem læsi: non me conspurcaui in grauioribus peccatis. Habes igitur, quod tuum est, integrum, & impollutū. Quis enim optasset esse Iudæus tempore Pharaonis, quē tu ipse excitasti aduersus cultores tuos, quis optasset esse Christianus, cum nascebatur Ecclesia, siquidem tu permittebas totum orbem illis aduersari?*

Luc. 9
Ierem. 8
Psalm. 124
Matth. 5
Psalm. 118
Luc. 15
Matth. 5
Exod. 1

Hinc, Lector, habes, miserum hunc illæsum, et purū

obtulisse talentum: sicut & infœlices uirgines se puras seruauerunt, at nihil illis profecit: forsan facilius tulisset Dominus conspurcari talentũ in usu, sordidari etiã uirgines oleo, quàm, aut oleo caruisse, aut usu talenti. Matth. 25

Decimo tertio, De ore tuo te iudico, re uera nemo damnabitur, qui se iniuste damnatum uideat. adeo enim conspicua erit damnatis iustitia, ut & ipse damnatus iuste se damnatum iudicet. Oportuit igitur te commisisse pecuniam meam numulariis. Numularius est Christianorum, quiuis: imo quicunque uerbũ dei audit, sed ij præcipue numularij sunt, qui audituri prædicationes in Ecclesiam conueniũt: &, qui audiũt, ut proficiant. Certe Dominus Basilius habet, se Alexandriæ uidisse homines, paratos recipere numos in mensa, ab eo, qui dare uolebat, hac lege, ut datori, certum fœnus ultra sortem largirentur. Hi numularij erant. Iam ergo oportet, quemuis Christianum ita se gerere, ut uerbo, aut exemplo, aut oratione, uitam Christianam alijs exhibeat. Illi uero, quibus exhibuerit, numularij sunt: uelint, nolint: recipiũt enim Christanismũ, recipiũt Christum prædicatum, ut sibi habeant, in usumq; suum conuertant: tum uero ultra usum, in alios eundem Christum effundant. Et hoc est reddere fœnus ultra sortem. Non est ergo leuiculum uerbum Dei audire, aut exemplum Christianitatis conspicere. Reddenda huius rei exacta ratio erit.

Sed te precor attende? Si audis prædicatum Christum, hic prædicatus Christus, Domini pecunia est. Si suscipis in te Christum, & in te formas Christum, reddis Christum Christo cum fœnore: quia, cum Christum uu-

dum acceperis, teq; ipsum Christum, quadamtenus effeceris, reddis Christo Christum, non nudum, ut accepisti, sed Christum in te.

Decimoquarto, Tollite ab eo talentum. *Expoliate eum omnibus donis, et omnibus bonis. Nec enim dignũ est, eum aliquod bonum habere de cœlo: qui totus uersabatur in terra, ligate illi manus & pedes, extinguite in eo lucernam, qui olei copiam non habuit.* Matth. 13

Decimoquinto, Date ei, qui habet decem talenta. *Non intelligas dari prælatis sanctis talentum hominis mali: sed dari eam gloriam, quam malus ex talento debuisset habere. Itaq; non solum pius Prælatus coronam habet, ex ijs talẽtis, quæ Deo reddidit: sed ex eo etiã, quod non reddit, id est, non solum habet gloriam ex ijs hominibus, quos Deo obtulit sanctos, ac pios: sed etiam ex ijs, quos Deo non obtulit, quia ipsi noluerunt. Cum enim prælatus piùs non solum, contenderit pios ad Deum adducere, sed etiam impios: ideo non solum gloriam habet ex pijs, quos conuertit, & adduxit: sed etiam ex impijs, quos conuertere nequiuit, cum tamen conuertere nisus fuerit.*

Cur uero data est hæc gloria Prælatis & non magistratibus? Primum, quia conuersio eorum, qui ad Deũ conuertuntur, nõ est tribuenda potestati seculari, sed Ecclesiasticæ. Secundo, Quia secularis dignitas uidetur iam hic suam recepisse mercedem. honor enim ille secularis, quem illi ambiunt, merces est secularium. At Prælati cum debeant esse minores, cunque nihil minus debeant amare, quam honorem: honore coronantur in cœlo, quem noluerunt in terra. Habes, Le- Matth. 20

ctor, priorem expositionem.

Iam et alteram accipe: Ex Apostolo, 1. Corint. 12. habemus nouem donorum genera, scilicet Sermo scientiæ, sermo sapientiæ, fides, gratia sanitatum, operatio uirtutum prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. At ex eodem, ad Roman. 12. habemus solum septem donorum genera, prophetiam, ministerium, doctrinam, exhortationem, tribuere, praesse, misereri. Porro ex eodem ad Ephes. 2. habemus quinque dona duntaxat, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, Doctores. Hæc uero arbitror sola esse Ecclesiastica dona, sub quibus comprehenduntur, & quibus seruiunt omnia illa nouem, & septem iam enarrata. Notum præterea esse credo: Apostolorum locū habere Prælatos. Prophetarum, Prædicatores, Euangelistarum, Scriptores Ecclesiasticos, Pastorū, Curatos, Doctorum, eos, qui sacra docent in cathedra.

Ex his facile cognoscis, qui sint illi, quibus talenta quinque data sunt, & cur sola quinque. Accipe Augustinū, Basiliū, Bernardū: quiuis horū prælatus fuit, prædicator, scriptor, curator etiā in proprio monasterio, & deniq; Doctor. Acceperunt igitur, quinq; dona. Et, quia quinq; sola sunt dona Ecclesiæ, (sub quib. reliqua ueniunt,) ideo omnia talenta Ecclesiastica acceperunt.

Consequens addicta est, ut quidam sola duo habeant talenta. Vt, qui nec prædicator fuit, nec Doctor, aut scriptor.

At ex eodem Paulo, aperit se mihi alia uena dicendi: ipse enim dicit ad Philippen. 2. Deus est, qui operatur in uobis, uelle, & perficere pro bona uoluntate. Ha

bes igitur duo talenta: donum uolendi, donum etiam perficiendi. Cum uero Apostolus dicat, ad Roman. 7. Velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio: manifestum est, quod quibusdam Deus unicum dat talentum, scilicet uolendi: imo contra quidam habent talentum perficiendi, & non uolendi. Vt, qui possunt benefacere, nolunt tamen: imo & nonnulli bona faciunt nolentes, & nonnunquam uolentes, & nonnunquam uolentes, sed non propter Deum.

Ex quibus facile intelligitur, cur, qui quinque, et qui duo talenta accepit, fere sine periculo est. Accipit enim, ut uelit, & ut etiam perficiat: sed qui accipit tantum unicum talentum, aut uolendi tantum, aut perficiendi tantum, hic in summo est periculo: hic uix saluatur. Merito igitur gratulatur Apostolus Corinthijs, quod diuites facti essent in Christo: ita ut eis nihil deesset in ulla gratia. Quod & in uirginibus prudentibus fuit monstratum, illæ non uasa sola, sed uasa cum oleo sumpserunt. Væ igitur illis, qui aut sola sine oleo uasa: aut solum sine uasis oleum, receperunt. 1. Cor. 1

Iam uero attende, quam fideliter, quam integre, & quam sponte, qui lucrati sunt, & talenta & lucra Deo consignent: Ecce alia duo, inquiunt, ecce alia quinque. Vir bone, cur omnia offers, cur nihil tibi reseruas? Certe, quia non modo ea, quæ habent Sancti, Deo donare cupiunt, sed se, & omnia uiscera. Id enim timent, ne quid sibi maneat, quod Deo non offerant. intelligit, quæ dico, is, cui datum est, ut intelligat. Quidni uero omnia talenta, et lucra donent, Deo cum agnoscant et talenta, et lucra dei dona esse? Apostolus ait. Plus omnibus laboraui non ego: sed gratia Dei mecum: ego instru-

1. Cor. 15 *mentum gratia operantis sui. Si igitur Deus cum meritis sanctorum præmiat, munera sua coronat: Cur nõ quiuis sanctus deo reddat, quæ a Deo accepit? Dedit enim ipse & uelle, & perficere, pro bona sua uoluntate, non pro merito nostro.*

Concilium Trident. ses. 6. c. ult. Philip. 2

Quòd, si Sancti integre se Deo offerunt, & sua: nõ tardat Dominus, non differt par pari referre: tu mihi te, & tua obtulisti, ego tibi me, & mea offero. Supra multa te constituo en tibi mea trado. Superest, ut & me tibi tradam, intra in gaudium meum. Parum' ne est cæli dominum constitui? Heredem Dei fieri? Et coheredem Christi? Si hæc pauca tibi uidentur, adijciam multo maiora: Intra in gaudium. *Nunc filij Dei sumus, tunc similes ei erimus, dij quidam. Vnietur enim diuina essentia intellectui beato, sicut Theologi referunt. Et, sicut diuinitas unitur intellectui diuino in modum speciei, ut sic habeat intellectus cognitionem beatam diuinitatis: ita & unitur intellectui creato per modum speciei, ut talis intellectus producat beatam uisionem. & sit beatus, quomodo est ipse Deus, & in eo, in quo est beatus ipse Deus, quam dignitatem nemo æstimare: imo nec agnoscere in hac uita ad plenum potest.*

Roman. 8 1. Ioann. 3 Thomas 1 part. q. 12. artic. 2

Venit & malus seruus dicens, Scio quòd homo durus sis. *Male tractas tuos simul ac incipiunt tibi seruire, in fornacem tentationum eos conijcis: statim Cruci affligis: & quotidie eos se negare, & Crucem ferre præcipis. Iam, si mihi non dedisti uelle, cura me exigis, ut uelim? Si non dedisti perficere, cur exigis, ut perficiam? Cur metere uis, quod non seminasti? Certe quos uoluisti, uocasti, iustificasti, & glorificasti. Cui misericordiam*

Eccl. 2 Luce 9

Roman. 8 Rom. 9

ſericordiam præſtitiſti, eius miſertus eſt. Cur igitur am plius quæris, quàm dederis: non ego prior poteram te di ligere, ſed tu prior eras amaturus, excitaturus & perfe ctu rus. id cum non feceris, cur quereris, cur a me exigis, quod a te accipere debuerant? Roman: 4

Dominus non diffitetur ſe metere uelle ubi non ſemi nauit. Vbi Campus ſe aperit tractandi de diuina præ deſtinatione. Etenim, ſi cuius uult, miſeretur, dans ei auxilium efficax, ut bonus ſit: quem uero uult, durat, non dans auxilium efficax (dat certe auxilium, ſed non efficax) ſi efficacem gratiam non dediſti, cur effectum efficacis gratiæ poſtulas? Cur metis ubi non ſeminaſti? En, me, quo ad potui, ſeruaui incorruptum, & nulli no xium: tunc requiras a me maiora, quã dederis? hæc ſunt uerba mali ſerui. Roman: 9

At Dominus, ſi adeo doctus eras (inquit) ut ſcires me requirere ab hominibus effectus gratiæ, quam non dede ram: cur tu non contendiſti, eleemoſynas erogando pau peribus, orationes petendo a uiris pijs, improbe petendo a ſanctis, deſiderijs ſicut Iacob, pugnando cum Deo, ut ego, qui tibi dederam uelle, uſuram reciperem, acci piens, & uelle tuum, & perficere? Fateor non dedi ti bi efficacem uocationem, qua gratiam iuſtificantem ac ciperes: dedi tamen auxilium, quo peteres, quo conten deres. Si pauperibus pijs ſuccurriſſes, ipſi pro te rogaſ ſent, & ego maiora dediſſem, & tu, cum ad cœlum ue niſſes, lucra eleemoſynæ tuæ & orationum tuarum in ueniſſes. Tu igitur lucra reciperes & ego. At pigritia & uecordia tua opinionẽ tibi fecerũt, ꝙ ego durus eſſem. Malus enim affectus mali etiam iudicij cauſa eſt. Geneſ. 32

ff

Tollite igitur ab eo talentum gratiæ, *quam ei dederam, & date ei, qui decem habet. o pulcherrime di ctum? Quia enim Sancti multa uoluerunt: quæ quia non poterant, non perfecerunt: multa etiam perfecerunt, supra quam uoluerant: ideo datur eis corona, quã erant accepturi ij, qui acceperunt talentum uolendi solum, aut etiam perficiendi, ut impleatur dictum illud:*

Luce 6 *Mensuram bonam. confertam & coagitatam dabunt in sinum uestrum.*

Hic aduerte, quanti Deus dona sua æstimet, licet nos non ita æstimemus: siquidem ex eis, nullum uult perire. Sed quod prius male collocatum fuerat, aufertur: & datur ei, in quo collocatum bene sit. Vbi mirari non desino, attendens summam Dei dispensationem.

Apocal. 3 *In Apocalypsi iubet, quemuis nostrum seruare, quod ab eo recepimus. Tene, inquit, quod habes: ne forte alius accipiat coronam tuam. Quid? Pauper est Deus, ut non possit donare, nisi quod alius amittit? Et quidem*

Roman. 11 *dem Paulus docet misericordiam consequutos Iudæos, quia gentes erant excæcatæ. Postea uero Iudæos excæcatos, ut gentes illuminari possent. Quid? tam est tibi Domine angusta suppellex: tam est curta luminis, & misericordiæ tuæ copia: ut non possis cunctos illuminare? Sed sol tuus debet amoueri ab his, ut illuminet illos? Certe rerum experientia ita docet, nunquam totus mundus simul Deum coluit: sed a Iudæis in Græcos, a Græcis ad Romanos, ab his nunc ad Indos fides deuoluitur, sicut & imperium, nunquam eodem constitit loco. fuit primo apud Babylonios: inde transiit ad Persas, inde ad Græcos, inde ad Romanos. Nunc orbis*

summam Mauri *uidentur habere.* Ita *& hoc quem tractamus loco, ut abundet pius, expoliatur impius: de cuius exuuijs ille detescit.*

In tenebras exteriores. *Vt tenebræ, lepra, et culpa, quæ in anima occultabantur, ad faciem, id est, ad corpus prodeant, & erumpant.*

Cum autem uenerit Filius hominis, &c. *Primum* Dominus *dicit:* Cum uenerit Filius hominis in maiestate. *Videlicet Cruce præcedente, fulguribus, & tonitruis deterrentibus: Igne depopulante, immensitate lucis comitante, cunctis animabus sanctorũ astãtibus,* Apostolis, *&* Apostolicis *uiris astantibus.*

Secundo, Veniẽt etiam omnes Sancti Angeli. *Hæc enim erit unica illa dies, quà cœlum uacuabitur ciuibus suis: aer uero, & locus superior, gloria* Domini *fiet, nullus certe Angelorum deerit huic tam solemni, tanquam aspiciendo spectaculo.* I*mo, si* Pater *æternus, si etiam* Spiritus *sanctus locum mutare possent, ad conspiciendum hoc iudicium descenderent.* D*escenderunt uiri tres, (ait historia) ad spectandum Sodomorũ incendium, ad eorum causam iudicandam: quanto potius in hoc iudicium descenderent?* V*eniet igitur* Christus Deus *homo, &, ut homo, sedebit in nubibus cœli.* Si *enim regula* Augustini *est,* Scripturam *intelligendam, ut iacet, ubi nullus est absurditati locus: cur hic non agnoscemus corporalem sessionem, cũ ex illa nihil sequatur absurdum?* F*iet igitur thronus regius, explendidissimis nubibus, uidelicet, quas* Christi *lux penetrabit immensa.* E*t ita ad literam implebitur, uidebitis* Filiũ *hominis sedentem a dextris uirtutis* Dei, *uenien-* Genel. 18

tem in nubibus cœli.

Matth. 29 *Quarto,Coram sedente Christo.*Congregabuntur localiter omnes gentes. *Vt allata Augustini regula probat.Cögregabuntur,uidelicet,ut omnes uocem Christi audiant,ut omnes sua,& aliorum cognoscant peccata,ut omnes uideant rectum in se, & in alijs Iudicis fuisse iudicium.Nec nos moueat gentium infinitas,quas nullus locus uidetur capere posse. Siquidem electi in aere consistent supēsi, impijs sese cōculcantibus. Omnes igitur erunt coram Christo. quæ quidem erit pulchra diuinitatis repræsentatio. Vt enim omnia sunt nuda,&*

Hebr: 4 *aperta oculis diuinitatis: ita & omnes illi homines erūt nudi & conspicui oculis humanitatis Christi. Tunc*

Philipp.2 *implebitur uere,quod,coram rege tanto, omne genuse flectet, cœlestium,terrestrium & infernorum. Tunc*

Ioan. 5 *implebitur: Pater omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium sicut honorificant Patrem. Tunc uerum erit: Omnia subiecit sub pedibus eius.*

1. Cor. 15 *Tunc gloria & honore coronat Pater Filium: &*

Psalm: 8 *item Filius Patrem:quia tunc Filius tradet regnum Deo*

1. Cor. 15 *& Patri,euacuatis,& subactis,morte, & mortis satellitibus. Tunc implebitur illud: Vidit & commota est*

Psalm. 96 *terra,montes sicut cera fluxerunt. Annunciauerunt cœ*

Matt. 27 *li iustitiā eius,& uiderunt omnes populi gloriam eius. Vt igitur omnes fere nationes conuenerunt ad Christum,in Crucis patibulo suspensum:ita congregabuntur ad Christum,in potestate iudicij sedentem.*

*Quinto, Omnibus igitur coram Christo congregatis,ad literā,*Statuet Christus pios sibi dextros, impios,sinistros. *Eo enim loco habebit Christus suos: quo*

ipse a Patre suo est habitus: pater collocauit Filiũ ad dex- Ephes. 1
teram suam dicit enim pater filio: Sede a dextris meis. Psalm. 109
Dextros igitur Filius sibi faciet pios. Elegantißime qui- Genes. 48
dem Iacob iam moriens commutat manus: facitq; sibi
dextrum, qui sinister erat, sinistrumque eum, qui
erat dexter: ita & Christus, non ipse moriens, sed in
mundi morte, manus in iudicio commutat, & iustos fa-
cit dextros, quos mundus habuerat sinistros: & contra,
impios statuet ad læuam, qui mundo dextri erant. Et pla-
ne Christus dicturus est pijs, eam nobilem benedictio-
nem scilicet: Venite benedicti. credibileque est, quod Luce vlt.
manu dextera, signo Crucis facto, eos benedicet: sicut Cantic. 8
fecerat cum cœlos ascendit. Si igitur dextera bene-
dicet, dextros eos habebit, ut dextera illa nobilis suaui
motu eis benedicat, quos antea eadem dextera ample-
xabatur.

Sexto, Sed ambigua iam se offert quæstio, Cur impios hædos nominarit? Certe, si hircos nominasset, nulla esset difficultas. Quia animal hoc, luxuria, fœtore, & præcipitijs notari solet: at hædus recẽs adhuc his non est maculatus criminibus. Cur igitur rem teneram, innocentẽ comparat impijs? Et augetur, quæstio: Cur non iustos agnos dixit, sed oues? Obsecro te, qui legis id aduerte.

Comparantur iusti fœminis, scilicet, ouibus. Oues enim fœminæ sunt, sed perfectæ: at mali comparantur maribus scilicet, hædis, ijs tamẽ imperfectis. Quibus multa significantur. Primum illud: Si malus es, etiam si non diu malus fueris, etiam si grandis in peccato non sis licet sis hœdus, et nõ caper, adhuc damnaberis, id ut notetur, nõ hircos grãdes, sed hœdos recẽtes Dominus attulit.

Porro, hæc est gratiæ conditio, ut eodem puncto, quo ani-
mæ infunditur, donis eam Dei perficiat. Dei enim per-
fecta sunt opera: non igitur agnum recentem eam red-
dit, sed quantum est ex parte gratiæ, perfectam effici
ouem, fœminam uidelicet uiro Christo desponsatam. At,
2. Cor. 11 si Christi sponsa est, & fœmina, & Christi donis perfe-
cta est. Iam igitur, si recentes peccatores ita damnantur,
quid de ueteranis fiet?

Secundo, nota: Peccator etiam si. 100. annorum sit,
paruulus est, minor est, nondum ad perfectionem ue-
1. Reg. 13 nit. Porro, si iustus, quis est (etiam si unius anni sit cum
Genes. 27 Saul) bella tamen Domini, ut perfectus gerit. est igitur
peccator semper hœdus, est & iustus perpetue ouis.

Tertio, nota: hœdus Hebræis uocatur Seyr. Porro Seyr
est regnum Esau, cuius manus, ut hœdi erãt pilosæ: nam
Iacob, ut fratrem Esau ementiretur, manus & collum
hœdina pelle contexit. Iam igitur in domo Esau, Chri
stus nihil habet. Sed iuxta Angeli dictum. Regna-
bit in domo Iacob in æternum. Si non regnat in do-
Luce 1 mo Esau, non igitur in Seyr. non in hœdis. merito igi-
tur mali in quibus Christus non regnat, dicuntur Seyr,
id est, hœdi.

Quarto, nota: cum pij in die iudicij audient se oues
esse: memorabuntur summæ suæ dignitatis. Christus
Matt. 12 enim dicitur agnus; & dicitur filius eorum, qui fa-
ciunt uoluntatem Patris. Igitur piæ animæ sentient
Exod. 12 se Christi fuisse matres, id est agni immaculati. An nõ
grandis ille honor? Rursum sentient, non frustra se
genuisse agnum anniculum immaculatum Christum,
cuius sanguine a deuastante Angelo fuerunt protecti.

At hœdi nihil commune habent cum agno. Igitur nec impij cum Christo. Maxime cum ouium sit, lac suum omnibus exponere hœdorum tamen officium, alienum sugere lac. Conuenit igitur pietas cum oue: sicut & quadrat hœdo cupiditas. Et attende, precor, in Christi grege non est mentio, nisi de ouibus & hœdis. Si enim facis uoluntatem Dei, amans proximos, &, qua potes ratione, iuuans, sine dubio ouis es: at, si tantum te pascis hœdus es, etiam si non luxuries, etiam si non te præcipites, etiam si cornibus non ferias, etiam si mali exempli pessimum fœtorem non proferas.

Septimo, Statutis igitur pijs ad dexteram. Dicet rex ouibus. Nota: cum Christus alloquitur pios, regem se nominat: at cum alloquitur impios, nullum sibi cognomentum addit: sed solum hoc. Tunc dicet his, qui a sinistris erunt. Vbi intellige, pijs Christum esse omnia, sicut rex omnia est in regno suo. Cum igitur habet textus: Dicet rex iis, qui a dextris sunt, intellige omnia bona nomine regis. Porro cum tacet, cum nihil addit loquens impijs: intellige iam Christum nihil habere cum impijs, & nihil impios habere cū Christo. Venit enim princeps mundi, & in me non habebit quicquam: Christus igitur pijs rex, impijs nihil. Ioan. 14

Octauo, Dicet igitur pijs: Venite benedicti Patris mei. Attende: Christus est dictum Patris, & non dictum modo, sed benedictum. Nō enim Pater solum eructauit uerbum, sed eructauit uerbum bonum dictum, & dictum bonum. Hæc summa est gloria. Verbi quod Verbum bonū dictum sit. Certe, quia omnia, quæ habet Pater bona, accepit Filius. Eructans enim Pater, Psalm. 44 Matth. 11

ac uelut euomens ex animo, & gaudenter, se totum eructauit, se totum euomuit in filium. Iam attolle oculos, ut uideas, electos ita esse dicta, et benedicta, scilicet uerba, & uerba bona Patris, (licet in suo gradu) et propterea etiam in suo gradu accipere omnia bona Patris. Sed de his tantum, ne oculos in tantam lucem uideamur coniĳcere. Summa igitur hæc est gloria sanctorum, quod sint benedicti, idest bona uerba. Recolo benedictionem eam, qua Pater Iacob benedixit Iôseph filio, dicens: Benedi-
Genes. 41 *ctus sis benedictionibus de cœlo, de super benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus uberum, et uuluæ. Benedictiones Patris tui fortiores sunt benedictionibus patrum suorum, donec ueniat desiderium collium æternorum.*

Plane benedictio Dei est bonum donum Dei. Igitur benedicentur electi omnibus donis cœli, omnibus donis terræ, idest omnibus bonis, quæ habent sancti Angeli in cœlo, et quæ habent uiri boni in terra. Nec id modo, sed
Cantic. vlt. *quia Christus lactatus est ab uberibus matris suæ: ideo et sancti implebuntur donis humanitatis Christi, imo,*
Psalm. 109 *quia Christus genitus est ex uulua, et utero Patris: ideo Sancti benedicentur donis diuinitatis Christi. Quid e-*
1. Ioan. 3 *nim est aliud illud Ioannis: Nunc filĳ Dei sumus, sed nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quia, cum apparuerit, similes ei erimus. Benedictiones igitur, quas*
Roman. 8 *largitur Christus in die iudicĳ, fortiores sunt omnibus benedictionibus Patrum Christi, idest Abrahe, Isaac & Iacob. Et, licet hoc tempore fortiores non uideatur: at, cum uenerit dies ille, tam optatus omnibus pĳs, tam optatus toti mundo, tam optatus Angelis: tunc monstra*

bitur, quã uere sint illæ benedictiones fortiores: ideo dicit, donec ueniat desiderium collium æternorum, cœlorum scilicet, & Angelorum, ut infra indicabimus.

Iam, cũ dicit: Benedicti Patris mei. *Admonet Christus pios, ut attollant oculos in fontem omnium bonorũ, Patrem scilicet, unde tanta benedictio orta fuit. Tũc (ut arbitror) omnes Sancti gratitudine pleni, flectẽt genua: unam dignationem adoraturi, & ita summus eo loco Deo Patri honor tribuetur, ut redeant flumina ad mare, unde exierunt: et gratiæ tribuantur omnium gratiarum largitori. hic fit uespere, & mane dies unus. Sane prodit uespere e mane, rursumq; in mane redit: ac ideo ex uespere, & mane fit dies unus: ita sanctitas hominũ, atque benedictio, ex sanctitate Dei Patris egressa, in die iudicij in eundem Patrem regressa, unum ex patre, & pijs Patris filijs efficiet. Agnoscent igitur tunc Sancti, quod Pater est omnia in omnibus, & quod omnes benedictiones a Patre susceperunt.* Eccles. 1 Genes. 1 Ioann. 17 1. Cor. 15

Nono, Addit Dominus. Possidete regnum paratũ uobis. *In unum regnũ omnes uocantur, non in diuerse, ut agnoscas summam regnantium concordiam. Sicut enim, dum uiuerent, habuerunt cor unum, et animam unam: ita et, cum regnant, unũ habẽt regnum. Vt unũ sit regnũ, quibus unus fuit Deus, una fides, et unũ baptisma. Agnosce etiam, quod regnum beatorũ non est regnum temporale. nam, si ita esset, diceretur eis: Manete, & possidete. Sed, cum dicatur eis:* Venite, & possidete, *fit, ut regnum sit spirituale. Siquidem regnum eorũ erit regnum Christi, cuius regnum non est de hoc mundo. Denum agnosce dignitatem electorũ, quos Christus,* Actor. 4 Ephes. 4 Ioann. 18

Angeli, mundus, & infernus, ut reges, habebit.

Decimo, Sed magnæ difficultatis locus est, quomodo dicitur: Paratum uobis ab origine mundi. *Nunquid non etiam paratum fuit regnum illud Angelis sanctis? Cur igitur infernus dicitur paratus diabolo, & Angelis eius, at cœlum dicitur paratum hominibus? Si de bonis mentio est, ex æquo paratur homini, & Angelo regnum. Si de malis uero, ex æquo etiam paratur infernus utrisque. Rursum 2. difficultas est, cur dicitur:* Paratum regnum, a mundi constitutione, *cum etiã ante mundi constitutionem & homini, & Angelo æterna Dei prædestinatio præparauerit regnum? Et 3. difficultas: cur non item dicit. Ignem æternum, qui ab origine mundi paratus est diabolo?*

Ad primam illa prior plana responsio est, Deum parasse cœlum, & item infernum, primo, & maxime ducibus, & principibus, capitibusq; bonorum, & Ephes. 1 *malorum. Planum uero est, Christum esse caput hominum, & Angelorum, ut Paulus testis est. Rursum planum est, diabolum esse regem, & caput super omnes filios superbiæ, ut Iob asseruit.* Iob. 49 *Sub capite Christo ueniunt omnes fideles, qui sunt eius membra. Sub diabolo omnes impij: igitur homini paratum est cœlum: quia Christus homo est caput bonorum. At non homini, sed diabolo paratur infernus: quia caput malorum non est homo, sed dæmon.*

Iam mecum profundius penetra: Constat, omnes fideles ab origine mundi a Christo capite gratiam recepisse. Verbum enim Dei, quatenus erat futurus homo, & Meßihas, gratiam electis infundebat. de plenitudine fi-

quidem eius nos omnes (etiam in lege naturæ) gratiam acceptimus. Arbitror etiam ego Angelos, & omnes electos gratiam suam ab hoc fonte cepisse. Igitur gloria, et fœlicitas æterna primo Christo homini, & humanitati suæ debebatur, mox Angelis: non igitur ex æquo homini, & Angelo parata est gloria. Sed primo homini, ut capiti electorum omnium, postea Angelis. Sed hæc mihi sub censura dicta esse uolo. D. enim Paulus me cogit, cũ dicit: Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Igitur similiter electi sunt in ipso, & Angeli, quia in ipso, & per ipsum sunt omnia: non homines solum: sed & Angeli. At prior electa est humanitas, per quam et Angeli sunt etiam electi. Ioann. 1 Ephes. 1 Rom. 8

Ad secundum respondeo: Primum quidem, quod, licet uisio Dei, in qua summa fœlicitas est, fuerit parata ante mundi constitutionem: sed, quia ad gloriam etiã pertinet, aula illa nobilis, (uidelicet cœlum) ubi Deus uidebitur: & etiam pertinent illi nobiles ciues, (uidelicet Angeli.) cœlum uero, & Angeli non fuerunt ante mundi constitutionem, ideo dictum est recte: percipite regnum, cuius regia, cuius ciues uobis parati sunt ab origine mundi. Secundo, Respondeo: illud uerbum Paratum, posse hoc sensu intelligi: poßidete regnum, quod præparatur, quodq; præmunitur uobis a mundi principio. quia a mundi primordijs nihil aliud Deus egit, quam regnum electis præparare. Sane natura, lex, Christus, Apostoli, Euangelium, miracula nihil aliud agunt, quam electis munire uiam, & ædificare gloriã, ut intelligas, quantum erit ædific[illegible]ium illud æternæ gloriæ, quod Deus ædificat iã ab annis sex millibus, Vide li

et magna structiones, non nisi tempore longo ædificantur, ut non nos pudeat, si terrena hæc nostra habitatio corrumpatur, quibus tanto impendio, tanto tempore,
2. Cor. 5 *tantum ædificium, tantus astificat artifex. 3. Cum dicit:* Paratum ab origine mundi. I*ndicatur, non solos Christianos, aut Iudæos fideles hoc regno potituros, sed etiam omnes pios, qui a mundi radicibus Deo seruierunt.* 4. I*ndicat mundi constitutionem effectam, gratia electorum: seruituti enim subiecit Deus omnē crea*
Rom. 8 *turam propter electos. Sensus igitur est. Possidete regnum, quod, ut assequeremini, mundus corruptionibus & iniurijs est factus obnoxius: gratias agite Patri, qui Angelos, cœlos, & orbem in hoc disposuit: ut re*
Rom. 8 *gnum hoc assequeremini. Quinto: Indicatur, totum mundum nunc esse in doloribus partus: gemit enim creatura, & parturit usque adhuc. cuius partus regni assecutio erit. fœlices dolores, qui talem sobolem pepererunt. Est igitur sensus. Percipite fructum, ob quem plantata arbor est, percipite sobolem, quam mundus prægnans edidit tandem.*

Ad tertium respondeo, causam esse: quia Deus mor
Sapien. 1 *tem non fecit, nec lætatur in perditione malorum. Sicut ergo nec fecit peccatum ita neque uoluisset facere carcerem. Ab origine igitur mundi non erat Deo animus, infernum parare, sed iniusti carcerem eum parare fece*
Eodem. *runt. Agnosce igitur Dei charitatem & bonitatem. nollet ille punire, ideo non dixit, Paratum ignem ab origine mundi: sed intellige paratum, a tempore, quo mali angeli è cœlo deciderunt.*

Vndecimo, adiungit Dominus causas, cur iubeat e-

lectos uenire ad possidendum, causa est. Quia esuriui & dedistis, &c. *Hic grauissimæ sunt difficultates.* Prior, *cur* Christus *solum concedat regnum largientibus eleemosynam: non uero concedat humilibus, patientibus, castis: imo neq; martyribus? Simul'q;, cur neget cœlum ijs, qui non dederunt eleemosynas, non uero blasphemis libidinosis, & denium alijs infidelibus?* Altera *est:* Num *qui eleemosynas faciunt (etiam si alijs uitijs conspurcentur,) regnũ* Dei *obtinebunt?* Et *simul: num, qui eleemosynas non faciunt, etiam si contemplatiui sint, etiam si religiosi, etiam si pauperes sint, regno priuabuntur?* Tertia *est:* Cur *nulla mentio, de operibus misericordiæ spiritualibus, sed de solis corporalibus?* Quarta *est:* Cur *nulla mentio, de alijs multis operibus misericordiæ corporalibus? utputa, uisitare pupillos, & uiduas in tribulatione eorum, ut* Iacobus *habet, subuenire oppresso.* Et *(quod* Isaias *ait:) dissoluere colligationes impietatis, soluere fasciculos deprimentes, dimittere eos, qui confracti sunt liberos, &c.* Iacob 1 Isaię 58
Antequàm *aggrediar harum difficultatum decisionem, primum aduerte, quòd licet electis gloria ex æterna* Dei *prædestinatione, & præparatione dimanet, non tamen prouenit, nisi ex operibus suis.* Simul *enim dicitur,* Possidete *regnum paratum a* Patre *& comparatum a uobis, quia dedistis cibum, potum, &c.* Vt *uerum sit dogma* Theologicum, *quod æterna prædestinatio sine nobis est, quantum ad principiũ: quia* Deus *sine nobis elegit nos. sed non est sine nobis, quantum ad finem, quia sine nobis non glorificamur.* Secundo *aducrte: quam uili uendatur regnum* Dei, *non a te hic magna* Ioan. 15

requiruntur: sed quod facile, & expositum est, quodq; ipsa natura a te requirit, quod etiā tu a te requiris. Nec enim sola miseria fratris, sed etiam misericordia nostræ humanitatis, ad subueniendum propendit. Quis uero non stupeat, tantum gloriæ, tam uili pretio uenale constare? Tertio aduerte: Nunquam defuturos pauperes, quibus subueniant electi: siquidem per hanc subuentionem acquisituri sunt regnum. Arripiant igitur electi medium, quo finem sunt adepturi. Quarto aduerte, summum inter omnia mundi aduersa esse famem: ideo primo loco ponitur hic subuenienda. Quia, iuxta uerbum Ieremiæ, melius erat occidi gladio, quam fame perire. Et ideo Dominus dicit: Misereor super turbā, quia triduo sustinet me. non dicit, Quia nuda est, quia peregrina, sed quia famelica. Igitur re uera crudele flagellum est, cum Dominus fame flagellat.

Matth. 26

Treno 4

Matth. 15

At, ne uideamur difficultates oblatas fugere, ad primum respondeo: æquissimum esse, ut quiuis princeps, si leges æquas statuit, per leges suas iudicet. Cum igitur Christus unicam statuerit legem, (scilicet de dilectione proximorum) per hanc debet iudicare. Lex alia de homicidio, de blasphemia, &, si quæ sunt aliæ, sub hac una comprehendi, Paulus asseruit, dicens: Qui diligit proximum, uniuersam legē impleuit. Igitur, cui uidetur difficile, quod Christus per legē misericordiæ iudicet, ei uideatur difficile, quod Christianitas unica lege compleatur, de proximo diligendo. Tu expone, qua ratione humilitas, castitas, patientia, sub unica dilectionis proximi lege comprehendantur: & habebis expositum, quo modo unicæ dilectionis lege omnes iudicabuntur.

Ioann. 15

Roman. 13

Ad secundum respondeo: quod omnis doctrina sua propria habet uocabula, propriosq́; intelligendi modos. Habet phrasem suam Plato, habet & Aristoteles: habet igitur multo maxime Christus. Sane dicit Dominus: Quod petieritis patrem, fiet uobis. Et quæcunque oran tes petitis, credite, & fiet uobis, &c. Horum locorum sensus est: Quod petieritis Patrem, ut Christianus; ut instigatus spiritu Christi, ex motione, & instinctu Spi ritus sancti, id sine dubio fiet. Si petis ex instigatione car nis, ex tribulatione cordis, non necesse est, ut fiat. Non e- nim tunc petis, ut Christianus, sed ut homo, non ex spi- ritu Dei, sed spiritu tuo. Ita plane & hoc loco non di- cit: Si cibasti pauperem utcunque, regnum comparasti: sed, si cibasti ex spiritu charitatis, ex spiritu dilectionis. Sane cibat Maurus esurientem, operit nudum Indus, colligit hospitem amicus. at non ideo digni censentur re- gno, quia non colligunt, non cibant ex spiritu Christi. Qui enim spiritu Dei agũtur, hi sunt filij Dei.. At filij Dei cauent ab omni inquinamento carnis, & spiritus.

Ioanni 14

Matt. 11

Roman. 8

2. Cor. 7

Roman. 2

Ad tertium respndeo, ex Paulo: Non (inquit) qui in manifesto, ille Iudæus est: nec quæ in carne circunci- sio: ita plane non qui in manifesto eleemosynarius est, is eleemosynarius re uera est. Et contra, non is, qui in manifesto non dat, re uera non dat. Sed contra, qui in spiritu, & ueritate cor habet munificum, is est certe misericors. Qui donaret, si haberet, is certe est, qui dat coram Deo: contra, qui ignaue, inuite, aut superbe dat, is fere non dat. Ne igitur queratur pauper, aut mona- cus: quod ei cœlum sit interclusum minime. Si amas ex spiritu, & ueritate, iã dedisti: aut certe dabis, si habebis.

Ioanni 4

Ierem. 9 Rursum nec glorietur diues in diuitijs suis, quod facile ei sit regnum Dei numis comparare, nec id quidem: si enim feruore & charitate Christiana pectus tuum
1. Cor. 13 Deus non impleuit: etiam si des omnem substantiam tuã in cibos pauperum sine charitate, nihil es.

Dices: Si id ita est, cur Dominus de operibus his meminit, & non potius de charitate: quæ sola, aut hæredes, aut exhæredes regni facit? Respondeo, si de charitate sola meminisset, & non de operibus eius essent multi, qui deciperentur, putantes se habere charitatem licet non darent. Admonet igitur, tunc eos signum habere suæ charitatis, nõ, si uerbo diligant, aut lingua, sed si
1. Ioann. 3 opere & ueritate. Paulus dicit: Corde creditur ad iusti
Roman. 9 tiam, ore autem confeßio fit ad salutem. Igitur prima salus, seu prima iustificatio, uiuæ tribuitur fidei, non simpliciter ei, quæ est in corde, sed, cum fieri potest ei, quæ se profert in ore. Sane fides, quæ in corde est, iustificat, id est, radix iustificationis est. Sed non iustificat, nisi ore proferatur, cum opus est, & cum facultas adest: ita etiam radix glorificationis charitas est, in corde firmata. Corde igitur amatur ad gloriam, sed opere miseratio fit ad gloriæ assequutionem, si opus est, & facultas adest. Ergo ad principium iustitiæ primá uirtus ualet scilicet fides: sed ad complementum iustitiæ, id est, glorificationẽ, perfecta uirtus necessaria est, scilicet charitas. Sed neque illa, neque ista iustificat, nisi exerceantur, cũ opus est: quia, ut dixi, non ualet lampas accensa, nisi oleum seruetur in lecytho. Nec ualet talentum, in terra defossum, si non exponatur ad mensam.

Ex quibus responsio est ad aliam quæstionem: An ad

salutem requiratur, quòd omnia hæc sex opera misericordiæ quis compleat: An sat sit, quædam illorum exercuisse? Respondeo: necesse est, omnia exercuisse, si omnibus opus fuit. alioqui necesse est, animũ habuisse, omnia exercendi, ubi necesse fuisset: quòd si non occurrit necessitas implendi omnia, satis est quædam fecisse.

Ad quartam difficultatem, solutio est: Elegantissimum consolandi modum, docendi, leniendiq; esse, si tribuas, si opera illa misericordiæ corporalia exerceas, magnam partem spiritualium peregisti. Rursum in Ecclesia statuit Dominus præsules: qui ex iustitia iniuncti muneris, illa opera misericordiæ spiritualia præstent. At in iudicio non sola illa, ad quæ ex iustitia obligaris, examinantur, sed illa, quæ ex charitatis ingenio nascũtur: non ius solum illic Dominus quæret, sed amorem. Itẽ opera misericordiæ spiritualia non ad omnes spectant. Quid enim docebit plebeius, castigabit subiectus, consulet imprudens, solabitur tristis? At in generali omniũ iudicio, generalis uirtus amoris exigitur, quem exercere nemo fere est, qui non possit: quis enim uel potum aquæ exhibere nequeat, uel uisitare infirmum non possit? communia igitur opera, a communitate, communis omnium Dominus requirit. Matth. 10 Iacob 1

Sed, precor te: Ne rursum audire pigeat causam, cur Dominus solam charitatem, & misericordiam delegit: cui possessionem regni tribueret. Causa igitur est, quia nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo: at sola charitas deduxit Christum ad nos: igitur sola charitas efferet nos ad Christum. Currus Elisæi igneus est: currus item Eliæ, quo in cœlum subuehitur. Christ- Ioann. 13 4. Reg. 6 4. Reg. 1

Ioan. 6 stus uenit ad nos, ut animam nostram cibaret esurientem, non alio cibo, quam corpore suo: uenit ad nos, ut animam satiaret inanem, non alio potu, quam spiritu
Ioann. 4 suo. Spiritus enim suus est aqua, quam ille dat, ut iam nemo sitiat in æternum. Venit ad nos, ut nudam animam uestiret, non alia ueste, quam se. quia Paulus di-
Rom. 13 cit: Induimini Dominum IESVM. Venit, ut animam
Zachar. 9 nostrã incarceratam educeret de ergastulo: ubi non erat aqua: non alia ratione, quam ipse se clauis in Cruce li-
Hebr. 11 gando. Venit colligere animam hospitem, & peregrinam, non in aliud hospitium, quam in gloriam suam, idest in se. Si hæc facturus, de cœlis ad terram ille descendit: eadem facturus est, qui e terris ad cœlum con-
Galat. 5 scendere cupit. Plane semina hic, quod illic metas. Illic
Psalm. 102 cibaberis pane uitæ, & aqua sapientiæ potaberis. Illic sanabuntur omnes infirmitates tuæ. Illic colligetur tua
Isaie 52 peregrinatio, soluentur'q; uincula colli tui. Quæ igitur
Galat. 6 illic accipies, hic semina. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Sed arbitror, longa enarratione ingeniũ lassauimus tuum.

Duodecimo, Pergamus porro: Cum Dominus electorum suorum merita recensuerit, electi respondebunt: Quando te, Domine, uidimus esurientem? Vbi primo nota: ex hoc textu uideri Christũ non cogere nos, ut quæramus, quibus eleemosynam præstemus: sat est, si, cum uidimus esurientem, cibauimus. Nec enim dicit textus: Domine, quando te esurientẽ requisiuimus? sed quando te ei uidimus?

Porro grauis admodum quæstio succurrit: cur fideles dicant: Domine, quando te uidimus? Siquidem

nihil aliud fideles faciebant, cum dabant eleemosynam, quam Christum in paupere uidere: imo parum eleemo syna prodesset, nisi prius, cum dabat pauperi, Christo se dedisse putaret. Certe nihil aliud fere clamant prædicatores, aut scribunt libri, qnam hæc uerba. Si pauperi datis, Christum in paupere attendite, cui detis. Ad hoc respondeo, Christum in die iudicij adeo futurum splendidum, adeo regio splendore fulgentem, ut uix Io sephum sui fratres agnoscant. Vix credi poterit, illum, Genes. 46 quem uident, adeo summum esuriisse, aut sitiisse. Pro- Matth. 14 fecto, cum discipuli uiderent Dominum ambulantem in fluctibus: cum item uiderunt eum a mortuis surre- Matt. ult. ctum, uix eum esse credebant, quem antea nouerant: quanto potius præ admiratione dicent tunc, Domine, quando te uidimus?

Decimotertio. Huic percontationi respondet Dominus: Quod uni ex his fecistis. Quod intellige, iuxta dicta, sub hoc sensu: Quando ex spiritu charitatis, & ex spiritu diuino, uni ex his dedistis, mihi dedistis. Dedit igitur Deus, dedit Deus Deo, & ideo munera Dei Deo data, remunerat ipse Deus, nec alia re remunerare debet, quam ipso Deo. o quam uere dictum est: Omnes in uno spiritu potati sumus, ac si diceretur: Spiritus san- 1. Cor. 12 ctus est mare quoddam. in hoc mari combibiti sunt omnes Christiani, nihil fere apparet aliud, quã Deus. Et, si omnia uidentur Deus, ex Deo prodeunt, ad Deũ uadunt. Vere ita est, in cœlo Deus est omnia omnibus: ita 1. Cor. 15 & suo modo, est omnia in terra in omnibus suis. hæc non expendas ad nasum Peripateticum, sed Apostolicũ.

Decimoquarto, Conuertit Dominus ex pijs ad im-

pios vultũ, dicit'q; illis. Discedite a me. Theologi nos docuerunt, ex hominibus quosdam uniri Christo per gloriam. Secundo quosdam per gratiam. Tertio, quosdam per fidem mortuam. Quarto, per naturam aptam illi coniugi. Iã, cum dicit: Discedite a me. Omnino tertios & quartos expellit, ut nihil illi cum illo habeant commercij. Porro, cum Christus sit omne bonũ, pax, delitiæ, fit, ut discedentibus illis a Christo, incidant in omne malum, inquietudinem, & anxietatem.

Exo. 3 Sed mecum te obsecro, expende. non solùm Christus est omne bonum, sed est etiam omne esse. Nam ita dixit roganti Moysi: Ego sum, qui sum. Est igitur Christus esse. Dicet: Si Christus est esse, & iubet damnatos a se discedere: ergo iubet eos non esse scilicet iubens eos discedere ab esse, plane iubet non esse? Respondeo, re uera iubet eos incidere, non solum in non esse, sed in aliquid minus, quàm non esse. Esse enim damnationis minus est, peius est, quàm non esse. Melius, inquit,
Matth. 26 Dominus erat ei, si natus non fuisset. Vide igitur hominum miseriam: iubentur proruere in maius malum, quã sit nõ esse. Et sicut esse supernaturale deitatis, quod Deus pijs dat, exuperat omne esse naturale animalium, cælorum, & Angelorum. bonum'q; illud (quo uocantur pij, cum a Christo audient: Venite benedicti) omne bonum naturæ excedit: ita & non esse damnatorum, est non esse supernaturale: quod omne malum, & omne non esse transcendit. O re uera impij male dicti sane, si tantum essent dicti, ex dictione bonum aliquod haberent: at, quia non dicti, sed maledicti sunt, ideo nihil bonum, sed omne malum, habent. Vidit

Deus cuncta, quæ dixerat, & dicendo fecerat: & erant valde bona. Sed miseri hi, non dicti, sed maledicti sunt, ideo erunt valde mali, Vt igitur pijs dicitur: uenite ad summum bonum, ita & impijs dicitur: Discedite in omne malum. Psalm. 148 Genes. 1

Decimoquinto, Sed grandis est difficultas, cur dicit: In ignem æternum paratum diabolo? Num ignis corporalis, qualem Theologi fatentur esse ignem inferni, torquere Angelos potest? Ad hoc ego nescio planiorem responsionem, quam si fateamur: ea ratione agere ignem in damnatos spiritus, quo agunt sacramenta in animas nostras. Et quo influit humanitas Christi in sanctos Angelos: ita & ignis ille corporalis influit dolorem acerrimum in angelos malos. Enimuero, quia spiritus illi tam longe desciuerunt a sua dignitate: ideo Dominus tam potēter eos abiecit, ut etiam a corporibus spiritus torquerentur. Reges illi erant, desciuerunt a rege regum, torquentur igitur infimo, et indignißimo tormento, scilicet corporalium rerum. Sed intellige: tam esse uiolentum supplicium illud, ut cum summo dolore facile uerteret Angelum in nihilum (sicut ignis facere solet eos, quos urit:) nisi Deus speciali ordine id non permitteret. Iam, si spiritibus illis, si tam magnis peccatoribus, si gigantibus illis, paratus est ignis inferni: o miseros homines, qui eodem supplicio torquendi sunt. si magni illi non poterunt tantum ferre dolorem, quid poterunt homines debiles, ac delicati?

Decimosexto, Respondent illi: Domine quando te uidimus. Dicite mihi, o miseri, an nō fuistis Christiani?

An non habuistis fidem, quæ uobis reuelabat, in paupere Christiano diuitem latere Christum? An non sæpe prædicatores audistis, qui hæc uobis inculcabant? Cur igitur, quasi horum omnium obliti, dicitis, Quando te uidimus? *Imo uero, cum tot sint in mundo pauperes,*
Ioann. 12 *ut nunquam non sint obuij, melius diceretis: Domi-*
Matt. vlt. *ne, quando non te uidimus? Neque enim Christus solum est nobiscum, usque ad consummationem seculi, in sacramentis: sed etiam est nobiscum in pauperibus, in quibus esurit, et sitit. Cur dicitis: quando te uidimus?*
Isaię 6 *Sed, re uera, uera dicunt. Primum enim, si illorum fides mortua erat, oculos habens, non uidebat, & aures habens, prædicatores non audiebat. Tum, si quid uidebat eius oculos claudebat culpa, quos postea aperiret pœna. Et demum hic damnatorum gemitus illis est peculiaris. Dicunt enim ergo errauimus, & iustitiæ lu-*
Sapient. 5 *men non illuxit nobis. Et sol intelligentiæ non est ortus*
Ioan. 1 *nobis. Verum sane fuit, quod Christus illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: sed illa benigna illuminatione. qua suos illuminat, non illustrat peccatores. illuminat eos ad pœnam, non eos illuminat ad gloriam. Nota igitur, quod licet fides sit obscura, at quanto magis pius quisque est, tanto plus luminis habet. Et ideo magis dicitur, res sacras uidere, quanto minus pius est, tanto minus uidet, & ideo hi miseri dicunt:* Quando te uidimus? *Fides ergo lumen est: sed charitas est oleum: in quo lumen illud pulchre resplendet, & sine quo facile languescit. Fides, oculi sunt: quibus fideles uident: sed quantum plus terræ in oculos deciderit, tanto*
1. Reg. 3 *minus uident. Heli præ senectute habet caligātes oculos*

ita plane cupiditas terrenorum, senium est: ex antiquo enim Adam illa descendit. sicut charitas est nouitas: ex Christo enim (qui nouus est Adam) emanat. quāto igitur plus cupiditatis, tanto plus senij: tanto igitur plus calligabunt oculi: & ita uidere non poterunt templi lumen. Nec te praetereat leuiculum illud, Quando te uidimus esurientem, & non ministrauimus tibi? Pij nihil dicunt de ministerio: impij mentionem de ministerio faciunt. Sane, quia impij serui sunt, &, ut mali serui charitatis idioma nō nouerunt: at pij, filij sunt, ideo uix uerbum seruitutis habent in ore. Quia non acceperunt spiritum seruitutis in timore: sed spiritum adoptionis clamantem. Abba Pater. 1. Petr. 2 Roman. 8

Decimoseptimo, Respondet Dominus: Quandiu non fecistis uni de minoribus. Nota duplicem esse professionem, alteram Adam terreni, alteram Adam coelestis. Adam terrenus profitetur cupiditatem: semper ambire, semper ditari, semper in honoribus crescere. Porro coelestis Adam professio est: minuere ex honore: minuere ex opibus, ex delitijs: imo ex uita ipsa. Omnia enim haec detrimenta esse existimat propter eminentem Christi scientiam. recte igitur illa professio minorum dicitur, quae semper contendit terrena minuere. Recte igitur & Christiani dicuntur minores. Vtinam, sicut minores sunt professione, ita sint & pectore. 1. Cor. 15 Philip. 3

CAPVT XXVI.

Et factum est cum consummasset,&c.

DVBITATIO est Græcis, & Latinis controuersa: An eadem mulier sit, quæ apud Lucam cap. 7. ungit pedes Domini, & quæ apud Matthæũ hoc loco caput Domini unguento liniuit? Nam Hierony. & Chrysost. duas esse uolunt. Origenes uero, & Euthimius tres esse asseuerant. prior
Lucæ 7 fuit peccatrix apud Lucam. Altera soror Lazari; a-
Mar, 17 pud Ioannem cap. 12. Tertia apud Matthæum, & Marcum: quæ ante duas dies paschæ unxit Dominicũ caput. Augustinus uero, & reliqui Latini, unam esse uolunt Mariam: & hanc Lazari sororem, quæ apud Lucam, Ioannem, & Matthæum unxit Seruatorem.

In qua controuersia illud certum est: uaria tempora fuisse, quando Christus unctus fuit, & uaria item loca. Nam illa unctio, cuius meminit Lucas, facta est in medio cursu prædicationis Christi: illa uero, cuius meminit Ioannes, & illa, cuius Matthæus, fuit passioni proxima. Iam illa Lucæ facta fuit in ciuitate. Ita e-
Lucæ 7 nim Lucas: Venit mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix. At illa Matthæi, & Ioannis fuit in Bethania, ut expresse ipsi dicunt: Fuerunt igitur duæ unctiones, diuersis temporibus celebratæ. Hic non est dubium.

Dubium uero est, an illa unctio apud Ioannem, fue-
Ioann. 12 rit eadem illi, quam tradit Matthæus, & primo aspe-

ctu diuersa uidetur. Nam Ioannes dicit factam ante sex dies paschæ. Matthæus uero dicit, eam, quam ipse tradit fuisse biduum ante pascha, & Ioannes, quòd facta fuerit in domo Marthæ & Lazari, nam ministrabat cœnæ Martha: at Matthæus dicit factam in domo Simonis leprosi. Sed controuersia ista hac ratione conciliatur, quòd eadē unctio fuerit celebrata in domo Simonis, quæ eadem erat domus Lazari, ut, qui forte erāt cognati, ac ita in magna domo simul habitantes. Celebrata uero fuit ante sex dies pasche, licet Matthæus eius meminerit in alio tempore. Non enim Matthæus dicit factam biduo ante pascha: sed de ea loquitur, ut notaret occasionem, quam Iudas habuit Christi uendēdi.

Ioann. 12

Eodem.

Supposito igitur, quod solum bis fuerit Dominus unctus: reliqua dubitatio est, an Maria soror Lazari utramq; perfecerit unctionem, an diuersa Maria fuerit? Et equidem cum Latinus sim, Latinorum opinionem sectari libet. Ea quidem ratione, quòd Ecclesia unicam Mariam agnoscit, & celebrat: quæ Domini pedes inunxerit. Iam ad textum.

Cum consummasset IESVS sermones omnes hos. Fateor hic magnum subesse mysterium, licet id ego non penetrem: Primum uero significatur, Christum consummasse omnes sermones, omnem doctrinam, omnem sapientiam. quæ saluti hominum necessaria erat. Itaq; quantum ad eruditionem attinebat, Christus ita uerbo erudierat populum: ut, si populus mādata, quæ tradita erant, seruasset, sine dubio perfectißime, sanctimoniam, & cœlestem gloriam comparasset.

Sed illud adde: Consummauerat Christus doctri-

nam,miracula,uiuendi modum, hominibus & Angelis admiranda, & stupenda. His consummatis uenit ad paßionem. Nec enim res tantæ præcedentes alium debuerant habere finem, quàm paßionem. Tanta est celsitudo paßionis Christi, ut esset necesse talem uitam,talem doctrinam,eam præceßisse. Paßio, Deo gloriam restituit,
Psalm: 109 Angelorum ruinas reparauit, cœlum ciuibus repleuit, hominibus gratiam meruit, iustis gloriam comparauit, peccatum,& mortem damnauit, diabolum uiribus attenuauit,infernum captiuis expoliauit. Tanta fuit paßio
Zacha. 11 Christi,ut eius celsitudinem sola Dei lingua poßit explicare. Rem igitur tantam,tanta uita,tanta miracula, tanti sermones præcedere debuerūt. quæ cum Christus consummasset,ad illam deuenit. Si teste Augustino: Laurentius martyrij gloriam nō meruit,nisi uitæ illustrißimis meritis:an non sequens est, ut Christus ad celsitudinem paßionis non uenerit,nisi summa uita, summisq; sermonibus iam consummatis?
August. in Ser. de D. Laurentio.

Scitis quia post biduum pascha fiet. Ita erat decantatum: Venite,reuertamur ad Dominum, quia ipse
Oseæ 6 cœpit,& sanabit nos: percutiet,& uiuificabit nos. Viuificabit nos post duos dies. Et in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius. Scio hæc ad resurrectionis diem referri. Sed forsan, quod dicemus, uidebitur accomodum. Dies prima fuit legis naturæ: quæ ab ortu Adæ ad Mosem durauit. Dies secunda fuit legis ueteris. Lex enim lux est,qua oriente,dies oritur. In his duobus diebus nō est genus hominum uiuificatū. Post duos
Psalm. 18 hos, succeßit tertius legis gratiæ, qui in Christi paßione,deficiente ueteri lege, splendere nimium cœpit. Igi-

ter Dominus inquit: Post biduum legis naturæ & scri-
pturæ, uerum pascha fiet, per quod agnus uerus immo- Exod. 12
latus, tenebris prioribus dissolutis nouum mundo lumen
exhibuit. Scio quibusdam uideri hoc improprium: ut,
qui credant Legem gratiæ non in Christi passione, sed
in Natiuitate, aut Conceptione cœpisse. Sed hi satis pro-
dunt suam in lectione Autorum tenuitatem.

Sed & hoc accipe: Deus in prima mundi conditione Genes. 1
lucem formauit. de qua dixit, quod esset bona. Cuius lu-
cis reuolutio diem primum constituit. Fecit rursum diui
sionem aquarum ab aquis, factusq; est dies secundus, de
quo non dixit Deus, quod esset bonus. Addidit porro, & Eodem.
congregauit aquas in unum, apparuitq; arida, &
produxit herbam & omnem fructum. Fuit hic dies ter
tius, cui benedixit Deus. An non hæc omnia plane
nostrum mysterium significabant? Formauit Deus
Adam luce gratiæ, iustitia originalis, sapientiæ infu-
sæ splendentem: prodijt lux legis naturæ bona, sancta-
que fuit: hic primus dies, cui misera errorum ac tene-
brarum uespera successit. Post hunc priorem diem, lex
Mosis lata est. Velut quoddam firmamentum inter Iu-
dæos & gentiles. Ita enim Paulus legem Iudæorum me- Ephes. 2
dium parietem maceriæ nuncupauit. Quæ quidem
lex, cum suos obseruatores ad perfectam iustitiam ad-
ferre non posset, non est a Deo adeo laudata. Imo uero Hebr. 7. 9.
Exechiel Dei authoritate clamat. Dedi eis præcepta non Ezech. 20
bona, & iudicia in quibus non uiuent, & pollui eos
in muneribus suis, et Paulus eam legem uocat uirtutem
peccati, & ministrationem mortis & damnationis. Roman. 7
Post hoc biduum, inquit, Christus, pascha fiet: huic biduo 2. Cor. 3

succedet noua lux: quæ depulsis aquis uitæ carnalis, & terra Ecclesiæ ab his aquis iam libera, germinare fecit omne uirtutum genus. Terra enim nostra dedit fructum suum. Id, si non credis, conijce oculos in primitiuam Ecclesiam, & uere dices, Ecclesiam terram esse germinantem, lætam, omni pulchritudine florū ornatam, omni copia fructuum diuitem.

Zacha. 3 *Est apud Zachariam uerbum hoc: Erunt in omni terra dicit Dominus. Partes duæ in ea dispergentur & deficient, tertia pars relinquetur in ea. Certe homines, qui* Genes. 5 Isaię 53 *in lege naturæ fuerunt, fere defecerunt. Corrupit enim omnis caro uiam suam. Homines in lege Scripturæ fere defecerunt: omnes enim declinauerunt, & abominabiles facti sunt, ut Paulus ad Romanos cap. 1. & 2. docet. Tertia igitur pars, quæ post biduum est fruens luce Christi, edens ex agno paschali, euadit gladium Angeli exterminatoris.*

Exod. 12 Post biduum pascha, *id est, transitus fiet. Transibit enim populus, qui Christo adhæserit, ex lege Mosi ad legem Christi, ex umbra ad ueritatem, ex tenebris ad lucem, ex figuris ad figuratum, ex timore ad amorem, ex peccatis ad gratiam, ex Aegypto ad desertum. Imo ex deserto ad terram Promissionis. Imo ex exilio ad paradisum, & ex mundo fere ad cœlum: nostra enim* Philip. 3 Ephes. 2 *conuersatio in cœlis est. Vbi consedere nos fecit Deus in Christo. Certe per passionem suam Christus transiuit ex uita ad mortem, & per resurrectionem, ex morte in uitam, & per ascensionem, ex seculo in beatam fœlicitatem, ita & nos cum eo, ex uita carnali transimus ad mortem seculi. Et ex morte seculi, ad uitam spiritua-*

lem, ex qua uitam beatam expectamus. Vbi non iam pascha nec transitus ultra erit. Dum enim in seculo sumus, uita nostra transitus est: Ea enim ratione Iudæi Hebræi uocati sunt, id est transeuntes: transit enim uita, transimus nos cum ea: præterit enim figura huius mundi. At illa beata fœlicitas æterna est, in qua non est transmutatio, neque uicissitudinis obumbratio, id est, non est uel umbra, uel uestigium mutationis, aut transitus.

1. Cor. 7

Iacob. 1

Et Filius hominis tradetur. Hæbreis idem est Filius hominis & homo. Ita enim frequenter Deus Ezechielem uocat filium hominis, id est hominem. Christus igitur Filium hominis, id est, homo. Vt, cum audis Christum, non unum singularem hominem solum intelligas: sed intelligas omnes in eo homines. Nostram in eo intelligas naturam. In Christo enim omnes uiximus, crucifixi sumus, sepulti, & mortui, ut Caius Papa, & Leo etiam sanctissimus & doctissimus Pontifex decreuerunt. Quorum Pontificum hæc sunt uerba: singulares in singulis mortes fuerunt: nec alterius, quisquam debitum suo fine persoluit. Cum Filius hominis, unus solus, Dominus noster Iesus Christus (uere agnus immaculatus) extiterit, in quo omnes crucifici, omnes mortui, omnes sepulti, omnes etiam sunt suscitati. Hæc Pontifices, quibus accinit Paulus: Sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes uiuificantur. Sicut enim Adam unus erat: eramus tamen nos omnes in eo, ac ita peccante eo, peccauimus omnes. Ita & Christus unus erat, eramus tamen omnes in eo, noua per fidem generatione. Ac ita eius merita omnibus (si ipsi uolent)

Cuius Epi sto. decretali ad Fœlicem. Idem Leo. I. Episto. decre. vltim.

1. Cor. 15

Roman. 5

Lucæ 22 *fidelibus applicantur.*

Ergo, cum Pilatum *audis:* Ecce homo, *intellige.* Ec*ce omnes homines (de quo postea) ita & nunc, inquit* Dominus: Filius hominis, *id est, homo, id est omnes homines, membra, scilicet, cum capite.*

Ioann. 18 Hic *igitur* Filius *hominis tradetur, dimittetur, & permittetur. Quæris cui permittetur? Certè Iustitiæ diuinæ: mundo, hominibus, dæmonibus.* Rectè *enim* Christus *ad ministros:* Hæc *est, inquit, hora uestra, & potestas tenebrarum.* Id *est:* Data *nunc uobis facultas est, permittitur uobis agere, quod uelitis, permittitur omnibus tenebris, id est, omni regno tenebrarum, ut ra*

Ioan. 19 *biem, furias, & uiolentißimos impetus in me exerceant.* Rectè *item* Christus *ad* Pilatum: Non *haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset de super:* Nisi *enim hæc fuisset facta permißio, tota natura insurgeret aduersus* Iudæos *accusatores, &* Gentiles *occisores.* Imo *& ij ipsi, qui impio facinori animum, linguas, & manus admouebant, suum autorem*

Ioann. 18 *reueriti, cecidissent.* Sicut *retrorsum ceciderunt ministri, illi, qui animo rabiente* Christum *uolebant comprehendere.* Ab *hoc igitur momento, quo* Dominus *dicit.* Filius *hominis tradetur, permisi sunt* Iudæorum *principes congregare sua concilia,* Iudas *de pretio traditionis pacisci, mundus ac infernus contra* Christum *armari.* Expende, *obsecro, eas, quas* Christo *hominum genus intulit iniurias non poteris, nõ credere, nisi quòd totus infernus contra* Christum *conspirarit.*

Id *igitur est, quod dicit:*Filius hominis tradetur, ut crucifigetur, *id est, ut morte turpißima condemne-*

tur. Vt omni genere, omni arte iniuriarum, afflictionum, & tormentorum affligatur. Vt uere Christus dicat: Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me: tribulationem & dolorem tantũ inueni, ut necesse fuerit, nomen Domini inuocare. Crucis igitur tormenta, Christus uocat pericula inferni: quia nullus dolor in uita, sed solum in inferno maior inueniri potuit. Sapient. 2 psalm. 114

Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent. *In principibus sacerdotum summam religionis, quæ tunc erat intellige. In senioribus populi, summam prudentiam, populi grauitatem, & autoritatem uides. En regio humana, sapientia, & grauitas hominum cõuenit: ut Iesum dolo teneat: Itaq; simul ac permisit Deus Christum suum hominum uoluntati, tota hominum maiestas contra Deum armatur. Si Deus non custodit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eam. Si Dominus non seruat cor humanum, facile contra Deũ insurgit, Recte et sapienter. Psaltes, inquit: Filij hominũ, ut quid graui corde? cur haberis cor graue? quòd sua sponte in malũ ruit, quasi si lapis sursum teneatur, statim, ut relinquitur, ruit, quia graue est: ita cor nostrum graue est, ut Deus relinquit ipsum agere, quæ sua sunt, Deo suo bellũ mouet. Nec.n. mora fuit, sed, ut Christus dixit,* Filius hominis tradetur, *congregantur principes cõtra Dominũ. An non uides, uerũ esse illud: Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt, idq; ab adolescentia. Si in malum sensus nostri inclinãt: sta-* Psalm. 126 psalm 4 Genes Ierem. 17

tim ut relinquuntur, in malum appetunt. Concludit ergo merito Ieremias, Prauum est cor hominis præ omnibus. Et quidem ego non miror, quòd relictum a

Zacha. 5 Deo cor, in malum contendat. Scio enim uerum esse, quod iniquitas super talento plumbi sedeat. Vbi ergo iniquitas est: ibi sedem suam collocat. Si in corde iniquitas est, in corde talentum plumbi erit. Id talentum grauabit, deorsumq; cor nostrum cadere faciet. Nec mo-

Roman. 6 do cor in malum propensum uiri habent iniqui: audi quid Paulus iam Apostolus dicat, Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in legem peccati. Paulum etiam, lex membrorum suorum in legem peccati captiuum ducit. O uere captiui clamorem, o iustam querelam? Infæ-

Iob 7 lix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hu-ius? O uere gemitum grauati pectoris: Factus sum mi-

Psalm. 87 himetipsi grauis.

Finiam locum hunc si illud unum adiecero. Ne auertas, inquit Psaltes, faciem tuam a me. quid uereris, o rex, si auerterit faciem suam Dominus a te? Respondet: Si auerterit, aßimilabor descendentibus in lacum, id est, Ruam in peccatum, unde gradus est, ut proruam in æternæ damnationis lacum. Ergo auertit Dominus faciem suam a Principibus & a senioribus:

Matt. 25 & statim colligunt consilium contra Iesum, contra Deum, Meßiham, uineæ hæredem, patrisfamilias filium. & congregant consilium contra eum, ut cum dolo teneant, & tandem ut occidant. Itaq; peccator ex uno præcipitio in aliud, & ex hoc in profundum malorum proruit. Primum, fuit consilium contra Ie-

sum:

sum: Secundum malum fuit Iesum dolo tenere. Summum & ultimum, fuis occidere. Caue igitur ne cadere incipias.

Dicebant autem, Non in die festo. *Imo uero erit agnus immolandus, o Pharisæi, in die festo, in die letitiæ, & exultationis. Dictum quippe erat in Canticis: Egredimini & uidete filiæ Sion, regem Salomonem, in diademate, quo coronauit eum mater sua: in die desponsationis illius: & in die lætitiæ cordis eius. At certum est Synagogam Christi matrem, Christum coronasse spineo diademate, in die passionis eius. quando Ecclesiam desponsauit. Eum diem dicit, esse diem desponsationis, ac proinde festum: unde asserit, esse diem letitiæ cordis eius. Repugnent igitur Iudæi, agnus tandem immolandus est, in festo, & in die letitiæ, An non dies letitiæ, & festi est, qui optatissimus adest? At diem passionis optauerat uehementissime Christus. Dicebat enim: Ignem ueni mittere in terram, & quàm cupio, ut accendatur? Baptismo habeo baptizari, quomodo coarctor donec fiat? Erat baptizandus in sanguine suo, & cum diem sibi summis uotis optat uenire. Est igitur agnus occidendus in die festo, in die læta.* Cantic. 3 Lucæ 12

Dices: *An non lachrymosus dies ille fuit, quo fuit agnus occisus? cur diem, in quo sol, luna, terra, imo & lapides doluerunt, festum & lætum uocas? Ita plane lachrymabilis dies est, si spectes uulnera, uibices, & tormenta Redemptoris. At, si fructum, qui in die nasceba tur spectes, an non tibi dies uidebitur lætissimus? quo Deo summa gloria, Christo summa uictoria, homini copiosissima redemptio, cœlis optata reparatio, terræ a pec* Matth. 27

catis emũdatio contigerunt? Et quidem diebus antiquis
5. Reg. 8 *non meliori ratione dies festi agebantur, quam tauro-*
2. Par. 35 *rum, & aliorum pecudum in molatione. Ita enim cre*
debant patres illi uetusti Deo se gloriam exhibere. Quã
to festiuior dies, quo in Dei gloriam, Christus summus
Pontifex, se Patri sacrificauit, & priora illa sacrificia
absoluit & consummauit? Igitur, licet Pharisæi rum-
pantur, immolabitur agnus in die festo.

Quod uero dicunt, Ne forte tumultus fiat in po
pulo: *licet imprudenter, rectissime tamen dixerunt.*
Et equidem quacumque die Christus immolaretur, tu-
multus erat futurus non solum in populo, sed et in cæ
lo, sed & in terra, sed & in inferno. Si enim Domi-
nus creaturis laxasset habenas, an non Angeli, de cælo
Num. 16 *impetu facto, contra Iudæos, & Gentiles irrupissent,*
ne sacrilegas in Christum manus admouerent? An non
terra dehisceret, ut (cum Dathã, et Abiron) nefarios illos
Ione. 3 *ministros absorberet? An non infernus sine numero suũ*
os aperiret, ut, sicut cetus Ionam, ita infernus funestis-
simos illos, sed non euomendos, deuoraret? Certe nõ erat
Matth. 26 Sapient. 5 *opus rogare Patrem, ut exhiberet Angelorum legiones:*
sat fuisset, si Christus eas uenire uoluisset, ruerent om-
nes in sui ministerium creaturæ. Profecto armabuntur
creaturæ in die Iudicij contra insensatos: an non etiam
armarentur in die passionis? in qua, sicut affectum, quẽ
Matt. 27 *Deo suo debebant, suo dolore monstrarunt: ita eundem*
affectũ suo furore monstrassent, si ita Christus uoluis-
set. Sed qui se morti obtulit, tumultum in orbe cõpescuit,
ne mors tam desiderata impediretur.

Cum autem esset Iesus in Bethania, in domo Sy

monis leprosi accessit ad eum mulier,&c. Iudicio *meo, Christus in Bethania, Filiū Dei in nostra carne habitantem designat. Bethania significat domum obedientiae, et auditionis Dei, et responsionis Dei. Quae tria nulli, nisi humanitati Christi, integre competere possunt. Quem dabis mihi ita obedientem, ut Christi humanitatem? Quid aliud intelligis, cum audis: Pater, non quod ego uolo, sed quod tu: quam Filium Dei in domo obediē- tiae commorantem? & illud. In capite libri scriptum est de me, ut faciam uoluntatem tuam. Deus meus uolui: et legem tuam in medio cordis mei? An non uides Filium Dei in domo obedientiae?* Lucae 22 Psalm. 39

Porro humanitas illa domus est exauditionis. Imo nullus a Patre auditur, nisi in hac domo precetur: Christus enim auditur pro sua reuerentia: & omnē iudicium, omne negotium, omnis denique causa Christo Filio hominis commissa est ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Neque enim uel ipse Moses exauditur: ut gloriam Domini uideat, nisi steterit in Petra: (Petra autem erat Christus.) Ita enim habetur: Est locus apud me, stabis supra Petram: cum transibit gloria mea, ponam te in foramine Petrae. &c. Idem clarius in Canticis: Columba mea in foraminibus Petrae, in cauerna maceriae, ostende mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis. Tunc, inquit sonet uox tua, tunc ostende faciē tuam: cū steteris in foraminibus petrae, et in cauerna maceriae. Est igitur Christi humanitas Oraculū, Sācta sanctorū, Propitiatoriū, ubi Deus nos exaudit, in cuius rei testimoniū Ecclesia sancta orare, & exaudiri se existimat, cum per Iesum Hebr. 5 Ioann. 5 Exod. 33 Cantic. 2 Romans 3

Christum Dominum orat.

Demum eadem humanitas domos est responsionis. Dabant olim dæmones ex tripode responsa: respondebant in lauri folijs, in fœminarum uentribus. At Deus delegit sibi aliud oraculũ multo diuinius: ex quo toti orbi loqueretur. Videlicet Christi humanitatem. Dicit enim Deus de Christo suo: Ponam uerba mea in ore eius, ut plantet cœlos, & fundet terram, ut dicat, Populus meus es tu. Quam rem Christus nobis reuelauit, dicens: Doctrina mea non est mea, sed eius, qui misit me, Patris. Et itẽ: Verba, quæ ego loquor uobis, a me ipso non loquor: sed Pater in me manẽs, ipse facit opera. Et item: Verba, quæ dedisti mihi, dedi eis. Igitur Filius Dei in humanitate, est Christus in Bethania.

Isaię 15

Ioan. 14

Ioann. 17

Et equidem Christus in humanitate: est in domo Simonis leprosi Non quod lepram humanitas haberet ex se: sed quia humanitas illa nos omnes habebat, ut membra. & si nos eramus leprosi, merito in domo leprosi Filius Dei habitare dictus est. Ipse enim lãguores nostros tulit, & dolores portauit. Vnde recte dictum est: Vidimus eum despectum, nouissimum uirorum, uirum dolorum, et scientem infirmitatem. Et profecto, si languores nostros ipse tulit. lãguores uero nostri lepra sunt, igitur lepram nostram ipse tulit. Igitur leprosus est, non lepra culpæ: sed pœnæ, peccatis nostris debitæ. Vnde nos reputauimus eum leprosum, percussum a Deo, & humiliatum. Probatũ mihi hac ratione sit, Filium Dei in sua humanitate, significari per Christum in Bethania, & in domo Simonis leprosi morantem.

Isaiæ 53

Isaię 53

Eodem.

Merito igitur ad Christum in humanitate mulier ac-

ædit, ideſt accedit Eccleſia: accedit et quilibet noſtrum. Vbi enim (ut oleum) effuſum eſt Dei nomen in terram, factū illico eſt, ut adoleſcentulæ ſponſum diligerent. Rogarentq;, ut traheret eas poſt ſe, et currerent in odorem unguenti, ſuper terram effuſi. Quis neſciat, Filiū Dei, nomen eſſe Dei? Et quis neſciat, hoc nomen ſuper terrā effuſum, cum Filius Dei in terra uiſus, & cum hominibus conuerſatus eſt? At nemo neſcit, Eccleſiam huic Emmanuel adhæſiſſe. Acceſsit igitur mulier ad Chriſtum, ſed non niſi in Betthania, nō niſi in domo leproſi. Cum enim Filius Dei cardines cæli perambulabat, tūc uix notus erat, niſi in Iudæa, Deus. At, cum idem tanquam ſponſus, proceſsit de thalamo ſuo, exultauitq;, ut curreret uiam ſuam: tūc nemo fuit, qui ſe a calore eius abſcōderet. Calfacta uero eo calore anima, et eo lumine illuſtrata, ad ipſum Solē acceſsit. Acceſsit igitur mulier.

Cantic. 1

Baruch. 3
Iſaiæ 7

Pſalm. 75
pſalm. 18

Quæris porro, quod ſit alabaſtrum, quod hæc mulier habet? quid etiam unguentum in alabaſtro contentum? Certe alabaſtrum ex terra, corpus noſtrū deſignat. Vnguentum piſticum pretioſum, animam fidelem, & Deo pretioſam oſtendit. Vt enim iniquus homo alabaſtrinū ſepulchrum eſt: non unguento, ſed oſsibus mortuorum plenum: ita cōtra, uir pius alabaſtrinum uas eſt, piſtico unguento, & pretioſiſsimo plenum.

Matth. 23

Iam, quod mulier alabaſtrum frangat, ſanctos martyres demonſtrat, corpora ſua fractioni exhibentes, ut animam ſacrā in corpore clauſam, in Chriſti honorē effunderet. Quid enim ſunt ſancti lapidati, ſecti, in occiſione gladij percuſsi, ludibria, et uerbera experti, quam alabaſtra defracta, ut caput inde Chriſti (eius uidelicet Diui-

Hebr. 11

nitas unguento deliniatur, & totus hic mundus boni odoris fragrantia redoleat(Quid uero mirum est, si effundere mulier suum unguentum, id est, suum spiritū) in Christi gloriam exoptet, quando uidet Deum ipsum, oleum esse effusum, ut eo oleo uulnera nostra sanaret?

Lucæ 10 *Quod si multi ex nobis, qui Christo accessimus, alabastra nostra non frangimus, id quidem non est, quia non libet, sed quia non oportet, uasa nostra confringere. Nec enim sunt, qui ob Christi nomen occidant tyranni. Verumtamen uoto præstamus, quod re non possumus.*

Coloss. 3 *Imo uero, quotidie mortificantes membra nostra, quæ sunt super terram, quotidie etiam alabastra nostra confringimus: ut inde unguentum desideriorum, Christi caput perungat. Et memento, quod milites Gedeonis, sua*

Iudic. 7 *uasa frangentes, ut lucis splendore fulgente, Madianitæ fugentur: significarunt Christianos, corpora sua mortificantes: & sanctos martyres corpora sua fractioni exhibentes, ut Christi lux, in unguento animæ refulgens, triumphum de dæmonibus reportaret.*

Quadrat uero, quod sequitur. Domus impleta est ex odore unguenti. *Nunquam enim ita mundus uirtutu odore fragrauerat, quando sancti martyres martyrio sua corpora exposuerunt. Nūquam fumus ex orationibus sanctorū ascendens gloriam Dei, ita repleuit: quā*

Apoc. 8 *cum sancti illi in tyrannorum ignibus arderent.*

Porro martyribus corpora frangentibus, & uiris pijs carnem suam mortificantibus: multi ex his, qui pij iudicantur, insurgūt, indignatiq;, &, moleste ferentes, dicūt, Vt quid perditio hæc? *Poterant hi homines in mundo manere: & utilitatibus indigentium deseruire.*

niam si eorum opera magno pretio redimeretur. Poterat sapiens manere in usum insipientium, diues in usum pauperum, maritus in uxoris & filiorum usum. Vt quid ergo perditio hæc? cur se isti morti deuouēt, quorū uita tammultis erat necessaria?

His respōdet Dominus: Quid molesti estis huic mulieri? Bonū opus operata est in me. *Maius enim opus, et maiorē charitatē nemo præstare potest, quā ut animam suam effundat pro Deo suo. Non deerunt indigentibus, qui illorum inopiam subleuent. Hi uero interim animam suam effundentes, ad sepeliendum me eam effuderunt. Fateor hæc uerba esse difficillima; sed quæ lucem ex Paulo habere poßint. Inquit ille: Qui baptizati sumus, in Christi mortem baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo, per baptismum in mortem: ut, quomodo Christus surrexit a mortuis: ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, id est, cum Christianus baptizatur, Christi sepulturam repræsentat. Christus ponitur sub terra: Christianus sub aqua: Christus triduo iacet: Christianus ter sub aqua mergitur. Christus non sepellitur, ut mortuus maneat: sed ut resurgat ad uitæ nouitatem: Christianus non mergitur, ut sub aqua perseueret: sed ut resurrectus in uitæ ambulet nouitate. Renouat igitur Christianus Christi in se sepulturam. Et perinde est Christianum baptizari, ac si nunc cum Christo sepeliretur, & cum eodem de nouo resurgeret.*

Ioan. 15

Roman. 6

Iā quod de baptismo fluminis Paulus dixit, id de baptismo sanguinis potiori ratione fas est intelligere. Ergo martyr, qui in suo sanguine baptizatur, id ad sepeliēdū

Roman. 6

Christum facit, id est, ad repræsentandam in se Christi sepulturam. Perinde faciens, ac si nunc cum Christo de nouo sepeliretur: ut cum eo nouitatem uitæ æternæ accipiat. Quid igitur martyribus molesti estis, animam suam pro me ponentibus? Si propter me moriuntur, putate eos mecum mori, & mecum sepeliri. ut mecum, in æternitatem uitæ resurgant.

Sed & illud adde: Effundens, *inquit,* hæc unguẽtum, ad sepeliendum me fecit. *Id est, quia sciebam; quod martyres essent animas suas propter me fusuri: & propter me sepeliendi, id me mouit: ut prius ego pro illis animam funderem: & sepulturæ me tradi permitterem.* Et equidem, *si nondum pro illis animam fudissem, si nondum sepultus essem illa martyrum charitas, morti me adigeret, & sepulturæ.*

Demum, illud uerbum, Ad sepeliendum me fecit *ita intelligi potest, id est, in gloriam & memoriam sepulturæ meæ fecit. Videntes enim martyres Christum pro eis sepultum: uolũt ipsi pro illo mori et sepeliri. Vt enim* Roman. 6 *Paulus dicit, quod qui baptizantur, in mortem Christi baptizantur, id est, in memoriam & repræsentationem mortis Christi baptizantur: Ita Christus dicit: Martyres, qui sepeliuntur, in sepulturam eius sepeliri: id est, in memoriam & repræsentationem sepulturæ Christi.*

Tunc abiit unus de duodecim. *Id est, tunc abire permissus est unus duodecim, ad summum omniũ seculorum facinus perpetrandum. Cur uero potius est Iudas, quam Ioãnes abire permissus, noli perscrutari, si nõ uis errare: inquit Augustinus in simili exẽplo Fateor loculos habuit Iudas: qui ei fuerũt criminis occasio. Vt nos*

etiam tanti sceleris occasionum pertimescamus. Sed tandem: cur sit abire Iudas permissus, Paulus ostendat, cũ dicit: Cuius uult miseretur, & quem uult indurat. Nos in terim aduertamus, quo malorum humana natura sibi permissa relabitur. Labitur enim, ut triginta argenteis Christum, dæmonibus uero suam animam tradat. Roman. 9

Tradit uero Iudas Christum, quem sanctum, quem Meßiham, quem Filium Dei ante cognouerat. Imo quem Deum esse credebat: uiderat enim Iudas, suũ patrem a lepra, & suam matrem a paralysi, per Christum, miraculose sanatos. An non id satis erat, ut cum Deum esse cognosceret? Expende igitur, quis tradat quem, quibus, & in quem finem. Ita Augustinus asserit

Porro hæc me historia multũ timere facit. Video enim in Christi collegio undecim pios, qui pro uiribus Christum seruare uolebant. Video unum solum iniquum: a quo tandem Christus, suis hostibus proditus est. Itaque plus ualuit unius malicia ad prodendum, quam undecim bonitas ad seruandum. Quæ nunc spes mihi erit, siquidem in collegio membrorum meorum, uix unum est, quod me seruare contendat. Omnia uero sunt, quæ in meam proditionem conspirant. Nam Paulus in omnibus membris, dicit esse legem, in peccatum nos captiuantem. & Christus dicit, non unum domesticum esse nostrum inimicum: sed quod inimici hominis domestici eius. Et: quod terribilius est; non solum domestici nostri, sunt inimici nostri: sed ut sapientia dicit: Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animis hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. Rom. 6 Matth. 7 Sapien. 14

Libet hoc loco id aduertere, quòd in collegio suo, omne genus fere peccati Dominus permisit, una excepta luxuria. Permisit Thomam incredulum: ita enim illum admonet Christus: Mitte manum tuam huc, & noli esse incredulus. Quin & discipuli fere omnes fuerunt infideles. Nam recumbentibus illis, apparuit illis

Ioann. 20 Marc. vlt. Matth. 20 Lucæ 21 Matth. 26

Iesus, & exprobrauit incredulitatem, & duritiam cordis. Permisit eorum ambitionem, & superbiam. Nam Iacobus, & Ioannes petunt dextram Christi & sinistram. Quin & omnes Apostoli contẽdunt, quis eorum uideretur esse maior. Iam in passione omnes fugiunt. Petrus negat, et est Iudas auarus. Omnia permisit Christus: Sordes carnis non permisit.

Id etiam aduerte. Primum inter Christianos si moniacum fuisse Iudam: Christum enim rem sacratissimam, pretio uendidit. Id uero crimen Deus suspendio & desperatione patitur. De triginta argenteis, capite sequenti erit commodius dicendum.

Prima autem die azymorum. *Primũ, quod hoc loco tractandum occurrit, solennis illa disceptatio est: in qua Latini cum Græcis adeo contendunt. An scilicet Dominus cœnauerit decimatertia luna, cum adhuc fermentatum in domibus Iudæorum reperiebatur: an uero decimaquarta, cum iam fermentatum non apparebat? Græcorum enim plerique aiunt, Dominum decimatertia luna cœnasse. Qua ratione & Græca Ecclesia, non in azymo, sed in fermentato Eucharistiã conficit. Eam sententiam multis argumentis probant. Sed eorum maximum est, quod Ioannes inquit: sexta*

Ioann. 18

feria Iudæos nõ introisse prætorium, ne contaminarentur

tur: sed manducarent pascha. Igitur sexta feria Iudæi manducabant pascha, sed lex iubebat manducari pascha luna 14. Ergo sexta feria erat luna 14. Quo fit, ut feria quinta (qua cœnauit Dominus) fuerit 14. luna. Exo. 12
Porro Latini (ut hoc & similia argumenta dissoluant) uarie respondent. Paulus enim Burgensis, in annotat. super caput hoc, rem nouam adfert. Videlicet, morem fuisse Iudæis certis, quibusdã causis, sua festa trãferre, id est, ex uno die in alterũ differre. Quo fit, ut, quia causæ transferẽdi occurrerunt tempore paßionis Domini: paschæ solennitas translata sit ex feria quinta, (quando erat naturalis luna 14) in feriam sextam: quã etiã uocabant decimã quartam, non naturalem, sed legitimam.

Christus igitur, ut uerus legis obseruator, solennitatem paschalem in naturali luna, 14. celebrauit. Plebs uero Iudæorũ, ex more suscepto eam celebrauit in sexta feria (quæ erat 14 legitima, nõ naturalis.) Qua causa Iudæi nõ intrãt sexta feria ĩ prætoriũ, ut pascha mãducẽt.

Hanc plausibilem sententiam sequuti sunt Paulus Midelburgensis, Episcopus forosempronianus: lib. de celebratione Paschæ: & Ioannes Hentenius Hieronymianus in Annotat. ad Euthymium.

Ex Latinis, alij putant hanc sententiam esse fabellam. Primum, quia Marcus capite decimoquarto, inquit: prima die azymorum (quando pascha immolabant) dicũt ei discipuli: quo uis eamus, &c. Igitur in primo die azymorum, quando discipuli parauerunt, & Christus cœnauit: immolabant & reliqui pascha. Secũdo, inquit Lucas. Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha, et misit Petrũ & Ioannem. Igitur in Lucæ 22

primo die azymorum, quando erat necesse occidi à Iudæis pascha, mittit Christus Petrum, et Ioannem, ut parent solennitatem. Ipsi parant, et Christus cœnat. Simul ergo celebrant pascha & Christus, & Iudæi. Non igitur diuersis diebus.

Hæc duo argumenta necessario Græcos in hanc sententiam cogũt: ut eodem die celebrarit Christus pascha, quo celebrabant Iudæi. Non igitur iniuria, eorum sententiam Latini unanimes refellunt.

Vnum illud argumentum, quod ex Ioanne attulerunt, nos urget. Quomodo Ioannes dicat, Pharisæos nõ introisse prætorium, ne contaminarentur, & manducarent eo die pascha? Sed respondet Chrysost. Pharisæos occupatos in Christo comprehendendo, interrogando cõdemnando: eam noctem (qua erant agnum immolaturi) consumpsisse, qua causa solennitatem in diem sequentem distulisse.

Nescio uero, an apte responderi poßit, Pharisæos illos, & Scribas (superstitiosißimos) non solum incontaminatos uoluisse agnum manducare, sed etiam incontaminatos totam paschæ festiuitatem celebrare. Qua ratione uolebant non introire prætorium: ut incontaminati, dies illos septem paschæ transigerent. Non libet in hac re morari: Res enim est omnibus tractata.

Ad textum uenio, in quo discipuli Christum rogant: Vbi uis paremus tibi comedere pascha? *& Dominus respondet:* Ite in ciuitatem, & occurret uobis homo lagenam aquæ baiulans. Sequimini eum in domum, quam ille intrat: ibi pascha fiet.

Non potest hic non grande subesse mysterium. Nam

& Abraham misit seruum suum, qui sponsale festum Isaac filio suo pararet. Seruo uero uenienti, Rebecca occurrit lagenam aquæ portans: quæ illi cœnaculum grãde ostendit, ubi sunt festa parata. Eleganter enim textus inquit, Rebeccam dixisse, Est apud nos spaciosus locus ad manendum, quasi diceret: Est apud nos cœnaculum grande stratum, ut festus in eo dies agatur. Ergo, cum est desponsandus Isaac, locum dispensationis, puella lagenam aquæ portans ostendit. Genes. 24

Rursum: Cum est inaugurandus regno Saul, puellæ lagenam aquæ portantes, locum, ubi Samuel commoretur, & ubi sit eo die solenne epulum celebraturus, demonstrant. Adde & illud, quod Samaritana lagenam aquæ baiulans, Christo in Samaria locum parat. Vbi Christus panem spiritualem, id est animas Samaritanorum dulcißime comedit. Nunc uero Christo cœnaturo cum discipulis suis: & desponsationem cum Ecclesia celebraturo, (ut Isaac cum Rebecca) & sui regni spiritualis primordia inituro, (ut alter Saul) homo lagenam aquæ portans, locum, ubi hæc festa celebrẽtur, ostendit. An non tibi hic res aliqua grandis, & grauis notari uidetur? Age, si quid datur, intelligi proferamus in medium. 1. Reg. 9 Ioan. 4 Luc. 22

Nihil apud mortales esse grauius potest, quam scire, ubi Christus sua peragat festa. In ea enim re nos dicimus errare Iudæos, Mauros, Paganos. Quia uidelicet alibi credunt festũ paschale peragi, quam re uera peragatur. Nec immerito angitur sponsa, a sponso requirẽs: Indica mihi, ubi paschas, ubi cubes: ne uagari incipiam post greges sodalium tuorum. Cantic. 1

Sunt certe omnes homines hominis Christi sodales? quorum multi(ut infideles) uagantur errantes, dum inquirunt, ubi Deus pascat, & cubet? ubi, scilicet sua celebret festa? Rogat propterea enixius sponsa? Indica tu mihi ubi pascas? ne errem cum alijs errantibus. An nó grauissima res est, quam Apostolicum spósa requirút: ubi pascha celebret Christus? Igitur Lector tecũ cogita, nihil potuisse maius a Christo requiri, quam ubi parabitur tibi pascha: ubi es festum tuum celebraturus: ut te ibi reperiamus? ubi es Ecclesiæ desponsandus, regno inaugurandus, & sunt homines ad tuam fidem conuertendi?

Huic quæstioni respondet Dominus: Ite ad eum, qui lagenam aquæ portat: ille docebit, ubi erit pascha celebrandum. *Vbi fateor Mosem per lagenã aquæ portantem, posse significari. Siquidem Moses lagenam aquæ frigidæ portat: Christus uero aquam hãc in uinum spiritus feruidum conuertit* Ioann. 3 *Lex enim uetus, per literam, aqua frigens est.* Actor. 2 *Lex noua per spiritum, mustum est feruens. de quo dictum fuit: quòd non* Matth. 9 *debeat uinum nouum in utres mitti ueteres. Moses igitur lagenam aquæ portat, & ipse ubi Christus sua festa* Ioann. 5 *habiturus ostendit. Ita enim dicit Dominus: Si crederetis Mosi, crederetis utique & mihi. De me enim ille scripsit. Qua causa, post resurrectionem suam uolẽs Dominus discipulis ostẽdere, omnia, quæ ipse gesserat, fuisse a Mose monstrata: incipiens a Mose, interpreta-* Luce ult. *batur illis omnes Scripturas, quæ de ipso erant.*

Fateor etiam per lagenæ portitorem significari Prophetas. Hi enim Christi mysteria sub figuris (quasi a-

quam sub lagena,) portabant. Et hi ubi Christus esset cœnaturus, & pascha suum celebraturus, prænuntiabant. Prædixit enim Isaias Christum facturum conuiuium pinguium medullatorum, conuiuiū uindemiæ defæcatæ: non in aliquo loco priuato: sed in monte. Videlicet, in monte Sion. Et forsan prædixit idipsum David, dicens. Apud te laus mea in Ecclesia magna: uota mea reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt Dominum. Vocauit Ecclesiam magnam, cœnaculum illud grāde: ubi cœnauerunt discipuli, cum Christo. Nec enim poterat non esse magnum: quod Christum capiebat. Figurauit etiam cœnaculum istud grande, solarium illud, in quo Saul a Samuele conuiuio susceptus est. Significantur ergo Prophetæ per portitorem lagenæ.

Isaię 25
Psalm. 22
1. Reg. 9

Sed, iudicio meo, is, qui lagenam aquæ portabat, maxime designauit prædicatores Euangelicos, qui thesaurum prædicationis portant in uasis fictilibus, ut sit uirtus non eorum, sed Dei. Prædicatores illos, qui de sunt uasa electionis, sicut Paulus. Prædicatores illos, qui de plenitudine Christi accepesunt, non aquam terrenam ex puteo Samariæ, sed qui hauserunt aquas de fontibus saluatoris. Quorum uenter non est, quasi mustum absque spiraculo, quod nouas lagunculas disrumpit, ut erat uenter Heliu: sed potius uentrem habēt unde flumina fluūt aquæ uiuæ. Vides'ne homines lagenas aquæ portantes? An nō lagenam aqua plenā portant, qui animā eruditione cœlesti, sanctitate diuina, potentia supernaturali (qua miracula faciant) habent repletam?

2.Cor. 4
Actor. 9
Ioann. 4
Isaię 12
Iob 32
Marc. ult.
Roman. 10

Igitur si quis requirit, ubi Christus sua festa, suumq;

epulum instituat, hos prædicatores aqua diuina plenos sequatur. Hi docebunt, hi demonstrabunt, ubi Christus suum pascha manducet.

Plane demonstrabunt cœnaculum grande stratum, id est, sanctam Ecclesiam catholicam. Hæc cœnaculum est, grande est, stratũ est. Grande quia per totum orbem diffusum. stratum, quia omnibus donis, omnibus gratijs, omnibus diuitijs spiritualibus refertissimum. Cœnaculum uero, quia in eo cœnamus ad uesperam (in obscuritate fidei, non in lumine gloriæ) quàm suauis est Dominus degustãtes. Vesperi succedit nox: nocti, dies. Ita Ecclesiæ nostræ succedet iudicij nox. Post iudicium uero æternitas gloriæ. Ergo sanctam Ecclesia cœnaclum est grande, & stratum.

1. Cor. 1

Psalm. 33
Matt. 25

Porro, quia Ecclesia ex hominibus constat, qui uis nostrum) cùm uere pius est) cœnaculum est, & grande, & stratum. Plane cœnaculum. Nam, inquit, Si quis mihi aperuerit, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo. Si anima est, ubi Christus cœnat, igitur cœnaculum est. Et si ipsum Christum ad se uenientem, & in ea manentem recipit, profecto cœnaculum grande est. Et, si omni uirtute exornatur, profecto cœnaculum, grande, stratum est. Quis non uideat stratam animam, cui nulla uirtus deest? si enim una desit tota perit. Qui enim offendit in uno, fit, omnium reus. Quis non uideat grandem animum, qui Dei & proximi amplissima dilectione prorogatur? Dilatamini, inquit Paulus, & uos. Quis non uidet grandem animum totius mundi contemptorem: cœlestium desideratorem? imo, qui in cœlis iam habeat conuersationem?

Apoc. 3

Ioann. 14

Iacobi 2
2. Cor. 6

Si igitur in alicuius animum incidit dubitatio: ubi nam ueritas religionis sit? Vbi Deus cum suis delectetur & gaudeat? en discipuli Christi, lagenam diuinæ uirtutis portantes, Ecclesiam demonstrant, & cuiusuis animum. Quasi dicat: Si uis nosse ubi Christus delectatur, si uis cum eodem delectari, Deo animum tuum aperi, ut in illud intret. Ita enim cœnaculum erit. Dei & proximi charitate, dilectione animum extende, ut grande non angustum cœnaculum habeas. Omni demum uirtutum lapidibus tuum animum sterne, ut cœnaculum grande & stratum fiat. Hæc si feceris, & non inueneris Christum tecum epulantem, cœnantem, & sua festa celebrantem, tunc te deceptum conquerere. Sed res firma est: Intrabit Dominus in cœnaculum tuum: gustabis, et uidebis, quàm suauis est Dominus. Mirabitur & dilatabitur cor tuum: dices, Meliora sunt ubera tua uino. Dices. Quam suauis est spiritus tuus, Domine, super mel dulcis. Dices, Testimonia tua desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum: dulciora super mel, & fauum. Dices, Species sponsi est, ut Libani, electus, ut cedri. Guttur eius suauissimum, & totus est desiderabilis. Tunc intelliges, quam uere dixerit Euangelista ita inuenerunt, ut constituit illis Iesus. Psalm. 33 Cantic. 1 Psalm. 18 Cantic. 5

*Porro, quia in Apostolis, in prædicatoribus, & in quibuslibet sanctissimis uiris, non est spectandum: quales ipsi aliquando fuerint, ut inquit Paulus: sed quales eos uirtus effecerit diuina: ideo Dominus dicit: Ite ad quem*dam: *non nomen, non personam, sed lagenam aquæ portantem explicasse contentus. Vt tu in prædicatore, non nomen, non genus, aut pro auos requiras, in ua-* Galat. 2

se fictili diuinam uirtutem portantem, inuenisse contentus.

Et edentibus illis, dixit, unus ueſtrum me tradet. *Quid eſt, quod inter epulas, ideſt in die bono, & tempore feſto mentionem tam triſtem immiſcet de proditore? Nunquid in tempore conuiuij, luctus eſt permiſcendus? Et equidem etiam poſt reſurrectionem, in*

Marc. vlt. *cœlum aſcenſurus, diſcumbentibus undecim diſcipulis, eorum incredulitatem exprobrat. Itaque, ſicut in die malorum iubemur memores eſſe bonorum: ut horum*

Eccleſ. 11 *memoria dulcis, illorum temperet acerbitatem: ita in die bonorum Chriſtus facit nos memores eſſe malorum: ut horum recordatio dulcedinem temperet illorum. Sumus in ſeculo, ubi nihil eſt purum: uult igitur Chriſtus, nos memores eſſe, quod in hoc ſeculo ſimus. nã*

2. Cor. 12 *& Paulo datur ſtimulus carnis, ne magnitudine bonorum extollatur.*

Sed illud maximopere Chriſtus (de proditore loquẽs) nos admonere uoluit, quod ad Sacram Euchariſtiã acceſſuri, nos probemus, & examinemus. Audientes. n. diſcipuli uerbũ illud: Vnus ueſtrũ me traditurus eſt: *ſtatim ſinguli mentis ſuæ latibula perquirunt, &, uelut accenſa lucerna, domum animæ totam euertunt: ut uideãt, ſi proditionis uel micam in ſe reperiant. Quam*

Luc. 15 *eſt ſapiens Chriſtus, quam ſcit, uelut aliud faciens, quæ maxima ſunt nobis, infigere. Sciebat Chriſtus, neceſſarium eſſe ſacram communionem manducaturo, ut ſe ipſum probet: ut ſic de pane illo edat: Eam probationem*

1. Cor. 1 *Eccleſiam nunc docet: non uerbo, ſed (quod potius eſt) re ipſa, adeo graui.*

Quod autē Dominus dixit: Vnus uestrum me tradet, *præfiguratum erat: quando Abimelech parauit cō uiuiū ex panibus propositionis fugienti Dauidi. Intus, inquit hystoria, in tabernaculo erat Doeg, potētissimus pastorum Saulis. Prodidit ille Dauidem, prodidit et Abimelechē: qua fuit ratione Abimelech uita priuatus. Ita in hoc sacro conuiuio adfuit Iudas potentissimus pastorum: erat enim, qui inter pauperes Christi discipulos ditior erat. Hic prodidit Christū, qui (quatenus erat rex) significabatur in Dauide: quatenus uero erat sacerdos, præfigurabatur in Abimeleche.* 1. Reg. 21 1. Reg. 22 Ioann. 12

Discipuli audientes Christi uerba dicentis: Vnus uestrum me traditurus est, contristati ualde, cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sum, Domine? *Hic sunt aduertenda nonnulla. Primum: Nihil debet animum Christianum ualde cōtristare, præter id: quod prodit Iesum: sicut contra, nihil debet lætificare gaudio magno ualde, nisi inuenisse Iesum. Hoc nos Reges Magi docuerunt. Qui uidentes stellam, gauisi sunt gaudio, magno ualde, uidentes se in stella reperta, Christum reperisse. Illud nos sancti Christi discipuli hoc loco demonstrant, contristati ualde, quod ex eis unus esset in Christum peccaturus. Quid mirum, si lætetur homo Deum inueniens, doleatq; amittens: quando Deus ipse hominem amittens dolet, inueniens gaudet? An non Pater illi prodigo filio reperto lætatus est, & lætitiæ suæ signa in tota domo monstrauit? An non pastor ille, qui unam ex centū ouibus amiserat, cum reperit, super humeros imposuit, dicens: Congratulamini mihi, inueni ouem, quæ perierat. Dolorem igitur de oue amissa, gau* Matth. 2 Luc. 15 Eodem. Eodem.

dium ostendit de inuenta. Sicut & dolorem Angelorũ (si Fas est ita loqui:) cũ perimus, demonstrat gaudium eorum: cum pœnitemus. gaudium enim est coram Angelis Dei, super uno peccatore pœnitentiam agente, &c.

Eodem. Secundo aduertendum est. Quòd discipuli, non sua contenti conscientia, Christum interrogant. Nunquid ego sum, Domine? Poterat plane quilibet illorum, nihil

1. Cor. 4 sibi conscius, credere se esse iustificatum. Et ideo secure ad Dominicam cœnam accedere. At non ita faciunt. Sed nihil sibi fidentes, Christo se probandos obijciunt.

1. Cor. 11 Docentes neminem in propria causa integre se posse probare, sed necesse esse, in re tam graui, alterius stare iudicio. Suo igitur facto, Pauli explicant uerbum dicentis. Probet se ipsum homo: & sic de pane illo edat. Probet, inquit, se: non quòd sit probatio integra, seipsum examinare. id enim est probationis initium, cuius integritas ex Confessoris probatione, & approbatione dependet. Igitur Apostoli probant se, non suo solo iudicio, sed Christi. Docentes, nos etiam probare, non nostro solum examine: sed Confessorũ, qui Christi in Ecclesia uicem gerit.

Tertio aduerte, quanta esset Christus, apud discipulos authoritate. Sciebant in corde suo, se nihil contra Christum peccasse: at in cordis secretissimis, potius

Eccles. 23 credunt Christo, quam sibi. Potius scire Christum sciunt, quàm ipsi sciant. Credunt itaq; oculos Christi esse sole lucidiores: quibus nota sint, quæ nobis in nostris se-

Hebr. 4 cretis sint occultissima. Vere Paulus: Sermo Dei uiuus, penetrantior omni gladio ancipiti: pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus: compagum quoque

& medullarum, & nulla creatura est inuisibilis in conspectu eius.

Illud etiam aduerte, quòd post mentionem de proditione, de flagellis, de cruce, de morte: adhuc Christum discipuli Dominum uocant, docentes: uerbum crucis, et proditionis, licet pereuntibus sit scandalum, & stultitia: tamen his, qui salui fiunt, est uirtus Dei. Ita et Christum etiam proditus, licet proditori sit occasio ruinæ: at ueris discipulis est causa salutis æternæ. 1. Cor. 1 Hebr. 5

Discipulis interrogantibus, Nunquid ego sum? respondet Dominus. Qui intingit mecum manum in catinum, hic me tradet. *Certum uero est, ideo nos offam in catinum intingere: ut offa, quæ sicca esset insuauior, dulcior fiat intincta. Habes igitur hanc rē prænuntiatam in Psalmis, uidelicet, quòd non solum Iudas, qui cum Christo erat, Christum proditurus esset: sed quòd etiam intingeret cum Christo panem. Nam Psalmus, inquit: Tu uero homo unanimis, dux meus, et notus meus. Qui simul mecum dulces capiebas cibos. Non dixit, qui simul mecum capiebas cibos: sed qui simul dulces, id est, intinctos capiebas cibos.* Psalm. 54

Sed quid est, quod, cui intinctum panem Christus porrigit, hic Christum diuendit? uide obsecro: Deus aperit manum suam, & implet omne animal benedictione. Dat igitur cunctis Christus cibum: sed alijs cibum dat siccum, alijs intinctum. Pauperibus cibū præbet siccum, diuitibus intinctum. Pauperibus cibum præbet insuauem: diuitibus dulces porrigit cibos. At hi sunt, qui Christum frequentius produnt. Incrassatus enim est dilectus, & recalcitrauit incrassatus, im- Psalm. 144 Deut. 32 1. Reg. 12

pinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suũ, recessit a Deo salutari suo. Neque enim sine causa Doeg
1. Reg. 21 *ille malus, dicitur potentissimus pastorum Saul. & itē non sine causa dicitur Agag (ille rex iniquus) quod es-*
1. Reg. 15 *set pinguissimus. Nec immerito Saul pauper, summus est inter Israelitas: at cum diues est, & uelut intincto pane suscepto, fit malus. Imo & Dauid cum pauper est, Deo tenacius hæret: cum ei intinctus panis porrigitur, a Deo per culpam diuellitur.*

Video tamen hoc Christi uerbum clericos pressius mordere. Nos enim sumus, qui non manum solum, sed os ipsum in catinum, imo & in ipsum Christum inserimus. Quique panem cœlesti uino tinctum accipimus, & nos sumus, qui maxime Christum prodimus. Docet nos etiam Christus suo sermone aliud, quod aduertamus, scilicet. Nemini etiam coniunctissimo esse fidendum omnino. Cauere oportet ab eo etiam, qui adeo est familiaris, ut in nostrum catinum intingat. Sancte
Mich. 7 *igitur Deus per Michæam dicit, Nolite credere amico: nolite cōfidere in duce: ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodit claustra oris tui. Quia filius contumeliam facit patri, & filia consurget aduersus matrem, nurus aduersus socrum suam: & inimici hominis domestici eius. Et quasi respondens Propheta homini interroganti, cui erit fidendum? addit: Ego autem ad Dominum a-*
Eodem. *spiciam, expectabo Deum saluatorem meum: audiet me Deus meus.*

Addit Dominus: Filius quidem hominis uadit, sicut scriptum est de illo. *Ego uero aueo scire, cur non dixit Christus, Filius quidem hominis crucifigitur*

moritur: sed uadit? Primum, indicauit eo uerbo: se non cogi, non portari ad uictimam: sed sua uoluntate, & suis greßibus ire. Secundo cum dicit Vadit, seu trāsit: alludit ad phase, id est, transitum. Quasi dicat: Filius hominis suum phase facit, ex Aegypto huius seculi, in cœlestem hæreditatem (ueram terram promißionis) idq́; festinanter, ut lex olim mādabat. Tertio dicit Vadit, seu transit: ut uerbum Sponsæ uerificet. Illa dixerat: Ecce iste uenit saliens in montibus, transiliens colles. Et propterea, similis est dilectus meus capreæ. hin nulloq́; ceruorum. Profecto istis uerbis Christi uitam explicauit: Descendit saltu uno è cœlo in Virginis aluum: alio saltu è uirgineo utero in seculum. Tertio saltu in functionem prædicatoriam. Quarto in crucem. Quinto in limbum. Sexto iterum in mundum. Septimo demum in gloriam æternitatis. An non uere caprea est. An nō uere Psalmus uigesimus primus (qui de Christo) de cerua matutina inscribitur. Demum, hoc uita piorum ab impiorum uita differt: Illa enim uadit, ad anteriora se extendens: ad destinatum æternitatis brauium. Sed hæc non uadit, peccare enim non ire est, sed retrocedere, imo & cadere. Nam dictum est: Ideo non resurgūt impij in iudicio: si non resurgunt, eeciderant igitur.

Exod. 12
Eodem.
Cantic. 2
Philipp. 3
Psalm. 1

Absoluit Dominus hanc periodum dicens: Væh homini illi, per quem tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset. *Iā est doloribus digladiatio: qui fieri poßit, ut sit melius non esse, quam esse. Siquidē esse est quædā cōmunicatio deitatis. Esse enim creatū, est quædā participatio esse diuini. Quomodo ergo nō esse, poterit esse melius, quam esse: quod ut minimum quædam*

est mica, quædam gutta, quidam radius diuinitatis. Ad *hoc non alia ratione ego respondeo, quam admirabundus: quòd tam sit miserum illud esse, quod in gehenna habent damnati, tam est illud esse infœlix & triste, ut non esse, quod alioqui nullam boni rationem habere potest, melius sit, quam illud esse tantopere ex* Deo *proficiscens.* Non *potest non esse pessimum, illud esse, quo melius est non esse, quod nullo modo bonum esse potest.* In*finite malum est, quo nihil est melius.*

Sed *pergamus.* Et cœnantibus illis, accepit Iesus panem. Hic *primum admonemur: nunquam nos ita conuiuijs debere indulgere, quin res in illis sacras nonnihil tractemus.* Iure *enim* Episcop*is mãdatur, ut, dum edunt, lectionem audiant sacram.* Id *quod religiosis obseruatur.* Merito *igitur* Paulus *dicit:* Qui *gaudent, tanquam nõ gaudentes, &, qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. præterit enim figura huius mundi.* Similiter *ergo, qui edunt, tanquam non edentes, rebus sacris intendant.* Ideo *enim* Christus *cœnantibus* Sacra *mysteria communicat.*

1. Cor. 7

Ioann. 11

Q*uòd si excitaturus* Lazarũ *gratias agit dicẽs:* Pa*ter, gratias ago tibi, quòd exaudisti me: quanto nunc potius gratias aget, per sacram* Eucharistiam *non unum, sed multos mortuos excitaturus?* Nam *ad sumptionem* Eucharistiæ, *quot annis multi mortui excitantur; et ipsa* Eucharistia *ab attrito sumpta, si is se credebat ad eã sumendam idoneum, mortuum illum suscitat.*

Sed nota: Accepit, inquit, Iesus Panem. Non *hic accepit aurum, aut argentum, non cœli massam, non manna: sed panem, & uinum, ex ueteri uino, & pa-*

ns,nouum panem,nouumq; uinum efficiens. Mysteriũ hic subest. Pane enim & uino hominum uita contine-tur. Panis siquidem cor hominis confirmat, & susten tat. Vinum cor lætificat. Igitur in pane & uino uita hominis est. Vbi ergo panis & uinum uetera sunt: uita uetus est. Vbi uero panis & uinum noua proponun tur, uita etiam noua proponitur. Vbi uero nouus panis, nouumq; uinum accipere iubemur: nouam etiam uitam: nouum cor, nouumq; hominem præstare præcipimur. Intelligamus ergo Christiani, quibus dictum est accipite, & comedite panem nouum, & uinum nouum: non iam nos iuxta Adam ueterem uicturos: sed quod, sicut portauimus imaginem ueteris Adam, ita nunc portare oportet nouam noui Adæ uitam: uetera enim transierunt, ecce noua facta sunt omnia. Nolite ergo conformari huic seculo. Vetus enim est. Sed reformamini in nouitate mentis uestræ.

Psal. 103
1. Cor. 1
Isaie 43
Rom. 12

Nota etiam, quòd, etsi Christus non conuerteret panem, & uinum, in corpus & sanguinem suum: sed simpliciter, ex suo nobis, & pane, & calice communicasset: id esset plenißimum sui amoris testimonium. Cũ enim Natham Dauidi indicare uoluisset: quanto pauper ille suam ouem amore prosequeretur: non potuit eũ amorem ampliori ratione monstrare, quam dicens: ouis illa erat, de pane illius (scilicet pauperis) comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens. Ergo uehementißimum uehementißi amoris argumentum, nobis Christus monstrasset: suum si nobis panem & uinum dedisset: quãto igitur uehementius, quod ultra id, etiam corpus suum, & sanguinem præbuit?

2. Reg. 12

Sed age grauißima prosequamur: Accipite,*inquit,* & comedite. Hoc est corpus meũ. *Est autem Deus*
Rom. 3 *uerax: licet omnis sit homo mendax, at profecto mendax Deus esset: si dicens hoc esse corpus suum: re uera id quod discipuli acceperunt, & comederunt, non esset corpus re aliter, & uere suum. Dominus, inquit:* Accipite & comedite. *quod enim uobis do, accipiendum et comedẽdum: re uera corpus meũ est. Ergo, quod illi acceperunt, & comederunt, re uera corpus Christi est. Rumpantur licet hæretici.*

Dices. Quid monstrat pronomen Hoc? *Si enim monstret panem illum, qui eo momento nondum erat consecratus: iam patet, eum non esse corpus Christi. non igitur uerificamus, quod hoc sit corpus Christi. Respondeo,*
Ioann. 11 *a te uicißim requirens: Cum Christus dixit: Lazare ueni foras. illud nomen Lazare, quem uocabat? uocabat ne mortuum, an uiuum? Si dicas. Vocabat mortuum: quia eo temporis instanti, nondum erat Lazarus uiuus: si ita dicas, fiet ut Lazarus non prodierit uiuus, sed mortuus. Vocatur enim mortuus, quomodo prodibit uiuus? At certe si dicas uocatum mortuum, prodijsse uiuum, dicam & ego tibi, panem esse in primo instanti uerborum, mortuum: sed in ultimo instanti panem prodire uiuum. Si uero dicas: nomen illud uocasse Lazarum uiuum: licet illo puncto, quo uerbum proferri cœpit, mortuus esset: cur igitur non id ipsum de hoc pane existimas, quod licet eo temporis puncto sit panis mortuus: uocari tamen, ut uiuus sit?*

Matth. 9 *Vrgeo te & alio exemplo. Cum puellæ iacentis, & mortuæ manũ accepit Dominus, dixitq; Puella tibi di-*

ro, Surge illud pro nomẽ. Tibi, quid demonstrabat? Mortua ne puellam, an uiuam? Nõ quidẽ uiuam, nec enim eo temporis puncto uiuebat. Si mortuam monstrat: mortua ergo surget. Quod si monstratur illa res, siue illa substantia iacens, cur non permittes nobis, ut idem nos dicamus de illo pro nomine Hoc? *Certe, qua tu elaberis: uiã nobis, qua elabamur, aperuisti. Nescio uero an planissime, & uulgarissime ita intelligere liceat.* Accipite & comedite: *hoc enim a nobis comedendum, est corpus meum, ut demonstratio non referatur ad id, quod in primo prolationis momento existit: sed ad id, quod in ultimo prolationis tempore aderit. Est apud Astures uinum, quod domi uile est, & asterum: sed ubi per maris undas transuehitur, generosissimum fit & suauissimum. Iam rogo te: Si tu ex Asturibus amico tuo Romæ consistenti, tuum mittas uinum: an non recte ei scribes. Mitto tibi uinum generosissimum? Recte profecto: at demonstratio non est uini pro tempore, quo mittis: sed pro tempore, quo est accipiendum: ita igitur & Christus dicat:* Accipite, hoc *quod a nobis suscipietur, cum suscipietur,* corpus meum est. *Abraham uocat se puluerem, & cinerem, non quod puluis tunc esset, quando id dicebat, sed quia puluis erat futurus. Cur non etiam hoc dicetur corpus, quod in ultimo prolationis uerborum articulo, corpus erit? Ieremias dicit: Terra, terra, terra, audi uerbum Domini: homines uocat terram, quia erant in terram conuertendi. & tu non pateris: ut Christus hoc uocet corpus suum, quod tam breui in corpus conuertetur? In Exodo dicitur: Proiecerunt Magi Pharaonis uirgas, quæ conuersa*

Genes. 17

Ierem. 22

Exod. 7

sunt in dracones: sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. Cur uocat textus uirgam Aaron, quae re uera tūc, cum deuorauit uirgas Magorum, uirga non erat; sed uerus serpens erat? Alioqui non deuorasset, si solū uirga fuisset. Si uocatur uirga, quae breui erat in dracone uertenda, cur non item hoc uocabitur corpus, quod breui corpus erit?

Scilicet in altero huius Operis Tomo.

Si Theologißimis hominibus haec, ut minus acuta, non placuerint, habent quae Sancti retro dixerunt: habent etiam haec in Scholis disputata. Et equidem conueniamus: quod accipimus, et manducamus corpus, et sanguinē Christi uerissime. quid uero demōstret illud hoc, etiam si non intelligam, non ideo mysterio non credam.

Grauis tamen se offert consideratio, Cur Dominus dicat: Accipite, comedite. Hoc est enim corpus meum? Causam accipiendi, et comedendi sufficientißimam uisus est Dominus adduxisse, hoc solo, quod illud esset corpus suum. At profecto ea non integra comedendi causa uidetur: imo fugiendi potius. quis enim corpus edat humanum? imo quis non uereatur, et adoret potius corpus diuinum, quam accipiat, aut manducet? Nā olim, cū eam rem proposuisset discipulis Dominus, multi ex his abierūt retrorsum, uerentes Christi carnē manducare, & eius sanguinem bibere. At Christus nullam aliam aut maiorē, aut urgentiorem, ut manducaremus, adducere causam uoluit, quam illā: quia suū corpus esset. Aggrediamur latētes in his uerbis causas explicare.

Ioann. 6

Et prima quidem illa est, quam supra Dominus dixit: Vbicunque fuerit corpus, congregabuntur et aquilae. Nulla maior aquilis, ut ueniant ad manducandum

Matth. 24

causa est: quam si eis corpus obijciatur. Vbi enim corpus est, aquilæ adsunt manducaturæ. Si nos igitur aquilæ, (quarum est in arduis nidus: quarum est in cœlis conuersatio.) nulla adferri maior ad accipiendum, et manducandum ratio potest, quam si offeratur nobis corpus. Accipite igitur aquilæ, manducate, en uobis corpus. Et, si aquilæ estis diuinæ, en uobis corpus diuinum: quia est corpus meũ. Si odorem corporis non sentitis, est forsan, quia aquilæ sacræ non estis. Iob. 39

Altera ratio est, quam Paulus habet, in hæc uerba: Nemo uos iudicet in cibo, et potu, in parte diei festi, neomeniæ, aut sabbatorum, (quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi.) certe cibi illi, potus illi antiqui: illud scilicet manna: ille agnus paschalis umbra erant: figura erant. Omnia enim contingebant illis in figura. Figurarum porro illarum ueritas, umbrarum illarum corpus, est corpus Christi. Si igitur Iudæi illi, qui nostri fuerunt figura, accipiebant manna, & comedebant: quod tamen erat umbra corporis Christi, necessario infert Dominus. Accipite uos, Christiani, qui estis corpus umbræ præcedentis, accipite, & manducate corpus meum: quod est corpus illarum umbrarum Iudaicarum. Si illi umbratilem manducabant agnum, et uos uerum huius umbræ accipite corpus. Coloss. 2 1. Cor. 10 Exod. 12

Tertia ratio habetur ex Paulo: qui frequenter illa similitudine corporis, & membrorum delectatus: Multi, inquit, unum corpus sumus in Christo. Et item: Omnia membra corporis, cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus. Ergo omnes nos sumus membra unius corporis Christi. Quod uero membrum est, quod Roman. 12 1. Cor. 12

non uehementissime cupiat corpori suo hærere, et coniũ
psalm. 72 gi? Mihi enim (inquit Psaltes) adhærere Deo bonum est.
Si igitur, qui accipit corpus Christi: uelut membrũ, corpori suo unitur, an non merito Christus inquit: Accipite, & comedite: hoc est enim corpus meũ: ac proinde est totum, cui pars sua debet uniri, ne, si in me non mãseritis, mittamini foras, sicut palmes, & arescentes
Ioan. 15 colligamini, & in ignem mittamini.

Quarta ratio habetur ex Mose, qui ita præcipit: Omnis masculus de Sacerdotali genere, in loco sancto, uescatur his carnibus, quia sanctum sanctorum est. Et loquebatur de hostia pro delicto, (quæ uictima, & holocaustum erat. ut in principio eius capitis Moses dicit.) Ergo, qui de genere erant Sacerdotali, præcipiebantur edere de carne, seu corpore uictimæ, hostiæ, holocausti, quod pro peccato Deo offerebatur. Cum igitur nos simus regale Sacerdotium, ad nos hoc pertinet præceptum. Siquidem igitur Christus est hostia pro delicto, est item holocaustum, & uictima Deo Patri oblata: iure meritissimo Dominus dicit: Vos, qui de genere estis Sacerdotali, imo & diuino, (nam & genus Dei sumus: ut Paulus dicit:) Accipite, & comedite corpus meum, quod uictima uestra, & hostia uestra est.

Leuit. 7
Eodem.
1. Petri 2
Actor. 17

Quinta ratio est: Mortales, corporales uos estis. non nisi corporalia quæritis. En offero uobis corpus, quod omnium corporum uim habet, & perfectionem. Accipite igitur, & comedite. Si Manna habebat in se omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem: & ideo magna ratione edebant ex illo Iudæi: an non æquius est Christianos ex illo corpore manducare, quod omnium

Sapient. 8

corporum est eminentißimum? (Id enim Dominus dicit, cum ait: accipite: hoc enim est corpus meũ.) Si meũ, ergo Deificatum, ergo diuinum, ergo eminenter omnem continens perfectionem.

Sextam rationem habet Dominus, cum dicit: Ego sum ostium. per me si quis introierit, saluabitur. ingredietur, & egredietur: & pascua inueniet. Quæ uerba, iuxta Sanctorum expositionem, id nobis ostendunt: quod Christus secundum Deitatem est animarum beatitudo: in quam ingrediẽtes animæ, beata fœlicitate pascentur. At idem secundum corpus, est corporum beatitudo. Videntes enim oculi nostri corpus sacerrimum Christi, beati erimus. Eia igitur, Christiani, accipite corpus meum: iam ex nunc beatitudinem uestram incipite, & quod uidendo non potestis, comedendo exordimini. Visio corporis mei beatitudinem uestram perficiet in cœlo. Comestio igitur corporis mei beatitudinem uestram incipiat in terra. Certe impij, sicut oues, in inferno positi sunt, mors depascet eos. Pij ergo contra, sicut oues, in Ecclesia positi sunt, uita depascet eos, et ipsi uitam depascent. At corpus Christi, caroq; illa est uitalis, et uiuificatrix, ut Patres nostri in Concilio Ephesino, & Chalcedonio decreuerunt.

Ioan. 10

Psalm. 48

Demum, corpus Christi non solum est cibus Christianorum, sed est templum, est turris, est ciuitas refugij: est clypeus, est petra: & alia innumera. Est enim templum, quod in tribus diebus solutum, reædificatum est. Est turris fortitudinis a facie inimici. Est ciuitas refugij, cui dicit Dauid: Esto mihi in Deũ protectorẽ, et locũ refugij, ut saluũ me facias. Est clypeus omnibus speran

Ioan. 11
Psalm. 60
Prouer. 10
psalm. 103

tibus in se. Est petra refugium herinacijs. Ergo Christiani accipite: hoc est corpus meum, est templum, in quod ingressi audiamini. Est turris, in qua ab inimicis defendamini. Est ciuitas refugij, in qua a morte saluemini. Est clipeus, sub quo abscondamini. Est petra, ad quam confugiatis.

Has rationes uerecunde adduxi: intelligens multo maiores in illis Christi uerbis latere. Eas illi adducant, qui maiori lumine illustrantur, & maiore ingenio pollent. Video enim Christum illam dictionem, enim, dixisse: qua causas afferret, nos ad manducandum impellentes.

Ita dicitur in c. cum Marthæ. de celebr. Miss. paragr. distinguendũ in fine.

Vbi uero Dominus de corpore suo dixit, de sanguine subdit: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim calix sanguinis mei: noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro uobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum. *Scio Matthæum non hæc omnia uerba retulisse: sed quia S. Ecclesia fatetur Christum in cœna hæc omnia dixisse, idcirco sine dubio credo fuisse ab eo prolata. qua causa libuit, ut possem illa reserare. Et in primis necesse non est, denuo contendere, an sub specie uini, uerus Christi sanguis contineatur. Vt enim credimus, sub specie panis corpus Christi latere: ita credimus sub specie uini, Christi sanguinem contineri. Vt uetus Prophetia uerificetur: quæ ita in laudem Ecclesiæ nostræ decantauerat. Quid enim bonum eius est, aut quid pulchrum eius: nisi frumentum electorum: & unum germinans uirgines? Quasi diceret: Nihil in Ecclesia melius, nihil in ea pulchrius, quam panis ille sacer: non panis naturalis (qui bruto-*

Vt habetur eodem cap. cum Marthæ citato.

Zach. 9

rum

*rum est:)sed uera Christi caro,quæ est cibus electorum; & uinum,non naturale, (in quo est luxuria.) Sed uinum sanguinis Christi, quod adeo alienũ a luxuria est: ut potius uirginitatem et faciat, & nutriat. Hoc igitur constituto,relictis ijs,quæ Scholæ tractant Theologorũ, In una re immorari libet,scilicet cur Christus dicat:*Bibite ex hoc omnes, quia est calix sanguinis mei, &c.*idest, Properate,mortales,bibite: causas bibendi uobis nunc explico.Bibite,quia est calix sanguinis mei,etc. Respondeo,meritißime nos a Christo inuitari,ad sui sanguinis potum:causæ enim,quas hoc loco Christus adduxit,nos ad bibendum uehementissime cogunt.*

Causa prior est : Bibite, quia est calix sanguinis mei. *Olim Deus Ieremiæ dixit:Sume calicem uini furoris huius, de manu mea : & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te. bibent, turbabuntur, insanient a facie gladij, quem ego mittam inter eos. Et accepi calicem de manu Domini, & propinaui cunctis gentibus. & infra. Hæc dicit Dominus exercituum:Bibite, & inebriamini, & uomite:cadite,neq; surgatis, &c. En furor Domini per calicem significatus uagabatur, & grassabatur per omnes homines. in omnes Dei ira sæuiebat. Omnes enim peccauerũt. Nũc Christus inquit : Si bibistis ex calice furoris Domini mortales: bibite ex calice benedictionis Domini : (ita enim calicẽ Christi Paulus uocat.)at benedicere Dei,benefacere est.Iam ergo offerens uobis hũc calicem Deus: non furorem,qui malũ inferat:sed sanguinem,qui uobis benefaciat,subministrat.* Ierem. 25 Eodem. 1. Cor. 10

Quod,si mulier, quæ super bestiam sedet,habens pocu Apoc. 17

lum aureum plenum abominatione, & immunditia, ca-
licem suum gentibus propinat, et inebriati sunt, qui ha-
Eodem. bitant terram, de uino prostitutionis eius. Cur non etiam
inebrientur fideles de calice, quem Chhistus illis aman-
tißime propinat?

Iam, si (Lector) rationis huius efficaciam non pene-
psalm. 22 tras, eam tibi Psaltes explicabit, dicens: Parasti in conspe-
ctu meo mensam aduersum eos, qui tribulant me. Im-
pinguasti in oleo caput meum, et calix meus inebrians,
quam praeclarus est, Silentio Psaltes calicis dignitatem,
potius, quā uerbis, indicauit. Quam praeclarus est? Nā
tamen acuit, quod calix esset inebriās, et quod esset pre
clarus. Quod uerbum alij transtulerunt. Calix meus
est ad summū usque plenus. Quasi dicat, nihil ei deesse
potest, ut sit a nobis amandus, & suscipiendus.

Si praeclarus, igitur non est ebrietas uulgaris, et turbulēta, sed ut diuina, ita clarissima.

Altera causa est, quia calix est sanguinis mei, expli-
cat hanc rationem Moses, cum dicit: Anima carnis in
sanguine est: et ego dedi illū uobis, ut super altare meū
expietis, pro animabus uestris, & sanguis pro animae
piaculo sit. Ideo enim dixi filijs Israel, Omnis anima
ex uobis non comedet sanguinem. & infra dicit: Ani-
Leuit. 17 ma omnis carnis in sanguine est. Et, licet Sancti ani-
mam hoc loco accipiant pro uita: nobis tamen utcunque
accipiatur, mysterium aperit. Dicens enim Christus,
accipite, est enim calix sanguinis mei, dicere uoluit,
accipite, & bibite calicem animae meae, calicem uitae
meae, idest Vitam meam, animam meam accipite. o rem
inauditam: sed quae omnes impleat Scripturas. Nā Mo-
Deut. 30 ses dixit: Dilige Dominum Deum tuum, illi obedias, illi
adhaereas. Ipse enim est uita animae tuae. Est igitur Deus

uita animæ nostræ. Quis uero est, qui uitam suam non quærat? En igitur uitam nostrã nobis in calice Christus largitur. Recte ergo, bibite. Calix enim sanguinis mei est uitæ meæ, quæ uita mea uita uestra est. accipite ergo uitam uestram. Salomon dicit: Qui me inuenerit, inueniet uitam. Est ergo Deus uita nostra. Quæ uita est in calice sita. Bibite ergo eam. Paulus dicit: Viuere mihi Christus. Si igitur cupis uiuere: en in calice uita. Dominus dicit: Ego sum uia, ueritas, & uita. Hæc uita in sanguine est. hic sanguis in calice. Accipite ergo calicem, bibete, ut bibentes sanguinem, bibatis uitam.

Prouer. 8
Philip. 1
Ioann. 15
Leuit. 17

Nec sine mysterio prohibentur Iudæi bibere sanguinem: Christiani uero eum bibere iubentur. Primũ, quia lex illa uetus non erat lex uitæ gratiæ. Ergo qui sub lege erant, a uita arcentur, scilicet quantum ex lege est: quæ uitam non dabat. At lex Christiana est lex spiritus, & uitæ. ideo uitam accipere monentur, qui sub lege Christiana uiuere uolunt. Secundo, iubentur Iudæi sanguinem non bibere, scilicet brutorum. Iubentur Christiani, sanguinem bibere, scilicet diuinum. Vt intelligãt omnes, uitam suam Deum solum esse, nihil præterea aliud. bibant igitur uitã diuinam. non bibant aliam quãlibet uitam secularem.

Hebr. 10
Roman. 8
Ioann. 6

Profecto Paulus dicit: Nolumus uestra, sed uos. Idẽ fere Sponsa dicit sponso: Dilectus meus mihi. quasi dicat: Quid mihi est in cœlo, & a te quid uolui super terrã? Quid igitur, o Spõsa, cupis? Deus cordis mei, et pars mea Deus. Si igitur Deus est pars tua, idest pars hæreditatis tuæ: idem erit pars calicis tui. Ita enim Psaltes: Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei. Deus igitur

Cantic. 2
Psalm. 72
Psalm. 15

est in calice. En Sponsa quod optas. Optas unice Deum: Is in calice tibi propinatur.

In altero Tomo.

Tertiam rationem adiecit Christus in illo uerbo: Noui testamenti. Quam rem licet omnes dixerint, non piget amplius explicare, explicabo eam tamen ex Paulo, & ex Mose. Hi dicunt, quod, lecta lege, Dei coram Iudæis, qua Deus bona temporalia promittebat, si legem seruassent: mala temporalia minabatur, si uiolassent: ea promissio testamentum dicta est, quo Deus Iudæos bonorum temporalium hæredes instituebat. Contra, Iudæi Deo suo obedientiam promiserunt, uocata'q; promissio testamentum est: quo Iudæi Deum cultus & obedientiæ hæredem esse uoluerunt. Porro, quia testamentum non est firmum, nisi mors intercesserit testatoris: necesse erat (ut promissio & Dei, & Iudæorum firma esset,) Deum & Iudæos tunc mori. Quod, quia fieri non poterat, adductus est sanguis animaliũ & effusus est super altare: significãs Deũ mortuũ, ut cuius sanguis effunderetur. Effusus etiam super populum, eũ iã mortuum repræsentans. Hac igitur repræsentatione Dei, & populi mortui, Testamentum utrum'q; firmum euasit. Hæc fuit ueteris Testamenti cæremonia. Simili ratione, (licet non figurata, sed uera) suum Testamentum Christus ordinauit. Nos, si obedierimus, æternorum bonorũ hæredes instituit. Contra Christiani obedientiæ nostræ Christum hæredem facimus. En Testamentum. Id ut firmum sit, non sanguis uitulorum affertur, sed sanguis ipsius testatoris, quem ipse habens, se suo sanguine respersit, se mortuum repræsentans. Nos uero etiam eum sanguinem bibentes eo sanguine respergimur,

Hebr. 9
Exod. 24
Hebr. 9

& sic mortui uidemur. Testamentum est ergo utrimq; firmum. Sed, quia re uera in lege ueteri Deus non est mortuus, sed mortuus repræsentatus: idcirco priori Testamento reciso, aliud ordinauit. Iudæi etiam, quia mortui uere non fuerunt, Testamentum sæpe uiolarũt. At in lege nostra, quia re uera Christus mortuus est: idcirco aliud Testamentum non ordinabit: nos uero, quia uere mortui non sumus (licet per Baptismum & Eucharistiam mortui repræsentemur) idcirco sæpissime Testamentum uiolamus. Sensus ergo rationis Christi est: Bibite & respergimini hoc sanguine. quo ego uos æternitatis heredes, uos me obedientiæ uestræ heredem instituitis. Nos tamen, ut, qui æterna despicimus, ut, qui alijs obedientiam & amorem tribuimus, rationis huius efficaciam nõ sentimus. At, si gaudet pauper, quod præter spem regni temporalis scribatur heres: quam deberet gaudere Christianus, cum Christi sanguinem bibit, quia tunc regni cœlestis heres decernitur? Rom. 6

Porro, quia bona in hoc Testamento promissa æterna sunt: et, qui promisit, re uera mortuus est, necessario fit, ut, sicut testamentũ nouũ uocatur, quia priori successit: ita et æternũ dicatur, quia mors intercessit testatoris. Hebr. 9

Quarta ratio docetur in eo uerbo: Mysterium fidei. Et, quia mysterium secretum sacrum est, nescio an sit imprudentia secretum aperire: quod in ipso uocabulo Dominus uidetur uoluisse esse secretũ. Fieri uero potest, ut ego secretum hoc non attinguam, et pro alio aliud dicã. Sicq; secretum secreto manebit. Secretũ uero hoc uidetur Paulus aperire dicens: Pontificem summũ semel in anno, in Sancta sanctorum introire. Idq; cum sanguine, Hebr. 9

quem Deo offerat, pro sua populiq; ignorantia. Quod ego sic intelligo: Pontifex sanguinem illum offerens uidebatur hæc sentire. Ego, inquit, & populus peccauimus: mortemq; pro peccato meremur. O igitur Deus omnipotens, en sanguis brutorum, uice sanguinis nostri. placare igitur sanguine isto ac si sanguis noster a te fusus fuisset. En hæc est figura. Veritatem eius nunc accipe: Christus introiuit semel in cœlum: uera Sancta sanctorum. Introiuitq; non sine sanguine, non alieno, sed suo, quem offerat pro nostra (non pro sua) ignorantia. Ita dicens: Pater iuste, peccauerũt omnes homines: hos ego nũc in me, ut caput membra, contineo. merebantur illi pro peccato mortẽ. En ipsi in me, et ego pro eis, sanguinẽ fundunt & uitam. Tu nũc eis esto placatus. Si enim singulos tua iustitia pro peccatis eorum occidisset, tu iam placatus fuisses: at non singuli in se, sed omnes in me sunt occisi, iam igitur propitiationem requiro.

Eodem. Rom. 3 Roman. 12 Ioann. 17 Roman. 3

Hoc est mysterium fidei nostræ. Quod, Christo moriẽte, omnes mortui sumus, & Christus sanguinem secum in cœlum abducens, Dei placationem & propitiationem nobis impetrauit. Accipite ergo calicem sanguinis: quo mysterium illud uestræ placationis, & pacis peractum est. Cum enim sanguis brutorum minus ualeat, quam humanus: non potuit Deo ab homine oblatus, Deum homini reconciliare. Ideo Christus Patri dicit: Hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi (in quo scilicet omnes homines essent: &, quo occiso, omnes uiderentur occisi) holocausta pro peccato non tibi placuerunt: tunc dixi, Ecce uenio: ut faciam uoluntatem tuam, ut scilicet te hominibus placabilem reddam.

Psal. 39 Hebr. 10

Hoc igitur est mysterium, quo uetus Testamentum ablatum est, nouum est institutum, Iustitiæ diuinæ satisfactũ, homines Deo reconciliati, æterna redemptio inuēta. Hebr. 9

Quinto, Ratio habetur in illo uerbo, quod subijcit Dominus: Qui pro uobis & pro multis effundetur. Quod Petrus explicauit dicens: In timore conuersamini, scientes, quod non corruptilibus auro, uel argento redempti estis: de uana uestra conuersatione: sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati Christi. Quæ uerba sic intellige: Propter culpam, quā omnes commisimus, debebamus Deo pœnam, non aliam, quam æternam, non aliam, quam in inferno, nō aliā, quàm a dæmonibus infligendam, nō aliā, quàm carentiam diuinæ uisionis, cū pœnis alijs infinitis. Postea uero, quam Christus sanguinem nobis dedit, diuites sumus: ut pœnam, quam debebamus in corpore, & anima, soluamus in ære, scilicet in sanguine Christi. Quem Patri offerentes, pretium reddimus, quo a pœna nostris culpis debita redimimur, & liberamur. Vt enim, qui non habet in ære, luit in corpore: ita, qui in tam digna habet moneta: eam soluendo liber euadit. Accipite igitur calicem sanguinis mei: pretiū redemptionis uestræ, & thesaurum infinitarum diuitiarum: quo infinitas, quas debetis pœnas soluatis. Ita plane cum baptismum accipimus, Christi sanguinem accepimus: quem pro omni pœna, quē debebamus, soluamus. Et, cū sanguinē cōmunicamus in Eucharistia, licet nō omnem pœnam soluamus peccatis nostris debitam, bonam tamen eius soluimus partem. Accipite igitur sanguinem, qui pro uobis (id est, ut sit pretiū uestræ redemptionis, utq; uos ipsū pro uestris debitis soluatis) effunditur. 1. Pet. 1

Porro, quia non solum Christi sanguinis effusio ad solutionem pœnæ peccatis nostris debitæ ualet, sed etiã ad alia multa bona: ideo in illo uerbo Pro uobis, & pro multis effunditur, alia ratio significatur.

Sexta ratio in dicto uerbo talis docetur. Res est gloria infiniti ualoris. Gloria enim est, Deum ipsum in æternum possidere, Regem in decore suo uidere. Inebriari ab ubertate domus Dei, & eius torrente uoluptatis potari, Filios Dei esse, & similes esse Deo. Pretium hæc omnia ualent infinitum. Sunt enim infinita. Vnde igitur homini pecunia infinita, ut rem comparet infinitã? Pauper enim homo est, et in laboribus a iuuentute sua. Egenus, inquit rex quidam, & pauper sum ego. Vnde ergo pauperi thesaurus infinitus, ut gloriam emat infinitam? Huic anxietati respondet Dominus: Accipite sanguinem meum: quia enim meus est, infinitus est. Deitati scilicet infinitæ unitus, hoc infinito pretio, quamlibet rem infinitam comparare poteritis.

Isaie 33

psalm. 35

1. Ioann. 3

Psalm. 87

Psalm. 69

Et, ut infinita uno uerbo complectamur: audi, quid sancta dicat Ecclesia: Supplices, inquit, te rogamus, omnipotens Deus, ut, quot quot ex hac altaris participatione, corpus, et sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti, et gratia repleamur. Quasi dicat: Damus tibi pecuniam, quæ omnem benedictionem ualet, et gratiam: tu interim da, quod emimus. Id unice rogamus: ne indignitas nostra impedimento sit, ne non reportemus, quod tanto pretio comparauimus.

Septimam rationem adiecit Dominus, dicens: In remissionem peccatorum. Quam Paulus ita declarat: Si sanguis hircorum, & taurorum, & cinis uitulæ con

Hebr. 9

spersus, coinquinatos sanctificat, ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi (qui semetipsum per Spiritum sanctum obtulit immaculatum Deo) emundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis? Hinc habes, quod, sicut sanguis brutorum olim inquinatos sanctificabat solum in carne: ita sanguis Christi a nobis susceptus, animam inquinatam sanctificabit in spiritu. At sanctificatio esse non potest sine peccatorum (quo ad culpam) remißione. Igitur sanguis Christi a nobis acceptus nostra peccata remittit. Accipite igitur sanguinẽ meum, qui uobis uestras culpas remittat. Ergo, ut Theologicę rem hanc definiamus: Finge, ad Eucharistiæ sacramentum hominem accedere, non contritum, sed attritum, (qualem Concilium Tridentinum definit.) Credit ille tamen, se probatum accedere: licet re uera culpa mortali inquinatus accedat. Accipit sanguinem Christi: hic sanguis efficit in illius hominis anima gratiam, & iustitiam, qua eius peccata remittuntur, delentur, & expiantur. Ita enim maiores nostri dixerunt, quod hoc Sacramentum uiuificat mortuos, attritos scilicet, nondum contritos. Alioqui, si necdum attritus quisquã accedat, iudicium sibi manducat, & bibit. Hoc igitur est, quod Ioannes dicit: Quid dilexit nos, & lauit nos a peccatis in sanguine suo. & Paulus: Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ: propter remißionem præcedentium delictorum. Vbi quod dicit, Ad ostensionem iustitiæ suæ: probat ea, quæ nos in quarta ratione supra deduximus.

Sess. 5 sub Iulio c. 4

Vide Sanc Thom. 3 part. q. 79 artic. 3

1. Cor. 11

Apoc. 1

Roman. 3

Eodem.

Vide uero rerum uicem conuersam: Olim spurcitiæ,

sordes, & peccata sanguines uocabantur. Ita enim Isa-
Isaię 1 ias dicit: Manus uestræ sanguine plenæ sunt, id est, pecca-
Psalm. 50 tis, & Dauid, inquit: Libera me de sanguinibus, id est, culpis. Si igitur sanguis olim erat culpa: sanguis nunc est remissio, purgatio, & deletio culpæ. Recte quidem: quia, cum sanguis significet uitam & animam: omnis uero anima olim (quantum erat ex lege) erat immunda:
Psalm. 13 Omnes enim declinauerunt, non est, qui faciat bonum:
Roman. 3 inquit Dauid, & Paulus addit: Omnes peccauerunt, et egent gloria Dei. Fit plane: ut olim sanguis significaret sordes. At nunc cum anima, uita, & sanguis Christi sint purissima: recte hic sanguis emundabit nostra delicta. Habes, Lector, quantum per exilitatem nostri ingenij licuit, explicatas rationes, quas Christus, ut nos ad suum sanguinem bibendum prouocaret, adduxit.

Addit in fine institutionis huius Sacramenti: Amen dico uobis, Non bibam amodo de hoc genimine uitis, donec illud uobiscum bibam nouũ. Vbi tria mihi se offerunt dicenda.

Primum significasse Dominum: quod hoc Sacramentum accipiant, qui sunt proximi morti: qui iam non bibent de hoc genimine uitis. Ideo enim dixit: Non bibã amodo de hoc genimine, ut doceret, quòd morti uicini, qui spe carent bibendi de uite, hoc sacramentum accipiant. Videlicet accepturi remissionem peccatorum, redemptionem pœnarum pretium cœli, &c. Ergo sicut iter facturi, parant utrem uinum secum portent: ita facturi ultimum iter, in anima uinum cœleste secum abducant.

Secũdũ: significauit Dominus, quod, accipiens uinũ

hoc supernaturale, sub specie uini naturalis, in hoc seculo, bibet de eodem uino, (licet nouo,) cum Christo, in seculo futuro. Idem enim dicit: Non bibam de hoc, donec uobiscum illud bibam nouum. Ergo qui pie communicant Christum per hoc Sacramentum in hoc seculo, communicabunt eidem (licet noue) in aeternitate. et merito quidem, qui nunc per uiuam fidem uelatum recipit Christum, idem per speciem, eundem recipiet reuelatum.

Tertium: significauit Dominus ad hoc Sacramentum maxime necessariam esse charitatem: procul longissime odium. Dicit enim, donec uobiscum illud bibam. Omnes sunt simul bibituri, ut inter amicos fieri solet, qui ad eandem mensam, ex eodem uino, eodem uase, eodem animo bibituri conueniunt. Ideo enim non conuibium dictum est: sed conuiuium. quasi notando, eos, qui simul bibunt, ex eodem uino simul uiuere eadem uita. Quibus uero non idem cor, eadem anima, eademq; uita est, hos non debere ad conuiuium simul bibituri conuenire. Idque maxime, ubi uinum ipsum, uita est, quale est sacrum hoc uinum.

Aduerte, multo maiora Christum de sanguine, quam de corpore, explicasse. De corpore enim simpliciter dixit: Accipite, hoc est enim corpus meum: quod pro uobis tradetur. De sanguine uero longe plura: quod scilicet esset calix noui, & aeterni Testamenti, & reliqua. Huius causam esse arbitror, quia, cum in sanguine anima sit: (ut Moses dixit) loquens Christus de sanguine suo, loquitur etiam de animam sua, deq; uita sua. Quae, quia multo pretiosior est corpore, idcirco multo subli- Leuit. 17

mius de ea, quã de corpore, nos intelligere uoluit. Ideo enim fere semper, cum de passione loquebatur, de anima sua loquebatur. Vt cum dixit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Et item: Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Et item: Venit Filius hominis ministrare, & dare animam suam, redemptionem pro multis, & bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Vt enim quicquid Deo demus, nisi animam demus, nihil damus: etiam si tradamus corpus, ita ut ardeat. (Dicit enim Dominus: Qui non odit patrem & matrem, &c. adhuc & animam suam, non est meus discipulus) ita quicquid nobis Christus det, nisi animam suam det, quæ in suo sanguine est, non uidetur redemptio plena.

Ioann: 15
Matth: 22
Ioan. 10
2. Cor. 13
Lucæ 14

Dices: Ergo suades populos sub utraq; specie communicare, ut sit redemptio perfecta: Respondeo minime id a me persuaderi. Ecclesiæ enim Romanæ filius sum: a qua nec latum unguem discedere est animus. Et ad dubium sat respondet Lyranus, quód etiam plebs sanguinem bibit, non in se, sed in Sacerdotibus. Respondent alij, quòd quandoquidem sub specie panis, ad est Christi sanguis, anima & diuinitas, qui corpus nũc recipit, etiam sanguinem recipit. Immoratus sum plus nimio: in huius Sacramenti explicatione. Finiam si quædam adiecero.

Genes. 1

Primum est: in prima mundi institutione dantur homini herbæ in escam. Ita enim Dominus, inquit: Dedi uobis omnem herbam, & uniuersa ligna, ut sint uobis in escam. Mundo postea per diluuium destru-

cto, nouoq; succedenti, dat Dominus carnes in cibum. Ita enim dicit: Omne quod, mouetur & uiuit, erit uobis in cibum: quasi olera uirentia tradidi uobis. Mundo uero terreno per Christum uelut abolito, & nouo spirituali renascenti: non iam uel herbæ, uel pecudes dantur in cibum: sed ipsemet Deus, uidelicet, quanto magis mundus procedit, infirmior est: ac ideo maiora requirit alimenta. Vetus domus fortiora exigit fulcra: periculosior infirmitas pretiosiora requirit medicamina.

Genes. 9

Ionæ 6

Secundum: Cum Ioseph fratres suos inuitauit, nihil aliud dicitur eis apposuisse, quàm panem: ita enim lota facie egressus dixit: ponite panes, quibus positis seorsum Ioseph, seorsum fratribus, seorsum Aegyptijs, (licet nihil, nisi panem textus adferat,) addit tamen, quòd biberunt & inebriati sunt. Vbi significatur conuiuium hoc sacratissimæ Eucharistiæ. quod licet panis solum nominetur, omnem tamen in se continet cibum. Quare, qui hunc panem dicit, omnem cibum dicit. Significatur etiam, ex hoc pane, Christum comedisse, & uiros pios, & etiam malos, diuerso tamen effectu. Ideo dicitur: quod seorsum Ioseph, fratribus, & Aegyptijs, panis appositus est. Tertio significatur: quod hic panis uim habeat inebriandi. Nec enim textus dicit, appositũ esse uinum, sed solum panem appositum.

Genes. 43

Tertium: Pauit Deus Iudæos in deserto manna: id uocabant panem Angelorum, & panem de cœlo. Erat igitur fere necessarium, ut Christianos factos Angelicos, spirituales, & fere diuinos pasceret Deus pane Angelorum: non iam figuratiuo, sed uero, & pane cœlesti, non iam umbratili, sed reali. Et sicut nullum nomen

Num. 11
Psalm. 77

Ioann. 6 quadrauit illi cibo Iudaeorum, nisi manna: quid est hoc? ita Christus ei interrogationi, quaerenti, quid est hoc? respondit: Hoc est corpus meum. Quod licet nominetur nomine corporis, & sanguinis mei: tam uero est admirabile, ut uerius, ei, quam antiquo cibo, nomen conueniat admirationis. Quid est hoc? Et enim & hominum & Angelorum hoc corpus transcendit ingenium. Cumq; & homines & Angeli hoc Sacramentum uident, quo plus intelligunt, plus admirantes dicūt. Quid est hoc: Ea uero omnia, quae in illo manna spectabantur, multo sublimius spectantur in nostro, quae, ne prolixior sim, praetereo.

Psalm. 110 In consi. iust. & cum gregat. Confess. & magnif. opus. Memoriam fecit mirabilium suorum. Memor er. in aetern. testamen. Virt. oper. suorum annu. pop. ut det illis haeredi.

Quartum est: Quod Psalmus 110. totus agit de Eucharistia. Confitebor, inquit, tibi Domine in toto corde meo: coram omni Ecclesia sancta, quia uideo magna opera tua exquisita ad uoluntatem tuam, non ad capacitatem nostram. Opus plane magnum confessio, qua Angeli tibi in caelo confitentur. Magnum etiam, magnificentia, qua benefacis nobis in terra. Magnum item iustitia, qua malos punis in inferno. Sed uero unum opus tuum est, quod est memoria summa, catalogusq; mirabilium tuorum. Si quod opus sit nosse desideras, illud est. Escam dedit timentibus se, non escam naturalē, quam dat bonis & malis: iustis, & iniustis, sed escam, qua memor est Testamenti: non ueteris, sed noui, quod in suo sanguine pepigit. Escam quae sit uirtus, & potentia maior omni opere suo. Escam qua datur haereditas caeli cunctis gentibus, si illae uolent, &c.

Zach. 14 Quintum est: Habet haec uerba Zacharias. 1. Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontaneè. 2. Ero

quasi ros Israeli: germinabit sicut lilium: erumpet radix eius, ut Libani. Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius, & odor eius, ut Libani. 3. Conuertentur sedentes in umbra eius. Viuent tritico, & germinabunt, quasi uinea, & memoriale eius, sicut uinum Libani. Hactenus Zacharias. Vbi prima oratio, ad Christi incarnationem refertur: qua uoluit sanare nostras contritiones, diligens nos spontaneè. Quod sequitur, refertur ad rorem prædicationis Christi, per quem Apostoli germinarunt, & facti sunt, ut radix Ecclesiæ, quæ inde sicut oliua gloriosa processit, dans bonum odorem. Pars reliqua manifeste ad Eucharistiam refertur. Quã qui manducant in umbra, non in luce Christi sedent, protecti ab eo, uelut ab umbraculo. Viuuntq; tritico cœlesti (iuxta illud: Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi uita) germinant etiam, uelut palmites uiti suæ adhærentes. (manet enim, qui communicat, uelut palmes in uite.) Et demum, memoriale, testamentum, et memoria mirabilium, est uinum non Libani terrenæ, sed æternæ. Roman. 11 Isaię 4 Ioan. 15

Sexto, Est quod Psaltes dicit: Erit firmamentum in terra, in summis montium. Quod equidem non nobis solum, sed etiam ipsis Rabbinis testantibus de Eucharistia intelligi debet. Id enim illi ita uerterunt. Erit placenta terræ, in capitibus montium. Placenta uero non est alia, quàm hostia sacerrima: quæ de terra sumpta est, de illa scilicet, de qua dicitur. Erit fructus terræ sublimis. & item ueritas de terra orta est. Illa ergo placenta, cum capitibus Sacerdotum imponitur, re uera est firmamentum terræ, in summis montium. Psalm. 71 Isaiæ 4

Denum ego arbitror omnes locos ueteris Testamenti, qui de conuiuijs solennibus tractant, sacrum Eucharistiæ conuiuium figurasse. Vt conuiuium illud Isa
Isaię 25 iæ pinguium medullatorum. Conuiuium, quod rex Is-
4. Reg. 6 rael, iubēte Elisæo Prophetæ, hostibus prius errantibus, postea illuminatis, magna pompa præparauit. Conui-
2. Reg. 6 uium Dauidis, quod in solennitate Paschali, populo instruxit, & reliqua. Vereor enim ne de tanta re pauca dicens, minora, quàm sentiam, sentire uidear.

Et hymno dicto exierunt in montem Oliuarum. Hymnus canitur Christo intranti in mundum. Hymnus ei canitur exeunti de mundo. Sed intranti canunt hymnum Angeli, exeunti homines. Videlicet, quia intranti ad uitam, canere debebant illi, quibus est perpetua uita. Exeunti uero ad mortem, canere debent homines, quorum est continua mortalitas. Sed mirum non erat, quod intranti Angeli canerent. Intrabat enim ad uitam: Mirum uero est, quod exeunti ad mortem, Ipse sibi, & discipuli Magistro, hymnum canant. Morientes enim non canunt hymnum: sed potius deflent mortem. Sed Christus canit in uitæ fine: & uult, ut sibi canatur in morte. Vt, cui mors non erat ad mortem: sed ad uitam. Et cuius mors mortem nostram destruebat, et uitam amissam reparabat. Cuius mors erat mortis mors, & morsus inferni. Cuius mortem omnes præteriti mortui desiderauerant: ut per eam omnibus ad ui
1. Cor. 15 tam redire liceret. Canit igitur Christus in morte: ut pote quam per totam uitam ardentissime desiderauerat, & coarctabatur, quia non ueniebat. Canit in mor
Lucę 12 te, ut ostendat canendum esse in ea morte: quæ mortis

prioris

prioris est finis, & uitæ sequentis initium. Nihil habet mors pretiosa iustorum. quod non sit omnibus hymnis prosequendum. Profecto non erat ille imprudens mos: quo quidam eos flebant, qui nascebantur, eos uero solennizabant, qui moriebantur. & illi quidem, non agnoscebant bona ijs, qui in Domino moriuntur præparata: quæ causa erat illis flendum, ut qui spem non haberent. Nobis uero, Paulus in morte uetat contristari, imo inquit, consolamini in uerbis istis. Veruntamen, quia non malum: imo naturale est homines in morte sua, uel suorum contristari: ideo Christus utrumque in se monstrauit, & hymnum, & lachrymas: hymnum. Vt inuitaret ad gaudium: lachrymas, ne damnare: Videretur naturam. Vt si hymnus Christi multos discipulos habuit, qui uehementer lætarentur in morte: eiusdem lachrymæ, multos excusent, qui dolent, cum discedunt e uita.

Psalm. 115

Apoc. 14

1. Tess. 4

Heb. 5

Quòd uero ait: Hymno dicto exierunt in montem Olíueti, arce relicta Sionis: primum indicat, eius mortem & passionem non solum Sioni ualituram, neque enim passionis fructus erant intra muros illius urbis continendi. Secundo indicat, passionem Christi in misericordia (quæ per oliuam significatur) exercendam. Non enim Christus passus est iustitiæ operibus, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Non enim iustificamur, quia Christus suam nobis passionem debuerit: sed iustificamur gratis, per gratiam ipsius. Id enim Dominus testatum esse uoluit cum dixit: Non uos me elegistis, sed ego elegi uos. Alioqui, perditio nostra ex nobis est. Ex gratia enim salua-

Titum. 3
Rom. 4
Oseæ 13
Ephes. 2

mur, non ex nobis, ne quis glorietur. Tertio etiam indicatur, quod etiam si Eucharistiam susceperis, cum es morti uicinus: etiam si hymnum latus cecineris: adhuc in montem oliuarum conscendere, id est, ad Dei misericordiam, non ad iustitiam confugias. Si enim iniquitates obseruauerit Dominus, quis sustinebit? Ad montem igitur oliuæ, non ad montem gladij, seu ad thronum iudicis accedamus. Et Paulus ille, qui repositam sibi esse coronam iustitiæ asseuerat, ita dicit: Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut misericordiam consequamur: & gratiam inueniamus, in auxilio opportuno. Quarto indicat. Eum, qui pane cœlesti pastus est, & lætitiam a Domino accepit, qua exultans, Deo hymnum dixitis non illico ad negocia se disturbet secularia, sed ad solitudinem accedat contemplationis: confisus, quòd a monte oliuæ oleum exultationis accipiet. Sed progredior.

Psalm. 129

2. Tim. 4. Hebr. 4

Ait Dominus illis: Omnes uos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Id mihi consideratione dignum occurrit. Cur scandalum passi sunt ea nocte discipuli? Cur sunt dispersæ oues, nondum pastore percusso? Ea enim nocte, nondum pastor, aut mortuus, aut flagellatus erat: auget mihi dubium deprecatio Christi ad Patrem, qua illud precatus est: Non pro mundo rogo, sed pro eis rogo. Quid igitur, An non poterat pastor non percussus, suas a lupo oues præseruaret? An nō Pater, Filij loco, a Filio rogatus: seruare præcipitio Apostolos quiuit? Respōsio mihi prior occurrit. Tantā esse Scripturæ ueritatē, ut Deus, omnia faciat, omnia permittat: quo ueritas Scripturæ illibata seruetur, Igitur Scriptu

Ioann. 17

Zach. 13

ra dixerat: O framea, suscitare contra uirum cohaerentem mihi super pastorem meum. Percute pastorem, o framea: et dispergentur oues. Haec Scriptura impleri debuit. Eam causam affert Dominus: inquit, enim? Scandalum patiemini. Scriptum est enim, Percutiam pastoré, & dispergentur oues.

Sed equidem sacra Scriptura non rebus, ut fiant, necessitatem imponit. Potius enim dicit, quod res eueniet, quam facit, ut eueniat: idcirco alia nobis, quaerenda ratio est. Hanc interim accipite: Christus non est ita singularis homo, quin omnes homines in se claudat. ut caput, membra, ut corpus, partes suas. Ergo quod in Christo fit in Ecclesia sua fit. Est enim Ecclesia unum cum Christo. Si igitur Pater aeternus concessit daemonibus facultaté, ut in Christum irruerent, et omnem uim suam in eum exercerent, consequens erat: ut patiente, capite, passionem sentiret & corpus. Corpus enim non esset: si integrū esset, ubi caput iniurijs. et tormentis subijcitur. Ergo si tanta esset differentia nostri a Christo: ut est ouiū a pastore, poterat Ecclesia illaesa manere. ubi caput laesioni erat subiectum: sicut oues possunt esse sanae, pastore percusso. Sed uerba illa Zachariae Percute pastorem, & dispergentur oues: tanta coniunctionem significarunt ouium & pastoris: ut pastore percusso, percussioni paterent & oues. Roman. 12 Ioann. 17

Est alia etiam ratio. Per mortem Christi data est Ecclesiae firmitas, ut posset esse columna & firmamentum ueritatis: ut portae inferi non preualerent contra eam. Si quidem ante mortem Christi, antiqua legis status perseuerabat. Ac ideo, perseuerabat status legis infirmae et iā II Tim. 3 Matth. 16 Hebr. 7

iam moritura. Vt ergo significetur prioris status reprobatio, ut sequens statuatur: permisit Dominus suos etiam discipulos cadere. quo uiderentur omnia (sacram
Rom. 11 *uirginem excipio) conclusa sub peccato, ut omnium Dominus misereatur.*

Tomo reliquo. *His adde omnes eas rationes: quas Sancti adduxerūt, ut permittatur cadere Petrus: ea enim omnes in Apostolos reliquos quadrant.*

Neq; uero propterea Christi fuit infirma precatio:
Ioan. 17 *imo ualentissima. quæ Deum Patrem discipulis, tam factis de peccantibus conciliauit, nisi modo minus sit, mortuum a morte reuocare: quam infirmum, ne moriatur*
Ioan. 9 *præseruare. Sane permisit Deus Lazarum mori. Poterat enim, qui oculos aperuit cæci nati, languentem a*
Ioan. 11 *mortis uiribus eripere. Sed maior apparuit excitatus, quam præseruantis potentia. & maior fuit oratio, quæ*
Marc. vlt. *discipulos in incredelitatem, (quam illis postea Christus exprobrauit) præcipitatos, rursum in meliorem conditionem restituit: quam si eos ne caderent detinuisset. Quia uero Christus suæ orationis efficaciam cognoscebat: quæ errantes & dispersas oues erat ad caulas reuocatura: ideo subiecit uerba sequentia.*

Postquam surrexero, præcedam uos in Gali-
Matt. vlt. læam. *Vbi diuitias Christus suæ, benignitatis ostendit, qui nō solum humilium uiuens curam gerebat: sed iam gloriosus, immortalis, cuique erat data omnis potestas in cœlo, & in terra suorum discipulorum, qui eum in agone deseruerant: qui scandalum in eo passi fuerant: quos de incredulitate reprehenderat, unica & singularissima cura prosequitur. Præcedam, inquit uos. Pa-*

ter filios. Magister discipulos. Dux milites. Pontifex Sacerdotes. Rex seruos. Caput membra. Pastor oues. Praecedam, inquit uos. Ne timeatis ullum ex hominibus incommodum. Vt enim Angelus praecedens. Hebraeorum castra, eos ab omni timore & incommodo liberabat: ita & fortius ego, castra mea, Ecclesiam meam, praecedens, ab omni timore uos libero. Hic aduerte, apud Zachariam haec fuisse praenuntiata. Nam ubi dixerat: Percute pastorem, & dispergentur oues statim subdit. Conuertā manum meam ad paruulos. Certum uero est eosdem esse paruulos, ad quos manum conuerteret, qui oues erant dispersae. Qua enim ratione Christiani oues sunt, paruuli etiam sunt. Sensus ergo est. Si fra mea percussit pastorem: et oues sunt dissipatae. at eaedem ipse oues conuertentur Pastorem recipient suum: a quo in loco pascuae collocabuntur. Exod. 13 Zachar. 13 Matth. 18 Psalm. 22

Aduerte secundo, Dictum est, Praecedam uos in Galilaeam, non in Iudaeam. Vbi notatur primo, eam debuisse Christum immortalem uidere: in qua fuerat primum mortalis genitus. & ibi eius immortalitas plane nunciari: ubi fuerat primum poenitentia (cui immortalitas promittitur,) praedicata. Galilaea gentium cum esset in tenebris, lux orta est ei. Vt illic orta est lux Euāgelicae praedicationis: ita & oritur lux aeternitatis: quam praedicatio annunciat Euangelica. Isaie 9

Nec debuit textus dicere: quod in Iudaeam Christus suos praecederet. Vt enim Babylon, quia curata, sanata non est, ideo relicta est: ita & Iudaea Christi praesentia curata, et nō sanata, relinqui debuit. et uitae nouae inchoatio Galilaea adscribitur: quasi cultus Dei, lex, religio, & Ierem. 51

præmia uitæ, è Iudæa in Christianitatem migrauerint.

Petrus ubi Christum audit, quod omnes discipuli essent ea nocte scandalizandi, in uerba Christiano pectore digna prorupit: Si omnes, inquit, fuerint scandalizati non ego. Quæ uerba, si dicantur a pectore suis uiribus fidenti, sunt plane superba. At, si dicantur a pectore, uiribus diuinis nitenti, plane cuilibet sunt necessaria Christiano. Neque enim gratiam Dei habet, cui non fixum, et alta mente repostum sit, quòd & si totus mundus a Christo discedat, ipse tamen discedere non uult.
Galat. 1 Etiam si Angeli de cœlo aliud Euangelium afferant, a Christo discedentes: Paulus, non solum non discedit, sed anathema discedentibus intonat. Etiam si mors, uita, angeli, principatus, uirtutes, instantia futura, & creatu-
Roman. 8 ræ omnes, a Christo discesserint, & Paulum ab eo separare contenderint, Paulus testatur, quòd id efficere non
Cantic. 8 poterunt. Et sponsa fideliter dicit: Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. & Christus dicit, eum solum uirum esse cœlo dignum, qui ita, super firma petra
Math. 7 ædificatus est ut nulli neque uenti, neque flumina, neque alius impetus possint domum labefactare. Ergo Petrus licet uiribus suis immodice fidens, fuerit superbe loquutus: at si diuinæ opi confidisset, plane uerba Christiani hominis princeps protulit Christianorum. Quid
Deut. 6 enim aliud est, Diliges Dominũ super omnia, nisi, quod ita diligas, ut omnibus scandalum patientibus, et negantibus, tu fidelis perseueres?

Dominus uero, hominis immodicam fiduciam taxat dicens: Amen dico tibi, antequam gallus cantet, ter me negabis. Liceat mihi dicere, Christum esse gal

tum: si enim seipsum asseruit esse gallinam, quæ pullos suos uelit congregare. quid mirum est, si sit etiam & ipse gallus? gallus noctu cantat, ut dormientes è somno excitet, & ociosos ad laborem inuitet. Quis tandem est, cui hæc officia, quadrantius competere possint, quàm Christus? Ipse enim in tenebris luxit, et ipse est, qui nos a somno excitauit: & ad opera cœlestia ipse nos inuitauit. Ipse igitur est, quem gallus significat. Porro gallus hic bis canere solet: semel quidem cum auxilium suum largitur sufficiens quidem, ne peccemus secundo uero cum auxilium præstat efficax, ut a peccato surgamus. Primum cantum, semper gallus hic canit: semper enim fauet, ne peccemus, si non peccare uelimus: At si secundam uocem gallus dederit, a peccato peccator remouetur. Hoc igitur dicat Dominus: Antequam gallus, qui ego sum, secundam uocem dederit, quam a tuo te peccato remoueam, tu ter me negabis. Vide quales sint, hominis etiam iusti, propriæ uires. Igitur si historiam spectes: Petrus ter negauit, uel certe ter negare cœpit, antequam gallus naturalis primam uocem dedisset. Si uero mysterium aspicias: Petrus a negatione non abducitur, donec gallus figuratus secundam uocem: efficacem: qua a peccato Petrū reuocauit, cecinisset.

Matth. 23

Ioann. 8

Petrus ad uerbum Domini respōdet: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. & similiter omnes discipuli dicunt. Et similiter omnes Christiani, de Dei auxilio fisi, dicere debēt. Et ego arbitror Dominū hæc uerba dixisse, ut hūc animum in Christianis necessariū esse doceret. Docuit enim discipulos suos, eo animo præditos esse debere, ut si oporteat cū Christo mori,

non eum negemus. Id enim significat uerbũ illud: Qui
Luce 9 uult uenire post me, abneget se, tollat crucem: ubi mecũ
moriatur, si oportuerit, potius quam neget. Id signifi-
Luce 14 cat, cum dicit Dominus: Qui non odit etiam animam
suam, non potest esse meus discipulus, idest qui non est
paratus uitam fundere, si oportuerit, antequam neget
Christum, non est discipulus Christi. Ergo, Christiani,
uia regia incedamus: nõ declinemus ad dexteram, neque
Deuter. 28 ad sinistram. Sinistra est, Christum uelle negare. Dextra
est, tuis uiribus fidens, uelle non negare. Regia uia est,
Dei uiribus nitendo, nũquam Dominum negare. Cum
Ephes. 2 enim uita Christiana donum Dei sit, nemo eam potest,
nisi ex Dei dono, præstare.

Tunc uenit Iesus cum illis. Primus locus a me tra-
ctãdus est, cur Dominus uenit in uillam, quæ dicebatur
Gethsemani, idest uallis pinguis? Cuius illa prima ratio
succurrit. Tauri, & boues in sacrificium Deo offerendi
afferri ex uallibus solent. Et ex ualle pingui, pinguis sa-
crificia expectantur. At Christus taurus est, de quo di-
Matth. 22 ctum fuit: Tauri mei, et altilia mea sunt occisa. Hic tau-
rus post noctem suæ sacræ cœnæ, erat in sacrificium offe-
rendus. Deus autem uult sacrificia, seu holocausta pin-
Psalm. 65 guia, et medullata. Ideo ex ualle pingui afferri debuit.
Merito igitur ad uallem pinguem uenit, ut intelliga-
mus, ex ea holocaustum medullatum exiturum.

Secunda ratio: ut significetur, non quod uallis erat,
sed quod futura erat: uallis in se sterilis fuit: sed, ubi ex
Luce 22 Christi corpore, & corde sanguis liquatus est, &, uelut
torrens, defluxit in terram: terra infœcunda, fœcunda
facta est. Ex Synagoga reddita est Ecclesia: quæ uere

gratis, & scientia pinguißima facta est.

Quod, si etiam Synagogam locum pinguem appellare libet, uidelicet, quia Isaias eam, Cornu filium olei nuncupauit: tunc tertia ratio erit. Voluit Dominus ad Synagogam, id est uallem pinguem uenire: ut inde ad mortem abduceretur. Neque enim est fas prophetam extra Ierusalem perire. Est enim Ierusalem, quæ occidit prophetas. Isaiæ 5 Matt. 23

Nescio uero, an Dominum uenire in uallem pinguē, pingues, & diuites admouerit: ipsos esse maxime, qui mortem Christo conciliént: eorum enim peccata et plura, & maiora sunt, quam pauperum. Dictum enim est: Prodit, quasi ex adipe, iniquitas eorum. Si igitur peccata Christum morti adegerunt, profecto pingues, et diuites maxime adegerunt. Psalm. 71

Demum, ad uallem pinguem uenire uoluit, docens ex loco, qualis esset ille animus, qui pro nobis mortē optabat. Nec enim non esse charitate pinguissimus animus poterat, qui se tali morti obijciebat.

Locus secundus est, quid significet, quod Christus cœperit pauere, & tædere, ac dicere: Tristis est anima mea usque ad mortem? quid est, quod tam uehementer angitur: ut in agonia fiat eius sudor, ut guttæ sanguinis decurrentis in terram? quid est, quod tam acerbe doleat, ut roget Patrem, auertat ab eo calicem? Christus Dominus gigas, fortis, sapiens, Dei zelantissimus: nostri amantißimus, cur ita dolet, cum uidet passionem imminere? Maxime, cum paßionem adeo ille optarit ardēter, ut dixerit: Baptismo habeo baptizari, quo modo coarctor, donec fiat. Ad hoc, ego existimo, salutē Luce 22 Isaiæ 9 Psalm. 18 Luce 12

nostram in hoc Christi dolore fuisse monstratum. Tota nostræ redemptionis spes in hac Christi agonia uersabatur. Hic erat unus nostræ confidentiæ cardo, si Christus dolorem suum ita monstrasset. Et, quia sciebat Dominus, hoc esse nostræ angustiæ solatium, & nostræ diffidentiæ anchoram: ea ratione omnibus modis dolorem suum testatum esse uoluit. Hanc rem, ut summam, explicare apertissime contendam.

Lucæ 13 Principio, lex Dei est, nullum peccatorem sine pœnitentiæ dolore iustificari. Dicente Christo: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis. Et item:
Matth. 4 Pœnitentiam agite, appropinquauit regnum cœlorum, idest non aliter in uos ueniet, nisi pœnitentiam egeritis. Ea
Matth: 3 etiam uox Ioannis Baptistæ est: Pœnitentiam agite. ea-
Actor. 3
2. Cor. 7 dem est Petri uox: Pœnitemini, & baptizetur unusquisque uestrum. & Pauli: Tristitia, quæ secundum Deum est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur, id est, non est salus stabilis, sine tristitia, quæ secundū Deū est. Ergo firma lex est, si de peccato non doleo, seruari non potero.

Secundo: Lex naturæ etiam docet, ut non quiuis do-
Matth. 27 lor de peccato peccatum delere poßit. Doluit plane Iudas, quod Christum uendiderit. Doluit Saul, quod Sa-
Genes. 27 mueli non obedierit. Doluit Esau, quod primogenita
Hebr. 12 uendiderit. Neque tamen inuenit pœnitentiæ locum, etiam si cum lachrymis eam quæsisset. Hinc ergo tota diffidentia, & desperatio nobis accrescit, quod scilicet sciamus nos peccasse, neque tamen scire possumus, an tanto dolore simus affecti, qui delere nostra crimina queat. Censent enim Theologi, dolorem debere esse summum,

maximumq; qui peccatum contra summum, maximumq; Deum abolere posit. Quis uero ex se dolorem tantum habeat: quis ita dolere sufficiens erit? cum non simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis. Quomodo ergo dolebo, ut debeo, qui cogitare, ut debeo, non sufficio? 2. Cor. 3

Christus igitur, qui caput nostrum est: cuius nos omnes membra sumus: dolorem, quem ex nobis habere non poteramus, in suæ paßionis initio pro omnibus nobis assumpsit. Vt iam confidamus, quod, si per sacramenta Ecclesiæ dolor ille suus nobis communicetur, iusti, & salui esse poterimus. Igitur in Gethsemani Christus pro peccatis omnium nostrum dolet, pro peccatis omnium dolorem assumpsit, quem dolorem ego debebam, iam præstitit ille. Egregie hæc D. Thomas docet, in hæc uerba: Christus non solum doluit pro amißione uitæ temporalis, sed etiam pro peccatis omnium aliorum. Qui dolor in Christo excesit omnem dolorem cuiuscunque contriti: tum, quia ex maiori sapientia, & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augetur. Tum etiam, quia pro omnibus peccatis simul doluit, secundum illud: Vere dolores nostros ipse tulit. Hactenus ille. Et infra: Christus uoluit genus humanum liberare, non sola potestate, sed Iustitia. Ideo non solum attendit, quantam uirtutem dolor eius haberet ex diuinitate unita, sed etiam quantum dolor eius sufficeret, secundum humanam naturam, ad tantam satisfactionem. Hæc ille. Vbi attente audiendum est: quod pro omnibus peccatis Dominus simul doluit, & quod doluit tanto dolore, quan-

3. par. q. 48 artic. 6

Isaiæ 53

tum requirebatur in quouis homine, ut eius culpa condonaretur. O doloris immensitatem? o dolorem fere infinitum? An non est fere dolor infinitus, qui pro singulis omnium hominum peccatis uoluntarie assumptus est? Quis credere potuisset, quòd cor illud Christi delicatissimum, omnes nostros tulerit dolores? O Christe, uere
Ierem. 14 magna est. sicut mare, contritio tua: Vere contritione magna contrita est Virgo filia populi nostri: plaga grauissima uehementer. Vere dixisti: Vos qui transitis, at-
Trenor. 1 tendite & considerate si est dolor, ut dolor meus? uere
Isaig 53 uir dolorum es, & sciens infirmitatem.

Ita plane necesse erat, ut Christi dolor tantus esset: ut nobis fiduciam, sperandæ pietatis indulgeret. Quis enim ueniam sperare potuisset, nisi Christum, iam pro nostris peccatis doluisse nouisset? iam nemo desperare, aut frangi par est, licet infinito peccatorum pondere obruatur, cum sciat: Christum iam dolorem illis peccatis debitum assumpsisse: nihilq; aliud a peccatoribus requiri, quàm quòd dolor ille suus, nobis per sacramenta digne susceptus, communicetur.

Cum ergo res summa fuerit, Christum tantum habuisse dolorem, cumq; tantopere nostra retulerit, eũ illum habuisse, cumq; etiam adeo retulerit: ut nos sciremus, quòd ille tantum habuerit dolorem. (quid enim prodesset ad fiduciam nostram, quòd ille habuisset, si nos id ignoraremus) hac (ut existimo) ratione, omnibus argumentis Christus testatum esse uoluit, se tantopere doluisse. Ideo enim ait: Tristis est anima mea, usque ad mortem, id est, dolore, qui mortem, non uni, sed mille hominibus afferre potuisset. Ideo etiam secundo

dit: Pater mi, si possibile est transeant a me calix. *neque enim poterat non esse calix acerbissimus, quem fortissimus ille heros, qui tam anxie illum optauerat, tam anxie efflagitat a se remoueri.*

Vt etiam omnibus esset apertissimus dolor ille a Christo, pro nobis assumptus idcirco Petrum, Iacobũ, & Ioannem testes doloris asciuit: ut in ore trium testiũ staret omne uerum. Et ea ratione: semel, iterum, ac tertio, ut uigilent admonuit: ut testimonium uigilantium certius esset. Et ea etiam ratione. uoluit Angelum de coelo uenire: qui eius doloris certissimus esset index & testis. siquidem ad eum in eo confortandum accesserat. Ea demum ratione sanguineum sudat fluorem: euidentissimum summæ anxietatis indicium. Deuter. 17

Plane Christus, cum ita dolebat, mulier erat, quæ cũ parit, tristitiam habet. Pariebat uero tunc nos, & dolores partus usque ad mortem perdurauit: ubi morte matris uitam acceperunt filij. Plane Christus in se maledictionem Euæ suscepit, Cui dictum est, In dolore paries filios, factus est igitur pro nobis maledictum, ut nos ex legis maledictione redimeret. Plane Christus erat pulchra illa Rachel, quæ Beniaminum, (id est, filium dextre) pariens ex dolore, diem clausit extremum. Ita Christus nos pariens: ut dextræ filios efficeret, præ dolore suã sacerrimam animam effudit. Ioan. 16 Genes. 3 Galat. 3 Genes. 35

Porro *non immerito dixit*, Tristis est animam mea usque ad mortem. *Siebat enim peccata, quæ usque ad mortem in homine durant, esse periculosissima. Dictum enim est, Mors peccatorum pessima, id est peccatores, qui usque ad mortis tempus peccant, morte mo* Psalm. 33

rituri sunt pessima. At nihilominus peccator, qui iam se mori uidet, minime differet. Ideo enim Christus usque ad mortem doluit: ut etiam peccata usque ad mortẽ, remediũ habere sciremus. Habebunt uero remedium & ueniam, si peccator. suo dolore, dolorem Christi per Sacramentum, aut eius uotum participauerit.

Nec id dissimulandum; quòd Christus doluit usque ad mortem: ut sciamus, eos qui in tempore mortis dolent, non propterea damnari. Imperitum enim uulgus existimat, eos in infernum abire, quos anxie & dolenter mori conspiciunt. Contra eos abire in cœlum: quos placide uitam finire cognoscunt. At non ita est, potest in cœlum ire, qui in magnis angustijs, uitam absoluit, ut de Ioanne Taulero memoriæ proditum est.

Locus tertius est: Assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi cœpit contristari. Varias habent hi tres Apostoli significationes. Primum enim, significat Petrus fidem: in Petri enim fide fundatur Ecclesia Christi. Significat Iacobus spem. Propter spem siquidem luctamur & contendimus. Significat Ioannes gratiam & charitatem. Merito igitur Christus oraturus & sudaturus, & tantopere laboraturus, assumit hos tres: Indicans nullum opus sine his tribus, scilicet fide, spe, charitate, aliquid ualoris habere. Sine fide enim
Hebr. 12 impossibile est placere Deo: sine spe, nemo saluatur. Spe
Roman. 8 enim salui facti sumus: & sine charitate, etiam si tra-
1. Cor. 13 dam corpus, ut ardeat, nihil sum.

Secundo, tres illi Apostoli significant tres hominum status. Petrus enim significat Clericos. Iacobus uitæ actiuæ laborem: Ioannes contemplatiuæ quietem, Chri

stus ergo assumpsit hos tres, ut proximi suæ adstarent passioni. Indicans se sufficienter, pro omnibus omnium hominū statibus sanguinem sudasse, et uitam fudisse.

Tertio, tres illi Apostoli significant eos, qui Christo iunguntur familiarius, quiq; Christum amant strictius. Itaq; cum Dominus uult tres istos suæ assistere passioni, admonuit eos, qui Christo uolunt uniri amore strictissimo: ut eius sacram passionem cogitent, considerent, meditentur propius, attentius, intimius.

Quarto, etiam uoluit Dominus hos tres transfigurationi interesse, & passioni. Vt, qui post gloriam transfigurationis, uidebant successisse ignominiam passionis intelligerent futurum: ut post ignominiam passionis gloria succederet resurrectionis. Vt in die bonorū memores simus malorum: & in die malorum, memoria succurrat bonorum. Videlicet, ut expectatio mali, fœlicitatis humanæ lætitiam temperet: & spes boni, grauioris tribulationis afflictionem moderetur. Matth. 16 Eccles. 11

Locus quartus est: Progressus pusillum, procidit in faciem suam. Progressus est pusillum, quantū iactus est lapidis: ut Apostoli testificari possent certissime, de eius dolore, & angustia. Quòd uero procidit in faciem, arbitror id esse, quod Paulus dicit: Qui in diebus carnis suæ preces, supplicationesq; ad eum, qui posset illū saluum facere a morte, cum clamore ualido, et lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Videns enim Christus se peccatis nostris onustum: statuensq; pro nostris peccatis dolore, & eorum a Patre remissionem impetrare: coram throno Paternæ gloriæ comparuit, summam illi reuerentiam exhibens: quam Lucæ 22 Hebr. 5 Psalm. 21

exteriori corporis habitu demonstrans, procidit in faciem suam, & uelut Pontifex pro nobis interpellans, preces & supplicationes obtulit Patri, cum lachrymis & clamore, qui in toto cælo personuit. Proq; illa profundißima, quam exhibuit reuerentia, exauditus est. Rursum cum per Angelum, qui eum confortaturus aduenerat, Christus ipse resciuit (quod iam ante sciebat) Patris decretum esse, ut moreretur: tunc propria experientia didicit obedientiam, & ita per obedientiam, consummatus, factus est sibi obtemperantibus causa salutis æternæ.

Hebr. 5

Sed iam intelligere cupio, quid Dominus precatus fuerit? quid supplicarit? in quo pro sua reuerentia exauditus fuerit? In qua re, sub aliorum censura, quæ subiungam, existimo.

Primum nulla poterat esse in seculo maior angustia: quam illa qua Christus afflictabatur, ut omnes Theologi fatentur. Iam Pater æternus, Pater est misericordiarum, & Deus totius consolationis: qui consolatur nos in omni afflictione nostra. Dictum enim est; quòd sit adiutor in opportunitatibus in tribulatione: Quòd si seruis Dominus accurrit in omni angustia eorum: si non se continet Dominus, quin afflictionem seruorum temperet, eorumq; lachrymas abstergat: quanto minus se continuisse Pater, uidens non seruum, sed Filium, non in leui, & momentaria tribulatione, sed in acerrimo, & grauissimo dolore? quomodo non alijs apertis ad Filium aduolasset, eius dolorem mitigaturus: nisi ipse Filius sua Patrem oratione detinuisset? Detinuit igitur Filius Patrem, ne dolorem leniret. Et hunc

2. Cor. 1

Psalm. 9

Apoc. 21

esse

esse credo orationis Christi sensum, cum ait: Pater, si fieri potest transeat calix a me. Sed oratio mea, supplicatio mea, efflagitatio mea est, ut non hæc mea uoluntas fiat: Sed tua illa, Pater, qua ab æterno decreuisti, ut ego dolorem hunc, quamuis acerbißimum, paterer, nolo dolorem hunc mihi leniri, aut mitigari. Non meus affectus naturalis impleatur: non tua mihi miseratio accurrat: sed tua uoluntas æterna, opere compleatur. Plane tunc Christus intelligebat super nostrum genus, egenum & pauperrimum: Pater igitur, uniuersum Christi, dolorem mollisset, ut eum facilius ferre potuisset. Sed, ut dixi, iterum & tertio orauit Christus, ne suus naturalis impleretur affectus: sed doloris gladius eius transuerberaret pectus. Vt ea ratione, maiori homines nexu obligaret, arctiori amoris nodo deuinciret. Quàm uere igitur quadrat Christo, illud Dauidis: Proba me Domine: & tenta me, ure renes meos, & cor meum. Et iterum: Domine probasti me, & cognouisti me, tu cognouisti sessionem meam, &c. Ergo, ut finiam, orat Christus Patrē, ut, si poßibile sit, trāseat calix: in ea ratione intelligamus: quàm esset acerbißimus calix ille, quē Christus fortißimus heros exhorret. Orat uero, ne calix ille transeat, ut intelligamus, quantū illi debemus. qui omniū dolorem, omnium loco, unus exhausit. Quæ dico, quia certißima esse ille uolebat, semel iterum, ac tertio repetijt, ut nihil in eis dubij residere potuisset.

Psalm. 40

Psalm. 25

Psalm. 138

Ex hac historia multa colligere est. Primum, quòd non est imperfectionis doloris acerbitatem sentire. Non est imperfectionis dedecoris uulnus dolenter excipere. Non est imperfectionis mala huius seculi patiendo, tri-

ſtari, pauere, tædere. Chriſtus enim perfectionis ſuis magiſter. qui in his malis cœpit contriſtari, & mœſtus
Philip. 3 eſſe. Paulus,(qui de ſe, & alijs dixit: Quot quot perfe cti ſumus, id ſentiamus) is dixit: Non uolumus uos igno rare, fratres, de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in A-
2. Cor. 1 ſia. Quia ſupra modum grauati ſumus ſupra uirtu-
Iob. 3 tem: ita ut tæderet etiam nos uiuere. Iob ſanctus ille, cui perfecti alij uix conferri poſſunt. adeo dolebat uehemē ter, ut amici ſeptem diebus ei loqui non auderent. Certe, ſi quiuis noſtrum ſpiritus eſſet, terrena mala penſi
Iob 16 non haberet. Nunc uero ex carne ſumus, quæ nobis ferrea, aut ænea non eſt.

At uero Chriſtiani afflicti munus eſt: in medijs tribulationibus recta ad Patrem ire. Nec enim nouit animus Chriſtianus in alia re, quam in Deo, afflictionis con
Pſalm. 76 ſolationem recipere. Renuit enim conſolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus ſum. Dictum eſt: Perditio
Oſeæ 13 tua, Iſrael, ex te, tantū auxilium tuum ex me. Rurſum
Pſalm. 35 Dauid: Ego, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam: et oratio in ſinu meo conuertetur. & item: Pro eo, ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.

Porro in ea oratione ſubdere tuam uoluntatem Deo, ut non quod tu, ſed quod ille uult, facias: id demum perfectionis eſt. Eam perfectionem Chriſtus docuit hoc loco, & Paulus, cum dicit: Renouamini in nouitate men
Roman. 12 tis ueſtræ: ut probetis, quæ ſit uoluntas Dei, bona, beneplacens, & perfecta.

Eſt uero uoluntas Dei perfecta: ut per leue, & momentaneum tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pon-

dus acquiramus: utq; persequutionem patientes, bea-ti simus. Vtq; conueniat nobis illa beatitudo: Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Demum est uo-luntas Dei, ut, sicut abundat tribulatio: ita abundet & consolatio. Vt, sicut socij sumus Christi in paßionibus, simus & in consolationibus. Si enim compatimur, & conregnabimus. 2. Cor. 4 Matth. 5 2. Cor. 1 Eodem. Roman. 8

Demum ex hac hystoria fas nobis est, de futuro Ec-clesiæ statu coniectari. Quod enim in capite contingit, futurum in membris speramus: Vt ergo Christus gra-uissimis doloribus, & angustijs afflictus est: cum iam iam uitam esset absoluturus: ita & Ecclesia, cum iam iam finienda erit, grauißime etiam affligenda erit. Ita ut (si fieri poßit) in errorem tradantur electi. Sed, sicut post mortem succeßit gloria Christi: ita post Ecclesiæ fi-nem, eius immortalis gloria sequetur, ut uerũ sit illud: gloriam præcedit humilitas. & illud: Antequam con-teratur, exaltatur cor hominis. Et antequam glorifice-tur, humiliatur. Porro Christus requirebat solamen a discipulis intimis, nec tamen inuenit: ita Ecclesia requi-ret solatium, & fauorem a prælatis suis, sed illi altum dormient. Matth. 24 prouer. 18 prouer. 15

Locus quintus est: Ecce Iudas unus de duode-cim. *Video Christum minime a Iudæis sine Iudæ mini-sterio comprehensum, in figuram, quod Christus in no-bis tradi, nisi a Iuda, Christi discipulo, (licet falso) non potest. Certe, cum peccamus, tũc tradimus Christũ. Neq; enim in nobis tradi Christus potest, nisi peccemus: at pec-care nõ possumus, nisi ministerio Iudæ: eius scilicet, qui discipulus Christi uidetur, cũ non sit tamẽ. Quod ut in*

telligas, memor esto illius Theologici decreti: Nemo operatur, malum aspiciens. Ergo qui peccat, non peccat, malum, sed bonum aspiciens, id est, peccat credens non malum esse, sed bonum, quod cupit. Ergo, cum peccamus, uenit Bonum, quod scilicet bonum uidetur: osculatur affectum nostrum, nos illud, ut amicum recipimus. en Iudas pseudo apostolus Christum tradidit. Proruit inde in animam nostram cohors dæmonum, & uitiorum, Iudæi, Mauri, Indi, mali Christiani non tradunt Christum, nisi quia antecedit Iudas, id est id, quod bonũ apparet, cum non sit.

Sed ad literam redeo, comprehensuri Christum sunt Iudas, Christi familiaris, & discipulus. Secundo, turba multa ministrorum: qui missi fuerant a Pharisæis,
Ioann. 18 & principibus. Tertio, cohors gentilium militum, ut testatur Ioannes. Quarto, ipsi principes sacerdotum
Lucæ 22 magistratus templi, & seniores, ut testatur Lucas. Vbi igitur tutus Christus esse potest? quem non cauebit? quẽ nõ timebit? si a gentibus, a Iudæis, a suis, ab alienis, a ministris, & principibus, a iuuenibus, et senioribus, a priuatis, et magistratibus, a laicis, et sacerdotibus, quæritur comprehendendus? Quid mali hic omnibus intulit: quod ab omnibus quæritur ad necem? Vere dictum est: Inimici hominis domestici eius. Et nolite credere amico, nolite confidere in duce. Ab ea, quæ dormit in
Mich. 7 sinu tuo, custodi claustra oris tui. Vere dictum est:
Ioan. 15 Si mundus uos odit, scitote, quia me priorem uobis
Ibidem. odio habuit. Et item: Odio habuerunt me gratis. Cum
1. Ioan. 5 igitur totus mundus in maligno positus sit: cum totus mundus contra Christum conspirauerit: quid causæ est,

quòd ita cor nostrum credimus mundo? cur mundi præcepta seruamus? Cum dictum sit. Qui amicus est mundi, Dei inimicus constituitur. An non miraculi loco est, quòd per Christum mundus factus sit, & non solum mundus eum non cognouerit, sed persequutus fuerit, comprehenderit, occiderit? Igitur Christus datus est manibus peccatorum.

Iacob 4

Ioan. 1

Tunc unus ex his, qui erant cum Iesu, exemit gladium: & percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit illi auriculam.

Primum. Illud annotandum, quòd ex ministris omnibus, qui contra Iesum uenerant: nemo maiori rabie, & furore uehementiori Christum inuasit, quam seruus Pontificis summi. Propterea siquidem Petrus contra illum accensus irruit: & caput amputare contendit; quia eum uidebat effrenatißimum. Igitur a ministris Pontificum, sibi Christus & timeat, & caueat. Nullus est, qui furentiori odio Christum, & eius Euangelium prosequatur: quàm ministri Episcoporũ. Hi enim auaritiæ flammis accensi, iustitiam corrumpunt: æquum bonumq; dilaniant, dilacerant, nullaq; ratione patiuntur, Christi mansuetudinem, charitatem, & æquitatem tranquille regnare. Et profecto existimo, multos Pontifices uiros fore meliores, si per ministros liceret. Quid uero liceat per illos, qui suo ministerio uelut hamo, opes contendunt sibi regias comparare? recte ergo erat nomen seruo Malchus, id est, regius: ij enim ministri regales diuitias, sua tyrannide sciunt, & anhelant.

Contra hunc igitur insilit zelantißimus Petrus: & exempto gladio, illius diffindit auriculam. Res digna est

omni expensione, cur Petri gladius in solam sicarij aurē sæuierit, cur certo ictu solam aurem discidit? Ego coniecto significari, quòd Petri gladius sit excommunicatio. Hæc uero solam discindit aurem. Siquidem per excommunicationem, excommunicatus fit, sicut ethnicus, id est, sicut infidelis, qui fide caret. Porro carens fide, aure carere dicitur. Siquidem fides ex auditu. Ideo enim dictum est, Christianos, in auditu auris obedituros. Et Christus in persona Christianorum dicit. Sacrificium & oblationem noluisti, aurem autem perfecisti mihi: siquidem per aurem, auditus uerbi Dei ingreditur. Et per hunc auditum omne bonum. Petrus ergo disiiciens peruersi auriculam, illum ab omni bono, & ab omni remedio alienum demonstrauit, adeo grauis est excommunicationis pernicies.

Matth. 18

Psalm. 17

Psal. 39

Roman. 10

Dominus uero Petro respondet: Conuerte gladium tuum in uaginam. Vbi primum sub aliorum censura, ita existimo, Petri defensionem fuisse inconsultam. Cū enim uideo mea defensione fieri posse, ut liberem eum, qui iniuste affligitur: sancta quidem defensio est. Sed, si defensio mea agressores irritet, ut acerbius sæuiant, contra illum, quem ego defendo, & contra me, & contra alios: An non illa stulta defensio fuerit? Profecto rabidi illi leones contra Christum solum uenerant sæuituri, neque eorum erat animus, Christum ibi gladio perimere. At Petri gladius eos irritasset, ut Christum & discipulos trucidassent, nisi Christi & uerba, & miraculum id uetuissent. Ea enim ratione conijcio Christum aurem ministri sanasse, ut ministrorum ferociam illa sanitate leniret, & cicuraret. Vt ci-

ceres facti, & mansueti, ab occisione temperarent.

Docuit etiam eo uerbo Christus: non temere resistere ministris Iustitiæ, seu Iudicis. Scio quemuis, qui a Iudice iniuste comprehenditur, se ab eo, & ab eius ministris defendere posse. Scio etiam posse alios ei ferre fauorem, qui a Iudice apertissima iniuria læditur. Sed oportet, & euidentem esse iniuriam, & proximorum scandalum cauere. Nam ubi dubia causa est, resistere magistratui non licet. Vbi uero scandalum nascitur, uæh homini, per quem scandalum fit.

Vide S. Th. 2. 2. q. 69 artic. 4

Matth. 18

Docuit etiam temerariam esse audaciam, si unicus homo gladium contra cohortem, eximat. Quid enim poterat Petrus unicum gladium habens, contra armatorum phalangem?

Quòd uero Petrum Dominus continuerit his uerbis: Conuerte gladium tuum: omnes enim, qui gladium acceperint, gladio peribunt. nõ uacat mysterio: non enim dixit: Conuerte gladium, ne te isti occidant, aut ne te isti comprehendant: sed sola lege diuina eum a uulnere prohibuit, ubi duo intelligo. Primum, quàm debeat legi diuinæ Pontifex summus obedire. Licet, summus ipse sit, licet in medio ardentis iræ, licet in mediis flammis furoris: sola tamen legis diuinæ memoria, solum legis diuinæ nomen, debet eum in officio continere. Secundo intelligo. Quòd Christus solam legem diuinam Petro refricuit: quia sola lege diuina ille potest cogi, & coerceri. Nec enim legibus humanis ille coercetur, qui est supra leges humanas. Neq; oues cogere suũ solent pastorem. Neq; claues, & gubernationẽ regni, alius, quam Petrus, id est, summus Pontifex, habet;

Ioan. vlt. *Sed quid est?* Omnes qui gladium acceperint, gladio peribunt? *Video sensum esse.* Omnis, *qui gladium sua authoritate usurpat, gladio peribit. Sed quã id non sit uerum, experientia testis est. Dico tamen id in suo sensu esse uerißimum: & primum considerandum illud est, Dominum non dixisse. Omnes, qui gladio occiderint, aut gladio uulnerauerint, aut gladium strinxerint, sed solum: Omnes, qui gladium acceperint: uidelicet eo animo, quo tu, Petre, accipis, scilicet, ad percutiendum. Vbi docemur, quòd, sicut non solum adulter est, qui alienam corrumpit: sed etiam, qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, mœchus est: ita non solũ occidens homicida est, sed etiam, qui gladium accipit ad occidendum, homicida est, & ideo, gladio peribit. Dubitas quo pacto id uerum est. Respondeo legem hanc Dei esse, ut, qui peccauerit uolens occidere hominem, eum dolorem, eamq; angustiam sentiat, quam sensisset, si gladio periisset. Siue eam sentiat, quia gladio corporali occiditur, siue, quia gladio contritionis cor eius uulneratur, siue, quia in inferno, gladio æternæ damnationis ferietur. Lex enim Dei potius cor respicit quàm corpus. Igitur, quem dolorem intulit homicida, eum ut patiatur, lex Domini sanciuit.*

Matth. 5

Deuter. 15 *Nescio uero, an id placebit, quod subiungam: Habetur in Deutero: quòd si seruus noluerit egredi è domo domini sui, dominus perforabit eius aurem, & manebit seruus in æternum. Igitur Malchus personam synagogæ referebat, quæ Dominum suum morti tradidit. Quia igitur synagoga serua manere uoluit, filiorum nomen abijciens: uoluit enim spiritum seruitutis,*

potius, quam adoptionis. Idcirco in aurem a Petro uulneratur, ut serua maneat, non in domo Patris hæres. Quia uero Dominus in mundi fine Iudæos ad ueritatem conuertet: dicente Paulo, Cum plenitudo gentium intrauerit, tunc Israel saluus fiet: idcirco auris a Domino, uulnerato restituitur.

Ioann. 8
Roman. 11

Adde etiam, illa auris redditione significari, non omnia, quæ Pontifices præcipitantius agunt in terra, a Deo rata in cœlis haberi. Sicut enim quæ (claue non errante) soluuntur, aut ligantur a Pontificibus in terris, ligatæ, solutæq; firmantur in cœlis, ita, ubi temere ligant illi, aut soluunt: non uult Dominus soluta, aut ligata manere. Iustus enim Dominus Iustitias dilexit, æquitatem uidit uultus eius, & item: Mane adstabo tibi: & uidebo, quia non Deus uolens iniquitatem tu es. Fieri ergo potest, ut, quem excommunicat Petrus in terra, non uelit Deus esse excommunicatum in cœlo. Tum etiam uoluit Dominus, excommunicatos non desperare: etiam si iuste excommunicati sint & præscisi. Potest Dominus illis reddere salutem. Potest iubere Petro, ut gladium in uaginam recondat.

Matth. 18
Ioann. ult.
Psalm. 10
Psalm. 5

Demum, si magnum in Christo fuit, quòd cruci suffixus, pro crucifixoribus rogarit: An non sublimissimum est, quòd in media comprehensione, in medijs iniurijs, inter sacrilegas manus, non uerbo, sed opere: non uulgari remedio, sed opere miraculoso, hostem, crudelem, attrocem, impudentissimum, auris redditæ beneficio donauerit? & quia Thelogicum dogma est, Quem Dominus sanat, perfecte sanat: si Christus hunc & aure, & mente sanauit, quod potuit esse maioris cha-

ritatis indicium? quod potuit esse magis imperturbati animi argumentum? Sed uideo non tunc solum Dominus suos hostes in medio offensionum, beneficijs ditauit, & cumulauit etiam nunc, nos, cum illū magis offendimus, ille magis donis, & muneribus, allicit, & prouocat.
1. Tim. 2 Tam est illi generosissimum pectus. Quam uerum illud est, uult omnes homines saluos fieri: quomodo enim potest efficacius ad Deum peccator conuerti, quam ubi
Isaię 40 uidet se duplicia a Domino, pro suis iniquitatibus recipere? An non dictum est: Confitebitur tibi, cum benefeceris
psalm. 48 ei? Igitur si Christi lex est; Diligite inimicos uestros: suam ipse legem impleuit, ex dilectione ueniens ad nos. Si
Matth. 5 lex est: Orate pro persequentibus uos: id ipse impleuit, in cruce pro persequutoribus orans. Si lex est: Benefacite ijs, qui persequuntur uos: en in auris redditione lex est illa completa.

In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem fecistis cum gladiis & fustibus comprehendere me. In his uerbis duo mihi sublucent. Primū est: Licere Reip. gladios & fustes accipere contra latrones, ut eos occidat. Et par ratio est de reliquis malefactoribus. Id mihi dictum sit cōtra quosdam nimium delicatos, quibus crudele uidetur, ijs auferre uitam, qui nostrā furantur pecuniam. At Dominus dicit. Si fuissem latro, licebat ita contra me armari. Nunc uero, quid mihi cum latronibus? illi inuadunt aliena: ego do. & me, & mea. Illi male faciunt: ego nunquam non uobis & benefeci. Scitis enim, quàm fuerim largus beneficiorum collator.

Secundum est: Cur Dominus dixerit, Tanquam

ad latronem: non uero tanquam ad turbatorem Reipub. contra usurpatorem Regiæ maiestatis, & reliqua, quæ postea Iudæi Christo obiecerunt? Ad hoc ego ita existimo esse respondendum: Habet Dominus, Qui non intrat per ostium in ouile ouium, fur est, & latro. & infra: Quotquot ante me uenerunt, fures sunt et latrones. Et non audierunt eos oues. et infra. Fur nō uenit, nisi ut furetur, mactet et perdat. Ego ueni: ut uitā habeāt, et abundantius habeāt. Itaq; Dominus duplici argumento probauit, se latronem & furem non esse. Alterū, quòd ipse det uitam, alterum, quòd uocem eius, audierint oues. Inquit ergo: Existis ad me, ut ad dilapidatorem Ecclesiæ, ut ad lupum uoratorem, cum gladijs & fustibus. Cum tamen essem uobiscum semper docens in templo: cuius uocem uos audiebatis, dum oues esse uolebatis. Pastor igitur sum, non latro, mortem a uobis abstuli, non intuli, uitam dedi, non abstuli. Videte igitur, quòd crimen admittatis, sacrilegas in uestrum pastorem manus inijcientes. Matth. 27. Ioann. 10

Tu autem intellige, quam mille rationibus suauissime Christus hostes suos auocabat ab immanissimo scelere. Primum enim ipse non fugijt: sed se suis hostibus obtulit: non erat ergo, cur eum comprehederent & ligarent: Secundo: Discipulorum arma prohibuit: Tertio aurem restituit; Quarto comprehensores prostrauit. Cū enim dixit, Ego sum, ceciderūt retrorsum: Quinto uires, quas illis abstulerat restituit: Sexto admonuit, in sua esse facultate legiones Angelorum, ad sui defensionem aduocare: Septimo, refricauit eis memoriam doctrinæ & beneficiorum, quæ illis ille contulerat, ulti- Ioann. 18

mo, esse illam horam tenebrarum dixit, idest dæmonũ. An non hæc satis erant, ut uel leones, uel tigres mitigarent. At nõ sunt mitigati, imo uero exasperati: adeo ira
Luc. 7 *res cæca est, & furens. sed iustificata est interim sapientia a filijs suis.*

Locus ultimus est, Hæc omnia facta sunt, ut implerentur Scripturæ Prophetarum. *Vbi diligentia nostra requiritur, ubinam scribantur horum singula, quæ Matthæus recensuit. Aggrediar rem difficilem.*

Primum, quod Christus esset cum discipulis cœnaturus, significatum fuit Exodi 12. ubi hæc uerba referuntur: Decima die mensis huius, tollat quisque agnũ, per familias, & domos suas. Ergo mandabat lex, quemuis Patremfamilias agnum accipere, quem cum sua familia cœnaret. At Christus erat Paterfamilias discipulorum suorum. Igitur debuit agnum, & typicum, & uerum, cum sua familia cœnare. Nec enim uenit legem
Matth. 5 *soluere, sed adimplere. Et re uera caro Christi erat agnus igne charitatis assus: erat azymus panis, sine uirilis seminis fermento. Erat etiam agrestis, seu amara lactuca, amaritudine scilicet passionis instantis affecta.*

Secundo, quod Christus esset pedes (idest affectiones) suorum discipulorum lauaturus, mihi significari uide
Malach. 3 *tur apud Malachiam, cum dicitur: Ipse, quasi ignis conflans, &, quasi herba fullonum, et sedebit conflans, etc. Profecto Christum ignem esse conflantem, indicant discipuli illi, qui ignem senserunt, cum dicebant: Nonne*
Luc. vlt. *cor nostrum erat ardens in uia? At ipsum esse herbam saponariam, uidebant Apostoli, cum suos lauari pedes (uelut sapone, sordidi panni) conspiciebant. Nescio uero,*

an id uiris doctis placebit, quod subiungam. Habetur apud Zachariam, IESVM, pontificem magnum, indutum fuisse uestibus sordidis. Et ego quidem, cum Christum contemplor, iam pedum, absoluta lotione, præcinctum lintheo sordenti, ut, quod sordes pedum exceperat, Iesum illum pontificem uidere mihi uideor. Zacha. 3

Tertio: De oratione Christi in horto Zacharias mihi dixisse uidetur, cum ait: Vidi per noctem: & ecce uir ascendens super equum rufum: et ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo. Et post eum equi rufi, uarij, et albi, &c. Vbi meditate considerandum est, quam eleganter Christus depingitur. Vir enim est Verbum Dei. Hic uir ascendit super equum rufum, cum habuit in horto carnem sudore sanguineo rubentem. Plane: Ascendit Dominus super nubem leuem, (ut super equũ albentem) cum carni mundißimæ in Virginis aluo fuit copulatus. At ascendit super eundem equum rubentem, cum in horto sanguine suo equus ille fuit rubore perfusus. Vt uero scias, eum in horto rubuisse, subiũngit. ipse erat inter myrteta: mihi enim ita uidetur, hortum illum habuisse myrteta: Vt solent elegantiores horti, qui ad delicias, prope ciuitates plantantur. Eum uero hortum fuisse Gethsemani, idest in ualle Iosaphat, id indicat, quod addit. Erant myrteta, in profundo scilicet uallis. Quod subijcitur de alijs equis rufis, uarijs, & albis, fructus paßionis Christi prænuntiat. Per paßionem siquidem Christi factum est, ut multi martyres, uirgines, Confessores Christum sequerentur, inter quos essent uarij nonnulli, idest martyrio, et uirginitate conspicui, et pulchre inquit. Hi sunt, quos misit Dominus; Zacha. 1 Isaie 19

Roman. 10 ut perambulent terram: quia uidelicet in omnem terram exiuit sonus eorum.

4. de Gener. animal. c. 8. de Somno, c. 3. de iuuēt. c. 3.

Rursum recte satis de Christi sudore, erat in psalmis a Dauide cantatum, cum dixit: Factum est cor meū, tanquam cæra liquescens in medio uentris mei. Cor enim esse sanguinis principium, testatur ubique Aristoteles. Cor igitur, tanquam cæra, liquescens, indicauit futurum, ut ex immenso charitatis feruore, sanguis in corde, & uenis consistens (uelut liquatus) per poros & uenas eodem calore laxatas descenderet. Et, quia Christus super faciem suam prociderat: erat necesse, ut liquatus sanguis in uētrem rueret. Id uero est, quod, inquit, in medio uentris mei. Vt sit sensus. Factum est in corde meo, ut sanguis, ex charitatis feruore liquatus, in medium uentrem conflueret: & inde fieret sicut gutta sanguinis decurrentis in terram.

Quarto: Illa Christi angustia & agonia uarie significata est in Prophetis, uidelicet, ut, quæ erat cardo

Psalm. 68 nostræ salutis. Inquit ergo Dominus apud Psaltem. Saluum me fac Deus, quia intrauerunt aquæ usq; ad animam meam. Sane, quia intrauerunt usque ad animam, ideo tristis erat eius anima, usque ad mortē. Iam quòd

Eodem. dicit: Laboraui clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ: plane indicat, quòd semel, iterum, & tertio ad Patrem orauerit Dominus: idq; non sine uehementi clamore: te-

Hebr. 5 stante Paulo, quòd in diebus carnis suæ, preces & supplicationes Patri obtulerit, cum lachrymis & clamore ualido. Isaias item non tacuit hanc Domini agoniam,

Isaię 53 cum dicit: Vidimus eum, uirum dolorum, & scientem infirmitatem. Quàm uero uir fuerit dolorum, sudor

sanguineus palam demonstrauit. Expreßior locus ibidem est, cum dicit. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ea enim ratione Christus doluit tam acerbo dolore, quia pro peccatis omnium doluit, id est, eos omnes dolores, quos nos pro nostris peccatis debebamus, ille pro nobis omnibus accepit. Igitur dolores nostros ipse portauit. Demum, inquit, De angustia & de iudicio sublatus est, id est, duplex fuit causa, quòd fuerit è uita sublatus. Altera fuit angustia, quæ satis erat eum è uiuis auferre. Tristis enim erat eius anima usque ad mortem. Altera fuit, iudicium Pilati, eũ mortitradentis. Nemo ergo putet, quòd Christus fuerit actus in crucem cum indolentia. Imo uero, tanta fuit affectus angustia, quòd ea sola eum conficere sufficiebat. Eodem. Eodem.

Quàm denique pulchre Christi dolorem, Ioseph à fratribus uenditus dolor significauit? dicunt enim fratres eius: Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, uidentes angustias animæ illius. Ergo cum Ioseph prodebatur à fratribus, angustiam sensit uehementem, angustiæ Christi significatricem. Fuit enim Ioseph nobilißima Christi figura. Genes. 42

Quinto, quòd discipuli essent Christo agonizante dormituri, & comprehenso fugituri: prænuntiatum illis uerbis erat: Sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit: consolantem me quæsiui, & non inueni. Profecto Christus in angustia illa tam uehementi, dicebat. Sustinete hic, et uigilate mecum, ut uel dolentis aspectus, eos ad simul contristandũ prouocaret. Sed non fuit, qui contristaretur: neq; ex hominibus consolantẽ Dominus inuenit. Video Angelũ uenisse, qui Christũ confortaret: Psalm. 69

Luce 22 dicereto; illi, quod olim dixerat Eliæ: Surge, bibe (cali-
3. Reg. 19 cem scilicet paßionis) quia grandis tibi restat uia. Atqui
Angelus ille cum tristi non est contristatus. Rursum di-
Isaie 63 ctum a Christo erat. Torcular calcaui solus: & de gen-
tibus non est uir mecum. Profecto in horto cœpit Chri-
sti caro, uelut in torculari calcari. Ideo enim san-
guinis rubor ex uua pressa, in terram defluxit. Cum
uero hæc uua calcatur, nemo cum Christo est: quia,
qui cum illo sunt, uel dormiunt, uel fugiunt. Er-
go nulli nostra salus, nisi Christo debetur. Solus ille
eam tunc operabatur, nullum habebat adiutorem. Do-
minus solus dux noster erat: neque cum eo erat alius:
Deut. 32 qui eum in afflictione iuuaret. Non Paulus, non Ce-
1. Cor. 1 phas, non Apollo pro nobis sudauit, doluit, compre-
hensus est. Solus Christus factus est nobis sapientia, iu
stitia, sanctificatio, redemptio, ut, qui gloriatur, in Do
mino glorietur.

Rursum, quòd Christo sudante omnes dormirent, indicauit: quòd Christus nos suo sudore saluans, omnes in peccato, & in culpæ somno reperit. Ita enim
Rom. 11 Paulus: Conclusit Deus omnia in incredulitate, (quasi in somno profundo:) ut omnium suo sanguine misereretur. Et item: Conclusit Scriptura omnia
Galat. 3 sub peccato, ut promißio ex fide IESV Christi daretur credentibus. Vere igitur humanitas Christi erat tunc mulier illa fortis, quæ dormientibus do-
Prouer. vl. mesticis suis ipsa surgens non dormit, ut eos ditet præda cœlesti.

Sexto: Christi comprehensio a leonibus illis, a canibus, a monocerotibus, frequenter fuit ante prædicta.
Psalm. 21

Ita enim Christus per Dauidem: Circundederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me. et item: Circundederunt me uituli multi: tauri pingues obsederunt me. et infra: Erue a framea, Deus, animam meam: et de manu canis unicam meam: salua me de ore leonis, & a cornibus unicornium humilitatem meam. Vbi intelligere datur, illos malignißimos tyrannos (qui comprehensum Dominum uenerant) eum in modum coronae obsedisse, & ea ferocia, & rabie in eum insiluisse, qua solent leones, canes, uituli, tauri unicornes. Quod autem nō sine armis uenerint, indicat uerbum illud: Erue a framea: singulari scilicet pro plurali posito. Existimo etiam, Annam, aut Caipham ibi adfuisse, ut leonem, ut rabidum canem, a cuius ore speciatim Christus desiderat, cum dicit: Salua me ex ore leonis, & de manu canis. Quia uidelicet canis ille et ore blasphemias, et manu frameam uibrabat. Iam (nisi me fallit animus) huc spectant uerba illa: Custodi me de manu peccatoris, & ab hominibus iniquis eripe me: qui cogitauerunt supplantare gressus meos, absconderunt superbi laqueum mihi, & funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerūt mihi. Quasi diceret: Custodi me de manu Chaiphae, et iniquorum, qui cum illo ueniunt, &c. Ibidem. Eodem. psalm. 139

Huius comprehensionis figurae multae praecesserunt. Illa prior, licet obscurior: Abraham colligauit filium suum, antequam eum super altari statueret. Ita Patris aeterni permißione Christus alligatur, super Crucis altari collocandus. Altera figura fuit Ioseph mittendus in cysternam, ut credi par est, alligatus fuit. Et Ruben Iosephum liberare contendens, non potens tamen: figu- Genes. 22 Genes. 37

ram Petri gessit, Christum liberare contendentis, sed frustra. Ligatus etiam fuit Samson a Philisthæis, quos ille sua morte destruxit.

Iudic. 16

Porro, cum audio Christum dicentem: Tanquam ad latronem uenistis: uideor mihi audire etiam Iacob, contra quem Laban uenerat cum gladijs & fustibus: cumq; eum comprehendisset in monte Galaad: respondit illi Iacob: Quam ob culpam exarsisti post me, quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? Quasi diceret: Cur ueluti latronem insequutus es me.

Genes. 31

Iam, quòd Dominus Petrum coercet, delineatum ui detur, quando Absalon cum gladijs, & fustibus Dauidem patrem persequebatur. Quem cum Dauid fugeret, & a Semei malediceretur: Abisai dolens regis iniurias, exilire cupiebat in Semei, eumq; in frustra consandere: sed a Dauide reprehensus & coercitus est. Dimitte, inquit eum, ut maledicat iuxta præceptum Domini, &c. Quasi diceret. Conuerte gladium tuum in uaginam.

2. Reg. 16

Demum fugam discipulorum, suamq; derelictionem Christus præcantauit in Psalmo, dicens: Cor meum conturbatum est, dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum: (hæc sudor sanguineus indicauit.) Amici mei, & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et, qui iuxta me erant de longe steterunt: & uim faciebant, qui quærebant animam meam. Profecto uim faciebant contra Christum unicum & solum, illi eius acerrimi hostes, cum eum, omni præsidio destitutum, conspiciebant. Quis enim dubitet Christum Dominum tunc ab hostibus ad terram prostratum, illorum calcibus

Psalm. 37

conculcatum? Vt impleretur illud. Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo, tota die impugnans tribulauit me. Conculcauerunt me tota die, quoniam multi bellantes aduersum me. Cum audis: Impugnans tribulauit me, tyrannorum intellige colaphos, pugnos, ictus, & reliqua. Cum uero audis: Multi bellantes aduersum me, & uulnerum multitudinem, & hostium rabiem, (ut in bello fit) intelligis. Psalm. 55

At illi tenentes Iesum. Quatuor hic expendenda se offerunt. Primum: quòd omne Concilium Pontificum, Scribarum, Pharisæorum, Seniorum testimonium falsum quæreret contra IESVM. Profectò, quo tempore Christus prædicauerat, quæsierant illi testimoniũ uerum contra IESVM. quod exactißime, & incessanter inuestigauerant. Cùm uero nunquam inuenire potuissent, re desperata, ad testimonia falsa recurrunt. Quid enim aliud Pharisæi contendebant, quando interrogabant: an liceret censum dari Cæsari? Quid quando, quæsierunt, quod esset magnum mandatum in lege? Quid quando Saducæi percontantur de mortuorum resurrectione? Quid aliud ambiebant, quando eũ obseruabant, an sabbato curaret? Ita enim Lucas dicit. Obseruabant eum Scribæ & Pharisæi, si in sabbato curaret, ut inuenirent, unde accusarent eum: Igitur cum perpetuo requisissent testimonium uerum contra Dominum, nec inuenire potuissent: ad falsa se conuertunt, in qua re quam fuerint diabolica inuidia stimulati, etiam cæci uident.

Matth. 22
Eodem.
Eodem.
Marc. 3
Luc. 6

Interim uero figura impletur, quæ hæc falsa contra Christum testimonia prænuntiauerat. Scriptum enim 3. Reg. 21

est: quod Achab rex scripsit ad maiores natu, & optimates Iezrabelis, ut duos testes falsos contra Naboth submitterēt: qui Naboth blasphemasse asseuerarent. Id uero fecit Achab, quia uineam a Naboth uolebat, quam ipse dare recusabat. Quàm aperta est haec Christi figura? Christi uinea, animae nostrae sunt. Has animas
Iob 41 Christus non uult dare diabolo, sed auferre. Hac ira percitus diabolus, (qui rex est super omnes filios superbiae) instigauit maiores natu, seniores scilicet, Scribas, pontifices: ut testimonium falsum quaererent contra IESVM.

Mirari uero uehementer libet: quomodo falsum testimonium non inuenerint contra IESVM. Certe, si tēpora nostra illi nacti fuissent, et pecunia testes corrumpere uoluissent, non duos, sed ducentos falsissimos testes inuenissent. Quid? Quòd post Christi resurrectionem: Pharisaei illos corruperunt milites: quos ad Christi custodiam Pilatus deputauerat. Pecuniam enim co-
Matt. ult. piosam illis dederunt, ut dicerent: discipulos Christi, eius cadauer, suffuratos. Ego igitur arbitror: non meliores fuisse illius temporis homines, quam nostros: ut testimonium falsum dicere non auderent. Imo uero multi falsi testes accesserunt. Mysterio ergo datum est, ne falsum testimonium contra Christum inueniretur. Primum enim uoluit Christus suam innocentiam testimonio, neque falso, ledi posse. Secundo, etiam uoluit, nulli uideri iure occisus. Si enim Caiphas Christum innocentem, probatum tamen nocentem damnasset, iure damnasse, potuisset apparere. Ne igitur hanc excusationem ille, nec aliquam calumniandi occasionem

multi nancisci possent, omnia testimonia Christus reiecauit.

Dicam nonnihil de moribus nostris. Profecto & nunc etiam falsa testimonia, quærunt multi contra IESVM. Cum enim mercator contractum suum,(teste conscientia,) iniquum esse, uel inuitus agnoscit: quærit interim tamen, doctoris testimonium: qui contra ctum iustum esse asseueret: An non hoc est falsum testimonium contra IESVM, id est, contra iustitiam & charitatem quærere? Si aduocatus iniustæ se patrocinari liti, & conscientia, & suis legibus clamantibus intelligit: interim uero alias quærit leges, quibus iniquitas æqua uideri poßit: An non hoc est falsum testimonium, contra ius fasque requirere? Si clericus plura poßidens beneficia, se id facere non posse, & ueritate, et uiris pijs attestantibus, plane cognoscit: quærit porro aliquem Ioannem, Andream, uel alium ex Canonistis, uel Theologis, cuius autoritate latrantis conscientiæ ora concludat: An non hoc est testimonium falsum, quærere contra IESVM: qui totus est sanctitas, ueritas, æquitas? Vtinam uero & Pontifices, pompas illas suas, plusquam regias, Euangelio dissentiri uidentes, non se alicuius doctoris testimonio communiant. Sed satis de his, ne in cœlum ora ponamus. Ioann. 14

Non uero æquum est, illud dißimulare, quod maioribus nostris negocium fecit: Cur dicantur falsi testes, qui uera de Christo pronuntiarũt? Dixerunt enim, nos audiuimus eum dicentem: Possum destruere templum hoc & triduo reædificare. Et quidem satis non est dicere, illos falsos fuisse testes, quia iniquum animum adduxerunt.

Animus enim iniquus, malum, non falsum facit testimonium: Nec sat est dicere, quòd non retulerint uerba Christi punctim. Cum enim sensum attulerint eundem, parum de uerbis curandum fuerit. At profecto idem sensus est: Soluite templum, & in triduo excitabo, & possum destruere, & triduo reædificare. Nam profecto, qui templum triduo ualet excitare, poterat & destruere. Nec demum satis est respondere, testes non adduxisse uerba, in sensu, quo dicta fuerunt. Siquidem uerba Christi fecisse sensum, in quo testes intellexerunt, Ioannes ipse conuincit dicens: quod cum Pharisæi, & reliqua turba Christi uerba audierunt, ita responderunt: Quadraginta annis ædificatum est templum, & tu in tribus diebus reædificas? Si ergo adducunt uerba in sensu uulgari, cur falsi dicuntur? Neque uero necesse est testibus, uerba referre in sensu, quo dicta sunt: satis enim est referre in sensu, quo uulgus ea intelligit.

Ioann. 2

Ad hoc dubium, quod graue est ego sub aliorum censura responderem: Quòd cum uerba alicuius accusati duplicem facere possunt apud uulgus sensum: tunc, ut uere accusetur, & damnetur, debent in utroque sensu esse male prolata. Si enim in uno sensu uera sunt: in quo accusatus uisus est ea dixisse: falso accusatur in alio sensu. Iudices igitur hoc Christi exemplum expendant: quod testes illi falsi dicuntur, quia uerba, quæ duplicem habebant sensum, etiam literalem, in uno solum sensu accusabant.

Secundum, quod se considerandum offerebat, illud est: quod Christus a summo Pontifice adiuratur: & adiuratus ueritatem tam aperte respondit, ut nix

unquam ita responderit.

Vbi primum, Lector, cuncta conspicito. Nulla meo iudicio interrogatio, aut maior, aut illustrior, aut utilior (inter mortales) aut fuit, aut erit. Qui enim interrogat; Concilium integrum est. qui interrogatur, Deus est. Materia, de qua interrogatur, Deitas est: periculum interrogationis non minus, quam uita Dei est. Si autoritatem concilij spectes, iurabis: nullum tunc in urbe congregari grandius potuisse, aderat Pontifex summus, eo pontificatu refulgens: quē ipse Deus instituerat, aderāt legis periti, legis, scilicet quam Deus ipse tradiderat, aderant Pharisæi, religione pollentes tunc insignißima, aderat tota senectus, cana prudentia uenerabilis. Quid in isto desiderares concilio, si rem humanitus spectes? Si uero ad Christum oculos conuertas, uidebis Deum accusatum, lāguentem, ligatum: Angelos rei spectatores, rei miraculo attonitos. Si periculum expendas: Certe, si Christus tacet periculum totius Christianitatis est ibi tacuisse, ubi Dei nomen adferebatur. Si loquitur, periculo capitis loquitur. Et equidem similiter rogatus fuerat a duobus discipulis Ioannis: quibus non uerbis, sed operibus respondit. & interrogatio non erat illa, sicut ista solennis. Quia igitur, quæstio proposita, cardo est nostre religionis, quia est scala cœlestis, quia est fidei radix: idcirco liberis, disertis, & apertißimis uerbis Dominus ad eam respondit. Ita enim iuxta Marcum respondit: EGO SVM. & uidebitis Filium hominis sedentem a dextris uirtutis Dei, & uenientem in nubibus cœli. Vbi ꝙ dixit: Sedentē a dextris: admonuit, se esse, de quo Dauid dixerat: Dixit Dominus Domino meo

Matth. 11

Marc. 14

Psalm. 109

sede a dextris meis, & quod dixit: Venientem in nubibus, admonuit se esse, de quo Daniel dixerat: Ecce cum nubibus cœli, quasi Filius hominis ueniebat: & usque ad antiquum dierum peruenit. Dicitur quasi Filius hominis, sicut illud: In similitudinem hominum factus. Re enim uera homo est. at est potißime Deus. Dicitur uero peruenisse ad antiquum dierum: quia ascendit super omnes cœlos, & super omne nomen, quod nominatur in omni seculo. En igitur Christiani, si certum Christi responsum cupiebatis, adest. Neque uero cum dicit: Ego sum: se Filium Dei adoptiuum intelligebat, neque Iudæi, qui audiebant, ita intellexerunt. Alioqui nulla erat blasphemia, se Filium Dei ita fateri. Siquidem lex filios Dei homines esse paßim confitetur, ut illud: Videntes Filij Dei filias hominum. Et ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. Hæc ergo prima ratio est, cur Christus tam luculenter de se testimonium protulit, ut scilicet fides nostra firmo Christi præconio inniteretur.

Daniel. 7 · Philip. 2 · Ephes. 4 · Ephes. 1 · Genes. 6 · Psalm. 81

Altera ratio illa est: uoluit Christus (non obligatus) adiurationi respondere, ne si non respondisset, obligari ad respondendum, respondere negligerent. Amputauit ergo occasionem, occasionem quærentibus. Similiter fecit: cum quæsitus an tributum solueret? Asseruit quidem se nihil debere, ut, qui filius regis esset: sed ne offerret scandalum, ne ue alij eius exemplo soluere nollent, Petro mādat, ut pro ambobus didrahgma persoluat. Eadem ratione circuncidi uoluit, in templo præsentari, legis festa seruare. Iota enim nec apicem legis prætermisit: qui dixit, se non uenisse soluere legem, sed adimplere. Vt uidelicet ansam auferat uolentibus legem uiola-

Math. 17 · Math. 5

re, ne ipsum exemplo ad uiolandum haberent.

Docuit etiam ea responsione, quid nos instante morte facere oporteat: tunc enim ueritas pendenda est, etiã cum discrimine nostro. Si quid iniuste poßides, si cuius famam uiolasti, si quid iniuste accepisti: ea omnia instante morte sunt explicanda. Si quod crimen fœdum admisisti, & , dum uiueres, uerecundia premente, siluisti, id, morte instante, reuela. Id uero maxime, dum in iudicio interrogaris, si iure quæreris, iure etiam cum capitis discrimine explicare teneris.

Docuit etiam posse nos, in bonum nostrum alterius malo abuti: tunc certe, cum ille ad malum paratus est, & accinctus. Profecto sciebat Christus, futurum, ut, si ipse se regem fateretur, infinitis iniurijs, & turpi morte a Iudæis esset uiolandus. At, quia ad mala hæc illi erãt in procinctu, abuti uoluit eorum malo: ad patientiam suam, ad gloriam Patris, ad commodum nostrum, ad mundi salutem. Ita plane frequentißime in sabbatis curauit, licet sciret, inde scandalum, & odium Pharisæos accepturos. Frequenter eos accusauit, & admonitus a discipulis, ne ea uerba diceret: unde essent Iudæi offendendi, respondit. Sinite, cæci sunt, & duces cæcorum. Ita Paulus sciebat, aduentum suum in Ierosolymam, mortem sibi, magnum scandalum, Iudæis pariturum. Eo tamen malo abuti uoluit ad gloriam Dei, quæ tanta ex illa Pauli profectione Deo parta est. Igitur possum bonum meum facere, etiam si malum aliorum inde nascatur: non ex bono meo, sed ex iniquo illorum animo. Matth. 15 Actor. 21

Animauit nos etiam: ut, cum iniuste a tyrannis in-

terrogamur, an Christiani simus? nihil fateri uereamur, etiam si certo nobis constet, mortem cito futuram. Sciebat Paulus, quam haberet uicinam mortem, si Christū coram Iudæis, coram Festo, & Fœlice prædicaret: at nihil ueretur. Non enim, inquit, facio animā meam pretiosiorem, quam me. Ita enim Christus inquit: Qui me erubuerit coram hominibus, erubescam & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est. Et equidem Christus coram lupis illis non solū se fassus est esse Filium Dei, sed adiecit etiam multa: scilicet, uidebitis Filium hominis, uenientem in nubibus, &c. Vt Christianus coram tyrannis, non solū se Christianum fateatur, sed multa in Christi laudes sponte subijciat, quo confeßio illustrior uideatur, & liberior, simul & uerior.

Actor. 26
Actor. 24
Actor. 21
Luce 9

Nec dißimulare libet: Non erant conuenientia illorum testimonia. Quo fit, ut, si Christus tacuisset, etiā adiuratus, (siquidē iure tacere poterat, ut, qui iudici illi non esset inferior, erat enim Christus iudex uiuorum, et mortuorum, cui scilicet Pater omne dederat iudiciū) Pontifex, & Pharisæi nullam causam mortis contra eum habentes, eum morti non adiudicassent. Erant enim hypocritæ nihil sine prætextu, & colore iustitiæ facientes: atq; adeo Christum sine testibus, aut propria confeßione, nulla ratione damnassent. Vide ergo, quid debeamus Christo, qui libenter confessus est: & ideo se libenter morti concessit, sciens, et prudens, quod, nisi confiteretur, morti nō adiudicaretur. o igitur uenerandam confeßionem. o confeßionem charitatis immensæ explicatricem o confeßionem salutis nostræ allatricem. o confeßionem, sine qua nec Deo gloria, nec Angelis repara-

Actor. 10
Ioann. 5

tio, nec hominibus fuisset remedium allatum. Si igitur Christiani huic confeßioni totos debent: quæ Christianis omnia bona comportauit.

Hac confeßione audita, cui omne genu cœlestiũ, terrestrium, & infernorum, erat flectendum, rabidus ille Põtifex uestem discidit: in signum, quod Pontificatus a Iudæis scindebatur, teste Samuele, qui, cum oram clamidis per Saulem uideret discissam, inquit: Scidit Dominus a te regnum tuum. et fortasse, quod dolebat Dauid, cum particulam discidisset, a ueste Saulis, id erat: scilicet quod regnum Saulis diuidebatur ab eo, quem ille, uelut seruus fidelis, sancte coluerat. Porro erat mos Iudæis, audiẽtibus blasphemiam uestem conscindere, in signũ, quod illis cor discindebatur. Dictum enim erat, scindite corda uestra, & non uestimenta uestra. At infœlix Pontifex iste, corde in sua duritia integro, hypocrite uestem scindens suam, se Dei zelotem ostendit. Sed dictum est: Diuidet eum, & partem eius ponet cum hypocritis. Vt uidelicet inferni pœna illud cor non ruptum dirumpat: quod ruptio uestium ruptum esse demonstrabat.

1. Reg. 15
1. Reg. 24
Ioelis 2
Matth. 24

Tertium consideratione, & lamentatione dignißimum est, quod, ubi Christus confessus est bonam confeßionem coram Deo, sanctis Angelis, summo concilio, infimis etiam ministris: tunc & ministri, & principes in Christum insilierunt, in eius faciem expuentes, eius collum collaphisantes, palmis caput, & os percutientes. Nam, quod ministri id fecerint, Marcus testatur: quod uero Principes, Marcus testatur, et Matthæus: et quidem nõ a ratione alienum uidetur, primum qui-

1. Tim. 6

dem ministros in Christum irruisse: ubi uero eum contumelijs oppleuerunt: uelut lapsos, a principibus foras eiectos. Principes tunc agnum mansuetum leonino furore conculcant, expuunt, colaphizant, percutiunt, tantumq; non occidunt.

Precatum nunc te (Lector) uolo, cuncta animo lustra. Attende Redemptoris animum, uere magnum, magno spiritu iniurias ferentem, imo amplectentem, imo in magno pretio habentem: quia uidelicet, quod eatenus
Lucæ 12 optauerat, iam possidebat, et, quia opus nostræ redemptionis iam peragebat. Attende Redemptoris corpus, sudore sanguineo, uelut exhaustum: tot ferendis uulneribus, uelut inualidum nihil tamen repugnās: quo enim percutientium alapæ, & ictus eum uertebant, eo uertebatur. Attende Deum Patrē has contumelias æquo animo spectantem. Sanctos Angelos etiam spectaculo adstā-
Matth. 4 tes, quo uidebant eum ab hominibus tam ferociter uul-
Lucæ 2 nerari, quē illi tam humiliter adorauerant: cui nascenti gloriam in Bethlehem cantauerant: cui uictori in deserto ministrauerant. Attende rabiem ministrorum, sed
Matth. 7 maxime principum, quos non absterruit tanta Christi
Ibidem. prædicatoris autoritas. Prædicabat enim in potestate, et,
Actor. 10 non sicut Scribæ, et Pharisæi. Non emolliuit eos tam immensa beneficiorum multitudo, quibus populum afficerat. Pertransiuit enim benefaciendo, & sanando omnes oppressos a diabolo. Non continuit eos tam infinita
Ioan. 11 miraculorum operatio, et in his Lazari suscitatio, quæ
Isaię 6 eum uere Deum demonstrabant. Vere igitur excæcati
Ioan. 12 erant, habentes oculos non uidebant. Nihil ergo aut prædicationis maiestas, aut beneficiorum copia, aut miracu-

lorum splendor eos impediebat, quo minus eum, ut uilißimum mancipium, ut rem nihili reputarent.

Impletur ergo: Quasi absconditus, est uultus eius, et despectus: unde nec reputauimus eum, idest nō existimabamus esse hominem. Isaię 53

Secundo, Impletur Scriptura, quæ dicit: Applicabis uitulum corā tabernaculo testimonij, imponentq; Aaron, & filij eius manus super caput illius, & mactabis eum in conspectu Domini. Profecto Christus uitulus erat mactādus coram Domino, pro gloria Domini, & pro commodo nostro. Erant ergo ei imponendæ manus & Pontificis, & Sacerdotum, & seniorum. Imponunt igitur capiti sacro manus sacrilegas, percutientes caput illud, in quo habitabat diuinitas corporaliter. Exod. 29 Coloss. 2 Deut. 25

Tertio. Impletur alia Scriptura, quæ ita dicebat: si noluerit uir accipere uxorē fratris sui, mulier illa spuet in faciem illius, tolletq; calceamentum eius, dicens: Sic fiet illi, qui non ædificat domum fratris sui. Profecto Moses uir erat malæ, & literalis Synagogæ, uxoris scilicet, quam Christus generationem malam, & adulteram nuncupabat. Defuncto Mose, succedit Christus, qui Synagogæ adulteræ copulari noluit, uolens exhibere sibi aliam sponsam sanctam, immaculatam, non habentem maculam, aut rugam, uolebat copulari sterili Rachel, Lia cœca relicta. Quia igitur nec Synagoga nubere, neque eius peccata dißimulare uolebat: idcirco Synagoga in faciem illam sacram expuit, quam Angeli intueri desiderāt. Cupis forsan intelligere, quid sit Christum per Synagogam excalciari? Id facile intelliges, si in memoriam illud Dauidis reuoces, ita dicētis: In idu- Matt. 12 Ephes. 5 1. Petr. 1 Psalm. 59

meam extendam calceamentum meum. Quasi diceret: In Idumæam extendam principatum, & dominium meum. Contendit igitur Synagoga Christum principatu: imo & uita priuare. Sed, ut post mortem surrexit cum uita, ita & cum principatu meliore.

Iam tu attende: Si omnes illi ministri, si omnes illi seniores, si omnes Pharisæi, & omnes principes in Christi faciem expuerunt: quam uere dictum fuit: quasi absconditus uultus eius. Nunquid ergo, ideo uelauerunt eius faciẽ, quia tam immunda, & horrens erat, ut nausеam illis excitaret? Nunquid eum ita uelauerunt, ut sine fastidio liceret eis ad libitum illum percutere? Aderat Iudas proditor miserabili spectaculo, uidésq; talem magistri faciem, non potuit non dolere. Videns etiã magistrum, morti adiudicatum, abiens laqueo, se suspendit. Necesse enim erat corda ænea esse, et uiscera ferrea, ut ita mãsuetũ, ita silentem, ita patientem, ita tractarent.

Plane animo meo illud insedit, Dæmones per totam Christi uitam, eum diligentissime inuestigasse: cumq; eum tam insigni uiderent sanctitate pollentem, nũc totam inferni armasse ferociam, totam inferorum rabiem instigasse, ut, quibus artibus, quibus machinis possent, sanctitatis, quam in Christo uidebant arcem expugnassent, ut uel ad iracundiam, uel tantillam, illũ prouocassent. Quis enim credat tantam in hominibus inueniri crudelitatem, ut contra innocentem adeo sæuirent? Totius ergo inferni erat illa sæuitia.

Rursus in medio illius tantæ deiectionis, Christus nõ exigua demonstrat miracula. Miraculum enim mihi est, quòd tanta in humana carne splendeat patientia, ut

nec minimum, in maximis, in summis opprobrijs commoueatur. Quis enim mortalium tam seruo, tam trāquillo, tam in moto fuit pectore, ut tam furentibus procellis, tam insanis furijs agitatus, tam quietus ipse, tamq; placidus perseueraret? Totus infernus, tota synagoga, summo nisu summa ui, quatit, percutit, impellit, proruit in Christum: ipse uero adeo prestat pacatus, ac si nihil illi truculenti niterentur. An non hoc miraculum est? An non hæc patientia potius est diuina, quàm humana? Gaudet igitur Deus, eius patientiæ spectator. Admirantur Angeli, attoniti stupent dæmones, delassati cessant Iudæi. Exemplum uero & efficacia, ad similia ferenda Christianis exhibetur.

Nisi enim ego fallor, illa contra Christum tragœdia præsagium erat futurorum. Vt enim postquam Christus se Filium Dei uiui aperte confessus est, tota se contra eum armauit, & dæmonum, & hominum rabies, ita postquàm discipuli Christum, Dei Filium, orbi denuntiauerunt: totus & inferni, & mundi contra discipulos insurrexit conatus: &, ubi te Filium Dei per adoptionem, et gratiam ostenderis, inferni etiā passurus es impugnationē. Scriptum enim est, Accedēs ad seruitutem Dei, præpara animam tuā ad tentationē. Eccles. 2

Ad historiam redeamus: Postquam a Iudæis: fuit ad satiem usque in Christum sæuitum: gaudebant illi, quòd furorem per tot annos contra illum cōceptum, iam effudissent. Gaudebant, quod eum morti adiudicassent, decernunt, quia multa nox erat, dormitum abire. Præcipiūt ergo Christū tā miserabiliter percussum, ad oliuam quandam alligare: erat illa in illius domus Alii dicunt in carcerē fuisse

Christum, ea nocte coniectum. horto, uisitaturq; etiam nunc eius arboris truncus, a peregrinis: qui loca illa omni sanctitate plenissima inuisunt adorabundi.

Alligatur igitur Dominus, adeo lassatus, ad arboris truncum. Quia uero nox erat, & frigus tantum erat (ut fuerit necesse ignem in medio atrij extruere,
Luc. 22 quo calescerent Iudaeorum ministri) corpus Christi tenerum, uulneratum, delassatum, frigori & gelu expositum, obriguit.

Hierem. 17 Mansit eo loco Dominus solus, interim tacita mente reuoluens: quanta esset hominum malicia, quàm esset prauum cor hominum, qui pro tantis beneficijs tanta rependerunt maleficia, qui eo malicia peruenerunt, ut Deum suum tam saeuiter tractarint: Voluebat mente sua, quàm caro pretio hominum redemptio constaret, quàm esset ingratus, & beneficiorum immemor mortalium animus, qui haec beneficia silentio esset traditurus, & obliuioni. Patri demum suo, & acta offerebat, & agenda, id est, accepta probra & accipienda, ei in odorem suauitatis exhibebat.

Quartum considerandum est, negatio Petri. Petrus erat in atrio foris, Christus erat intus, interstabat paries medius, inter Christum & Petrum. Facile ergo Petrus omnia, quae contra Christum gerebantur, audiebat. Tanta enim erat contra Christum & agitatio, et iactatio, tantus clamor, tantus percussionum & uulnerum fragor: ut etiam a longe stantibus intelligeretur. Sensit igitur Petrus crudelitatem Iudaeorum contra Christum, iam inde uehementem concepit timorem, optassetq; in eum locum non introisse. At fugam, & timorem

morem dissimulabat, utpote, qui in medio ministrorū erat, ad focum cum alijs stans, ut Lucas testatur.

Interrogatur ergo primum ab ea ancilla ostiaria, a qua in eum locum admissus fuerat. Rursum interrogatur ab ea, & alia ancilla, & alijs. Rursum tertio a cognato Malchi, & alijs. Negat Petrus semel, iterum, & tertio, ut Prophetia impleretur. Terrores tui conturbauerunt me, circundederunt me, sicut aqua: tota die circunderunt me simul. Elongasti a me amicū, & proximum, & notos meos, a miseria. Profecto terrores, minæ, dolores circundederunt ea nocte Christum, siquidem in medio principum erat qui simul eum uulnerabant. Tunc Deus permisit elongari Petrum, amicum, & proximum: qui tam constanter amicitiam pro miserat. At elongatus est Petrus a miseria: quàm tam sane Christum pati sentiebat. Luc. 22 Roman. 87

O uerum humanæ uilitatis exemplum? o unicum nostræ infirmitatis specimen. Petrus ad modicum, & in momento, sibi a Deo relictus, in tantum peccati profundum corruit. Humana igitur fragilitas se præcipitare nouit, cadere scit, proruere in barathrum assueuit. Quis Petro fortior? Quis constantior? Quis etiam sanctior? En uero: quo sanctitas & fortitudo sibi relicta cadit.

Sunt uero in hoc casu spectanda nonnulla. Primū enim Petrus admittitur in domum Summi Pontificis, non suo merito, sed introductus ab eo, qui notus erat Pontifici. Secundo, admissus est per ancillam ostiariam. Tertio, in medio infimæ plebis sese collocauit. Quarto ad ignem, quo se alij calfaciebant, ipse se calfaciebat. Hæc Ioann. 18 Ibidem Luc. 2

Math. 26 Hæc nobis aliquid innuunt. Norint ergo, qui in Ecclesiam, (quæ Summi Pontificis domus est,) nó merito suo, sed aliorum fauore ingrediuntur, facilem se habere ruinam, paratum sibi esse præcipitium. Norint etiam qui fœminarum gratia, et respectu ingrediuntur, breui ser uituros. Apertum etiam est, uitam pastoris multo debere moribus inferiorum præstare: grande igitur malum est, si uita pastoris in medio sit suorum inferiorum, ut quæ æqualis sit illis, quos longe debebat superare. Præsagium ergo fuit, fore Petrum casurum: siquidem se inter ultimæ fœcis homines collocauit. Demum, si iisdem rebus lætatur, & calescit Petrus, quibus & infima plebs: quid expectat, nisi ut in infima ruat peccata? Pe-
Philip. 3 trus enim non terrestribus gaudere, non humanis delitijs lætari debet, sed diuinis. Vtpote cuius conuersatio est
Ioann. ult. in cœlis. Vt qui Christum plus alijs amet, ut qui gregis pastor sit. Neque enim fas est, eisdem pascuis pastorem pasci, quibus pascuntur & oues. Ergo quæ fuerunt Petro occasio ruinæ, ea significabant, quas occasiones uiri Ecclesiastici ad suam ruinam habituri sunt: siue cum in Ecclesiam admittuntur: siue cum in ea admissi
Ioann. 10 persistunt. Memores enim esse debent, quod ouilis Christiani unicum ostium, & unicus ostiarius est Christus, qui aliunde, siue per amicos, siue per fœminas intrat, fur est: quid mirum ergo, si suspendatur? Memores item esse debent, quod Hebræi, qui speciali Dei ministerio di-
Num. 6 cabantur, Nazaræi nominabantur, idest segregati, & separati a communi populi uita, ut et nos uitam communem minime uiuamus.

Vbi Petrus Christum negauit: Christus Petrum re-

sse exit. Promeruit enim incredibilis illa Christi patientia, qua sæuißimos illos Iudæorum ictus constantißime sufferebat: ut fœdißimum Petri peccatum Petrum non deuoraret, sicut Iudam deuorauerat. Plus ergo Petrus Christo patienti nunc debet, quam olim eidem suã diuinitatem reuelanti debuerat. Reuelauit enim tunc Dominus Petro amico, nunc pepercit inimico. tunc Petrum in gratia uiuentẽ, maiore gratia exornauit: nunc Petrum mortuum uita donauit, tunc ex gratia in gratiam euexit: nunc ex inferno in suam amicitiam reuocauit. Debet multum Deo Ionas, per quem est ceto in hunc aerem adductus. Debet multo amplius Christo Petrus, a quo est è faucibus diaboli, et e profundißimo inferni loco in uitam cœlestem euocatus.

Matt. 16

Ion. 2

Interim admirari libet Petrum, qui in Christum credit, Christum scilicet, quem morti adiudicatum uidet, quem pedibus Iudæorum calcatum sentit, quẽ alapis, & collaphis cædi audit, quem consputum, & saliuis obductum aspicit. o miram Petri fidem. Non ego stupeo, quod Petrus Christum Filium Dei uiui esse tunc fateatur, quando eius gloriam, Patre reuelante, considerat. At stupeo, quod tunc Deum esse illum credat: quando uermem eum esse, uix hominem: quando nouißimum uirorum, & despectißimum oculis conspicatur.

Matth. 16

Psalm. 21

At, si Petri fides admiratione dignissima est: multo magis admirationi esse debet in Christi oculis, (etiam sputis, & saliuis consputatis:) efficacißima & potentißima uirtus, quæ Petrũ, tam profunde iacentem, erexit, quæ ex ruina tam confractum solidauit. Merito dictum in Apoc, est: Oculi eius, tanquam flamma ignis,

Isaiæ 53

Apoc. 1

Cantic. 8 *quos neque saliuæ Iudæorum extinguere, nec uelum, in oculos iniectum, eos uelare potuerunt. Igitur ex oculis Christi usque ad animum Petri lux & ignis defluxerunt: quæ animum illum cæcum illustrarunt, mortuũ excitarunt, gelidum inflammarunt, & liquarunt, atque ita liquatus prorumpens in lachrymas, nec eas cõtinere ualens, egressus foras flebat amare.*

CAPVT XXVII.

Mane autem facto consilium, &c.

N EGARI, *ut arbitror, non potest, quin Christus bis ductus fuerit ad concilium, ubi principes Iudæorum conuenerant. Primo quidem noctu, ut Matthæus & Marcus dicere uidẽtur. Vbi Christus plane fassus est, se Filium Dei esse. Secũdo uero: ubi iam post noctẽ aurora inclaruerat, ut ex*

Lucæ 22 *presse Lucas asseuerat. Dicit enim: Vt factus est dies, conuenerunt principes plebis, principes sacerdotum, & scribæ, & duxerunt illum ad concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si dixero uobis, non credetis: si interrogauero, ut scilicet rationibus conuincam) non respondebitis. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris uirtutis Dei, &c. Dixerunt ei: Tu ergo es Filius Dei. Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. At illi: Quid desideramus testimonium: ipsi enim de ore eius audiuimus. Hactenus Lucas. Dominus ergo bis in concilium adducitur: bis fatetur, se esse*

Filium illum Dei expectatum, uenientem quidem tūc in humilitate, uenturum olim in maiestate. Nihil ergo horrebat mortem: in quam se bis confitendo coniecerat. Nihil nobis dubij in sua confeßione relinquebat. In ore enim duorum stabit omne uerbum. Gratias ergo illi agamus immensas, qui bis se ad mortem damnari Iudæis, fatendo, permisit. Deuter: 19

Dicit igitur Matthæus, quòd habito secundo concilio, ubi Christus iterum confessus est, se esse Christum, (qua ratione iterum morti adiudicatus est:) Iudæi adduxerunt Dominum uinctum: tradiderunt'q; Pilato præsidi. Tu uero intellige, traditum fuisse Christum Tyberio Cæsari, cuius Pilatus erat præses. at in Tyberio & Pilato, cum exercitu suo, totam gentilitatem considera. Vt ista consideratione perspicias, Christum non solum reprobatum a toto Iudaismo: sed etiam a tota Gẽtilitate, ut iam uideas illud impleri: Lapis reprobatus ab ædificantibus, factus est in caput anguli. Reprobatus Christus a Iudaismo, & Paganismo, intelligitur a toto mundo reprobatus. ut uerum illud sit. Si mundus uos odio habet, scitote, quia me priorem uobis odio habuit. O mundi sensum? o mundi iudicium? Verum illud est, quod totus mundus in maligno positus sit. psalm. 117 1. Ioan: 5

Videns Iudas Christum a Iudæorum concilio damnatum, (*quod intellexit, uidens eũ, a Iudæis ad Pilatũ deduci*) pœnitentia ductus est. *Quomodo enim non pœniteret, uidens uultũ illum Christi adeo conspurcatũ, fœdatum, uulneratũ? Quomodo non pœniteret, uix agnoscens uultũ illum, a quo prius tanta bona susceperat? Et profecto ea est peccati conditio, & ingeniũ,*

ut peccatorem torqueat, excarnificet, dilaniet. Sentiebat ergo Iudas peccati in mente sua carnificinā, & lanienam. Et forsan considerabat, multo plus lucri sibi periisse, ex morte Christi, cuius ille loculos expilabat: quam ex Principum amicitia: a quibus triginta nummos accepe rat. O uero Iudas, si, ut uidisti Christum damnatum, ad mortem temporalem: ita respiceret te Christus damnatum ad mortem æternam. forsan sicut respiciēs Petrum, eum ex inferno in cœlum reuocauit: ita te respiciens, ex tā immani facinore, in suā gratiā reuocasset. Sed quid prodest peccanti Christum uidere, nisi a Christo uidea-
Psalm. 126 tur? Nisi enim ille ædificauerit domum frustra uigilat, & in uanum laborat, qui eā ædificare contēdit. Quid enim Iudas omisit, (si rem humanitus inspiciamus) quod ad pœnitentiam peccati esset necessarium? Certe pœnitentia ducitur, argenteos restituit, se peccasse pro fitetur. quid reliquum erat? At defuit ad Christum con fugere, ut pœnitentia, quæ erat ex humano dolore, fieret ex gratia diuina.

Videns ergo Christum damnatum, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos. Forsan enim tunc erat opinio, quæ nunc apud multos Iureconsultos, & apud omnes fere Summistas, ut uerior iudicatur. Quod, qui numos accipit, ut malum committat: obligatur numos illos restituere. Vt, si iudex pretium accipiat, ut male iudicet, si læna pecuniam accipiat, ut uirginem prostituat, si uir nequam mercede conducatur, ut aliquem occidat. Communis enim opinio est, hos omnes obligari, ad eius pretii restitutionem, quod pro scelere committendo receperunt. Quæ uidetur opinio S. Thomæ.

2.2.q.32.artic.7. & Syluestri uerbo resti.2. in prin. Hadria. 4. de restit. quæst. 19. Paludani. 4. di. 15. quæst.3. Ita enim leges iubere uidentur, ut l. illicitas, de offic.præs.ff.l.in hæredem.de calum.ff. & l.generaliter, de uerbo.obligat.ff.

Atqui sententia hæc non admodum omnibus probatur: & (ut arbitror,) licet sit consilium huiusce modi male parta restituere, non tamen id est necessarium. Doctores enim citati restitutionem iubent fieri pauperibus: non uero ei, qui pecuniam dedit. At multis recepta regula est: (licet ego eam nunc non asseuerem(, quod cum restitutio pauperibus facienda præcipitur: tunc non est necessario facienda. Adde, quia nulla lex, aut canonica, aut ciuilis eam iubet restitutionem. Sed equidem non est huius loci ista disputatio.

Iudas uero Dei consilio instigatus, ad principes populi rediit: quo suum facinus agnoscendo uituperaret: eosque ad facinoris pœnitentiam permoueret. Proiecit etiam argenteos illos, quorum amor ad tantum scelus eius animum pellexerat. Vt fecit Pontifex ille, qui eam sibi manum abscidit, quæ ei occasio fuerat, ut in luxuriam laberetur. Fecit etiam monachus, qui simili causa uirilia sibi amputauit. Neque mirum est, quod argenteos in templum proiecerit, qui mox erat in infernum animam proiecturus. Tantum et contra numos, et contra se odium conceperat. Hi duo male fuerunt.

Dum uero proiicit numos, dixit: Peccaui tradens sanguinem iustum. Id quidem uerissimum: Sanguis ille iustus erat. Iustus quidē: quia unitus infinitæ iustitiæ. Sāguis enim Christi assumptus est a Verbo æterno,

qua ratione pretium ualebat infinitum, & ea ratione genus humanum redimere potuit. Erat igitur sanguis iustus: quia infinitam iustinam sibi habebat unitam. Tum erat sanguis iustus: quia etiam Christus quatenus homo, erat quodammodo infinite iustus. Si enim gratia iustificans facit hominem coram Deo iustum, et grata Christi erat (iuxta Diuum Thomam) infinita: ergo faciebat (quadam ratione) Christum infinite iustum. Non enim gratia Christo ad mensuram data est. Denium erat sanguis iustus, quia fuit causa totius iustitiæ nostræ. Cum enim Sacramenta sint nostræ iustitiæ fontes: & totum suum ualorem, atque uigorem ex Christi sanguine cœperint, plane fit, ut sanguis Christi fuerit nostræ salutis ratio. Ideo Christus, inquit, suum sanguinem effundit in remißionem peccatorum. Et Paulus: Sanguis Christi emundat conscientias nostras ab operibus mortuis. Et Ioannes: Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato. Et rursum: qui lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. O quem sanguinem tradidit Iudas?

D. Tho. 3. Parte. q. 7. art. 11
Ioan. 3
Matth. 27
Hebr. 9
1. Ioan. 1
Apoc. 1

Non uero solum tradidit Iudas sanguinem, sed eum effudit, pollutum duxit, conculcauit. Qui enim causam damni dat, damnum dedisse uidetur. Ergo, si Iudas causa fuit, ut sanguis ille pretiosißimus effunderetur, & pedibus impiorum conculcaretur, ipse sanguinem fudit, & conculcauit.

Heb. 10

2 Iam audiamus: quid principes, & seniores Iudæ respondeant: Quid ad nos (inquiunt) tu uideas: tu tibi consule: o miserrime Iuda, si, ut consuluisti Iudæos illos, non pastores, sed lupos, non Angelos, sed diabolos, non

hominés, sed feras: ita uiros probos consuluisses, qui Dei amorem, proximorum charitatem haberent, nec tu animam, nec Apostoli collegam, nec Christus discipulum amisissent. Multum, heu, multum refert, quem tibi in grauissimis casibus consultorem deligas. Mali consultores Roboam regno, Absalonem uita, Adam paradiso priuarunt. Cur non miser ad Apostolos, cur non ad sacerrimam Virginem, cur non ad Christum confugisti? erat siquidem tibi eorum benignitas maxime cognita. Sed hæc fuit Iudæ infœlix infœlicitas. Cuius dolorem, cum Iudæorum uerba tam sæue exulcerassent, uim doloris non ferens, abiens laqueo se suspendit. Ita uitam absoluunt, qui dominis suis sunt infideles, quique sunt proditores. Male Iudas uita functus est, male Achitophel, male Ioab. Ita etiam uitam si non in hoc seculo, certe in futuro Simoniaci sunt habituri suspensam. His enim & illis Iudas est apertum exemplum. 2. Reg. 16 3. Reg. 2

Principes sacerdotum, acceptis argenteis, non miserunt eos in corbonam: sed emerunt agrum figuli. *Vbi peregrini sepelirentur. Quod non miserint 30. argenteos in corbonam, sed Deo redderent: mysterium est. Habetur enim in Exodo: Si bos cornupeta, seruum, aut ancillam inuaserit, dominus bouis 30. siclos argenti domino serui, aut ancillæ dabit, bos uero lapidibus obruetur. Plane Iudas minister fuit Iudæorum in Christi inuasione: bosq; fuit, qui cornibus nequitiæ suæ Christum (seruum illum Dei, quem toties Deus ipse iactauerat) inuasit: Inuadens uero Christum, etiam eius inuasit Ecclesiam: quæ Dei ancilla est, Siquidem* Exod. 21 Isaiæ 42 Isaiæ 49

Ioann. 17 Christus, & Ecclesia unum per gratiam sunt. Si ergo bos ille Iudaeorum, seruum ancillamq; Dei inuasit: soluant Iudaei 30. illos argenti siclos. ementes ex illis agrum in cultũ Dei, ut peregrini sepeliantur. Haec causa est, quare in corbonam, seu thesaurum suum, argenteos illos non conijciunt.

Rursum, quod emant agrum, in sepulturam peregrinorum, aliud etiam mysterium est. Dicitur enim in Genesi, quòd cum Abraham, & Sara peregrini essent in terra Canaam, noluit Abraham peregrinos suos in terra aliena sepelire: sed emit agrum ab Ephron, in sepulturam peregrinorum: Intelligens etiam futurum: ut tota illa terra a pereginis esset possidenda. Et quidem Ephron significat puluerulentum quales esse figuli solent: qui ex puluere, aqua commisto, figulĩbum opus exercent. Emit ergo Abraham agrum figuli, in sepulturam peregrinorum, in signum, quod eorum esset postea illa terra futura. Ita quidem Deus per manus Iudeorum, emit agrum in Synagoga, in signum, quod Synagoga erat a Christianis, (uere in mundo peregrinis) in posterum poßidenda. Vt igitur Abraham emens agrum illum, coepit iniustos possessores terra pellere: & coepit ipse cum suis terram illam possidere: ita Deus empto agro illo, coepit Iudaeos a cultu suo reijcere: & Christianos in illum recipere. At profecto Christiani, ut aduenae sunt, & peregrini, ita sunt & sepulti. Ita enim se in seculo habere debent: ac si seculo essent sepulti. Mortui enim sunt, & eorum uita est abscondita cũ Christo in Deo. Vt igitur non fuit fas Abrahe, defunctos suos in aliena terra sepelire: ita nec fas nobis est, in

Genes. 23 (margin)

1. Petr. 2
Roman. 6
Coloss. 3

terra nõ nostra sepeliri. Terra nostra non sunt terrena, sed cœlestia: nõ secularia, sed spiritualia: non mundana, sed diuina, dicẽte Domino: Si in alieno infideles fuistis: quod uestrũ est, quis dabit uobis? Per illud, Vestrũ, spiritualia & diuina intelligens. Non ergo fas nobis est in secularibus, sed in spiritualibus sepeliri. Iã.n. hæc non sunt aliena, sed nostra: neque.n. immerito dicit: Vocatus est ager ille Hacel-dema, id est, ager sanguinis, quia uidelicet spiritualia pretio sanguinis Christi sunt nobis cõparata. Vt.n. illa sunt infinita: non potuerunt, nisi infiniti ualoris pretio cõparari. Et licet forsan ager ille iam non dicatur ager sanguinis: at usque in æternum spiritualia, atque diuina dicentur Christi sanguine parta. Lucę 16

Tnnc impletum est dictum Ieremiæ, qui dixit: Acceperunt 30. argenteos: pretium appretiati, quem appretiauerunt a filiis Israel, & dederũt eos in agrũ figuli. *Vbi primũ nota uerbũ illud.* Appretiati, *non esse nominatiuum pluralem: sed esse genitiuum singularem, ut sit sensus: acceperunt 30. argenteos in pretium Christi æstimati, seu appretiati, quẽ filij Israel appretiauerunt. Id esse certum, manifeste Græca litera probat. Vbi non tetimimenoi appretiantes: sed tou tetimimenou, id est, illius appretiati: scriptum est.*

Secundo nota testimonium hoc, quod Matthæus dicit esse Ieremiæ, apertius haberi in Zacharia: occultius uero in Ieremia, quem Zacharias clarius explicauit. Ita habetur in Ieremia: Intellexi, quod uerbũ Domini esset: & emi agrum, ab Hanameel filio patrui mei, qui est in Anathot: & appendi ei argentum septẽ stateres, & decem argenteos: et scripsi in libro, et signaui, et Ierem. 32 Vatabius super 32. c. Ierem.

Super cap. 17. Matth. ꝙ ex Iosepho li. Antiqui accepit, dicente: Siclus 4. drachmas Atticas ualet.

adhibui testes, etc. In quibus uerbis persuasi mihi, quod septem stateres, cum decem argenteis, erat ualor 30. argenteorum. Volunt enim docti, decem illos argenteos apud Ieremiam, ualuisse dimidiũ sicli, seu stateris. Erãt igitur septem stateres & dimidius, qui faciunt 15. dimidios siclos. hi uero faciunt 30. quartas sicli. id est 30. argenteos. Quod (ut facilius credas) hinc ordiamur: Didrachmum, seu didrachma, quæ sunt duæ drachmæ, (teste Nicolao Zegero, (dimidium) stateris continet. Igitur stater, quatuor drachmas continebat. fit ergo, ut septem stateres cum dimidio essent 30: drachmæ. quarum ualor (ut ibidem ille ait,) est 30. aureorum Coloniensium. Collegi ergo aperte eosdem esse septem stateres, & dimidium (quibus Ieremias agrum emit:) & triginta argenteos, quibus Pharisæi agrum emerunt.

Tertio nota, quod ager ille Hanameelis emptus est a Ieremia, in signum, quòd Hebræi cito erãt peregrinaturi, (Chaldæis scilicet occupantibus Iudæam:) sed licet peregrini futuri essent, at postea erant in terram suam reducendi, et Ieremias esset agrum suum possessurus. Et, quia tempore illo, quisq; in agro suo sepeliebatur, ut Ioseph Arimathæus testis est, fit manifeste, ut, redeuntibus peregrinis in agrum suum, ager ille esset sepultura peregrinorum.

Marc. 15

En ex Ieremia collegimus tria: primum, emptionem agri. Secundum, pretium eius fuisse triginta argenteos. Tertium, illum agrum futurum sepulturam peregrinorum. Et hæc omnia, inquit Ieremias, intellexi esse a Domino constituta. Dicit enim: Intellexi, quod uerbũ, seu constitutum & decretum Domini esset. Habes igi-

Ierem. 31

tur, quam uere Matthæus dixerit, impletum est, quod dictum fuit per Ieremiam.

Iesus autem stetit ante præsidē. Duo, (ut ego existimo,) nobis Christus hoc loco promeruit. Alterum, ut, cum steterimus coram præsidibus, & regibus, animum non despondeamus: etiam si totum mundum, imo & totum infernum, insurgere contra nos uideamus. Alioqui quomodo Agnes, Agatha, Lucia, tam horrendis tormentorum monstris conspectis, non deffecissent: nisi Dominus ne dfficerent, illis promeruisset? Alterum, ut, cum steterimus coram Confessore, nostra peccata confitentes, in illo diuino iudicio absoluamur, & dimittamur innoxij: qui cum tot noxis accesseramus. Promeruit enim innocens, qui sine noxia, in illo hominum iudicio, damnatus est, ut nos nocētes in Cōfessores (imo diuino iudicio,) noxæ eximeremur. Vnde & tertium colligitur. Videlicet, promeruit Christus: ut in diuino examine, contritus, licet non confessus, si fidem Christi habuerit, & confessionem (cuius copiam non habet) optauerit, a pœna peccatis debita exoluatur.

Præses interrogauit Christum, an esset rex Iudæorum. Cui Dominus respōdit: Tu dicis. Erat enim Christus quatenus Deus, rex cœli & terræ. Cuius regnum erat regnum omnium seculorum. Tum quatenus homo rex erat spiritualis omnium hominum, iuxta illud: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montē sanctum eius, prædicans præceptum eius. Tum denum quatenus homo erat rex temporalis, id est, habens imperium sicut habuit Iulius, aut Octauianus Cæsar. Dictū enim erat: Tu es sacerdos secundum ordinem Melchisedec. At

Psalm. 2

Psalm. 109

Hebr. 7 Melchisedec non solū erat Pontifex in spritualibus: sed erat rex in temporalibus, teste Paulo, quòd Melchisedec erat rex Salem, & Sacerdos Dei summi. Igitur & Christus, qui erat Pontifex, (ut fuerat Melchisedec) debuit esse rex temporalis, & Pontifex. Non tamen assero Christum iure hæreditario, à Maria eius matre regnum accepisse. assero tamen ex domo Patris sui illud

Ioann. 5 regnum habuisse. Pater enim omne iudiciū (ubi et temporale clauditur iudicium) dedit Filio, etiam quatenus

Ibidem. homo. Dedit enim ei potestatem iudicium facere, quia Filius hominis est. Cum igitur Christus non esset Pilato ulla ratione subiectus, non obligabatur ei aperte loqui. Poterat enim tacere, aut obscure respondere. quod non licuisset, si Christus Pilato subditus esset. Subditus enim in iudicio, iuxta intentionem superioris, debet uerba proferre. At Christus, cum secundo a Pilato interrogatur, his uerbis. Non audis, quanta aduersum te dicūt testimonia: nihil ille respondet: ita ut miraretur præses uehementer.

Causæ uero admirationis multæ erant. Videbat Pilatus Christum miraculis clarum, prædicatione celeberrimum, in responsis prudentißimum. Hæc enim fama constans prædicabat. Tum ostendebat se illi fauentem, atque benignum, cupientem'q; quacunque posset ratione eum a morte liberare. Tum uidebat, quòd, si Christus uellet obiecta diluere crimina, facile se a morte liberaret. Cum igitur uideret omnino tacentem, intelligebat eum libenter uelle mori: & ideo nihil respondere, ne a morte diuelleretur. An non erat hoc causa uehementis admirationis: hominem tam cele-

brem, tantopere mortis cupidum? Et equidem illa admi ratio præsagium erat eius admirationis, & gratiarum actionis: quas quiuis nostrum Domino redemptori debet: quod tacere uoluerit ne non moreretur.

Per diem uero solemnem solebat Pilatus unum dimittere uinctum, quem populus optasset. *Et ego equidem arbitror, hunc Deo esse morem: ut diebus solennissimis, aliquem insignem uinctum dimittat. Hisce enim diebus maxime conuenit: uiscera eum misericordiæ suæ, in nos largius effundere: quibus nos ei efficaciam obsequij nostri maxime exhibemus. Ideo enim ille sabbata, & reliqua festa instituit, ut culturis nostris ad beneficentiam prouocaretur.*

Et equidem Christus pietatis suæ opera, in sabbatis, & alijs festis, maxime exequebatur. Ideo enim Iudæi dicebant: Non est hic homo a Deo, quia sabbatum uiolat. Ioann. 9
Et plane mortem suam in festum paschæ reseruauit. Spiritus sancti missionem in diem Pentecostes distulit, Et infirmum illum (quem infirmitas annis 38. uinctũ in grabato tenebat,) in die festo Christus liberum dimisit. Actor. 2 Ioann. 5
Qui igitur se longo iam tempore uinculis peccatorum uinctum conspicit: diebus maxime festis liberationem a Domino certius speret.

Quocirca diebus etiam festis, nos fratrum nostrorum liberationi inuigilare conueniebat, ut, si, quem haberemus debitorem, certe, si soluere ille non posset, eum liberum dimitteremus. Si enim ieiunium, quod elegit Dominus id potissimum est: si dissoluamus colligationes impietatis, si soluamus fasciculos deprimentes, si dimittamus eos, qui confracti sunt liberos, si omne onus Isaiæ 58

disrumpamus, An non etiam hoc erit potißimum festū, quod celebrare nos ille iubet? Non quòd festa non sint, sicut Ecclesia iubet celebranda, sed quòd tunc optime celebrentur, quando fratribus liberatis celebrari contingat. Sicut & tunc nostra ieiunia maxime placent, cum ita ieiunamus. Et profecto ieiunia Christianis festa sunt.

Quod, si diebus festis fratres oneribus pressos liberare decet: quanto potius eisdem festis, animas nostras pondere peccatorum uinctas, grauatas, & in infernum proruentes liberare conueniet? Annitendum nobis totis uiribus esset: ut uinctum animum nostrum diebus solennibus liberum dimitteremus: ne nobis diceret Dominus, Neomenias uestras, & sabbata uestra odiuit anima mea. Par enim est, ut odiat Deus hominem, qui corpore festum Deo peragit, animo uero, non Deo, sed diabolo.

Esaie i

An uero nunc conueniret celebrioribus festis, Regem, uinctum aliquem liberare, non est facile decernere. Vt enim non conueniret grassatorem, piratam, inueteratum latronem, & reliquas Reipublicæ pestes a morte seruare: id enim esset fasces, quibus Respub. periret, accendere: ita uidebatur pium, eos, qui casu aliquo, aut carnis fragilitate, in peccata ceciderunt, libertati donare. Id enim esset, & humanæ infirmitati nonnihil donare, & diei festi celebriorem rationem habere.

Habebat tunc Pilatus unum uinctum insignē, qui dicebatur Barrabas. Erat Barrabas latro, homicida, nequam insignis. Iudicio meo mysterium hoc

fuit:

fuit: ut quo tempore Christus iudicabatur, tam insignis in nequitia uir uinctus seruaretur. Et mysterium a Spiritu sancto profectum existimo, quod populus id ignorans: morte Christi, liberari Barrabam efflagitaret. Barrabas enim genus hominum significabat, latrocinijs, homicidijs, & omnibus peccatis insignissimum: ut minimum enim genus nostrum latro est: cum gloriam Deo debitam idolis exhibet. Homicida est, cum animam propriam, uita, quæ Deus est, priuat: seditiosum est cum dissensiones inter Deum, Angelos, elementa ex una parte, & homines ex altera excitat. Igitur, sicut Cayphas, spiritu Dei instigante, dicit: Expedit, ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat: Ioann. 11
ita & plebs Iudæorum, eodem spiritu instigante, petit: ut unus Christus crucifigatur, quo genus nostrum, in Barraba significatum a morte æterna liberetur. Et equidem Barrabas filium patris significat: quòd aperte genus humanum filiũ Adæ designat. Erat uero, uinctus ille tempore mortis Christi, & occidendus, nisi eius uita Christi morte commutetur. Moritur ergo Christus, ne pereat Barrabas. Vt igitur Christo uitam Barrabas debuit: ita nos Christo uitam maxime debemus.

Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor eius, dicens: Nihil tibi, & iusto illi: multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. *Primum hic nota confeßionem fœminæ: quod Pilatus nihil cum Christo haberet. Itaq; principes, & iudices, ut plurimum nihil habent cum Christo. Totos enim eos sibi uendicat mundus: atque ideo potentes potenter tormen-*

Sapient. 6 *ta patientur*. Et item: *Iudicium durißimum his, qui*
Ibidem. *præsunt, fiet*. Secundum nota, uxores principum eos maxime prouocare, ut nihil cum Christo habeant: frequenter enim fieret, ut iudex æquus esset, nisi uxore pelliciente corrumperetur. Nam & Herodes Baptistam seruasset, nisi ab Herodiade in sæuitiam reuocatus fuisset. Et Achab, Iezabele instigante, peruertebatur. Quid enim non peruertat uxor iniqua, si Adamum peruertere potuit Eua, nondũ adeo iniqua? Tertium: Rogat uxor Pilati uirum suum, ne quicquam cũ Christo habeat. At, o miseriam principum, si Christum nihil curent, si Christum nihil cogitent, si nihil Christũ uoluerint. Tota enim eorum, & nostrum uita est, si aliquid habeamus in Christo: imo si toti illius simus, sitq; totus ille noster.

Marc. 6
3. Reg. 18
Genes. 3

Tentare libet, an hæc Pilati uxor aliquid nobis portendat. Et profecto, ut Pontifex est Ecclesiæ uir: ita & Respublica est regis, seu principis, quodammodo uxor. Prospicit enim & Pontifex, & Princeps Reipublicæ commodis. Cum ergo Pilatus uicem principis gentium gereret, fit, ut Gentilitatem Pilati uxor repræsentaret. Quod ergo uxor Pilati eum admonet, ne cum Christo negocium gereret, significabat futurum, ut Gentilitas Principes suos esset admonitura, ne Christo, aut Christianis negocium facesserent. Memoriæ enim hystoriæ produnt, sæpissime plebes suos admonuisse tyrannos, ne in gentem Christianam tam crudeliter ferocirent. Idq; faciebant: quia multa propter Christum per uisum patiebantur. Videbant enim per uisum tot miracula, tot signa, tot prodigia. Nonnunquam etiam patiebantur ea

lamitates, quia Christi cultores persequebantur. Hæc illos prouocabant, ut a Christianorum persequutione cessarēt: suosq; principes, ut etiam ipsi cessarent, precibus commonerent.

Principes autem sacerdotum, & seniores persuaserunt populis, ut peterent Barrabam, Iesum uero perderent. *Persuasum habebāt principes illi, Iesum legem adducere nouam, qua legem esset antiquam aboliturus. Idcirco pro lege pugnant, & certant, ne deleatur. At falluntur: quanto enim tēpore uixerit Christus, uiuet lex uestra, Iudæi. Quo puncto animam halauerit, eo puncto lex uestra uigorem amittet.*

Interim mirari libet, quod tam fuerit facile principibus, populum ad tantum facinus prouocare. Sciebat populus Christum beneficentissimum: eius enim beneficia quotidie receperat. Sciebat sapientissimum: eius enim doctrinam quotidie suspensus audiebat. Sciebat diuinū: eius enim miracula continenter attonitus spectabat. Vnde igitur tam facile uirum tantū ad crucem exposcit? Profecto argumentum est, Christum non esse de terra, sed de cœlo: non de mundo, sed de Deo. Si enim de mundo fuisset, mundus, quod suum erat, diligeret. nunc autem, quia non est de mundo, mundus eum odio habet. Ioann. 15 Eodem.
Nunc autem, inquit Dominus, uiderunt, et oderunt et me, et Patrem meum. Hæc uero causa est, quod Christus in propria uenerit, & sui eum non receperint. Si uero alius (inquit ipse) uenerit, in nomine suo eum recipient. Ioann. 1
Videlicet, quia facile est mundo mundum recipere: et facile est mundo cœlum, Deumq; ipsum reijcere. Petit ergo mundus, ut Christus crucifigatur. Ioann. 5

Tunc Pilatus, Quid enim mali fecit? *Hac una ratione omnes infideles, omnesq; impios Christus in iudicio damnabit, dicens: Quid mali feci? Quid inuenistis in me, in doctrina mea, in lege mea, cuius causa recederetis a me? Quid inuenerunt patres uestri in me iniquitatis, quòd longe recesserint a me: Id uero etiam est, quòd Christus dicit: Quis ex uobis arguet me de peccato? &, si ueritatem dico uobis, quare non creditis?*

Ierem. 2
Ioan. 8

At populus non ratione ducitur, sed impetu. Et quanto eos uehementius ratio urget, tanto uehementius a ratione resiliunt: idcirco cœpit populus tumultuari.

Tunc Pilatus lauat manus, & dicit, Innocens ego sum. *Ergo iustitia, & innocentia hypochritica Christum crucifigit. Principes fucatum Dei zelum obtendunt in innocentis occisione. Pilatus in eadem, innocentiam prætexit. Periculum ergo totum ab hypochrisi est. Nihil facinorosius iniustitia, sub larua iustitiæ. Nocentißime Pilate, quomodo innocens es, si innocentem non probatum nocentem, ut nocentißimum, damnas? num, quia lauasti aqua manus tuas, ideo manus tuæ plenæ sanguine non sunt? Sed hæc est mundi innocentia, non interior, sed exterior: non animi, sed uerborum.*

Isaie 1

Respondens uniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. *Scriptum est, Mosen Dei cum Iudæis fœdus fecisse, sanguinem fundendo: tum super altare, tum super Iudæos. Vt (quia in sanguine anima est) fusus sanguis super Deũ*

(cuius uicem altare gerebat) idemq; fusus super populum, mysterium designaret, quod eadem anima, eadem que uoluntas in Deo esset, & populo. Atque ideo pacem, pactum, & omnia bona inter Deum esse, & populum. At non ita sanguis Christi erit super Iudaeos: ut foedus inter Deum, & ipsos sanguis ille componat. Sed potius sanguis erit super illos: ut requiratur ab illis. Et equidem eam maledictionem semper impleri uidemus. Nulla enim natio est toti orbi adeo exosa, ut Iudaea. Ita ut etiam, qui ex Iudaeis ad Christianitatem conuertuntur, odium cum genere secum adducant.

Et, nisi ego fallor, haec est differentia inter Iudaeos, et alios infideles: quod alij infideles, qui nihil de Christo audierunt, nullam suae infidelitatis sint poenam daturi, dicente D. Thoma, infidelitatem in his, non culpae, sed poenae habere rationem. Porro, cum nullus sit Iudaeus, qui de Christo non audierit, (continenter enim Rabbinos de Messiha, quem expectant: & de Christo, quem reiecerunt, mentionem habere credo) fiet necessario, ut haec in illis infidelitas magnae culpae induat rationem: cuius in inferno sint magnas poenas exoluturi. Vt uere nullus sit Iudaeus, a quo in inferno Christi sanguis non exquiratur. Id est, qui pro infidelitate contra Christum, non acerrime puniatur. Vide D. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 1

Forsan haec publica reiectio, qua populus Christum communi omnium consensu reiecit, significata fuerat in ea reiectione, qua decem tribus, & dimidia genus Dauidi, cum abiecit, Iereboam (id est contentione populi) in regem assumpto. Principes siquidem illarum tribuum indulgentiorem uitam a Roboam non assequu- 3. Reg. 12

ti, facile populo persuaserunt, ut nihil communionis cum Dauide cognoscerent. Atque ita facile totus populus a Dauide, a lege, a Deo ipso abductus, ad idola colenda praeceps defluxit. Et sane Barabbas a populo delectus seditiosus erat: ut Ieroboam seditionem in populo significabat.

Iesum Flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur. *Meminit Coelius li. 10. Antiquarum Lectionum c. 5. fustuariam castigationem Romanis huiusmodi fuisse: Siquis damnatus erat: accepto fuste, Tribunus uix tantum attingebat damnatum: quod ubi factum erat, omnes, qui in castris inueniebantur, caedentes fustibus damnatum conficiebant. Infra eodem ca. refert, fustibus liberum caedi, flagellis seruum. Ex qua antiquitate facile colligimus, Christum iam damnatum ad crucē, a cohortis tribuno prius fuisse percussum postquam percussionem omnes, qui in castris erāt, Christum tantum non confecisse, nisi quod Christum non ut liberum fustibus tantum, seu arundine sed, ut seruum flagellis uulnerauerunt.*

Porro grauissimis Autoribus tradentibus accepimus, Dominum usque ad lassitudinem ministrorum, primū uirgis spineis flagellatum: secundo chordis, in quarum extremis erant puncta ferrea, Christi carnem lacerantia: tertio catenis, quarum extrema erant adunca, particulas carnis secum abducentia.

Tunc milites praesidis suscipientes, &c. *Et si omnis Christi actio, omnia uerba, totaq; uita, summa sint a nobis attentione consideranda, summa charitate diligenda, summis laudibus, praeconijs, & clamoribus efferen-*

da: hæc tamen sacra de Christi excessu historia, id sibi maxime uendicat. Neque enim immerito fimbrijs Pontificis summi erant malo granata, & tintinabula fixa. Significabant scilicet, malo granata charitatem: & tintinabula laudes: quibus Christi ueri Pontificis fimbriæ, id est finis, erant prosequenda. Quocirca ueniam merebor, si clarius nonnihil hæc tintinabula sonare fecero: dicam tamen breuiter, quantum licuerit. Rem uero per capita digeram, quo & legentibus auferatur tædium, & historiæ maior lux inferatur. Matth. 16 Exod. 28

CAPVT I.

Millites illudunt Christo.

TOTA cohors præsidis (quæ ut minimum habeba 555. millites) clamydem coccineam, seu purpuream Christo circudant: spinea corona coronant: arundinem prosceptro porrigunt, in faciem eius expuunt: &, quantum credi par est, eum conculcant. Dictum enim erat: Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo, tota die impugnans tribulauit me. Conculcauerunt me inimici mei: quoniam multi bellantes aduersum me. Quid apertius dici potuit: quam, quòd bellantes, siue millites (quasi contra urbem munitam) contra Christum armata cohorte dimicarent? Porro corona spinea, uepres illos significabat, inter quos aries (quem pro Isaac, Abraham immolauit) cornibus hærebat. Quòd uero per faciem Christi, millitum saliuæ defluerent: significatum uidetur in facie Dauid: quæ co- Vegetius Psalm. 55 Genes. 22

1. Reg. 21 ram Achis rege Gentili, saliuis defluentibus, erat deformata.

Attende nunc, inspiciendus est Christus, regia, sed tristi: regia, sed ludicra pompa, despectus. Vbi multa se proferunt dicenda. Primum, ea pompa, tam luctuosa, docuit Christus regnum temporale pompam, quidem regiam uideri: sed re uera tristem esse, & afflictiuam. Coronam sane reges habent in capite, auro, & margaritis fulgentem: eandem uero habent mille curis, & doloribus in corde pongentem, Sceptrum habent in manu: idem uero habent arundineum uanum, breuiq; finiendum. Chlamydem uestiunt purpuream: æternas inferni flammas, nisi cauerint, comminantem. Genu flectunt ministri, quis nesciat, quàm frequenter, qui exterius adorant, interius despiciant, rideant, imo & odiant? En igitur, quare regnum mundi est?

Secundo, pompa illa infœlix significat, qualem pompam mundus, iustitiæ tribuat, & sanctitati. Qualéq; præmium pij referant ex mundo: pro cuius salute manibus capite, totoq; corpore fidelißime laborarunt. Laborauerunt Apostoli, laborauerunt & Martyres: at pro labore infinitas in facie, in capite, in toto corpore iniurias retulerunt. En, quale stipendium piorum labor a mundo expectabit.

Tertio. Regum ministri, regumq; subiecti suas regibus exhibent opes, in quibus illi triumphant. In auro enim, & opibus subiectorum, regia pompa resplendet. Si ergo Christus rex hominum est: in opibus nostris, quas nos illi præstamus, eius pompa fulgebit. At

Genes. 3 opes nostræ, spinæ sunt, uulnera sunt, sputa sunt, dolo-

res, & miseriæ sunt. Terra enim spinas, et tribulos pro diuitijs profert. Matres nostræ in doloribus, nos pariunt, dolores in socios nobis adhibentes. Quid ergo miramur, si uerus rex noster Christus, in diuitijs nostris regali pompa coronatus egreditur? Et profectò Isaias docuit peccata coccinum esse: hæc nos Christo præbuimus, in his rex ille monstratur. Ibidem. Isaie 1

Quarto, mysterium magnum ostensum est. Sane Samuel olim regnum instituens temporale, ipsum in honoribus, diuitijs, & delitijs instituit. Quam institutionē reliqui reges plusquam sanctissime obseruant. At Christus multo diuersum regnum uenit instituere. Dixerat enim: Beati pauperes spiritu, beati qui lugent, beati qui persequutionem patiuntur: quia ipsorum est regnum. Docuit ergo, regnum quoddam esse cœleste in medijs spinis, in medijs sputis, in medijs contumelijs. Aue igitur rex Iudæorum, Aue noue Rex in medijs regnans tribulationibus, in medijs regnans miserijs. Aue, o regie anime, qui inuictissime contumelias excipiebas, & exceptas reuerentissime, & amantissime tuo Patri offerebas. 1. Reg. 8

Precor te, Lector, responde, sic contumelias ab hominibus accipere, Deoq; offerre, an non plusquam regij animi est? Ita profectò, cuius signum id esse intelliges: ubi uideris, quòd miseriæ illatæ non miseram fecerunt Christi fœlicitatem: sed contra fœlicitatem a Christi fœlicitate susceperunt. Iam enim nunc miseriæ, a Christianis pro fœlicitate æstimantur. Dicente Paulo: mihi absit gloriari, nisi in cruce. Dicente Andræa: O bona crux, suscipe me, tandiu a gliscente animo desiderata, Galat. 6

Gaudentibus Apostolis, quòd digni habiti sunt pro nô-
Actor. 5 mine IESV contumeliam pati.

Quo quinto ostensum est. Ecclesiam tunc regnatu-
ram, cum contumelijs, & opprobrijs satiaretur. Nun-
quam profecto Ecclesia adeo floruit, adeo regio splendo-
re micauit: quam cum militibus sanguine, uelut cla-
mydé operiebatur: persequutionibus, uelut spinis, pun-
Cantic. 1 gebatur. Re uera tunc nigra erat Ecclesia, sed formosa:
qualia sunt tabernacula Cedar. qualia pelles Salomo-
nis: quæ licet exterius solis æstibus nigrescerent, intus
regijs splendoribus corruscabant. Quo fit, ut quia Ec-
clesia ex hominibus fidelibus constat: tunc quiuis no-
strum regnare poterit, cum uarijs, & insignibus cala-
mitatibus premitur. Quod enim in capite factum est,
id in membris fieri posse: ipsum caput & exemplo do-
2. Co. 12 cuit, & inclytæ patientia promeruit. Dicente Aposto-
lo: Dum infirmus sum, fortior sum: & libenter gloria-
bor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus il-
la regia Christi.

Sexto forsan Dominus in regali pompa se contemni
permisit, docens, quàm a regum luxurijs, nimia pom-
pa, infinito apparatu, soleat offendi. Profecto nimius
ille regum splendor, quo sibi uidentur esse dij, quoque
Ezech. 28 in superbiam elati, Deum uix, ut Dominum agnoscũt,
tantopere forsitan Deum despicit, quam ludicrus ille,
& contumeliosus apparatus olim despexit. Cum uero
arundinem Christus in manibus accepit, grauißime
indoluit: memor peccatorum: quæ arundinea & ua-
na iustitia soleat in populo committere. Sane sceptrũ
iustitiam significat, Ah quanta peccata uani iudices,

sub prætextu sceptri mundo intulerunt?

Septimo uoluit Dominus speciatim pati in spinea corona, detrita purpura docens, quam peccent grauiter, qui caput & corpus plus nimio exornant: quiq, nimium aureas & gemmeas corollas capiti, purpuram & byssum corpori circundant. Vt enim Dominus pro crine crispante caluitium, pro aurea zona funiculum Hebræis olim induxit, ita Christus pro uanitate ornamenti nostri, acerbitatem tormenti sui excepit, culpam certe nostram pœna sua piaturus. Isaię 3.

Vltimo docuit eos, qui impio animo (licet corpore reuerenti) Christum adorant similes esse illis militibus Christũ exterius adorantibus, interius illudentibus.

Nec præterire libet, quòd nunquam Dominus adeo contumelijs confectus est, quàm in palatio summi Pontificis, & in palatio summi Præsidis: caueat ergo sibi a palatijs Dominus.

CAPVT II.

Pilatus dicit, Ecce homo.

QVIA *Pilatus Iudæis dixerat de Christo:* Nihil dignum morte actum est ei: emendatum ergo eũ uobis tradam. *Vbi satis emendatum & castigatũ uidit, tunc eduxit eum foras dicens:* Ecce homo, *iam emendatus est, sat uobis sit. Liberum eum esse uolo. At uerbum illud,* Ecce homo, *multa nobis insinuat.* Lucę 23

Primo: Ecce homo *Homo est, non lapis, non ferrũ, non æs, plus tormentorum ferre non poterit: & quæ su*

ftinuit uix credibile eſt, quomodo ſuſtinuerit. Ceſſet igi tur ueſtra contra eum accuſatio.

Secundo: Homo eſt, ut uos etiam homines eſtis. At hominum eſt, miſeri hominis compati: quantoq; eſt ille miſerior, tanto potius in eum uiſcera miſerationum effundere. Dictum enim eſt: Diſpereat de terra memoria eorum: pro eo, quod non eſt recordatus facere miſericordiam, & perſequutus eſt hominem inopem, mēdicum, et compunctum corde. Ferarum eſt, non parcere ſubiectis: & ſuper dolorem uulnerum addere uelle dolorem.

Psalm. 108

Psalm. 68

Tertio: Quod, ſi irati eſtis, quia hic Filium Dei ſe fecit, Deum ſe faciens: en homo eſt, homo monſtratur, non Deus. Vix enim hominem eſſe iudicatis: tantum abeſt, ut Deus eſſe monſtretur. Vermis eſt potius, non homo: opprobrium potius eſt, & abiectio plebis: ſi dicto, Filiū Dei ſe fecit: opere, minus, quam hominem, uidetis.

Psalm. 21

Quarto: Et equidem, ſi is homo eſt, qui magno animo, inuicta patientia, inflexa conſtātia, mundi mala imperterritus excipit: Ecce, qui re uera homo eſt. Vt enim nulla mortalium memoria tantas, & tales contra ullū hominum audiuit iniurias: ita nulla memoria ſeculorū tam in talibus iniurijs uidit conſtantiam.

Quinto: Ecce homo: qui ſolus hoc eſt nomine dignus. Nam Adam ille nō homo dici meruit, ſed hominū potius peſtis, et paſentiſſimū uenenum. Adam rurſum, et cæteri eius filij comparati ſunt iumentis, et ſimiles illis facti. Si ſolus ſine crimine Chriſtus, ſolus ipſe homo nominandus: ut qui nec iumentis comparatus eſt, nec hominibus damna, ſed potius tanta intulit commoda.

Psalm. 48

Sexto: Ecce homo, hominum principium, hominum

etiam finis, hominum uia, hominum ueritas, hominum uita. Homines, qui prius inuitabamini, ut Abrahamum inspiceretis, dicente Deo: Attendite ad petram, unde exci sistis, & ad cauernam laci, unde excisi estis: iam nunc inuitamini, ut hunc uere hominē, uitæ humanæ incorruptissimum exemplar inspiciatis. Ioann. 14 Isaię 51

Septimo: Ecce homo: *ecce tota in Christo humana natura. Vt enim in Adam omnes extitimus: siquidem in Adam omnes mortui sumus: ita in Christo omnes tunc eramus. Et ipso castigato, nostra erat castigata natura. O igitur Iudæi, qui humanū genus in Christo iam castigatum uidetis, an non sat uidetur uobis castigatus?* 1. Cor. 15 Ex Epist. Leonis.

Octauo: Si homo Hebræis significat ærumnosum, quid ærumnosius, quam Christus, quē coram uobis habetis? Nullus enim mortalium fuit, aut erit, qui tot fuerit passus iniurias, quam Christus. Verum enim illud in Christo est. attendite, & considerate, si est dolor, sicut dolor meus.

Nono: Quod, si duces, & imperatores a partis trophæis nomina sibi uendicant: Aphricanus enim dictus est Scipio, qui sibi Aphricam comparauit: quāto uerius Christus dicetur homo, qui homines suo subiugauit imperio, a dæmonis potestate præripiens? Treno. 1

Decimo: Demū ecce homo: *qui Deus est, nullo maiori, quod fuit, aut erit in orbe, miraculo. Ecce, qui, sicut miracula potentiæ fecit, quibus agnosceretur Deus: ita miracula patientiæ facit, quibus credatur homo. Par enim periculum est, aut in uilitate eum nō credere Deū, aut in maiestate non credere hominem.*

CAPVT III.

Christus baiulat crucem.

DAMNATVS Chistus a Pilato, ui cruci suffixus moreretur, exijt a prætorio, aderat crux a ministris furentibus præparata. Eam ubi Christus uidet, lubenti animo, licet debili corpore, supra humeros collo-
Luc. 22 cat. Optauerat enim iampridem horam hanc: & coarctabatur donec ueniret. Suscipit ergo crucem, quam tã multæ præfigurauerant figuræ: tam multa præcesserãt signa, tam multæ prædixerant prophetiæ,

Certe figura crucis fuit uirga illa Moysi, in qua præclarissima designauit facinora. Virga Moysi iacẽs
Exod. 7 in terra serpens est: in manu Moysi recepta uirga est: ita crux, dum non suscipiebatur a Christo, serpens est: horrenda res est: uenenum habet, & mortem. At uero, ubi a Christo suscipitur, non uenenum habet, sed uitam: non horrorem, sed pulchritudinem: non serpens est, sed
Num. 20 nobilissima uirga, cœlestes fructus ferens. Moses uirga percutiens silicem, fontem eduxit aquarum, quibus Iudæi sitim extinxerunt. Moysi sectatores cruce percusse-
I. Cor. 10 runt Christum. (Petra uero erat Christus) & ab eius latere aquæ & sanguinis fontes manauerunt, quibus tota potatur Ecclesia fidelium.
Num. 17 Figura crucis fuit uirga Aaronis, quæ antequam ab eius manu acciperetur, uirga erat sicca. Vbi uero Aaroni adhæsit, fronduit, floruit, & fructificauit: ita crux antequam Christo hæreret sicca uirga fuit: ubi uero sacerrimo illi hæsit corpori, nulla syl

ua talem protulit, fronde, flore, germine.

Figura fuit illa Angelica uirga: de qua scribitur: quod cum Gedeonis sacrificium tetigisset, sacrificium igne cœlesti abreptum, in superna euolauit. Ita plane, opera nostra dum a uirtute crucis non tanguntur, frigida manent. Vbi uero uim crucis sentiunt, igne gratiæ cœlestis inflammata, in cœlum efferuntur, ut qua cœlo sint ex iustitia digna. Iudic. 6

Figura fuerunt ligna illa, quibus fuit Isaac alligatus, quibusq; fuit aries exustus: ita quidem ligno crucis Christus fuit alligatus, & eius tormento fuit Christi humanitas amoris igne combusta. Genes. 22

De hac cruce dixerat Balam: Consurget uirga ex Israel, quæ percutiet duces Moab, & uastabit filios Seth. Profecto nulla unquam uirga uastauit filios Seth, qui sunt totum genus humanum. Adam siquidē tres filios habuit. Habel a Cain fuit occisus. Caini posteritas tota fuit diluuio deleta. Solius Seth generatio totum mundum impleuit. At nullius unquam principis uirga totum genum hominum uastauit. Sola Christi crux principes Moab, id est, dæmones, & totum genus hominum uastat. Si enim homines impij sunt, crux eos condemnat: si pij sunt, licet in spiritu eos confirmet, in carne deuastat. Num. 24 Genes. 4

De hac uirga dictū est: Virga directionis, uirga regni tui. Adæ siquidem iniquitas totum mundum curuauit, & indirectum fecit. Fecerat enim Deus hominem rectum, ut recto uultu cœlum aspiceret. Adam uultū hunc curuauit, fecit.n. ut homines iumenta essent, quæ prona terram uident. Hoc uero curuū, hoc indirectum Psalm. 44 Eccles. 7

crux directum fecit. Soluit enim Christus in cruce iniquitatem, quam admisit Adam in paradiso: merito igitur uirga dicitur directionis. Tum etiam uirga directionis est, quia, si opera nostra hac amussi, & canone regulemus, directissima fient.

Psalm. 109 De hac uirga dictum est: Virgam uirtutis tuæ emittet Dominus ex Syon, dominare in medio inimicorum tuorum. Dici profecto solet, Pilati domum prope montem Syon fuisse. Ergo si crucem misit Dominus ex Pilati prætorio, profecto ex monte Syon dicetur emissa. Hac ergo uirga dominatus est Christus in medio dæmonum, in medio Cæsarum, in medio tyrannorum, in medio peccatorum, Christo dicente: Ego, si exaltatus fuero a terra, omnia trahã ad me, id est, omnium dominus ero. Ioan. 12

Psalm. 2 Equidem crux Christi uirga ferrea est, in qua suos Dominus regit, &, tanquam uas figuli, confringit. Hic enim locus iuxta D. Augusti. sic habet exponi: ut Christus, quicquid in nobis figulinũ est, quicquid terrenum, et fragile, confringat. Vt, fictili lagena confracta, uelut nostro corpore mortificato, spiritus lucerna clarissime resplendeat. Iudic. 7

1. Reg. 17 Arrripuit ergo Dominus crucem suam: qua diaboli uires destrueret, sicut Dauid olim baculum suum accepit, & peram, quibus gigantem Goliath capite truncaret.

Psalm. 22 Arripuit crucem, sicut pastor baculum suum accipere solet, quo suum gregem pascat. Dictum enim est: Virga tua, et baculus tuus ipsa me cõsolata sunt. Virga profecto crux est, qua insolentius pecus corripitur: baculus

culus, quo mansuetior ouis dirigitur. Et licet insolens anima uirgæ, id est, crucis uulnus sentiat (dum carnem suam, cum uicijs, & concupiscentijs crucifigit) eadem tamen ubi mansueuit, baculo crucis innixa crucis consolationes intime sentit. Secundum enim magnitudinem dolorum, consolationes crucis lætificant animam. 2. Cor. 1

Arripuit Christus crucem uelut noui regni, nouum sceptrum, quo nouus rex in medijs cruciatibus, noue regnaret. In regno siquidem cœli is regnare incipit, qui cruci incipit pro Christo configi.

Arripuit demum crucem, & super humerum collocauit, ut fieret principatus eius super humerum eius. Dici uero solet, Crucem Christi quindecim fuisse pedũ in longitudine, tanta uero craßitudinis, ut procerũ corpus posset sustinere. Isaiæ 9

CAPVT IIII.

Exit Christus in Caluariam.

TVNC *exeunt è ciuitate, per portam Aquilonarem: quæ erat porta Iudiciaria, iuxta quam erat monticulus, Caluaria dictus. Vbi solebant damnati ultimo supplicio affici. En Christus è ciuitate pellitur sicut fuit pulsus Abel a fratre Cain in agrum, ubi ligno Abel percussus diem clausit extremum: ita Christus a Iudæis, genere fratribus: odio uero, inimicis in agrum pellitur. Vt ibi ligno crucis percussus intereat. Ita Isaac ferebatur in agrum ab eius patre Abrahamo, ut lignis alligatus holocaustũ Domino esset. Sic Christus Pa-* Genes. 4 Genes. 22

tris sui uoluntate extra ciuitatem exit, ut ibi cruci alligatus Deo sacrificium sit, in odorem suauitatis. Ite
2. Reg. 15 *Dauid a filio Absalon ciuitate peritur, & regno, cunctis, qui Dauidem sequebantur, lachrymantibus. Sic Christus a filijs suis, quos tantis beneficijs enutrierat,*
Esais 1 *& exaltauerat, a ciuitate pellitur, & uita, cunctis, qui eum sequebantur, plangentibus. Demum Naboth*
3. Reg. 21 *a falsis testibus accusatus, extra uineam suam eijcitur occidendus: ita & Christus a falsis etiam testibus accusatus, extra propriam uineam, in agrum educitur, cruci configendus.*

Exeuntes igitur, inuenerunt milites illi Cæsariani Simonem quendam Cyrenæum: *patrem Alexandri, & Ruffi.* Hunc angariauerunt, ut crucem tolleret post Iesum. *Simon audientem significat, & obedientem: figurauit ergo Simon ille Cyrenæus popu*
Roman. 10 *lum fidelem, et Christianum. Siquidem Paulus habet, fidem esse ex auditu. Fideles ergo sunt audientes: et propterea merito Simon uocati. Dictum siquidem erat: Po*
Psalm. 17 *pulus, quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Sane Christiani sunt populus in auditu auris obedientes. Omnis enim, qui audiuit a Patre*
Ioann. 6 *meo, uenit ad me. Idem uero Christianorũ populus uocatur Cyrenæus Cyrane, significat parietem. Quam diuine Christiana Ecclesia paries dicitur: unus enim paries Synagoga fuit, alter Ecclesia gentium est. Hos duos parietes lapis unus (idest Christus) inuicem connexuit,*
Ephes. 2 *factus in caput anguli. Habes, quam iuste Ecclesia Chri*
Matth. 22 *stiana uocetur Simon Cyrenæus. Hãc Ecclesiam milites Cæsaris angariauerunt, ut tolleret crucem post Christũ.*

ministri enim Cæsarum Ecclesiam sanctam coegerũt; ut crucem, persequutiones, nimiasq; tribulationes post Christi tempora ferret. Quis est, qui nesciat, cruces, & tormenta, quæ Nero, Domitianus, Diocletianus, & reliqui orbis tyranni Ecclesiam sustinere coegerunt.

Rogas, quid sit, quod Simon Alexandri fuerit pater, et Ruffi? sane Alexander adiutorem hominum significat. Ruffus color est sanguineus. At, iudicio meo, Alexãder significat charitatem, qua proximo seruimus, id est qua proximos iuuamus, quæ uita uocatur actiua: cuius figuram Martha in Euangelio gessit. Ruffus uero uitã significat, charitate usque ad sanguinis effusionem flammantem: quam uita contemplatiua, et Maria præsignauerunt. Quia igitur sancta Ecclesia generat filios charitate in proximos, & maxime in Deum feruescentes, propterea pater Alexandri dicitur, & Ruffi. Lucæ 10

Vbi uero Simoni Cyrenæo crux Christi nimium defessi imposita est, luctuosa progrediebatur processio. Præcedebant, & comitabantur Christum milites illi, Pilati ministri. Christum Simon cruce pressus sequebatur. Hunc infinita populi multitudo ad spectaculum hoc festinans prosequebatur. Ventum ad Caluarium est, ubi multa damnarum ossa sparsa iacebant. Subit memoriam meam Ezechielis hystoria, quæ sic habet: Manus Domini eduxit me, et dimisit in medio campi, qui erat plenus ossibus, quæ erant multa ualde, & sicca uehementer. Et dixit ad me: Putas ne, uiuent ossa ista? Et dixi: Tu scis, Domine. Et dixit. Dic eis: Ossa arida audite. Hæc dicit Dominus: Ecce intromittam in uos spiritum, et uiuetis. Factus est autẽ sonitus, et ecce com- Ezech. 37

motio, & accesserunt ossa ad ossa: unumquodque ad iuncturam suam, &c. An non hæc uerba legens uide ru tibi uidere Christum, manu Domini, in Caluariam uenientem: campum, scilicet oßibus mortuorum plenum, omnium seculorum ossa significantibus? ubi uero Christus in eo campo est moriturus, ipsa eius mors erat prophetia, quòd omnes mortui essent reuicturi. Interim uero, quòd Christus in eo campo est, factus est sonitus petrarum, quæ magno fragore rumpebantur. Facta est etiam commotio terræ, quæ in Christi morte contremuit. Factumq; est, ut ossa oßibus accederent, & iuncturis suis hærescerent. Multa siquidem corpora sanctorum, quæ dormierant surrexerunt: in pignus & arrabonem, quod erant omnia postea resurrectura. Ergo Christi in Caluariam, caluarijs, & oßibus damnatorum plenam introitus significauit, nulla esse ossa, nullos esse homines, nullos demum esse dæmones, adeo damnatos & desperatos, in quos si intret Christus, ut eos uiuificet, uitam non accipiant. Et sane ideo infernus non uiuit, quia Christus in infernum non intrat ad uiuificandum. si enim intraret, uita in mortuos intrante, uitam mortui reciperent.

Iam Christo in locum illum damnatum ingresso ui-
prouer.31 num exhibetur. Mos enim esse uidebatur, ut iuxta præceptum Salomonis, his, qui ultimo supplicio erant uicini, ultimum beneficium exhiberetur: Illud uero erat uinum myrrhatum. Dici enim solet, myrrhā uehe-
Gale. li. de Simp. Med. fac. menter prodesse uulneribus. Christus uero gustat, sed nō bibit exhibitū sibi uinū. Promiserat enim in cœna, nō se bibiturū de illo genimine uitis donec nouum post

resurrectionem suam biberet cum discipulis. Ea igitur ratione uinum oblatum abiecit. Simili causa, cũ iã penderet in cruce, oblatum in spongia acetũ noluit gustare. Vbi aduerte, acetum fuisse, quod fuit per calamum in spongia oblatum iam crucifixo, et uinum myrrhatum, quod exhibitum est antequam crufigeretur.

Iam nunc uide mysterium: Mandabat in lege Deus, ut, qui se Domino uellet consecrare, nec uinum, nec acetum, ex uino, uel ex alia potione potaret. Cum ergo Dominus se Patri suo in sacrificium, & holocaustum consecraret, legem uolebat implere mandantem, ne uinum biberet, aut acetum, ne non Patri suo consecratus uideretur, quod magnopere iniqui illi semel, & iterum, uino exhibito, uideri cupiebant. Numer. 6

Signi ficabat etiam potionem renuens eos, qui se in angustia uident, ad Deum pro consolatione: non ad mundi dilicias debere recurrere. Deum, non uinum, debere requirere. Certum enim est uinum delectationes significare. Dictum enim est, Renuit consolari anima mea memor fui Dei, & delectatus sum. Et rursum: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Qui enim in tribulationibus consolationes requirit humanas: & has non inuenit, et diuinas amittit. Constans ergo sit pius in cruce animus, & delicias ex Deo, non ex mundo, requirat. psalm. 76 2. Cor. 11

Docuit etiam Christus gustans, & non bibens acetũ: quòd in hoc seculo eos, qui sunt acetum, gustet quidem, sed non bibat. Profecto qui pristinam charitatem reliquerunt, acetũ ex uino facti sunt. Hos gustat quidẽ Deus: dat enim eis in hoc seculo temporalia bona: non uero bibit, negat enim eis aeterna.

CAPVT V.

Christus crucifigitur.

VBI in Caluaria consistunt, ibi milites illi crudelitate, plusquam dæmoniaca Dominum gloriæ cruci af-
Psalm. 21 figunt. Impletumq; est illud. Foderunt manus meas &
Zachar. 12 pedes meos. et illud: Aspicient ad me, quem confixerũt.
Zacha. 13 & illud: Quæ sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? & dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. En igitur Abel à fratre suo ligno
Genes. 4 percutitur, & occiditur. Ita Christus ab his, quos &
Genes. 8 amore & cognatione, ut fratres habebat. En Noe in ligneam arcam super aquas maris subleuatur & occluditur: ut sibi & generi humano salutem adducat. Arca li-
Ioannis 12 gnea crux Christi est, super omnia secularia exaltata. Christum hæc includit & ligat: quo factum est, ut salus nobis, & gloria Christo, sit per crucem comparata. En
Genes. 22 Isaac iam lignis ligatus est, ut immoletur: nisi quod Isaac non in se, sed in ariete uictima fit: at Christus se ipsum in holocaustum Patri sacrificauit. Factus ipse sacerdos ipse sacrificium.

Genes. 28 De Iacob meminit historia, quod schalam uidit à terra in cœlum sublatam, per quam Angeli ascendebant, & descendebant: & Dominum uidit innixum scalæ. O rerum omnium summum miraculum. quod cruci, (quæ in cœlum scala est) gloriæ Dominus non innixus modo, sed suffixus conspiciatur. Hanc, tu Lector, crede esse rationem, quare Angeli per scalam ascendant, descendantq;: ut uidelicet scallam illam aspiciant, uenturam

tur, exosculentur, cui Dominus cœli innixus adhæsit.

De Ioseph in Psalmis cantatum est: Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit animam eius. An non credis Dominum in ligno crucis compeditum, ut solueret filios compeditorum? An nõ credis, quod cum claui ferrei penetrabant carnem Christi, ferrum pertransiit animam Christi? Psalm. 104 Psalm. 145

De Aaron dictũ est in Psalmo: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descendit in oram uestimenti eius. An non maiore ceremonia Christus in Pontificem inungitur, non unguento delibutus, a capite in barbam, & in totum corpus profluentem: sed proprio sanguine a uertice capitis ad ungues pedis in uniuersum perfusus? Psalm 132

Moses percußit silicem: & aqua inde fluenta manarunt: quæ postea (ut Hebræi tradunt) ipsos Iudæos consequebantur: ut inde potantes nunquam sitim in uia sentirent. Quàm pulchra hæc fuit crucis prophetia. Percußit enim synagoga Christum, ueram petram. Inde uero perennes manarunt fontes Sacramentorum nostrorũ: e quibus Ecclesia nostra, quo ad sæcula fuerint, non solum potatur: sed fons in ea fit aquæ, salientis in uitam æternam. Num. 20

Cũ populus Hebræus per deserti arenosa faceret iter, & a serpentibus, qui in eo loco abundabant, morderentur, ex morsu morte afficiebantur. Clamat ad Dominum populus tam præsentis periculi timore percussus. Iubet Dominus in ligno æneum erigi serpentem, quem qui intuebatur: etiam a uicina morte liberabatur. Quã ad amussim hæc ueritati figura respondet? Homi Ioan. 4 Num. 21

num certe genus, dum per mundi deserta peregrinatur, a peccatis, ueris plane serpentibus, mordetur. Est uero tam uirulentus ille demorsus, ut statim a uulnere mortem homo demorsus patiatur. Clamabant maiores nostri, ut ab ea uastatione eruerentur. Misit ergo Deus Filium suum, qui, suspensus in ligno, aeneus erat serpens. Vt enim aeneus serpens, serpens quide uidetur, ueneno repletus: at, quia aeneus est, ueneno caret: ita in cruce Christus adeo uulneratus, & percussus, peccator uidetur: (talis enim poena non nisi nocentissimo culpae ueneno debebatur) at peccator non est, ueneno culpae caret. Est ergo suspensus in ligno serpens, licet aeneus. Omnis igitur, qui uiua fide Chri-
Ioann. 3 stum in cruce perspexerit: etiam si iam iam morte peccati sit statim moriturus, non morietur. Qui enim cre-
Ioan. 11 dit in me, inquit, non morietur.

Quam uero sapienter disponit omnia Deus? Per serpentem ligno adhaerentem mors uera in mundum in-
Genes. 3 troiit. Serpens enim Euam decepit. Per serpentem in ligno suspensum, uita figuratiua fuit uulneratis cōcessa. Per serpentem demum aeneum, (figuratum tamen) uera uita mortalibus est tributa.

Dum populus Hebraeus ad terram promissionis contendit, exploratores mittit, qui de terrae illius referant in
Num. 13 genio. Illi, terra explorata, botrum uuarum in uecte suspendunt, qui, quam esset illa terra foecunda, testaretur. Ita praedicatores Euangelici, qui sunt exploratores foelicitatis aeternae, eius ubertatem enarraturi, Christū in crucis uecte suspensum demonstrent. Licet enim crux in coelesti gloria desit: botrus tamen in cruce suspē

sus, de cœlesti gloria descendit. Et ipse est, qui eius gloriæ fœcundißimam abundantiam solus potest indicare. Et equidem Crucifixus est, qui, qualis in cœlo sit charitas, iustitia, innocentia, & reliquæ diuitiæ supernæ, uere, et certo mundo declarauit.

Aperta etiam fuit Crucifixi figura Dauid contra gigantem armatus. Armatus scilicet, non fustibus, & armis, sed solo baculo, & quinque lapidibus, in pastorali pera coniectis. An non crux baculus fuit, & quinque in carne uulnera, quinque in pera lapides? his proceßit Christus in pugnam. Vno uero lapide tyrannum prostrauit: quia una plaga sufficit totũ infernum deijcere. 1. Reg. 17

Idem Dauid, cytharam suauiter pulsans, dæmonium e Saule reijciebat. Ita Christus, extensis fidibus neruorũ suorũ, in armonico crucis nablo, suauißime mundo cecinit, & canit, ut hoc cantu dæmones pellat a nobis. sed aures nostræ ei armoniæ obsurduerunt, quæ totum cœlum ad eam audiendam prouocauit. 1. Reg. 16

Zacharias propheta dicit: Ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo: et Satan stabat a dextris eius, ut aduersaretur ei. Et Iesus erat indutus uestibus sordidis. Aperte quidẽ Christus uocatur Iesus, & est Pontifex magnus. & eius caro suo sanguine fœdata, uestes sunt sordidæ, quas prædixit propheta. Apertius uero ei Satã aduersabatur: uidebat enim suum iam per Christum labefactari imperium. Stabat uero Satan a dextris: quia uidebatur oculis mundi Christus deuictus, reiectus, & deletus. Zach. 3 Hebr. 5

Meminit etiam hystoria Iudith, quod Achior a gentibus fuit arbori religatus, ob unius uidelicet Dei cõfeßio Iudith. 6

nem. Is aperta fuit Christi figura.

Rursum Christo iam crucifixo, uerum inuenit spōsa, quod tanto antea dixerat: Sicut malus inter ligna syluarum: sic dilectus meus inter filios. Profecto Christus inter duos latrones: & crux Christi inter duas latronum cruces, malus est fructifera, inter spinosa ligna syluarū.

Cantic. 2

Christo iam crucifixo, re uera habet sponsa, quòd optabat dicens: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur. Christus cruci ligatus, fascis myrrhæ non dispersus, sed ligatus est. Fascis myrrhæ est, quia totus est dolor, totus afflictio, totus morte, & nimia amaritudine plenus. Myrrha est in Christi capite, in oculis, in naribus, in ore, in barba. Neque ulla pars in Christo est, quæ non amaritudinem myrrhæ persentiat.

Cantic. 1

Sponsus dixerat: Surge amica mea, speciosa mea &, ueni, columba mea, in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ. Ergo petra (quæ erat Christus) habitura erat foramina. Maceria carnis Christi habitura erat cauernam. En Christus in cruce petra est, quæ quatuor foramina in manibus, & pedibus: innumera in capite cauernam habet in pectore.

Cantic. 2

1. Cor. 10

Idem sponsus dixerat. Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Profecto non fuit ulla in seculo palma, nisi crux. Omnes omnium seculorum homines diabolus deuicerat: nullus de diabolo plenam uictoriæ palmam reportauerat. Solus Christus est, qui unus pro omnibus (& omnes in eo) de diabolo triumphauit: ascendens in cacumina palmæ, id est, plenissimam referens de hoste uictoriam: solusque amaros palmæ fructus,

Cantic. 6

apprehendit, dolorem, scilicet & mortem, ut nobis hæc dulcia efficeret.

O igitur fideles: Petra excisa iam est: uenite, bibite: Vos inuitat Isaias dicens: Omnes, sitientes, uenite ad aquas, & rursum: Haurietis aquas de fontibus saluatoris. Sat scio, ex latere Christi sanguinem & aquam fluxisse, sed hic sanguis & hæc aqua, uinum sunt: lac sunt, imo manna sunt, omnem habens saporem, & omnem possidens suauitatem. Num. 20 Isaiæ 55 Isaię 12

Zacharias dicit: In illa die erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris, et menstruatæ. Eia igitur uos peccatores, eia uos, quorum sunt menstruatæ iustitiæ, ad fontem accedite: ut ibi uestra peccata lauentur. Si enim fuerint peccata uestra ut coccinum, si fuerint rubra, ut uermiculus, quasi nix, & quasi lana alba dealbabuntur. Zacha. 13 Isaię 64 Isaiæ 1

In arca Noe facta fenestra est, perquam ingressus pateret saluandis, ne a diluuij aquis suffocarentur. In Christi humanitate nō una solum, sed multæ patent fenestræ, per quas saluari liceat, his, qui ingredi uolent: ne a curis huius seculi demersi, uitam æternam amittant. Gened. 7

Fontes è paradiso egredientes, totam fere terram irrigabant. Fontes sanguinis è meliore paradiso, scilicet ex Christi humanitate scaturiunt: quibus anima (quæ terra sine aqua Deo est irrigata) fructus cœlo dignos producat. Quid enim non dignissimum, terra Christi sanguine fœcundata germinabit. Genes. 2 Psalm. 142

Interim silere non licet, quanto Christi dolore fuerint hi fontes, hæ fenestræ in Christi humanitate defossi. Quam rem licet melius foret considerando sentire,

quàm ſcribendo explicare: unum tamen uerbum de
Pſalm. 68 re tanta eſt mihi dicendum. Arbitror ego breuiſſimo
uerbo Dauidem hunc Chriſti dolorem, in Chriſti perſo
na monſtraſſe, cum dixit: Ego ſum pauper & dolens.
Iam ut Chriſtus ſumma fuit paupertate, ita fuit etiam
ſummo dolore confectus. Eam enim mihi regulã acce
pi, ut uerba, quæ de Chriſto dicuntur, in ſummo gra-
du de ipſo dicta exiſtimarem. Ego igitur ſum dolens, id
eſt, ſummis doloribus, ſumme dolens. Quod explicauit
Iſaię 53 apertius Iſaias dicens: Vidimus eum uirum dolorum,
id eſt uirum, quem ſummi dolores angebant: quem ſum
mi dolores uehementiſſime impugnabant. Apertius ex-
Pſalm. 17 plicauit apud Dauid ipſe Chriſtus: Circundederunt
me dolores mortis, torrentes iniquitatis conturbaue-
runt me. Dolores inferni circundederunt me, præ-
occupauerunt me laquei mortis. Egregie dicit dolores
mortis: quia abhorti oratione, uſque ad animæ exhala
tionem: eum dolorem Chriſtus ſuſtinuit, quem qui mo
riuntur ſentire ſolent. Id enim ille dixit: Triſtis eſt ani
Matth. 26 ma mea, uſque ad mortem. Quod uero ſubdit, torren-
tes iniquitatis, arbitror maiorem dolorem intuliſſe
Chriſto noſtras iniquitates (quæ in torrentis modum
inundant) quàm ſuas afflictiones, quæ in maris mo-
dum ipſum circuibant. Quòd demum dicit: Dolores
inferni (id eſt propter eos, qui ruunt in infernum) cir-
cundederunt me: id fuit, quod acerbius Chriſtum af-
flixit. Ergo cruciabant Chriſtum uulnera, quibus ſu
pra modum uulneratus erat: cruciabant noſtræ ini-
quitates, quibus ſupra modum Deum offendimus. Sed
(ut exiſtimo) acerbiſſime cruciabant infœlices illi, quĩ

dolores tantos sibi nihil prodesse uoluerunt. Vere igitur dixit: Considerate, si est dolor, sicut dolor meus. Trenor. 1

C A P V T VI.

Vestes Christi diuiduntur.

POSTQVAM *crucifixerunt eum, diuiserũt uestimenta eius, sortem mittentes. Res tanta uisa est. Euangelistis hæc uestium diuisio, ut nullus eam tacuerit. Et equidem non nisi grande sacrilegium fuit: quòd uestes, adeo sacratissimæ, manibus gentilium, eorumque infimæ facis hominum tractarentur: nec id utcumq; , sed quòd ludi fortuna eas sibi uendicarent. Si enim eas sibi in sacras reliquias diuisissent, tolerandum erat. Sed, quòd sortium ludo, res tantas exponerent, grauissimum fuit scelus.*

Sed, quid nobis hæc uestium diuisio monstrat? Primum D. August. in Psalm. 21. dicit: Vestes Christi esse Ecclesiæ Sacramenta: tunicam uero esse charitatem. Porro hæretici diuidunt sibi Sacramenta. Alij enim alia recipiunt, alia uero reijciunt: Charitatem uero diuidere nequeunt. Hæc enim non diuisione alicui: sed Dei electione, &, uelut sorte, contingit.

Secundo ide August. in Psalm. 44. Vestis Dei Ecclesiam esse dicit. Cuius rationem D. Greg. in 6. Psalmum pœnitentiæ, hanc adducit. Quia, sicut nihil est corpori ueste uicinius: ita nihil est Christo sua Ecclesia coniunctius. Pergit Augustinus dicens: Quod, sicut fœminæ, uestes, & tunicam lauare solent, et extendere, ne macu Ephes. 5

lam habeant, aut rugam: ita Christus tradidit se ipsum, pro Ecclesia, ut eam exhiberet sibi non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Hunc uero Ecclesiæ candorem ostendit Dominus, cum in monte transfiguratus, uestimenta sua alba monstrauit, ut nix. Ex his, Lector, habes Ecclesiam esse Dei uestimenta. At in Ecclesia quædam corporalia, (uelut exteriora, & sicut pallium:) quædam sunt spiritualia: (ut interiora, et uelut tunica.)

Matth. 17

Iam igitur collige quantum doloris Christus acceperit, uestes suas diuidi, & tunicam sortibus subiacere conspiciens. Intelligebat enim futurum, ut tyranni diuisiones, & schismata in Ecclesia facerent, alijs dicentibus, ego sum Pauli, alijs, ego sum Apollo. futurum etiam, ut persequutionibus inualescentibus, alij Christiani ab alijs diuiderentur: futurum etiam, ut bona Ecclesiarum temporalia sibi principes usurparēt, atque ista ratione, uestes Christi sibi diuiderent. An non erat hæc magna causa doloris?

1. Cor. 1
Actor. 7

Tum uidebat futurum: ut dignitates & Pontificatus (quæ sunt uestes Christi interiores) non diuina electione, sed fortunæ & forsan cartarum ludo adquirerentur. Quis non intelligit quantum illa tunicæ sortitio Christo dolorem infligeret.

Libet tamen adhuc, istam uestium diuisionem penitus introspicere. Psaltes diuinas concinnens laudes ita dixit: Confeßionem & decorem induisti, amictus lumine, sicut uestimento. Qui locus aperte docet, uestem Christi exteriorem esse lucem: interiorem uero, (ut tunicam) esse confeßionem, & decorem. Lux uero, ut

Psalm. 103
Matth. 5

Christus docet (cum discipulos suos lucem esse mundi dixit) autoritas est docendi, & gubernandi populum subiectum. Vt enim lux illuminat, & gubernat mundū: ita pontificalis authoritas, docendo illustrat, & influendo mundum fidelem gubernat. Ergo, cum Christus suas diuidi uestes uidit, intellexit futurum: ut homines beneficia & præbendas, & dignitates, & pontificalem authoritatem, potentia uelut militari, & sacrilegio uelut gentili, sibi diuiderent, armis militiæ, non meritis uitæ ea sibi uendicantes: id uero acerbißimum Christo intulit dolorem.

Expectas forsan, quid sit, tunicam, (quæ est confessio & decor,) sortibus committere? Primum arbitror confeßionem & decorem gloriam esse cœlestem: ubi Deus maxime in se decorus, maximeq; sanctis confidendus, & laudandus conspicitur. Iam multi sunt ex Christianis iniquis: qui gloriam non ex operum sanctitate, non ex uitæ merito: sed ex quodam casu, & ex quadam uelut sortiuntur fortuna, a Deo expectant: Dicentes: Deus est misericors: in senecta, aut in morte, eam nobis fortunam, & eam uelut sortem largietur: ut gloriā assequamur. Hoc igitur est, tunicam Dei sorte expectare. Secundo existimo: quod, cum Deum pro beneficijs, ab eo receptis, laudamus, glorificamus, & confitemur: tunc confeßione & decore eum induimus. Cum enim Psalm. 113
Sancti dicunt: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: tunc Deum propria eius tunica uestiunt. Et cum Paulus dicit: Non glorietur omnis 1. Cor. 1
caro coram illo: tunc iubet, ut caro Dei tunicam non sibi usurpet: sed Deo fideliter reddat. Quid enim (inquit) 1. Cor. 4

habes, quod non accepisti: & ,si accepisti, cur tibi gloriam uendicas, alienamq; tunicam induis? Verba enim
Isaie 48 *Dei sunt, gloriam meam alteri non dabo, quasi dicat, tunicam, quam uestio, nemo alius induet. Ergo si gloriam fideliter Domino non reseruas, sed tibi eam usurpas, id plane est, super tunicas Domini sortiri. Sorti enim & fortunæ tribuis, quod erat Deo tribuendum, & a sorte seu fortuna, habere te credis, quod re uera a Domino suscepisti, a quo si crederes te accepisse, fideliter non*
1. Cor. 4 *tibi, sed illi gloriam & decorem restitueres. Quid enim gloriaris, quasi non acceperis?*

CAPVT VII.

Titulus causæ cruci affigitur.

Imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptum, IESVS NAZARENVS, REX IVDEORVM. *Meritißime lex illa a Romanis lata erat, ut super damnatis damnationis causa scriberetur, ut iudici neminem immerentem damnare liceret. Et omnibus pateret, quam esset a Iudice iure lata damnatio. Causa ergo, quare a Pilato Christus damnatur, est. Quia est* IESVS, *& quia Nazarenus, & quia Rex est Iudæorum, ut merito tibi persuadeas, non casu eum titulum scriptum, sed, Spiritu sancto inspirante, in mentem Pilato uenisse. Sed, age, rem explicemus. Primum Christus morti adiudicatur, quia* IESVS *est. Sane Angelo docente didiscimus: ideo Christum* IESVM
Luce 7 *appellatum, quia (inquit) Ipse saluum faciet populum*

suum

suum a peccatis eorum. At quomodo saluum faciet, nisi pro peccatis nostris pœnam soluerit, quam merebamur? Ipse enim dixit: quæ non rapui tunc exoluebam. quomodo rursum pœnam, quam totius mundi peccata merentur solus ipse soluet, nisi morte turpissima condemnatus, acerbissima perferat tormenta? Enimuero si maxima peccata nostra, maximos merentur cruciatus: hos perferat oportet, qui hos soluere decernit. Ad hoc enim significandum, sine sanguinis effusione, olim non fiebat remissio. Spiritu sancto prænuntiante, quod non sine sui sanguinis effusione Christus non esset a peccatis erepturus. Et rursum: non olim remittebat Deus peccata nisi hostia in holocaustum ei esset oblata. Debuit igitur Saluator IESVS hostiam in odorem suauitatis offerre, non aliam, quam seipsum, ad destitutionem peccati, et salutem populi sui. Damnatur ergo: quia IESVS, id est Saluator, Christus enim oblatus est semel, ad multorum exhaurienda peccata.

Psalm. 68
Sapient. 2
Hebr. 9
Ibidem.
Iosue 1.

Porro, quia IESVS Naue. (qui et Iosua dictus fuit,) non solum dictus est Saluator Iudæorum: quia dux eorum erat, sed quia eos in terram promissionis induxit: Ideo & Christus non solum Saluator dicetur, quia soluit pro peccatis: sed etiam, quia nos in regnum adduxit æternum. Porro Pontifex legis antiquæ non intrabat in Sancta Sanctorum, nisi uelamine templi sublato. Sicut nec Iosue terram promissionis ingreditur, nisi Iordane percusso, & uelut sublato. Ergo & Christus si nos in Sancta Sāctorū inducet, suū percuciet Iordanē, suum auferet uelamen. hoc uero uelamen, caro eius est. Igitur si ipse, & nos in ipso, Cælum sumus ingressuri,

caro Christi percutienda est, & auferenda. Si ergo Saluator est, morti adiudicandus est. Habet hac omnia Paulus, dicens: Habentes fratres fiduciam in introitu Sanctorum, in sanguine Christi: quam nobis ille initiauit uiam nouam & uiuentem per uelamen, id est, carnem suam, & Pontificem magnum super domum Dei, accedamus, &c. Audis ne, Lector, Christum per uelamen, id est, per carnem suã, in Sancta introisse? Si carne sublata ingressus est in cœlum, ergo, quia Saluator est, damnatur. Neque ociose legas uerbum illud Pauli: Habentes fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi. Vt enim Pontifex antiquus non intrabat in Sancta Sãctorum sine sanguine bruto: ita nec Christus debuit in cœlum se & nos subuehere sine sanguine suo. Igitur, si Saluator est, qui suos in cœlũ adducit, ad sanguinẽ fundendum damnatur. Damnatur ergo, quia IESVS.

Heb. 10

Secundo etiam damnatur, quia NAZARENVS. Nazarenus enim significat flos, seu germen, seu uirgultum. An non tibi uenit in mentem illud Isaiæ: Ascendet sicut uirgultum coram eo, &, sicut radix de terra sitienti. non est ei species neque decor. An non uides Christum esse in passione uirgultum, de quo Isaias cecinit, quod esset uirgultum de terra sitienti sine decore, sine specie. Rursum Sponsa Dei est Christi sacra humanitas. At sponsus de sua cecinit sponsa: Sicut lilium inter spinas: sic amica mea inter filias. Erat igitur Christi humanitas flos lilij, inter spinas tamen. Si ergo Christus uirgultũ est, si flos est, damnatur: ut sit flos inter spinas. Vt sit uirgultum de terra sitienti. Merito igitur in damnatione, Nazareni mentio fit. Et profecto Isaias dixe-

Isaiæ 53

Eodem

Cantic. 2

rat: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, ut flos Isaię 40
agri. exsiccatum est fœnum, et cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eum. Vere omnes mortales fœnũ sunt, & uere omnis mortaliũ gloria Christus est. Quia Psalm. 71
igitur mortales, qui erant fœnum, propter peccatum exsiccati sũt (aruit enim eorũ uirtus, sicut testa) necesse fuit Christum (qui flos erat) cadere in Crucẽ et mortẽ. Cecidit igitur, quia spiritus Domini sufflauit in eũ. Vt Matth. 4
enim ductus est a spiritu: ut tentaretur à diabolo. ita in sufflatus est ab eodem spiritu, ut a Pilato in mortẽ dam naretur. Ergo, flos, siue Nazarenus a Pilato damnatur.

Tertio damnatur, quia rex Iudæorum. Memini me legisse, quod cum Iudai a Samuele regem efflagitarẽt, ita dixerunt. Regem habere uolumus, ut egrediatur an 1. Reg. 8
te nos, et pugnet bella nostra pro nobis. Ergo, si Rex Iudæorum, ante eos egreditur: ut pro Iudæis eorum loco pugnet: hostium tela, hostium tormenta, hostium plagas, uulnera, mortem, in se recipiet, ne sui illa recipiant. Mortem ergo, quam nos merebamur, rex noster pro nobis recepturus, a Pilato damnatur. Hoc uero est, quod ipse, dum comprehendebatur, ad hostes respondit. Si me quæritis: sinite hos abire. quasi dicat: Rex sum Ioann. 18
istorum: uolo uestra uulnera, illorum loco suscipere. Ideo enim dictum est: Saluator ponetur in ea murus, & antemurale. Vt uidelicet tormenta, quæ hostes ad Isaię 26
ciuitatem expugnandam contra ciues proijciunt, Saluator (qui positus est, ut murus, &, ut antemurale) prior in se ipso suscipiat. Profecto ante paradisum An- Genes. 3
gelus positus est, uersatili gladio arcens ab ostio paradisi. Si igitur Rex noster in paradisum, nos adducturus,

ante nos uadit, gladij uulnera in se debet excipere. Vt in se aciem gladij hebetans, tutum paradisi nobis aditum efficiat.

CAPVT VIII.

Crucifiguntur cum Christo duo latrones.

TVNC *crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus a dextris, & unus a sinistris. Vt, qui in cœlo est in medio diuinarum personarum: in Caluaria sit in medio sceleratissimorum latronum. Et, qui in cœlo adoratur, ut Deus, in Caluaria, reputetur ut latro. Habentur in Regum historia huiuscemodi uerba: Dauid sedens in cathedra, sapientissimus princeps inter tres, & ipse, quasi tenerrimus ligni uermiculus, qui uno impetu occidit octingentos: Iā quis ignoret, Christum in Cruce, uelut ex chatedra mortales omnes docuisse? Nullus unquā ex cathedra ita discipulos docuit, ut Christus ex cruce. ergo Christus in Cruce, est Dauid in cathedra. Quis uero est adeo rudis, qui nesciat Christū fuisse in Cruce Sapientissimum? Certe, ut qui esset Sapientia Patris. erat ergo in Cruce Sapientissimus inter tres. Vnus scilicet ex tribus. Igitur Dauid medius sedet inter duos principes. Christus cruci suffixus medius est inter duos latrones.*

2. Reg. 23

1. Par. 11

Quod uero addit: Ipse tenerrimus ligni uermiculus. magna id continet mysteria. plane, ut uermiculus ligni, (licet tener) lignum tamen intus corrodens, ex grauissimo, leuissimū reddit. ita Christus licet infirmus et dolēs, Crucem tamen ex grauissima leuissimā effecit. adeo ut

Paulus dicat: Mihi absit gloriari nisi in Cruce. Vides quàm leuem Christus Crucem reddidit? Tum uermiculus ligni licet corpore tener, ore tamen uelut ferreus est. Quo indicatur, quod licet Christus in cruce tener fuerit, at eius os ferreum erat: eo enim tunc damnabat, & olim in iudicio omnes damnabit iniquos. Vno siquidē suæ maledictionis uerbo non octingentos solum, sed quotquot impios omnia secula pepererunt, morti adiudicabit æternæ. Galat. 6 Matth. 25

Patere, lector, si unum hic uerbum addam. Descendit quidam ex Ierusalem in Hiericho: incidit in latrones, qui eum expoliauerunt, & semiuiuum reliquerunt. Descendit Christus ex Ierusalem cœlesti, in Hiericho uanitatis & uarietatis seculi nostri. Quid igitur expectas, nisi, quod nunc inter latrones constitutus, expolietur, et semiuiuus relinquatur? Plane semiuiuus: qui ex Deitate uiuens, ex humanitate moriebatur. Et equidem latrones illi, inter quos Christus consistit, alios sæuiores significabant latrones, scilicet peccata nostra: quæ ueri sunt latrones, suum Deo honorem auferentes: uitam ablaturi si possent: imo uitam ei in nobis (quatenus possunt) auferentes. Nostra ergo peccata sunt latrones sæuissimi, qui Christū de Ierusalē descendentē, uestibus, imo & propria pelle expoliarunt, & semiuiuum reliquerunt. Mortuus enim fuit, licet tertia die resurrexerit. Lucæ 10

Porro, quod unus latronum sinister sine pœnitentia mansit, significabat, futurum, ut multa peccata essent sine pœnitētia mansura. Id uerò fuit, quod summū Christo afferebat dolorem. Non tantum dolorē sputa, spinæ, flagella, Crux ipsa, & mors Christo intulerunt: quam

quod nostra peccata (per leuum significata latronem,) crucis beneficio non fruerentur. Quantum igitur refrigerij dexter Christo attulit latro: tantum, & nescio an multo plus summæ afflictionis sinister attulit ille sceleratus.

Demum hic attentissime notabis: quam difficile, qui uitam in sceleribus egerunt, in morte conuertantur. Ecce enim in die summæ misericordiæ, in die, quo Christi uiscera patebant: in die & hora, qua Christus cum sanguine misericordiam pluebat: unus tantum ex duobus, qui eatenus scelerate uixerant, ad Dominum conuertitur. Quid igitur similes sperent iniqui? Profecto uerum est, & uerum erit, quod mors peccatorum (id est, eorum, qui in peccatis uixerunt) erit pessima, sicut contra, pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius.

Psalm. 33
Psalm. 115

CAPVT IX.

Christus ab omnibus deridetur.

Lucæ 23

STABAT populus expectans, & deridebant eum principes cum eis. *Nullus unquam mortalium adeo derisus est, ut Christus. Deridebat eũ populus, qui aderat: deridebant eum principes, qui facinus patrauerant. deridebant prætereuntes. (erat enim per eum locum publica uia.) deridebant milites, qui crucifixerant. deridebant latrones, qui erant cũ Christo crucifixi. Impleta est ergo Prophetia. omnes uidentes me deriserũt me: loquuti sunt labijs, et mouerũt caput. Et alia Pro*

Psalm. 21
Eodem.

phetia: Ego sum uermis & non homo opprobrium hominum, et abiectio plebis. Et alia: Desiderauimus eũ de spectũ, et nouissimum uirorum. Et rursum: quasi abscõ ditus est uultus eius, & despectus. unde nec reputauimus eum. Et itẽ. Ego sum factus opprobrium illis, uiderunt me, et mouerunt capita sua. Et illud: Propter te sustinui opprobrium, operuit cõfusio faciem. extraneus factus sũ fratribus meis, et peregrinus filijs matris meæ. Isaię 53 Eodem 2 psalm. 108 Psalm. 68

Sustinuit figuram Christi despecti, ille Samson, in ludibrium & abiectionem infidelium abductus. Fuit etiã eius derisionis figura Semei, Dauidem a suo filio regno pulsum deridens, & despiciens. Fuit etiam alia figura Christi despecti patriarcha Noe, ex uino nudus, in suo lecto recumbens: a filio Cham contemptus & derisus. Sed quod Cham ludibundus derisit, boni filij adorabundi uenerantur. Ita plane, quod impij Hebræi, & inscij gentiles, in Christo deriserunt: nos Christiani proni adoramus, & ueneramur. Scimus enim non ex impotentia Christum nudatum in lectulo crucis: sed ex amore perpetuo, quo sicut uino, ille Pater futuri seculi inebriatus fuit. 2. Reg. 16 Genes. 9 Ierem. 31 Isa. 9

Erat uero tanta deridentium cæcitas, tantus furor & insania, ut se uiscera illa pijssima minime continerent, quin Patrem rogarent æternum, ut ignosceret illis, qui, quod facerent, nesciebant. Alioquin nisi in eo articulo ueniã miseris Christus postulasset, fulmine in æternas tenebras a Deo irato, fuissent illi pestilentissimi homines adacti. Sed tam iustum Domini furorem, tam blanda Christi temperauit oratio. Et iam iam sæuiturã iram, in magnam cõuertit misericordiã, quæ paradisum

Eodem. dedit pœnitenti latroni: lumen dedit prius obcæcato Cẽturioni. pœnitentiam dedit delusæ plebi. nam reuertebãtur, inquit, percutientes pectora sua.

Neque uero credas, tunc solum Christum fuisse derisum. Dic, te obsecro, a quo nunc non Crucifixus deridetur? Quis est, qui amet tormenta, iniurias, opprobria,
Galat. 6 Crucem? Vbi est tempore nostro Paulus aliquis, qui dicat: absit mihi gloriari, nisi in Cruce? Sat uideo, Christũ adoramus gloriosum, sed despicimus, fugimus, abhorremus Cruci suffixum. Illi placeat, ut, sicut ueniam tunc suis derisoribus, ut nescientibus impetrauit: ita & nũc magis ignorantibus impetret.

Sed quis dubitet quin ueniam sit inuenturus, quam fideliter quis postularit: quando Christus eam non postulãtibus tam misericorditer a Patre postulauit, et tam efficaciter impetrauit?

CAPVT X.

Tenebræ fiunt super terram.

Matth. 27 Lucæ 23 Isaię 13 A SEXTA autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terrã. sol enim obscuratus est. Quã obscurationem prædixerat in hæc uerba Isaias: Obtenebratus est Sol in ortu suo. Luna non splendebit in lumine suo. Visitabo super orbus mala, & contra impios iniquitatem eorum. quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo. Certe in die iudicij uisitabit Dominus orbem in his, qui habitant orbem: at in die Crucis uisitauit orbis mala in Christo or-

bis conditore. Puniuit enim Deus nostra mala in Filio suo. Tunc omnis ratio postulabat ut omnis nostra quiesceret arrogantia: siquidem uidimus Christum tantopere humiliatum. in illo ergo die, quando uisitauit Dominus nostra mala in Christo. Sol obtenebratur in ortu, id est antequam ad meridiem ueniret. Siquidem ante meridiem fuit Christus Cruci confixus.

Iam, si uastato Pharaone, uoluit Dominus Solem illi uastitati condolere, stellas compati: quanto potius id uelle debuit, Christo Filio suo iam iam expirante? Ita uero habet ad Pharaonem Dominus: Cum extinctus fueris, operiam cœlos, nigrescere faciam stellas, Solem nube tegam, omnia luminaria cœli mœrere faciam super te. Si omnia luminaria mœrent super Pharaone, quanto potius super Christo? Ezech. 32

Sed age, memor esto uerbi Domini: quod in fine mundi, cum iam pœnitus mundus erit cessaturus, Sol obscurabitur. Quid igitur miraris, si in morte Christi, quando mundus cœpit labefactari, etiam Sol obscuratus fuerit? Profecto in Christi morte, pijs hominibus mundus crucifixus est, eius errores detecti, eius idola confracta, eius pompa contempta. Cœpit igitur tunc mundus languescere, quo erit languore moriturus. Matth. 24

Et illud attende: Ante mundi primæui conditionem, dicitur: Tenebræ erant super faciem abyssi. præcesserunt ergo corporales tenebræ mundum corporalem. Rursum, cum lex ferebatur antiqua, tenebræ legem præcedunt: igitur, ut lex Moysi ueniebat post tenebras, & mundus corporalis succedebat tenebris: ita tenebræ illæ per totum orbem diffusæ, nouam legem aduentare significabant, no Genes. 1 Exod. 19

uum'q; orbem ueteri succedere arguebāt. Dicebat enim
Iob 17 Sanctus ille: Post tenebras spero lucem. Igitur post gene
rales tenebras, quae omnem terram obscurabant, speran-
da erat, post Christi mortem, generalis lux, quae genera
liter omnem terram illustraret, et nouus item orbis, qui
ueteri meliore sorte succederet.

Genes. 15 Sed nota, quod in Genesi narratur: Sacrificante (in-
quit Abraham uaccam illam trimam, cum Sol occum-
beret, magnus horror Abrahamum inuasit: quia intelle
xit, quod semen suum futurum esset in Aegypto peregri
num, ubi esset misere affligendum: sed tandem, cum ma
gna esset substantia, in terram promissam rediturum.
Abraham, uaccam offerens, Christum significabat, car-
nem suam in Cruce sacrificantem. Solis ille occubitus si-
gnificabat Solis in tempore passionis obscurationem. In
ea uero obscuratione magnus horror Christum inuasit,
magna angustia, & afflictio, adeo, ut prae dolore clama
ret. Quid dereliquisti me? Videbat enim Christianos
suos in hoc mundo peregrinaturos, a mundo affligendos,
licet cum magna substantia essent in aeternam faelicita
tem redituri. Quid uero miraris, si tunc Christus intelli
gens grauissimas suorū in mundo persequutiones, infoe
licissimos casus, ad Patrē exclamarit? Quid me in meis
dereliquisti?

C A P V T X I.

Christus magnam uocem emittit.

CIRCA horam nonam clamauit IESVS uo
ce magna. Vox illa, clamor'q; magnus fuit: Pater, in

manus tuas commendo spigitum meum. Quod in perso na Christi Dauid ante prædixerat in hunc modum: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, redemisti me, Domine, Deus ueritatis. Docēs uirum iustum, tunc uere a miserijs redimi, cū moriendo, in manus Domini suum spiritum commendat. Psalm. 30

At primum Christus docuit, magna uoce, magno nisu esse in tempore mortis clamandum, ut Dominus spiritū suscipiat nostrum. Ibi enim iacitur uitæ alea, ibi agitur de capitis periculo, ibi cœlum nobis, gloria, Deus pericli tantur, in eo pūcto totius nostræ salutis cardo uersatur. Clamet igitur magna uoce, qui se in magno periculo uidet, uoxq; magna magnum excitet Deum, ut magno auxilio adcurrat in magno periculo laboranti. Si enim unquā aduersarius noster diabolus circuit sæuißimus, quærens, quem deuoret, in mortis tempore circuit. Si uero unquā diuinum præsidium necessarium est, in tempore mortis est. Sapienter enim Dauid: Cum defecerit uirtus mea, ne derelinquas me. 1. Petr. 5 Psalm. 70

Tum & illud attendendum: Si (ut Simon Caßiensis dixit) Christus suum Patri commendans spiritum, omnium hominum spiritus etiam commendauit: an nō fuit necesse, ut magnam uocem emitteret, qua Patrem tam grandi uoce inclinaret, ut nostros haberet spiritus commendatos? Oratio iusti, quia grandis, penetrat nubes. Oratio igitur Christi, quia maxima, nubes, cœlos, & cor Patris penetrauit, & in eius manus spiritus nostros deposuit. Non ergo rapiet eos quisquā de manu Patris. Pater enim, qui eos habet, maior omnibus est. Proximus morti Christus his Patrem uerbis orauit: Iam In altero Tomo. Eccles. 35 Ioan. 10

Ioan. 17 non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte serua eos, quos dedisti mihi. Ego enim cum essem cum eis, seruabam eos. Si cum morti uicinus est, spiritus nostros ita Patri commendat cum iam animam efflat, an non est consentaneum eos ardentius commendare? At, quia Pater nos nostrorum peccatorum causa exosos habebat, noluit nos Christus nominare nostro, sed suo Patri commendare. ideo non dixit, meorum discipulorum spiritus, sed meum spiritum tibi commendo.

Clamat etiam Dominus uoce magna, iam iam moriturus, ut nos desides, iacentes, somniculosos, imo & mortuos ad tam incredibile miraculum aspiciendum, excitaret, quale erat, quòd Christus moreretur, uita moreretur, Deus moreretur. Clamat cum moritur, ut attendamus eam mortem, quæ mortem nostram destruxit. Eam mortem, quæ fuit mortis mors, quæ fuit morsus inferni. Clamat, ut attendamus, eum, qui moriebatur pro peccatis nostris, resurrecturus propter nostram iustificationem. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut uiuorum & mortuorum dominetur. Clamat, ut attendamus, quia, si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Vt, & qui uiuunt, iam non sibi uiuant, sed ei, qui pro omnibus mortuus est. An non merito Christus clamat, ut spectaculum illud inspiciamus: quo nullum neque fuit, neque erit in orbe maius?

Osee 13
1. Cor. 15
Roman. 14
2. Cor. 5

Clamat item, ut uoce illa sua terribili prædam inferi us dimitteret, quam tot antea seculis tenacissime in faucibus tenebat. Clamauit Dominus magna uoce, cū

Lazarum ab inferni dentibus eripiebat: quanto maiori uoce erat clamare necesse, ut fera illa truculentissima, terribili clamore deterrita, uinctos quos in lacu premebat liberos esse permitteret. Duo enim esse in orbe fortissima Sponsa docet in Canticis: Mortem scilicet & infernum. Ita enim ait: Fortis sicut mors dilectio: dura sicut infernus emulatio. Si igitur infernus erat deterrendus (bestia illa fortissima) grandi erat uoce terrendus. Ioan. 11 Zacha. 9 Cantic. 8

Demum magna uoce clamat, quasi diceret, o surdi mortales, hactenus uos docui, hactenus prædicaui, hactenus clamaui. Iam me non estis amplius audituri neque prædicantem, neque clamantem. Clamans, nunc morior: Vt unicus hic clamor in auribus uestris perseueret: qui uos scilicet admoneat, ut caueatis peccata. Ea enim mortis huius causa fuere, qui admoneat uos ad uigilandum, ad bene uiuendum, ad gratias immortales agendum, ad summo amore diligendum, summo studio laborandum, ad omnia mala cauenda, omnia bona præstanda.

Arbitror ad hunc clamorem monumenta aperta fuisse, terram tremuisse, lapides sese concidisse, dæmones obstupuisse, infernum contabuisse: nunquam enim similis uox unquam audita in orbe fuerat. Transuerberauit uox illa cor piissimæ matris: quæ tunc iuxta Crucem stabat, memoriæ tunc uerbum illud Simeonis reuocans: Tuam ipsius animam pertransibit gladius. Plane eo articulo gladius uirgineam animam transibat & pertransibat: uerberabat, & transuerberabat. Percussit uox illa grandis omnium adstantium corda. Om- Ioann. 19 Lucæ 2

nesq; uultum ad Christum clamantem uerterunt: uideruntq; eum, quòd caput inclinabat, quodq; inclinato capite, tradebat spiritum.

CAPVT XII.

Christus expirat.

Inclinato capite tradidit spiritum. Vt beatissima Virgo, eademq; pijssima mater Filium suum expirasse conspexit: continere se non potuit, quin pijs lachrymis laxaret habenas: Cœpit fluenta lachrymarum effundere, cœpit ex intimis uisceribus luctuosissima trahere suspiria, cœpit ex acutissimo dolore maternos, ac ideo acerbissimos expromere gemitus: illud tacita, sed miserabili oratione, subinde repetens: Fili mi IESV, IESV Fili mi, quis mihi det, ut ego moriar pro te? Vbi uero fœminæ circunstantes, & Christum uident defunctũ, & matrem aspiciũt tam iustis lachrymis terram irrigantem: cœperunt & ipsæ collachrymari: cœperunt plangere, clamoribusq; aerem & cœlum concutere. Id ubi uiri cuncti conspiciunt, imperare sibi non potuerunt, quin lachrymis uultus irrigarent: & ex barba ubertim lachrymæ defluerent. Factus est igitur eo loco planctus multo luctuosior, quàm fecerũt Aegyptij super defuncto Iacob, patre Ioseph. Factus est planctus magnus, qualis fieri solet in morte primogeniti. Ita enim uaticinatus fuerat Zacharias. Aspicient in eum, quem confixerunt, et plangent eũ planctu, quasi super unigenitum: & dolebunt super eum, ut do-

4. Reg. 18

Genes. 50

Zach. 12

leri solet in morte primogeniti. In die illa magnus erit planctus in Ierusalem. Sicut planctus Adadremon, in campo Maggedon. Non habuit Propheta planctum alium, cui planctum Crucis compararet: nisi funestissimum, & luctuosissimum planctum, quo totus populus planxit Iosiam, regem sanctum, patrem patriæ, Reipublicæ reparatorem, legis diuinæ zelantissimũ. Is occisus fuerat in campo Maggedon, qua causa uniuersus Iuda, & Ierusalem luxerunt eum, Ieremias maxime. Cuius omnes cantores & cantatrices, usque in præsentem diem lamentationes super Iosia replicant. Quæ uerba, ut ego existimo, ideo scripta sunt, ut lamentationes super IESV, (uero Iosia,) nos etiam replicemus: nostriq; cantores inter uiros, & cantatrices inter moniales, threnos illos, & lamenta repetamus. 2. Paralip. 35

In Reuelationibus S. Brigidæ scribitur, huic sanctæ reuelatum fuisse, quòd in hora mortis Christi omniũ hominum corda subitus inuasit dolor. Vt nullus in orbe, aut uir esset, aut fœmina, quæ in eo tempore non uehementer doleret: licet doloris causam ignoraret. Quod mihi nimis uidetur probabile. Cum enim Christus sit omnium hominum caput, quis non intelligat, capite dolente, imo moriente, reliqua membra doluisse, imo extabuisse, & morti proxima fuisse? Si enim lapidum uiscera (si ita fas loqui est) commota sunt, & suum dolorem propria fractione monstrarunt, si terra conceptum dolorem ferre non ualens, eum suo tremore manifestauit. Si sol luctum suum, radiorũ amißione, hominibus ostendit: quid miraris, si etiam hominum uiscera, in sui regis, patris, ducis, pastoris, prædicatoris, fra-

tris, amici, demum Dei condoluerint, genuerint, & lachrymas sua sponte profuderint. Liceat mihi per te Lector, id etiam existimare. Quòd scilicet in eo mortis Christi tempore, sicut saxa, scindebantur, ita arbores, uirore deposito, marcida folia demittebant. Aues uolatus suos amittebant. Pisces natare fastidiebant, flumina grauate, & uelut dolenter fluebant, nihilq; erat, quod, ut poterat, dolorem interiorem, exterius non manifestaret.

Et ecce uelum templi scissum est. Liceat mihi per te, pie Lector, Christi post mortem miracula & sepulturam per capita prosequi, ut sacram eius passionem sum ante prosequutus.

C A P V T I.

Velum templi scissum est.

Isaie 6 ET uelum templi scissum est medium. Legitur in Isaia, quod Deus sederet in throno excelso, super templo, quodq; ea, quæ sub ipso erant (scilicet uestes) totum templum operirent. Finge igitur, te animo uidere Deum æternum, in templo illo Ierosolymitano sedentem. Cuius uestes uelent, tegant, protegant templũ illud toto orbe uerendum. Iam ubi Pater æternus in templo suo inhabitans Christum mori uidit, facinus exhorrens uestes suas, (idest uelum templi,) discidit. Quo simul factum est, ut templum olim ueste Dei æterni munitum, iam nunc sine tectura, sine protectione, & sine ornamento remaneat. Et profectò, si Dauid, Saulis

et Ionathæ mortem audiens, sua discidit uestimenta,(eo argumēto indignitatem mortis illustrium uirorum exhorrens) quanto potius Pater æternus mortem Filij sui indignißimam indignißime ferens, uestes suas, quæ uelum templi erant, rescindere debuit? 2. Reg. 1

At uero, ubi Pater æternus uestes suas discidit: necessario, quæ in ipso erant occulta, reuelauit: & equidem, ut uelo disiecto, quæ sunt occulta templi, sunt facta manifesta: ita uelo disiecto, quæ erant occulta Dei, iam esse patentia: et quæ erant inuisibilia, iā posse uideri: et quæ erant inaccessibilia, iam adiri posse, monstratur. Patent ergo mortalibus uiscera Dei, & uolentibus Deum uidere, post Christi mortem, fas erit uidere: ex parte siquidem Dei, iam nullum est, quod obstaculo sit, impedimentum. Olim opposuerat Deus sibi nubem, ne transiret oratio, quanto potius, ne transirent orantes? Iā per mortem Christi omne impedimentum sublatum est, nullum chaos est, fas est nobis ad Deum, & Deo ad nos uenire. 1. Tim. 6 Trenor. 3 Luce 16

Secundo, sicut Moses laturus legem, uelo obtexit faciem suam: (non enim sine uelo carnales Iudæi in Mosi faciem intendere poterant) ita & uelo templum Dei erat obtectum: quia sine uelo Iudæis in templum ingredi fas non erat. Equidem cæremoniæ illæ, sacrificia, & ritus Iudaici uelum erant, quo res spirituales, & uita Christiana, seu potius cœlestis, & diuina tegebantur. Omnia enim in figuris contingebant illis. Vt ergo significaretur, non esse nobis seruiendum Deo nostro in cæremonijs, (quæ spiritum, & ueritatem figurarent) sed quod adorandus esset in spiritu, & ueritate: ideo templum uelo nudatur, idest omnis illa Deo in cæremo- Exod. 34 1. Cor. 10 Ioann. 4

niis, & figuris, seruiendi ratio nudata est. Seruiendum est in spiritu, & ueritate, quam eatenus uelum caremoniarum operiebat.

Hebr. 10 Tertio, Paulus dicit, quod Christus initiauit nobis uiam nouam, et uiuentem, per uelamem, (idest carnem suam.) quo loco multa resplendent mysteria. Primum, sicut uelum templi tegebat Sancta Sanctorum: & cœlū hoc, quod uidemus, tegit nobis gloriam Dei, quam expectamus: ita caro Christi tegebat gloriam, & Deitatem Verbi: quam Sacratissima Christi anima clare uidebat. Ergo uelum scissum significauit, Sancta Sanctorum iam esse sine velo, & gloriam Dei esse item sine uelo. Diuisit igitur caro per mortem ab anima & uelum templi scidit, & Deitatem Limbo monstrauit, & cœlum patere cunctis ostendit. Colligo ex his: in morte Christi omnia fuisse uela disrupta. Caro enim Christi (uelum gloriæ Christi) est clauis, & spinis diuisa. uelum templi, arcam Dei uelans, diuisum est. Cœlum item apertum. Ergo uia ad Deum omnibus patet. Secundo, Sicut sine mora, in eodem puncto, quo caro est ab anima Christi disiuncta, est gloria Dei Patribus Limbi monstrata: ita sine mora, cuiuis ab hoc seculo discedenti est eadem gloria monstranda: nisi ipse sibi impedimento fuerit, ne tanta gloria monstretur, id est nisi peccatum adduxerit, quo illa gloria priuetur. Tertio, ostensum est: quod, sicut uia, qua Christus sibi gloriam corporis, nobis uero gloriam et corporis, & animæ comparauit, fuit sui sacerrimi corporis mors, tormenta, dolores, quos in Dei Patris sui gloriam tolerauit: ita uia noua, & uiuifica ad gloriam nobis comparandam illa etiam erit: si scili-

cet compatimur, ut simul con glorificemur. Quarto, edo cti sumus, quod sicut nullatenus erat uia, qua quis in Sancta Sanctorum ingrederetur, nisi per uelum tantū modo: ita nullatenus est uia, qua quis in cœlum ingrediatur, nisi per carnem Christi dumtaxat, idest per uirtutem eius passionis, quam Christus in carne sustinuit. Ergo in carne Christi ianuæ, et ostia facta sunt, per quæ nos in cœlum intrare possimus.

CAPVT II.

Terra mota est.

ET terra mota est. Indicium, quod in aliquem locum uenerit Dominus, terræmotus est. ita enim habemus: Cum orassent, motus est locus, & repleti sunt omnes Spiritu sancto. Aduenius ergo Spiritus sancti terram mouit. Et rursum, Paulo, & Sila orantibus, ueniens Deus eos consolaturus, terræmotus factus est magnus. Qua ratione, cum Angelus uenit lapidem ab ostio monumenti sublaturus, terræmotus magnus factus est. Existimo igitur, quod, quia mors Christi Deum hominibus absentem, hominibus conciliauit, & fecit esse præsentem: ut uidelicet iam esset nobiscū Deus: ideo terra in Christi morte contremuit. Erat longe olim ab hominibus salus: at per Christi mortem Deus nobiscum est usque ad consumationem seculi. Erat olim longe a nobis: at per Christi mortem habitat gloria in terra nostra. Iam enim nulla natio tam grandis est, quæ Deos sibi habeat appropinquantes, quam est natio

Actor: 4
Actor. 16
Matth. 28
Matth. 28
Psalm. 84
Deuter. 4

Christiana. Tremuit ergo terra, Dei gloriam ad se uenij se testata.

Iam uero nescio, an & hac terramotus causa fuerit. Sane per Christi mortem terra nouis legibus, nouo cultu, nouis praeceptis arctissime subijcitur: at quis non timeat, quis nō exhorreat tale subire iugum, tale sibi imponere onus, quale Christianum est? Plane onus Christi leue est, et iugū suaue: sed non nisi amantibus. at quam sunt amātes pauci? Quid miraris ergo, si terra tremuit, nouam legē subitura? Quid terra, nisi terra, est? Quid uero lex, nisi caelum? quid terra, nisi caro, nisi foenum? quid lex, nisi spiritus, nisi sanctitas, nisi iustitia? Quid ergo non timeat caro, spiritus fieri iussa? quid non tremat terra, cui, ut caelum sit, in Christi morte praecipitur? Lex quidem sancta, iusta, & bona. Ego uero carnalis sum, uenundatus sub peccato. Tu mandasti, inquit, mandata tua custodiri nimis. Quae, si non nimis custodias nimis, heu nimis aeterna morte punieris. An non aequum est, ut terra tremat, nouam in Christi morte legem susceptura? Tremunt Iudai, tremit & Moses illi legem suscipientes, hic ferens: et non tremet terra legem suscipiens, quam ut Legislator seruaret, diem ultimum in Cruce finiuit? Tremet terra in fine mundi iudicanda: & non tremet, quando legem suscipit, per quam erit in iudicio examinanda?

Matth. 11 Mich. 7 Ioann. 3 Roman. 8 Roman. 7 Psalm. 118 Hebr. 10 Matth. 24

Tertio, ostendit terra, quid in morte Christi essent iniqui facturi: plane maior terrae pars iniquorum est. Ideo enim dicitur. Vah habitatoribus terrae. Iam, si impij uident Christum innocētem pro alienis peccatis tam acerrime cruciari, tam indigne mori: an nō iustum est,

Apoc. 8

ut tremant, ut horreant, ut tabescant: expendentes, quo modo nocens punietur pro culpis suis, quando innocẽs ita punitur pro alienis? Docet igitur terra terrenos: docet illa tremens, cum tamen sit innoxia: quantũ debeant tremere culpati.

Quarto: terra tremore suo & pios excitat, & impios deterret. Pios quidem consolatur. Dum enim mouetur loco suo, indicat, pios non habere hic ciuitatem manentem, non hic esse stabiles præsagit futurum, ut pij loco isto terreno submoti, in locum cœlestem sint abducendi. Siquidem grandior lapis, loco suo dimouendus prius hinc inde mouetur. Ergo & terra piorum nunc hinc inde concutitur, utque sit in cœlum transferenda. Atqui impios suo tremore deterret. Dictum enim est: Commota est, & contremuit terra, & fundamenta terræ commota sunt, quoniam iratus est eis. Iram regis pauet subditus: iram iudicis criminosus. Et, si leo rugit, quis non timebit? Ergo nullus maior contra impios Domini furor, quam post Christi mortem. Legimus enim, quod postquam tauri, & altilia fuerunt occisa: & inuitati, ad cœnam uenire noluerunt, iratus rex, missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Si tauri, & altilia (quæ humanitatem Christi significant) occisa non fuissent, non adeo regis ira excanduisset. Ira ergo Domini contra impios, qui mortem Christi non curant, uehementer accensa est: quã tremore terra, ut potuit, indicauit.

Hebr. 13
Psalm. 17
Amos. 3
Matth. 22

CAPVT III.

Petræ scinduntur.

ET Petræ scissæ sunt. *Variæ sunt in sacris Literis petrarum significationes. Prior uero est, qua lapides hi materiales, saxa ue significantur. Hæc in Christi morte scinduntur. Vt certe in grandi terræmotu contingere solet. Terræ siquidem concußio ingentia saxa discindit, quo etiam fit, ut fortißima, & quæ uidebantur æterna corruant ædificia. Cum igitur Christi mors terram concusserit: ingentia etiam saxa disrumpit, et mortuorum sepulturas aperuit.*

Porro saxorum diuisio significauit, nihil terrenum, nihil seculare, (etiam si esset firmißimum uelut lapis) iam debere durare. Vetera enim transierunt, noua efficiebantur omnia. Docuit saxorum diuisio, non iam ædifficia ex terrenis lapidibus, scilicet, qui diuidebantur: sed ex spiritualibus, qui corrumpi nesciunt, esse ædificanda. Quæ enim uidentur temporalia sunt, ac ideo cum tempore labente, labuntur. Sed quæ non uidentur, per Christi mortem, efficiuntur nobis æterna. Ergo ex saxorũ diuisione docemur, non iam terrenos, quærere lapides ad ædificandum, ut qui sint infirmi, & fragilies: sed sancta quærere opera, quæ sint uelut argẽtũ, et aurũ, quibus domus nobis æterna ædificetur in cœlo.

Secundo lapides peccata significant: Quod diabolus cum Christum tentaret indicauit, dicens. Dic ut lapides hi, panes fiant. Vbi sanctorum Patrum sensus admonuit: per lapides, peccata significari. Igitur quod in

Isai. 63
1. Petr. 2
2. Cor. 4
1. Cor. 3
Matth. 4

Christi morte saxa rumpantur, id mysteriũ indicabat: post Christi mortem, iam nulla peccata esse debere. iam nullum peccatum integrum esse futurum. Vetus enim homo noster (qui peccatorum fons est & origo) simul cum Christo crucifixus est: ut destruatur corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato. Sic igitur, uos existimate mortuos peccato, uiuentes autem Christo. Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore. Et rursum: Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus: ut, qui uiuunt, iam non sibi uiuant, sed ei, qui propter ipsos mortuus est. Quibus uerbis tria Paulus concinnauit argumenta: ut peccata findantur in nobis & pereant. Primum: quia uetus homo noster cum Christo crucifixus est. Ergo fonte peccatorum disrupto, peccata etiam conuenit disrumpi. Secundum: quia cum Christo, peccato mortui sumus. Tertium: si Christus morte sua, uitam nobis procurauit: indignum est, nos peccato uiuere, & non Christo. Rumpantur ergo nostra peccata. Roman. 6 Eodem. 2. Cor. 5

Tertio lapides, in meliorem partem, fortissimos significant in pietate fideles. Christus enim lapis sæpissime est appellatus. Siquidem est lapis angularis: est lapis in fundamento fundatus. est lapis ab ædificantibus reprobatus. est petra, unde aquarum fluenta fluxerunt. est lapis fundamentalis super quo Ecclesia construitur. Quia uero quæ conueniunt Christo, hæc dedit suis conuenire Christianis: si ille petra: sui etiam fideles sunt lapides nuncupati. Dicente Petro: Ipsi tanquam lapides uiui super ædificamini domus spiritualis. Ergo, quia in Matt: 21 Psalm. 117 Num. 20 1. Petri. 2

morte Christi, Christus est percussus & ita est illa petra diuisa: ut anima esset a carne disiuncta: ita etiā conuenit fideles esse diuisos: ut habeant animam a corpore
Hebr. 4 disiectam. dictum enim propterea est. Sermo Dei uiuus pertingens ad diuisionem animæ, & spiritus: compagum, quoque ac medullarum. profecto si gladius sermonis diuini diuidit animam a spiritu: quanto potius diuidet corpus ab anima. Ergo, qui fidelis esse uult, disrumpatur: habeat animam a carne diuisam.
Roman. 8 Dicente Apostolo: Si spiritu facta carnis mortifi-
Roman. 8 caueritis, uiuetis. & rursum: Si Christus in uobis
Eodem. est: corpus quidem mortuum est, propter peccatum: spiritus uero uiuit propter iustificationem. & item: Qui in carne sunt (, id est, nondum a carne diuisi) Deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu (, quasi iam lapides perfracti. Si tamen spiritus Dei habitat in uobis. Et hac ra-
Ierem. 48 tione Deus per Ieremiam clamat dicens: Maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine, id est, maledictus sit: qui in carne sua integer manet: in quo gladius, Deo nullam adhuc fecit separationem.
Iudic. 7 Quo etiam milites illi Gedeonis lagenas frangunt, ut luce splendente, de Madiam referant triumphum. Significantes nos de nostris hostibus nō relaturos uictoriam, nisi lagena nostræ humanitatis confracta.

CAPVT IIII.

Monumenta aperta sunt.

ET monumenta aperta sunt. *Per mortem Christi, eius diuinißima anima erat in infernum descensura, id est, erat uita nostra, in mortem nostram deuentura. Cum ergo è Cruce, uita in infernum descenderet, omnia monumenta dißiliunt: reserant sese eam uitam uenientem exceptura, ut cum mense Maio pluuia deside ratur, fœmina cuncta uasa producunt, in quibus uenientem excipiant pluuiam: ut cum piscinam moturus ueniebat Angelus, quiuis infirmus, ad salutem excipièndam se præparabat: ita omnia sese aperiunt, omnia sese uenienti obijciunt uitæ, ut uita ueniente, eorum mors moriatur, eorumq; uita resurgat. Sane cum Dominus erant aures surdo daturus, inquit: Hephathath, id est Aperire. Aperire, ut salutem meam tua recipiat infirmitas: ita & tu crede, Christum in sua morte clamasse O monumenta, audite uocem Filij Dei. Aperimini: suscipiat meam uitam mors uestra, iam mors mortem non premat, sed uita mortem deterreat, & in uitam conuertat. Regum commemorat historia, quod cum deferretur hominis cadauer ad sepulturam, proijcereturq; a deferentibus in monumentum Elisæi: ipsum cadauer ambulauit, ut tangeret ossa Elisæi: quibus tactis reuixit, stetitque super pedes suos. Si cadauer illud, uitæ desiderio se Elisæi oßibus adiunxit, ut uiueret: quid miraris, si omnia, quæ in monumentis iacebant cadauera, eodē uitæ desiderio, sua sepulchra reserarent: ut*

Ioan. 5

Marc. 7

Ioann. 8

4. Reg. 13

Ita Heb. Veritas, & noua uersiones.

uenientem Christi uitam susciperent: cuius tactu resurgerent?

Et etiam, quia Christi cadauer erat sepultura mandandum, omnia sepulchra certatim sese aperiunt, ut sacrum illud cadauer suscipiant, quo suscepto erat illis uita restituenda. Et licet sacrum cadauer in monumento nouo conditum sit, fuit perinde tamen ac si in aliorum monumentis conderetur: dedit enim eis uitam, quam sepulchrorum apertione optasse monstrauerunt, siquidem multa corpora Sanctorum, quae dormierant surrexerunt.

Num. 16 Alia item narrat historia, quod sese aperuerit olim terra Dathan et Abiron deuoratura. Aperuit illa se: et iniquos absorbuit in uindictã. Quid miraris si meliore nota, nunc sese terra retexat, & aperiat, Sanctum Sanctorum exceptura: non in uindictam, sed in uitam.

Genes. 4 Rursum, inquit Dominus: Terra aperuit os suum, et suscepit sanguinem fratris, de manu Cain. Si terra suũ aperuit os, ut sanguinem Abelis exciperet: an non erat aequius, eandem terram sua aperire sepulchra, ut sanguinem, ut carnem, ut corpus Christi reciperet?

Matth. 3 Iam coeli aperti sunt Christo baptizato, in signum, quod ex throno Patris: per coeli aperturam Spiritus sanctus, & omnium coelestium diuitiarũ thesauri in Christum descendebant. Sic rumpuntur monumenta: in signũ, quod ex Cruce, (uelut e Regis Christi regio throno,) per monumentorum apertionem uita coelestis, & coelestes diuitiae in mortuos descendebant.

Item cum lapis monumentis imponitur, indicatur, mortuos non ultra reuocandos ad uitam. Mors enim,

mortuorum uitam uicit, uorauit, absorbuit, & ita de ui ta mortuorum triumphauit, ut eam in perpetuum tene at captiuam. Ideo, inquit Psaltes: ne urgeat super me puteus os suum, id est, ne sepultura me concludat me suũ in æternum seruans captiuum. Igitur contra nunc fieri ostenditur, quod saliat mors Christi de morte nostra triumphat. quod mors moriendo mortem destruit, in signum ergo uictoriæ, clausa monumenta reserantur: ostẽdentia iam mortem mortuos non premere. iam carceres in quibus mors mortuos tenebat captiuos, esse reseratos, & ita monumenta reserata, manifeste uerum esse ostendunt, quod olim dictum est, scilicet. o mors ego ero mors tua. Mors enim Christi in mortis regnum intrauit, cum ea pugnauit, uicit, inq; uictoriæ signum mortis monumenta aperta esse uoluit. Psalm. 68 1. Cor. 15

Demum monumenta uersus cœlum aperta plane indicant: iam mortuis cum cœlo esse consortium. quodq; iam mortui, & hi qui descendunt in limbum, laudaturi sint Dominum. Psalm. 113

CAPVT V.

Corpora Sanctorum resurgunt.

MVLTA corpora Sanctorum, qui dormierãt surrexerũt. Nulli dubium esse debet: corpora sancta non surrexisse, dum Christus, aut in Cruce, aut in tumulo mortuus iacebat: sed cum a mortuis surrexit. Tum quia hic est communis doctorũ consensus. Tũ quia Paulus affirmat Christum esse principium, et primogenitũ Coloss. 1

ex mortuis. Tum etiam, quia si cadauera sacra eo surgebant, ut de Christi resurrectione testarentur: quomodo id testarentur, Christo adhuc iacente defuncto? Et id quidem euidenter Matthæus affirmat: nam sunt hæc eius uerba: Multa corpora sanctorum surrexerūt: & exeuntes de monumentis, post eius resurrectionem, uenerunt in sanctam ciuitatem. Num si post resurrectionem exierunt de monumentis: ante resurrectionem, uiua manebant in illis? Quis id opinetur?

Ergo, ut probaturus, quod esset mors mortis, mortuorum aperuit monumenta: ita probaturus, quod esset morsus inferni, Sanctos illos, quos antiquo iure possidebat infernus, inferno trementi è manibus, & uenter subripuit. Impletum habet Oseas suum tam uetustum uaticinium: o mors ero mors tua: ero morsus tuus
Oseæ 13 inferne. Porro momordit Christus infernum: illum uoraturus, si esset totus ille uorabilis. Sed damnati esulenti non sunt: mandi, aut morderi non possunt. Igitur hos Christus morsu, inferno eripuit: quos gratia, ut morderi & edi possent effecit.

Iudic. 4 Habemus iam illud Samsonis enigma solutum: De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Isaię 5 Profecto usque ad Christum Dominum, aperuerat in Ionæ 3 fernus sine numero animam suam: aperuerat os illud suum (sicut cetus Ionæ) uastißimum, comederatq; cunctos sine exceptione mortales. At sanctos ex inferno Christus eripiens, fecit: ut de comedente exiret cibus, id est, de inferno exirent sancti. De forti etiam egressa est dulcedo: ut enim supra dicebam, fortis est mors, du-

rus, & fortis infernus. Sed quam est fortis infernus: Cantic. 8
tam est Christo dulce illud animarum sanctarum, ue-
lut apum examen. Ergo Samson, mel & apes in ore
leonis (quem occiderat) reperiens, dixit: De comedente
exiuit cibus. Christus animas sanctas ex faucibus infer-
ni (quem conculcauerat) eripiens, meliorem de comeden-
te exijsse cibum uerificauit.

Iam illud expende, quàm sint similes Christo fide-
les. In die resurrectionis animam suam a corpore disiũ-
ctam, corpori reconciliauit: ut ergo nihil ille habeat
suum, quod suis non communicet: animas fidelium, a cor-
poribus diuisas corporibus reconciliauit.

Et quidem mors fecerat, ut quiuis mortuorum cũ
Ezechia diceret: Non aspiciam hominem ultra, nec ha- Isaiæ 38
bitatorem quietis. Neque enim aspiciet me uisus homi-
nis. At Christi mors & resurrectio fecit, ut mortui a-
spicerent homines, & habitantes Ierosolymis inuise-
rent. Venerunt enim in sanctam ciuitatem, & appar-
uerunt multis: atque adeo loquuti sunt multis.

Quòd si diuitem illum epulonem uiuorum fratrũ Luce 16
ea tangebat cura: ut Abrahamum rogaret: aliquem in
seculum ex mortuis mitteret: qui uiuos de alterius secu-
li rebus admoneret, en sui est factus desiderij compos.
Nec enim unus ex mortuis: sed multi ad sanctam ciui-
tatem uenerunt: qui nos de seculo futuro admonue-
runt. At nos uelut nihil admoniti, in utramque, quod
aiunt, dormimus aurem.

Quàm uero Christus est sapiens? quia nihil necesse
erat testatius esse, mortuorum resurrectione, (eo enim
ille surrexit, ut mortuis esset causa resurrectionis) id-

Actor. 1 *circo eam rem omnibus argumentis probauit. Probauit enim se uiuum, per dies, quadraginta discipulis exhibens. Probauit Angelorum testimonio. Probauit demum mortuorum uiua præsentia, multis etiam Ierosolymitis conspicua.*

CAPVT VI.

Centurio cum suis credit.

CENTVRIO autem, & qui cum eo erant custodientes Iesum, uiso terræmotu, & his quæ fiebãt, timuerunt ualde dicentes: Vere Filius Dei erat iste. *Mihi certum est: admirari cœpisse Centurionẽ cum militibus suis, quando uiderunt Christum magna*

Marci 15 *uoce expirasse: tuncq; cœpisse dicere: Hic homo iustus erat. Cum uero terram tremere uiderunt, solem obscuratum,*

Matth. 27 *petras fissas: tũc grauius compuncti, confidentius asserebant, quod Filius Dei Christus esset: eas uoces grãdi timori ab eis extorquente.*

Quod uero contigit Centurioni, & militibus postea quam illam orbis conuersionem uiderunt, præsagium fuit eorum, quæ gentes fecerunt: ubi totum mundum ad prædicationem Euangelij conuerti, & reuolui uidebant. Vbi enim gentes, ad Euangelij tubam, uidebant idola subuersa, dæmonia nulla responsa ex tripode dantia, dæmonum templa disrupta, patrias leges abrogatas, uita hominum correcta, templa Christo ædificata, Cæsares fidei iugo subiectos, animos nouo feruore calentes, terram nouam faciem habentem. Dum igi-

tur terram moueri uident, antiqua omnia obscurari, noua secula apparere: facile Christum esse iustum, esse uere Dei Filium intelligunt. Quo argumento Diuus Chrysostomus in libro, quod Christus sit Deus, usus fuit. Quis enim poterat terram commouere, idola destruere, & mundo insolitam faciẽ tribuere, nisi Deus? Alluxerunt ergo fulgura eius orbis terræ: commota est, & contremuit terra: montes sicut cera fluxerunt, a facie Domini, quia uenit. Profecto Cæsares, & Imperatores montes erant, qui fulgura Euangelij uidentes, sicut cera liquabantur, intelligentes Christum Filium Dei, qui terram saluare uenerat. Psalm. 96

Rursum, quod in orbe factum esse conspeximus, id nõnunquam in quibusdam peccatoribus fieri uidemus. Est grandis aliquis peccator: nihil aliud, quam terræ, quam serpens comedit: is ad Euangelij uocem tremit: rumpuntur ei in lachrymas oculi, conteritur in dolore animus, uitia quæ illi, ut sol ante fulgebant, nunc (ut nox tenebrosa) obscura uidentur. Qui igitur hanc in peccatore mutationem uident, an non dignum est, ut intelligant: Christum esse Filium Dei, ut potentiæ mutationis autorem? Isaię 65

Sed ad nostrum Centurionem redeo, nulla gens a Dei cultu adeo abhorrere uidetur, quam milites. Non quod bella in uniuersum sint mala: sed quod ad bellum (ut plurimum) soleant concurrere mali. Ideo enim dictum est: Dissipa gentes, quæ bella uolunt. Siquidem bella, non ex uoluntate, sed ex necessitate principes gerere debent. Hac igitur gens bello mancipata, hæc est, quæ prima Christum Dei Filium, post eius mortem, Psalm. 67

sine Iudæorum timore fatetur. Ostensa ergo est Passionis & mortis Christi efficacia; quæ gentes adeo, a Deo distantes, Dei Filio adeo in fide conciliauit. Ergo sicut Christi natiuitas tam fuit potens, ut Magos tantopere distantes, ad stabulum adduceret: ita & mors tam fuit efficax, ut milites illos religione multo, quàm Magi distantiores, ad Christi fidem aduocaret.

Ephes. 2

Matth. 2

Expende precor te, quid fuerit illo tempore in orbe potentius? Certe summa orbis fortitudo erat in militia sita. Fortissimum ergo mundi, militia est. Quid uero potuit esse in seculo debilius et infirmius, quam Christus in cruce suffixus, quámq; eius indignissima mors? Ergo cum uides Christi mortem, militum uicisse potentiam, an non intelligis uerum esse, quod infirmius est Dei, fortius esse hominibus? Quòd si Christus fortissima seculi deijcit, apertum est omnia reliqua ab eo esse deijciendá. Sicut cum Dauid fortissimum Goliath uicit, totum Philistæorum agmen uertit in fugam.

1 Cor. 1

1 Reg. 17

CAPVT VII.

Aderant mulieres multæ crucis mysterio.

ERANT autem ibi mulieres multæ a longe, sequutæ Iesum a Galilea. ministrantes ei Inter, quas erat Maria Magdalena: & Maria Iacobi, & Iosephi mater, & mater filiorum Zebedæi Nullus est, qui Christo seruiat, & ministret: qui stipendium ab eo recipiat. Ministrarunt Christo fœminæ multæ: inter quas ministrarunt potissime tres, scilicet Magdalena,

dalena, & duæ Mariæ, Matris Christi sorores. Sed mini straiuit maxime Christi sacratissima Mater. His per gradus suos Christus stipendia, & laboris mercedem in cœlis amplissimam rependere uolens: iuxta crucem eas esse uoluit. Vt, sicut erant summi doloris iuxta crucem participes: ita essent summæ gloriæ in cœlestibus, iuxta Christum hæredes. Et sicut maximum erat passionis iuxta crucem meritum: ita esset maximum eiusdem passionis in cœlo præmium. Ioann. 19

Quòd ut explicatius sit, adducam matris filiorum Zebedæi historiam. Optabat illa, ut duo eius filij summum in Christi regno honorem obtinerent. Christus Dominus huic uoto respondit: si summum locum in suo regno affectarent, passionis calicem essent profunde bibituri. Calix enim passionis meritum est, quo cœli præmia comparantur. Nulli sine merito gloriam suam Deus tribuit: neque summæ gloriæ summos honores concedit, nisi calicis passionem summe potarint. Ergo uolens Christus fœminas has, quæ tam fideliter ei ministrauerant, tam abundanter in cœlis coronare: iuxta crucem eas constituit, ut calicem illum altissime bibentes, gloriæ culmen altissime mererentur, & assequerentur. Matth. 20

Vide igitur ordinem: Christus recens natus, uoluit pueros omnes (qui in patria sua eo tempore nati sunt) magno gloriæ gradu in cœlo coronare. Ea ratione passus est, ut ab Herode occiderentur: ut per martyrij palmam in terris, grandis gloriæ palmam assequerentur in cœlis. Eadem ratione Matrem suam, & duas eius sorores, maxima in cœlo gloria coronaturus, maxima Matth. 2

iuxta crucem affecit tristitia. Qua demum causa fœminas, quæ illi ministrauerant, grandem ad crucem uoluit habere dolorem, ut grandis illius futuræ gloriæ haberent honorem. Quo enim quæq; acerbioris doloris gladio fuit uerberata, eo ampliori corona fuit in cœlo donata.

Id uero expendendum est, quòd nullus eorum (qui ad crucem Domini astitisse memorantur) martyrij postea gladio percussus est. Neque enim, aut beatissima Virgo, aut gloriosus Euangelista Ioannes, aut amans illa Magdalena, aut reliquarum aliqua, martyrium subijsse memoratur. Adeo enim uehemens fuit ille crucis gladius, adeóq; piarum animarum teneritudinem transuerberauit, ut fuerit illis pro martyrio computatum. Ita enim Beatus Bernardus in sermone de beatissima Virgine, cui initium est: Signum magnum apparuit in cœlo: Sacram Mariam & martyrem, & plusquam martyrem prædicat: quia eius animam doloris in cruce gladius pertransierit: quæ ratio cur non etiam reliquas fœminas in suo gradu martyres fuisse conuincet? Scio tamen communem nostri temporis scholam beatam Virginem martyrem nolle uocare.

Demũ, quòd mulieres multæ mysterio crucis assistũt: præsagium fuit, quòd crux fœminis esset postea altissime infigenda. Fœminæ enim sunt, quæ crucis dolorẽ, arctius, deuotius, tenerius, & amantius, prosequuntur.

Sed speciatim adstat Magdalena, ut uerũ esse cõfirmet: ꝙ de ea Dominus dixerat, quòd scilicet, quia mul-
Luce 7 tũ ei remissum erat, multum etiã amaret. At, qui multũ
Eccles. 6 amat, in tribulationibus amicorum fixus perseuerat.

CAPVT VIII.

Ioseph corpus Domini petit.

CVM autem sero factum esset, uenit homo diues. (*ut Marcus habet*) *nobilis decurio, & , ut Lucas inquit, uir bonus & iustus: qui non consenserat cō silio, & actibus Iudaeorum: & , ut Ioannes dicit, discipulus IESV, licet occultus propter metum Iudaeorum. Hic a Pilato petijt corpus IESV, & sindone inuoluit: magnaq; unguenti copia unxit, & in nouo monumento collocauit.* Marc. 15 Lucae 23 Ioan. 15

Deo autem gratia, quòd diuites, & etiam nobiles, aliquid habent cum Christo communionis. Deo gratia, quò diuites & nobiles etiam ad regnum Dei spectant. Licet enim tam difficile sit diuitem in Dei regnum intrare, quàm camelum per foramen acus: atque impoßibilia sunt apud homines, apud Deū poßibilia sunt. En igitur Christi mors id esse poßibile & fecit, & demonstrauit. Intellige igitur mortis Christi efficaciam: quae Iosephum, cum diuiarum, nobilitatis, & uitae periculo, ad Christi corpus petendum armauit. Matth. 19

Multa uero haec Iosephi petitio significauit: illud primum facile: quòd Iudaeorum gens, nobilis illa olim: iusta item & bona, etiam olim, per diuitem, qui induebatur bysso & purpura (testante Gregorio) significata: cum sero mundi factum fuerit, petet corpus Iesu. Haec siquidem est Pauli prophetia: quòd, cum populus gentium intrauerit, tūc omnis Israel saluus fiet. Atqui saluus esse non poterit, nisi Christū, olim crucifixum, preci Lucae 16 Rom. 11

bus petat, fide suscipiat, & charitate in mentis monumento recondat.

Secundo, quia iste Ioseph erat Christi discipulus, licet occultus: significauit futurum, ut discipuli Christi, licet propter tyrannorum metum occulti, ab eisdem tyrannis audacter essent Christi cultum, & obsequium petituri, scilicet, ut per tyrannos liceret, Christum in Ecclesiis magnificentissime structis colere & honorare. Cum ergo Syluester a Constantino: & Vrbanus a Phoca, ut Christum publice colere liceat impetrant: perinde fuit, ac si Iosephum uidisses a Pilato impetrantem, ut Christo debitum honorem impendere queat.

Tertio, quia Ioseph diues erat, significauit etiam futurum: ut diuites Christiani magnis suis sumptibus (& qui fortasse superflui uideri poßint) Christum essent ueneraturi. Attulit Ioseph aloes libras centum: an non hic apparatus excessiuus uideri poterat? Attulit Constantinus, non aloes, sed auri: non libras centum, sed fere talenta centum. Recondidit Ioseph Christum in monumento, in saxo cauato, recondidit Constantinus (& post eum alij infiniti) in Ecclesiis: quibus si templum Salomonis contuleris, nescio an erunt nostræ superiores. Erit igitur diuitum & nobilium munus, Christum etiam cultu (qui redundans uideri poßit) adorare & uenerari, modo id per extreme indigētes liceat. Apparatum enim, quem uiuens Dominus contempsit, mortuus acceptat: si ex animo pio, & diuinitatis religione commoto offerri sibi intellexerit.

Quarto, diues iste Ioseph diuites nostros, quid facere debeant, satis admonuit. Profecto corpus Christi Eccle-

sia est: ut Paulus aperte, & saepe monstrauit. Hoc corpus Christi in cruce est, dum in tribulationibus est. Pauperes igitur Christi, cruci affixum, repraesentant. Admonet ergo diues ille Ioseph, diuites Christianos, ut huius corporis Christi curam gerant, sindonem, unguenta, monumentum et necessaria largiantur. Sed nota, quod dixit: Monumento suo, nouo, exciso in petra. Vt opes illae, quibus diuites pauperibus succurrunt, sint suae: sint nouae, sint in petra excisae. Certe Iustitia facit opes esse suas. Charitas facit esse nouas. Fides facit in petra, quae est Christus, exscindi. Horret uero Christus ex rapinis, cōtra iustitiam honorari. Contemnit obsequia sine charitate. Reijcit eleemosynam sine fide. Roman. 12 1. Cor. 12

Iam, si Christus docuit, qua mensura mensi fuerimus, eadem esse nobis remetiendum: si nos Christum, & pauperes eius in monumento nostro nouo, & saxeo recondimus: ipse nos in monumento coeli recondet. Coelum monumentum uoco, quia non datur, nisi uita praesenti defunctis. Voco item monumentum, non qua mortuorum est, sed qua perpetua requies est: hanc quietē Deus uolet esse nostrā. Omnia enim nostra erunt. Erit haec, quies noua: nec enim talē oculus unquam uidit: neque auris audiuit, neque in cor hominis ascendit. Erit demum saxea, id est, firmissima, omni scilicet aeternitate mensura. Matth. 7 1. Cor. 3 1. Cor. 2

CAPVT IX.

Pharisæi sepulchrum custodibus & sigillo muniunt.

ALTERA autem die, quæ est post parasceuem, conuenerunt principes ad Pilatum dicentes: Recordati sumus, quod seductor ille dicebat: Post tres dies resurgã. Iube ergo custodiri sepulchrum. *Certum est, diem post parasceuem esse sabbatũ, quod Iudæi celebrabant solennissimum. Cur ergo non dixit Matthæus, sabbato conuenisse Iudæos: sed altera die post parasceuem? Respondeo, non sine mysterio id ita dictum fuisse. In morte siquidem Christi sabbati festiuitas cum legalibus omnibus extincta fuerunt: merito igitur altera dies, non sabbatum nominatur.*

Iam licet illud sabbatũ fuerit Iudæis omni obseruatione sollenne: non tamen uetabantur, quin loqui cum Pilato potuissent, rogãtes, ut custodes sepulchro adhiberet. Custodes uero facile custodiebant, ut, qui sabbati religione, quia gentiles erant, non tangerentur.

Audiamus ergo, quid illi, furenti rabie acti, Pilato referant: Recordati, *inquiunt*, sumus, quod seductor ille dixit. Post tres dies resurgam. *Video animi maliciam: sed etiam uideo astutam prudentiam. Nullum impingi Christo potest nocentius crimen, quam quòd seductor sit. Neque ulla maior toti inferno cura, quam quòd aut Christus nõ resurgat post tres dies: aut quod resurrexisse nõ credatur. Plane, si seductor est nulla Fidei, quã ille prædicauit, est a nobis fides adhibenda.*

Et si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides uestra: inuenimurq́; (ut Paulus ait) Dei falsi testes. Adhuc estis in peccatis uestris: et qui dormierũt in Christo, perierunt, fitq́; ut Christiani omnibus hominibus miserabiliores simus. Cum ergo uitæ Christianæ robur super eo cardine uersetur: quod Christus sit ueritas, qui uenit illuminare, ijs, qui in errorũ tenebris, & in peccatorum mortali umbra sedebant. Rursum totum pondus Christianitatis huc incumbat, quod Christus surrexit sicut dixit, uelut primitiæ Christianorum, qui cum eo sunt surrecturi: uidere licet, quam callide illi Christo, mendacium, & resurrectioni obstacula obmoliantur. 1. Cor. 15 Ioann. 15 Luce 1

Mihi enim ita uisum est, Pharisæos, non ea solum ratione custodijsse, et sigillasse sepulchrum: ne saliaet furto auferretur Christi cadauer: sed ea maxime ut resurrectionem Domini, qua possent, ratione impedirent; ut, si arte forsan quapiam Dominus esset resurrecturus: eam militum uetaret attenta & peruigil custodia.

Forsan præfigurata erat ista custodia: quando Saul suos misit satellites, qui domum, in qua triumphator Dauid iacebat, uallarent. Tunc uxor Dauidis Michol, uirum admonet: ut se ea nocte saluaret, si mori non uellet. Ille uero (forsan ad auroram) per fenestram, non per ianuam exijt, atque ita demum euasit. Iacebat igitur triumphator Christus in monumento, uallatus est a synagoga custodibus. Sed rogatur interim a noua Ecclesia (quæ Christi sponsa est) ut ea nocte saluet se, a mortuis resurgendo: nisi enim ea nocte resurgat, in mẽtibus fidelium erit moriturus. Exit igitur Dominus e 1. Reg. 19

monumento, non per ianuam, id est, non lapidem ab ostio monumenti submouens: sed per locum sepulchri superiorem, quasi per fenestram egrediens: sicut solet uapor è profundiore terra, non per latera, sed directe ui caloris exire.

Rursum prædicta erat forsan ista custodia in illis Ionæ uerbis: Ad extrema, inquit, montium descendi: terræ uestes concluserunt me. Christus enim custodibus & sigillis uallatus, uelut terræ uectibus cõclusus erat.

Porro celebrium uirorum sententia est, olim sua maiores occlusisse sepulchra: quia in illis suos etiam thesauros cum mortuis recondebant. Pharisæi igitur ignorantes (dum Christi sepulchrum tam attẽte concludũt) attentis animis aperte significant: grandes thesauros in Christi monumento seruari: neque enim nimis custodiuntur, nisi quæ sunt nimis pretiosa.

Iam uero sicut Dominus è sepulchro uictor egreditur, non obstante morte: quæ ipsum inuaserat, non obstantibus inuolucris, quibus erat obstrictus, non obstante lapide, qui sepulchrum claudebat, non obstantibus sigillis, & repagulis, quibus erat lapis munitus, non obstantibus custodibus, quos synagoga conduxerat, non obstantibus Pharisæis, neque gentibus ita futurum est, ut Christi fideles in orbis extrema hora a morte & sepultura resurgant: non obstante mari, quod quosdam demerserat, non obstãtibus flammis, quæ quosdam uorauerant, nõ obstantibus gladijs, qui quosdam minutim discerpserant, non obstante terra, quæ quosdam in puluerem redegerat. Surgent mortui incorrupti. Surgent mortui contra mortẽ uictores. Ideo enim

Christus in sepulchro ita Deum deprecatur. Educ de custodia animam meam. Me expectant Iusti, donec retribuas mihi. Iusti enim expectant, ut mortuo Christo, uita retribuatur: certi idem sibi a Deo tribuendum, quod Christo tributum conspiciunt. Ergo nunc Christus custoditur. At super custodiam suam tertio die stabit: et super munitionē suam gradum figet, uidebiturq; in die iudicij omnibus procul, et in finē apparebit. Psalm. 141 Abacuc 2

CAPVT XXVIII.

Vespere autem sabbati, quæ, &c.

N*VLLVS mihi uitio uertet, si mysterium sacerrimæ resurrectionis Christi fusius explicauero. Cum enim ea sit totius fidei basis, & cardo: non potest uanum uideri, quòd eam illustrauerim, eo maxime, quòd Ecclesia canit, Christum resurrexisse a mortuis secundum Scripturas; neque deerunt, qui has scripturas optent sibi in medium afferri. Eas hoc I. c. libet afferre.*

CAPVT I.

Christus surrexit secuedum Scripturas.

Surrexit, non est hic. Surrexit sicut dixit. *Non solum sicut per os suum dixit: sed sicut per os prophetarū, ante multa secula, dixit. Per os Dauidis ita Christus* Psalm. 16

dixerat: Foderunt ante faciem meam foueam, & inci derunt in eam. Paratum cor meum, paratum cor meũ: cantabo & psalmum dicam. Exurge gloria mea: exurge psalterium, & cithara, exurgam diluculo: confitebor tibi in nationibus Domine. Quis non uideat, cũ Iudæi Christo parauerunt mortem: eos ante faciem Christi foueam parasse: in eam tamen incidisse? Tunc maxime, cum muniebant sepulchrum custodibus & sigillis, an non tunc parabant foueam? at, cum custodes ipsi Christi resurrectionem testabantur, an non apertum est, quod Iudæi incidebant in laqueos suos? Interim tamen, inquit Christus, Paratum cor meum, paratissimum est ad surgendum: surgam diluculo, & per Apostolos prædicabo nomen tuum, Domine, in uniuerso mundo.

Matt. 16 Psalm. 48 Rursum dictum est: Veruntamen Deus redimet animam meam de manu inferi: cum acceperit me, id est, profecto, quia Dominus accepit me, & uniuit me: sibi ea ratione redimet animam meam de manu & po-

Actor. 2 testate inferi. Iuxta, quod impossibile erat eum detineri ab illo. Erat enim impossibile, ut mors inferni teneret uoratam eam animam, quæ uitæ supersubstantiali erat personaliter unita.

Item dictum erat a Christo per os Dauidis in hæc

Psalm. 15 uerba: Non relinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem: notas mihi fecisti uias uitæ, adimplebis lætitia cum uultu tuo. Pe-

Actor. 13 trus contendit uerba hæc de solo Christo dicta fuisse: nullus enim ante Christum fuit, qui non uiderit in carne sua corruptionem. Christi sola caro, ab omni

fuit incineratione seruata, suaéq; beatißimæ animæ unita. Et, quia in ascensione uiam uitæ omnibus mortalibus (eatenus ignotam) ascendit, ideo dicit, Notas mihi fecisti uias uitæ. Et, quia totus Christi labor, eo insudauerat, ut in cœlo ipse cum suis uultui æterni Patris appareret, id in die ascensionis assequutus dicit: Adimplesti me lætitia, cum uultu tuo. Nō quòd ipse prius uultum Patris non uiderit: sed quòd gaudium Christi plenum fuit, quòd non solus, sed cum suis, Patrem in cœlo uideret.

Audi & aliud: Ego dixi (inquit Dominus) in abundantia mea, Non mouebor in æternum. Domine in uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem. Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. Ad te Domine clamabo, ad Deum meum deprecabor. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionē? Audiuit Dominus, & misertus est mei. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. En, quid dicat Filius Dei, audi eius explicationem: Cum dei Filius erat in sinu Patris, dicebat: Non mouebor in æternum. Ego enim Deus, & non mutor. Altißimum posuit sibi refugium: ideo non accedit ad eum ullum malum. At libuit postea decorem induere, & præcingere se uirtute id, quod fecit, cum carnem sibi uniuit. Iam in tempore paßionis, Pater auertit faciem suam a Filio: ita enim Filius clamat: Vt quid reliquisti me? *Qua causa, cū lachrymis & clamore ualido, preces & supplicationes obtulit ad eum, qui poßit illum a morte saluum facere. Et exauditus est pro sua reuerentia, Conuertit enim Pa*

Psalm. 29
Malac. 3
Psalm. 90
Psalm. 21
Hebr. 5

ter planctũ Filij in gaudium, in sua resurrectione. Et, *licet saccus cadaueris esset, multis uerberibus, & plagis concisus, tamen per easdem plagas, immensæ gloriæ fontibus emanantibus, circundatus est laetitia* Christus.

psalm 18 *Ipse etiam* Dauid *de Christo cantauerat:* Exaltauit, *sicut gigas ad currendam uiam suam, a summo cœlo egreßio eius, & occursus eius usque ad summum eius.* Quod qui non intelligit, audiat a Salomone explicatũ: Oritur, inquit, Sol, & occidit, & ad locum suum reuer

Ecclef. 1 *titur, ubique renascẽs, girat per meridiem. exit igitur Sol ab uno cœli cardine, idest ab oriente, ruitq; in occidentem.* Sed ibi non permanet: *uertitur enim ad summum, unde exierat, idest orientem.* Christus igitur Dominus e *uita processerat in mortem, tanquam Sol ab oriente in occidentem. Sed nunquid in morte, uelut in occidente, desidebit? minime: sed regredietur in orientem.* Occursus *eius ad summum eius, ut ibi renascẽs giret per meridiẽ:*

Cantic. 1 *ubi pascat, & ubi cubet, Ecclesiam suam, uelut oues, abũdantißime pascens.*

Rursus, Christus de se cantauerat psalmum 39. Siquidem Paulus expresse eum psalmum Christo tribuit,

Matth. 10 *asserens, eum, cum in mundum ingrederetur, psalmum hunc cantauisse.* At Psalmi initium est: Expectans expectaui Dominum, *& exaudiuit me, & eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis: statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos.* Quis in his uerbis nõ *uideat Christi resurrectionem illustratam? Lacum enim miseriæ,* Scriptura *sepulturam corporis, & limbum a-*

Zacha. 9 *nimæ nominant.* Dicitur *siquidem de* Christo, *quod emi*

Ierem. 1 *serit uinctos de lacu, in quo non est aqua. et alibi: Lapsa*

est in lacum anima mea. & item: Veruntamen ad infernum detraheris usque ad profundum laci. Cantat ergo Christus, cum se supra lapidem monumēti uiuum collocauit: Eduxit me Deus de lacu miseræ mortis, & de luto illo inferni, quo animæ descendebant. Statuitq; supra hoc monumentum (quod est excisum de petra) pedes meos, et direxit gressus meos, ut in cœlū ascendant. Isai. 14

Psalmum etiam 21. ipse Dominus sibi adscribit, cum in cruce clamās, eius uerba decerpsit. In eo uero ita scribitur: Erue a framea, Deus, animam meam, & de manu canis unicam meam. Salua me ex ore leonis, & a cornibus unicornium humilitatem meam. et quasi pro sua salute adipiscenda deuoueat, uotum hoc Patri suo nuncupat dicens: Narrabo nomen tuum fratribus meis: neque solum illis, sed in medio Ecclesiæ laudabo te. En, quid Christus in sua paßione precetur: en, quæ pro uita sua uota Deo uoueat. Vbi uideor mihi uidere Ionam in uētre ceti similia precantem, & uouentem. Audi, quid sequatur: Timeat Dominum omne semen Israel: quia nō despexit, nec spreuit deprecationem pauperis, &, cum clamarem ad eum, exaudiuit me. En, Domine Christe, iam exauditus es. Reliquum est, ut, quæ uouisti, persoluas. Soluit, dicens: Apud te laus mea in Ecclesia magna, uota mea reddam in conspectu timentium eum. Vt igitur Ionas uota sua Domino redditurus, e ceto in uitam reuocatur: ita Christus e morte in uitam reparatur, ut resurrectus in Ecclesia quingentorum patrum, per se: & in Ecclesia totius orbis per prædicatores suos laudes Domino fratribus enarret. Psalm. 21 Ionæ 2 Psalm. 21

Audiamus, quid sanctus Iob dicat: Credo, quod Re- Iob 19

demptor meus uiuit, & in carne mea uisurus sum eũ: et oculi mei conspecturi sunt. Atqui, o Iob, in carne uidere non potes Deum, nisi sit ipse in carne Deus. Igitur, si Redemptor tuus in carne sua uiuit, non mansit in sepulchro defunctus. Si enim mansisset, tu in tua carne eum uiuum uidere nequibas.

Oseæ 13 Audiamus & Domini uerba per Oseæ prophetam: Mors, inquit, ero mors tua: & ero morsus tuus, inferne. Igitur per mortem Christi mortua mors est. At profecto, si mors Christum uoratum in sepulchro tenuisset, mors mortua non esset: imo mors de uita triumphum tulisset. Surrexit igitur, & ita mors iacuit in monumento defuncta, & deuicta. In cuius signum linteamina defuncti cadaueris in sepulchro erant in unum locum reiecta, testantia, uitam contra mortem uenisse, et mortuum cadauer, quod mors mortificauerat, iam a faucibus mortis ereptum, & ad uitæ partes abductum.

Oseæ 6 Iam idẽ Oseas inquit: Viuificabit nos post duos dies, & die tertia suscitabit nos: & uiuemus coram eo. Si die tertia suscitabit nos: quale est, quod die tertia excitet nos, ipse non resuscitatus? Imo profecto, sicut eo moriente, nos omnes mortui sumus, (ut supra ex Papa Leone docuimus) & eo sepulto, sumus cum eo sepulti: ita & eo excitato, nos omnes sumus suscitati. Vt enim mortuus

Roman. 4 est propter peccata nostra: ita surrexit propter nostram iustificationem: at iustificatio uita est ex mortuis.

Abac. 3 Audiamus etiam, quid Abacuc prædixerit: Cornua, inquit, in manibus eius: ibi absconditæ est fortitudo eius, ante faciem eius ibit mors: & egredietur diabolus ante pedes eius. Stetit, & mensus est terram: aspexit, &

dissoluit gentes, &c. Nemo hic est, qui ignoret, tunc fuisse cornua in manibus Christi, cum fuit cruci clauis confixus. His enim ferreis cornibus, innoxio sanguine tinctis, sanguinea peccatorum regna euentilata sunt. Licet enim ibi crucifixus sit Dominus ex infirmitate: in ea tamen infirmitate erat absconditaq; fortitudo eius. In facie Christi erat mors: mortuus enim est propter delicta nostra, eam mortem procurante diabolo, qui ideo dictus est egressus ante pedes eius. Sicut & Zacharias dixit; quod, quando Christus erat indutus sordenti ueste, Satan erat a dextris eius. At, licet Christus, diabolo procurante, mortuus fuerit: non tamen mortuus permansit, sed stetit: quæ est corporis gloriosi conditio. Neque stetit modo, sed mensus est suis discipulis terram, ut in suis quisq; partibus prædicaret. Per Apostolorum uero prædicationem aspexit Dominus gentes, sicut in passione respexerat Petrum. Aspexit, & dissoluit eorum ritus, & mores, eorum templa, & idola, &c. Roman. 4 Zacha. 3 Matth. 29 Luce 12

Denum libet audire, quid Psaltes in Psalmo 109. dicat, quem Psalmum de Christo dictum, Christus ipse testatur: ergo in fine psalmi dicitur, De torrente in uia bibet: propterea exaltabit caput. Torrens ula est mors, & dolores nostræ mortalitatis: omnes enim morimur, &, sicut aqua, dilabimur. De hoc torrente bibit Dominus, quia mortuus est, quia etiam iacuit in sepulchro. Licet enim iacuerit, exaltauit tamẽ caput, ut, qui moriẽdo caput inclinauerat, resurgendo, caput exaltaret. Verum ergo est, Ego dormiui, & somnum cepi, sed exsurrexi, quia Dominus exaltauit me. Matth. 12 2.Reg.14 Psalm. 3

CAPVT II.

Surrexit Christus, iusta præcedentes figuras.

Surrexit Christus sicut dixit, *non solum per uerba eius resurrectionem prænuntiantia: sed etiam per figuras, & signa eandem delineantia.*

Genes. 9 *Harum prima sit* Noe,*de quo scribitur, quod cum ex uino eius uineæ, quam ille plantauerat lautius bibisset, ebrius iacuit in tabernaculo suo, nudatis etiam uerendis: quæ uidens filius* Cam, *risit.* Sed Noe *euigilans* Canaam Chami *filium maledixit. Habet iam doctus quiuis figuræ rationem: sed breuiter eam perstringam.* Plantauit *synagoga uineam* Deus, *ex eius uino* Isaię 5 *bibit,cum pro nobis carnem, & carnis infirmitates assumpsit.* Ebrius *inde factus est & nudus: cum in cruce nudus pependit.* Iacuit *nudus, dum in tumulo iacuit defunctus.* Sed *cum è somno euigilat (id est, cum ex morte resurgit) maledicit filio* Canaam,*id est, maledixit* Iudæis: *ut iam ex* Iudaismo *nullus infidelis in cœlum proficiat: sed serui sint fidelium infideles facti* Iudæi.

Abraham, *ubi genuit* Ismahelem, *corpus habuit emortuum.* Videbatq; *emortuam uuluam* Saræ, *ut* Roman. 4 Paulus *testis est.* Quis *igitur credidisset ex mortuis, uiro, & uxore magnam futuram olim generationem? quis credidisset mortuos excitandos, ut nouam gentem generarent?* At *per uerbum* Dei *reuiuiscit corpus emortuum uiri, reuiuiscit corpus emortuum fœminæ: & grandis per* Isaac *nascitur posteritas.* Ita *profecto*

cum

cum Christus in cruce moritur: cumq; Apostolorum Ecclesia (uera Christi uxor) dißipatur: nemo unquam credidisset, Christum uirum, eiusq; sponsam Ecclesiam reuicturos: ut inde tanta Christianorum oriretur posteritas. At, cum uideamus natos ex Christo Christianos, intelligimus, Christum post mortem uitam ad filiorum generationem accepisse.

Isaac ligatur ad ligna, in sacrificium, euadit tamen. Non moritur ille Deo, qui iam sibi, & Patri moriebatur. Ita plane ligatur Christus ad ligna crucis: offertur Deo aeterno in sacrificium. At, si non ille resurgeret, plane non responderet figurae figuratum. Vt igitur respondeat necesse est, ut, sicut uixit post ligamina Isaac, ita uiuat post mortis ligamina Christus. Genes. 22

Surripuit Iacob benedictionem fratri suo Esau: ea causa, capitali odio, Esau fratrem Iacob persequitur. Fugit Iacob, in baculo suo Iordanem transiens: uenit in regionem aliam, inde uxorem, & omnes diuitias allaturus. At profecto in ea regione non mansit: sed iterũ ad terram natiuitatis suae ditißimus rediit. Quam haec pulchre Christo conueniunt? Christus, natu minor, sed sanctitate maior, benedictionem a Iudaismo surripit. Ea causa odio eum Iudaei eximie persequuntur: faciuntq;, ut Christus in crucis baculo è terra sua, id est ex uita, per flumen dolorum egrediatur. At Christus, egressus in immortalitatem, ad Patrum limbum uenit. ibi uxorem sibi deligit, totam scilicet illam Patrum Ecclesiam. Sed nõ manet in limbo Christus; ad terram suam, id est, ad uitam corporalem rediit: ex qua fuerat deiectus. rediit tamen non nisi ditißimus, cum turmis ani- Genes. 27 Genes. 28 Genes. 30

marum sanctarum, cum turma etiam corporum sanctorum, quæ in hac resurrectionis die, cum Christo surrexerunt.

Ioseph, quia noluit roganti Aegyptiæ acquiescere, in carcerem recluditur, omni humano fauore destitutus.
Genes. 39 Sed, quia uinctus uinctis somnia interpretatur, è carcere cum summa gloria egreditur. In curru uidelicet triumphali, præcone clamante: ut omnes coram Ioseph genua flectant: nihilq; sine imperio Iosephi in tota Aegypto
Genes. 41 quisquam efficiat. Ita plane, noluit Christus peccatis synagogæ conniuere: ea causa accusatus, in carcerem mortis, & sepulchri coniicitur. At Christus, defunctis præmia pijs: pœnas distribuit impijs. Exit igitur è mortis carcere, ex inferni cathenis, sed non nisi cũ summa gloria, non nisi in curru triumphali carnis; scilicet, suæ clamãtibus præconibus, id est, prædicatoribus,
Philip. 2 quod in nomine IESV non terrena solum, sed & cœlestia genua flectant, & inferna. Quodq; sine eius
Ioann. 5 nutu & arbitrio nihil ullus efficiat. Pater enim non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit Filio: ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant & Patrem. utq; fratres Ioseph, eum flexo genu adorarunt: ita nos, Christi, per eius gratiam, fratres, eum reuerentissime, ut Deum nostrorum, adoremus.

Iob 2 An non Iob, primum uulneratus, in sterquilinio (loco, ubi cadauera iactantur mortuorum) iacẽs: a propria uxore & amicis irrisus: postea uero multo, quam antea ditior, factus, Christum repræsentat, multo quam
Iob ult. Iob, patientiorem? in sepulchro iacuit Christus (sicut in sterquilinio Iob) a synagoga, & ab amicis relictus: sed

poſtea, multo, quam ullus mortalium ditior reſurgens.

An non uirga Aaronis prius ſicca, & mortua: poſtea uero uno inſtanti frondibus, folijs & fructibus uiuens, & diues: Chriſtum ſignificabat in cruce defunctum: in ſepulchro ſiccum, ſed in reſurrectione immenſa gloria, immenſa maieſtate, in uno momento decoratum, & ſplendentem. Num. 17

Et profecto niſi me fallit coniectura, Moſes, Pharaonis mandato perire iuſſus: a ſua matre in fiſcellam con cluſus, et in aqua fluminis coniectus: a filia uero Pharaonis educatus, nutritus, & ditatus, Chriſtũ ſignificauit, qui mandato Pilati, a ſynagoga in ſepulchrũ abductus: in aquas mortis & tribulationis coniectus. poſtea a gentilitate ſuſceptus, educatus, et uelut nutritus, honoratur. Exod. 2

Iam ille Samſon, intra Gazæ ualuas & feras cõcluſus, ſed de nocte conſurgens, & Gazæ portas euellens, ſeraſq; earum cõfringens: manifeſtam reſurrectionis Domini geſſit figuram. Vt & D. Hieronymus autor fuit; Surrexit enim Dominus, mortis uincula, clauſtra, & repagula diſrumpens. Iuxta quod impoßibile erat eum ab illis teneri. Dominus, ſcilicet a uinculis ſeruorum, creator a repagulis creaturarum. Indic. 17 In altero Tomo. Actor. 2

Dauid etiam dicebat de ſe quidem, ſed de Chriſto maxime: Circundederunt me dolores mortis, quantum ad corpus: dolores inferni circundederunt me, quantum ad animam. Sed miſit de ſummo & accepit me: aſſumpſit me de aquis multis: eduxit me in latitudinem, ſaluum me fecit, quia uoluit me, & retribuit mihi ſecundum iuſtitiam meam, &c. Quid clarius potuit de Chriſto dici? Sed audi quid ſubdat: In te eripiar a tentatio- Pſalm. 17 2. Reg. 22

ne, et in Deo meo transgrediar murum. Quam pulchre dicit, quod in Deitatis uirtute, transgredietur murum clausi, sigillatiq; sepulchri.

Daniel. 6 *Quid uero clarius potuit Christũ surgentem, præfigurare, quam Daniel in lacum leonum iniectus? profecto super lacum impositus est lapis, anulo Regis, & optimatum obsignatus: sicut super sepulchro Christi, lapis signatus erat impositus. Sed, sicut in Daniele leones, ita in Christo mors nihil habuere iuris, aut imperij. Exijt Daniel liber: exijt Christus multo liberior.*

Matth. 12 *Superfluum uero fuerit Ionæ figuram explicare. Siquidem eã Dominus ipse explicauit. Sed finio. IESVM illum sacerdotem magnum adducens: de quo ita scriptũ*

Zach. 3 *est. Ostendit mihi IESVM, sacerdotem magnum stantem, coram angelo, & Satan stabat a dextris eius. Et Iesus erat indutus uestibus sordidis. Et Angelus dixit: Auferte uestimenta sordida ab eo. Et dixit, Ecce abstuli iniquitatem tuam, & indui te mutatorijs. Et ait, Ponite cidarim mundam super caput eius. Et posuerunt cidarim mundam, & induerunt eum uestibus. O pulcherrimam sacræ resurrectionis præfiguratonẽ! Stabat sane Iesus in cruce, coram angelis Dei: tantam Domini dignationem admirantibus: stabat & Satan uelut uictoriam de Christo subacto reportaturus. Et quidem Iesus ueste erat fœdata uestitus: eius enim sacerrima caro (quam in incarnatione pulcherrimam induerat) in paßione sputis & sanguine fœdari permisit. At is, qui in sepulchro iacebat, uelut sordescens, in resurrectione mutatorijs induitur. Speciatim uero fit deci dari mentio: quia, sicut spinea corona, eius sacerrimum*

caput prius fœdauit, ita gloriosissima gloriæ corona splendissimam cidarim in Christo repræsentat. Deo tamen gloria, quod Christo dictum est, ablatam esse iniquitatem, non equidem suam, sed nostram, non quam ille admisit, sed quam pro nobis exoluit.

CAPVT III.

Christus diluculo diei dominicæ surgit.

NVLLVS euãgelistarum de modo, de tempore, de ratione resurrectionis Christi disseruit. Indicantes, rem fuisse omni sermone maiorem, quam non linguæ hominum modo, sed & angelorum referre nequiuissent. Ea res Doctoribus dubitandi præbuit occasionem, quando surrexerit Christus: de nocte ne, an uero iam illucæscente die? Sed profecto cuncta argumenta euincere uidentur, eum mane diluculo, iam die dominico radiante, surrexisse. Ita canit Ecclesia: Aurora lucis rutilat, cum rex ille fortissimus, mortis confractis uiribus, uictor surgit de funere. Mihi uero hæc Ecclesiæ communis confessio, uehementissimum est ueritatis argumentũ. Cui Psaltes in psalmis duobus, eisdem tamen uerbis, suffragatur: Exurge (inquit Pater ad Filium in sepulchro iacentem) gloria mea. Exurge psalterium et cithara. Cui respondet Filius, Exurgam diluculo, & confitebor tibi in nationibus. Pater suam gloriam Filium uocat: quia Filius Patrem super terram glorificauit, & clarificauit. Vocat eum psalterium & citharam, eius crucem innuens: ubi nerui Christi, uelut

Vt in altero Tomo habetur.

Psalm. 56

Psalm. 107
Ioann. 12

in nablo extenti fuerunt: simul & mundum admonẽs, ut huius psalterij cantu, uelut Saul olim, refocilletur.
1. Reg. 16 At Christi respõsio nostræ ueritatis est confirmatio. Adiuuat nos etiam Zacharias, qui futurum tanto ante cantauit, ut Christus Oriens nuncuparetur. Ita enim dicit: Hæc ait Dominus exercituum, Ecce uir: Oriens est nomen eius, et alio loco: Ecce, ego adduco seruum meũ, Orientem. Cui accinit alter Zacharias Baptistæ pater dicens: Per uiscera misericordiæ Dei nostri: in quibus uisitauit nos Oriens ex alto. Vbi, Oriens, non est participium ab orior, sed est Orientis Solis nomen: ut ex tunc indicaret, Christum Dominum, Solem esse diluculo Orientem: non adeo equidem tunc, cum ex utero Virginis nascitur: sed tunc, cum ex Occidente sepulchri resurgit. Cum enim ex matre nascitur noctu nascitur: ut, qui ad mortis noctem properabat. At, cum ex sepulchro surgit, mane resurgit: ut, qui iam tenebras non esset uisurus. Christus enim, surgens a mortuis, iam non moritur: mors illi ultra non dominabitur.

Zacha. 6

Zachar. 3

Luc. 2

Rom. 6

Oseæ 6

Eam rem nobis confirmat Oseas, ita dicens: Die tertia suscitabit nos, uiuemus in conspectu eius. Sciemus, sequemurq́; ut cognoscamus Dominum. Quasi diluculum præparatus est egressus. Sane cũ dixisset: quòd die tertia nos ille surgẽs, surgere fecit. Rogaret quispiã: qua diei tertia parte ille surrexerit? Oseas respondet: Quasi diluculũ est egressus eius. Dixit uero, Quasi diluculũ, quia licet resurrectio Domini (in tempore) fieret diluculo: sed in claritate, in gloria, in splendore, non diluculũ erat: sed fulgentissimus & radiantissimus dies.

Idem mihi innuisse uidetur Iacob mane consurgẽs,

Et quia historia est resurrectioni accommodatissima: ne graueris audire. Fugiens Iacob fratrem suum Esau, uenit ad quendam locum: in quo quiescere uoluit. Supposuit lapidem capiti suo, ibique dormiuit. Scalam a terris ad cœlum uidit. Euigilans de somno dicit: Vere Dominus est in loco isto: non est hic aliud, quam domus Dei, & porta cœli. Surgens uero mane, tulit lapidem & erexit in titulum, &c. Fugiens ita Christus a Iudæis, uenit ad crucem, et ad sepulturam. Ibi dormire uolens, sepulchrum in lapide sectum delegit: super lapidem caput reclinans. In eo somno scalam ipse fecit ex inferno ad sepulchrum, & e sepulchro in cœlum. Per eam scalam Angeli descendebant: & animæ sanctæ festiuissimæ ascendebant. Cum igitur a somno Christus euigilat: fatetur in eo loco iacuisse Deum, eundemq; in carne resurrexisse. Fatetur etiam mortem pijs, nihil esse aliud quam portam cœli. Si enim peccata non obstent, iam nihil uetare, quominus a morte ingrediamur in cœlum. Quod uero lapis sepulchri sit erectus in titulum, præsens experientia testatur: lapis enim monumenti, Ara est etiam nunc, super qua sacrificiũ Domino celebratur. Ad rem igitur nostram: ut Iacob mane e somno surrexit ita, & Christus mane surgere debuit. Vt uideli cet in die dominica nihil penitus nox haberet participij, sed nox præcedens cum sepulchro finiatur: mane subsequens ad diem resurrectionis spectet. Genes. 28

Forsan & id indicauit sanctus Iob, de peccato uerba ista prophetans. Expectet, inquit, lucem & non uideat: neq; ortũ surgentis auroræ. quasi dicat: Peccatũ regnasse uisum est, usque ad Christi resurrectionem: Dũ enim Iob 3

Christus ob peccata mortuus iacet, adhuc peccatum regnasse uidebatur. Sed, si expectat etiā regnare post lucē, lucē non uidebit. In ortu enim surgentis auroræ regnū peccati, & mortis abolitum est, nisi nos illud excitemus.

CAPVT IIII.

De textus expositione.

VESPERE autem sabbati, lucescente, & incipiente iam prima sabbati, (*quæ erat dies dominica*) tunc uenerunt Maria Magdalena, & altera Maria. *Reuoca in memoriam, pie Lector, quod sex diebus*
Genes. 1 *operatus est Deus mundum corporalem: die uero septimo requieuit ab omni opere mūdi terreni. At Christus per resurrectionem suam huic terreno seculo finem imposuit, ut iam non secundum ipsum uiuamus: nouum*
Roman. 6 *igitur mundum, nouumq; seculum instituit. Vt iam in nouitate uitæ ambulemus. Surgit igitur post sabbati*
Matth. 20 *quietem, nouum seculum inchoans. Surgit mane conducturus operarios nouos in uineam nouam nouo stipen-*
1. Cor. 15 *dio. Non ergo prius quod spirituale est, sed prius, quod animale, præcæssit animalis mundus: surgente Christo,*
Hebr. 4 *nouus cum illo mundus inchoauit. Et, operibus prioris mundi iam perfectis, et eius absoluta quiete, denuo surgit Dominus, uelut nouā creaturā plantaturus. Nec e-*
Galat. 5 *nim immerito in specie hortulani, seu agricolæ, Magda-*
Ioann. 20 Psalm. 101 *lenæ uoluit apparere. Quam igitur uerum est illud. Posuisti tenebras, et facta est nox: in ea pertransibunt omnes bestiæ syluæ: catuli leonum rugientes, ut rapiant prædam suam. Ortus est Sol, et cōgregati sunt. Exibit homo.*

ad opus suum, et ad aperationem suam usque ad uesperam. Re uera posuit Deus seculū prius, in quo nox peccati suum uigorem habuit. Atque ideo pertransierunt in ea omnes bestiæ, tum idolorum, tum etiam uitiorum. Sed, cum ortus est sol, (ipse, qui, quatenus Deus, erat sol, et quatenus carneus, erat homo) ipse inquā homo exiuit ad opus spiritualis mundi gubernandi, usque ad uesperam, qua mundus consumabitur. Sed neq; solus Christus ad opus suum exijt, exierunt et Mariæ: quæ ea ratione uenisse ad monumentum dicuntur, orto iam sole. Venit igitur Maria Magdalena, et altera Maria. Deus bone, quam non est personarum acceptor Dominus: sed omnis, qui facit iustitiam, acceptus est illi. Non ueniunt ad monumentum aut reges, aut diuites, aut pontifices, aut sacerdotes, sed mulieres. Vt, quæ durauerant iuxta crucem uidentes morientem: nunc priores mereantur uidere resurgētem. Tantum est iuxta crucem durasse. Quis enim non credidisset, priorem Petrum uenturū, priorem Andream, aut Iacobum? Sed nunquā non uerum est, quod infirma mundi elegit Deus, stulta, et quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, et quæ fortia sunt, confundat. Non est, quod gaudeat, aut glorietur sapiens in sapientia sua, neque fortis in fortitudine sua, neque diues in diuitijs suis. Est uero, quod gaudeat, et glorietur infirmus. Ita enim facilius in eo habitat uirtus Christi. Sed enim Mariæ istæ primæ de Christi resurrectione exultant: quia maxime de eius paßione doluerunt. Est perpetuo uox illa Christi uera: Quiescat uox tua a ploratu, et oculi tui a lachrimis, quia est merces operi tuo. Est enim ploratus, & lachrimæ pro paßione, dignum opus: cui

Roman. 5
Marc. vl.
Actor. 10
1. Cor. 1
Ierem. 9
2. Cor. 12
Ierem. 31

gaudij merces tribuatur ex resurrectione.

Cur uero Maria Magdalena, et altera Maria ad sepulchrum adducuntur? Ego enim id mysterio carere minime existimo. Ergo Magdalena peccatrix, altera Maria iusta, de nullo uitio diffamata, significant, peccatores, et iustos Christi, fauore indigere: nemo aut peccator est, aut iustus, qui ex Christi morte, et resurrectione non de-

psalm. 18 pendeat: nō est, qui se abscōdat a calore eius. Si peccator es, Christo eges, ut iustificeris. Si iustus es, eges Christo, ut glorificeris. Si peccator es, eges Christo, ne in peccato perdures. Si iustus es, eges Christo, ut in iustitia perseueres. Si peccator es, eges Christo, ut cum publicano iustus

Luce 18. efficiaris. Si iustus es, eges Christo, ne cū Pharisæo dam-

Ioann. 12 neris. Omnes igitur, & qui præcedunt, et qui sequuntur, clamāt Hosanna, idest salua nos: quia nemo est, qui Christi salute non indigeat.

Sed uide, quod, licet duæ Mariæ ad sepulchrū ueniāt, prior tamen Magdalena, peccatrix illa recēsetur. Quia uidelicet, licet Christus salus sit tā iustorum, quam peccatorum, non tamen uenit uocare iustos, sed peccatores.

Matth. 9 Nec enim opus est ualentibus medico, sed male habentibus. Christus enim Iesus uenit peccatores saluos facere: quorum primus (inquit Paulus) ego sum. Vere igitur

I. Tim. 1 publicani, & meretrices præcedunt in regno Dei.

Nunc audi, quorsum uenerint Mariæ ad monumentum, & equidem Matthæus cap. 21. dicit, quod uenerunt

Marc. vlt. runt uidere sepulchrū. At Marcus Matthæi abbreuiator dicit, eas uenisse, ut ungerent corpus IESV. Non ueniunt adorare, non deflere, sed ungere. Et, quantum intelligo, id illæ facturæ ueniebant, quod totus mundus cō

tinuo facit. Arbitror enim, totum mundum nihil aliud conari, quā mortuos inūgere. Sane homines bifidi sunt. Alij sunt impij, quos esse mortuos nemo nescit. Ita e- Ephes. 2
nim Paulus docuit: Vos, cum essetis mortui delictis, & peccatis uestris. & rursum: Surge, qui dormis, surge a mortuis. Sunt alij pij, quos etiam esse mortuos idē Pau Eccles. 5
lus clamat: Mortui enim estis, & uita uestra abscondi- Coloss. 3
ta est cum Christo in Deo. Et item, si mortui sumus cum Christo, credimus, quod simul uiuemus cum eo. Et forsan Roman. 6
de his, et illis dixit Dominus: Sine mortuos, sepeliāt mor Matth. 8
tuos suos. Sunt igitur omnes homines mortui. Porro solent inungi defuncti, ne tabe putredinis corrumpantur. Quid uero aliud totus noster conatus intēdit, quam dare operam, ne putredine corrumpamur? quid aliud contendimus, quam nos a corruptione seruare? Mors plane perpetuo est nobis comes: recte siquidē dixit ille: Mors ab origine pendet. Cum igitur mors intra nos sit, continuo corpora nostra depascens: contendimus nos contra, totis uiribus reluctari, ne in totum a morte, & uermibus, et putredine absumamur. Esus ergo, potus, deliciæ, mollicies nihil sunt aliud, quam mortuorū, ne putreāt, unctiones. Imo & orationes, eleemosynæ, & reliqua opera pia, quæ facimus: an non unctiones sunt, quibus contendimus, nos a peccati corruptione seruare? Quam igitur merito repelluntur Mariæ, Christum ungere cupientes? minime, o fœminæ, Christus aut corporis, aut animæ corruptionem timet, ut ungi patiatur. Vngi uo- Matth. 26
luit ante mortem, ut moriturus: nunc ungi non uult, ut perpetuo uicturus.

CAPVT V.

Angelo descendente, terra tremit.

ET terræmotus factus est magnus: Angelus enim descendit de cœlo, & reuoluit lapidem. *Quantum uidetur, ad multa fuit utilis iste terræmotus. Primum quidem, ut indicaret Angeli aduentum. Tum, ut deterritos custodes, uelut mortuos, redderet. Tertio, ut attonitis custodibus fas esset fœminis, ad monumentum accedere: rursumq; sine custodum impedimento, ab eodem recedere. Et quantùm intelligo, hinc occasionem mentiendi custodes acceperunt. Cum enim intelligerent se terræmotu attonitos: dixerunt, quòd, dũ illi dormissent, furto fuit sublatum cadauer.*

At uero crediderim, terram cœpisse tremore concuti, cum Christus surrexit. Tunc enim Angelorum infinita copia ad miraculum illud uidendum, & adorandum descendit de cœlo: tunc anima Christi cum infinito animarum exercitu ad miraculum exercendum, ascendit de inferno. Quid ergo mirum, si terra, tantam maiestatem ferre non potens, tremebat? Si maiestatem Dei dum adorant angelicæ dominationes, tremunt: quid non tremat terra dominum dominationum adoratura?

Psalm. 103 *Si cum Dominus respicit terrã, facit eam tremere, quid mirum est, si cum anima Domini, in terram intrat, faciat eam tremere?*

Quòd, si aliquis stupeat adhuc, quare tremat terra, cunctis alijs exultantibus: cœlum siquidem tunc laudibus intonabat, mundus exultans iubilabat. Adhoc mul

ta se offerebant dicenda. Primum si terra pro malis sumatur: profecto sicut audiens Herodes. Magorum aduentum turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo: ita uidens terra Christum ex inferis ad uitam reuocatum, tremit. Est enim Christus hominum terrenorum persequutor acerrimus. Secundo, si terra pro pijs accipiatur, tremor ille terræ illud significabat egregium: quòd licet Christo resurgente nobis sit exultandum, exultandũ est tamen cum tremore. Ita enim ex psalmo admonemur, Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. & Paulus: Vestram salutem cum timore, & tremore operamini. Tertio, si Christi ex sepulchro resurrectio hominis ex peccatore resurrectionem designet ille terræ tremor, quid peccator in sua conuersione facturus, aperte demonstrat: tremat enim necesse est, & contremiscat, Dei iram, quam incurrit, inferni pœnã, quam meretur, iudicij furorem, quo examinabitur, æternitatem tormentorum, quibus cruciabitur. Ex quo timore, quo utiliter concutitur, (ut Cõcilij uerbis utar) ad Dei misericordiam sperandam, sese conuertere debet. Quarto, si Christi surrectio nostram in fine mundi resurrectionem designabat: tremor ille terræ prophetia erat, illius ultimi, & maximi tremorũ: quo sub finem orbis terra tremiscet, sepulchrorum lapides reuoluentur, corpora defunctorum resurgent.

Matth. 2 | Psalm. 2 | Philip. 2 | Concilium Trident. | Matth. 24

Inquit uero Matthæus, Angelum euoluisse lapidẽ, & super eum sedisse. Diu igitur meditanti mihi, quid esset Angelum lapidem euoluere: occurrit D. August. qui tract. 49. in Ioannem, lapidem quo Lazari monumentum claudebatur exponens, ait: Lapis est pondus le

gis antiqua, & aliquanto infra: Lapis est moles praua consuetudinis. Cum ergo per Christi resurrectionem, et moles antiqua legis sit ab humana sublata natura: & comparata sit gratia uirtus, per quam nulla consuetudo peccati, mortuo peccatori (si resurgere uelit) obsistere possit: meritissime dictum est, quòd per Christi resurrectionem, ab Angelo est euolutus lapis.

Porro, quia lex uetus nunquam in perpetuum, super humanam imponetur naturam: merito Angelus super lapidem sedet. Si enim lex illa esset rursum hominibus imponenda, Angelus non super lapidem sedens: sed iterum monumento lapidem admouens, apparuisset. Et item, quia consuetudo habitusq; peccandi, nulli a peccatis surgenti nocere poterit, (si modo ille non sibi eam super inducere uelit) idcirco etiam super lapidem sedisse dictus est Angelus. Quam rem ut intelligas, statue tibi infidelem, peccatorum consuetudine, uelut lapide pressum. Tunc finge illum ad sacrum baptismi fontem accedere. Profecto, si post baptismum mori contingat, ad cœlum statim euolabit, nihil peccatorum consuetudine remorante. Insidet igitur Angelus lapidi, ne a lapide damnum tibi uenturũ extimescas, nisi (ut iam dicebam) tu te lapidi iterum sponte subijcias.

Concilium Trident.

Sed non est leuiter audiendum, quòd Matthæus inquit: Angelo fuisse faciem sicut fulgur, & uestem sicut nix. Similis est ergo quadamtenus Angelus in resurrectione, Christo in transfiguratione. Christus, cum transfiguratur, habet faciem ut sol, & uestimenta sicut nix: ita & nunce Angelus apparet. Igitur gloriæ habitatores facie splendent, uestibus candent.

Matth. 16

At interim, quis non miretur simul in eodem contraria? An non contraria sunt fulguris ignis, & frigiditas niuis? Cur ergo in Beatis hæc contraria monstrantur? Respondeo: Primum: nihil mirum si Angelus tam distantia, in se conciliata, demonstret: siquidem in Christo, cuius Angeli festa celebrant, tam distantia erant in unum coalita. Si in Christo, Deitas, et humanitas, æternitas, & tempus, gloria, & afflictio, immortalitas, & mors, cœlum, & terram in unum compacta sunt: quid miramur, si Angelus eam uarietatem ita coijnitam, in se ipso demonstret? Si breui futurum erat, ut caro Christi (Puluis ipsa, & terra) esset sinui & gremio æterni Patris inferenda: quid mirum est, si niuem Angelus igneo fulguri inferret? Secundo, etiam addo: Angelum facie igneum, corpore niueum: qualis esse Christiani uita debeat, ostendisse: esse enim debet Christianus exterius quidem candida mortificatione niueus: interius uero igneo fulgore resplendens. Et plane si miraculum est, ignis in niue maius miraculum est, igneus spiritus in corpore mortificato. Tertio uisus est Angelus ad omnia ministeria paratus. Dum enim sedet super lapide, uidetur expectare sacrum sepulchrum inuisentes. Vt enim Ecclesiæ (in quibus martyrum sunt reliquiæ recondita) uiros quosdam habent: qui peregrinis ad reliquias inuisendas conuenientibus, qualis sit quæq; reliquiæ referant: ita uidebatur Angelus expectare, ut de Christi corpore, ad monumentum accedentes admoneret. Tum fulgebat Angelus igne coruscus, ut tepidos accenderet. Candebat uero, niue refrigerans, ut lassatos

plo amore refocillaret. Vtrunque *hic Angelus aperte monstrauit: subditur enim*. Præ timore autem eius territi custodes, facti sunt uelut mortui. *At mulieribus idē Angelus dicit:* Nolite timere uos. *Dū enim custodes exterret, eorum frigus suo calore, contendit accendere. Eo certe eos deterruit, & obstupefeat, ut illi gelu & duritia cordis reiecta, lumen, & feruorem Christi surgentis reciperent. At, dum mulieres demulcet, & blādius excipit, uelut è longa lassas uia refouet, et refocillat. Eo igitur Angelus fulgore coruscat, ut timore, et amore ad Christum animas pelliciat.*

Sed age expendamus, quid sit. Nolite timere uos. scio enim quod IESVM crucifixum quæritis. *O insignißimam timētium, ac meticulosorum medicinam! o uiri, quos timor aliquis deterret: quos inferni, dæmonum, tyrannorum, aut temporalium terror excruciat: uultisne nihil timere? parata uobis non timendi ratio est: Crucifixum quærite. Quomodo enim timeat crucem, qui quærit crucem? Si quæris crucem Christi, non pertimesces famem, penuriam, mortem, quæ tibi afferūt crucem Christi. Et, sicut nihil contra Christum crucifixum ualuit tota dæmonum phalanx, tota inferni rabies,*

Ioann. 12

tota mundi potentia (hæc enim omnia Christus exaltatus a terra, pedibus suis subiugauit) ita nihil illa poterunt omnia, contra eum, qui crucifixum quærit: quin ea suis pedibus subijciat. Infideles timeant, qui Christū non quærunt. Christiani timeant, qui licet Christum quærant, eum tamen regnantem, non patientem expectant. At Paulus nihil se, aut quærere, aut scire arbitratur: nisi IESVM *& hunc crucifixum. in nulla*

1. Cor. 2

re nisi

re nisi in Christi cruce uult gloriari. Vide iam nunc quid timeat crucem, qui in sola cruce gloriatur? Ego uero id ingenue fateor: potius mihi diligerem eam gratiã: ut solum crucifixum quærerem: quàm eam potentiam, ut omnia regna mundi poßiderem. Quærenti enim crucifixum, cælum apertum est, ut crucifixo fuit olim apertum: at regna mundi poßidenti, non item. Propterea elegãter Angelus subdit. Surrexit, non est hic: *impoßibile enim erat Christum crucifixum non surgere, dicente Petro: Impoßibile erat, eum teneri a doloribus inferni. Ita plane, qui crucifixum quærit: surrexit, non est hic: maior est, quam mors: maior, quam monumentum: non est in hoc mundo: sed est ciuis sanctorum & domesticus Dei.*

Galat. 6

Actor. 1

Actor. 9

CAPVT VI.

Angelo iubente, Mariæ intrant in sepulchrum.

VENITE: uidete locum, ubi posuerunt eũ. *Dicit Angelus pijs fœminis. Ancilla quædam ostiaria introduxit Petrum in domum Pontificis, ubi Petrus negat Dominum. Angelus dicit mulieribus, & introducit eas in monumentum, ubi non negant, sed agnoscunt Dominum. In domo uiuorum Petrus lædit fidem: in domo mortuorum fœminæ læsam reparant fidem, tantum est a bono ostiario induci.*

Ioannis 18

Interim libet fœminarum pectus fortißimum & audacißimum mirari: per medios enim irrumpunt custodes, per ianuã intrant sepulchri, ad ipsã ingrediũtur

4 Reg. 23 mortem. Facinus fuit, (non nego) quod fortißimi ui ri illi designarunt, cum sitiente Dauide, per hostes medios irrumpentes aquam ex Bethlehemitico fonte suo regi detulerunt. Sed quis non uidet maius, aut certe par facinus fuisse fœminarum: quæ nihil uerita custodum efferatum furorem, inter eos irrunt, ut ad monumentum perueniant? Adeo subdita est creatura, creatoris impulsui. Impulit sane Dominus animos fœminarum per Angeli uocem: & sicut, clangente Angelica tu-

1 Thess. 4 ba, surgent omnium ad iudicium corpora defunctorū: ita loquente nunc Angelo, animum induerunt fœminæ: ut inter rabidos custodes ad monumentum peruenirent. Quid non aggreditur amor, Dei stimulatus instigatione?

Significabant interea sacræ illæ fœminæ, propriam mortem contemnentes, propriam uitam periculo obÿcientes, ut ad mortem iam uiuam penetrarent: qualis esse Christianorum animus debeat. Certe talis, ut propria morte, Christi mortem adorent: ut propriæ uitæ periculo, uitæ, quæ Christus est, securitatem participent.

Actuum 41 Non facio, inquit Paulus, animam meam pretiosiorem, quàm me, & item: Ego paratus sum non solum alligari, sed & mori, propter nomen Domini IESV.

Simul etiā fœminæ ad monumentum, id est, locum mortis, propter Christum deuenientes, significabant futurum: ut multi propter Christum essent ad locū mortis deuenturi, martyrio scilicet coronandi: at sicut fœminæ non in loco mortis manent, sed cito exeunt, & Christū occurrentem inueniunt: ita martyres non sunt in morte mansuri, eos Christus expectat, eis obuius erit

Christus dicens: Auete, id est, omni malo carentes, omne bonum possidete. Sed de hoc redibit postea sermo.

Subdit porro Angelus: Cito euntes dicite discipulis eius: quia surrexit. *Dies enim boni nuntij est: sceleris arguemini si in Ecclesia Christi, quæ est ueri regis aula, tam insigne mysteriũ celaueritis. Quàm sunt Angeli benigni, quàm nihil sunt bonorum suorum inuidi, quàm sunt gloriæ Christi ardentes zelatores? Arbitror enim ego, summa suauitate summáq; dulcedine, fœminas in ipso ingressu monumenti affectas. arbitror beatißimum tunc odorem sensisse: & uelut Angelorum præsentia suffultas, parum a cœlesti gloria abfuisse. Volebant ergo illic facere tria tabernacula: bonum enim erat eis illic esse. Sed Angelus gloriæ Christi, & profectus discipulorum zelantißimus eas in eo paradiso durare non patitur. sed sicut Apostolos, Christi ascendentis suauitate, uelut ebrios (ac ideo uelut attonitos) Angeli uellicant, & pelliciunt, eijciuntq; ex illa cœlesti uisione: dicentes Quid statis hic aspicientes? quin ite in uniuersum mundum prædicantes quæ uidistis: ita mihi Angelus uidetur, fœminis monumenti suauitate stupentibus, hæc uerba profari: Quid hic statis? quin ite, nuntiate discipulis, quæ uidistis.*

4. Reg. 7

Matth. 16

Actor. 1

Non libet hinc discedere, nisi illud expendam: cur Mariæ nominantur, quæ primæ sunt resurrectionis prædicatrices? Cur etiam fœminas elegit Deus, ad hanc primam tantæ gloriæ prædicationem? Et equidem existimo, Christum fœminas elegisse: ut in sexu fragili, maxime resplenderet gloria Christi. Vt enim elegit Deus homines abiectißimos, qui Euangelij gloriam mundo-

Matth. 4

1. Cor. 1

declararent, ne scilicet esset Euangelium in uiribus humanis, sed in diuina uirtute: ita elegit fœminas & eas
Lucæ 7 non sine infamia culpæ. (fuerat enim Magdalena peccatrix) quæ resurrectionis gloriam Apostolis annuntiarent, ut fides non daretur autoritati dicentium, sed ueritati gestorum. Iam uero placuit Deo, ut Euangelia præcones, uerissime essent humiles: neque haberet caro, unde posset gloriari: At profecto grandis erat humilitatis in Apostolis occasio, quod resurrectionis maiestas, nō per aliquem uirorum, sed per fœminas esset primitus annuntiata. Tum ex ea gratia, quam fœminis Dominus concessit, ut essent ipsæ primæ, quæ Angelos audirent: quæ monumentum ingrederentur, quæ Christo obuiarent, quæ Christi resurrectionem prædicarent, facile Apostolis erat illud insigne colligere, quàm liber uelit esse Dominus in suæ gratiæ collatione: quàm sine ullo respectu, sine merito, sine præcedentibus causis, gratiam suam, cui uult, quando uult, & quomo-
Roman. 4 do uult, elargiatur. Si enim gratia ex operibus esset, iam gratia non esset.

Quòd uero resurrectionis annuntiatrices uocatæ fuerunt Mariæ, illustre iudicio meo, est. Voluit enim Dominus ea ratione sacerrimam Mariam, Dei ueram genitricem, egregie decorare, ut resurrectionis nuntiæ, Matris resurgentis nomen haberent: neque de resurrectione unquam mentio esset, nisi Mariæ nomen ob oculos proponeretur. Igitur colloquium Angeli cum beatissima Maria initium fuit nostræ salutis. Colloquium etiam Angeli cum Marijs initium fuit nostræ reparationis. Maria loquens cum Angelo Deum mundo ad-

duxit: Mariæ audientes ab Angelo, Christum Ecclesiæ annuntiarunt. Profecto illud Isaiæ ad literam sine uiolentia adimpletur: Super montē excelsum ascende, qui Euangelizas Sion, exalta in fortitudine tua, qui Euangelizas Ierusalem, dic ciuitatibus Iudæ, Ecce Deus uester. Ecce Dominus Deus in fortitudine ueniet, &c. Vbi illa uerba, Qui Euangelizas Sion, & qui Euangelizas Ierusalem, apud Hebræos, sunt fœminina: ut ad fœminas, non ad uiros, referantur. Vt uel primum Hebreæ linguæ limen ingreßis constat. O igitur Maria Magdalena, exalta uocem tuam, dic omnibus, Christum non iam in infirmitate, sed in fortitudine uenisse: nō iā inclinato capite daturum spiritum, sed in brachio exter to in mundo dominaturum. Isaie 40

C A P V T VII.

Mariæ exeunt a monumento.

ET EXIERVNT cito Mariæ de monumento cum timore & gaudio magno, nuntiare discipulis. *Aut fallor, aut hoc loco prædicatorum, conditiones, quas seruare debeant, designantur. Prima enim conditio est: Intrare in Christi monumentum: altera, cito ab eo exire, tertia, exire cum timore & gaudio magno: quarta currere: quinta fratribus nuntiare. Primum igitur prædicator Christi sepulchrum ingrediatur: pie & deuote Christi sacerrimam mortem, paßionem, Crucē meditando. Si enim Iudæi attēdere ad petrā, unde erāt excisi, iubentur, & ad cauernā laci, unde erāt præ* Isaie 51.

asi, cur non potius Christiani, maximeq; prædicatores, ad petram, & laci cauernam: unde nostra manauit iustificatio, & resurrectio, attendemus? Si Moses stare supra petram, imo in foramine petræ poni præcipitur, ut legem Domini, quam populo proponat, suscipiat: quãto potius prædicatori intrare in petram sepulchri, imo in uulnera Christi (uera foramina petræ) præcipiendum erit? An non Paulus Christi mortem frequentissime recolebat: qui, nihil aliud se scire, quam Christum crucifixum, confitebatur? Profecto, si defunctus Christus, & uulneribus perfosus, liber est uitæ, qui legerit in eo, inueniet multa, quæ prædicet, uiuida, efficacia: quæ uiuam nostram mortem mortificent, & mortuam nostram uitam uiuificent. Si Bernardus a quercubus, et fagis docebatur, an non potius prædicator a Christi monumento docebitur?

Exod. 33
Exod. 34
Cantic. 2
1. Cor. 2

Sed arbitror, facile hanc conditionem probabis. altera erit tibi dubia, quomodo prædicator a Christi morte, & passione cito exire debeat? Cum melius sit in ea semper durare, quam ab ea citius exire. Equidem, cum dulce est in Christi monumento habitare, omnis in eo mora breuis est, &, cum exire quis inde iubetur, cito sibi exire uidebitur. Fœlix hora, (inquit Bernardus) sed breuis mora. Veniat nobis in mentem uerbum illud impiorum, in inferno dicentium: Nos nati, continuo desiuimus esse. quid, o miseri, an non uobis satis longa contigit uita? Cur dicitis, Nati, continuo desiuimus esse? Certe quia, sicut in dolore omnis breuitas est longissima: ita in gaudio omnis mora est breuissima, & ita ego supra existimabam, pias has fœminas uehe-

Sapient. 5

mentißimum gaudium in Christi monumento sensisse: et, cum exierunt, citißimum sibi exitum uisum fuisse. Docemur ergo prædicatores, tanto gaudio, & dulcedine in mortis Christi consideratione debere perfundi: ut, cum ab ea diuellimur, cito nobis exire uideamur.

Tertium erat: cum timore, & gaudio magno exire. An non hic audire Deum tibi uideris, ore Dauidis clamantem: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: & Paulum fere idem prædicantem: Vestram salutem cum timore, & tremore operamini. At rursum: Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete. Ergo prædicatores timere iubentur, & gaudere: ut quem ipsi timorem, & gaudium conceperunt, in auditoribus generent. Is enim uere afficere potest, qui prius ipse affectus erit. At Paulus tremens dicit: Scientes illum terrorem Domini (scilicet iudicij extremi, & gehennæ) hominibus suademus. Audi rursum timentē: Timeo, ne, sicut serpens decepit Euam: ita corrumpantur sensus uestri. Audiuimus timentem, audiamus gaudentem. Per Christum (inquit) abundat consolatio nostra. An non uides Paulum cum timore, et gaudio? Sed, quia maior est, qui gaudium dat, Deus, quam, qui timorem incutit, diabolus: ideo, inquit, exierunt cum timore, & gaudio magno.

Psalm. 2
2. Cor. 7
2. Cor. 5
2. Cor. 11
2. Cor. 1

Porro timor, & gaudium duo sunt pedes: imo duæ sunt alæ, quibus prædicatores non tam currunt, quam uolant: ut, euntes in mundum uniuersum, Euangelium prædicent omni creaturæ. Neminem arbitror tam legisse pauca, ut non legerit de prædicatoribus dictum: Qui sunt hi, qui, ut nubes uolant, et quasi colūbæ ad fe-

Marc. vlt.
Isaiæ 60

nostras suas? Vbi eleganter, iudicio meo, duplex functio prædicatoris delineatur. Altera, qua prædicator (uelut cœlestis nubes) uolans, prædicationis imbribus terram fœcundat: altera, qua post prædicationem (uelut anti-
Genes. 8 qua illa columba) in Noe arcam reuertitur. Vides ne, prædicatorem uocari uolãtem nubem, & ad fenestram reuertentem columbam? Quæ uero sunt fenestræ in arca, nisi sacra illa foramina Petræ, in quibus consistens
Cantic. 2 columba, Sponso pulchra uidetur? Habes ergo, quam merito dicatur de fœminis: quod exierunt cum timore, & gaudio, currentes nuntiare fratribus: cursu suo designantes, quanto feruore, & quanto desiderio prædicatores exercere functionem suam debeant.

Quod uero, inquit, currentes nuntiare fratribus, charitatem, quam prædicator ad auditores habere debet, demonstrat. Quid enim? Si Christus homines non dedignatur fratres uocare, dedignabitur ne prædicator? Deus homines fratres uocat, & homo homines fratres uocare contemnet? Ergo Christus (ut sponsus procedens
Psalm. 18 de thalamo suo) exultauit ad currẽdam uiã suam, quo
Psalm. 21 scilicet nuntiaret nomen Patris fratribus suis, eumq; in medio Ecclesiæ laudaret: ita e recessu suo exeat prædicator, exultans (uelut heros) ad currendam uiã suam, quo
Matth. 5 nomen Dei suis fratribus narret. Si enim prædicatores sunt lux mundi, suntq; luminaria uerbum uitæ continentia: at luces mundi, Sol scilicet, & stellæ non in aliquo desident loco: nunquã non currunt, ut lucem suã, suum calorem, & influentiæ thesauros terris communi
2. Cor. 5 cent. Audi Paulum hæc aperte docentem: Siue enim mẽte excedimus, Deo, siue sobrij sumus uobis. Charitas e-

nim Christi urget nos. an non uides, ea charitate, qua urgebantur fœminæ illæ, ut Christum fratribus nuntiarent, urgeri Paulum, ut eundem mundo prædicaret? Eadem igitur urgeri, festinare, et recurrere debent prædicatores, non dantes requiem oculis suis, donec inueniant locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Psalm. 131

CAPVT VIII.

Christus exeuntibus a monumento fœminis occurrit.

ECCE IESVS occurrit illis, dicens: Auete. At illæ accesserunt; & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. *Non me fugit, Christum sæpe non currentibus, & non uolentibus occurrere. Dictum enim est: Inuentus sum a non quærentibus me: palam apparui ijs, qui me non interrogabant. & item: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem. & Christus ipse dixit: Non uos me elegistis, sed ego elegi uos. Fieri igitur potest, ut Christus occurrat non currentibus: sed non potest fieri, ut præcurrentibus non occurrat. Dictum est enim: Ego diligentes me diligo: & qui mane uigilauerint ad me, inuenient me. & item: Omnis, qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Beatæ ergo fœminæ, quæ currebant. Dicere quippe earum quæuis poterat: Sine iniquitate cucurri, & direxi: exurge in occursum meum, Domine, & uide Deus uirtutum, Deus Israel. Occurrit Christus sine iniquitate, cum*

Roman. 9
Isaie 65
Roman. 10
prouerb. 8
Psalm. 58

charitate, currentibus, & dicat eis: Auete.

Cum Dominus occurrit non currentibus, non labo-
Matth. 20 *rantibus, sed otiantibus, nõ eis dicit:* Auete. *sed dicit: Ite*
Matth. 4 *& uos in uineam meam: quid statis hic tota die otiosi?*
Aut dicit: Venite, & faciam uos piscatores hominum,
Lucæ 9 *Aut etiam: Sinite, mortuos, sepeliant mortuos suos. At,*
cum currentibus occurrit, dicit: Auete, nolite timere.
ita enim cum in remigando laborantibus occurreret, di-
Marci 6 *xit: Confidite, ego sum, nolite timere. Vt igitur Christus*
non laborantes ad laborem inuitat: ita laborantes sua
præsentia gaudio reficit. Auete dicens exhilarat: timore
liberans, uelut beatos reddit.

Dicit *ergo pijs fœminis:* Auete. *Tunc illæ rei supra*
modum nouæ spectaculo illustratæ consistunt, subita re-
ligione tanguntur immensam religionem concipiunt,
coram Christi splendore, & maiestate cadunt, ad eius pe-
Matth. 2 *des procidunt. Et si reges Magi coram puero in fœno*
iacente procidentes, pueriles uagitus adorant: quan-
to potius familiares Christo fœminæ, coram Christo,
in Patris maiestate fulgente, procidentes: non infan-
tiles lachrymas, sed super cœlistes fulgores adorabunt?
Apoc. 4 *Sacri illi seres ante sedentem in throno procidebant, &*
in secula uiuentem adorabant. an non etiam beatæ illæ
Mariæ, subito miraculo perculsæ, ante sedentem in lu-
cis throno uenerabundæ cadent, &, non iam moritu-
rum, sed in cuncta uicturum secula trementes adora-
bunt? Tenent igitur pedes eius, & in eorum oscula
charitatis igne succensæ amantissime ruunt, intelligen-
tes nihil adeo esse in Christo minimum: quod non sit
maius maximo nostro, atque ideo Christi minima,

(id est pedes) a maximo nostro, (id est, a capite) esse adoranda.

Non piget hoc loco admonere, quod quodam loco Bernardus indicauit. Id uero est: Piæ fœminæ non unum Domini pedem tenent, sed utrumq; , sicut olim Magdalena tenuerat. Contra faciunt, qui diuinæ misericordiæ obliti, iustitiæ pedem unicum tenentes ob admissa peccata desperatione franguntur, ut Iudas. Sunt alij, qui diuinæ iustitiæ obliti, misericordiæ unum pedem osculantes, in peccatorum consuetudine perseuerant. Errant hi, & illi: non unus, sed uterq; pes est apprehendendus, ut iustitiæ aspectus misericordiæ confidentiam moderetur, & misericordiæ consideratio, iustitiæ timorem emolliat, Ea igitur ratione fœminæ non unum, sed duos Domini pedes amplectuntur.

Luc. 7

Matth. 27

Sed non leue dubium est: Cur Dominus nunc se tangendum Marijs permittit: quod paulo ante tam charæ Magdalenæ negauerat? Dixit enim ei: Noli me tangere. Primum equidem dixi poterat, negatum fuisse singularitati, quod conceditur charitati. Conceditur Mariæ cum alijs, quod erat soli negatum. Secundo cum Caietano forsan dicetur: Magdalenæ minus reuerenti negatum, quod fuit adorabundæ concessum. Primum enim minus reuerenter in amplexus ruens expellitur: quæ postea in pedum oscula procidens admittitur. Tertio noluit Christus solus a sola Maria tangi, admonens, quàm sint parum tuta uirorum cum fœminis priuata colloquia: nam & ideo Samaritana ad uirum uocandum prouocatur.

Ioann. 20

Ioann. 4

Sed pulsat animum non leuis ambiguitas: Quid sit,

quod Dominus se tangi nolens, Magdalenæ dicit: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Si quia non ascendit, non erat tangendus: cur statim a Marijs tangi se permisit? Fateor, res est ambigua. Mihi iste uerborum sensus esse uidetur: o Magdalena, uelles nunc tu meos pedes exosculari, lachrymas ardentis amoris effundere, dulcia miscere colloquia longam in ea re moram trahere. At uero non nunc eius rei opportunitas adest. aliud me negocium urget. Hisce enim diebus, quibus non ascendo ad Patrem, fundata mihi Ecclesia mea est: fides collapsa reparanda, regnum inceptum, fere dissipatum, restaurandum, oues dilapsæ colligendæ. Res hæc ocyssime peragenda est: non ergo moras, quas tu desideras, patitur. Vade, uade ad fratres meos, ut eorum fidem erigere incipias, &c. Ergo in summa. Dominus Mariæ dicit: Maria, noli me tangere, ut diu mecum persistas. Cum enim nondum ad Patrem ascenderim, negocium aliud nobis agendum est, uade tu, & ego uado, ut fratres nostros reparemus. Postea uero apparens tribus Marijs, cursim tangi se permisit: quia forsan nisi tangeretur, fides in illis non firmaretur. Vt ergo certissime de resurrectione testarentur, tangere permittuntur. Sed quia Dominus suorum curam gerebat uehementem: ideo illico ab adoratione repulsæ, ad Apostolos ire iubentur. Ita enim dicit Dominus: Ite nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilaeam, ibi me uidebunt. O eximiam pastoris curam. O eximium regis amorem. O eximiam ducis diligentiam. Sed non hic stupeo, non hic admiror. Quid enim? Si diues ille in inferno combustus, tantum fratrum curam habet, ut

Luc. 16 (margin: Luc. 16)

Abrahamum uehementer precaretur, Lazarum mitteret, qui fratres deterreat: ne in locum uenirent tormẽtorum, quanto potius Christus suorum fratrum curam habebit: Mariasq; mittet, quæ discipulos admoneant, ne in infidelitate persistentes, loco illo tormentorum digni reddantur. Ergo Christus hac sua festinatione facile nos docuit, quantum sit periculum, uel breui mora in peccato iacere: quamq; sit omnibus uiribus conandũ: ut quàm citißime, & a peccato commisso exeamus, & peccantes fratres a peccatis abducamus.

CAPVT IX.

De custodibus pecunia corruptis.

Quæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus uenerunt in ciuitatem, nunciantes Principibus Sacerdotum Christi resurrectionem: qui pecuniam copiosam custodibus largientes eos ita corruperunt, ut dicerent, Christum a discipulis suis furto sublatum. *O grauißimum, & custodũ, & Pharisæorum peccatum: tam manifeste Deo uelle repugnare, tam aperte Spiritui sancto resistere, uiresq; humanas contra potentiam diuinam obijcere? o uere peccatum contra Spiritum sanctum? Quid non inuidia potest? Quid non cogit auri sacra fames?* Actor. 7 Matt. 12

Miseri fuistis, & infœlices custodes ad Pharisæos & pontifices ingreßi. Si enim non ad Phariseos, sed ad Apostolos, uel ad alios probos uiros iuissetis: tantũ peccatum forsan euaderetis. At, sicut Iudas Pharisæos consulens, Matth. 26

pro laqueo uitam commutauit: ita uos ad eosdem ingredientes, animam pro pecunia relinquetis. O quantum consultor bonus prodest: quantumq; malus nocet?

Pulsat interim animum illa difficultas, cur permiserit Dominus custodes corrumpi, tantumq; mendacium ab eis publicari? Cur noluit custodes, testes resurrectionis eiusdem esse praecones? Primum equidem, ut intelligeret mūdus, quàm esset Pharisaeorum obstinata malicia, qui non solum contra Christi innocentiam insurrexissent: sed nunc contra Dei potentiam insurgant.

Secundo etiam insignem hanc nequitiam permisit Dominus, nolens ore peruersorum laudari. Repulit hos custodes Dominus, nolens hos iniquos, tanti mysterij fore praecones.
Marc. 1 Vt enim olim Christus Dominus daemonum ora frenauit, ne eum Christum regem esse fateren-
Lucę 4 tur: indignum ratus, ut summa ueritas a summo men-
Ioann. 15 dacio commendaretur, aut testes essent ueritatis, qui
Ioann. 8 erant mendacij patres: ita & nunc ueritatem resur-
1. Cor. 4 rectionis non patitur ab eis annuntiari, qui in pec-
Math. 9 catis foedissimis mortui iacerent: non patitur eos legis nouae esse ministros, qui Pharisaeorum ministeria exercebant. Vt enim uinum uetus ueteribus: ita nouum nouis utribus est commendandum. Spiritualia
1. Cor. 2 (inquit Paulus) spiritualibus sunt comparanda. Quòd si Dominus repulit custodes, ut indignos praedicationis mysterio, & ministerio, quanto magis miseri, qui in culpis iacemus, indigni erimus, qui mysteria gratiae tractemus: dignissimi, qui a tam coelestibus ministerijs longissime repellamur.

Tertio permisit Dominus & Pharisaeos, & custodes

fœdißime labi: ut in eorum peccato eius gloria maxi- Roman. 8
me resplenderet, ut, nihil obstantibus his, & illis, nihil obstante illorum pecunia, & horum mendacio, plus gloria Christi fulgeret, dum magis hominum malicia eius fulgori repugnaret. Repugnabant toto nisu fra- tres Ioseph, ei fœlicitati, quam diuina prouidentia Io- Genes. 37
sepho prouidebat: at quanto illi magis obsistunt, tanto Dei gloria magis enitet: dū contra eorum conatus, quod illi magis impediunt, hoc Deo disponente, efficacius con- tingit. Omnes uires adhibet Pharao, ne Dei uoluntas; Exod. 5 6.& 7
quæ Iudæos egredi ex Aegypto uolebat, adimpleretur: sed quanto magis ille uires contra Deum intendit, tan- to magis in ipsa resistentia, Dei gloria monstratur. Re pugnet igitur, quantum uelit, mundi potentia: in ipsa enim repugnantia Christi resurrectio effulgebit, splen- descet, regnabit.

Demum quarto: Magna gloria est, Christi resurrectio- nem mundo prædicare. Dictum enim est: Quàm specio- Naum. 1
si pedes Euangelizantis pacem. Et iterum: Spiritus Do- Isaie 61
mini super me, eo, quòd unxerit me, ad Euangelizandū 1. Cor. 1
misit me. et Paulus: Non misit me Deus baptizare, sed 2. Cor. 3
Euāgelizare. et iterū: Si ministratio mortis est in gloria: quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Hanc tantam gloriam noluit Christus custodibus defer re. Eam enim seruabat suæ scholæ discipulis, suæ domus familiaribus, sui regni principibus.

Hic non te prætereat, quàm uero diabolus leo sit ru- giens, & circuitu quærens, quem deuoret. At, si unquā 1. Petr. 5
rabie actus fuit leo ille, tunc fuit maxime: cum Christū, iam resurrectum, uidit, cum regnum suum per Christū

resurrectionem concidisse cognouit, cum omnes suas ul res, contra caput suum recidisse perspexit, cum demum uidebat se incidisse in foueam, quam fecerat? Videns ergo custodes parum abesse: quin propter uisa miracula Christiani efficerentur: eam technam commentus est, scilicet, ut Pharisæorum pecunia corrupti, non discipuli, sed Christi hostes redderentur. O bestiæ trucem ferociam? non dubito, quin Christo magna lætitia fuisset: si ipso ex morte ad uitam resurgente, custodes ex infidelitate ad fidem etiam resurrexissent. Hanc uero lætitiam, cum aliud nihil posset, miser ille interturbauit, tantum est illi cum Christo, & cum hominibus intrinsecum odium.

Interim ego libens & lubens Pharisæorum, principumq; corda conspicio: quàm ultricibus curis, de Christi resurrectione audientes angantur: quàm uindicibus flammis eorum pectora exurantur: quàm multa super eo negocio, uultu pallēti, uerbis tremulis, incerta cōsilia tractent? Verum enim illud est: Cum sit timida ne- Sapient.17 *quitia, dat testimonium condemnatæ. Semper enim præsumit sæua conscientia perturbata.*

CAPVT X.

Christus discipulis apparet in Galilæa.

Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæā, in montem, quem constituerat illis IESVS. *Attende multam in hoc capite fieri de Galilæa mentionem: nam Angelus dicit,* Ecce præcedet uos in Galilæā.

Christus inquit: nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam. Matthæus nunc : Abierunt discipuli in Galilæam. *Non id mysterio uacare arbitror : credo igitur, quod quia in Galilæa primum Christi schola erecta est: ea per famam passionis Christi collapsa: per præsentiam resurrectionis debuit reparari. Planum est Christi primam prædicationum fuisse in finibus Zabulon & Nephtali: at Zabulon est Galilæa inferior: Nephtali est initium Galilææ superioris: quæ & gentium nuncupatur. Quo fit ut Christi academia in eo loco fuerit primum fundata: qua causa multæ ex Galilæa, (id est, ex Christi gymnasio) mulieres Christum sequebantur, ministrantes ei de facultatibus suis. Ergo, ubi Christi doctrina floruit, ubi fama passionis tam dolenter fuit excepta: ibi gloria resurrectionis, non priuatim coram paucis, sed publice coram plus quingentis fratribus debuit demonstrari. Vt uerum plenißime illud esset : Populus qui ambulabat in tenebris uidit lucem magnam. Quis enim non intelligat, in quam magna luce, est discipulis Christus conspectus? Quam uero uerißime hic locus, Galilæa, siue reuolutio, rotatioq́; nominatur? Hic enim discipuli ex profana conuersatione, ad Christi fidem Christo prædicante rotati sunt: at ijdem eo moriete ex fide ad infidelitatem relabuntur, ex qua postea, eodem surgente ad fidem reuoluuntur, ex qua demum ad gloriæ fœlicitatem essent reuocandi.*

Matth. 4 — Luce 8 — Isaiæ 9

Secundo ideo Dominus in Galilæa uoluit apparere: quia animus illi fuit: non semel, iterum, aut tertio discipulis apparere, sed frequenter: neque id quidem cursim, aut festinanter, sed familiarißime, comedendo & biben

Actor. 1 do cum eis sicut uideliat solebat olim. Cui communi conuictui, nullus adeo idoneus locus erat, ut Galilea. Audi quid Lucas dicat. Discipulis præbuit seipsum uiuum, post passionem suam, in multis argumentis: per dies, quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei, & conuescens, præcepit eis, ab Ierosolymis ne discederent. Videsne, quòd per quadraginta dies apparuit eis, ut credi possit, nullo non die apparuisse. Apparens uero loquebatur de regno Dei, id est, de suæ Ecclesiæ institutione, de Sacramentorum administratione, de Pontificum ordinibus, de Curatorum gubernatione, deq; alijs ad Ecclesiam spectantibus. Vt iam quæstio illa cesset, quid fecerit Dominus illis, quadraginta diebus, ante ascensionem? Certe modum & ordinem, quem nunc fere Ecclesia seruat, instituit. Id quod Diuus Leo eisdem fere uerbis admonuit. Et Diui Augustini sententia est, eas traditiones a Christo fuisse institutas, quarum alius institutor non agnoscitur. Igitur, ut libere Dominus de his rebus, cum discipulis tractaret, Galileam, antiquum & familiare domicilium sibi delegit.

Et profecto Ierosolyma indigna erat uidere resurgentem, quæ occiderat innocentem. Fugit ab ea Dominus, cui ex magna ratione antea dixerat: ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Nemo igitur iam credat: quòd impune Deum sæpius, bene facientem contemnat. minime id quidē: si contemnit, contemnetur. Terra enim sæpe super se uenientem bibens imbrem, nec fructum reddens, maledicta est, & combustioni proxima.

Neque est silentio prætereundum, quòd montem sibi Dominus mysterijs reuelandis elegit. Inquit enim:

Abierunt in montem, quem constituit illis IESVS. Quid igitur? Agrum ne sibi Dominus ad se reuelandum exoptat? Ita certe. Neque enim sine causa dictum est, regnum cœlorum thesaurum esse absconditũ in agro, neque sine causa dicitur: Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, neque item sine magna ratione exibat Isaac ad meditandũ in agro. Et maiores illi, qui tam familiarem sibi Deum habebant, ut cum eo facile & sæpe loquerentur, in agris habitabant. Ita enim Paulus habet: In solitudinibus errantes, in montibus, in speluncis, & cauernis terræ. Et iterum: Abraham demoratus in terra, in casulis habitando, cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem, quos nostri imitati maiores, deserta colebant: ita, ut si tunc deserta uidisses, potius urbes, quàm deserta esse dixisses. Merito quidem Christus montem resurrectioni monstrandæ sibi delegit: tantum enim erat hoc ineffabile mysterium: ut non nisi attentissimis animis, non nisi collectissimis mentibus, quasiq; nihil humanum remoraretur, esset conspiciendũ. At uero profecto, eam attentionem urbium cura, distrahunt, interpellant, dissipant. Matth. 13 Cantic. 7 Genes. 24 Hebr. 11 Eodem

In hoc igitur monte discipuli constituti, promptissimis mentibus, ardentissimo pectore, deuotissimis animis, purissimo corde, consistebant, multo maiore expectatione, puritate & pietate Christi reuelationem expectantes: quam olim Iudæi, cum Deum de monte Sina legem laturum expectabant. En igitur adest Christus, immensa luce coruscus, regale diadema, pro spinea corona, in capite ferens, uultu supra Solis splendorẽ irradiãte, foraminibus uulnerum, flumina lucis largissima Exod. 19

proferentibus, toto corpore, supra quàm dicit, aut credi potest, resplendente. Discipuli ad miraculum attoniti stupent, sponte sua genua flectunt, Christi maiestatem adorant, dulces ex oculis liquant lachrymas, mentes incredibili gaudio affici sentiunt, nullum diem huic similem unquam experti sunt, quantumque dolorem Christi passio prius attulerat, tantum & supra quam nemo credat, plus gaudij resurrectio, quàm uidebant afferebat.

Interim tamen (ut Matthaeus habet) quidam uidentes dubitauerunt. Vbi uehementissima subit me admiratio, qui fieri potuerit, ut quidam, quod uiderent, dubitarent: quod Thomas non uidens dubitet, nihil admiror, quod quidam uidentes dubitent, quis est, qui nō miretur? Quid enim aliud poterat Christus facere, ut omnem dubitationem auferret, quàm quod seipsum uiuum, & uidendum exponat? Non ne igitur sunt isti caeci, qui quod uident, non uideant, aut erant illi stulti: qui uiderent, quod isti dubitabant. Huic meae admirationi, illud primum respondendum uidebitur, quòd erat Christi tantus splendor, tanta maiestas, tamq; erat supra uidentium captum spectaculum, quod uidebatur; ut oculorum aciem non sineret in re conspecta defigi. Certi igitur erant se miraculum, quoddam uidere, dubitabant uero, an illud Christus esset. Quocirca Christus ipse propius ad illos accedens coepit in haec uerba loqui: Data est mihi omnis potestas. ut loquela suppleret, quod immensa lucis splendor discipulorum certitudini detrahebat.

Ioann. 20

Actor. 1

Isaie 6

Secundo, in ea dubitatione, & Christianae fidei celsi

tudo, & nostri ingenij malignior conditio demonstratur. Fides illa feruens celsissimum donum est, spirituale est, supra omnem naturam est. At prauum præ omnibus cor hominis est. Omnis homo mendax est, uniuersa uanitas est omnis homo uiuens: Si ergo fides tantum est donum: contra uero, cor tam uile est stercus, quid miramur, si difficillime illud isti committatur, et uniatur? Si stupes, quòd Deus animam hominis uili pulueri copulauerit: cur non mirere magis, quòd fides cordi nostro coniungatur? Fateor, Christus, quicquid debuit, fecit ut resurrexisse crederetur: at uix, quod optabat, assequebatur. Neque enim sine causa exprobrauit incredulitatem illorum: quod post tot tantáq; uitæ argumenta, ijs qui uidissent a mortuis surrexisse nō credebant. An nō uides animum rebus supra cœlestibus parum idoneum? Cepis alijsq; sumus aptissimi. Manna istud fastidimus, nauseamq; nobis uel eius mentio mouet.

Ephes. 2
Ierem. 17
Roman. 3
Marc. vlt.
Num. 21

An non etiam nunc similis est in multis dubitatio? Infinitis miraculis fulsit, & fulget Christus. Multi tamen adhuc maligne credunt: quos Dominus summa patientia tolerat, sicut olim discipulos tolerauit.

Vnde alia responsio manat: Discipuli, sicut & Thomas dubitare permittuntur, ut Christus fidem nostram solidissimis argumentis firmatam relinquat. Ioan. 20

CAPVT XI.

Christus ex data sibi potestate, discipulos prædicatum misit.

IESVS loquutus est eis: dicens, Data est

mihi homnis potestas in cœlo, & in terra. *Fatetur Christus hoc loco se super omnem terram, & super omnes cœlos imperium habere. Impletũ ergo est illud Annæ.* 1. Reg. 2 *Dominus dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui. Idem uero est cornu, & imperium: sed, ut intelligeremus imperium Christi, etiam supra sublimes cœlos extendi, ideo Anna prædixit, Sublimabit cornu Christi sui. Impletum etiam est desiderium illud* Psalm. 85 *Dauidis: Da imperium tuum puero tuo; & saluum fac filium ancillæ tuæ. Vbi attentissime illud uerbum, Imperium tuum, est audiendum. Neque enim quoduis imperium hic petebatur: sed ipsissimum Dei imperium. Ergo tale imperium Christus in cœlo habet, & in terra, quale Pater æternus habuit & habet.* Psalm. 71 *Quo sensu illud etiã intelligi debet: Deus iudicium (non aliud, quàm tuum) regi da, & iustitiam, non aliam quàm tuam, filio regis. Qua causa meritissime Christus dicit: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium* Ioan. 6 *dedit Filio. Vt omnes (siue in terris, siue in cœlis) honorificent Filium: sicut honorificant & Patrem. Ita intelligendum est illud, Ecce cum nubibus cœli, quasi Filius* Daniel. 7 *hominis ueniebat. & usque ad antiquum dierum peruenit, & dedit ei potestatem, honorem & regnum & omnes populi, (siue Angelorum siue hominum) ipsi* Genes. 41 *seruient. Ergo sicut iubente Pharaone, in tota terra Aegypti, absque Iosephi imperio: nemo poterat manũ mouere, aut pedem: ad Iosephi enim imperium cunctus populus obedire debebat: ita Patre æterno iubente, in toto orbis ambitu, absque Christi redemptoris imperio, nullus, aut Angelorum, aut hominum, manum, uel*

uebit, aut pedem. Siquidem ad Christi nutum orbis machina subdita obedire tenetur. Verum ergo illud est. Data est mihi omnis potestas.

Quæris tamen, quomodo Christus dicat datam sibi nunc eam potestatem, quam ab æterno, quatenus Deus: & a conceptione, quatenus homo possedit? Explicat eũ nodũ Paulus dicens: Eum, qui modico, quàm Angeli minoratus est, uidemus IESVM. IESVS ergo licet re uera esset ab incarnatione sua, multo quàm Angeli, maior; uoluit tamen exinanire semetipsum: serui formam subiecti recipiens. Voluit enim cœlorum, astrorum, elementorum, hominum, atque dæmonum iniurijs subijci. Vt eadem subiectionis ratio Christi & reliquorum hominum esset. Id enim est, quod Paulus dicit: In similitudinem hominum factus, habitu inuentus ut homo, subiectus scilicet ijs fere omnibus, quibus reliqui homines: per similitudinem absque peccato. At post resurrectionem nihil habet dominij in Christum tota natura. Imo contra Christus imperium habet supra totam naturam. Id enim Paulus dicit: Constituit Deus Pater Christum suum super omnem principatum, potestatem, uirtutem, dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius.

Hebr. 2 | Philip. 2 | Ephes. 1

Hinc planißime ratio patet, quare Christus statim alia uerba subiũxit. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. ergo eũtes docete, baptizate, gubernate omnes gẽtes. Ac si diceret. Si rerũ omniũ monarchia penes me est, Ite, docete, etc. Si .n. imperiũ omniũ

Iure apud me est, ergo omnia mihi parere & obedire tenentur.

Matth. 10 Primum igitur mihi uos obedite. Sciebat plane Christus quantum onus, quàm difficile iugum discipulis imponeret: mittens enim eos ad omnes gentes, mittebat agnos, ad omnes lupos, pardos, ursos, leones: mittebat ad
1. Cor. 9 lanienam, ad carnificinam. Tradent enim (inquit) uos flagellabunt uos, persequentur, occident. Sed interim, quia iubeo uos ire, ite. Sentiebat Paulus huius imperij efficaciam, cum dicebat: Si Euāgelizauero, non
Acto: 9 est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. Vęh enim mihi est, si non Euangelizauero. Cur Paule, erit tibi uah: nisi Euangelizes? Certe quia is cui data potestas omnis est, Euangelizare praecepit: uasque ele-
Actc. 10 ctionis me esse uoluit, ut eius nomen in totum orbem deferrem, cuius praecepto adeo sum obediens, ut paratus sim, ne illud uiolem, non solum alligari, sed etiam
Rom. 1 mori. Neque enim facio animam meam pretiosiorem quàm me.

2 Secundo, Data est mihi omnis potestas: ergo mihi obediant omnes. ite igitur: docete omnes seruare, quae per uos illis praecipio. Is sensus est Pauli, cum dixit: A
2. Cor. 10 Christo accepimus gratiā & Apostolatū, ad obediendū fidei in omnibus gentibus, id est, ut omnes gentes obediant fidei, colla'q; Christi iugo submittant. Idem significat & illud: Arma militiae nostrae non sunt carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem, se aduersum scientiam Dei: & in captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium fidei.

Quis hæc tam præclara posset designare facinora, supra omnem intellectum, supra omnem affectum: & contra omnem superbiam: nisi is, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra?

Tertio: Data est mihi omnis potestas, *ut totus infernus, omnes omniũ dæmonum machinæ, contra Christianos bella gerentium, nihil omnino præualeant. Dictum enim est: Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt contra eam. Per portas inferi intellige omne consilium, omnemque inferorum potentiam. Hæc enim olim erant in portis ciuitatum. At cur non præualere poterit totus tartareus orbis, contra Christianam Ecclesiam? Certe, quia Christo Christianorum duci data est omnis potestas in cœlo, & in terra: ubi infernæ claudũtur potestates.* Matth. 16

Quarto: Data est mihi omnis potestas in cœlo, *ut inde Angelorum legiones in uestrum fauorem mittam: ut inde Dei Patris patrocinium mea interpellatione uobis acquiram.* 1. Cor. 3

Si uerbis Matthæi addas uerba dicta per Ioannem, scilicet. Ego mitto uos, sicut misit me Pater: intelliges eundem principatum Christum in Ecclesia reliquisse, quem ipse haberet, gradu tamen suo.

CAPVT XII.

Mittit discipulos Christus ad docendum, & baptizandum.

DOCETE omnes gentes: baptizantes eos in

nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Hic primum apertissime uideo, quod si Apostoli omnes gentes docere iubentur, fit, ut omnes gentes essent ignaræ. Nemo enim, nisi ignarus, docetur. Rursum si omnes gentes sunt baptizandæ: ergo nouus ritus, & noua caremonia hominibus statuuntur. Demum, si omnes gentes debent seruare, quod Apostolis præceptum erat: ergo non est satis omnium gentiũ saluti, legem aut ueterem, aut naturæ, aut quamuis aliam seruare nisi legem Euangelicam seruẽt. Habemus igitur hinc tria ad æternam fœlicitatem assequẽdã necessaria: scilicet, noua doctrina, no-
Isaię 43 ua caremonia, noua præcepta. Plane omnia noua, quia ecce noua facio omnia: & quia noua creatura est uitæ
Galat. 6 Christianæ. Nouum enim fecit Dominus super terram,
Ierem. 31 ex quo fœmina circundedit uirum.

De doctrina noua Isaias inquit: Non nocebunt, ne-
Isaię 11 que occident, in uniuerso monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aqua maris operientis. Vere doctrina illa noua est, quæ ne sibi noceant homines, ne'ue se mutuo occidant præstat. Vere doctrina noua est, quam ipsos Angelos nostra Ecclesiã docet.
Ephes. 3 Ita enim Paulus: Vt innotesceret principibus, & potestatibus, per Ecclesiã multiformis sapientia Dei. Vere doctrina noua, quam Spiritus ipse Dei, nostris doctoribus suggerit, ita dicente Christo: Ne cogitate, quid lo-
Matth. 10 quamini. Spiritus enim Patris uestri, dabit quid loquamini. Vere doctrina noua: quæ cum ipsa summa sit Sapientia, stultos tamen facit: stultitia uocatur, dicente Paulo: Quia per sapientiam nõ cognouit mundus Deũ,
1. Cor. 1 placuit Deo, per stultitiam prædicationis seruare creden

tes. Vere doctrina noua, quæ non doctrina est Platonis aut Aristotelis: sed doctrina Spiritus uocatur & est. Merito quidem, doctrina noua, spiritualis, cœlestis: quæ homines nouos facit, spirituales cœlestes: animalis enim homo non percipit, quæ Dei sunt: spiritualis autem iudicat omnia. Cum igitur omnes gentes animales ex se sint, & terrestres, necesse est spirituali doctrine doceri, ut spirituales effecti, spiritualis fœlicitatis capaces efficiantur. 1. Cor. 2 Eodem.

At non satis est, gentes doceri, nisi baptizentur in nomine Patris, Filij, Spiritus sancti. Vbi sunt multa expendenda. Primum, baptismum debere in aqua fieri. Est enim baptismus lauatio in aqua communi, scilicet & elementari. In ea siquidem aqua Dominus suos discipulos lauare præcepit: in qua dum uiueret in terra, ad se uenientes baptizauerat. Secundo mentem tuam excita, ut uideas priorem quidem hominis generationem ex terra fuisse: formauit enim Deus hominem de limo terræ. at nunc posterior regeneratio, non ex terra elemento infimo, sed ex aqua est, elemento scilicet meliore, ut regenerationis celsitudo monstretur. In priore, limus inspiratur naturali spiraculo uitæ: in posteriore, idem limus inspiratur supernaturali spiritu Christi. Ioan. 4 Genes. 2

Et equidem merito aqua ad baptismum deligitur, ut pote in qua commodissime mors & sepultura Domini celebretur. Demersus enim homo in fontem baptismi, uelut mortuus, Christo consepelitur: inde uero rursus eductus, uelut in nouam uitã resurgere monstratur, ita nos Paulus edocuit. Itẽ, sicut piscis tũc uiuere, Rom. 6

& fœliciter uiuere uidetur, cum in aquis natat submersus: tunc uero mori, cum ab aquis comedendus abducitur. Ita plane, dum homines in mari seculi submersi natabant, uiuere uidebantur, uere tamen mortui: dum abducuntur ab aqua, mori uidentur, uere tamen uicturi, a Christo scilicet comesti, & in Christum incorporati. Vt & Christus piscem assum comedens demonstrauit.

Lucę 24

Et equidem pulcherrime baptismus in aqua fieri praecipitur: ut figuris, quae de hac re praecesserant, respondeat. Sane Spiritus sanctus olim aquis incubans, (in modum gallinae,) aquas ex tunc fouebat: ut nunc nos, uelut pullos, excluderet. Item factum est firmamentum inter aquas, quae sub cœlo, & quae super cœlum sunt. Vbi ego uideo aquas supra cœlum, esse gloriae beatitudinem, ubi nos sicut pisces in nostro mari fœlicissime natabimus: aquas uero infra cœlum uideo esse aquas baptismi, inter quas, & aquas gloriae solum corporis nostri maceria (ut firmamentum) interstat. Baptizatus enim rite, si corpore spolietur, ex aquis baptismi, ad aquas euolat gloriae. Item aquae diluuij extinxerunt libidinem prioris seculi, nouumq; seculum sanctum, purumq; reddierunt: an non Innocentius aquae baptismales, & impurum seculum extinguunt, & nouum, ac sanctum restituunt? Item aquae maris rubri Pharaonem destruxerunt. Israelem seruauerunt. An nō sublimius aquae baptismi Christi sanguine rubrae, diabolum in Pharaone signatū destruunt, & Christianitatem in Israele signatam, in terrā Promissionis inducūt? Item, per aquas Iordanis populus transit Israelineus,

Genes. 8

Exod. 1

Iosue. 3. 4

ut terram promissam accipiat. per aquam igitur baptismi populus transeat Christianus, ut terram uiuentium poßideat. De petra percussa largißimæ manarūt aquæ, è quibus Israelitæ biberēt, ne siti exarescerent: de Christi latere percusso sanguis manat & aqua. Sanguis Eucharistiam, aqua baptismum designant: ex hac aqua bibat, qui uiuere, nō uero siti exarescere cupit. In aquis Iordanis caro Naamanis prius leprosa, ut caro pueri postea restituitur: in aquis baptismi, lepra peccatorum deposita, paruuli reddimur, quorum est regnum cœlorum. Tempus deficeret si omnes baptismi figuras persequi uellem. Num. 20 4. Reg. 5 Matth. 19

Porro non est negligenter illud uerbum attendendū, Eos: baptizantes, inquit, eos. *Quo indicatum est: neminem se baptizare posse. Debet enim Baptizantis & baptizati esse diuersitas. Secundo indicatum est, neq; puerum in utero matris clausum baptizari posse: ratio uero est in promptu. Dominus enim iubet baptizari, seu lauari saluandos, at si uterum matris laues, matrem profecto, non puerum lauari notum est. Tertio monstratur, neq; absentem posse baptizari: quis enim lauet absentem? Quarto patet neque mutum, qui formam dicere nequit, neque mancum, qui lauare non potest: posse baptizare.*

Multo uero grandioris doctrinæ est, quod Dominus inquit: Baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *In quibus uerbis id mihi primum adnotandum occurrit: quàm sit integer Christus, quàm sibi nihil arroget. Poterat ille profecto, baptismum in suo nomine tantum fieri, præcipere. Eius præcepti*

magnã causam habuisset. Siquidẽ nostra per baptismũ iustificatio eius erat sanguine, Cruce, morte, et sepultura cõparata. Sed suã glorã solide Patri etiã uendicauit, et Spiritui sãcto. Homines, in fama, honore, gloria, cõsortis sunt impatientissimi: at humilis Christus solidã sibi soli gloriã uẽdicare nõ uoluit. Iã et illud baptizatis, et baptizãtibus significare Dominus uoluit, tantã esse iustificationẽ, quæ in baptismo digne suscipiẽti cõfertur, ut nõ nisi a tota Trinitate cõferri uideatur. Memor sũ, q olim
Genes. 1 de Deo lumẽ faciente dicebatur: Dixit Deus, Fiat lux. Et itẽ, Fiat firmamentũ: Dixit Deus: Congregentur aquæ: Dixit Deus, Germinet terra herbã, et ita de similibus.
Genes. 2 At, cũ ad hominẽ uentũ est, ita scribitur: Faciamus hominẽ. Sũma enim in naturalibus res est homo: ideo nõ nisi sũmo cõsilio, potẽtia, et bonitate: et non ab uno, utcũq, sed a pluribus attẽtissime fit efficiẽdus. At, cum altioris sit ordinis gratia, quã tota natura: multo maiore attẽtione iustus homo, quã homo, regenerãdus erit. Concurrat igitur tota Trinitas, nõ confusim, sed expresse, et uerbotim significata, ut omnes intelligãt, quid baptismus operetur. Ideo Christus ait: baptizate in nomine, nõ Patris tantũ, nõ Filij tantũ: sed Patris, Filij, et Spiritus sancti. Et id etiã Dominus cautũ esse uoluit, ut initio Christianæ religionis, qui Christiani esse decernerẽt, id, quod in ea religione difficillimũ est, in ipso limine profiterẽtur. Ne, si primũ facilia, mox istud difficillimũ credere cogerẽtur, se deceptos fuisse quererẽtur. Procul igitur a Christianismo omnis est fucus, omnis simulatio. Cãdida sunt omnia, lucida sunt. Nemo conqueri de Christo, aut debet, aut potest. Demũ et id Dominus docere decreuit

Nō posse quidquā de personis diuinis aut grādius, aut præclarius, aut sublimius dici, quàm Pater, Filius, Spiritus sanctus, quodq; hi tres unū sint. Quæ enim maior Patris laus esse potest, quam ꝙ tā fuerit potens, ut parē per omnia sibi Filium genuerit? quæ contra maior Filij laus esse aut credi potest, quā ꝙ uere Deus sit Deo generanti æqualis? Quæ uero maior panegyris esse poterat Spiritus sancti, quā ꝙ sit sanctitas ipsa? Precor te, annitere, contende, an maiora præconia de diuinis personis poßis cōminisci? Iā, ꝙ Christus in eodē catalogo, Patri adiunxerit Filiū et Spiritū sanctū satis aperte manstrauit, unā tribus esse maiestatē, unā triū esse fidei professionē, unā a baptizatis requiri triū adorationem. Rursum Christus dicens, Patrem, Filium, Spiritum: quibus rebus constituantur, cōpleantur, et distinguantur ineffabiles illæ personæ, altißime demōstrauit. Neque enim alia aut re, aut ratione Pater constituitur, et completur, quàm Paternitate: aut Filius, quàm Filiatione: aut Spiritus, quàm Spiratione. Quibus illi relationibus, ut in suo esse constituuntur: ita & eisdem, non alia quauis re, distinguuntur, iuxta illud Concilij Toletani: In diuinis omnia sunt unum, nisi ubi obuiat relationis opposito. At, dum hæc scrutamur, obruimur. Dictum siquidem est: Scrutator maiestatis opprimetur a gloria. prouer. 25

Hactenus igitur de rebus, de nomine uero unum illud occurrit: Si Pater, Filius, Spiritus, unum habent nomen: (dicitur enim in forma baptismi: In nomine, nō in nominibus, Patris, Filij, et Spiritus sancti) igitur unam habēt et rem: nomina siquidem res ipsas indicāt. Dices, esse nomen æquiuocum, potest. ego tibi respon-

deo: artifices scientiarum omnem fugere æquiuocationem, maxime uero Christus eam fugisse debuerat, ne in re tanta occasionem errandi obtulisse uideretur.

CAPVT XIII.

Dominus suum suis fauorem perpetuo pollicetur.

ET ego, *inquit*, uobiscum sum, usque ad consummationem seculi. *Non sicut cum Lucifero fuerat in cœlo, neque sicut cum Adam in paradiso, neque sicut cum Mose in Synagoga: cum his non fuit usque in finem seculi. Fuit cum illis quidem, sed non usque in finem perseuerauit: at, sicut humanitatem, quā semel assumpsit, nunquam dimittet: ita & Christianitatem. Ea enim ratione Meßihas noster Emmanuel, idest nobiscū*
Esaie 7 *Deus uocari uoluit, ut quandiu duraret ipse, eius etiam duraret nomen, duraret item & nominis ueritas.*

Atqui taceri nullatenus debet, quod cum illud ego sit nomen significans Christum, (nō solum ut Deum, sed etiam ut hominem: Christus enim non Deus solum, sed Deus est, & homo:) fit necessario, ut in rigore ueritatis, Christus nobiscum sit perpetuo: non ut Deus solum, sed ut homo. Alioqui nō se, sed Patrem suum nobiscum futurum polliceretur. At uero Christus (ut Deus, et homo) in Eucharistia solum esse nobiscum potest: igitur Christus perpetuo nobiscum in Eucharistia conclusus uersabitur. Vbi ergo sunt mendaces hæretici, qui Christum in Eucharistia esse negant? Profecto, si in Eucharistia

ristia non est: nobiscum ut Deus & homo non est. Mendacem igitur isti pestilentissimi Christum faciunt, quia ratione se nobiscum futurum pollicebatur, qua nos eum in Eucharistia esse confitemur.

Sed progredior: Ego uobiscum sum perpetuo: arbitror ego, quidem nihil potuisse Christianismo accommodatius promitti. Infinita siquidem bona promissio illa continet, infinitorumq; bonorum radix est & origo fontalis. Sane Christus ad peccata destruenda uenit. Roman' 6
Quid iam efficacius peccata nostra destruat, quam eius perpetua nobiscum praesentia? Quae enim uxor coram oculis uiri adulteriũ committere audeat? Quae igitur anima Christo praesente, Christi sanguine pulchra, adulterium cum foedissimo daemone, uel cogitare non erubescat.

Iam Christus ad iustitiam nobis suam praestandam in mundum aduenit. Siquis igitur est iustitiae Christi ardens amator, en fons domui Dauid patet: Omnes sitientes uenite ad aquas. Omnes caeci accedite ad lumen, & illuminamini. Omnes infirmi ad salutem, debiles ad robur, mortui ad uitam uenite, & desiderij compotes efficiemini. Est enim nobiscum Christus. Galat. 2. Zacha. 13 Isaiae 55 Psal. 33 Isaie 7

Rursum Christus in mundũ uenit, ut dulcius & ardentius a nobis amaretur, cum quibus suas esse delitias olim professus est: at quid potuit ad nostrum excitandum amorem efficacius excogitari, quàm quod perpetuo sit ille nobiscum? Quòd si mala nos praesentia premunt: quid robustius ad ea uiriliter toleranda promitti potuit, quam Ego uobiscum sum? Dictum enim erat, Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et rursum: Po- Prouer. 8 Psalm. 50 Psal. 22

Iob 17 ne me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet cõtra me. Cõ
Isaiæ 8 fortamini tyranni, accingimini dæmones, inite consiliũ sapientes, loquimini uerbum hæretici: nihil horum succedet, quia nobiscum Deus.

Quod si futura nos bona pelliciunt, quod tandem pignus ea adipiscendi nobis exhiberi poterat, quam quod
Tobiæ 5 adsit non Raphael Tobiæ, sed Dominus ipse nobiscũ: qui uere uiam in cœlum scit, & cœlestia solus dona possit elargiri?

Rursum ex his uerbis authoritas Consilij nunquam erratura colligitur. Quomodo enim illa errabit Ecclesia, cum qua Christus est: cui Christus præsidet: in qua consilij decreta ipse deffinit? Quid ego per riuulos distineor, & nõ ad ipsum Euangelij fontem accedo? Equidem præceperat Christus Apostolis, & Pontificibus post eos successuris, ut docerent gentes, baptizarent, gubernarent. Ad hæc igitur tria præstãda Christus suam præsentiam pollicetur. Nunquam ergo in doctrina, riti-
Scilicet in Consil. congregatis. bus, gubernatione, a põtificibus errabitur. Alioqui si errandũ erat in istis, sine Christi præsentia errari poterat.

Ergo, si Christus nobiscum est, intelligamus nostram Ecclesiam cœlum esse. Cœlum enim Deo sedes est, quæ igitur in cœlo,
Isaiæ ult. Dei præsentia præstat: hoc nobis Christum præstiturum intelligamus, si nos nobis non deesse uelimus.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE IN Seconda parte Enarrationum Pauli de Palacio continentur.

Iusti-

P

FINIS.

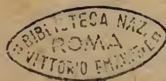
PERORATIO.

GRATIAS igitur tuæ ſacerrimæ clementiæ Rex Chriſte benignißime, totis uiſceribus ago: quòd has noſtras curas, labores, & ſudores ad optatum finem uenire tribuiſti. Precor tuam, Rex infinite, clementiam, primum quidem, ut iucundum tibi ſit hoc eloquium meum, mox ut hunc librum legentibus, nonnihil fructus in tui nominis gloriam, decerpere concedas: quos precor obnixius, ut ſi quid ſuis auribus indignum offenderint, humanæ fragilitati ueniam pie largiantur.

FINIS.

AL DVS

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE